

**UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI
FACULTATEA DE DREPT ȘI ȘTIINȚE SOCIALE
CATEDRA DE ȘTIINȚE SOCIOUMANE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ**

**SOCIOLOGIA DEVIANȚEI
SUPPORT DE CURS**

**Autor: Gh. Neagu,
conf. univ., dr.**

**Discutut și recomandat în cadrul ședinței Catedrei
Din 17.05. 2022, proces-verbal nr. 8**

**Aprobat în ședința Consiliului Facultății
Din 30.06.2022, proces-verbal nr. 13**

BĂLȚI, 2022

CUPRINS

1. CURRICULUM la unitatea de curs Sociologia devianței, Ciclu I - studii superioare de licență.....	4
2. Cursul nr.1. Obiectul de studiu și problematica sociologiei devianței.	26
3. Cursul nr.2. Orientări și interpretări teoretice în sociologia devianței.....	45
4. Cursul nr.3. Metodologia sociologiei devianței.....	79
5. Cursul nr.4. Devianța școlară.....	108
6. Cursul nr.5. Delincvența juvenilă.....	145
7. Cursul nr.6. Cyberspațiul și devianța	202
8. Cursul nr.7. Narcomania, beția și alcoolismul – forme ale comportamentului deviant ..	239
9. Cursul nr.8. Sociologia violenței (intra)familiale.....	280
10. Cursul nr.9. Comportamentul suicidal.....	357
11. Cursul nr.10. Sociologia corupției.....	366
12. Cursul nr.11. Politici sociale și penale de prevenire și tratament ale criminalității.....	417

CURRICULUM la unitatea de curs

Sociologia devianței

Ciclul II - studii superioare de licență

Codul și denumirea domeniului general de studiu: 011 Științe ale educației

Domeniul de formare profesională: 0114 Formarea profesorilor

Denumirea programului de studii: 0114.11 Istorie 0114.15 Educație civică

Forma de învățământ: învățământ cu frecvență

I. Informații de identificare a cursului

Facultatea: Drept și Științe Sociale

Catedra: științe socioumane și asistență socială

Domeniul general de studiu: 011 Științe ale educației

Domeniul de formare profesională la ciclul I: 0114 Formarea profesorilor

Programul de studiu: 0114.11 Istorie 0114.15 Educație civică

Administrarea unității de curs: Sociologia devianței

Programul de studiu	Codul unității de curs	Credite ECTS	Total ore	Repartizarea orelor				Forma de evaluare	Limba de predare
				Curs	Sem.	Lab.	L. ind.		
Istorie și educație civică	S2. 07. A.258	4	120	30	30	-	60	Examen combinat	Româna

Anul de studiu și semestrul în care se studiază: anul IV, semestrul VII

Statutul: unitate de curs opțională

II. Informații referitoare la cadrul didactic:

Numele, prenumele titularului cursului: **Gheorghe Neagu**

Gradul științific: conf. univ., dr

e-mail: gheoghe.neagu@usarb.md

III. Integrarea cursului în programul de studii

Unitatea de curs *Sociologia devianței* își propune drept scop să familiarizeze studenții cu etiologia comportamentelor deviante, inclusiv infracționale, în vederea argumentării proiectelor de prevenție a acestora. Sociologia devianței este strâns corelată cu următoarele unități de curs prevăzute de Planul de învățământ pentru programul de studii istorie și Educație civică:

Delincvența juvenilă; Educația civică: abordări științifice contemporane; Corijare comportamentală; Dezvoltare umană și personală; Sănătate și stil de viață ș.a. Abordate sistemic, unitățile de curs menționate vor conduce la formarea competențelor necesare în activitatea de prevenire și combatere a comportamentelor indezirabile în rândul copiilor și adolescenților.

IV. Competențe prealabile:

- cunoașterea temeinică a sociologiei generale;
- capacitatea de evaluare adecvată a evenimentelor social-politice, economice, ideologice, culturale;
- capacitate de sinteză a activităților publice într-un cadru social concret.

V. Competențe dezvoltate în cadrul cursului:

Competențe dezvoltate în cadrul cursului

a) Competențe profesionale

CP1. Operarea cu fundamentele științifice ale istoriei, educației civice și ale științelor educației și utilizarea acestor națiuni în comunicarea profesională;

CP3. Identificarea, analiza, aprecierea critică a relațiilor de cauzalitate și interdependență dintre diferite evenimente, procese, fenomene naționale și universale;

CP6. Valorificarea informațiilor vizând varii contexte socio-umane și de identitate culturală.

b) Competențe transversale

CT1. Aplicarea principiilor, normelor și valorilor eticii și deontologiei profesionale în cadrul propriei strategii de muncă, în situații specifice;

CT2. Desfășurarea eficientă și eficace a activităților de organizare în echipă.

VI. Finalitățile unității de curs:

- la finele unității de curs se estimează că studentul va fi capabil să conceapă societatea ca un întreg funcțional, în cadrul căruia toate componentele interacționează și se ajustează reciproc;
- va fi capabil să identifice locul și funcțiile sistemului de control social în cadrul sistemului social global, a multiplelor relații de intercondiționare dintre normele sociale și celelalte componente ale vieții sociale;
- va fi capabil să demonstreze importanța sociologiei devianței în contextul racordării sistemului de drept național la cel comunitar;
- va fi capabil să utilizeze metodele și tehnicile de cercetare științifică a conduitei umane;
- va demonstra eficiența modului de învățare prin intermediul unui proiect de cercetare a comportamentului deviant;;
- va demonstra cunoașterea temeinică a condiționării sociale a comportamentului uman prin capacitatea de a realiza analize critice ale raportului dintre normele sociale și acțiunea socială;
- va fi capabil să evalueze managementul instituțiilor care se ocupă cu controlul social, dar și să gestioneze programele de prevenire a comportamentelor deviante.

VII. Calendarul desfășurării unității de curs

a) Tematica și repartizarea orientativă a orelor la curs

Nr.	Tema	Nr. de ore
1.	Obiectul de studiu și problematica sociologiei devianței	2
2.	Orientări și interpretări teoretice în sociologia devianței	2
3.	Metodologia sociologiei devianței	2
4	Devianța școlară	4
5	Delincvența juvenilă	4
6	Cyberspațiul și devianța	2
7	Narcomania, beția și alcoolismul – forme ale comportamentului deviant	4
8	Violența (intra)familială	2
9	Comportamentul suicidal	2
10	Sociologia corupției	2
11	Politici sociale și penale de prevenire și tratament ale criminalității.	4
	Total	30

b) Tematica și repartizarea orientativă a orelor la seminar

Nr.	Tema	Nr. de ore
1	Orientarea deterministă în sociologia devianței	2
2	Orientarea fenomenologică în sociologia devianței	2
3.	Metodologia sociologiei devianței. Proiectul investigației sociologice	4
4	Bulingul în școală și modalități de prevenire a acestui fenomen	4
5	Delincvența juvenilă. Rolul școlii în prevenirea delincvenței	4
6	Cyberspațiul și devianța Rolul școlii în asigurarea securității online a copiilor	4
7	Sinuciderea ca formă de autoagresiune	2
8	Narcomania, beția și alcoolismul – forme ale devianței. Rolul școlii în prevenirea acestor comportamente indezirabile.	4
9	Eșecuri etice ale actorilor din sistemul de învățământ -corupția	2
10	Prevenirea comportamentului deviant	2
	Total	30

VIII. Conținuturi

Cursul nr.1. Obiectul de studiu și problematica sociologiei devianței

1. Definiția, obiectul și problematica sociologiei devianței
2. Sociologia devianței și criminologie
3. Funcțiile sociologiei devianței
4. Devianța în context normativ
5. Devianța în context fenomenologic
6. Criteriile principale de definire a devianței
7. Clasificarea devianței

8. Relativitatea criteriilor de definire, evaluare și clasificare a devianței
9. Aplicații.

Cursul nr.2. Orientări și interpretări teoretice în sociologia devianței

1. Tipologia teoriilor asupra devianței: teorii criticiste, teorii pozitivistice, de orientare bio-antropologică, de orientare psihologică
2. Teorii normative: structurale (E.Durkheim, R.K.Merton) și procesuale (H.Becker)
3. Teorii relativiste: structurale(R.Quinney) și procesuale (E.Lemert)
4. Teorii ideologice (T.Parsons)
5. Devianța din perspectiva modelului anomiei

Anomia- noțiunea fundamentală a sociologiei devianței. Concepția lui E.Durkheim despre anomie ca fenomen de dezorganizare normativă. Relația dintre anomie și devianță. Tipurile de acomodare sau adaptare a individului la realitatea socială elaborate de către R.K. Merton:conformitate, inovație, ritualism, răzvrătire

6. Paradigme explicative ale devianței

Clasificarea paradigmatelor. Paradigma funcționalistă. Paradigma conflictului social. Paradigma interacționalismului simbolic. Orientări fenomenologice

7. Aplicații.

Cursul nr.3. Metodologia sociologiei devianței

1. Regulile principale ce urmează a fi respectate în cercetările empirice ale devianței
2. Utilizarea observației în cercetările empirice ale comportamentului deviant
3. Analiza documentelor –tehnică inedită în cercetarea conduitei umane
4. Ancheta prin intermediul interviului și chestionarului în sociologia devianței
5. Experimentul în investigațiile empirice ale devianței
6. Pași în aplicarea metodelor de cercetare
7. Valorificarea rezultatelor cercetărilor sociologice empirice
8. Aplicații.

Cursul 4. Devianța școlară

1. Specificul devianței școlare. Forme ale devianței școlare
- 2 Caracteristica succintă a conduitelor de tip evalionist: fuga de la școală, absenteismul, abandonul școlar, toxicomania și suicidal
- 3 Violența în școală
- 4 Rolul asistentului social în asigurarea funcționalității parteneriatelor orientate spre diminuarea devianței școlare
- 5 Prevenirea devianței școlare
- 6 Aplicații.

Cursul 5 Delincvența juvenilă.

1. Cauzalitatea delincvenței juvenile

- 1.1 Factorii de risc privind delincvența juvenilă
- 1.2. Caracterul complex al determinismului delincvenței juvenile

2. Starea, structura și dinamica delincvenței juvenile

- 2.1 Starea delincvenței juvenile
2. 2 Structura delincvenței juvenile
2. 3 Dinamica delincvenței juvenile

2. 4 Delincvența juvenilă în mun. Bălți

3. Rolul școlii în prevenirea delincvenței juvenile

4. Aplicații.

Cursul 6. Cyberspațiul și devianța. Rolul școlii în asigurarea securității online a copiilor

1. Preliminarii

2. Siguranța online a copiilor și tinerilor Moldovei

3. Dependența de Internet

4. Criminalitatea informatică. Cyberterorismul

5. Prevenirea și combaterea criminalității informatice

6. Aplicații.

Cursul nr.7 Narcomania, beția și alcoolismul – forme ale comportamentului deviant

1. Fenomenul narcomaniei toxicomaniei din perspectivă sociologică

2. Noțiunile de beție, alcoolism, consum de alcool

3. Teorii sociologice cu privire la fenomenul beției

4. Tipurile consumului de alcool

5. Funcțiile sociale ale alcoolului și stupefiantelor

6. Consecințele sociale ale alcoolismului și narcomaniei

7. Alcoolism, narcomanie, criminalitate

8. Profilactica alcoolismului, narcomaniei și toxicomaniei

9. Aplicații.

Cursul nr. 8. Violența (intra) familială – formă a comportamentului deviant

1. Caracteristici și forme principale ale violenței (intra)familiale

2. Violența contra copiilor – o componentă principală a violenței exercitate în cadrul familiei

3. Violența conjugală și efectele ei asupra femeilor victime

4. Maltratarea vârstnicilor de către copii și susținătorii lor legali

5. Preocupări actuale în domeniul prevenirii și combaterii violenței (intra)familiale. Cadrul juridic național de protecție împotriva violenței.

6. Aplicații.

Cursul nr.9 Comportamentul suicidal

1. Suicidul în lume și în Republica Moldova

2. Fenomenul suicidului în rândul copiilor

3. Cauze, factori favorizanți ai comportamentului suicidal

4. Prevenirea comportamentului suicidal

5. Aplicații.

Cursul nr.10 Sociologia corupției

1. Gradul de cercetare a problemei în literatura de specialitate

2. Corupția – condiții structurale și definiții normative

3. Abordarea sociologică a fenomenului corupției

4. Amploarea și dimensiunile corupției în societatea moldovenească

5. Cauze și condiții favorizante ale corupției

6. Forme de manifestare și costuri ale corupției în sistemul educațional din Republica Moldova

7. Prevenirea și combaterea corupției

8. Aplicații.

Cursul nr. 11. Politici sociale și penale de prevenire și tratament ale criminalității

1. Conceptul de politică penală
2. Resocializarea infractorului
3. Alternative la detenție
4. Percepția securității individuale
5. Aplicații

IX. Activități de lucru individual:

a. Însărcinări didactice

Nr.	Însărcinări didactice	Nr. de ore
1	<p>Cursul: Obiectul de studiu și problematica sociologiei devianței</p> <ul style="list-style-type: none"> - să sesizeze specificitatea sociologiei; - să definească obiectul de studiu și problematica sociologiei generale și sociologiei de ramură; - să definească obiectul de studiu al sociologiei devianței; - să identifice problema centrală a deviantologiei –relația dintre acțiunea umană și ordinea normativă; - să identifice unghiul de vedere specific al sociologiei devianței; <p>să identifice domeniile de cercetare ale sociologiei devianței</p> <ul style="list-style-type: none"> - să delimiteze dimensiunile sociologiei devianței de criminologie; - să determine locul și rolul Sociologiei devianței în sistemul științelor; - să descrie funcțiile sociologiei devianței; - să sesizeze principalele probleme sociale care pot fi soluționate și cu aportul investigațiilor empirice din domeniul sociologiei devianței; - să determine locul sociologiei devianței în formarea juridică profesională continuă; - estimeze importanța normativității în funcționarea societății din perspectiva categoriilor de norme; - să caracterizeze devianța în context fenomenologic; - să identifice criteriile principale de definire a devianței; - să clasifice devianța în funcție de criterii diverse; - să sesizeze caracterul relativ al criteriilor de definire și evaluare a devianței. - să sesizeze caracterul relativ, echivoc al noțiunii de devianță; - să estineze cele două sensuri ale noțiunii de devianță; - să sesizeze raportul dintre „devianța socială pozitivă” și afirmarea unor noi tendințe de organizare socială 	
2	<p>Cursul: Orietări și interpretări teoretice în sociologia devianței</p> <p>să aplice modelul de analiză sus menționat asupra realității din Republica Moldova;</p> <ul style="list-style-type: none"> - să caracterizeze dimensiunile teoriei anomiei sociale și să argumenteze importanța euristică a acestui concept pentru investigațiile empirice ce țin de sociologia devianței - să identifice principalele manifestări ale anomiei sociale din societatea 	

	<p>moldovenească;</p> <ul style="list-style-type: none"> - să demonstreze importanța euristică a concepției „dezorganizării sociale” pentru realitatea din Republica Moldova; - să sesizeze paradigma lui R. Merton din perspectiva celor 5 moduri de conflict dintre scopuri și mijloace; - să estimeze realitatea din țara noastră din perspectiva modelului mertonian; - să caracterizeze reformulările și reevaluările critice ale modelului lui R. Merton realizate de către T. Parsons, A. Cohen, M. Ltmtrt; - să evalueze critic cercetările empirice cu privire la relația dintre anomie și devianță realizate de către Charles R. Snyder, D. Meier și a. ; - să sesizeze conținutul modelului teoretic al marginalității și să analizeze trăsăturile distincte ale acestuia prin prisma realității din țara noastră. - să sesizeze argumente înaintate împotriva noțiunii de problemă socială și estimarea acestora; - să caracterizeze teoriile antropologice, psihologice ale devianței; - să identifice cele mai încheiate variante a funcționalismului (T. Parsons); - să estimeze codificarea funcționalismului de către R. Merton (paradigma analizei funcționale); - să caracterizeze funcțiile și disfuncțiile sociale ale devianței în conformitate cu viziunea lui A. Cohen; - să estimeze paradigma conflictului social din perspectiva polarizării societății moldovenești; - să identifice curente cu caracter fenomenologic în explicarea devianței; - să clasifice teoriile sociologice în funcție de următoarele două nivele explicative: a) nivelul macrosocial; b) nivelul microsocioal; - să estimeze devianța din perspectiva socializării; - să identifice relația dintre socializare, conformitate și devianță; - să caracterizeze devianța din perspectiva anumitor subculturi, care se transmit de la o generație la alta. 	
3	<p style="text-align: center;">Cursul: Metodologia sociologiei devianței</p> <ul style="list-style-type: none"> - să cunoască regulile fundamentale care trebuie respectate în procesul efectuării cercetărilor sociologice empirice; - să identifice particularitățile aplicării regulilor metodologice în sociologia devianței; - să definească noțiunile de metodă, tehnică de cercetare, instrumente de investigare, procedee de cercetare, metodologie; - să identifice etapele investigațiilor sociologico-juridice; - să definească noțiunile de observație științifică, anchetă sociologică, sondaj de opinie, analiza de conținut, experiment legislativ, scalare; - să elaboreze ipoteze de lucru în vederea promovării investigațiilor empirice pe anumite teme; - să operaționalizeze conceptele în vederea efectuării investigațiilor empirice; 	

	<ul style="list-style-type: none"> - să elaboreze de sine stătător tehnici de cercetare și instrumente de lucru pentru anumite teme: ghid de observație, chestionar, ghid de interviu, proiectul unui experiment legislativ, să realizeze analiza de conținut a unui document social; - să elaboreze concepția unui proiect de investigație sociologică în domeniu; - să identifice tema proiectului investigației sociologice care urmează să fie prezentată la evaluarea finală și să elaboreze calendarul elaborării însărcinării didactice în cauză pînă la sfîrșitul semestrului. 	
4	<p style="text-align: center;">Cursul: Devianța școlară</p> <ul style="list-style-type: none"> -să definească conceptul de devianță școlară; - să facă distincție între „devianța școlară” și „devianța în școală”; - să identifice principalele clasificări ale devianței școlare; - să caracterizeze conduitele de tip evazionist: fuga de la școală; absenteismul; abandonul școlar; toxicomania; suicidul; -să identifice rolul școlii în prevenirea conduitelor sus-menționate; - să demonstreze că abandonul școlar reprezintă principalul indicator predictiv al orientării indivizilor către o carieră delincventă; - să caracterizeze comportamentul deviant de tip deschis: violența școlară; - să caracterizeze Bullying-ull ca formă specifică de agresiune; - să cunoască principalele acțiuni realizate privind diminuarea devianței școlare din perspectiva sistemului educațional. 	
5	<p style="text-align: center;">Cursul: Delincvența juvenilă</p> <ul style="list-style-type: none"> - să precizeze conceptul de delincvență juvenilă; - să identifice factorii de risc privind delincvența juvenilă; - să demonstreze caracterul complex al determinismului delincvenței juvenile; - să identifice indicatorii cu privire la starea delincvenței juvenile din Republica Moldova; - să caracterizeze structura delincvenței juvenile; - să identifice indicatorii delincvenței juvenile din mun. Bălți; - să caracterizeze rolul școlii în prevenirea delincvenței juvenile. 	
6	<p style="text-align: center;">Cursul: Cyberspațiul și devianța. Rolul școlii în asigurarea securității online a copiilor</p>	
7	<p style="text-align: center;">Cursul: Narcomania, beția și alcoolismul – forme ale comportamentului deviant</p> <ul style="list-style-type: none"> - să identifice indicatorii narcotizării societății; - să determine nivelul narcomaniei în societatea moldovenească; - să elucideze raportul dintre narcomanie și comportamentul infracțional; - să caracterizeze teoriile sociologice care explică beția. - să identifice tipurile și nivelurile consumului de alcool; - să identifice funcțiile sociale ale alcoolului și stupefiantelor; - să identifice dimensiunile sociale ale beției și alcoolismului; - să determine ponderea persoanelor alcoolice în țară și în mun. Bălți; - să explice raportul dintre beție, alcoolism și comportamentul infracțional; 	

	<ul style="list-style-type: none"> - să elucideze dimensiunea socială a narcomaniei; - să determine numărul narcomanilor în țară și în mun. Bălți; - să caracterizeze raportul dintre alcoolism, narcomanie și criminalitate; - să estimeze programele de diminuare a consumului de alcool și narcomaniei; - să promoveze în rândurile liceenilor din mun. Bălți o investigație sociologică cu scopul de a măsura gradul de conștientizare a acestei categorii sociale a pericolului narcomaniei 	
8.	<p>Cursul: Violența (intra)familială – formă a comportamentului deviant</p> <ul style="list-style-type: none"> - să definească noțiunea de violență (intra)familială; - să identifice formele violenței (intra)familiale; - să caracterizeze violența împotriva femeilor; - să determine amploarea și principalele cauze ale violenței contra copilului; - să sesizeze definițiile și evaluările maltratării minorilor; - să determine ponderea violenței împotriva copiilor în Republica Moldova și în mun. Bălți; - să identifice infanticidul ca formă de violență extremă contra copilului; - să determine ponderea comportamentului nominalizat în țara noastră; - să caracterizeze incestul ca agresiune împotriva minorilor; - să caracterizeze evoluția modelelor de protecție ale minorilor împotriva actelor de violență și maltratare; - să elaboreze programe de protecție a minorilor împotriva actelor de violență și maltratare axate pe realitatea din mun. Bălți; - să definească noțiunea de violență (intra)familială; - să identifice formele violenței (intra)familiale; - să caracterizeze violența împotriva femeilor; - să determine amploarea și principalele cauze ale violenței contra copilului; - să sesizeze definițiile și evaluările maltratării minorilor; - să determine ponderea violenței împotriva copiilor în Republica Moldova și în mun. Bălți; - să identifice infanticidul ca formă de violență extremă contra copilului; - să determine ponderea comportamentului nominalizat în țara noastră; - să caracterizeze incestul ca agresiune împotriva minorilor; - să caracterizeze evoluția modelelor de protecție ale minorilor împotriva actelor de violență și maltratare; - să elaboreze programe de protecție a minorilor împotriva actelor de violență și maltr să determine, în baza studiilor sociologice empirice, eficiența normelor de drept cu privire la prevenirea și combaterea violenței (intra) familiale; - să culeagă și să tipizeze informația cu privire la dosarele privind violența (intra) familială din prima instanță; - să elaboreze, în funcție de specificul locului de muncă, proiecte de prevenire a violenței (intra) familiale. atare axate pe realitatea din mun. Bălți. 	
9	<p>Cursul: Comportamentul suicidal</p> <ul style="list-style-type: none"> - să sesizeze caracterul social al suicidului; 	

	<ul style="list-style-type: none"> - să identifice natura socială a acestui comportament; - să sesizeze necesitatea cercetărilor interdisciplinare ale suicidului. - să caracterizeze tendințele mondiale și naționale ale acestui comportament; - să identifice componența socio-demografică a suicidarilor; - să identifice motivele suicidului: conflicte în cadrul familiei; divorțul; singurătatea, etc.; - să determine locul suicidului în sistemul indicatorilor insecurității sociale; - să cunoască modele de prevenire a comportamentului suicidal. 	
10	<p>Cursul: Sociologia corupției</p> <ul style="list-style-type: none"> - să definească noțiunea de corupție în baza documentelor ONU, Consiliului Europei; - să definească noțiunea de corupție în conformitate cu legislația Republicii Moldova; - să identifice principalele caracteristici ale corupției; - să elucideze dimensiunile sociologice ale abordării corupției; - să identifice tipurile de corupție; să estimeze particularitățile tipurilor de corupție; - să identifice corelația dintre corupție și diverse variabile ; - să interpreteze Indicii Perceperii corupției al Transparency Internațional pentru Republica Moldova începând cu anul 2000; - să identifice cele mai corupte domenii ale societății moldovenești; - să compare Indicele perceperii corupției în Republica Moldova și în alte țări; - să determine formele de manifestare ale corupției în sistemul educațional; - să determine influența negativă a corupției asupra procesului de formare profesională; - să determine nivelul corupției în organele de drept; - să cunoască direcțiile principale de combatere a corupției; - să estimeze rolul societății civile în prevenire corupției; - să propună măsuri argumentate vizând diminuarea fenomenului de corupției; - să identifice metodele și tehnicile adecvate de cercetare a fenomenelor de corupție. 	
11	<p>Cursul: Politici sociale și penale de prevenire și tratament ale criminalității</p> <ul style="list-style-type: none"> -să identifice punctele de vedere pe marginea conceptului de politică penală; -să caracterizeze conotațiile conceptului de prevenire a criminalității; - să identifice tipurile de prevenire a criminalității; - să definească conceptul de resocializare a infractorului; - să identifice caracteristicile esențiale ale sistemului penitenciar din Republica Moldova; - să elucideze particularitățile resocializării deținuților în mediul penitenciar; - să identifice principiile ce trebuie respectate în procesul de reintegrare socială 	

<p>a ex-deținuților;</p> <ul style="list-style-type: none"> - să identifice acțiunile realizate de către asistenții sociali, psihologi, consilierii de probațiune în vederea resocializării infractorilor; - să se propună pe marginea afirmației conform căreia penitenciarele din Republica Moldova sunt / au fost? Un sistem de penalizare a sracilor; - să –și formuleze punctul de vedere referitor la afirmația cu privire la criza detenției; - să caracterizeze eforturile autorităților privind alinierea la standardelor europene privind alternativele la detenție; - să determine procesul implementării în țara noastră a muncii neremunerate în folosul comunității; - să elucideze evoluția instituției medierii în Republica Moldova; - să caracterizeze rolul instituției probațiunii în procesul de resocializarea a infractorilor și reintegrarea în societate a ex-deținuților; - să identifice rolul centrelor de justiție comunitară în prevenirea criminalității; - să identifice evoluția gradului de securitate individuală în Republica Moldova; - să caracterizeze evoluția procesului de victimizare a populației din perspectiva realității din țara noastră; - să elaboreze un proiect de prevenire a delincvenței juvenile din perspectiva sistemului educațional. 	
--	--

b. modalități de realizare și de evaluare a lucrului individual

Conținutul lucrului individual	Modalitatea de realizare	Modul de evaluare
<p>Identificarea factorilor de risc corupțional în instituția în care studentul funcționează;</p> <p>Elaborarea planului instituțional de prevenire și combatere a corupției în instituția în care studentul funcționează;</p> <p>Analiza studiilor sociologice naționale și internaționale privind fenomenul corupției</p>	<p>Prezentare</p> <p>Studiu comparativ</p>	<p>Dezbateri publice</p> <p>Identificarea particularităților</p>
<p>Analiza tendințelor violenței (intra)familiale în unitatea teritorial-administrativă de origine a studentului;</p> <p>Analiza procesului de implementare a legislației antivioleță în familie în unitatea teritorial-administrativă în care masterandul funcționează;</p> <p>Identificarea și listarea factorilor ce generează violența în familie în unitatea</p>	<p>Studii comparative</p> <p>prezentare</p>	<p>Dezbateri publice</p>

<p>teritorial-administrativă de origine a studentului;</p> <p>Analiza planurilor de operaționalizare a Strategiei de prevenire și combatere a violenței în familie din perspectivă teritorială</p>		
<p>Identificarea tendințelor evoluției criminalității minorilor din perspectivă teritorială;</p> <p>Elucidarea procesului de reintegrare socială a minorilor delincvenți;</p> <p>Identificarea particularităților genezei comportamentului infracțional în rândul minorilor pe plan teritorial în funcție de multiple variabile</p> <p>Elaborarea strategiilor locale (municipal, raioanale) de prevenire și combatere a criminalității în rândul minorilor</p>	Studii comparative	
<p>Elaborarea proiectului investigației sociologice/studiului de caz</p>	<p>Aplicarea metodologiei sociologiei devianței</p>	<p>Analiza conținutului proiectului/studiului de caz.</p>

X. Tematica orientativă a proiectelor de cercetare

1. Cauze și condiții favorizante ale comportamentului delincvent în rândul minorilor
2. Criminalitatea în rândul minorilor în mun. Bălți
3. Resocializarea minorilor delincvenți
4. Rolul mass-media în geneza criminalității
5. Naveta adulților la muncii peste hotare și procesul de socializare al copiilor
6. Fenomenul violența împotriva femeilor în mun. Bălți
7. Violența împotriva copiilor în societatea moldovenească
8. Fenomenul narcomaniei în mun. Bălți
9. Beția și alcoolismul – condiție a comportamentului infracțional
10. Traficul de femei – o dimensiune sociologică
11. Traficul de copii – o dimensiune sociologică
12. Resocializarea infractorilor în cadrul penitenciarelor
13. Reintegrarea socială a foștilor infractori
14. Corupția în domeniul educației – o dimensiune sociologică
15. Corupția în organele de drept – o dimensiune sociologică
16. Abordarea sociologică a fenomenului corupției în domeniul medicinei
17. Abuzul sexual asupra copiilor în societatea moldovenească
18. Percepțiile populației despre securitatea personală
19. Atitudinea populației față de pedepsele penale
20. Gradul de satisfacție al populației privind activitatea desfășurată de poliție

21. Gradul de satisfacție al populației privind activitatea desfășurată de procuratură
22. Gradul de satisfacție al populației privind activitatea desfășurată de justiție
23. Rata victimizării populației urbane.
24. Rolul organizațiilor neguvernamentale în prevenirea narcomaniei;
25. Manifestări ale comportamentului deviant în relația „profesor-student” și modalitățile de diminuare a acestora;

XI. Evaluare:

Evaluarea curentă are loc la seminarii prin note acumulate pentru răspunsurile verbale, lucrări de control, teste, prezentări de referate, comunicări. Însărcinările pentru lucrul individual presupun elaborarea unui proiect de cercetare sociologică și elaborarea pașaportului social al comunității de origine a studenților din perspectiva comportamentelor deviante din cadrul acestora.

Evaluarea finală se va desfășura sub forma unui **examen combinat**. Biletul de examinare va cuprinde un subiect teoretico-explicativ și un subiect aplicativ (proiectul investigației sociologice/studii de caz/pașaportul social al comunității (prin prisma comportamentului deviant). Nota de la examen constituie 40% din nota finală, iar 60 % revin notei medii semestriale, ce constituie media aritmetică a notei de la evaluarea periodică, notei evaluărilor curente și notei pentru lucrul individual.

XII. Chestionar pentru examenul la unitatea de curs Sociologia devianței

1. Identificați specificitatea sociologiei în raport cu alte științe sociale;
2. Elucidați obiectul de studiu și problematica sociologiei devianței;
3. Caracterizați raportul dintre sociologia generală și sociologia devianței;
4. Elucidați raportul dintre sociologia devianței și criminologie;
5. Definiți conceptul de devianță. Identificați criteriile principale de clasificare a devianței
6. Clasificarea formelor de devianță și a indivizii devianți.
7. Demonstrați relativitatea criteriilor de evaluare și definire a devianței.
8. Caracterizați, succint, cele două două tendințe principale în sociologia devianței: a) de natură deterministă și b) de natură fenomenologică.
9. În ce situații cadrul normativ devine sursă a comportamentului deviant.
10. Caracterizați raportul dintre devianță și creativitate.
11. Explicați ce consecințe metodologice implică abordare comportamentului deviant din perspectiva uneia sau alteia din cele două două tendințe principale (deterministă și fenomenologică) ce se manifestă în cadrul sociologiei devianței.
12. Explicați semnificația formulei „ale cui reguli” (norme sociale) din perspectiva realității societății moldovenești.
13. Explicați esența teoriei anomiei sociale în varianta lui Robert K. Merton. În ce măsură enunțurile esențiale ale acestei teorii corespund realităților moldovenești?
14. Cum explică devianța adepții paradigmei funcționaliste (Talcott Parsons, Robert Merton, Albert Cohen) comportamentul deviant?
15. Caracterizați paradigma conflictului social în ceea ce privește devianța.
16. Cum interpretează comportamentul deviant reprezentanții paradigmei interacționismului simbolic (teoriile „etichetării”, E. Lemert.)

17. Cum explică devianța adepții interacționismului simbolic (Teoriile „etichetării, H. Becker)
18. În ce constă esența teoriei „asocierii diferențiale” (Edwin H. Sutherland)
19. Teoria „transmisiei culturale”.
20. Caracterizați raportul dintre sărăcie și devianța.
21. De ce este imposibil să existe o singură teorie general valabilă în explicarea comportamentului deviant ?
22. Care sunt principalii factori ai violenței asupra copilului ?
23. Caracterizați formele și maștabul violenței asupra copilului în societatea moldovenească.
24. Cum poate fi diminuat fenomenul violenței asupra copilului în cadrul familiei (din perspectiva societății moldovenești) ?
25. Identificați cauzele și condițiile favorizante ale violenței asupra femeilor în societatea moldovenească.
26. Caracterizați principale forme ale violenței asupra femeilor (din perspectiva realității moldovenești).
27. Cum poate fi diminuat fenomenul violenței asupra femeii ?
28. Cum se implementează Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie?
29. Identificați dimensiunile sociologice în abordarea fenomenului corupției.
28. Ce clasificări sociologice ale fenomenului corupției cunoașteți?
29. Ce tip de corupție există în societatea moldovenească: corupție socială sau corupție generală? Argumentați poziția.
30. Care este indicele percepției corupției în societatea moldovenească?
31. Identificați cauzele și condițiile favorizante ale corupției în societatea moldovenească
32. Caracterizați formele de manifestare și costurile corupției în învățământul universitar din Republica Moldova
33. Identificați manifestările corupției în sistemul organelor de drept.
34. Prezentați modelul de prevenire a corupției în instituția în cadrul căreia funcționați.
35. Caracterizați principiile Strategiei naționale anticorupție pentru perioada 2011-2015.
36. Caracterizați indicatorii criminalității în rândul minorilor în Republica Moldova
37. Identificați cauzele și condițiile favorizante ale delincvenței juvenile
38. Caracterizați raportul dintre familie și minorul delinvent.
39. Care sunt particularitățile personalității minorului infractor
40. Caracterizați procesul resocializării infractorului în penitenciare
41. Ce principii trebuie respectate în procesul reintegrării sociale a ex-deținuților?
42. În ce constă rolul comunității în integrarea socială a ex-deținuților?
44. Ce modele de prevenire și combatere a delincvenței juvenile cunoașteți?
45. Prezentați proiectul investigației sociologice/studiul de caz.

În procesul pregătirii răspunsurilor, studenții AU VOIE SĂ UTILIZEZE (ÎN SALĂ, ÎN TIMPUL EVALUĂRII) studiile sociologice empirice

XIV. Bibliografie

a. obligatorie

1. RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței și a problemelor sociale. București: Editura Lumina Lex, 2010;
2. OGIEN, Albert. Sociologia devianței. Iași: Polirom, 2002;

3. ISAC, O. Sociologia devianței. Chișinău, 2004;
4. ГИЛИНСКИЙ, И.Я. Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других «отклонений». СПб, Изд-во «Юридический центр Пресс», 2004;
5. ГИЛИНСКИЙ, Я. И. Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других отклонений. – 4-е изд., перераб. и доп. – СПб: Изд-во «Алетейя», 2021;
6. ШЕРЕГИ Ф. Социология девиации: прикладные исследования. М: Центр социального прогнозирования, 2004;
7. САВЕНКОВ С.В., ЖУКОВ В.И. Социология правовых девиаций и социальных аддикций, Мю: ИГП РАН, 2019;
7. NEAGU, Gh. The Phenomen of Drug Dependence of Drug in the Republic of Moldova//The COLLAGE, International Youth Magazine Winter 2000 number 11;
8. CRIMINOLOGIE generală: man./Octavian Pop, Gheorghe Neagu. Ch.: Angela Levinga, 2005 (Tipog. Elena V.I.);
9. NEAGU, Gh. Sociologia devianței. Suport de curs. Bălți, 2022.

b. suplimentară

1. RĂDULESCU, S., BANCIU, D. Sociologia crimei și criminalității. București, Editura „Șansa”, 1996;
2. BONCU, Ștefan. Devianța tolerată, Editura Universității „Al.I.Cuza”, Iași, 2000;
3. Rădulescu S. Sorin. Homo Sociologicus. Raționalitate și iraționalitate în acțiunea umană, București, Editura „Șansa”, 1994;
4. RĂDOI, Mihaela. Devianța social la tineri. Dependența de substanțe:. Iași: Institutul European, 2015;
6. DURKHEIM, Emile. Regulile metodei sociologice, traducere din limba franceză, ediția a doua. București, Editura Științifică, 1974;
7. RĂDULESCU S., BANCIU, D. Introducere în sociologia delincvenței juvenile. București, Editura medicală, 1990;
8. MINOIS, Georges. Istoria sinuciderii: Societatea occidentală în fața morții voluntare. Traducere din franceză de Mircea Ionescu. București: Editura Humanitas, 2002;
9. STOEV, I., VASILIEV, T. Narcomania. – Chișinău, 2001;
10. DILION, Marcela. Asistența socială a persoanelor dependente de drog și alcool// Asistența socială în contextul transformărilor din Republica Moldova. Chișinău: „Cu drag” S.R.L., 2008, p.344-383;
11. Pritcan, Valentina. Justiția juvenilă. Asistența socială a copiilor în conflict cu legea // Asistența socială în perioada de tranziție: probleme și modalități de soluționare.- Chișinău: UNICEF, 2000, p.306 – 342;
12. CANȚER, N. Proiecții teoretice și praxiologice vizând profilul psihosocial al delincvenților minori // Asistența socială și justiția juvenilă: modalități de integrare și cooperare/Coordonator: M. Bulgaru.-Chișinău: CEP USM, 2005;
17. CRUDU, Cristina. Caracteristicile fenomenului violenței intrafamiliale în aspect social // Economie și sociologie, 2008; nr.1;
18. ДЕВИАНТНЫЕ процессы в обществе: Социологический аспект изучения /ред. А.Н. Шилова. – М.: Изд-во МГУ, 1995;

19. ТВОРЧЕСТВО как позитивная девиантность / ред. Я. Гишинский, Н. Исаев. — СПб: Алеф-Пресс, 2015).
20. ГИЛИНСКИЙ Я. Криминология постмодерна (неокриминология). — СПб: Алетейя, 2021.
- 21 ЗМАНОВСКАЯ, Е.В. Девиантное поведение личности и группы [Текст] : учебное пособие / Е. В. Змановская, В. Ю. Рыбников. - СПб. : Питер, 2012.

RESURSE ELECTRONICE

1. Социологические исследования» / Архив журнала. – режим доступа: http://www.isras.ru/index.php?page_id=2625&jn=socis&j=85
  2. Социология: методология, методы, математическое моделирование / Архив журнала. – режим доступа: http://www.isras.ru/index.php?page_id=2386&j=6
  3. Социологический журнал / Архив журнала. – режим доступа: http://www.isras.ru/index.php?page_id=2386&j=1
  4. Социология: научно-теоретический журнал / Архив журнала. – режим доступа: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/6247/browse?type=title>
- Сайт Санкт-Петербургского центра девиантологии "deviantology.spb.ru".

Cursul nr. I. Obiectul de studiu și problematica sociologiei devianței.

1. Definiția, obiectul de studiu și problematica sociologiei devianței.
2. Noțiunea de devianță. Criterii de clasificare a devianței. Categoriile de devianți și forme de devianță.
3. Criterii principale de definire a devianței. Relativitatea criteriilor de evaluare și definire a devianței.
4. Clasificarea devianței. Relativitatea criteriilor de definire, evaluare și clasificare a devianței.
5. Aplicații

1. Definiția, obiectul de studiu și problematica sociologiei devianței.

Orice societate se orientează după propriile ei norme și valori sociale și juridice, norme și valori care indică ceea ce este drept sau nedrept, moral sau imoral, licit sau ilicit. Prin acest lucru, societățile încearcă pe cât posibil să delimiteze o zonă de permisivitate a acțiunii și comportamentului indivizilor¹. Aceste limite prestabilite nu sunt pe cât s-ar dori de riguroase, indivizii putând să le depășească sau nu. Astfel, în funcție de comportamentul pe care îl are în societate, un individ poate deveni conformist prin conformarea comportamentală riguroasă față de normele și valorile impuse de societate sau, dimpotrivă nonconformist sau deviant, manifestând un comportament de opunere sau de negare a normelor sau valorilor dominante.

În cadrul unei societăți pot astfel apărea diferite tipuri de comportament influențate, în mare măsură, atât de caracteristicile diversilor actori sociali și de condițiile concrete în care se desfășoară acțiunile lor, cât și de perceperea și receptarea diferită a „mesajelor” și „codurilor”

¹ BANCIU, Dan. Elemente de sociologie juridică. București: Editura Lumina Lex, 2000, p. 169.

incluse în norme, concretizate fie în acceptarea acestora, fie în respingerea și transgresarea lor. Această transgresiune a normelor, poate lua diferite forme, aparținând fie ca devianță socială fie ca delincvență (criminalitate)².

Tocmai necesitatea explicației variațiilor și abaterilor de la comportamentul social în raport cu angajamentele sociale normative, a condus la apariția sociologiei devianței, care constituie astăzi una din cele mai importante și răspândite sociologii de ramură³. Pentru că problema centrală a sociologiei devianței o constituie, în esență, relația dintre acțiunea umană și ordinea normativă a unei anumite societăți, într-o anumită perioadă a existenței sale⁴.

Esența acestei ramuri distincte în cadrul sociologiei poate fi sintetizată în ideea conform căreia devianța este o manifestare „normală” a vieții sociale⁵. În orice societate și în orice moment al evoluției ei există devianță. Nici un individ nu se supune și nu poate să se supune tuturor exigențelor normative ale unei societăți. Nimeni, nici măcar cei care fac și aplică legile nu pot, chiar dacă ar vrea, să respecte, în mod absolut, toate normele societății.

Opera lui E. Durkheim este socotită în general cel mai fructuos punct de plecare al analizelor contemporane asupra devianței⁶. În opera sa apar două teme importante, fiecare paradigmatică pentru orientările ulterioare în sociologie. *Prima este axarea pe anomie*: stare caracteristică prin absența normei care apare cel mai probabil în vreme de schimbare socială rapidă. Anomia indică o slăbire, o prăbușire în cadrul ordinii și structurii sociale. Acest concept schimbă orientarea de la deviantul ca tip de persoană către sugestia că devianța ar fi o trăsătură a unor tipuri de structură socială. Este o idee urmărită într-o multitudine de analize ulterioare: în teoriile care consideră delincvența ca urmare a slăbirii ordinii sociale (în lucrările lui R. Merton și în teoria anomiei); sau o consecință a decăderii orașului (conceptul de zonă de tranziție), ca și în ideea subculturilor⁷.

Cea de-a doua preocupare a lui Durkheim este în legătură cu funcțiile devianței. În „Regulile metodei sociologice” (1895), el sugerează că „delictul este ceva normal, întrucât o societate lipsită de el este practic imposibilă”. Devianța este inseparabil legată de înseși condițiile societății; departe de a fi anormală sau patologică în sine, devianța este ceva necesar pentru fiecare societate⁸. Această concepție aparent paradoxală este susținută de Durkheim pe baza mai multor argumente. (Asupra acestora vom reveni în cadrul altei prelegeri).

Opera șlui Durkheim a avut o mare influență asupra celor care au studiat fenomenul devianței, tratat în profunzime și de alte orientări sociologice.

Sociologia devianței s-a constituit relativ târziu, în perioada postbelică, o dată cu conștientizarea de către sociologi a necesității existenței unei discipline aparte, care să nu aibă ca obiect de studiu doar încălcarea specifică a unei anumite norme, ci totalitatea de manifestări care implică violarea oricărei norme⁹.

² BANCIU, Dan. Sociologie juridică. București:Editura Hiperion XXI, 1995, p. 119-120.

³ AGABRIAN, Mircea. Sociologie generală. Iași:Institutul european, 2003, p. 182.

⁴ RĂDULESCU, M. Sorin. Homo sociologicus. Raționalitate și iraționalitate în acțiunea umană. București: Casa de editură și presă „Șansa”-S.R.L.,1994, p. 24.

⁵ RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței și a problemelor sociale. București:Editura Lumina Lex, 2010, p.15.

⁶ OXFORD. Dicționar de sociologie, editat de Gordon marshall. București: Univers enciclopedic, 2003, p.168.

⁷ IBIDEM, p. 168.

⁸ IBIDEM.

⁹ IBIDEM, p.72.

La sfârșitul anilor 60 și în bună parte în anii 70 ai sec. al XX-lea, teoria devianței a fost una din cele mai fertile și mai controversate domenii ale sociologiei¹⁰.

Sociologa devianței încearcă, între altele, să descifreze normele și regularitățile care caracterizează comportamentul deviant. Trebuie să se țină seama de faptul că nici un individ nu este „un robot” sau o mașină care se supune automat unor „comenzi” normative, fiecare dintre membrii oricărei societăți confruntându-se, în diferite momente ale vieții lor, cu tendințe de agresivitate, iraționalitate, cu fantezii și dorințe deviante. A fi contra normei este, de altfel, o tendință funciară a speciei umane pentru care întotdeauna „fructul oprit este mai dulce”.

Veritabilul subiect al sociologiei devianței (ca de altfel al întregii sociologii) nu este omul ultrarațional și supraconformist, ci acela dominat de permanente acte de creativitate și, implicit, devianță.¹¹ Pentru că, nu trebuie uitat, *în numeroase cazuri, devianța implică și creativitatea*, adică căutarea unor noi căi și mijloace care pot face acțiunea mai eficace. Acela este de pildă, cazul marilor inventatori sau artiști de „avangardă”, care au fost apreciați de contemporani ca fiind „devianți”, dar timpul le-a dat dreptate¹².

Devianța este o temă în mod special controversată. Există, de obicei un dezacord accentuat nu numai în legătură cu comportamentele care sunt deviante și care nu sunt, dar, de asemenea, în legătură cu conduitele care trebuie sever pedepsite și cele care trebuie absolvite sau sancționate blând. Dezbaterile legate de întrebarea dacă avortul trebuie să fie sau nu legal este un exemplu al acestui dezacord. Așa cum observa Erikson, **„comportamentul care recomandă un om pentru închisoare poate să-l recomande pe altul pentru sfințenie, deoarece calitatea actului, însuși, depinde foarte mult de circumstanțele în care s-a produs și de starea de spirit a publicului care i-a fost martor”**¹³.

Într-un fel sau altul, toți suntem „devianți”, deoarece nu există individ, care, într-o anumită perioadă din viața lui, să nu fi încălcat cel puțin o regulă, mai importantă sau mai puțin importantă.

Mai ales într-o societate pluralistă și democratică, unde nu există un singur sistem normativ-valoric, ci numeroase asemenea sisteme, adoptarea unui anumit model normativ implică, adeseaori, încălcarea altora.

Exemple clare de relativitate a devianței ne oferă istoria obiceiurilor și moravurilor. Prostiția a fost în mai multe societăți un fenomen normal, în timp ce în majoritatea societăților contemporane este privită ca un fenomen deviant. Exemple de acest fel sunt numeroase, demonstrând că, ceea ce în anumite contexte spațio-temporale este definit ca deviant, în alte contexte spațio-temporale este definit ca normal. ***Nu atât actul, ca atare, contează, ci definiția care i se aplică și care se află în concordanță cu normele și valorile timpului, ale grupului social care elaborează această definiție.*** Din acest punct de

¹⁰ IBIDEM, p.168.

¹¹ RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței. București: Editura Victor, 1998, p.20.

¹² A se vedea în acest sens: ТВОРЧЕСТВО как ПОЗИТИВНАЯ ДЕВИАНТНОСТЬ / ред. Я. Гилинский, Н. Исаев. — СПб: Алет-Пресс, 2015).

¹³ Apud: RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței, p.20.21.

vedere, în prezent, sociologia devianței se caracterizează de **două tendințe principale**:

a) una de esență **deterministă**, care își propune identificarea **cauzelor** pentru care indivizii deviază de la norme;

b) cealaltă de esență **fenomenologică**, care apreciază căutarea cauzelor ca fiind inoperantă, considerând că identificarea **motivațiilor** și **evidențierea definițiilor aplicate devianțelor** este cel mai important lucru¹⁴.

Adoptarea uneia sau alteia dintre cele două perspective are o serie de *consecințe metodologice* importante, deoarece căutarea cauzelor presupune situarea pe o poziție exterioară (de outsider), care impune aplicarea unor definiții și etichetări „din afara” câmpului deviant, iar căutarea motivațiilor implică o poziție de insider, care încearcă să surprindă semnificația actului deviant chiar „dinăuntru” lui, în concordanță cu optica proprie a deviantului. Situarea pe poziția deviantului nu înseamnă identificarea cu acesta. Max Weber obișnuia să spună, în acest sens, că „nu este nevoie să fii Cezar pentru a-l înțelege pe Cezar”.

În perspectivă deterministă, sociologia devianței este o disciplină preocupată de cauze, în timp ce, în perspectivă fenomenologică, ea este un gen de „interpretare a interpretărilor” devianțelor, o „semnificație a semnificațiilor” acordate de aceștia actelor lor.

Studiul comportamentului deviant reprezintă unul dintre domeniile cele mai interesante și complexe ale sociologiei. Acesta ne învață că nici unul dintre noi nu este atât de normal pe cât ne-ar părea să credem. Totodată ne ajută să înțelegem că persoanele al căror comportament pare de neînțeles sau straniu pot fi considerate fiind raționale atunci când înțelegem din ce motiv acționează în felul respectiv¹⁵.

Remarcăm și faptul că unii cercetători echivalează noțiunea de sociologia devianței cu termenul deviantologie prin care se înțelege științe care studiază deviațiile sociale și reacția societății în raport cu acesteia (controlul social)¹⁶.

2. Noțiunea de devianță. Criterii de clasificare a devianței. Categoriile de devianți și forme de devianță.

Înainte de a încerca să abordăm problematica sociologiei devianței este necesar să precizăm principalele concepte cu care operează această unitate de curs: conformitate, normă, devianță, constrângere.

Conceptul de normă

Norma este un *model, o regulă, sau o prescripție* care reglează comportamentul indivizilor, grupurilor, organizațiilor, colectivităților. Concretizate în forma obiceiurilor, convențiilor, regulilor, obligațiilor sau interdicțiilor, normele sociale îndeplinesc următoarele funcții mai importante¹⁷:

---

¹⁴ RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței, p.22.

¹⁵ Anthony GIDDENS. Sociologie. București: BIC ALL, 2000, p.189.

¹⁶ ГИЛИНСКИЙ Я.И. Криминология постмодерна (неокриминология). — СПб: Алетея, 2021, p.24.

¹⁷ RĂDULESCU M. Sorin. Homo sociologicus. Raționalitate și iraționalitate în acțiunea umană. București:Editura „Șansa”, 1994, p.27,33.

- garantează **predictibilitatea** relativă a acțiunilor social-umane, în așa fel încât acestea trebuie să producă un anumit efect scontat sau anticipat de toți membrii unui anumit grup social;
- dirijează **sociabilitatea** umană într-un **sens dezirabil**, în concordanță cu interesul general al grupului social sau al societății în ansamblul ei;
- **raționalizează acțiunea umană** de o așa manieră încât, pentru realizarea anumitor scopuri, aceasta trebuie obligatoriu să respecte indicații normative specifice;
- **oferă temeuri pentru legitimitatea**, consistența, eficiența și corectitudinea acțiunii.

În orice societate pot exista următoarele **categorii de norme**:

- *prescriptive* – care indică indivizilor ceea ce trebuie să facă;
- *proscriptive* – care arată indivizilor ceea ce nu trebuie să facă;
- *formale* – exprimate sub forma regulilor scrise;
- *informale* – exprimate sub forma regulilor nescrise, dar subînțelese (a regulilor sau convențiilor morale, de exemplu);
- *generale* – caracteristice unei întregi societăți;
- *specifice* – caracteristice numai pentru anumite grupuri sociale.

Reglementările impuse de normele sociale determină comportamentele tipice și acțiuni permise sau ilicite ale indivizilor, iar la nivelul întregii societăți asigură ordinea socială.

Conceptul de conformitate.

Conformitatea, definită prin „*adaptarea unei persoane la norma sau sistemul de norme proprii unui grup social, instituție sau organizație, încadrarea comportamentelor de rol în modelele recunoscute și cunoscute grupei și/sau social;*”¹⁸ sau, mai concis, „*atașamentul la normele sociale și valorile culturale*”¹⁹.

Așadar, ajustarea conduitei individului la cerințele impuse de standardele sociale este definită drept conformitate, care în ansamblul său, desemnează:

- a) acel comportament care este în acord cu așteptările, standardele de comportament și regulile unui grup social, comunități sau societăți;
- b) procesul prin intermediul căruia conduitele, atitudinile și convingerile individului sunt influențate de presiunile exercitate de un anumit grup, comunitate sau societate.²⁰

Conformitatea nu este, totuși, numai o caracteristică a comportamentului individual, ci și a celui social, deoarece reprezintă o multiplicare la nivel colectiv a conduitelor cel mai frecvent adoptate de membrii unei culturi sau subculturi. Ea se deosebește de **conformism**, care este o acceptare „mecanică” a normelor și valorilor unui anumit grup, împotriva propriilor convingeri ale individului, deoarece coincide ca atitudine exterioară cu motivațiile interne ale comportamentului²¹.

Atât conformitatea, cât și conformismul sunt determinate de presiunile exercitate de normele, regulile și modurile de comportament existente într-un anumit grup sau într-o anumită societate. Ca efect al influenței exercitate de numeroși factori și multipli factori de grup, conformitatea este opusă **devianței**, care se poate defini atât ca lipsă de adeziune la normele și valorile grupului, cât și ca încălcare a prescripțiilor normative și cerințelor instituționale care ghidează comportamentul socialmente acceptabil²².

¹⁸ DICȚIONAR de sociologie, Coordonatori: Zamfir, L. , Vlăsceanu, L, p.130.

¹⁹ AGABRIAN, Mircea. Op. cit., p.183.

²⁰ RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței și a problemelor sociale. București:Editura Lumina Lex, 2010, p. 17.

²¹ IBIDEM, p.17,18.

²² IBIDEM, p.18.

Într-o serie de concepții, elaborate în sociologia americană, comportamentul social este evaluat mai mult prin conformitatea sa la norme decât prin abaterea sau transgresarea acestora. După aceste concepții, *conformitatea sau obediința* la normele sociale se datorează contribuției a cel puțin patru factori:

- a) „*presiunea*” grupului social exercitată asupra individului și integrarea conformistă a acestuia în grupul respectiv;
- b) procesul de socializare și de „*învățare*” socială a normelor de către individ;
- c) conștiința faptului că încălcarea normelor atrage după sine sancțiuni represive, în timp ce conformitatea reprezintă un comportament socialmente „*normal*”, fiind recompensat pozitiv;
- d) faptul că adeseori individul nu este „*conștient*” de posibilitatea alegerii unor moduri alternative de comportament.

Conceptul de devianță

Noțiunea de devianță socială este definită ca un tip de comportament ce se opune celui convențional sau conformist. **În sens larg, devianța** ne apare ca „*orice act, conduită sau manifestare care violează normele scrise sau nescrise ale societății, ori ale unui grup social particular*”²³. Devianța cuprinde nu numai încălcările legii, ci orice abatere de la regulile de conviețuire și imperativele de ordine ale unei forme de viață colective (societate, grup, organizație, instituție, cultură).

În acest sens, devianța include o gamă extrem de largă de acte sau conduite, de la cele excentrice ori bizare (de exemplu, adoptarea unei ținute insolite), incompatibile cu codurile culturale ale grupului sau societății, la cele așa-zis imorale (indecența, obscenitatea), care nu sunt întotdeauna sancționate de lege și până la cele cu caracter antisocial (acte delincvente sancționate de normativul penal) sau asocial (boli psihice).

A.Giddens definește devianța drept non-conformism față de un set de norme, care sunt acceptate de un număr semnificativ de oameni, în cadrul unei comunități sau a unei societăți²⁴. Studiul devianței consideră autorul citat, ne îndreaptă atenția către puterea socială și către influența clasei sociale – *diviziunile dintre bogați și săraci*. **Atunci când considerăm devianța sau non-conformarea de la regulile și normele sociale, trebuie întotdeauna să avem în vedere întrebarea: „ale cui reguli ?”**

Așadar, normele sociale sunt puternic influențate de divizările de putere și de clasă. Altfel spus, devianța nu este o calitate a unor comportamente sau acțiuni particulare. Ea este întotdeauna relativă, fiind legate de anumite norme instituite într-o societate sau chiar într-un grup.

Fără a mai analiza și alte puncte de vedere menționăm că în literatura de specialitate se întâlnesc trei modalități de abordare a conceptului de devianță: devianța - comportament ce încalcă normele (R. Akers, M. Clinard, R. Meier, A. Lisca, A. Thio); devianța ca efect al reacției sociale / construct social (D.Black, H. Becker, K. Erickson, E. Goode); devianța – comportament ce încalcă drepturile omului (H.Schwendinger, J. H.Schwendinger)²⁵.

Devianța se referă la comportamentele sau trăsăturile care violează norme importante ale grupului social, și, ca o consecință, sînt respinse și dezaprobat social²⁶. Definită, devianța arată lipsa de adeziune la normele și valorile grupului și încălcarea standardelor de comportament

²³ DICȚIONAR de sociologie, Coordonatori: Zamfir,C., Vlăsceanu,L. București: Editura Babel, 1993, p. 167.

²⁴ GIDDENS, A. Op. cit., p.

²⁵ ГИЛИНСКИЙ Я.Девиантология. Социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийства и других «отклонений». Санкт-Петербург:Юридический центр Пресс, 2004, p. 7.

²⁶ GIDDENS, A. Op. cit., p. .

stabilite (a prescripțiilor normative care indică cum trebuie să se comporte individul într-o anumită situație). Prin urmare, *un comportament deviant este un comportament atipic care are un caracter de masă și este de durată, ce încalcă normele sociale recunoscute și violează așteptările instituționale, intrând în conflict cu standardele acceptate în cadrul unui grup sau sistem social atât din punct de vedere social, cât și cultural.*

Constrângere și conformitate

Conformitatea indivizilor la norme se re realizează, de cele mai multe ori, prin constrângere. Constrângerea semnifică folosirea autorității, a forței pentru a obliga pe cineva să realizeze sau nu o anumită acțiune. În mod nuanțat, această noțiune vizează²⁷:

- a) o formă de realizare a justiției (formale) prin folosirea coerciției (sancțiunilor), care se extinde atât asupra individului, cât și bunurilor sale;
- b) o acțiune exercita contra cuiva prin forță pentru a-l face să îndeplinească un anumit act sau pentru a-l obliga să se abțină de la exercitarea unui act;
- c) din punct de vedere sociologic se referă la caracteristica principală a controlului social de a asigura ordinea socială prin intermediul presiunilor exercitate de normele sociale explicite și implicite.

Deși funcționează la fel pentru toți membrii societății, indiferent dacă sunt conștienți sau nu de acest lucru, constrângerea este resimțită diferit în funcție de multiple variabile personale și sociale, dependente de poziția individului atât ca persoană, cât și ca personalitate.

Normele în general, normele sociale în special sunt susținute de constrângeri implicite sau explicite, care intervin ca factor de presiune și de conformare pentru ca indivizii să desfășoare acțiuni compatibile cu exigențele normative. Aceste forme de constrângere sunt interiorizate de către indivizi prin intermediul unor mecanisme psihologice și psihosociale, care determină raționalitatea acțiunilor umane și ordinea socială.

Pentru teoriile sociologice tradiționale, constrângerea este factorul fundamental al raționalității acțiunii umane. Încercând să rezolve problema raportului dintre acțiunea individuală și colectivă în structurarea ordinii sociale, teoriile tradiționale ale constrângerii pleacă de la ideea că această ordine este posibilă numai în măsura în care o serie de indivizi sau grupuri care dețin resursele de putere monopolizează mijloacele de coerciție prin intermediul cărora își pot impune voința asupra altor indivizi sau grupuri. Forța este elementul dominant, mijlocul fundamental în măsură să asigure ordinea socială. Această forță este privită, cel mai adesea, ca un atribut al puterii pe care o posedă anumiți indivizi sau grupuri sociale și prin intermediul căreia pot exercita presiuni de conformare la exigențele impuse de ordinea socială.

Eliminarea conflictelor sociale se realizează prin conformare sau supunere și prin evitarea oricărei schimbări care ar putea pune în pericol stabilitatea ordinii sociale.

Exercitarea constrângerii ca formă fundamentală de asigurare a ordinii sociale are două efecte principale asupra vieții sociale, în ansamblul ei:

- a) asigură predictibilitatea conduitelor, mai ales atunci când există compatibilitate între conținutul diferitor norme, și
- b) permite persistența ordinii sociale într-o formă neschimbată, date fiind interesele celor care dețin resursele puterii de a-și conserva privilegiile.

În mod general, modelele teoretice bazate pe rolul constrângerii în asigurarea ordinii sociale pleacă de la postularea unui raport de echilibru între presiunile orientate către conformarea

---

²⁷RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței și a problemelor sociale. București:Editura Lumina Lex, 2010, p. 19

indivizilor și conflictele latente din interiorul societății. Dacă acest echilibru este prea fragil și dacă presiunile normative depășesc un anumit nivel socialmente acceptabil, consensul social minim se dislocă, stimulând tendințele de dezorganizare socială și conflict social.

Dincolo de meritele sale în explicarea principalelor aspecte ale ordinii sociale, teoria coerciției are o serie de limite vizibile în accentul prea mare pus pe factorul normativ în detrimentul considerării rolului valorilor colective²⁸. În mod real, o societate nu se poate menține doar prin forța sancțiunilor, ci, în primul rând, prin participarea indivizilor la scopuri și idealuri comune.

3. Criteriile principale de definire a devianței

Există numeroase criterii de definire a devianței. Cele mai frecvente sunt următoarele:

a) **Criteriul statistic**, devianța este o abatere semnificativă de la media comportamentelor celorlalți membri ai grupului sau ai societății. Pentru Jacques Adolphe Quetelet (sec. XIX), de exemplu, comportamentul normal este acela care se încadrează în imaginea-tip a *omului mediu*. Omul mediu reprezintă atât o medie statistică a comportamentelor celorlalți, cât și o normă socială care trebuie realizată de către indivizi. În concepția lui E. Durkheim, tipul normal se confundă cu tipul mediu, care prezintă caracterele cele mai generale dintr-o specie dată.

Definițiile statistice sunt vulnerabile însă, deoarece iau ca „etalon” al conduitei normale comportamentele majorității. Ori, istoria a demonstrat de numeroase ori că *majoritatea nu are întotdeauna dreptate*. Există, de altfel, o „devianță pozitivă” a marilor inovatori, care implică abaterea de la standardele generale și alegerea unor norme alternative (sau chiar opuse) ce determină mersul umanității înainte. Pe de altă parte, orice definiție statistică a devianței implică, din punct de vedere metodologic, utilizarea unor scale etalonate de la : foarte puțin, mult, mai mult (deviant), ceea ce, în practică, este extrem de dificil, ba chiar imposibil de realizat.

b) **Criteriul normativ**. Devianța reprezintă o încălcare a normelor sociale, care sunt standardele principale de adecvare a conduitei la cerințele sociale. În raport cu acest criteriu, devianța nu este o proprietate intrinsecă a comportamentului indivizilor care se abat de la exigențele normative, ci o caracteristică atribuită acestora chiar de către normele sociale care stabilesc ceea ce este dezirabil sau inddezirabil, normal sau deviant. În alți termeni, nici-un comportament în sine nu este, în mod inerent deviant, ci este apreciat, ca atare, numai în raport cu normele sociale, cu încălcarea acestora. O conduită este deviantă nu din cauza proprietăților sale intrinseci sau caracteristicilor personale ale individului care o manifestă, ci întrucât intră în conflict cu convențiile sociale, codurile morale și juridice, cu așteptările împărtășite ale colectivității cu privire la conduita acceptată, conformistă sau dezirabilă²⁹.

Criteriul normativ de definire a devianței are, însă, și el, o serie de deficiențe:

²⁸ IBIDEM, p.21,22.

²⁹ RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței și a problemelor sociale, p.41.

a) criteriul violării normei *nu ține seama de faptul că, mai ales într-o societate pluralistă, oamenii se raportează la norme diferite*, ceea ce face ca unul și același comportament să fie ori considerat deviant, fie conformându-se exigențelor normative. Pe de altă parte, există o mare varietate de norme care se schimbă de la o societate la alta, de la o epocă istorică la alta, astfel că ceea ce într-o anumită societate sau perioadă istorică este calificat drept normal, în altă societate sau perioadă istorică poate să fie considerat deviant. În decursul istoriei, de exemplu, prostituția, homosexualitatea sau consumul de droguri n-au avut semnificația deviantă pe care le-o acordă societățile contemporane, societățile antice, mai ales, considerându-le conduite acceptabile atât din punct de vedere moral, cât și legal. **Epocile istorice inversează, adeseori, criteriile normative de evaluare a conformității și devianței, astfel că percepțiile moralității, normativității și raționalității sunt schimbătoare în cursul istoriei.** Sinuciderea, de exemplu, constituia, în anumite societăți tradiționale, un act de bravură sau de divinație, încurajat de moravurile și riturile religioase, în timp ce în societățile contemporane este apreciată ca o conduită nefirească, chiar deviantă, condamnată de religia creștină.

Problema găsirii unui criteriu normativ adecvat pentru definirea riguroasă a devianței este extrem de dificilă, cu atât mai mult cu cât nici o normă socială *nu specifică în detaliu circumstanțele* în cadrul cărora un anumit comportament poate fi sau nu considerat deviant. Beția, de exemplu, manifestată în cadrul unei petreceri, este apreciată ca o conduită firească, dar considerată deviantă dacă este manifestată la volan. Sinuciderea, la rândul ei, este definită, cel mai adesea, ca un act deviant, dar, dacă este manifestată pe câmpul de luptă, devine un act de bravură și eroism.

b) **criteriul violării normei este relativ și pentru faptul că nu toate normele sociale sunt importante.** Indivizii care se prezintă la o aniversare festivă îmbrăcați în haine obișnuite, de stradă, au un comportament neconvențional, dar nu încalcă nici-o regulă socială importantă, decât, bunele maniere. Cei care mănâncă de zece ori pe zi au o conduită nefirească, dar aceasta nu înseamnă că atentează la ordinea socială, ci, poate doar la propria lor sănătate.

c) definițiile normative nu țin seama de distincția importantă între moralitatea unei acțiuni și eficacitatea ei. Din perspectiva strictei moralități este deviant acel individ care, încălcând normele etice, utilizează mijloace ilicite pentru a se îmbogăți. Din punct de vedere al raționalității (eficacității) acțiunii, adică al adecvării mijloacelor la scopuri, un individ care sacrifică performanța acțiunii, pentru a se conforma exclusiv normelor morale, este, de asemenea, deviant³⁰.

În pofida acestei limite, definițiile normative sunt utilizate pentru a evidenția anumite conduite sau acțiuni deviante care apar cu cea mai mare intensitate la nivelul unor grupuri sociale definite de caracteristici similare (sex, vîrstă, ocupație, mediu de locuire etc.) De exemplu, infracțiunile sunt consemnate de statistici oficiale ale agenților de control social. Dar aceste

---

³⁰ RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței și a problemelor sociale

statistici sunt, de cele mai multe ori, eronate, incomplete sau chiar mistificate. În plus, ele nu oferă, așa cum s-ar putea crede, informații despre actele de devianță, ci despre activitatea instituțiilor de control social însărcinate cu identificarea și sancționarea acestor acte. Pentru a suplini aceste deficiențe, sociologii raliati perspectivei normative utilizează și alte instrumente de cercetare, printre care biografii sociale, studii de caz, tehnici de anchetă, interviuri focalizate etc.

Explicațiile normative pot fi atât de natură sociologică, punând accentul pe factorii de natură macro și microsociale care au determinat conduita deviantă, cât și de natură biologică, care accentuează rolul constituționalității și eredității, ori psihologică, care scot în evidență rolul deficiențelor personalității, al cauzelor cu caracter psihopatologic etc.

c) Criteriul magnitudinii și gravității actului deviant. Acest criteriu apreciază ca fiind deviante numai acele acte care se abat în mod semnificativ de la așteptările celorlalți și al căror grad de pericolozitate solicită intervenția agenților de control social. Kai Erikson aprecia, în acest sens, că devianța este o conduită pe care membrii unei societăți o consideră atât de periculoasă încât elaborează sancțiuni speciale împotriva ei, mergând până la excluderea devianților din cadrul grupului din care fac parte. În mod evident, nu toate actele deviante sunt considerate periculoase. Nonconformismul manifestat în îmbrăcăminte sau în conduită este o formă de devianță „neutră”, deoarece nu provoacă reacțiile ostile determinate, de exemplu, de un act de viol. În toate societățile însă, omorul sau incestul, de exemplu, sunt apreciate ca acte deviante grave, care trebuie obligatoriu pedepsite, pentru că pun în primejdie supraviețuirea colectivității³¹.

Criteriul magnitudinii este vulnerabil întrucât în viața socială nu există un singur comportament conform cu norma sau contrar normei, ci o mare varietate a acestuia. Unele conduite sunt considerate mai puțin acceptabile, dar, totuși, sunt tolerate, așa cum este cazul încălcării unor convenții stabilite de obiceiuri sau moravuri.

d) Criteriul medical. În concordanță cu acest criteriu, indivizii devianți sunt acele persoane care, datorită unor deficiențe fizice și psihice, **nu posedă capacitatea** de a respecta normele sociale. Această incapacitate determină pe individ să recurgă la devianță.

Sociologul american Talcott Parsons aprecia, în acest sens, că boala este singura formă de „devianță legitimă”, deoarece individul bolnav este incapabil să-și exercite rolurile sociale normale. În concepția lui, boala este „un rol social parțial legitimat”, o formă de devianță tolerată, caracterizată de trei componente principale: *pasivitate, alienare și dependență*. Rolul de bolnav implică patru exigențe specifice:

- a) scutirea de îndeplinire a obligațiilor sociale normale;
- b) scutirea de responsabilitate pentru propria condiție de bolnav;
- c) acceptarea ideii că acest rol este indezirabil (implicit, acceptarea ideii că simularea trebuie respinsă);

---

³¹ RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței și a problemelor sociale

d) obligarea bolnavului de a solicita ajutor competent (din partea medicului) și de a coopera la procesul de vindecare³².

Conform cu criteriul medical, boala înseamnă „constrângere”, ceea ce poate motiva (scuza chiar) actele deviantului. *Acest criteriu de definire a devianței este însă inoperant, deoarece confundă devianța (noțiune sociologică) cu patologicul sau anormalitatea (ca noțiuni ce aparțin ariei medical-psihiatrice)* și atribuie propensiunii spre devianță numai deficiențele medicale, ignorând influența exercitată în cadrul subculturilor deviante.

Criteriul medical nu ține seama de faptul că societatea este, de fapt, aceea care fixează veritabilele repere de definire a devianței, medicii sau psihiatrii având doar sarcina de a stabili cauzele ei clinice.

c) Criteriul reacției sociale. Societatea subliniază sociologii raliată acestei orientări este o „arenă” în care conduitele diferiților actori sociali se confruntă, ori negociază, nimic nefiind stabil sau determinat dinainte. De aceea nici o normă nu poate reprezenta un reper sigur pentru conduită, întrucât nu poate fi specificat dinainte care conduite sunt adecvate sau inadecvate, conforme sau deviante. Întrebarea „cine este deviant?” sau „ce este devianța” este inadată sau chiar inutilă, trebuind înlocuită cu întrebarea, mult mai importantă „cine pune sau cine răspunde la cele două întrebări menționate?” Această întrebare aduce în centrul de interes al sociologilor, reacția socială față de devianță și categoriile de public care califică o anumită conduită ca fiind deviantă. Cel mai important lucru, în acest sens nu-l constituie explicația devianței (de ce este deviant?), întrebare la care încearcă să răspundă neconvingător până acum, diferite orientări etiologice, ci descrierea procesului prin care o anumită conduită ajunge să fie desemnată deviantă (cum ajunge un individ să fie desemnat drept deviant)

Accentul pe definițiile relativiste cade, deci, pe un punct de vedere subiectiv. *Devianța nu mai este considerată ca un act obiectiv, care are o natură imanentă sau care este o proprietate inerentă anumitor comportamente, ci este o problemă de semnificație, de evaluare subiectivă, dependentă de două puncte de vedere:*

a) *punctul de vedere al publicului care percepe și definește o conduită ca fiind deviantă;*

b) *punctul de vedere al actorului social implicat în actul deviant respectiv.*

Devianța, - sublinia John Kitsuse, - *nu este o stare, ci un „proces decizional”* de-a lungul căruia membrii unui grup social:

(a) interpretează un comportament ca fiind deviant;

(b) definesc persoanele care se comportă diferit de altele ca fiind deviante;

(e) le acordă acestor persoane un tratament aparte rezervat numai devianților³³.

Definițiile sunt deci acelea care decid asupra caracterului deviant. Ori aceste definiții, născute din reacții sociale extrem de diferite față de acte similare, sunt relative, fiecare grup social avându-și propriile percepții asupra normalității sau devianței. De aceea, orice explicație trebuie înlăturată, pentru a aprecia că

³² APUD: RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței, p. 25.

³³ APUD: RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței, p. 26.

singurul criteriu cu adevărat adecvat este modul în care publicul reacționează la un act de devianță. ***Nu definițiile științifice, ci cele ale simțului comun sunt cele mai importante*** – apreciază fenomenologii, deoarece nici o teorie științifică nu a dovedit până acum, cu certitudine, care sunt cauzele reale ale comportamentelor deviante.

4. Clasificarea devianței. Relativitatea criteriilor de definire, evaluare și clasificare a devianței.

La fel ca și criteriile de definire, criteriile de clasificare a devianței sunt multiple, implicând optici diferite asupra unuia și aceluiași comportament. Cele mai frecvente criterii de clasificare sînt următoarele:

a) Natura devianței – devianță „**pozitivă**” (care se referă la finalitățile pozitive ale unui act deviant, așa cum este cazul inovației sau invenției), devianța „**negativă**” (îndreptată contra valorilor unui grup social, așa cum este cazul infracțiunilor) sau devianța „**neutră**” (acte sau conduite tolerate de grup, așa cum este cazul bizareriei, excentricității sau nonconformismului).

Este de remarcat faptul că hotarul dintre comportamentul pozitiv și cel negativ este flexibil în timp și spațiu; în cadrul unei și aceleiași societăți coexistă diferite subculturi normative (de la comunități științifice până la comunități criminale și subcultura narcomanilor) și ceea ce este „normal” pentru unele, este „deviant” pentru altele sau pentru societate în ansamblu. Mai apoi, trebuie să ne îngrebăm „cine sunt judecătorii”, cine și în baza căror criterii au dreptul să evalueze caracterul „pozitiv-negativ” al deviațiilor sociale?

În cele din urmă, cel mai important aspect al subiectului abordat: organizarea și dezorganizarea, „norma” și „anomalia” au un caracter complementar.

Putem spune, în ideea celor arătate, că funcționarea societății este o mixtură între conformare și devianță, astfel că amândouă pot să ajute la prezervarea stabilității sociale și, în egală măsură, la dezvoltarea acesteia³⁴.

b) Forma de manifestare a devianței („transparența” ei) – devianța „**deschisă**” (identificată de agenții de control social), devianța „**ascunsă**” (secretă), care caracterizează, cel mai adesea, „patologiile sexuale” sau actele de corupție ale oficialilor publici. Majoritatea actelor deviane rămân ascunse ochiului public;

c) tipul de devianță (formele ei) – devianță „**penală**” (infracțiunile), „**sexuală**” (delictele sexuale), „**politică**” (terorismul), „**religioasă**” (fanatismul), „**autoagresivă**” (sinuciderea sau consumul de droguri), „**familială**” (maltratarea) etc.;

d) caracterul individual sau de grup al devianței – spre deosebire de devianța strict „individuală”, cea „de grup” implică socializarea în cadrul unei subculturi deviante definite de anumite norme, valori și stiluri de viață (cazul organizațiilor criminale, a rețelei prostituției, de exemplu).

e) caracterul „normal” sau „patologic” al actului de devianță comis - devianța așa zis „normală” este considerată de cea mai mare parte a indivizilor

³⁴ AGABRIAN, Mircea. Op. cit., p.183,184.

grupului social sau al societății ca o practică firească, deoarece este manifestată sau practică de largi segmente de populație. Fumatul, consumul de alcool, călătoriile frauduloase pe mijloace de transport în comun, dar și sexualitatea premaritală ori masturbarea fac parte tot din această categorie. Actele deviante „normale” sunt considerate ca atare, mai ales, *când nu intră în conflict cu morala publică*. Spre deosebire de devianța normală, *devianța „patologică” se include în perimetrul medical*, angajând conduite anormale (statistic rare), care nu sunt socializate într-o anumită subcultură deviantă. Violurile cu partener străine și *actele de incest* sunt cele mai frecvente forme de devianță patologică.

Devianța reprezintă o noțiune relativă, echivocă, în măsura în care ceea ce este considerat deviant într-o anumită societate sau într-o anumită perioadă istorică, în altă societate sau în altă perioadă istorică este calificat drept normal. Din această perspectivă, manifestațiile de protest, grevele, criticile presei la adresa puterii, radicalizarea conduitelor revendicative, acte care nici nu puteau fi concepute în regimul totalitar, sunt, de exemplu, acceptate astăzi ca tipuri de acțiuni normale pentru o societate care se îndreaptă spre democrație. Mai mult, tendințele către crearea unui stat de drept obligă, astfel, factorul legislativ să abroge vechile norme legale restrictive, dezincriminând o serie de conduite considerate anterior ca fiind de natură antisocială.

Departat de a constitui un fenomen omogen, o realitate absolută, obiectivă sau neproblematică, devianța este un concept evaluativ a cărui relativitate se înscrie în perimetrul variabilității istorice sau diversității modelelor „*cultural - normative ale societăților și grupurile sociale*”.

Din cele relevate anterior rezultă concluzia conform căreia atunci când sociologia devianței abordează comportamentul deviant de fiecare dată trebuie să ne referim la o societate concretă, la un sistem normativ concret și la abaterile de la normele care se manifestă în cadrul acestei societăți și nu altfel. În altă societate, în altă perioadă de timp comportamentul „deviant” tratat poate avea altă semnificație.

5. Aplicații

Enunțuri esențiale:

Necesitatea explicației variațiilor și abaterilor de la comportamentul social în raport cu angajamentele sociale normative, a condus la apariția sociologiei devianței;

Problema centrală a sociologiei devianței o constituie, în esență, relația dintre acțiunea umană și ordinea normativă a unei anumite societăți, într-o anumită perioadă a existenței sale;

Esența acestei ramuri distincte în cadrul sociologiei poate fi sintetizată în ideea conform căreia devianța este o manifestare „normală” a vieții sociale;

Sociologia devianței se caracterizează de **două tendințe principale:**

a) **una de esență deterministă**, care își propune identificarea **cauzelor** pentru care indivizii deviază de la norme;

b) **cealaltă de esență fenomenologică**, care apreciază căutarea cauzelor ca fiind inoperantă, considerând că identificarea **motivațiilor și evidențierea definițiilor aplicate devianțelor** este cel mai important lucru;

În sens larg, **devianța** ne apare ca „orice act, conduită sau manifestare care violează normele scrise sau nescrise ale societății, ori ale unui grup social particular”;

În literatura de specialitate se întâlnesc **trei modalități** de abordare a conceptului de devianță:

- a) devianța - comportament ce încalcă normele;
- b) devianța ca efect al reacției sociale / construct social;
- c) devianța – comportament ce încalcă drepturile omului

Esența **criteriului statistic de definire a devianței**: devianța este o abatere semnificativă de la media comportamentelor celorlalți membri ai grupului sau ai societății;

Esența **criteriul normativ** de definire a devianței: devianța reprezintă o încălcare a normelor sociale, care sînt standardele principale de adecvare a conduitei la cerințele sociale;

Esența **criteriul magnitudinii și gravității** actului deviant: sunt deviante numai acele acte care se abat în mod semnificativ de la așteptările celorlalți și al căror grad de pericolozitate solicită intervenția agenților de control social;

Esența **criteriului „reacția socială”**: devianța este o problemă de semnificație, de evaluare subiectivă, dependentă de două puncte de vedere:

- a) punctul de vedere al publicului care percepe și definește o conduită ca fiind deviantă;
- b) punctul de vedere al actorului social implicat în actul deviant respectiv;

Clasificarea devianței **după natura acesteea**:

- a) devianță „*pozitivă*”;
- b) devianța „*negativă*”
- c) devianța „*neutră*”;

Clasificarea devianței **după forma de manifestare, („transparența” ei)**:

- a) devianța „*deschisă*” (identificată de agenții de control social);
- b) devianța „*ascunsă*”;

- Clasificarea devianței **după formele ei**: penală”; „sexuală”; „politică”; „religioasă”; „autoagresivă”; „familială” etc.;

Clasificarea devianței după **caracterul individual sau de grup al devianței** – spre deosebire de devianța strict „individuală”, cea „de grup” implică socializarea în cadrul unei subculturi deviante;

Clasificarea devianței după **caracterul „normal” sau „patologic” al actului de devianță comis** - devianța așa zis „normală” este considerată de cea mai mare parte a indivizilor grupului social sau ai societății ca o practică firească; devianța „patologică” se include în perimetrul medical;

Opera lui E. Durkheim este socotită în general cel mai fructuos punct de plecare al analizelor contemporane asupra devianței, mai ales prin două teme importante:

- a) teoria anomiei sociale și
- b) funcțiile comportamentului deviant.

Tematica referatelor:

1. Cadrul normativ - sursă a comportamentului deviant;
2. Devianța și creativitatea.

Sugestii și întrebări pentru continuarea reflecției

1. Care sunt raporturile dintre comportamentul normal și cel deviant?

2. Explicați ce consecințe metodologice implică abordare comportamentului deviant din perspectiva uneia sau alteia din cele două două tendințe principale (deterministă și fenomenologică) ce se manifestă în cadrul sociologiei devianței;

3. Explicați semnificația formulei „ale cui reguli” din perspectiva realității societății moldovenești.

Bibliografie

1. Banciu, Dan. Elemente de sociologie juridică. București:Editura Lumina Lex, 2000;
2. Banciu, Dan. Sociologie juridică. București:Editura Hiperion XXI, 1995;
3. Agabrian, Mircea. Sociologie generală. Iași: Institutul european, 2003;
4. Giddens, Antony. Sociologie. București: BIC ALL, 2000;
5. Rădulescu, M. Sorin. Homo sociologicus. Raționalitate și iraționalitate în acțiunea umană. București: Casa de editură și presă „Șansa”-S.R.L.,1994;
6. Rădulescu M. Sorin. Sociologia devianței. București: Editura Victor, 1998;
7. Rădulescu, M. Sorin. Sociologia devianței și a problemelor sociale. București: Lumina lex, 2010;
8. Dicționar de sociologie, Coordonatori: Zamfir,C., Vlăsceanu,L. București: Editura Babel, 1993;
9. Гилинский Я. Творчество – норма или отклонение? // Социологические исследования, 1990, №2;
10. ГИЛИНСКИЙ Я. Девиантология. Социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийства и других «отклонений». Санкт-Петербург:Юридический центр Пресс, 2004.

Cursul nr.2. Orientări și interpretări teoretice în sociologia devianței

1. Emile Durkheim: individul în societatea modernă.
2. Anomia ca alienare și sursă de devianță. Paradigma lui Robert K. Merton
3. Paradigma funcționalistă (Talcott Parsons, Robert Merton, Albert Cohen).
4. Paradigma conflictului social.
5. Paradigma interacționismului simbolic (teoriile „etichetării”).
6. Orientări fenomenologice în domeniul criminologiei și al psihiatriei.
7. Teoria socializării în rolul de deviant.
8. Teoria „transmisiei culturale”.
9. Cultura sărăciei și devianța.

1. Emile Durkheim: individul în societatea modernă

După cum am menționat în cadrul cursului anterior, opera lui E. Durkheim este socotită în general cel mai fructuos punct de plecare al analizelor contemporane asupra devianței, perspectiva elaborată de sociologul francez a influențat în mod decisiv arctonica discursului sociologic despre devianță. Ce este crima? Cum definim devianța? Există acte substanțial deviante sau spațiul îndepărtării de la norme este marcat de relativitate? Crima este în mod obligatoriu și exclusiv dăunătoare societății sau trebuie înțeleasă ca parte constitutivă a unei anumite „normalități”, element necesar și util pentru funcționarea mecanismului social? Putem concepe criminalul ca agent reglator al vieții sociale? Care sunt adevăratele funcții ale pedepsei? În opinia specialiștilor, acestea sunt câteva dintre temele analizate de către Emile Durkheim în lucrările sale³⁵.

Criteriul de bază în baza căruia autorul stabilea caracterul normal sau patologic al unui fapt social este generalitatea sa; frecvența unui fapt, indicator al normalității sale, trebuie analizată în cadrul unui tip social dat, într-o anumită fază a evoluției sale. În alți termeni, un fapt poate fi normal într-o societate și anormal în altă societate; în aceeași societate, același fapt poate fi considerat normal la momentul t_1 și anormal, patologic, la momentul t_2 ³⁶.

Conform lui Durkheim, crima este un fenomen normal; ea este întâlnită în toate societățile cunoscute și în toate timpurile. Universalitatea și normalitatea crimei sunt rezultatul variațiilor individuale și colective: o societate în care conștiințele indivizilor ar fi absolut identice este

---

³⁵ DOBRICĂ Petronel. Normalitate, conformare și devianță socială. În Sociologie /Lazăr Vlăsceanu (coord).-Iași: Polirom, 2011

³⁶ DOBRICĂ Petronel. Normalitate, conformare și devianță socială. În Sociologie/Lazăr Vlăsceanu (coord).-Iași: Polirom, 2011, p 339.

imposibil de conceput. După cum e inevitabil ca oamenii să se abată, mai mult sau mai puțin, de la tipul colectiv, tot astfel este inevitabil ca unele dintre aceste abateri să fie considerate crime.

Crima nu este doar normală, ea este necesară și utilă. Deplina uniformitate a conștiințelor ar proteja societatea de crimă; totodată, societatea nu s-ar putea schimba, ar rămâne încremenită și fără perspectivă. Criminologii și inovatorii sunt, dintr-un anumit punct de vedere, asemănători: și unii și alții pun sub semnul întrebării modurile comune de a face, de a simți, de a gândi. Uneori, între cele două personaje există identitate: unele moduri noi de a gândi, simți, acționa sunt considerate deviate, înainte de a deveni generale³⁷.

Indiferent de tipul de societate, crima reprezintă o ruptură a texturii solidarității sociale, a credințelor și sentimentelor comune majorității membrilor unei societăți.

Caracteristica esențială a crimei rezidă în faptul că determină din partea societății o anumită reacție, denumită pedeapsă. Pentru ca un act să fie considerat crimă nu este suficient să se îndepărteze de la modul obișnuit de a face un anumit lucru; el trebuie să genereze o anumită reacție din partea celorlalți, reacție care apare în măsura în care sentimentele colective afectate de crimă sunt vii și puternice.

Printre alte fenomene patologice ale realității sociale, Durkheim, îndeosebi, evidențiază anomia. Acest termen desemnează o asemenea stare a societății, în care o parte considerabilă a membrilor ei, știind despre normele obligatorii, au o atitudine negativă sau indiferentă față de ele. În timpul anomiei lipsește suportul solid al reglementării morale a comportamentului individual, creându-se un „vacuum moral”, adică normele și valorile vechi nu mai funcționează, iar cele noi încă nu s-au instaurat³⁸.

În lucrările sociologului francez, conceptul de anomie nu are un conținut unitar, deoarece de la o lucrare la alta apar modificări interpretative, care împiedică identificarea unui model explicative, definit de semnificații univoce. Echivalentele cel mai des întâlnite în lucrările autorului sunt cele de „criză”, „dereglare” sau „absență a regulii”³⁹. Deloc nu întâmplător, sociologul român Ilie Bădescu a identificat în operele lui Durkheim opt definiții ale anomie⁴⁰:

Prima definiție generală: Anomia desemnează orice perturbare a ordinii colective provocată de mari oscilații bruște, pozitive și negative, ale manifestărilor unor grupuri sau societăți întregi:

A doua definiție generală: Anomia desemnează perturbarea ordinii colective exprimată prin diminuarea puterii morale ca putere moderatoare și reglatoare a nevoilor, dorințelor, pasiunilor și sentimentelor, prin dezorganizarea scării salariilor, a prestigiului și respectului, prin dereglări ale cotei medii de bunăstare (creșteri sau scăderi bruște) ori prin diminuarea fericirii medii, a sănătății publice și a unei autorități capabile să impună o limită de care ascultă toți, pe care toți o consideră dreaptă și la care se supun spontan.

A treia definiție: Anomia desemnează orice încetare temporară a acțiunii societății asupra indivizilor datorită fie unei crize dureroase (dezastre economice, declasări sociale, cataclisme), fie unei transformări fericite dar prea bruște, (creșterea bruscă a puterii și a averii).

A patra definiție: Anomia se manifestă ori de câte ori are loc o discontinuitate funcțională sau o dizarmonie de funcții.

---

³⁷ DOBRICĂ Petronel. Normalitate, conformare și devianță socială. În Sociologie/Lazăr Vlăsceanu (coord).-Iași: Polirom, 2011, p.340.

³⁸ ISAC, Oxana. Sociologia devianței. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p.44.

³⁹ ISAC, Oxana. Sociologia devianței. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p.46.

⁴⁰ BĂDESCU, Ilie. Istoria sociologiei. Galați: Editura Porto-Franco, 1994, p.294.

A cincea definiție: Anomia este intervalul în care regulile tradiționale își pierd autoritate și nu au apărut încă reguli noi pentru disciplinarea aspectelor interioare și exterioare ale omului și grupurilor sociale.

A șasea definiție: Anomia desemnează acele scăderi (prăbușiri) ale activității colective sub parametrii muncii medii, provocând perturbări ale ordinii colective și discontinuități funcționale exprimate prin corupție, emigrare, blocaje funcționale, abandonul instituțiilor etc.

A șaptea definiție: Anomia desemnează diminuarea sau prăbușirea regulii de conduită care ordonă să realizăm în noi trăsăturile tipului colectiv, tip pe care-l modelează fiecare popor și orice comunitate profesională.

A opta definiție: Orice discontinuitate a riposte la ofense (colective) producer anomie (pe intervalul în care riposte este suspendată).

Auoprul citat clasifică definițiile supra în două categorii⁴¹:

- a) după cele două clase de reguli morale (corespunzând solidarității mecanice și organice) se poate vorbi de două tipuri anomice;
- b) după criterial functional ne referim la anomia a „deficitului functional” sau a „hipertrofiei funcționale”.

Cu E. Durkheim apare, așadar, sociologia devianței. Este sociologia „forme anormale”⁴²

2. Anomia ca alienare și sursă de devianță. Paradigma lui Robert K. Merton

Din deceniul 3 al secolului al XX-lea, apare un nou model teoretic al **anomiei**, diferit de contextul interpretativ folosit de către Durkheim. teoria mertoniană a fost dezvoltată în versiuni succesive, timp de 26 de ani: prima variantă a studiului „Social and structure and anomie” a fost publicată în 1938, iar ultimul text publicat de Merton asupra anomie apare în 1964, „Anomie, anomia and social interaction: contexts of behavior”⁴³.

În timp ce **pentru sociologul francez anomia era echivalentă cu o stare socială**, concretizată, în principal, de incapacitatea normelor sociale de a regla în mod adecvat acțiunea membrilor societății și de a asigura solidaritatea socială, împreună cu coeziunea morală, **pentru sociologii americani, anomia dobândește semnificația de dezorganizare personală** a individului alienat, dominat de sentimentul lipsei de putere, al lipsei de sens și al incapacității de a-și îndeplini scopurile sale prin mijloace legitime⁴⁴.

Pentru a construi teoria anomică a devianței, Merton distinge două elemente constitutive a ceea ce el numește *structură socială* : o serie de aspirații pe care fiecare membru al unui grup social ar trebui să o urmărească (*obiective culturale*) și o serie de procedee acceptabile pentru a obține ceea ce dorește (*norme instituționale*). Ca să luăm un exemplu pe care Merton l-ar agreea : o persoană ar trebui să dorească să aibă o mașină și să fie determinată să muncească pentru a dispune de suma necesară respectivei cumpărături; această dublă ambiție exclude în același timp

⁴¹ BĂDESCU, Ilie. Istoria sociologiei. Galați: Editura Porto-Franco, 1994, p.295.

⁴² IBIDEM.

⁴³ DOBRICĂ Petronel. Normalitate, conformare și devianță socială. În Sociologie/Lazăr Vlăsceanu (coord).-Iași: Polirom, 2011, p. 348.

⁴⁴ RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței, p. 57.

faptul că individul poate să nu dorească să posede o mașină (negarea obiectivelor culturale) și furtul, al mașinii sau al banilor (respingerea normelor instituționale).

Pe baza acestei distincții, **Merton clasifică grupurile sociale după echilibrul care se stabilește între scopurile urmărite și metodele utilizate în vederea realizării lor.** Pentru ca să se mențină un just echilibru între scopuri și mijloace se impune realizarea unei condiții esențiale: avantajele pe care indivizii le au din apartenența la grup trebuie să compenseze consecințele ce decurg din faptul că aparțin unei colectivități; iar aceste avantaje trebuie să fie resimțite de către toți membrii grupului, oricare ar fi poziția ierarhică pe care o ocupă.

Dacă Merton concepe sistemul social ca un echilibru între o structură socială culturală (scopuri socialmente aprobate) și o structură socială (mijloace legitime pentru a atinge aceste scopuri), el nu crede totuși că scopurile și mijloacele prescrise vor putea vreodată să formeze o constrângere omogenă și implacabilă care să determine o supunere mecanică față de regulile ipotetice ale unei obligații sociale clar definite⁴⁵.

Din acest punct de vedere, echilibrul admis în teorie nu este niciodată asigurat total în practică. Or, deoarece activitățile cotidiene par să se desfășoare în general fără mare dificultate, o concluzie se impune: individul este cel care realizează acest echilibru în activitatea pe care o desfășoară și după exigențele specifice contextului în care trăiește. **Merton face distincție între cinci moduri de adaptare a individului la situația la care ia parte**, fiecare dintre ele putând genera conduite conforme sau nonconforme.

Tipologia modurilor de adaptare individuală

Moduri de adaptare	Scopuri	Mijloace
I.Conformitate	+	+
II.Inovație	+	-
III.Ritualism	-	+
IV.Evaziune	-	-
V.Rebeliune	+	+
	-	-

(+) acceptare, (-) refuz, (+ _) refuz și înlocuire cu scopuri și mijloace noi

Merton are grijă să precizeze cum utilizează el această tipologie: modurile de adaptare pe care le enumără sunt valabile numai pentru activitățile în care un individ se implică și în cursul cărora el poate adopta unul sau altul dintre manierele mai mult sau mai puțin apropiate.

Primul dintre modurile de adaptare menționate, **conformitatea**, este cel mai curent: este cel care asigură această stabilitate pe care o putem estima în mod rezonabil ca fiind starea obișnuită a societăților.

Al patrulea mod, **evaziunea**, trebuie considerat drept cel mai puțin răspândit: este cel pe care-l adoptă acei indivizi despre care Merton spune că **sunt în societate fără să fie totuși**, adică: „... bolnavi mental, lunatici, paria, exilați, rătăcitori, vagabonzi, cerșetori, bețivi cronici, drogați etc.: ei au abandonat scopurile prescrise și nu mai acționează conform normelor. Asta nu înseamnă că, în anumite cazuri, originea formei lor de adaptare nu se poate găsi tocmai în structura socială pe care au respins-o, nici că însuși faptul prezenței lor nu pune probleme celorlalți membri ai societății”⁴⁶.

⁴⁵ OGIEN, Albert. Sociologia devianței. Iași: Polirom, 2002, p. 104,105.

⁴⁶ APUD: OGIEN, Albert. Sociologia devianței, p. 106.

Între limitele conformității și ale evaziunii (acest mod de adaptare, definit prin dubla respingere a obiectivelor culturale și a normelor instituționale, pare să grupeze, în opinia lui Albert Ogien, adevăratele » devianțe: cele care sunt considerate, la un anumit moment, ca distinctive pentru ordinea socială, inovația și ritualismul sunt două moduri de adaptare care acoperă parțial formele descrise ale instrumentalismului și ale hiperconformismului.

La prima formă (**inovația**), devianța provine dintr-un dezechilibru care se naște din întâetatea acordată scopurilor: indivizii admit valorile generale ale societății, dar se găsesc la marginea ei, fie pentru că încearcă să le modifice pentru a le ameliora (acesta este cazul militantului pentru cauze umanitare sau al creatorului industrial sau artistic), fie pentru că recurg la mijloace ilegite pentru a obține ceea ce toți ar trebui să dorească (este cazul celui corupt, al trișorului sau al mafiotului). În **ritualism**, devianța este creată de sacralizarea exagerată a mijloacelor: atașamentul prea zelos față de norme îi face pe indivizi să nu privească existența lor decât în cadrul restrâns pe care aceste norme le fixează, renunțând la orice efort de a-și satisface scopurile legitime (cazul rigidității birocratului, al pasivității muncitorului sau al supunerii oarbe față de comandant). În cele din urmă, **rebeliunea** este o formă de reacție, care, deoarece vizează înlocuirea ordinii sociale existente cu o alta, cu greu poate fi considerată un mod de adaptare: este vorba mai degrabă de elaborarea unei contra-legimități care respinge și valorile, și manierele⁴⁷. Spre deosebire de tipul anterior, individul nu pleacă din societate, ci propune un program: lipsa echilibrului dintre obiective și practicile instituționale trebuie rezolvată nu prin ajustări parțiale și succesive ale sistemului social, ci prin transformarea integrală a sistemului. Acest tip de adaptare vizează atât structura socială, cât și structura culturală: noi obiective pentru care merită să uști, o nouă structură socială caracterizată prin armonia dintre eforturi, merite și recompense sociale⁴⁸.

Merton nu se mulțumește să stabilească o tipologie. Aceasta nu este decât un element al metodei care-i permite să abordeze problema ce-l preocupă: să înțeleagă natura raportului care leagă sărăcia de delincvență. Pentru a-și duce la bun sfârșit proiectul, Merton utilizează un demers tradițional: *el pune în relație frecvența adoptării fiecăruia dintre modurile de adaptare pe care le-a enumerat și clasa socială a indivizilor.*

Pentru Merton, normalitatea este o situație în care scopurile social aprobate sunt efectiv realizate recurgându-se la mijloace legitim prevăzute. *Când o distanță evidentă se instaurează între cele două elemente care dirijează acțiunea, ia naștere o tensiune care poate crea o stare de anomie, adică o „absență a normelor” care provoacă o încetinire a proceselor de integrare socială.*

În descrierea originii devianței propuse de Merton, anomia este considerată drept cauza apariției obișnuințelor care contravin moralei admise și, în consecință, cauza evoluției conduitelor anormale. Or, pentru Merton, anumite forme de devianță trebuie percepute ca o reacție provocată structural de un tip de organizare socială în care indivizii care aparțin unor grupuri specifice de populație sunt plasați, în manieră definită, în situația contradictorie de a avea aceleași scopuri ca și ceilalți membri ai societății, în timp ce mijloacele legitime pentru a le atinge nu le sunt disponibile.

Originalitatea explicației constă în aceea că ea pune în legătură devianța individului cu locul pe care-l ocupă grupul său de apartenență în ierarhia socială; aceasta determină

⁴⁷ OGIEN, Albert. Sociologia devianței, p. 107.

⁴⁸ DOBRICĂ Petronel. Normalitate, conformare și devianță socială. În Sociologie/Lazăr Vlăsceanu (coord).-Iași: Polirom, 2011, p. 355.

gradul integrării pe care membrii respectivului grup îl vor cunoaște în societatea globală, adică formele pe care le va lua adoptarea unuia sau altuia dintre cele cinci moduri de adaptare inventariate⁴⁹. Dar, în măsura în care Merton nu consideră că este posibilă o răsturnare a acestei ierarhii, admitând că aceleași cauze produc totdeauna aceleași efecte, *conduitele deviante specifice claselor inferioare au invariabil șansele să se autoreproducă*. Această axiomă îi permite să afirme că un proces social implacabil îi împinge infailibil pe anumiți indivizi să devină delincvenți.

Fixarea unui grup de indivizi într-un statut de deviant ar rezulta deci chiar din funcționarea structurii sociale. Deoarece acest statut este destinat să se reproducă, este ușor să tragem concluzia că imposibilitatea de a atinge scopurile dorite folosind mijloace legitime stârnește prin a stabili distanța dintre aceste grupuri și societatea globală. Acest proces de reproducere a condițiilor anormalității îl explică Merton prin noțiunea de dezorganizare socială, care include ideea că indivizii ce evoluează în medii care produc nerespectarea legalității vor dezvolta o irevocabilă rezistență față de valorile considerate legitime.

Dacă această explicație satisface bunul simț, ea se izbește de o aporie analitică: dacă individul este o ființă dezorganizată la nivelul societății globale, cum poate fi considerat un participant organizat în mijlocul unei sub-culturi de grup? Altgel spus: putem gândi despre capacitatea de a respecta normele de conduită că ar fi o dispoziție cu aplicare variabilă și că dezorganizarea ar avea proprietatea de a se reproducte în mod structurat?

Paradigma mertoniană are meritul de a evidenția **cum și de ce** pot apărea comportamente deviante într-o societate, deși, Merton se referea explicit numai la societatea americană. Această paradigmă are însă o serie de deficiențe pentru că:

- a) nu poate explica fenomene de devianță sexuală cum sunt homosexualitatea, lesbianismul sau transsexualismul. Chiar prostituția nu are un loc precis, unii critici a lui Merton considerând că ea poate fi plasată mai curând la nivelul inovației decât al evaziunii;
- b) nu explică pentru ce indivizii aleg un anumit mod de adaptare și nu altul;
- c) pleacă de la presupunerea eronată că există un consens general asupra scopurilor (consens de valori) în întreaga societate, ignorând existența conflictelor dintre sisteme și orientări valorice diferite;
- d) privește devianța în mod „atomistic”, ca un act individual, independent de influența subculturilor deviante;
- e) trădează concepția originală despre anomie a lui Durkheim, orientând-o într-o direcție psihologizantă și chiar psihiatrizantă⁵⁰.

Teoria lui Merton **admite două afirmații** pe care mai mult le postulează decât le justifică: **devianța se naște dintr-o ruptură între scopuri și mijloace și un individ poate trece de la un mod de adaptare la un altul. Din dorința de a întemeia sau a contesta validitatea acestor afirmații s-au dezvoltat două direcții de cercetare: pe de o parte, descrierea subculturilor deviante și, pe de altă parte, analiza proprietăților reglatoare inerente actului deviant atunci când el face obiectul unei etichetări oficiale.**

Dincolo de aceste limite, conceptul de anomie, abordat ca stare de contradicție între structura culturală și structura socială permite surprinderea unor caracteristici majore ale societății moldovenești contemporane

Enunțuri esențiale

⁴⁹ OGIEN, Albert. Sociologia devianței, p. 108.

⁵⁰ RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței, p.60.

- Comportamentele deviante pot fi privite ca formă de răspuns normal (în sensul de comportament așteptat) la situația socială în care indivizii sunt plasați; deviantul nu este caracterizat prin tendințe biologice diferite – nici ca măsură, nici ca intensitate – de cele ale individului care respectă ordinea socială, iar anumite forme de comportament deviant sunt, din punct de vedere psihologic, la fel de normale ca și comportamentele conformiste (Merton);

- Anomia este rezultatul discordanței dintre structura culturală și structura socială. Din perspectiva structurii culturale, aceleași obiective sunt propuse tuturor indivizilor, indiferent de poziția lor socială; din perspectiva structurii sociale, accesul la mijloace este condiționat de dispunerea neuniformă a resurselor în structura socială. Structura socială și cea culturală generează o anumită presiune către anomie și comportamente deviante, presiune resimțită diferit de către indivizi, în funcție de zona socială în care sunt plasați (Merton).

3. Paradigma funcționalistă (Talcott Parsons, Robert Merton, Albert Cohen).

Paradigma funcționalistă a elaborat o interpretare de tip holist, sugerând ideea ireductibilității întregului la suma părților sale, care caută sursele devianței la nivelul structurilor sociale deficitare.

Funcționalismul a cunoscut deplina sa dezvoltare în sociologia devianței în deceniile 5 și 6, având ca reprezentanți principali pe **Talcott Parsons, Robert Merton și Kingsley Davis.**

Strâns legat de ideile organicismului și evoluționismului, susținute în sociologia europeană de Au.Comte, H. Spencer, E. Durkheim ș. a, funcționalismul consideră că **unitatea fundamentală de analiză a sociologului este societatea și nu individul**, atât structurile, cât și funcțiile sociale fiind considerate ca seturi integrate de sisteme a căror interdependență asigură echilibrul sau homeostazia întregului ansamblu social.

În domeniul sociologiei devianței, varianta cea mai încheată a funcționalismului aparține lui T. Parsons, a cărei concepție structural-funcționalistă pleacă de la presupunerea fundamentală că **societatea este bazată pe o ordine normativă unanim acceptată, datorită consensului valoric stabilit între toți membrii societății care împărtășesc aceleași norme și aceleași valori.** În această concepție, omul este un individ conformist, suprasocializat, dominat de structuri, care se supune atât presiunilor externe de control social ale mecanismelor instituționalizate, cât și presiunilor interne ale constrângerilor interiorizate prin intermediul procesului de socializare.

Aceste presiuni determină conformitatea indivizilor la normele și mijloacele instituționalizate în așa fel încât **devianța apare doar ca o stare potențială** și nu ca o reacție efectivă. De aceea, așa cum au observat o serie de autori, în această concepție este explicată, mai degrabă conformitatea decât devianța.

Devianța nu este altceva decât o ieșire din repertoriul rolurilor și status-urilor sociale, o stare de „alienare” pe care societatea are însă capacitatea de a o înlătura. Pentru acest motiv, concepția lui Parsons apără ordinea sistemului, constituindu-se într-o ideologie

conservatoare, într-o sociologie a **establishment-**ului, a **statu-quo** –ului, care justifică structurile și funcțiile societății.

Conștienți fiind de caracterul vulnerabil, tributar unor considerente ideologice, a noțiunilor de funcție și disfuncție, sociologii care l-au urmat pe Parsons au încercat să amelioreze caracterul prea vădit conservator al acestei concepții, propunând o serie de modificări⁵¹.

Astfel, **R. Merton** a amendat trei postulate universale ale funcționalismului.

a) postulatul unității funcționale – toate activitățile sociale și toate elementele culturale sunt funcționale în mod pozitiv pentru sistem. *Este inadecvat, subliniază Merton, să susținem această idee, întrucât ceea ce pentru un sistem sau pentru o unitate a sa este funcțional, pentru alt sistem sau pentru altă unitate poate fi disfuncțional.* Într-o societate pluralistă, postulatul unității funcționale bazat pe consens deplin este contrazis de marea diversitate a sistemelor normative care apreciază, în mod diferit, caracterul funcțional sau disfuncțional al unei acțiuni.

b) postulatul funcționalismului universal – toate activitățile sociale și toate elementele culturale au, în mod universal, funcția de a promova sau menține sistemul. În mod real, subliniază Merton, există atât efecte funcționale care sunt benefice pentru sistem, cât și elemente disfuncționale care îi amenință echilibrul. Ambele efecte au un caracter **manifest**, orientat ca atare, sau un caracter **latent**, determinat de consecințele neintenționate ale unor acțiuni sociale.

Acțiunile deviante pot apărea, deci, nu numai ca urmare a unor disfuncții manifeste, dar și a unor disfuncții latente.

c) postulatul indispensabilității funcțiilor – toate activitățile sociale și toate elementele culturale sunt indispensabile pentru unitatea funcțională a sistemului. De fapt, aprecia Merton, pot exista și activități sau elemente ale căror funcții lipsesc sau sunt îndeplinite în mod inadecvat, rolul lor fiind preluat de o serie de alternative funcționale cu caracter echivalent, denumite „substitute funcționale”. Devianța, de exemplu, poate fi un substitut funcțional pentru acțiunile unor grupuri sociale care nu pot accede la succes, bunăstare economică pe căi obișnuite⁵².

Pornind de la aceste precizări ale lui Merton, **Albert Cohen** distingea între funcții și disfuncții sociale ale devianței.

Astfel, între **funcțiile** ei pot fi menționate următoarele:

a) clarificarea și definirea mai precisă a normelor sociale. Deoarece o serie de norme au un conținut prescriptiv vag, încălcarea lor oferă ocazia grupului să reacționeze, definindu-le într-un mod mai adecvat;

b) creșterea solidarității grupului. În acord cu ideile lui Durkheim și ale lui George H. Mead, devianța determină o atitudine colectivă comună, o solidaritate emoțională a grupului care se mobilizează pentru a sancționa individul care a încălcat normele.

---

⁵¹ RĂDULESCU, M. Sorin.

⁵² RĂDULESCU M. Sorin

c) *producerea unor schimbări necesare în cadrul sistemului social.* Astfel, pornind de la acțiunile deviante ale unor membri, grupul poate conștientiza faptul că unele reguli sau norme nu sunt adecvate sau că ele contrazic altele. În consecință, regulile sau normele respective vor fi schimbate;

d) *Considerarea conformității ca fiind mai dezirabilă decât devianța. Eșecul și sancțiunea unei acțiuni deviante îi face pe ceilalți membri ai grupului să-și întărească motivația de conformitate față de norme.*

Între **disfuncțiile** sociale ale devianței se pot menționa:

a) *dizolvarea sau eliminarea motivației de conformare* a acelor indivizi care apreciază că atât devianța, cât și conformitatea produc același tip de recompensă, motiv pentru care încălcarea normelor poate fi la fel de benefică ca și respectarea lor;

b) *subminarea încrederii necesare pentru păstrarea ordinii sociale.* În acest sens, devianța, poate genera sentimente de insecuritate, îndoială și de neîncredere în bazele contractuale și emoționale ale relațiilor dintre oameni;

c) *reducerea interdependenței necesare pentru funcționarea sistemului social.* Din acest punct de vedere, manifestările de devianță, mai ales ale acelor indivizi care au un status înalt și o responsabilitate socială ridicată, afectează cooperarea între rolurile sociale, punând în pericol funcționalitatea întregului sistem.

Indiferent de versiunile sale, paradigma funcționalistă este criticabilă întrucât pleacă de la premisa eronată că societatea este bazată pe consens valoric, ceea ce presupune, obligatoriu, că orice acțiune deviantă subminează ordinea socială a sistemului social. În consecință, *devianța este apreciată exclusiv din punctul de vedere al exigențelor de ordine și nu al motivațiilor personale ale actorilor sociali.*

4. Paradigma conflictului social

Conflictul și nu consensul social reprezintă principala condiție a ordinii sociale, punând în competiție grupurile lipsite de resurse economice cu cele care beneficiază din plin de aceste resurse. Teoreticienii conflictului, între care se numără **Lewis Coser**, **Ralf Dahrendorf** etc., au adus în sprijinul ei următoarele argumente:

a) **ordinea socială este emanația puterii și nu a consensului social**, așa cum susține Parsons. De aceea aspectul cel mai important al ordinii sociale este reprezentat de conservarea puterii, care își impune autoritatea și promovează interesele prin intermediul instituțiilor de control social.

b) **sistemul social trebuie considerat numai în raport cu situațiile conflictuale existente**, de la tranzacțiile specifice competiției de piață până la violența manifestă; existența acestor situații conflictuale tinde să producă o societate pluralistă definită de două sau mai multe clase;

c) **conflictele sociale au și un rol pozitiv, contribuind la creșterea ajustărilor între grupurile sociale, permițând menținerea lor și prevenirea retragerii unor indivizi din cadrul lor.**

Subliniind faptul că devianța, în toate formele ei, a devenit un răspuns adecvat la condițiile de viață ale capitalismului contemporan, teoreticienii conflictului apreciază că **distribuția ratelor de devianță și sancționarea ei au loc în funcție de poziția de clasă**, urmărind ordinea socială inegalitară a sistemului.

Dincolo de contribuțiile sale pozitive în domeniul stimulării cercetării empirice a inegalităților flagrante din societatea capitalistă contemporană, paradigma conflictului are o serie de limite, vizibile, mai ales, în *politizarea fenomenului de devianță și considerarea lui ca un efect al „luptei de clasă”, cât și incapacitatea de a include, alături de factorii economici, alți factori individuali sau sociali generatori de devianță*⁵³.

5.Paradigma interacționismului simbolic (teoriile etichetării)

În ultimele decenii *are loc o reîntoarcere* la tradițiile sociologiei europene și, în primul rând, *la modelul teoretic weberian* cu privire la semnificațiile acțiunii umane.

Următoarele schimbări în modelele de teoretizare și în concepțiile metodologice pot sintetiza această schimbare de perspectivă:

a) *respingerea presupunerilor prealabile și a definițiilor făcute situațiilor sociale prin scheme apriorice;*

b) *luarea în considerare a lumii subiectivității umane, pentru a atribui acțiunii nu o valoare logică, ci un sens*, în baza căruia să se poată interpreta motivațiile actorului social și semnificațiile conduitei sale, ca tip de „act” comunicat și orientat în raport cu conduitele celorlalți;

c) *considerarea lumii sociale ca o „scenă” a intersubiectivității* sau întâlnirii dintre experiențe și semnificații particulare și refuzul de a mai considera această lume ca un univers cantitativist dominat de proprietăți și legi invariabile;

d) adoptarea metodei **fenomenologice** ca fiind singura în măsură să evidențieze caracterul intențional al activităților umane în **lumea intersubiectivă a vieții cotidiene**, veritabila lume care trebuie considerată de sociologi, nu cea construită artificial prin instrumentele pozitivismului;

Plasarea sociologului în perspectiva **actorului social** care exercită acțiunea, în așa fel încât limbajul sociologiei să implice „semnificația semnificațiilor” actorilor sociali, adică convertirea semnificațiilor reale, așa cum se manifestă ele în lumea cotidiană, într-o lume alternativă care cuprinde interpretarea interpretărilor subiective ale acțiunii

Orientarea interacționistă propune conceperea devianței ca fiind produsul reacției sociale. În această abordare, anormalitatea unei conduite nu este raportată nici la o proprietate inerentă a actului comis, nici la calitățile personale ale celui care le comite. Ea se naște dintr-un proces de etichetare care transformă o acțiune în infracțiune și fixează un individ în starea de contravenient⁵⁴.

---

⁵³ RĂDULESCU, M. Sorin.

⁵⁴ RĂDULESCU, M. Sorin

Dacă teoria etichetării a devenit o siglă sub care poate fi reunite ușor un grup de sociologi, acest grup relevă divergențe fundamentale. Se constată într-adevăr că după sensul pe care unii și alții îl dau reacției sociale care inspiră etichetarea, aceasta poate fi concepută fie ca un rit ce confirmă degradarea statutului individului reafirmând frontierele sociale și morale ale unui grup (Lemert, 1951); Garfinkel, 1956), fie ca adoptarea unui rol social prin învățarea unor reguli proprii unui mediu închis (Becker, 1973; Scheff, 1966), fie ca momentul inaugural al unei redefiniri a identității sociale a individului (Goffman, 1968), fie ca o procedură care participă la organizarea socială a unei activități de control social (Ciourel, 1968)⁵⁵.

Dar, în ciuda divergențelor, reperatele pe care se bazează teoriile etichetării oferă un cadru de analiză relative omogen, propunând trei recomandări:

- 1. Devianța trebuie să fie privită ca îndeplinirea unui rol;*
- 2. Ordinea relațiilor sociale care se instituie în contextul unei activități organizate în jurul actelor delictuale este obiectul privilegiat al analizei;*
- 3. Definițiile oficiale ale infracțiunii și ale deviantului trebuie respinse și înțelese ca tot atâtea construcții sociale.*

Ideea că un act nu devine o încălcare decât atunci când face obiectul unei etichetări a fost lansată de Edwin Lemert. El afirmă că *nu devianța produce controlul social, ci, din contra, controlul social crează devianța*; mai exact, această fracțiune a delincvenței și a anormalității reperate și tratate de profesioniști însărcinați să se ocupe de cei ce încalcă codurile legale și sociale (poliție, justiție, psihiatrie, medicină sau asistență socială).

Inversiunea operată de Lemert este rezumată în distincția pe care o face între *devianța primară* (faptul de a încălca o normă) și *devianța secundară* (recunoașterea oficială a acestei încălcări de către o instanță desemnată în acest scop). Dacă prima nu poate avea decât implicații marginale pentru statutul social și edificiul psihic al persoanei care comite un act ilegal sau neconform, a doua este efectul unui răspuns social care devine un fapt central al existenței cotidiene a celor care o susțin. Astfel, *a te plimba gol prin propria casă este o devianță primară* care va fi, eventual, sancționată de mustrarea apropiaților, *dar a o face pe un bulevard aglomerat riscă să determine intervenția forțelor publice și să se sfârșească la spitalul de psihiatrie, unde această conduită va deveni o devianță secundară*, catalogată și ducând la o redefinire considerabilă a statutului social al contravenientului. În același mod, dacă a fura sau a comite o fraudă sunt acte indubitabil reprobabile, ele nu au nici o consecință atâta timp cât nu au făcut obiectul unei consemnări și sunt ignorate. Din acest punct de vedere, criminalitatea contabilizată de statisticile oficiale ține cont în mod exclusiv de devianța secundară⁵⁶.

Distincția lui Lemert rezolvă în aceeași măsură *problema „cifrei negre”* a delincvenței: justificând faptul reducerii clasei de devianți doar la ansamblul de indivizi pe care îl au în evidență agențiile de control social, ea autorizează cercetătorul să afirme că, în afara inventarierii instituționale, nu există devianță.

Mai trebuie precizat că, atunci când devianța primară devine secundară pentru prima oară, ea nu decide automat destinul contravenientului: ea deschide adesea posibilitatea de a persevera în infracțiune sau, dimpotrivă, de a o abandona.

Dacă acceptăm afirmațiile lui Lemert, faptul crucial în procesul de etichetare nu e deci efectuarea actului neconform, ci receptarea lui de către cei care-l observă și-l interpretează.

⁵⁵ IBIDEM.

⁵⁶ IBIDEM, p. 128.

În concluzie, fenomenul pe care sociologia devianței ar trebui să-l înțeleagă este reacția socială; sau pentru a utiliza corecția adusă de Kai Erikson, audiența socială.

Howard Becker merge pe calea deschisă de Lemert. Într-o carte devenită clasică pentru teoria etichetării, *Outsiders* (1973), propune o celebră definiție a devianței: „... **grupurile sociale crează devianță inventând reguli a căror încălcare constituie devianța și aplică reguli anumitor indivizi pe care-i desemnează ca fiind niște *outsideri*.** Din acest punct de vedere, devianța nu este o calitate a actului comis, ci mai degrabă, consecința aplicării de către ceilalți a unor reguli și sancțiuni împotriva unui „contravenient”. Deviantul este un individ căruia i s-a aplicat această etichetare; conduita deviantă este o conduită pe care ceilalți o etichetează ca atare”.⁵⁷

Această definiție derivă, într-un fel din distincția stabilită de Lemert între devianța primară și cea secundară. În loc de a postula trecerea de la o formă de devianță la alta, Becker ia în considerare momentul în care schimbarea se realizează și încearcă să explice operația pe care o implică. Această preocupare îl face să afirme că etichetarea deviantului rezultă din judecata care transformă un act oarecare în infracțiune. Recunoașterea unei încălcări ar depinde mai puțin de acțiunea care solicită judecata și mai mult de motivele susținute pentru a justifica emiterea acestei judecăți, precum și de maniera în care a fost proferată.

Dar definiția lui Becker nu este lipsită de ambiguitate. În special, ea ne face să ne gândim că, din momentul în care un grup social ia o decizie în acest sens, orice act poate fi obiectul unei judecăți care-i poate conferi o natură deviantă.

Lucrarea lui Becker examinează devianța din punctul de vedere al celor care o trăiesc. Din această perspectivă, **a deveni un consumator de droguri nu este un lucru ușor:** trebuie să înveți să respecti normele ce permit participarea la o activitate colectivă (să cunoști circumstanțele propice consumului, să ocupi un loc stabil în rețeaua de aprovizionare, să adopti maniere, să fii de încredere, să știi să (de)guști efectul substanței, să arăți față de interlocutori că împărtășești aceeași experiență etc.) și să respecti regulile de organizare a conduitei calificată drept deviantă (să-ți ascunzi comportamentul, să te pui la adăpost de reacția socială, să eviți neajunsurile reprimării, să te sustragi judecății celorlalți sau să-i reorientezi sensul folosindu-te de aparențe).

Descrierea lui Becker conduce la conceperea consumului de marijuana ca fiind o sumă de sarcini ce solicită, din partea drogatului, să dispună de anumite competențe necesare fiecăruia pentru a executa setul obișnuit de activități colective.

Aportul său cel mai important în sociologia devianței se găsește în această privire neutră din punct de vedere moral asupra unei conduite ilegale: a-l concepe pe deviant ca pe o ființă care nu sfidează normalitatea, reprezintă deja o ruptură față de explicațiile tradiționale care încadrează prejudiciile aduse dreptului său moravurilor în zona patologiei sau în asocialitate.

Dacă Lemert a deschis o perspectivă nouă în teoriile comprehensive ale devianței, studiile reunite în *Outsiders* introduc un principiu cardinal: caracterul delictual al unui act se definește în activitatea în cursul căreia un individ face obiectul unei etichetări. Prin urmare, fundamentul infracțiunii nu trebuie căutat nici în interioritatea personalității individului și nici în statutul social care îi este atribuit de structura socială.

Pentru Becker, a explica devianța nu înseamnă a alcătui lista factorilor probabili-identitate, statut social, educație, inegalitate, frustrare etc. – și în a-i combina pentru a descoperi

⁵⁷ APUD: OGIEN, Albert. Sociologia devianței, p. 129.

corelațiile semnificative. Deși admite cu ușurință că toate variabilele pe care analiza cauzală reușește să le inventarieze sunt pertinente, el remarcă că acestea nu acționează în același timp și cu aceeași intensitate. El concluzionează că, pentru a înțelege locul pe care îl deține fiecare din acești factori probabili într-o etichetare (sau maniera în care sunt inoperanți), trebuie să ținem cont de un dat practic: temporalitatea acțiunii. De aceea Becker recurge la ceea ce el numește un model secvențial al devianței, adică o explicare a fenomenului etichetării, postulând că ea se construiește (sau se descompune) etapă cu etapă în formarea judecății care stabilește o legătură între act, natura sa și intenția pe care o putem imputa celui care îl realizează. În acest model, etichetarea nu este niciodată definitivă, deoarece validitatea acestui model riscă să varieze o dată cu interpretările posibile ale circumstanțelor în care infracțiunea a fost comisă.

În definitiv, Becker propune adoptarea a patru principii de aplicare:

- 1. Devianța este o calitate atribuită unui act printr-o judecată;**
- 2. Orice formă de devianță este o activitate colectivă în cursul căreia un individ învață să îndeplinească un rol, adică el știe să acționeze supunându-se unor obligații proprii, unei „sub-culturi”;**
- 3. A deveni deviant este un proces care se poate asemăna cu angajarea într-o „carieră”: cel care face acest lucru își înscrie o parte din viață într-un mediu organizat asumându-și succesiv diferitele poziții ierarhice;**
- 4. Criteriile care servesc la formularea unei judecăți de devianță sunt adesea inventate de „antreprenori morali”, adică de acele persoane al căror statut în cadrul societății le permite să participe la definirea normalității și la operațiunile ce contribuie la respectarea ei.**

Aceste patru principii sunt elemente ale *modelului secvențial*. Descrierea devianței pe care o propune acest model prezintă o anumită complexitate. Pe de o parte, ea ține cont de temporalitatea care guvernează elaborarea judecății de devianță. Pe de altă parte, ia în considerare cele două tipuri de criterii utilizate în această elaborare: unele interne, sunt cele după care devianții însși își evaluează realitatea acțiunii lor și a celor apropiați lor; altele, externe, sunt cele după care o conduită poate fi considerată o infracțiune de către agenții ordinii sociale. Becker afirmă că aceste două tipuri de criterii nu se exclud reciproc. Putem, într-adevăr, admite că normalii și devianții împărtășesc categorii asemănătoare de judecată: primii sunt în măsură să înțeleagă motivele încălcării pe care o reprimă, iar ceilalți să înțeleagă jena și necazul pe care conduitele lor le provoacă. Și tocmai pentru că un astfel de acord există, judecata de devianță poate fi elaborată, pronunțată, recunoscută și executată.

În ce condiții un act poate fi considerat drept deviant? Această problemă, pe care teoriile etichetării evită să le abordeze, este tratată de Goffman în *Stigmat* (1963).

De obicei, un act este calificat drept deviant imediat ce încalcă o normă. Goffman reține această definiție, dar are grijă să amintească faptul că normele nu sunt toate la fel: ele pot să se reporteze la articolele unui cod penal, la pozițiile fixate de ierarhia socială, la obișnuințele întreținute de moravuri sau la reguli ce guvernează relația cu celălalt. *Trebuie să fii precis și să specifici tipul de normă la care se referă o judecată asupra anomaliei sau proastei purtări manifestate de un individ.*

A poseda un stigmat nu este o condiție suficientă pentru a produce un deviant: tipul de raport social în care este fixat stigmatizatului poate face ca el să fie perceput ca atare.

În consecință, Goffman separă două momente distincte ale aceluiași proces:

1. Faptul de a avea un atribut care te predispune la a fi discreditat sau discreditabil.

2. Aprecierea asupra acestui atribut care face, eventual, ca un individ să fie definit drept deviant.

În măsura în care cel de-al doilea moment este determinant, devine pe cât se poate de evidentă o diferențiere definitivă apriori între normali și devianți

Limitele teoriei etichetării sunt, de fapt, limitele oricărei concepții fenomenologice:⁵⁸

- *accentul prea mare pus pe factorii subiectivi*, care reduc explicația sociologică la o simplă interpretare de semnificații ce ignoră determinantele structurale ale acțiunilor conduitei umane;

- *identificarea devianței cu anormalitatea*, ignorând faptul că devianța este un fenomen psihopatologic;

- *ignorarea cauzelor primare ale devianței în favoarea cauzelor secundare* determinate de etichetare;

- *neluarea în considerare a devianței cu caracter secret sau nedetectat*, implicat a actelor deviante comise de către cei care dețin puterea și care, în majoritatea cazurilor, nu sunt nici stigmatizate, nici etichetate. De exemplu, actele invizibile de corupție, poluarea mediului etc.

Totuși, semnalând pericolele instituționalizării, ale dependenței prelungite față de instituțiile de control social, teoria etichetării a avut un impact puternic asupra mișcării de umanizare a mediilor carcerale, oferind totodată, o descriere mai adecvată a modului de desfășurare a unor „carriere deviante” determinate de mecanismele etichetării.

6. Orientări fenomenologice în domeniul criminologiei și al psihiatriei.

La începutul deceniului 7 al sec. XX, tezele fenomenologiei au dat naștere unei noi orientări în domeniul criminologiei și psihiatriei, care și-a propus să dezvolte un model de teoretizare diferit de cel tradițional a fenomenelor de infraționalitate și bolilor psihice.

În criminologie, acest model a fost aplicat pentru a descrie, cu precădere, relația dintre „stigma” (eticheta) atașată individului infractor și desfășurarea ulterioară a „carierii” sale infraționale, în direcția recidivării faptelor pentru care a fost incriminat. Ratele înalte de recidivism al actelor criminale, evidențiate de statistici, demonstrează – subliniază teoreticienii raliați acestei poziții -, departe de a îndeplini în mod adecvat funcțiile de sancțiune, intimidare și reabilitare, tratamentul corecțional aplicat în locurile de detenție nu face altceva decât să întărească comportamentul criminal, ***închisoarea devenind un gen de „școală” pentru indivizii infractori, în care învață noi tehnici ale crimei***⁵⁹.

O serie de sociologi au arătat chiar că există o asocieră pozitivă între severitatea pedepsei și recidivarea infracțiunilor comise, loialitatea față de normele și valorile subculturilor criminale reprezentând o forță mult mai puternică decât amenințarea aplicării unei sancțiuni. O serie de cercetări întreprinse asupra **tinerilor delincvenți** au evidențiat, de exemplu, faptul că **80% dintre cei care au săvârșit delict cu caracter grav au devenit, ulterior, infractori adulți cu conduite structurate și persistente**.⁶⁰

E. Gofman consideră închisorile ca fiind „**Instituții totale**” care își asumă responsabilitatea deplină pentru toate aspectele de viață ale indivizilor privați de libertate. Resocializarea membrilor instituțiilor totale presupune privarea de fostele lor status-uri și supunerea la un

⁵⁸ RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței, p.96.

⁵⁹ IBIDEM, p. 97.

⁶⁰ IBIDEM.

tratament similar cu caracter restrictiv, vizibil în portul aceleiași uniforme, tăerea părului, programul disciplinar ș. a.

Acest tratament are drept scop socializarea indivizilor internați în raport cu normele, valorile și stilul de viață al instituției respective. Totuși, **alături de cultura oficială a instituției, există o cultură „azilară” paralelă**, constând din norme care specifică mijloacele și căile de a rezista controlului oficial, în favoarea menținerii valorilor care vizează loialitatea și ajutorul reciproc între membri.

Există, apreciază criminologii fenomenologi, și un alt aspect important, caracteristic pentru viața în instituțiile totale. O serie dintre indivizii internați devin dependenți de stilul de viață și de constrângerile culturii instituționale, nemaiaivând capacitatea de a reveni la modul normal de viață care definesc societatea exterioară. Ei dezvoltă, în acest sens, **„personalități instituționale”** care își găsesc afirmarea numai în mediul organizațional în raport cu care se simt în deplină securitate și siguranță.

Această idee a fost reluată de către **antipsihiatrie**, care și-a propus să efectueze o critică radicală a caracterului azilar specific spitalului de psihiatrie. Apărută inițial în Anglia în deceniul 6 și dezvoltată ulterior în Italia, Franța și SUA, antipsihiatria **nu este atât o concepție științifică, cât o ideologie contestatară** apărută chiar în rândul acelor psihiatri conștienți de excesele de natură biologisă și psihologisă ale modelului medicalist al bolilor psihice și de necesitatea valorificării punctului de vedere sociologic în domeniul psihiatriei.

Printre caracteristicile acestui curent evidențiem următoarele⁶¹:

a) respingerea psihiatriei cu caracter medico-legal ale căror metode nosologice și nosografice se bazează pe dihotomia carteziană artificială între corp și suflet, obiectivitate și subiectivitate, care transformă pe bolnavul psihic într-un simplu obiect manipulabil ale cărui reacții și semnificații comportamentale sunt descifrate, în mod eronat, din exterior și din perspectiva lui proprie;

b) respingerea modelului psihiatric cu privire la raportul tradițional între normalitate-anormalitate. Bolnavul psihic, consideră antipsihiatrii, nu este o ființă care are un psihism patologic, ci un individ caracterizat de o serie de dificultăți conformiste.

c) Negarea bolii ca atare și înlocuirea ei cu noțiunea de normalitate. Boala psihică, susține Thomas Szasz, este un „mit” impregnat de magia etichetării, având ca scop alinierea individului la exigențele conformismului social într-o societate în care anormalitatea este principalul mod de existență. Adevăratul bolnav este societatea și nu individul, iar a răpi acestuia dreptul la „nebunie” înseamnă, de fapt, a-l manipula, ai răpi identitatea pe care și-a ales-o.

d) interpretarea diagnosticului psihiatric ca o etichetă care, întărește și nu elimină conduita propusă pentru remediere. Ca rezultat al aplicării acestei etichete, individul etichetat ajunge să creadă, el însuși, că este anormal și să se comporte în conformitate cu eticheta de bolnav psihic și ori de câte ori va încerca să revină la normalitate se va izbi de reacțiile discriminatorii ale celorlalți.

e) critica exceselor psihiatrizării sau medicalizării, adică a pericolelor instituționalizării, ale dependenței prelungite față de stabilimentele psihiatrice. Desprins de modul său obișnuit de viață, unde se poate manifesta în mod autentic, și fiind internat într-un mediu specializat cu caracter carceral, bolnavul este supus unor proceduri și tratamente manipulative care, în loc să elimine boala, nu fac altceva decât să o genereze sau să o întrețină.

---

⁶¹ RĂDULESCU, M. Sorin. *Sciologia devianței*, p.99.

j) Propunerea de construire a unui model diferit de interpretare a bolii psihice care să evite excesele pozitivistice și să descifreze „din interior” semnificația așa-zisei „nebunii”. Relația tradițională dintre observator-observat trebuie înlocuită cu o nouă relație, cea între experiențele sau semnificațiile ambelor părți interactive, fără a mai considera că numai experiența medicului are valabilitate.

Propunând – și o manieră diferită de abordare a psihismului decât cea care definește științele naturii, antipsihiatria propune înlocuirea paradigmatelor de tip determinist, care analizează relația dintre cauză și efect, cu o paradigmă de tip fenomenologic, care își propune ca scop nu evidențierea cauzelor, ci descifrarea semnificațiilor, adică interpretarea intențiilor actorilor sociali⁶².

7. Relația dintre socializare, conformitate și devianță

Din perspectiva socializării, *devianța este o conduită învățată, asimilată prin intermediul aceluiași mecanisme și procese care determină învățarea conformității.*

În același timp, orice conduită deviantă implică și ea conformitatea cu normele și valorile subculturii de referință, o conformitate adeseori mai coercitivă chiar decât cea impusă de exigențele vieții sociale „normale”.

Teoria „asocierii diferențiale” (Edwin H. Sutherland)

Cea mai cunoscută teorie în domeniul socializării în rolul de deviant a fost formulată de către **Edwin H. Sutherland**. Acesta a plecat de la ideea *că orice conduită criminală este învățată la fel ca și conduita convențională* (conformistă), fiind un produs al „asocierii diferențiale” cu normele, valorile și tehnicile criminale. Noțiunea de asociere diferențială implică faptul că individul infractor este supus unui proces de selecție între norme cu caracter conflictual: cele care sprijină comportamentul criminal și cele care se opun acestui tip de comportament. Importantă este, în acest sens, definirea de către individ a **situației în care se află**, din punct de vedere al normelor și valorilor învățate. Unii indivizi definesc situația în care se află ca o situație infraconvențională, în timp ce alții o consideră ca o situație legitimă.

Comportamentul criminal este învățat prin interacțiune și comunicare cu persoanele din anturajul sau intimitatea persoanei respective. Prin intermediul acestor persoane, violatorul de normă învață tehnicile, raționalizările și chiar „filisofia” carierei criminale.

Deși concepția autorului nominalizat s-a referit, în mod particular, la problematica învățării comportamentului criminal, ea a reprezentat, în același timp, o premisă principală pentru schițarea unei teorii generale asupra relațiilor dintre socializare și devianță, asupra procesului de învățare a normelor și valorilor unei subculturi, determinant în geneza devianței (subcultura prostituției, a homosexualității, alcoolismului, consumului de droguri etc.)⁶³.

---

⁶² RĂDULESCU, M.Sorin. Sociologia devianței, p.99, 100.

⁶³ RĂDULESCU, M.Sorin. Sociologia devianței, p.105.

Satherland, împreună cu **D.Cressey**, au formulat următoarele enunțuri, care, articulate între ele, determină crearea unei teorii a asocierii diferențiale⁶⁴:

1. Comportamentul criminal este învățat.

2 Acest comportament este învățat în interacțiune cu alte persoane prin intermediul unui proces de comunicare; această comunicare este, în cea mai mare parte verbală, dar poate fi și o comunicare a deprinderilor;

3. Cea mai mare parte a acestei învățări este rezultatul influențelor exercitate de către grupurile cu caracter intim sau personal agențiile impersonale de comunicare, ca filmele sau ziarele, exercită un rol relativ neimportant);

4. Procesul de învățare a comportamentului criminal cuprinde tehnicile de comitere a crimei și direcțiile specifice ale motivelor, impulsurilor, raționalizărilor și atitudinilor asociate acestui comportament;

5. Această orientări specifică e învățată atât prin intermediul definițiilor normelor cu caracter favorabil, cât și a celor cu caracter nefavorabil;

6. O persoană devine delincventă din cauza expunerii excesive la definiții favorabile violării normelor, în detrimentul definițiilor nefavorabile acestei violări. În conformitate cu principiul asocierilor diferențiale, individul devine criminal datorită contactului cu patternurile criminale și izolării de patternurile non-criminale ;

7. Asocierile diferențiale pot varia din punct de vedere al frecvenței, duratei, priorității și intensității expunerii unei persoane la modelele criminale sau noncriminale. Prioritatea expunerii se referă la predominarea sau selecția unuia dintre aceste modele în cursul copilăriei timpurii.

8. Procesul de învățare a comportamentului criminal include mecanisme presupuse de orice proces de învățare.

9. Atât comportamentul criminal, cât și cel noncriminal reprezintă o expresie a acelorași trebuințe și valori generale.

Așadar, individul devine criminal ca urmare a Participării la diferite asociații diferențiale; aceste asocieri sunt determinate de contextul general al rganizării sociale; grupurile din care este compusă societatea se caracterizează prn rate diferite ale criminalității, care evoluează în timp.

Teoria „transmisiei culturale”

Noțiunea de subcultură.

Teoria transmisiei culturale pleacă de la premisa că *orice comportament deviant reprezintă nu o expresie a devianței, ci, dimpotrivă, a conformării la regulile și valorile anumitor subculturi*, care se transmit de la o generație la alta. *Noțiunea de subcultură se referă la ansamblul de norme și valori ce definesc anumite grupuri sociale marginalizate, ale căror atitudini sau stiluri*

---

⁶⁴ DOBRICĂ Petronel. Normalitate, conformare și devianță socială. În Sociologie/Lazăr Vlăsceanu (coord).-Iași: Polirom, 2011, p. 359.

*de viață contrastează puternic cu cele ale societății, în ansamblul ei, având fie un caracter alternativ, fie un caracter conflictual*⁶⁵.

Fiecare subcultură își are propriile sale percepții, definiții, semnificații și zone „focale” de interes, așa cum este, de exemplu, cazul subculturii tinerilor, subculturilor delincvente, subculturii homosexuale etc.

„Subcultura periferiei” și comportamentul deviant

Aplicată la cazul subculturilor criminale, teoria transmisiei culturale consideră comportamentul criminal ca o formă de conformare la valorile și tradițiile culturale ale claselor caracterizate de un status social-economic mai scăzut, ale căror modele culturale implică, de cele mai multe ori, violarea legilor societății legitime, care sunt impuse, de fapt, de către membrii claselor favorizate ale societății.

Primii sociologi care au elaborat această teorie au fost reprezentanții școlii de la Chicago, care au pus în dependență conduitele criminale de stilurile de viață ale comunităților localizate în zonele periferice ale orașului.

8. „Cultura sărăciei” și devianța.

Utilizând noțiunea de „cultură a sărăciei”, unii sociologi printre care Oscar Lewis⁶⁶ estimează că dificultățile cu care se confruntă populațiile cele mai sărace se datorează, în primul rând, normelor, valorilor și stilurilor lor de viață, care, la rândul lor, sunt determinate de lipsa oportunităților de participare la viața comunității și localizarea în arii marginale, unde stilurile de viață sunt bazate pe frustrare, alienare, dependență și complexe de inferioritate. Absența participării la instituțiile centrale sau locale, atitudinea critică față de valorile clasei dominante, densitatea populației, promiscuitatea, inițierea timpurie în viața sexuală, concubinajul, abandonul familial, marginalitatea sau conduitele deviante ori infracționale sunt numai câteva dintre caracteristicile dominante ale „culturii sărăciei”. Sărăcia este, deci, un veritabil „mod de viață”, o cultură sau un ansamblu de subculturi, nefiind atât o problemă economică, cât o problemă de cultură și civilizație. Aceia care trăiesc în condiții de sărăcie dezvoltă un sistem de valori, mentalități și convingeri, care constituie, de fapt, o soluție față de problemele cu care se confruntă, un veritabil mod de adaptare la starea de sărăcie.

Un asemenea mod de adaptare implică trăsături precum: pasivitatea și resemnarea, orientarea în prezent și ignorarea viitorului, fatalismul, nivelul scăzut al aspirațiilor, dominanța femeii în cămin datorită imposibilității bărbatului de a-și câștiga existența pe căi legale, credința în „superioritatea masculină”, incapacitatea de amânare a dorințelor imediate, absența controlului asupra impulsurilor, toleranța față de actele deviante etc. Toate aceste trăsături se transmit de la o generație la alta, asigurând perpetuarea condiției de sărac.

Deși criticabilă pentru tenta ei „ideologică”, în sensul că blamează săracii pentru propria lor condiție și nu delimitează suficient între sărăcia ca mentalitate și cea ca reacție adaptativă,

⁶⁵ RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței, p. 107.

⁶⁶ RĂDULESCU, M. Sorin, GRECU, Florentina. Cauze culturale și economice ale criminalității și delincvenței juvenile. Sărăcia ca effect sau cauză?, <https://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.3-4-2002/SORIN%20%20M.%20%20RADULESCU%20Art7.pdf>

această concepție de sorginte antropologică are meritul de a aduce în centrul atenției importanța studierii sărăciei ca problemă socio-culturală și nu numai strict economică⁶⁷.

Aprecierile și concluziile cu privire la influența condițiilor economice asupra genezei și dezvoltării criminalității *sunt extrem de variate*, discuția existând asupra cantității și calității rolului acestor factori.

În perioada anilor 1960-1970, criminologii din Occident, au argumentat ideea că infractorii au fost victime ai sărăciei, pregătirii școlare insuficiente, lipsei locurilor de muncă, relațiilor familiale dezorganizate și altor inechități sociale⁶⁸.

Sărăcia, încă din antichitate, a prezentat suficiente argumente care să ne demonstreze că stă la baza multor situații nedorite, cum ar fi îmbolnăvirea, vagabondajul, crima și disperarea. Ca urmare, pe această temă au fost făcute foarte multe studii empirice, încercând să explice relația dintre sărăcie și crimă.

Există câteva posibile relații între crimă și sărăcie, dar este și posibil ca, uneori, sărăcia să fie raportată la un alt factor, ca de exemplu resentimentul sau malnutriția și care ar fi, de fapt, cauza crimei. De asemenea, inteligența scăzută poate cauza atât crima, cât și sărăcia. Cu toate acestea, *teoria cea mai susținută este că însăși sărăcia cauzează crima*. De aceea, unele teorii, încercând să-și argumenteze opiniile și-au axat explicațiile pe variațiile condițiilor economice, care ar corespunde variațiilor ratei criminalității. În aceste condiții, dacă lucrurile stau așa, atunci ar trebui să fie mai multe infracțiuni în locurile și în perioadele unde sunt mai mulți oameni săraci. Pentru a completa argumentația, aceste studii au comparat perioadele de recesiune cu perioadele de prosperitate economică, anumite zone ale țării cu oamenii înstăriți cu alte zone cu populație săracă, scopul urmărit fiind acela de a vedea dacă există diferențe la ratele de criminalitate.

În pofida a numeroase programe de dezvoltare și bunăstare, elaborate în țările din Occident, mai ales, criminalitatea (inclusiv delinvența juvenilă) nu au dat semne semnificative de diminuare. Dimpotrivă, în mai multe țări dezvoltate economic, ele au atins, în ultimele decenii, cote de-a dreptul alarmante. Acesta este, de exemplu, cazul Statelor Unite ale Americii, una dintre cele mai bogate țări din lume, care se confruntă cu o rată extrem de înaltă a infracțiunilor adulților și a delictelor comise de minori sau tineri, dar și cazul Angliei, Suediei, al altor țări dezvoltate sau în curs de dezvoltare⁶⁹.

Chiar dacă țara pe ansamblu este mai prosperă din punct de vedere economic, criminalitatea crește nu datorită acestei prosperități, ci datorită accentuării decalajului dintre speranțe și realitatea nivelului de trai. În cifre absolute se poate constata o creștere a veniturilor (a nivelului de trai), dar, în același timp, speranțele (dorințele) vor putea fi îndeplinite într-o mai mică măsură, ca într-o etapă anterioară, și astfel să se accentueze sentimentul de frustrare.

Recent, în S.U.A. a fost studiată mai atent relația dintre criminalitate și inegalitate economică și, în 5 cazuri, s-a afirmat că inegalitatea economică și nu sărăcia se află în directă legătură cu rata criminalității. Alte 3 studii au luat în considerare atât infracțiunile care aduc

---

⁶⁷ RĂDULESCU, M. Sorin, GRECU, Florentina. Cauze culturale și economice ale criminalității și delinvenței juvenile. Sărăcia ca effect sau cauză?, <https://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.3-4-2002/SORIN%20%20M.%20%20RADULESCU%20Art7.pdf>.

⁶⁸ FAȚĂ în față / Centrul de Asistență și Protecție a victimelor violenței – Ch.,2001p.14

⁶⁹ RĂDULESCU, M. Sorin, GRECU, Florentina. Cauze culturale și economice ale criminalității și delinvenței juvenile. Sărăcia ca effect sau cauză?, <https://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.3-4-2002/SORIN%20%20M.%20%20RADULESCU%20Art7.pdf>

atingere proprietății, cât și cele comise cu violență, iar unul consideră că doar crimele care aduc atingere proprietății, se află în relație directă cu inegalitatea economică.

În general, studiile duc la concluzii contradictorii pe diferite genuri de infracțiuni și doar omuciderea este asociată cu inegalitatea economică, chiar dacă și această concluzie este puternic contestată în acest moment.

Cu certitudine între factorii răspunzători de amploarea sărăciei sunt de reținut cu prioritate: nivelul de dezvoltare economică, situația pieței forței de muncă, gradul de ocupare și șomajul, caracteristicile locurilor de muncă, inflația, modul de distribuție și de redistribuție a veniturilor, stilul de viață etc.

Credem, totuși, **că este mai bine să concluzionăm că nu există o relație directă, cauzală, între criminalitate și sărăcie.** De altfel, rata criminalității nu crește sau descrește în funcție de numărul oamenilor săraci.

Pe de altă parte, ar putea fi și o confuzie generată de interpretarea greșită a scalei sociale. Plecând de aici, multe studii sugerează că oamenii săraci au rate mai mari ale criminalității când alți oameni din jurul lor sunt mai înstăriți și că ei au rate ale criminalității mai scăzute când ceilalți sunt oameni săraci. De aceea, factorul cheie necesar pentru a explica frecvența unor infracțiuni într-un anumit loc poate fi numărul de oameni înstăriți și nu numărul de oameni săraci.

Remarcăm în acest context și opinia lui **Quetelet** potrivit căreia nu sărăcia generează criminalitate, ci mai degrabă discrepanța între posibilitățile, materiale și nevoile.

În final, considerăm că inegalitatea economică, atunci când ea este corect conceptualizată și măsurată, poate transforma într-un factor important în explicarea ratelor criminalității.

Studiile sociologice și psihosociologice efectuate în SUA care au inclus în obiectivul lor violența au examinat, sub raport de cauzalitate și, mai adesea, sub raport de asociație, **legătura dintre statusul socio-economic al persoanelor investigate și manifestările lor de violență.** Asemenea abordări implică folosirea unor variabile care țin de aspectele etnice ori de poziția geografică, de venitul realizat sau de variabile compozite din aceste tipuri. *Relația sărăcie - violență nu poate fi explicată prin simpla asociere a statutului socio-economic cu incidența comportamentelor violente. Există studii care prezintă rolul de mediator al socializării, între statutul socio-economic și comportamentul violent. În esență, fiecare incident violent este unic și trebuie explicat printr-o combinație de factori psihologici, sociali, politici și economici, inclusiv prin condiția fizică și psihologică, atât a victimei, cât și a agresorului.*

Deoarece se produce o concentrare a populației cu risc crescut de expunere la violență după caracteristicile socio-economice și demografice, cercetările din ultimii 20 de ani au folosit subiecți aflați în asemenea zone. Recent au apărut primele cercetări în legătură cu efectele violenței asupra stării de sănătate psihologică sau ale altor variabile dependente asupra unor eșantioane largi, reprezentative pentru întreaga populație a unui județ, a unui stat sau chiar pentru SUA în întregime. Asemenea studii permit aprecierea globală a incidenței expunerii la violență, precum și a efectelor acesteia. O abordare epidemiologică a înțelegerii violenței în SUA are drept ipoteză de lucru întreținerea unui focar al violenței care produce efecte psihologice și sociale, cu o serie de consecințe nefaste pentru dezvoltarea psihosocială a copilului și adolescentului. Diferite teorii ale învățării sociale stau la baza acestei perspective. Alte orientări teoretice, precum unele variante ale teoriilor atașamentului, provin din aria psihologiei sociale și a psihologiei dezvoltării.

Rezultatele cercetărilor sugerează că, într-adevăr, violența tinde să fie prezentă cu o incidență crescută în rândul persoanelor caracterizate printr-un status socio-economic scăzut. Conform teoriei ciclului violenței, familiile expuse exclusiv unor comportamente agresive răspund, în situații de conflict, prin violență, deoarece nu au învățat alte maniere de comportament. Cu alte cuvinte, comportamentul violent se instituie ca un comportament normativ pentru aceste familii. Acest *pattern* se transmite, ulterior, transgenerațional.

Asupra copiilor și adolescenților se exercită *stressori* din cauza prezenței cronice a sărăciei și a violenței. „Expunerea” la sărăcie și violență, văzute ca de variabile care interacționează, amplificând efectele lor asupra persoanelor în cauză, ajunge să producă manifestări de furie, de neîncredere și de lipsă a speranței. Conform Centrului pentru Controlul Bolilor (Center for Disease Control), în 1990, în SUA, mai mult de jumătate din omucideri au avut loc în contextul conflictului interpersonal și în situații de manifestare a furiei. Cercetările asupra factorilor asociați prezenței comportamentului violent al elevilor în școli relevă grade înalte de asociație între nivelul de asistare la producerea violenței în comunitate și implicarea ulterioară în acte de violență în școală. Rezultate similare s-au obținut în cadrul cercetărilor asupra comportamentului violent în familie.

O asociere semnificativă se poate stabili între statutul socio-economic și numărul de ore petrecute în fața micului ecran. Expunerea la violență ca urmare a bombardamentului cu informații violente la care sunt supuși mai ales copiii din familiile din straturile inferioare ale societății americane se datorează preferinței acestora de a urmări programele TV timp de mai multe ore pe zi și, de asemenea, preferinței pentru emisiunile cu un conținut violent. Studiile efectuate atestă asocierea semnificativă a numărului de ore petrecute în fața micului ecran cu comportamentul agresiv și cu o serie de efecte negative asupra stării de sănătate psihică a copiilor și adolescenților (incidența crescută a depresiei, anxietății, disociației, furiei etc.) .

Sărăcia, excluziunea socială, inegalitatea socială și comportamentul deviant în Republica Moldova

Tranziția la economia de piață în Republica Moldova a provocat mari dezechilibre economice, modificări substanțiale în structura veniturilor populației ce a dus inevitabil la o explozie masivă a sărăciei. **Sărăcia este definită ca o cumulare de lipsuri, deprivări și nevoi nesatisfăcute, care conduc spre excluziunea socială a unui segment al populației.**

Din punct de vedere sociologic, în prezent, **excluziunea socială** se definește ca fiind „plasarea unei persoane în afara formelor normale de viață socială, ca rezultat al unor deprivări multiple, cu șanse reduse de reinsertie într-o viață socială normală, rezultat al discriminărilor, lipsei de oportunități, cumulări de privațiuni, degradării / nedevoltării capacităților de funcționare socială normală sau al unui stil de viață individual sau colectiv care marginalizează”⁷⁰. Într-o formulare mai succintă excluziunea socială este procesul prin care indivizii sau familiile fac experiența deprivării, fie de resurse (precum venitul), fie de legături sociale cu o comunitate sau societate mai largă⁷¹.

În cursul anilor 80 ai secolului trecut, limbajul excluderii sociale a început să fie folosit tot mai mult simultan cu (și uneori în locul) celui despre sărăcie,⁷² în special în discuțiile privind

⁷⁰ DRAGOMIRESCU, Doina. Expansiunea tehnologiilor informației și comunicațiilor și riscul de excluziune digitală // <http://www.racai.ro/RISC>, 28.10.2008

⁷¹ OXFORD. Dicționar de sociologie. București: Univers enciclopedic, 2003, p. 227.

⁷² În ceea ce ne privește, subscriem concluziei conform căreia sărăcia poate fi considerată doar o parte a excluziunii sociale, o formă specifică de excluziune socială, „excluziunea financiară”

politicile sociale în Europa. Există cel puțin trei moduri de utilizare a termenului⁷³. Noi vom trata excluziunea socială în relațiile cu drepturile sociale și cu barierele sau procesele prin care oamenii sunt împiedicați să și le exercite. Și aceasta pentru că noțiunea de excluziune socială sau marginalizare a devenit, odată cu Summit-ul de la Lisabona din 2000, o preocupare reală a politicii sociale europene, fiind strâns legată de ideea de drepturi ce decurg din calitatea de cetățean, respectiv de drepturile sociale⁷⁴

În societățile de tip preponderent industrial sursa excluziunii sociale se poate plasa în:

- sfera economică – prin lipsa locurilor de muncă și/sau insuficiența resurselor;
- sfera drepturilor politice sau civile – prin necunoașterea sau neutilizarea acestor drepturi;
- sfera relațiilor sociale, de familie sau de rudenie – prin dezorganizarea, alterarea sau inexistența unor rețele sociale de suport.

Fenomenul de excluziune socială este de tip complex și cumulativ, riscurile marginalizării și izolării sociale crescând atât prin multiplicarea formelor de privațiune și săracă, iar mai mult de o persoană din patru trăia în sărăcie extremă⁷⁵. Sărăcia era în mare măsură o problemă a regiunilor rurale și afecta 70% din totalul muncitorilor agricoli și fermierilor mici. Fiecare a cincea persoană săracă locuia în orașe mici. Locuitorii orașelor mici și medii erau cei mai vulnerabili în fața sărăciei extreme. Incidența cea mai mare a sărăciei și sărăciei extreme se întâlnea în familiile cu trei sau mai mulți copii, în familiile cu un singur părinte și printre bătrânii singuratici. Sărăcia extremă era destul de acută :33% din copii cu vârsta pînă la cinci ani nu beneficiau de alimentație adecvată pentru a-și satisface necesitățile decente de sănătate și educație⁷⁶ Patru copii din zece cu vârsta pînă la 10 ani trăiau în sărăcie extremă.

Fenomenul excluziunii sociale a fost confirmat de PNUD în cadrul proiectului “Dezvoltarea capacității pentru monitorizarea sărăciei”. Potrivit sondajului de opinie (2002), realizat în cadrul acestui proiect, 67,9% din populația republicii se considera săraci⁷⁷.

Majoritatea populației considera că starea de sărăcie se manifesta în primul rînd, prin venituri mici – 75,6% din cei ce se considerau săraci au optat pentru această caracteristică a sărăciei. Este relevant faptul că și cei care nu se considerau săraci erau de aceeași părere (72,8%). 38,3% din respondenți care se considerau săraci erau de părerea că a doua caracteristică a sărăciei este securitatea alimentară, iar 30%- starea proastă a sănătății. Poziția a treia, în opinia respondenților, revenea nivelului jos al securității economice (18,3%, condițiile nesatisfăcătoare de trai (10,8%),, nivelul jos al securității personale (11,7%)⁷⁸.

Rezultatele investigației au demonstrate că printre cele mai frecvente probleme cu care se confruntau categoriile defavorizate erau : accesul la instituțiile medicale -50%, procurarea medicamentelor -47,5%, accesul la serviciul magazinelor – 45,6 %, petrecerea concediului de

---

http://leader.viitorul.org/public/85/ro/indicatori/Preda777_IDIS.doc,

⁷³ IBIDEM.

⁷⁴ SPIRIDON, Carla Carmina. Excluziunea socială ca încălcare a drepturilor sociale fundamentale ale omului//Jurnalul de Studii juridice. Universitatea „Petre Andrei”. Centrul de cercetări juridice. Anul II, 2007, nr.3-4, p.55.

⁷⁵ EVALUARE comună de țară. Republica Moldova. Iulie 2005, p.9.

⁷⁶ IBIDEM.

⁷⁷ DANIL, Tudor. Republica Moldova în spațiul tranziției și costul social al reformelor. Analiză și evaluare sociologică a calității vieții populației. – Chișinău, Pontos, 2004, p.304.

⁷⁸ IBIDEM, p.305.

odihnă – 16,7%. Concomitent, o problemă majoră pentru acest segment al populației era angajarea în câmpul muncii (26,7%).

În baza unei cercetări efectuate în cadrul Indexului global al foametei pe 2008, realizat de Institutul de cercetare în domeniul politicilor alimentare din SUA, Republica Moldova a fost inclusă în lista celor mai flămânde state din lume⁷⁹. Conform studiului, R. Moldova a ajuns printre cele mai flămânde 30 de țări, alături de Cuba și Peru. Rata înfometării populației a fost calculată în baza unor indici, între care nivelul deficienței calorice la populația matură, nivelul malnutriției infantile și ratele mortalității infantile cauzate de maladii digestive⁸⁰.

Remarcăm faptul că fenomenului sărăciei nu se reduce numai la dimensiunea economică, dar are un caracter multiaspectual, caracterizându-se și printr-un aspect social, comportamental, cultural etc. Aspectul social se axează în special pe fenomenele sociale amplificate de sărăcie: criminalitatea, alcoolismul, narcomania, demoralizarea populației, analfabetismul, morbiditatea, corupția etc. Din perspectiva psihologică, sărăcia, în special cea cronică, condiționează anumite comportamente deviante, generate, în primul rând de anumite valori socio-umane, apărute în rezultatul vieții mizerabile. Aspectele sărăciei se întrepătrund, condiționându-se unul pe altul.

În vederea sesizării rolului sărăciei în condiționarea complexă a comportamentului infracțional invocăm următorului argument: specialiștii din Federația Rusă au studiat în baza unui eșantion bine elaborat, cauzele comiterii infracțiunilor de către adolescenții izolați în colonii. **5 % din cei izolați au comis infracțiuni din cauza foametei, iar alte 10,7 % - din cauza situației nefavorabile din familia care a condus la vagabondaj**⁸¹.

Investigațiile realizate în Republica Moldova ne permit să ajungem la concluzia că rolul sărăciei în condiționarea complexă a comportamentului infracțional în țara noastră este cu mult mai mare⁸². Astfel conform datelor investigației promovate în 1992 în rândurile condamnaților din diverse penitenciare din *Republica Moldova*, **35 % din intervievați și-au motivat comportamentul infracțional prin nivelul mizerabil de viață, mai mult de 34 % - prin manifestarea deficitului de produse și asigurarea proastă tehnico-materială.**

Aproape fiecare al doilea condamnat a explicat încălcarea normelor de drept prin inechitatea socială pronunțată, lipsa protecției sociale adecvate, remunerarea inechitabilă a muncii.⁸³

Din motive lesne de înțeles motivația sus-menționată poartă într-o anumită măsură un caracter subiectiv. Această nu înseamnă că aceste date nu trebuie luate în considerație.

În conformitate cu rezultatele investigației sociologice nominalizate 6 din 20 deținuți explicau creșterea criminalității prin deficitul de mărfuri și produse de importanță vitală pentru oameni, **mai mult de 60 % indicau în calitate de cauză principală a procesului nominalizat scumpetea și scăderea nivelului de viață, neîncrederea în ziua de mâine, divizarea societății în „ bogăți ”(puțini la număr) și săraci (mulți la număr)**⁸⁴

⁷⁹ Printre 30 cele mai flămânde state din lume//Timpul, 2008, 31 octombrie, p. 26.

⁸⁰ IBIDEM.

⁸¹ АНТОНОВ А.И., ЛЕБЕДЬ О.Л. Несовершеннолетние преступники: кто они? // Социологические исследования, 2003, № 4, с. 92

⁸² NEAGU, Gheorghe. Sărăcia – factor favorizant al comportamentului infracțional// Considerații privind realitatea socio-juridică din Republica Moldova. Materialele conferinței științifice dedicate Zilei juristului 19 noiembrie 2004. Bălți,PUB, 2005, p.102-117.

⁸³ IBIDEM, p.115.

⁸⁴ IBIDEM.

O consecință a polarizării excesive a societății moldovenești o constituie **șomajul**. Numai în 2002 și 2003 numărul locurilor de muncă în Republica Moldova s-a redus conform unei informații difuzate de către Ministrul Muncii cu 149.000⁸⁵. Ce înseamnă aceasta? Aceasta înseamnă, câte 149 de sate moldovenești cu câte 1000 de șomeri în fiecare sau două raioane de șomeri. Ce vor face acești oameni pentru ași întreține familia? În cel mai fericit caz vor pleca să muncească la negru în străinătate. **În cel mai rău caz, se vor apuca de furat sau vor intra în combinații cu rețelele de traficanți de droguri, arme și persoane**⁸⁶

Această afirmație are la bază corelația dintre șomaj și criminalitate. În conformitate cu calculele criminologilor din Occident **creșterea numărului șomerilor cu 10 % are drept urmare sporirea criminațității de la 3,4 % până la 6,5 %**, și se manifestă prin creștere numărului furturilor, jafurilor, formarea grupurilor criminale⁸⁷.

Republica Moldova este una din principalele țări de origine pentru traficul de femei în scopul exploatarea sexuală de câțiva ani în șir. Femeile noastre, forțate de sărăcie și șomaj ajung în vizorul traficantilor care promovează pe toate căile povestea vieții frumoase din Occident.

Șomajul și sărăcia, foamea și mizeria au provocat **exodul masiv** din țară a cetățenilor republicii peste hotarele țării în căutarea unui loc de muncă și unei surse de existență, au impus părinții și copii să-și părăsească casele, cifra ajungând sub 1 mln. de cetățeni. Aceste peregrinări se soldează deseori cu fenomene anomice, afectând comportamentul uman. **Plecarea adulților peste hotare are, uneori, consecințe negative asupra soartei copiilor rămași acasă.**

Este interesant faptul că majoritatea absolută a adulților sesizează adecvat consecințele posibile negative ale plecării îndelungate peste hotare. *Astfel, în noiembrie 2006 la întrebarea „În ce măsură lipsa îndelungată a părinților (cei plecați peste hotare la muncă) afectează comportamentul social al copiilor? „ au fost obținute următoarele rezultate :*

1. *în foarte mare măsură -54%;*
2. *în mare măsură -29%%*
3. *într-o oarecare măsură -12%*
4. *în foarte mică măsură/deloc -3%.*⁸⁸

Chiar dacă maturii conștientizează anumite consecințe negative ale aflării îndelungate peste hotare, acest proces nu-și pierde din intensitate, iar în cele din urmă și comportamentul infracțional în rândul minorilor se menține la un nivel destul de înalt.

În concluzie acceptăm ideea conform căreia nu există nici un standard absolut de existență, dedesubtul căruia violența să devină inevitabilă, după cum nu există nici un set invariabil de condiții materiale, care să determine oamenii să devină obligatoriu violenți în comportamentul lor. Efectul veniturilor mici depinde, întotdeauna, parțial, de contextul cultural, social și politic⁸⁹.

În același timp, comparațiile istorice și între națiuni evidențiază faptul de netăgăduit că prosperitatea economică poate conduce la o descreștere a violenței și, mai ales, faptul că inegalitatea socio-economică este variabila fundamentală care poate explica acest fenomen. Pe de altă parte, o politică coerentă de prosperitate economică se corelează, în mod necesar, cu

⁸⁵ FLUX, 2004, 18 aprilie ,

⁸⁶ IBIDEM.

⁸⁷ PROBLEME sociale ale reformării societății: speranțe, realizări perspective-Ch., 1998, p.74

⁸⁸ Institutul de Politici Publice. Barometrul de opinie publică. Noiembrie 2006//www.ipp.md.

⁸⁹ RĂDULESCU, M. Sorin, GRECU, Florentina. Cauze culturale și economice ale criminalității și delincvenței juvenile. Sărăcia ca effect sau cauză?, <https://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.3-4-2002/SORIN%20%20M.%20%20RADULESCU%20Art7.pdf>.

politicile sociale care vizează securitatea publică, asistența socială și siguranța cetățeanului, în așa fel încât aceste politici pot asigura prevenirea actelor de violență într-un mod mult mai eficace decât în țările care se confruntă cu dificultăți economice și cu inegalități sociale flagrante.

10. Imposibilitatea unei teorii general valabile

Prezentarea anterioară a diverselor explicații a comportamentului deviant, deși este schematică și incompletă, lasă să se întrevadă marea varietate de puncte de vedere în legătură cu comportamentul indezirabil. În aceste împrejurări se impune un scurt bilanț al cunoștințelor și posibilităților existente în domeniul cercetării sociologiei devianței și criminologiei.

Două coordonate par a fi evidențiate din cele arătate până acum și anume:

-o teorie general valabilă cu privire la comportamentul deviant, inclusiv criminal este imposibilă;

-conjugarea diferitelor eforturi explicative este necesară pentru înțelegerea fenomenului deviant/ criminal.

După o jumătate de secol în care au dominat gândirea sociologică și criminologică, teoriile cauzale au devenit ținta unor atacuri susținute, toate eșecurile înregistrate în combaterea fenomenului criminal au fost puse pe seama neputinței acestor teorii de a prezenta o variantă unică și coerentă asupra factorilor cauzali și asupra ponderii acestora în conduita criminală.

În ultimii douăzeci de ani, cel puțin, nicio teorie etiologică nu a mai reușit să se impună în doctrină. Explicații de tip cauzal continuă să fie formulate, dar un ansamblu explicativ coerent bazat pe mecanisme deterministe pare să nu mai trezească interesul specialiștilor⁹⁰.

Criticile cele mai vehemente împotriva etiologiei criminale au venit din direcția criminologiei dinamice. „Puterea” în criminologie a fost preluată în ultimele două decenii de teoreticienii criminologiei dinamice. O reîntoarcere în forță a ideilor utilitariste a însoțit această luare de putere. ***„Liberul arbitru” reapare în discursul criminologiei*** și al filosofiei penale.

Realitatea este că nu poate exista un răspuns ușor pentru o problemă dificilă și nici un răspuns uniformizant pentru o problemă care nu este câtuși de puțin uniformă. ***Nu există o conduită criminală în abstract, există diverse conduite criminale concrete.*** Nicio o crimă nu seamănă cu cealaltă. Nici măcar unul și același individ nu poate comite două fapte identice.

Tocmai extraordinara diversitate a comportamentelor criminale face ca nicio explicație, fie în termeni cauzali, fie în termeni dinamici, să nu fie universal valabilă. Aceasta nu înseamnă că un secol de cercetare criminologică este inutil, că nicio teorie nu este valabilă și că nu există nicio posibilitate de înțelegere a fenomenului criminal. Dimpotrivă, teoriile criminologice/sociologice valoroase, mai vechi sau mai noi, reprezintă ***„adevăruri parțial valabile”***; pe baza acestora, în condițiile în care se renunță la pretențiile de universalitate, comportamentul criminal poate fi parțial înțeles și explicat.

Soluția de principiu constă în utilizarea teoriilor criminologice ca „grilă de lectură”, instrumente metodologice de interpretare. Aceasta cu atât mai mult cu cât teoriile etiologice și cele dinamice nu au nimic antagonic, ele se referă doar la două faze distincte ale fenomenului criminal (deviant). Primele se referă, în special, la ce se întâmplă cu o persoană până în momentul „trecerii la act” (cauzele care-l determină să adopte conduita criminală), iar celelalte se referă la ce se întâmplă în momentul faptei, descriu „trecerea la act în sine. Sunt, de fapt, două viziuni care se completează reciproc⁹¹.

⁹⁰ CIOCLEI, Valerian. Manual de criminologie. Ediția a patra. București: editura C.H. Beck, 2007, p. 171.

⁹¹ IBIDEM, p.

Criminalitatea în general, delincvența juvenilă în special, sunt fenomene cu valențe multidisciplinare, a căror etiologie nu constă doar într-o simplă însumare de factori, dar într-o determinare complexă, care pune în relație multiple lanțuri cauzale și variabile intermediare⁹².

10.APLICAȚII

Enunțuri esențiale⁹³

Elementul esențial al diferitor perspective sociologice asupra devianței este natura socială a comportamentului deviant: ca și *comportamentul conformist*, *comportamentul deviant* este un *comportament social*, care apare în cursul participării indivizilor la viața socială. Teoriile din sociologia devianței trebuie concepute în sensul complementarității lor: nu există un mod unic de a privi devianța, ci *modul de a o defini și explica*;

Procesele care conduc la comportamentul criminal sunt identice cu cele care generează comportamente noncriminale. Individul devine criminal ca urmare a participării la diferite asocieri diferențiale; aceste asocieri sunt determinate de contextul general al organizării sociale (organizarea socială diferențiată). Comportamentul criminal este învățat, ca orice comportament, prin interacțiuni în cadrul grupurilor (Sutherland);

Devianța e creată prin reacția oamenilor față de tipuri particulare de comportament desemnate de către ceilalți prin comportamente deviante. Normele create și conservate prin această desemnare, departe de a fi unanim acceptate, fac obiectul dezacordurilor și conflictelor, pentru că rezultă din procesele de tip politic din interiorul societății (Becker);

Devianța și devianți sunt rezultatul procesului de interacțiune între indivizi sau grupuri; unii, urmărind satisfacere propriilor interese, elaborează și fac să fie aplicate normele sub a căror acțiune cad ceilalți care, căutând de asemenea satisfacerea propriilor interese, comit acte pe care primii le califică drept deviante (Becker);

Devianța secretă constă în încălcarea normelor sociale, fără ca acest fapt să fie cunoscut de către ceilalți; individul aflat în această situație este însă vulnerabil în raport cu procedurile utilizate pentru descoperirea tipului respectiv de comportament: dacvă actul ar fi descoperit, autorul său ar fi etichetat drept deviant (Becker);

Instituția totală este un *hibrid social*, rezultat al asocierii dintre comunitatea de rezidență și organizația pormală, caracterul total este dat de delimitarea accentuată de restul societății (Goffman);

---

⁹² RĂDULESCU, M. Sorin, GRECU, Florentina. Cauze culturale și economice ale criminalității și delincvenței juvenile. Sărăcia ca effect sau cauză?, <https://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.3-4-2002/SORIN%20%20M.%20%20RADULESCU%20Art7.pdf>.

⁹³ Inspirat din: DOBRICĂ, Petronel. Normalitate, conformare și devianță socială//Sociologie. Volum coordonat de lazăr Vlăsceanu, Iași: Polirom, 2011, p. 388.

Deculturația constă în rămânerea în urmă a individului în raport cu lumea din afara instituției totale, atrofierea capacității de organizare autonomă a propriei vieți.

Sugestii și întrebări pentru continuarea reflecției

1. Divizați teoriile și paradigmele descrise mai sus în două clase:
  - a. teorii și paradigme de natură deterministă
  - b. teorii și paradigme de natură fenomenologică.
2. Identificați caracteristicile comune ale teoriilor deterministe.
3. Identificați caracteristicile comune ale teoriilor fenomenologice.
4. Ce consecințe metodologice intervin în cazul în care abordăm comportamentul deviant din perspectiva unor teorii explicative de natură deterministă sau de factură fenomenologică?

Bibliografie

1. RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia devianței și a problemelor sociale. București: Lumina lex, 2010;
2. CIOCLEI, Valerian. Manual de criminologie. Ediția a patra. București: editura C.H. Beck, 2007;
3. DOBRICĂ, Petronel. Normalitate, conformare și devianță socială//Sociologie / Iazăr Vlăsceanu (coord.). – Iași: Polirom, 2011, p.337-390;
3. OGIEN, Albert. Sociologia devianței. Iași: Polirom, 2002;
4. RĂDULESCU, M. Sorin, GRECU, Florentina. Cauze culturale și economice ale criminalității și delincvenței juvenile. Sărăcia ca effect sau cauză?, <https://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.3-4-2002/SORIN%20M.%20RADULESCU%20Art7.pdf>;
5. NEAGU, Gheorghe. Sărăcia – factor favorizant al comportamentului infracțional// Considerații privind realitatea socio-juridică din Republica Moldova. Materialele conferinței științifice dedicate Zilei juristului 19 noiembrie 2004. Bălți,PUB, 2005, p.102-117;

CURSUL NR. 3. METODOLOGIA SOCIOLOGIEI DEVIANȚEI

1. Tipuri de cercetări sociologice

2. Regulile fundamentale ce trebuie respectate în procesul efectuării cercetărilor sociologice empirice.

3. Etapele cercetării sociologice empirice

4. Tehnici de cercetare sociologică

5. Particularități ale metodologiei sociologiei devianței

6. Aplicații

1. Tipuri de cercetări sociologice

Cercetarea trebuie să fie proiectată în funcție de scopurile pe care le urmărim. Obiectivele cercetării pot să fie extrem de variate. **Miller (1991)**⁹⁴ distinge pe baza obiectivelor trei tipuri mari de cercetări:

- *fundamentale* (pure sau de bază), având ca obiective dobândirea de cunoștințe noi și dezvoltarea teoriei. Alte denumiri ar fi cercetare academică sau teoretică;
- *aplicate*, orientate spre analiza problemelor sociale și găsirea soluțiilor de rezolvare, contribuind la fundamentarea deciziei (exemple: analiza politicilor publice și unele tipuri de evaluare a programelor);
- *evaluative*, orientată spre determinarea efectului diferitelor acțiuni (exemplu: evaluarea programelor).

În principiu, toate cercetările urmăresc să afle ceva nou, dar există diferențe în ceea ce privește subiectul noutății. OECD (1994) consideră că cercetarea fundamentală și cea aplicată au același scop: dobândirea de cunoștințe noi, diferența fiind că în ultimul caz avem un scop practic, găsirea unei noi aplicații.

Deseori se consideră că cercetarea fundamentală nu are nici un rezultat practic și că este doar cercetare de dragul cercetării. În realitate se întâmplă deseori ca imediat după descoperirea unei noi teorii să fie găsite aplicații practice pe baza teoriei, în vreme ce în lipsa unei teorii este greu să fie găsite aplicații practice.

Cercetarea evaluativă sau evaluarea urmărește obținerea sistematică a unor informații și evaluarea lor pentru a furniza feed-back despre un anumit obiect (un program, de exemplu, dar gama de obiecte care poate fi evaluată variază foarte mult).

Babbie (2010)⁹⁵ propune o altă clasificare a cercetărilor bazată pe obiective, considerând că avem:

- *cercetări exploratorii*, care au ca obiectiv familiarizarea cercetătorului cu subiectul. Acestea sunt realizate din motive cum ar fi: (1) a satisface curiozitatea cercetătorului, (2) a studia fezabilitatea de a realiza un studiu mai larg și (3) pentru a dezvolta metodologia unui astfel de studiu;

- *cercetări descriptive*, care descriu fenomenele studiate. Prin astfel de cercetări răspundem la întrebări de tip „ce”, „unde”, „când” și „cum”;

- *cercetări explicative*, prin care încercăm să explicăm fenomenul. Întrebarea principală este „de ce”?

Comșa (2008)⁹⁶ identifică un număr sporit de posibile obiective, deci de tipuri de cercetare, în funcție și de tipul de relație între două variabile x și y:

- *cercetări exploratorii*, de tipul studiilor pilot, orientate spre fezabilitatea unui studiu;
- *cercetări descriptive*, prin care încercăm să identificăm și să prezentăm caracteristicile variabilei x;
- *cercetări corelaționale*, prin care vedem dacă există o legătură între x și y;
- *cercetări explicative*, prin care încercăm să vedem de ce există și cum funcționează

---

⁹⁴ APUD: ȘANDOR, Sorin Dan. Metode și tehnici de cercetare în științele sociale, <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>.

⁹⁵ APUD: ȘANDOR, Sorin Dan. Metode și tehnici de cercetare în științele sociale <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>.

⁹⁶ APUD: ȘANDOR, Sorin Dan. Metode și tehnici de cercetare în științele sociale <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>.

legătura dintre x și y;

- *cercetări predictive*, prin care dorim să aflăm cum va fi valoarea lui y într-un anumit moment de timp sau în funcție de o anumită valoare a lui x;

- *cercetări de tip intervenție*, prin care putem afla cum putem face ca să modificăm valoarea lui y (orientată spre proiectarea unor intervenții sociale și folosite în asistența socială, dar nu numai);

- *cercetări evaluative*, prin care aflăm care este starea lui y și din ce cauze;

- *cercetări de impact*, prin care aflăm consecințele lui y și motivele pentru care avem aceste consecințe

Există și alte clasificări a tipurilor de cercetare.

Din perspectiva finalităților unității de curs *Sociologia devianței*, ne interesează metodologia cercetărilor sociologice empirice.

2. Regulele investigației sociologice empirice

Orice cercetător sau echipă de cercetare trebuie să aibă în vedere organizarea și desfășurarea unei investigații sociologice următoarele reguli principale:

1) regula obiectivității. Emile Durkheim este cel care a atras atenția asupra caracterului de obiectivitate pe care trebuie să-l aibă datele și informațiile sociologice, culese pe teren. „faptele sociale trebuie tratate drept lucruri” – scrie Durkheim - adică trebuie să li se recunoască caracterul obiectiv, existența reală în afara conștiinței individuale. Nici o regulă nu a fost mai rău înțeleasă - arată Cuvillier. Ea este condiția oricărei sociologii științifice și proba cea mai sigură est că cei care o resping, resping de asemenea și sociologia ca știință⁹⁷.

2) regula priorității faptelor în raport cu opiniile, adică cu reflectarea lor în conștiință. Un studiu sociologic este sociologic numai în măsura în care s-a portnit de la fapte, de la cercetarea „în teren” cu ajutorul tehnicilor adecvate ale observației, experimentului și documentării directe⁹⁸.

Aceasta nu înseamnă că sociologul nu poate să se interese și de modul cum oamenii percep realitatea obiectivă. Important este ca cercetarea sociologică să nu se reducă la studierea opiniei oamenilor despre anumite realități. În acest caz nu poate fi vorba de sociologie, ci de psihologie socială. În cazul sociologului este important să se analizeze și faptele concrete pentru că nu întotdeauna oamenii percep corect realitatea obiectivă. Se manifestă și deformări ale realității, consecință a manipulării opiniei publice în anumite scopuri.

3) regula utilizării metodelor și tehnicilor obiective în studiul fenomenelor sociale, derivă din regula prirității faptelor și din regula obiectivității.

Pentru a înțelege această regulă, este de reținut faptul că în cercetările sociologice se utilizează 2 tipuri de metode și tehnici de cercetare:

- a) obiective și
- b) subiective.

La primul tip se referă: observația, analiza documentelor, experimentul social. La cel de-al doilea tip se referă ancheta prin intermediul chestionarului, interviul și testele.

În acest context, regula devine clară: nu ai cum să studiezi preponderent faptele concrete dacă nu utilizezi în mod prioritar metodele și tehnicile obiective de cercetare.

⁹⁷ APUD: MIFTODE, Vasile. *Tratat de metodologie sociologică*. Ediția I. Iași: Editura Lumen, 2003, p.37.

⁹⁸ MIFTODE, Vasile. *Tratat de metodologie sociologică*. Ediția I. Iași: Editura Lumen, 2003, p.34.

4) regula „setului de tehnici”, potrivit căreia orice investigație sociologică presupune utilizarea unor diverse tehnici și instrumente de cercetare: nici o investigație nu poate conduce la rezultate satisfăcătoare, reprezentative, dacă s-a sprijinit pe datele oferite *numai* de o tehnică sociologică, oricât de performantă ar fi aceasta, fie ea tehnica observației, a experimentului sau documentării statistice.

Această regulă este condiționată de următoarele circumstanțe:

a) nici o tehnică nu are numai avantaje, dar și anumite limite, deaceia este important să îmbinăm reușit tehnicile utilizate încât prin intermediul fiecărei tehnici să se neutralizeze limitele celeilalte

b) utilizarea a cel puțin 2 tehnici ne permite să comparăm rezultatele obținute cu ajutorul fiecărei tehnici în parte. În cazul în care datele obținute sunt aproximativ aceleași, tragem concluzia că cercetarea este reușită, adică datele obținute au un caracter științific / reflectă adevărul. În cazul în care rezultatele obținute cu ajutorul fiecărei tehnici nu coincid / sunt diferite, conchidem că s-au comis erori metodologice, iar cercetarea a eșuat.

5) Regula „totalității solitare”. Este vorba de aplicarea *teoriei sistemice* în definirea obiectului și realizarea investigației sociologice. Într-o societate - scrie Marcel Mauss-„nimic nu se înțelege dacă nu se raportează la întreg, la tot”⁹⁹.

Pentru a înțelege esența acestei reguli importante invocăm următoarea definiție a conceptului de sistem social: sistemul social reprezintă o totalitate de elemente integrate structural-funcțional, concepute/analizate din perspectiva interdependenței lor.

Din această definiție (ca și din celelalte definiții ale acestui concept) rezultă foarte clar concluzia conform căreia abordarea sistemică a problemei studiate nu presupune nimic altceva decât aplicarea definiției invocate, altfel spus, problema studiată trebuie modelată/imaginată sub formă de sistem. De exemplu: problema *calitatea studiilor în USARB*: inițial, trebuie să analizăm toate componentele principale din Universitate care influențează calitatea formării profesionale (condițiile de învățare; calitățile corpului profesoral-didactic; responsabilitatea studentului; modul de organizare a stagiilor de practică, managementul procesului de formare în ansamblu; raportul profesor-student, manifestarea fenomenelor indezirabile etc., mai apoi, trebuie să evaluăm factorii externi care influențează procesul studiat (evaluările angajatorilor; finanțarea educației etc.)

6) regula echipei interdisciplinare. Practica a demonstrat că, în condițiile societății contemporane, extrem de dinamice - o cercetare sociologică nu poate fi întreprinsă de unul singur, ci trebuie realizată în echipă, cu participarea specialiștilor din diferite domenii implica în tema urmărită.

7. Regula cercetării cauzelor cu prioritate față de cercetarea funcțiilor sau a altor aspecte ale fenomenului cercetat.

Să invocăm unul din exemplele de mai sus: în procesul studierii managementului educației în USARB, nu trebuie să descriem în mod prioritar ceea ce se realizează în prezent, dar trebuie să identificăm neajunsurile și să le analizăm cât mai pe larg. În caz contrar, nu pot fi argumentate soluții eficiente orientate spre îmbunătățirea procesului (este util să Vă amintiți, în acest context, de esența funcției critice a sociologiei).

8) Regula unității dintre teoretic și empiric, dintre principii, legi, ipoteze și fapte, dintre concepte și datele de teren. Aplicând riguros demersul celor trei nivele de fiecare dată când

---

⁹⁹ APUD: MIFTODE, Vasile. *Tratat de metodologie sociologică*. Ediția I. Iași: Editura Lumen, 2003, p.38.

realizăm o investigație sociologică – adică parcurgând nivelele *operaționalizării conceptelor, anchetei de teren și conceptualizării datelor* – vom satisface exigențele acestei reguli¹⁰⁰.

În procesul cercetărilor sociologice empirice trebuie să analizăm teoriile explicative ale problemei cercetate și să identificăm acea teorie care corespunde în cel mai înalt grad cu datele de teren. (Este de reținut faptul, că de regulă, nu există o singură teorie explicativă, dar mai multe). Prin sintagma *Datele de teren* înțelegem informația preliminară care trebuie colectată înaintea demarării cercetării pe eșantion național. De exemplu, dacă studiem tema Managementul resurselor umane în educație, este necesar să culegem cât mai multe date despre acest fenomen (Biroul Național de Statistică; de la Direcțiile Educației, prin interviuarea unor directori etc.) Teoria selectată ghidează întregul demers al cercetării. Pentru a înțelege acest adevăr este suficient să ne amintim ce înseamnă procesul de operaționalizare al noțiunilor.

Per ansamblu, relația dintre teoretic și empiric este una destul de controversată¹⁰¹. Toată lumea este de acord că ambele fațete trebuie să fie prezente în orice demers științific, într-o măsură mai mică sau mai mare.

Există însă problema temporalității, trei posibilități fiind întâlnite: anterioritatea, în care caz cercetarea empirică este folosită pentru a verifica teoria, emergența, teoria născându-se pe parcursul cercetării și posterioritatea, în care caz teoria are o funcție de interpretare a unor rezultate obținute de către empiric. În realitate, există foarte puține cazuri în care teoria să nu se bazeze pe date empirice sau de cercetări în care teoria să nu fie prezentă, între teoretic și empiric existând o determinare reciprocă, iar progresul cunoașterii se realizează printr-o continuă pendulare între teoretic și empiric.

Atunci când ne gândim la o posibilă contradicție între teorie și practică, mai ales în ideea unei distanțe mari între acestea, ar trebui să ne gândim la afirmația părintelui psihologiei sociale Kurt Lewin: „Nu există nimic mai practic decât o bună teorie”, pentru că o teorie corectă ne poate ajuta foarte mult în ceea ce privește acțiunile noastre.

Tabelul I. Teoretic și empiric

Teoretic	Empiric
<ul style="list-style-type: none"> • Identificarea temelor de cercetare; • Formularea de concepte și clasificări complexe; • Formularea ipotezelor referitoare la modul în care se produc anumite fenomene sociale; • Punerea în relație a faptelor empirice unele cu altele. 	<ul style="list-style-type: none"> • Inițierea unor noi teorii, pe baza unor fapte sau rezultate noi, neașteptate; • Reformularea teoriei pe baza unor noi descoperiri; • Specificul empiricului presupune clarificarea conceptelor • Validarea sau invalidarea teoriilor propuse;

(Sursa: ȘANDOR, Sorin Dan. Metode și tehnici de cercetare în științele sociale, <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>)

¹⁰⁰ MIFTIODE, Vasile. Tratat de metodologie sociologică. Ediția I. Iași: Editura Lumen, 2003, p. 35.

¹⁰¹ ȘANDOR, Sorin Dan. Metode și tehnici de cercetare în științele sociale. <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>.

Trebuie menționat că nici teoria, nici empiricul nu sunt unitare. În sens mai larg, teoria „înseamnă un corp de propoziții cât de cât articulate, într-un raport de congruență”¹⁰².

Mai simplu spus, o teorie este un set de propoziții care încearcă să explice un anumit fenomen.

Frankfort-Nachmias și Nachmias (1996) identifică patru categorii de teorii, împărțite pe patru nivele de tărie:

- sisteme de clasificare ad-hoc, în care observațiile empirice sunt organizate și clasificate în categorii construite arbitrar;
- taxonomiile sunt sisteme de categorii construite astfel încât să poată fi descrise relații între categorii;
- sistemele teoretice combină taxonomiile cu cadrele conceptuale, dar acum descrierile, explicațiile și predicțiile sunt legate într-o manieră sistematică. Un sistem teoretic cuprinde un set de concepte descriptive, concepte operaționalizate (variabile) și un set de propoziții care constituie un sistem deductiv;
- teoriile axiomatiche constituie un tip de sistem teoretic cuprinzând un set de concepte și definiții, un set de propoziții care descriu situațiile cărora li se aplică teoria, un set de propoziții (între care axiome și teoreme) care descriu relațiile între variabile și un sistem logic pentru deducții

Sistemele de clasificare explică cel mai puțin din fenomen – ne spun doar că există anumite categorii în care putem organiza explicațiile – iar teoriile axiomatiche încearcă să ne explice cât mai complet fenomenul.

La un nivel mai înalt de formalizare avem modelul, care este o abstractizare a realității. Modelele pun în evidență anumite caracteristici ale lumii reale care sunt relevante pentru subiectul cercetării, explicitează relațiile dintre acestea, permit formularea de propoziții testabile din punct de vedere empiric despre aceste caracteristici.

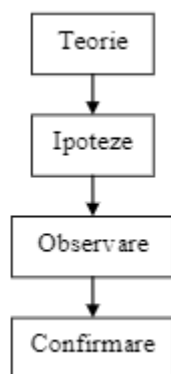
În cercetare există două mari metode de raționament: deducția și inducția. Raționamentul deductiv pornește de la general, trecând la specific. Este o abordare top-down, de sus în jos, în care încercăm să aplicăm reguli generale în situații specifice (de exemplu, dacă vrem să înțelegem cum funcționează educația începem prin a formula o teorie legată de educație, din care desprindem mai multe ipoteze specifice, observăm ce se întâmplă în realitate, încercând să vedem dacă teoria noastră se confirmă sau nu

Figura: Raționamentul deductiv:

---

¹⁰² ROTARU, T. , ILUȚ, P_. Ancheta sociologică și sondajul de opinie: teorie și practică, 1997, p.21.

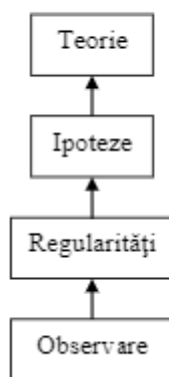

(Sursa: ȘANDOR, Sorin Dan. Metode și tehnici de cercetare în științele sociale, <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>)

Raționamentul inductiv funcționează în mod contrar: observăm realitatea, încercând să identificăm regularități pe care să le transformăm în ipoteze din care să putem formula teorii.

FIGURA: Raționamentul inductiv:

(Sursa: ȘANDOR, Sorin Dan. Metode și tehnici de cercetare în științele sociale, <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>.)

9) Regula ignoranței conștiente. Noțiunile simțului comun sunt cu totul insuficiente în cazul analizelor științifice. „Sociologul - scrie A.Cuviller - trebuie să aibă, ca și fiziologul sau psihologul, sentimentul ignoranței sale în prezența obiectului studiat... Trebuie să înceapă prin a face „tabula rasa” din noțiunile pe care și le-a format în mod empiric asupra fenomenelor sociale, trebuie să ia drept principiu sentimentul că *nu știe nimic* despre acestea, despre caracteristicile lor și despre cauzele (factorii) de care depind”¹⁰³.

10) regula respingerii sociologiei spontane, adică a sociologiei care dă „sentimentul familiarității fără a da și cunoașterea fenomenelor”, regula uimitor de asemănătoare cu formula lui Hegel: „nu tot ce este familiar este prin aceasta și cunoscut”. Din faptul că omul este ființă socială nu se poate conchide că este savant al societății sale – afirmă Durkheim. Sociologul

¹⁰³APUD: MIFTIODE, Vasile. Tratat de metodologie sociologică. Ediția I. Iași: Editura Lumen, 2003, p.36.

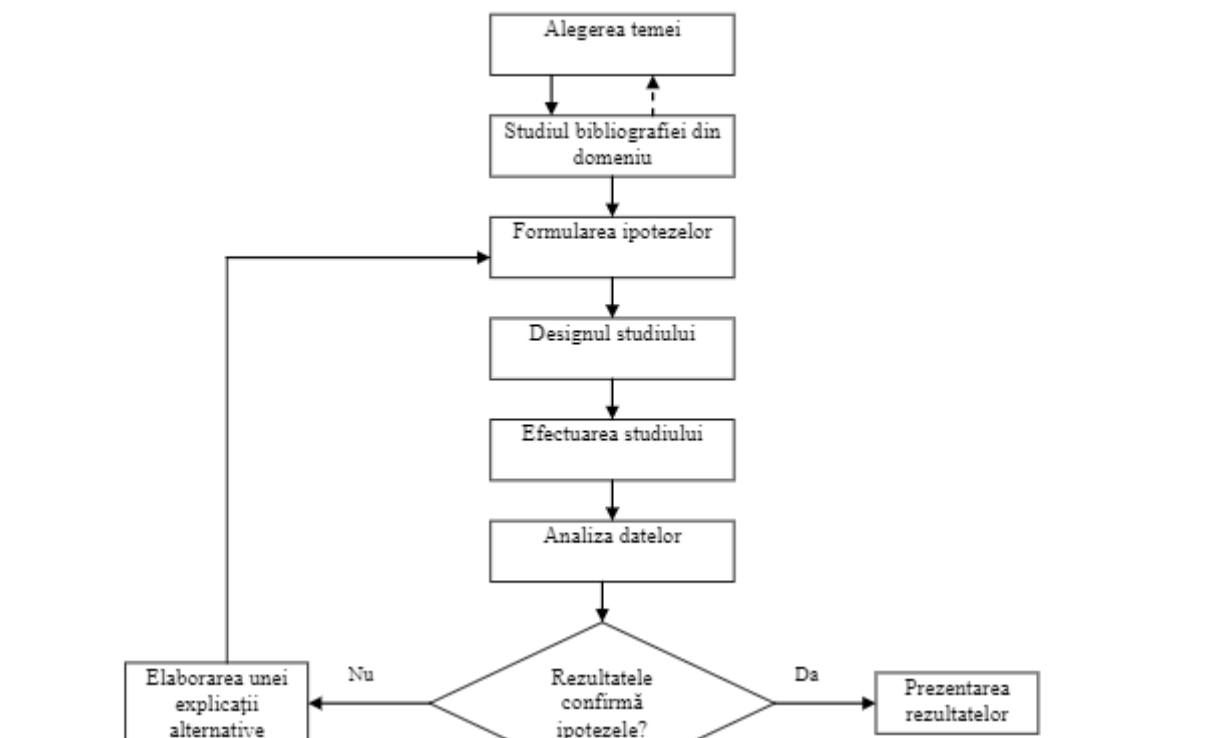
trebuie, deci, să depășească „prenoțiunile” și ideile preconceptuate. Această regulă derivă din regula ignoranței conștiente¹⁰⁴.

3. Etapele cercetării sociologice empirice.

Cercetarea este un proces care are etape distincte.

Există trei mari faze: pregătirea cercetării, efectuarea ei și finalizarea cercetării.

Pentru fiecare tip de cercetare schema poate arăta în mod diferit. Pentru o cercetare de tip deductiv Boehm (1980) propune următoarele etape

(Sursa: ȘANDOR, Sorin Dan. Metode și tehnici de cercetare în științele sociale, <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>.)

Pot exista mai multe astfel de scheme. Unele sunt liniare (în care nu ne întoarcem la etape anterioare), altele sunt ciclice, sugerând continuitatea procesului de cunoaștere. Numărul de etape și denumirea lor variază de la autor la autor. Putem avea mai multe, Ioan Mărginean (2000) propunând 43 de etape, sau mai puține etape, însă cu cât suntem mai specifici cu atât scade puterea de generalizare a schemei propus¹⁰⁵.

Alegerea temei de cercetare

Trebuie să facem diferența între tema de cercetare și domeniul de studiu. Tema poate fi o problemă punctuală. Studiul temei respective va trebui făcut în contextul domeniului care include problema noastră. Dacă alegem ca *temă Comportamentul liderilor din Primăria orașului X* va trebui să studiem problema în contextul mai larg al leadershipului și să avem grijă să nu o includem într-un domeniu diferit (cel al comportamentului uman în general sau cel al dreptului muncii).

¹⁰⁴ MIFTIODE, Vasile. Tratat de metodologie sociologică. Ediția I. Iași: Editura Lumen, 2003, p.38.

¹⁰⁵ ȘANDOR, Sorin Dan. Metode și tehnici de cercetare în științele sociale, <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>.

Un alt aspect la care trebuie să fim atenți este legat de fenomenul studiat –dacă am ales tema de mai sus fenomenul nostru este comportamentul liderilor, nu administrația publică locală sau orașul X. Vom aborda probleme legate de administrația publică locală sau de orașul X doar dacă încercăm să explicăm fenomenul prin intermediul unor factori legați de administrația publică locală sau de caracteristicile orașului X¹⁰⁶.

În alegerea temei ne putem ghida după mai multe criterii:

-*fenomenul studiat există*. Confucius a spus: „Cel mai greu lucru este să găsești o pisică neagră într-o încăpere întunecată, mai ales dacă pisica nu este acolo”. La fel este și cu cercetarea - este greu să studiem ceva ce nu există, trebuie să ne asigurăm că fenomenul chiar se întâmplă;

- *tema ne interesează* –putem alege o temă în funcție de gradul de interes pe care-l avem față de ea. Subiectul cercetării trebuie să fie interesant pentru cel care face cercetarea respectivă.

Dacă mă interesează *guvernarea electronică* și nu mă interesează contenciosul administrativ sau bugetele locale, voi alege guvernarea electronică și nu celelalte două teme;

- *tema este interesantă pentru îndrumătorul lucrării respective* - poate părea un sfat îndreptat spre „perierea” îndrumătorului științific, dar, de fapt, ne putem aștepta ca în momentul în care un subiect îl interesează mai mult să stăpânească mai bine domeniul și să fie mai dispus să ajute. Există și două posibile pericole, fie să insiste ca cercetarea să fie dusă în direcția care-l interesează cel mai mult, fie să aibă așteptări foarte mari;

-*tema este interesantă la nivelul comunității științifice*. Există subiecte care sunt mai puțin interesante în general. În cazul altor subiecte apare problema actualității lor - chiar și subiectele de cercetare sunt sau nu sunt la modă. Subiectul pe care-l alegem pentru cercetare ar trebui să fie capabil să atragă atenția cât mai multor specialiști din domeniu;

- *tema este interesantă pentru societate*. Motivele sunt similare cu cele de mai sus, dar pot asigura o receptare a rezultatelor cercetărilor nu numai în rândul specialiștilor din domeniu, dar și a publicului larg. În domeniul *sociologiei devianței* suntem interesați ca rezultatele cercetărilor noastre să fie folosite în vederea *minimalizării comportamentelor indezirabile*.

- *suntem capabili realizăm cercetarea la timp și conform cerințelor*. Aici ne interesează: Dimensiunea temei să fie pe măsura noastră. Nu avem capacitatea de a studia comportamentul deviant la nivel mondial. Putem încerca să restrângem tema: atât la nivelul subiectului (studiem doar un tip anumit de comportament) cât și la nivelul ariei de studiu (restrângem aria la Republica Moldova, sau la anumite unități teritorial-administrative din țară);

-*cunoștințele pe care le avem* - cât de bine cunoaștem domeniul respectiv? Este recomandabil să alegem o temă dintr-un domeniu pe care-l stăpânim cât mai bine.

Altfel vom pierde destul de multă vreme studiind domeniul respectiv;

- *Abilitățile noastre de cercetător*;

-*Posibilitățile de a avea acces la date* –nu putem să facem cercetare fără a avea date și de aceea va trebui să ne gândim bine chiar de la început dacă vom reuși să obținem informațiile de care avem nevoie. În cazul în care șansele sunt nule sau foarte mici ar fi bine să ne gândim la un alt subiect;

- *Posibilitățile de a continua cercetările în domeniul respective*.

– *Există posibilitatea de a ne specializa într-un anumit domeniu* (criminalitatea informatică, violența în familie etc.). Dacă există această dorință încă de la nivelul studiilor de

---

¹⁰⁶ ȘANDOR, Sorin Dan. Metode și tehnici de cercetare în științele sociale, <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>.

licență putem să alegem temele pentru lucrarea de licență, lucrarea de master, doctorat și studii post- doctorale din domeniul respectiv. Eventual putem alege o carieră de cercetător în domeniul respectiv.

Există avantaj ul stăpânirii tot mai bune a domeniului respectiv, dar există și pericolul unei anumite limitări –nu stăpânim prea bine alte domenii.

Tabelul: Alegerea temei cercetării

Pasul	Obiectivul	Descriere
1	Identificare	Corupția din instituțiile publice
2	Disecție	- Măsurarea gradului de corupție - Cauzele corupției - Profilul funcționarului corupt - Efectele corupției asupra funcționării instituțiilor publice - Mecanisme de combatere a corupției
3	Alegere	Cauzele corupției
4	Formulare întrebări	În ce măsură salarizarea influențează corupția? Sancționarea actelor de corupție influențează corupția? Care este influența birocrăției excesive asupra corupției?
5	Formularea obiectivelor	Obiectiv general: identificarea cauzelor corupției Obiective specifice: - Identificarea efectelor salarizării asupra corupției - Identificarea efectelor sancțiunilor asupra corupției - Identificarea efectelor birocrăției asupra corupției
6	Verificare	Avem timpul, resursele financiare și expertiza necesară pentru efectua cercetarea?
7	Verificare suplimentară	Ne mai interesează tema? Suntem de acord cu obiectivele? Avem resursele și expertiza necesară?

(Sursa: ȘANDOR, Sorin Dan. Metode și tehnici de cercetare în științele sociale, <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>.)

Studiul bibliografic este un efort extrem de important în orice lucrare științifică și la orice nivel (de la novice la expert). Uneori pornim într-un studiu de la o problemă foarte vag definit, de la o idee generală. Pentru a înțelege ce se întâmplă cu adevărat în domeniul propus de noi este bine să încercăm prima dată să vedem care este relevanța problemei (este o problemă cu adevărat importantă?), cum a mai fost abordată problema, ce explicații au fost avansate, ce concepte și variabile au fost folosite în alte studii, ce metode și ce instrumente există, ce rezultate au fost obținute.

Cooper (1988) identifică patru tipuri de studii bibliografice, după tipul de orientare:

- *orientate spre rezultate* - în care sunt prezentate și analizate principalele rezultate obținute până la data efectuării studiului. Astfel putem identifica arii în care nu există rezultate sau în care acestea trebuie actualizate sau verificate;

- *orientate spre metode* - în care sunt identificate principalele variabile, măsurile construite, metodele utilizate pentru a obține rezultatele anterioare. Un astfel de studiu ne poate ajuta să înțelegem mai bine rezultatele obținute și să ne construim propria metodologie;

- orientate spre teorii - ne poate ajuta să înțelegem care sunt principalele teorii din domeniu, care este relația dintre ele, dacă acestea reușesc să explice fenomenul sau dacă este nevoie de o nouă teorie;

- orientate spre aplicații –putem să vedem cum s-a încercat rezolvarea unei anumite probleme ce programe sau politici au fost adoptate și cum au fost implementate¹⁰⁷.

În ceea ce privește studierea Bibliografiei, este bine să începem cu lucrările cele mai importante din domeniu, ale autorilor cei mai importanți. Care sunt lucrările sau autorii cei mai importanți? Putem să -i identificăm acest lucru pornind de la suporturile de curs existente (în care sunt prezentate teoriile cele mai importante), întrebând îndrumătorul lucrării (dacă avem așa ceva) sau alți specialiști sau ghidându-ne după numărul de citări ale lucrării sau autorului respectiv (lucrările prezente în bazele de date electronice ne spun câte lucrări citează lucrarea respectivă și de câte este citată). Mai există posibilitatea apelării la Google Scholar(<http://scholar.google.ro>).

Fiecare lucrare găsită poate fi analizată din punct de vedere al utilității pentru elaborarea lucrării citind titlul, cuvintele cheie atașate, rezumatul sau întreaga lucrare. Dacă lucrarea ne este utilă este bine să ne notăm ideile principale și principalele elemente care ne permit citarea lucrării (după caz ne interesează: autori, titlu, anul apariției, editura/revista în care a apărut, volumul/numărul revistei, adresa Internet la care am găsit sursa, data la care am accesat ultima dată informația respective.

O bună prezentare a rezultatelor studiului bibliografic trebuie să aibă următoarele caracteristici:

- să fie originală - teoriile, metodele, rezultatele prezentate aici nu sunt ale noastre și trebuie să precizăm sursele folosite. Partea de originalitate se referă la realizarea prezentării –trebuie să facem noi prezentarea respectivă, nu să o preluăm din altă parte.

- să fie actuală - trebuie să ne apropiem cât mai mult posibil cu studiul nostru de prezent. Trebuie să încercăm să prezentăm toate studiile importante apărute, inclusiv cele mai noi. Omiterea unor studii importante apărute în ultima perioadă sau a unor cifre cât mai la zi vizavi de dimensiunea problemei studiate indică o slabă calitate a activității de documentare;

- să fie completă - să includă cele mai importante studii din domeniu;

- să fie realizată în spirit critic - trebuie să realizăm mai mult decât un inventar al studiilor pe o anumită temă - trebuie să încercăm și o anumită evaluare a acestora, fie în general (ceea ce nu este foarte ușor), fie într-un anumit context. Putem, de exemplu, să încercăm să prezentăm, argumentat, aplicabilitatea diferitelor teorii și metode dintr-un anumit domeniu în funcție de specificul fenomenului (de exemplu, pentru instituții specializate de control social din Republica Moldova);

- prezentarea să fie una logică, însoțită de argumente convingătoare, secțiunile să fie prezentate cât mai clar, împreună cu relațiile dintre ele, iar trecerea de la o secțiune la alta să fie cât mai lină;

- contează aspectele legate de redactare și tehnoredactare. O lucrare neîngrijită, cu greșeli de introducere sau de gramatică, care arată prost în pagină are șanse mici de a trezi entuziasmul.

Analiza ipotezelor în cercetările socioumane empirice

---

¹⁰⁷ APUD: ȘANDOR, Sorin Dan. Metode și tehnici de cercetare în științele sociale, <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>.)

Ipoteza reprezintă o formă specifică a gândirii științifice care dă posibilitatea trecerii de la cunoașterea faptelor la cunoașterea legilor de producere a acestor fapte. Așa cum preciza Theodore Caplow, „o ipoteză este enunțul unei relații cauzale într-o formă care permite verificarea empirică”¹⁰⁸.

Fred N. Kerlinger definea ipoteza astfel: „o ipoteză este un enunț conjectural despre relația dintre două sau mai multe variabile”. Rezultă de aici că legătura dintre variabile nu este sigură, ci probabilă. În **structura ipotezei** se regăsesc: **o unitate** (grup, societate, instituție, persoană etc.), **o variabilă** (coeziune, democrație, ierarhie, inteligență etc.) și un set de **valori ale variabilelor** (puternică, autentică, înaltă, excepțională ș.a.m.d.).

În științele sociale și comportamentale ipoteza reprezintă o reflectare într-o formă specifică a realității obiective, este un enunț cu caracter de probabilitate despre esența, interconținerea și cauzalitatea faptelor, fenomenelor și proceselor socioumane. Ea are un conținut reflectoriu.

Dimensiunile ipotezei

În ce condiții ipotezele sunt valide? **Johan Galtung** menționează **zece condiții** pe care trebuie să le satisfacă o ipoteză pentru a fi validă: generalitatea, complexitatea, specificitatea, determinarea, falsificabilitatea, testabilitatea, predictibilitatea, comunicabilitatea, reproductibilitatea și utilitatea.

Generalitatea reprezintă o dimensiune esențială a ipotezei. În științele socioumane, cel mai adesea, nu interesează cazurile particulare, ci ceea ce este general. Va trebui, deci, să formulăm ipoteze în care relația dintre variabile să fie adevărată indiferent de condițiile spațio-temporale concrete. Ipoteza: „Cu cât apropierea fizică dintre două persoane este mai mare, cu atât apropierea psihică dintre ele este mai mare” se referă la toate persoanele, indiferent de caracteristicile socio-demografice (tineri sau vârstnici, funcționari, muncitori sau intelectuali), de zona în care își desfășoară activitatea.

În ceea ce privește **complexitatea**, distingem ipoteze de nivelul 1, cu o singură variabilă, de nivelul 2, cu două variabile ș.a.m.d.

Specificitatea se referă la numărul de valori. În general, se preferă, de exemplu, ipotezele în care variabilele au trei valori celor în care variabilele au două valori. Specificitatea depinde de numărul câmpurilor într-un tabel de contingență număr valori/număr unități.

Specificitatea ipotezelor corelează pozitiv cu o altă dimensiune: **determinarea**. Ipotezele cu un grad mai mare de determinare sunt preferabile celor probabiliste.

Problema **falsificabilității** este de cea mai mare însemnătate pentru cercetările empirice. „Categoriile defavorizate votează partidele de dreapta sau nu votează partidele de dreapta” nu reprezintă o ipoteză științifică deoarece ea nu poate fi infirmată. În cercetările empirice vom reține doar ipotezele care pot fi infirmate. De asemenea, vom reține ipotezele **testabile**, respingându-le din capul locului pe cele pentru care nu există posibilități de verificare a adevărului lor. Un enunț precum: „Relațiile interpersonale depind de influența planetelor din afara galaxiei noastre” nu poate fi acceptat ca ipoteză, neexistând teste pentru infirmarea ei. Ipotezele au funcția de descriere a fenomenelor, dar și de explicare a lor, ceea ce se desemnează prin dimensiunea **predictivă**.

Comunicabilitatea ipotezelor trebuie privită în dublu sens: transmiterea lor în grupul de specialiști, pe de o parte, și spre publicul larg, fără calificare în domeniu. Și într-un caz și în

---

¹⁰⁸ CHELCEA, Septimiu. Tehnici de cercetare sociologică, București, 2001, p.35.

celălalt, imaginea pe care și-o face receptorul trebuie să corespundă cât mai deplin imaginii pe care emițătorul a intenționat să o transmită.

Reproductibilitatea presupune repetarea demersului cercetării și obținerea acelorași concluzii. În legătură cu reproductibilitatea se pun două întrebări: *Ce se repetă? Cine repetă?* În cercetările empirice se urmărește reproducerea fenomenelor, ca și a analizelor, iar în legătură cu cea de-a doua întrebare răspunsul este: același cercetător sau alți. Din combinarea celor două criterii rezultă patru situații.

Tipuri de ipoteze

Atât în sociologie, cât și în celelalte științe socioumane întâlnim **ipoteze teoretice** și **ipoteze de lucru**. Primele propun interpretări noi ale faptelor și fenomenelor, sunt indirect testabile și delimitează ceea ce s-a numit *revoluțiile științifice*. Cel de-al doilea tip de ipoteze ce sunt vehiculate în cadrul *științei normale* poartă și numele de *ipoteze empirice*. Oamenii de știință încearcă să explice de ce divorțialitatea în unele zone este mai ridicată decât în altele, de ce schimbarea atitudinilor și opiniilor politice este mai puternică la unele categorii sociale decât la altele etc. Astfel de ipoteze sunt direct testabile în cercetările empirice, de teren.

Madeleine Grawitz consideră că ipotezele de lucru se clasifică după nivelul lor de abstractizare în trei clase:

a) Ipoteze care avansează supoziția *uniformității* cazurilor. De exemplu, într-o cercetare empirică se încearcă verificarea ipotezei că rata divorțurilor este mai mare la categoriile sociale cu venituri mai ridicate. În fond, se urmărește o cuantificare a distribuției comportamentelor într-o populație determinată;

b) Ipoteze care vizează *corelații empirice*. Sunt cel mai frecvent întâlnite în cercetările de teren. Cu privire la divorțialitate se pot formula numeroase ipoteze de acest tip: alcoolism-divorțialitate, comportament agresiv-divorțialitate, diferență mare de vârstă între soți-divorțialitate etc. Se încearcă identificarea caracteristicilor comune ale unor grupuri pentru explicarea asemănării comportamentelor lor.

c) Ipoteze care se referă la *relațiile dintre variabilele analitice*. Ipotezele de acest tip presupun un travaliu de elaborare mai amplu în vederea stabilirii unor relații probabile între variabile complexe: de exemplu, nivel economic-divorțialitate, religie-divorțialitate etc.

Modalități de elaborare a ipotezelor

Care sunt căile utilizate de cercetători pentru a elabora ipoteze valide? În primul rând, **deducerea ipotezelor din teorie**. Considerând teoria sociologică și, mai general, din științele socioumane ca un sistem de ipoteze care au un nivel de maximă generalitate, se pot deduce ipoteze de nivel intermediar, cu rază medie de generalitate și din acestea numeroase ipoteze de lucru testabile prin cercetările empirice.

O a doua cale de stabilire a ipotezelor în cercetările empirice o constituie **experiența directă**, saturată de literatura științifică, a cercetătorului care are capacitatea de a intui relații între faptele și fenomenele observate. Observând faptele și fenomenele din viața cotidiană se formulează ipoteze despre regularitatea probabilă a producerii lor, despre legăturile posibile dintre ele. De asemenea, analizând datele din cercetările empirice anterioare putem avea intuiția unor noi raporturi dintre variabile.

În afara deducerii din teorie și a stabilirii ipotezelor pe baza experienței personale a cercetătorului, **analogia** reprezintă, de asemenea, o sursă fertilă pentru noi ipoteze. O serie întregă de ipoteze sociologice și psihologice au fost stabilite prin analogie cu fenomenele fizice, chimice, biologice..

Designul studiului

Designul studiului cuprinde metodologia care va fi folosită. Etapele metodologiei se referă la operaționalizare, alegerea metodei de cercetare, construirea instrumentelor și selectarea cazurilor¹⁰⁹.

Colectarea datelor

Printre problemele existente menționăm mijloacele umane și materiale avute la dispoziție, disponibilitatea persoanelor de a răspunde, corectitudinea operatorilor de interviu sau sondaj, sau codificarea răspunsurilor pentru a le putea introduce în proceduri de prelucrare statistică (inclusiv a răspunsurilor libere). Există o serie întreagă de probleme logistice care trebuie rezolvate în realizarea efectivă a unei cercetări, mai ales a uneia de dimensiuni mari.

Analiza datelor

Încă din momentul alegerii nivelului de măsurare a variabilelor problema analizelor statistice trebuie luată în considerare. Anumite proceduri statistice pot fi aplicate numai pentru un anumit tip de date. Trebuie să alegem procedurile statistice care ne permit testarea cât mai potrivită a datelor.

A treia fază, finalizarea studiului se referă la concluzii și la inserția socială a rezultatelor

Concluzii

Ne interesează dacă teoria avansată a fost confirmată sau nu, care sunt implicațiile rezultatelor asupra bazei teoretice, ce recomandări se pot face pentru programe sau politici publice, cum s-ar putea îmbunătăți cercetarea.

Inserția socială a rezultatelor

Rezultatele unei cercetări nu ar trebui să rămână în sertarul cercetătorului sau între paginile unui raport sau a unei lucrări pe care nu o citește nimeni, ele ar trebui să aibă efect asupra societății. Efortul cercetătorului nu trebuie să se oprească la nivelul concluziilor. El trebuie să încerce să atragă atenția unor cercuri cât mai largi asupra problemei identificate și posibilelor soluții identificate. În cazul particular al administrației publice un cercetător ar trebui să încerce să aducă la cunoștința tuturor celor interesați (politicieni, funcționari publici, cetățeni – indivizi și organizații care le reprezintă interesele) rezultatele cercetărilor sale. Nu este un lucru ușor, nu toate rezultatele noastre pot fi pe placul tuturor, nu toate sunt aflate în aria de interes, soluțiile propuse pot să nu fie cele dorite. Dar trebuie să fim conștienți că un cercetător are (și) o datorie față de societate, cea de a furniza informații pe baza cărora se pot lua decizii mai bune pentru societate. Nu în ultimul rând suntem și noi cetățeni interesați de bunul mers al societății în care trăim¹¹⁰.

Determinarea universului cercetării și a eșantionului.

Ancheta prin chestionar se realizează, de regulă, prin utilizarea unui eșantion care este extras dintr-o populație mai largă, numită „populație de referință” sau „univers” al cercetării. Stabilirea „populației de referință” pare simplă, dar în fapt ridică numeroase probleme.

Numim „univers al cercetării” ansamblul populației la care se referă și pe care o afectează scopul investigației¹¹¹. Din cadrul și numai din cadrul acestei populații se va extrage eșantionul.

---

¹⁰⁹ ȘANDOR, Sorin Dan. Metode și tehnici de cercetare în științele sociale, <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>.

¹¹⁰ ȘANDOR, Sorin Dan. Metode și tehnici de cercetare în științele sociale, <https://docplayer.net/21004557-Metode-si-tehnici-de-cercetare-in-stiintele-sociale-sorin-dan-sandor.html>

¹¹¹ Miftode, Vasile. Tratat de metodologie sociologică. Ediția I. Iași: Editura Lumen, 2003, p. 253.

Este necesar să stabilim „populația cercetării” imediat după ce au fost stabilite obiectul și obiectivele ei.

Construirea eșantionului

O anchetă se întreprinde cel mai adesea prin intermediul unui eșantion și foarte rar prin investigarea directă a întregii populații.

A construi un eșantion înseamnă a căuta în sânul unei populații de referință, printr-un anumit procedeu (de eșantionare), un anumit număr de indivizi a căror grupare trebuie să întrunească anumite însușiri, în primul rând însușirea reprezentativității¹¹².

Eșantionul este astfel **o parte** a populației studiate stabilite prin diferite procedee și a cărei investigare ne conduce la concluzii care vor putea fi **extrapolate la ansamblul colectivității de origine**. Eșantionul, este, prin definiție, reprezentativ pentru populația din care a fost extras.

Operația prin care stabilim sau extragem un eșantion reprezentativ dintr-o anumită populație pe care vrem s-o studiem se numește **eșantionare**.

Se cunosc două procedee de eșantionare care se practică în mod obișnuit:

1. **Procedeul probabilist** sau al alegerii prin hazard;

2. **Procedeul cotelor**.

Procedeul probabilist satisface regula fundamentală a eșantionării, aceea de *a asigura fiecărui element al populației șanse egale de a figura în eșantion*.

Procedeul cotelor presupune două faze:

a) *atribuirea de cote fiecărui operator de teren*, în funcție de „modelul” populației, cote care constau în numărul de subiecți ce urmează a fi investigați de fiecare cercetător în parte, respectând caracteristicile și variabilele cerute (sex, vârstă, profesie, grad de școlarizare etc.). Dacă populația totală cuprinde 52% femei și 48% bărbați, atunci și eșantionul trebuie să cuprindă 52% femei și 48% bărbați – repartizați pe cote în așa fel încât modelul redus să satisfacă pe deplin dimensiunile respective ale populației totale. De asemenea, în cazul tuturor celorlalte variabile stabilite, eșantionul și cotele trebuie să corespundă structurii „universului” investigat.

b) Extragerea „prin hazard” în schimb nu este valabilă decât în măsura în care satisface exigențele matematice ale *tabelelor cu numere aleatoare*.

Problemele esențiale care se pun în legătură cu construirea eșantionului sunt următoarele:

1. *Care trebuie să fie talia eșantionului?*

2. *Care este procedeul adecvat de stabilire (de alegere) a subiecților cărora li se va administra chestionarul?*

Talia eșantionului trebuie să fie suficient de mare pentru a asigura *reprezentativitatea* și *valoarea* răspunsurilor care vor fi date și *suficient de mică* pentru ca echipa de cercetare să poată chestiona pe toți subiecții aleși.

Teoria și practica eșantionării se fundamentează pe teoria matematică a *probabilității* și mai ales pe *legea numerelor mari*.

Talia eșantionului depinde de gradul de precizie pe care-l urmărim și totodată de *gradul de omogenitate* a populației investigate.

Russel Langley definește problema taliei eșantionului în felul următor: *în cazul eșantioanelor stabilite prin hazard, cu cât eșantionul este mai mare cu atât mai mare va fi precizia cu care el reproduce caracteristicile populației-mamă. Această precizie crește odată cu rădăcina pătrată a taliei eșantionului până într-atât încât un eșantion trebuie să crească de o*

¹¹² IBIDEM, p. 255.

sută de ori pentru a obține o creștere a preciziei de zece ori. Astfel, că în anumite cazuri, factorul principal care determină talia eșantionului necesar este gradul de precizie impus de obiectivele cercetării.

Un alt factor îl constituie *variabilitatea (gradul de eterogenitate)* al populației de referință. Același grad de precizie poate fi atins cu *un eșantion relativ mic*, extras dintr-o populație *relativ uniformă* și totodată cu un eșantion *relativ mare* extras dintr-o populație cu o mare variabilitate în structura ei internă¹¹³.

În calcularea taliei eșantionului trebuie să parcurgem următoarele etape:

- a) se stabilesc în populația totală *variabilele* caracteristice;
  - b) se calculează *media aritmetică* și ecartul-tip al distribuției variabilelor respective;
  - c) se stabilește pentru fiecare variabilă un anumit *grad de precizie* în eșantion și totodată *un prag de probabilitate* pentru limitele de eroare;
  - d) se calculează talia aplicând formula „ecartului-tip, adică a abaterii-tip a distribuției mediilor eșantioanelor;
  - e) se alege talia cea mai mare din ansamblul celor calculate pentru variabilele studiate.
- După stabilirea taliei se poate trece la extragerea practică a eșantionului.

Modul cel mai simplu de extragere a eșantionului îl constituie „tragerea la sorți”. Se procedează astfel:

- a) indivizii din populația totală sunt numerotați;
- b) numerele corespunzătoare indivizilor sunt introduse în urnă;
- c) se extrag treptat numerele din urnă până se satisface talia stabilită a eșantionului, dar numai după ce numerele au fost bine amestecate în interiorul urnei.

Un alt procedeu îl constituie aplicarea „pasului statistic”, calculat pe baza taliei eșantionului și a dimensiunii populației totale, astfel:

Populația totală= 10.000 studenți

Talia eșantionului = 500 studenți

Pasul satbilit = $1000/500=20$

Număr de eșantionare posibil = 20.

În funcție de natura și structura universului social investigat se cunosc și alte tipuri de eșantionare:

1. eșantionul *stratificat*, adecvat populației neomogene, cu mai multe „straturi” sau structuri demografice, adică cu mai multe populații relativ individualizate. Populația se clasifică, mai întâi, pe straturi omogene, iar apoi se stabilesc eșantioane pentru fiecare strat în parte;

2. eșantioane pe *grupuri*, adecvat populațiilor constituite din unități complexe (familii, echipe de muncă, clase școlare etc.). În acest caz nu se mai extrag indivizi pentru a fi incluși în eșantion, ci *grupuri întregi*, ai căror membri sunt studiați integral etc.

Alegerea tipului de eșantion de pinde de mai mulți factori, printre care menționăm:

a) *natura datelor* disponibile asupra populației totale; dacă există liste complete, jurnale de evidență a prezenței, catalosge cu numele tuturor indivizilor, atunci putem aplica procedeul „pasului statistic”;

b) *gradul de omogenitate* al populației: dacă populația nu este omogenă, atunci se impune a stabili un eșantion stratificat;

c) *natura universului studiat*: dacă zona este foarte întinsă , iar populația foarte dispersată în teritoriu se impune a stabili eșantioane areolare și eșantioane pe grupuri;

---

¹¹³ IBIDEM, p.258.

d) *mijloacele materiale* de realizare a investigației. În funcție de mijloacele materiale stabilim talia eșantionului;

e) *natura anchetei* :dacă urmărim să aflăm opinia studenților cu privire la problema autogospodăririi în cămine și cantine, eșantionul pe cote este suficient, fără a fi necesar să apekăm la calcule prea importante legate de procedeul probabilist.

4. Tehnici de cercetare sociologică

În sociologie, nu rareori, are loc experimentarea, prin care înțelegem intervenția cercetătorului, care crează condițiile necesare pentru verificarea ipotezelor sau referitoare la proprietățile sau cauzele unui fenomen¹¹⁴. Esențială în științele naturii, experimentarea este frecvent considerată imposibilă în sociologie. Totuși, o bună parte din sec. al XIX-lea, reformatorii sociali, îndeosebi după modelul lui C. Fourier, au preconizat, și uneori au încercat, experimentarea unei noi forme de organizare socială. Eforturile de investigare experimentală a vieții sociale se manifestă și în prezent. Administrațiile sau întreprinderile, înainte de a adopta o reglementare, de a hotărî o politică sau de a lansa un produs, „îl experimentează” la scară redusă¹¹⁵.

La bază, experimentele presupun (1) o acțiune și (2) observarea consecințelor acelei acțiuni. Cercetătorii sociali aleg de obicei un grup de subiecți, acționează într-o anumită manieră asupra acestora și observă efectul aceea ce a fost făcut¹¹⁶.

Atât în științele naturale, cât și în cele sociale, cel mai convențional tip de experiment presupune trei perechi majore de componente: (1) variabile independente și dependente, (2) pretestarea și posttestarea și (3) grupuri experimentale și de control. Să ne referim succint, la fiecare dimensiune enumerată.

Variabile independente și dependente

În esență, un experiment examinează efectul unei variabile independente asupra unei variabile dependente. De regulă, variabila independentă ia forma unui stimul experimental, care fie că este prezent, fie absent. Adică stimulul este o variabilă dihotomică, care are două atribute: este prezent sau nu este prezent. În acest model tipic, realizatorul experimentului compară ce se întâmplă când stimulului este prezent cu ce se întâmplă când stimulului este absent.

Pentru a fi folosite într-un experiment, variabilele independente și cele dependente trebuie definite operațional.

Pretestarea și posttestarea

În cel mai simplu design experimental, subiecții sunt evaluați din perspectiva unei variabile dependente (**pretestare**), expuși unui stimul care reprezintă variabila independentă și apoi reevaluați din perspectiva variabilei dependente (**posttestare**). Orice diferență dintre prima și ultima măsurătoare este apoi atribuită variabilei independente¹¹⁷.

Grupurile experimentale și de control

Grup experimental-în experimentare, un grup de subiecți cărora li se aplică un stimul experimental.

Grup de control - în experimentare, un grup de subiecți cărora nu li se aplică nici un stimul experimental și care ar trebui să fie asemănător cu grupul experimental în toate celelalte

¹¹⁴ DICȚIONAR de sociologie. Coordonatori: Raymond Boudon ș.a.București: Univers enciclopedic, 1996, p.106.

¹¹⁵ DICȚIONAR de sociologie. Coordonatori: Raymond Boudon ș.a.București: Univers enciclopedic, 1996, p.106.

¹¹⁶ BABBIE, Earl. Practica cercetării sociale. Iași: Polirom, 2009, p.310.

¹¹⁷ BABBIE, Earl. Practica cercetării sociale. Iași: Polirom, 2009, p. 312.

aspecte. Compararea grupului experimental cu cel de control la sfârșitul experimentului indică efectul stimulului.

Nevoia de a avea grupuri de control în cercetarea socială a devenit clară în conexiune cu o serie de studii despre satisfacția angajaților, realizate de F.J. Roethlisberger și W.J. Dikson (1939) la sf. anilor 20 și înc. anilor 30. Acești doi cercetători erau interesați să descopere ce schimbări în condițiile de muncă ar îmbunătăți satisfacția și productivitatea angajaților. Pentru a atinge acest scop, ei au studiat condițiile de lucru din camera de telefonie a companiei Western Electric Works din Hawthorne, o suburbie a orașului Chicago, Illinois.

Spre marea satisfacție a cercetătorilor, ei au descoperit că îmbunătățirea condițiilor de lucru a mărit considerabil satisfacția și productivitatea angajaților. Pe măsură ce camera a fost iluminată mai bine, de exemplu, productivitatea a crescut. Când iluminatul a fost îmbunătățit și mai mult, productivitatea a crescut și mai mult.

Pentru a-și întări și mai mult concluzia, cercetătorii au redus luminozitatea camerei. Surpriză-productivitatea a crescut din nou!

În acest moment a devenit clar că lucrătorii din camera de telefonie răspundeau mai mult atenției pe care le-o acordau cercetătorii decât condițiile de lucru mai bune. Ca rezultat al acestui fenomen, numit adeseori efectul Hawthorne, cercetătorii sociali au devenit mai sensibili și mai precauți față de posibilele efecte pe care le pot avea experimentele în sine. În experimentul din camera telefonică, folosirea unui grup de control-unul care să fie studiat intensiv fără alte schimbări în condițiile de lucru-ar fi indicat prezența acestui efect.

Chestionarul în cercetarea sociologică

Ce este un chestionar de cercetare științifică?

Definirea chestionarului ca instrument și tehnică de cercetare în științele socioumane nu este deloc o operație simplă. Nici terminologia nu este unanim acceptată: „chestionar”, „formular”, „test”, „inventar”, „scală”, „probă” etc. Diferențele sunt greu sesizabile.

În ceea ce ne privește, acceptăm definiția prof. univ. S. Chelcea, care surprinde integral specificul acestei tehnici de investigare.

Așadar, **chestionarul de cercetare reprezintă o tehnică și, corespunzător, un instrument de investigare constând dintr-un ansamblu de întrebări scrise și, eventual, imagini grafice, ordonate logic și psihologic, care, prin administrarea de către operatorii de anchetă sau prin autoadministrare, determină din partea persoanelor anchetate răspunsuri ce urmează a fi înregistrate în scris¹¹⁸ (sau electronic- adăugăm noi).** Definiția în cauză relevă, în primul rând, faptul că avem de-a face cu o succesiune de întrebări sau imagini (desene, fotografii) fixate în scris, grafic. Dar înțelesul termenului de chestionar se lărgeste. Nu este vorba numai de întrebări. Ca stimuli pot servi și imaginile; mai mult, există posibilitatea combinării stimulilor verbali cu cei grafici: întrebări și fotografii sau desene. În cadrul chestionarului, întrebările, desenele au funcție de indicatori. Combinarea și succesiunea stimulilor trebuie să fie logică, dar și psihologică.

În afara testării ipotezelor, chestionarul nu are nici o valoare. Chiar și cele mai banale întrebări sunt formulate în conformitate cu ipotezele anterior stabilite.

Clasificarea chestionarelor

Chestionarele pot fi clasificate după:

- conținutul;

---

¹¹⁸ CHELCEA, S. Tehnici de cercetare sociologică, p.75.

- forma și
- modul de aplicare.

Primul criteriu de clasificare a chestionarelor după conținutul informațiilor adunate vizează calitatea informațiilor. Din acest punct de vedere se disting două tipuri de chestionare¹¹⁹.

Chestionare de date factuale, de tip administrativ, referitoare la fapte obiective, susceptibile de a fi observate direct și verificate și de alte persoane.

Chestionarele de tip factual vizând vârsta, sexul, locul de naștere, starea civilă, domiciliul, profesiunea, studiile, naționalitatea, religia etc. sunt indispensabile nu numai sectorului administrativ, dar și pentru cercetarea științifică. Anchetele demografice utilizează în primul rând astfel de chestionare.

În investigarea fenomenelor sociale, se întâlnesc puține cazuri de lansare a chestionarelor exclusiv de date factuale. De cele mai multe ori, chestionarele de cercetare reprezintă o împletire de întrebări de opinie și de date factuale. Întrebările de date factuale pot fi grupate în

- **întrebări de cunoștințe și**
- **întrebări de clasificare sau de identificare** (vârsta, sex, stare civilă, situație școlară sau profesională etc)

Problema care se ridică este aceea a locului amplasării acestor întrebări în economia chestionarului. Întrebările de cunoștințe vizând stabilitatea nivelului de cunoaștere (cunoștințe despre natură și societate) vor fi diseminate printre întrebările de opinie, pentru a nu crea celui care răspunde impresia că este supus unui *test de inteligență* fapt care ar putea genera o stare de disconfort psihic, reacția de apărare a eu-lui. Considerăm că întrebările de *identificare* trebuie introduse la sfârșitul chestionarului, răspunsurile nemaiputând fi astfel modificate de *reacția de securitate* a celui anchetat.

Oricare ar fi formularea explicației, ea trebuie să convingă populația anchetată că datele de identificare (sau de clasificare) interesează numai prin repartiția faptelor și opiniilor în raport cu diferitele categorii socio-profesionale.

Chestionarele de opinie se referă la datele de ordin imposibil de observat direct. În fond acest al doilea tip de chestionare nu sunt numai de opinie; cu ajutorul lor se studiază atitudinile, motivația și interesele, dispozițiile și înclinațiile, cu un cuvânt, tot ceea ce reprezintă psihologia persoanei, trăirile ei subiective.

Cu ajutorul chestionarelor de opinie se încearcă cunoașterea nu numai a opiniilor, dar și intensitatea acestora. GEORGE Gallup a stabilit în acest scop a schemă de construire a chestionarelor de opinie în care întrebările închise alternează cu cele deschise:

- întrebări filtru (închise, cu răspunsuri multiple precodificate sau deschise) pentru stabilirea gradului de cunoaștere de către cel anchetat a problemei puse în discuție;
- una sau mai multe întrebări (deschise) privind atitudinea populației față de respectiva problemă;
- un sistem de întrebări (închise, cu răspunsuri multiple precodificate) referitoare la aceeași problemă;
- întrebări deschise vizând motivația opiniilor exprimate;
- întrebări (închise, cu răspunsuri multiple precodificate) pentru măsurarea intensității opiniilor.

În astfel de chestionare, formularea întrebărilor reprezintă o problemă centrală, încât se impune standardizarea.

¹¹⁹ CHELCEA, S. Tehnici de cercetare sociologică

În nici un caz nu se poate trage vreo concluzie cu privire la opiniile și atitudinile oamenilor analizându-se răspunsurile la o singură întrebare. Totdeauna trebuie prevăzut un sistem de întrebări care să permită stabilirea poziției indivizilor față de una sau alta din problemele puse în discuție. Dacă întrebările factuale au în vedere ceea ce știe populația chestionată, prin anchetele de opinie se urmărește a se stabili ceea ce crede această populație.

Dacă primul criteriu de clasificare a chestionarelor după conținut viza *calitatea informației* dobândite, cel de-al doilea criteriu (forma) se referă la **cantitatea informației**. În acest sens se poate vorbi de două tipuri de chestionare¹²⁰:

1. Chestionare speciale, cu o singură temă;
2. Chestionare „omnibus”, cu mai multe teme.

Chestionare speciale, cu o singură temă. Complexitatea fenomenelor sociale impune cercetarea concomitentă a unei multitudini de factori, fapt pentru care chestionarele speciale se utilizează foarte rar. Ele se aplică mai mult în studierea pieței sau a comportamentului electoral, situații în care importantă este viteza obținerii și prelucrării informației. Astfel de chestionare sunt destinate a pune în evidență anumite fenomene, mai puțin pentru a le măsura și încă și mai puțin pentru a le explica. Scopul precis al unor astfel de chestionare este acțiunea. De asemenea chestionarele simple se recomandă în anchetele și sondajele efectuate prin intermediul presei scrise, al ziarelor sau revistelor, când editorii încearcă să afle părerea publicului despre cotidianul sau săptămânalul lor, despre modul de procurare sau despre obișnuința de informare a cetățenilor.

Chestionarele „omnibus”, cu mai multe teme¹²¹. Sunt cele mai des întâlnite. Superioritatea chestionarelor omnibus nu rezultă, în primul rând, din cantitatea mai mare de informații cu privire la fiecare fapt sau fenomen social în parte, ci din posibilitatea de a surprinde interacțiunea și condiționarea acestora. Chestionarele omnibus sunt specifice cercetării fundamentale în sociologie.

După *forma întrebărilor* se pot distinge:

- chestionare cu întrebări închise;
- chestionare cu întrebări deschise;
- chestionare cu întrebări atât închise, cât și deschise.

Chestionarele cu întrebări precodificate multiplu implică o bună cunoaștere prealabilă a realității: în chestionare trebuie să apară precodificate, pe cât posibil, toate variantele de răspuns.

Chestionarele cu răspunsuri precodificate trebuie să acorde același număr de alternative pentru opiniile **pro** și **contra**.

În cadrul chestionarelor, întrebările închise prezintă câteva avantaje: facilitează analiza statistică a răspunsurilor, sprijină memoria celui anchetat; permit aplicarea unor chestionare cu mulți itemi; servesc ca „filtru” pentru întrebările următoare; sporesc anonimatul și securitatea celui anchetat; înlesnesc „angajarea” în răspunsul la chestionar a persoanelor.

Inconvenientul major al unor astfel de întrebări se leagă de *sugestibilitatea* pe care o implică prezentarea precodificată a răspunsurilor.

Chestionarele cu întrebări deschise (libere, postcodificate), spre deosebire de cele închise (sau precodificate) lasă persoanelor anchetate libertatea unei exprimări individualizate a răspunsurilor. Întrebările deschise permit culegerea unor informații bogate asupra tuturor temelor, fără riscul sugestibilității.

---

¹²⁰ CHELCEA, S. Tehnici de cercetare sociologică

¹²¹ CHELCEA, S. Tehnici de cercetare sociologică

Cel de-al treilea criteriu de clasificare a chestionarelor este dat de **modul de aplicare**. Se disting astfel, *chestionare autoadministrare și chestionare administrate* de către operatorii de anchetă.

Autoadministrarea elimină unul din factorii care influențează răspunsul: personalitatea celui care aplică formularul. În absența unei persoane străine-a operatorului - este probabil ca subiecții să fie dispuși să răspundă la întrebări „foarte personale”, pot să elaboreze răspunsuri mai „chibzuite”, să consulte documentele personale pentru a verifica afirmațiile făcute, să se consulte cu alți membri ai familiei pentru răspunsuri precise.

Chestionarele autoadministrare pot fi: chestionare poștale, chestionare publicate în ziare și reviste sau ca anexe la diferite mărfuri vândute.

Principala limită a chestionarelor poștale este dată de numărul mare de nonrăspunsuri, de imposibilitatea de a alcătui eșantioane reprezentative.

Experiența a arătat că femeile au rezultate mai bune în activitatea de operator de anchetă decât bărbații, pentru că sunt mai ușor acceptate în casă și, deci, pot înregistra mai exact răspunsurile și reacțiile subiecților, pentru că sunt capabile de mai multă sensibilitate și mai puțin suspecte decât bărbații.

Interviul ca tehnică de cercetare științifică

Definim interviul de cercetare ca o tehnică de obținere, prin întrebări și răspunsuri, a informațiilor verbale de la indivizi și grupuri umane în vederea verificării ipotezelor sau pentru descrierea științifică a fenomenelor socioumane.¹²² Interviul se bazează pe comunicarea verbală și presupune întrebări și răspunsuri ca și *chestionarul*. Spre deosebire însă de chestionar, unde întrebările și răspunsurile sunt scrise, interviul implică totdeauna obținerea unor informații *verbale*.

Fiind vorba despre interviu ca tehnică de cercetare în științele socioumane, trebuie să accentuăm faptul că utilizarea acestuia în cercetarea din domeniul științelor socioumane **trebuie să conducă la stabilirea relațiilor dintre variabile, la testarea ipotezelor.**

Ancheta prin interviu a devenit metoda cea mai frecvent utilizată în cercetarea sociologică. Anual în întreaga lume sunt intervievate sute de mii, dacă nu milioane de persoane. Nu este de mirare, deci, că „metodologia științelor sociale a devenit virtual sinonimă cu cercetarea prin anchetă”. „Astăzi ancheta este predominantă în culegerea datelor... Există două tipuri principale de anchete: pe bază de chestionar și prin interviu” .

Când se recomandă utilizarea anchetei prin interviu? Margaret Stacey răspunde astfel: **„când trebuie studiate comportamente dificil de observat pentru că se desfășoară în locuri private, când se cercetează credințele și atitudinile, neexistând documente scrise despre acestea. În astfel de cazuri cea mai bună soluție o reprezintă utilizarea interviului”**¹²³.

, formulează o serie de criterii privind alegerea interviului:

Primul criteriu în funcție de care alegem interviul este scopul cercetării (întrebările de cercetare). De regulă, utilizăm interviul sociologic pentru cazurile în care dorim să recoltăm experiențe, practici, sentimente, gânduri, intenții, interpretări, așteptări, judecăți evaluative, din perspectiva particulară a diferitelor categorii de subiecți care trăiesc aceeași situație / experiență și exprimate în limbajul lor. Din acest motiv, subiecții cercetării calitative sunt numiți adesea și informatori (ne oferă informații detaliate despre viața lor și a grupurilor din care fac parte).

¹²² CHELCEA, S. Tehnici de cercetare sociologică, p. 126.

¹²³ CHELCEA, S. Tehnici de cercetare sociologică, p. 127.

Al doilea criteriu îl constituie natura obiectului cercetat. Apelăm la interviu atunci când : o acțiunile studiate au avut loc în trecut și nu pot fi reconstituite altfel decât apelând la memoria participanților ; o acțiunile studiate nu pot avea loc în prezența unui străin (necesită intimitate sau sunt secret)

Un al treilea criteriu după care alegem metoda îl constituie caracteristicile cercetătorului. Nu utilizăm interviul decât dacă: ne place, ne interesează să aflăm perspectiva subiectului, acceptăm că avem de învățat de la acesta, oricare ar fi poziția sa socială, nivelul de educație etc. ; ne place și știm să ascultăm (celor mai mulți oameni le place să vorbească ei înșiși, nu să-i asculte pe alții) ; stăpânim o tehnică pe care am exersat-o îndelung, avem o calificare corespunzătoare.

De asemenea, timpul e foarte important: interviul calitativ (aprofundat) – ca, de altfel, toate tehnicile calitative – necesită timp mai mult decât chestionarul (acesta din urmă e utilizat atât de frecvent mai ales din rațiuni de viteză de lucru)¹²⁴.

În ce etapă a cercetării și în ce scop poate fi utilizat interviul?

Interviul poate fi utilizat: ca tehnică principală sau unică, într-o cercetare calitativă; ca tehnică asociată observației sau / și documentării calitative (în munca de teren); ca tehnică asociată chestionarului, într-o cercetare cantitativă:

- la începutul anchetei, pentru explorarea „terenului” (formulare a ipotezelor);
- atunci când pretestăm și definitivăm chestionarul;
- pe parcursul prelucrării datelor de chestionar, pentru aprofundarea unor ipoteze¹²⁵.

Utilizarea interviului în cercetarea științifică are - după cum remarcă Fred Kerlinger - mai multe scopuri. În primul rând, un scop explorator, de identificare a variabilelor și relației dintre variabile. Cu ajutorul interviurilor se poate ajunge la formularea unor ipoteze interesante și valide. Informațiile obținute pot ghida în continuare cercetarea fenomenelor psihologice și sociologice. Interviul, în al doilea rând, poate constitui instrumentul principal de recoltare a informațiilor în vederea testării ipotezelor. În acest caz, fiecare întrebare reprezintă un *item* în structura instrumentului de măsurare. În fine, cel de-al treilea scop al utilizării interviului este cel de recoltare a unor informații suplimentare celor obținute prin alte metode.

5. Particularități ale metodologiei sociologiei devianței

Metodele și tehnicile sociologice tradiționale trebuie folosite cu o mare precauție în procesul studierii fenomenelor deviante. Una din regulile fundamentale specifice cercetării comportamentelor deviante prin intermediul tehnicilor sociologice tradiționale (în special în cazul utilizării anchetei prin intermediul chestionarului și a interviului) rezidă în efectuarea unei analize secundare care ne va permite să obținem date suplimentare, să comparăm informația obținută, ceea ce este extrem de important în investigarea dimensiunii latente a proceselor corespunzătoare. Analiza secundară presupune colectarea informației de la specialiștii din diverse domenii (sociologi, juriști, psihologi, medici, practicieni din organelle de drept și din domeniul serviciilor sociale)¹²⁶.

¹²⁴ https://elisabetastanciulescu.ro/wp-content/uploads/2011/03/Modulul-3_Interviul-individual.pdf

¹²⁵ https://elisabetastanciulescu.ro/wp-content/uploads/2011/03/Modulul-3_Interviul-individual.pdf

¹²⁶ ПОЗДНЯКОВА М.Е., БРЮНО В.В. Опыт изгчения наркоситуации. Стратегии и практика эмпирического исследования, https://www.isras.ru/files/File/publ/Pozdnyakova_Bryuno_Opyt_izucheniya_novoy_narkosituatsii_2019.pdf

În vederea verificării informației colectate prin intermediul tehnicilor de cercetare tradiționale este important să luăm în considerare particularitățile regionale ale formelor comportamentului deviant, condiționate de disparitățile economice dintre anumite entități teritoriale, structura social-demografică a populației, aspectele etnice.

Experiența achiziționată în alte societăți de către sociologi demonstrează că marja de răspândire a comportamentelor deviante nu depășește 5-7% din toată populația¹²⁷.

Dacă în cazul sondajelor pe teme ce țin de manifestări acceptate la nivel societal, informația faptologică coincide cu realitatea obiectivă în proporție de 80-90%, atunci datele obținute în cercetarea fenomenelor deviante (de exemplu, a narcomaniei) prin intermediul tehnicilor sociologice tradiționale se adevăresc doar în proporție de 30-40%¹²⁸. De aici concluzia: utilizarea altor tehnici, în special analiza datelor statistice, cercetarea opiniei experților, analiza datelor altor cercetări.

În procesul redactării chestionarului este necesar să abordăm corect întrebările sensibile, să nu ne referim direct la comportamentul respondentului. Astfel, itemul „Ați administrat DVS. diverse tipuri de narcotice?” nu este recomandabil. Experiența demonstrează că respondenții nu sunt sinceri sau se eschivează de la răspuns¹²⁹. În acest caz este adecvată formula „DVS. sau prietenii dumneavoastră”, presupunându-se că respondenții se vor referi mai degrabă la experiența prietenilor și cunoscuților decât la experiența proprie¹³⁰.

6. Aplicații

Sugestii și întrebări pentru continuarea reflecției

1. Identificați cele trei dimensiuni ale metodologiei sociologice;
2. Identificați particularitățile metodologiei sociologice devianței
3. Elaborați 2 ipoteze cu privire la manifestarea comportamentului deviant în învățământul superior din Republica Moldova;
4. Identificați, utilizând curriculumul unității de curs, tema proiectului investigației, element indispensabil în procesul evaluării finale;
5. Identificați tehnicile sociologice adecvate temei alese.
6. Elaborați proiectul investigației sociologice
7. Demonstrați unitatea dintre scopul cercetării, ipoteze și tehnicile de cercetare.
8. Demonstrați unitatea dintre teorie și metodă.
9. Demonstrați că fiecare investigație sociologică își are instrumentele și chiar tehnicile ei de lucru.
10. Găsiți un raport de cercetare despre o formă anume de comportament deviant, în Biblioteca Științifică a USARB sau pe internet. Identificați varianta dependentă.
11. Demonstrați că instrumentele de lucru exprimă ipotezele cercetării.

¹²⁷ ПОЗДНЯКОВА М.Е., БРЮНО В.В. Опыт изучения наркоситуации. Стратегии и практика эмпирического исследования,

https://www.isras.ru/files/File/publ/Pozdnyakova_Bryuno_Opyt_izucheniya_novoy_narkosituatsii_2019.pdf

¹²⁸ ПОЗДНЯКОВА М.Е., БРЮНО В.В. Опыт изучения наркоситуации. Стратегии и практика эмпирического исследования,

https://www.isras.ru/files/File/publ/Pozdnyakova_Bryuno_Opyt_izucheniya_novoy_narkosituatsii_2019.pdf

¹²⁹ ПОЗДНЯКОВА М.Е. (ред.). Девиантное поведение: методология и методика исследования.— Реглант, 2004.

¹³⁰ ГАСАНОВ Э. Г. Наркотизм: тенденции и меры преодоления (на материалах Азербайджанской Республики). М.: Учебно-консультационный центр «ЮрИнфо».

Bibliografie

1. CHELCEA, Septimiu. Tehnici de cercetare sociologică. București, 2001;
2. CAUC, Ion, MANU, Beatrice, PÂRLEA, Daniela, GORAN, Laura. Metodologia cercetării sociologice. 3. Metode și tehnici de cercetare. Ediția a II-a. București:Editura Fundației România de mâine, 2004;
4. MFTODE, Vasile. Tratat de metodologie sociologică, Ediția 1, Iași: Editura Lumen, 2003;
5. ПОЗДНЯКОВА М.Е., БРЮНО В.В. Опыт изучения наркоситуации. Стратегии и практика эмпирического исследования, https://www.isras.ru/files/File/publ/Pozdnyakova_Bryuno_Opyt_izucheniya_novoy_narkosituatsii_2019.pdf;
6. ДЕВИАНЬНОЕ поведение: методология и методика исследования / Под ред. М.Е. Поздняковой. – М.: Реглант, 2004.

CURSUL nr. 4 DEVIANȚA ȘCOLARĂ

1. Specificul devianței școlare. Forme ale devianței școlare
2. Caracteristica succintă a conduitelor de tip evalionist: fuga de la școală, absenteismul, abandonul școlar, toxicomania și suicidul
3. Comportament deviant de tip deschis: violența școlară
4. Aplicații

În ceea ce privește conceptul de devianță școlară, remarcăm punctul de vedere conform căruia devianța școlară desemnează ansamblul comportamentelor ce încalcă sau transgresează normele și valorile școlare¹³¹.

La o primă analiză, devianța școlară apare ca un caz particular al comportamentului deviant, determinat de specificul mediului social în cadrul căruia se manifestă mediul școlar. Din acest motiv, literatura de specialitate nici nu ne oferă o definiție aparte, specifică acestui gen de comportament deviant. Acest fapt este de altfel remarcat și de Cristina Neamțu¹³² care identifică faptul că nu numai literatura de specialitate românească, dar mai ales cea britanică, americană sau franceză nu utilizează termenul de „devianță școlară”, ci doar noțiuni care pot fi subscrise acesteia: „abandon școlar”, „absenteism școlar” sau chiar „delicvență juvenilă

C. Neamțu are însă dreptate, conform opiniei profesorului Eugen David¹³³ atunci când, analizând sfera noțiunii de „devianță școlară”, face distincție între aceasta și „devianța în școală”. Cea de-a doua noțiune – devianța în școală – are desigur o sferă mai largă decât prima întrucât ea include și abateri de la normele organizației școlare săvârșite de personalul didactic (de exemplu, abaterea de la normele de deontologie profesională) sau de către personalul școlar auxiliar.

Devianța școlară vizează așadar doar acele conduite ale elevilor care se abat de la normele și valorile ce reglementează rol-statusul de școlar¹³⁴. Dată fiind complexitatea acestui fenomen vom înțelege de ce diferitele studii de specialitate, atunci când analizează devianța școlară, folosesc o varietate de termeni derivați în raport cu sensurile care se atribuie fenomenului analizat. Avem în vedere noțiuni cum ar fi: *indisciplină școlară*, *inadaptare*

¹³¹ NEAMȚU, Cristina. Devianța școlară. Iași, 2004, p.14.

¹³² NEAMȚU, Cristina. Devianța școlară, p 25-26.

¹³³ DAVID Eugen. Devianța școlară, <https://www.academia.edu/10449585/37253479-DEVIANTA-SCOLARA-Curs-Master-Prof-Eugen-David>

¹³⁴ DAVID Eugen. Devianța școlară, <https://www.academia.edu/10449585/37253479-DEVIANTA-SCOLARA-Curs-Master-Prof-Eugen-David>

școlară, tulburare de comportament, deviere de conduită sau chiar delicvență juvenilă. Dacă prima dintre acestea – indisciplina școlară – este o semnificație socio-normativă, fiind cea mai apropiată ca sferă de cuprindere de noțiunea de devianță școlară, celelalte însă au fie o semnificație psihopatologică (tulburare de comportament, deviere de conduită), fie o sferă de cuprindere mai largă în raport cu noțiunea analizată¹³⁵.

În ceea ce privește noțiunea de „inadaptare școlară”, ea este suficient de ambiguă pentru a o utiliza în locul celei de „devianță școlară”. În acest sens, C. Neamțu¹³⁶ apreciază că din perspectivă psihosociologică, devianța este interpretată ca o formă de inadaptare și că, implicit, orice conduită de devianță școlară presupune o formă de inadaptare. Cu toate acestea, diferențierile dintre cele două fenomene sunt greu de pus în evidență pentru că, de pildă, sunt elevi bine adaptați mediului școlar, dovedind aceasta prin performanțe școlare superioare, dar care manifestă și conduite deviante¹³⁷.

Un termen mai puțin utilizat pentru a denumi manifestările de devianță școlară, dar prezent, totuși, în unele studii de specialitate din ultimii ani¹³⁸ este cel de „**rezistență școlară**”. El semnifică un anumit gen de strategie adoptată de către unii elevi pentru a demonstra profesorilor că normele și valorile specifice culturii școlare sunt incompatibile cu judecățile lor de valoare, cu modelele de comportament la care ei au aderat. Având convingerea că normele impuse de autoritatea școlară au rolul de a controla și dirija în permanență comportamentul lor, de a-i constrânge să adopte un anumit gen de conformism cu care nu sunt de acord, acești elevi promovează o „cultură a rezistenței școlare” căreia îi atribuie o valoare pozitivă. Pentru a surprinde mai bine esența fenomenului de „rezistență școlară”, M. Rice și G. Harris¹³⁹ preiau un citat dintr-un vechi document privitor la educație: „Cei mai mulți dintre elevi cred că ei și profesorii lor au interese diferite. În opinia lor, treaba profesorului este să le încredințeze sarcini grele, iar treaba lor este să scape de ele; (...) profesorul este onorat de obediența elevilor, elevii sunt onorați de independența lor”.

Revenind la conceptul– devianța școlară, vom aprecia, de comun acord cu profesorul Eugen David¹⁴⁰ că indiferent de noțiunea utilizată, pentru a o defini va trebui să includem în sfera ei de cuprindere orice comportament al elevilor care încalcă sau transgresează normele și valorile școlare. Avem în vedere aici fenomene cum ar fi: abandonul școlar, absenteismul școlar, violența în școală, toxicomania, chiulul sau diferitele acte de vandalism petrecute în mediul școlar.

În ceea ce privește trăsăturile definitorii ale devianței școlare, subliniem faptul că și aceasta, ca și devianța în general, se caracterizează prin relativitate, universalitate și normalitate. În consecință, conduita oricărui elev în spațiul școlar va fi etichetată ca fiind deviantă în funcție de normele și regulile instituite în instituția școlară respectivă, de contextul situațional dat sau de intensitatea răspunsului emoțional al grupului de apartenență.

Tot astfel poate fi înțeleasă deosebirea de opinii în ceea ce privește „normalitatea” sau „anormalitatea” comportamentului deviant în mediul școlar. Dacă abordările psihologice

---

¹³⁵ PREDĂ, VASILE, Delicvența juvenilă. O abordare multidisciplinară, Cluj-Napoca, 1998

¹³⁶ NEAMȚU, Cristina. Devianța școlară, Iași, 2004, p.

¹³⁷ DAVID Eugen. Devianța școlară, <https://www.academia.edu/10449585/37253479-DEVIANTA-SCOLARA-Curs-Master-Prof-Eugen-David>

¹³⁸ PĂUN, E. Școala. Abordare sociopedagogică, Editura Polirom, 1999, p. 34.

¹³⁹ APUD: DAVID Eugen. Devianța școlară, <https://www.academia.edu/10449585/37253479-DEVIANTA-SCOLARA-Curs-Master-Prof-Eugen-David>

¹⁴⁰ <https://www.academia.edu/10449585/37253479-DEVIANTA-SCOLARA-Curs-Master-Prof-Eugen-David>

interpretează devianța școlară ca pe un fenomen „anormal” ce ține de patologie, teoriile sociologice consideră că aceasta, deși inacceptabilă în raport cu normele și cerințele școlare, constituie totuși un fenomen absolut normal în sensul că reprezintă încercări ale elevilor de a înfrunta circumstanțele școlare specifice în care se găsesc. Prin abaterea de la normele școlare, elevii încearcă să „sondeze” până unde sunt liberi să acționeze fără ca profesorii și, în general, adulții să reacționeze la comportamentul lor deviant. În plus, se consideră că acest tip de comportament pune în evidență și o serie de neajunsuri în activitatea școlii, precum: climatul excesiv de autoritar sau de permisiv instaurat în cadrul școlii, gradul de apatie și de indiferență al unor cadre didactice față de modul în care sunt respectate normele școlare, gradul scăzut de motivație a elevilor, neconcordanța dintre conținuturile învățării și trebuințele de învățare ale elevilor, anacronismul unor norme școlare ș.a.m.d. Ori, cu toate mutațiile de ordin calitativ produse în sistemele de învățământ, în modul de desfășurare a procesului de instruire, abaterile de la normele școlare s-au menținut, chiar s-au amplificat și diversificat. Este și motivul pentru care majoritatea autorilor consideră că devianța școlară „nu va dispărea decât odată cu școala, ca formă de educație de masă instituționalizată”¹⁴¹.

Complexitatea fenomenului de devianță școlară, dar și varietatea formelor sub care ea se manifestă, fac deosebit de dificilă o clasificare a lor după anumite puncte de vedere unanim recunoscute¹⁴².

În literatura de specialitate s-au încercat câteva clasificări, după criterii diferite, chiar dacă ele, în mod evident, nu sunt decât relative. Dintre toate aceste criterii, reținem doar două, considerate mai semnificative și anume:

a) după stabilitatea și structura conduitelor deviante la nivelul personalității:

- tranzitorii, specifice unor perioade de vârstă sau determinate de anumite situații de viață mai dificile;

- stabilizate la nivelul personalității sub forma unor caracteristici (negativism, hipersensibilitate etc.) care se asociază sau nu cu un comportament antisocial;

b) după gravitatea lor socială:

- conduite de gravitate socială redusă (conduitele evazioniste, determinate de teama de eșec și încercarea de a conserva o imagine de sine pozitivă);

- conduite asociale, cu pericolozitate socială moderată: minciună, insubordonare, refuzul autorităților școlare etc.;

- conduite antisociale propriu-zise, cu un mare grad de pericolozitate socială: violența, delictul sexual, furtul, toxicomania.

Întrucât în literatura de specialitate din ultimii ani apare, în strânsă legătură cu manifestările deviante, conceptul de „mecanism de apărare” preluat din psihanaliză, conduitele de devianță școlară sunt analizate și în raport cu intenția care a stat la baza producerii lor. Astfel, se consideră că pot fi puse în evidență conduite deviante deliberate, intenționate, atunci când cei care le comit urmăresc să atragă atenția celor din jur asupra problemelor cu care ei se confruntă, dar și conduite neintenționate, care exprimă atitudinile elevului față de ambianța școlară.

¹⁴¹ NEAMȚU, Cristina. Devianța școlară, Iași, 2004, p. 52

¹⁴² DAVID Eugen. Devianța școlară, <https://www.academia.edu/10449585/37253479-DEVIANTA-SCOLARA-Curs-Master-Prof-Eugen-David>

În consecință, în interpretarea cauzelor care au determinat un anumit gen de devianță școlară, a suportului acesteia, trebuie pusă în evidență, în primul rând, semnificația și nu numai forma concretă sub care ea se manifestă.

Astfel vom ajunge să constatăm că **indiferent de forma concretă de manifestare, conduitele de devianță școlară semnaleză fie că elevul deviant caută să atragă atenția, fie că vrea să dobândească un anumit statut, fie că vrea să se răzbune ori să își compenseze o frustrare sau indică o imposibilitate de adaptare ce își are originea fie în personalitatea deviantului, fie în conflictul dintre cultura familiei (saua grupului informal) și cultura școlară**¹⁴³.

Desigur, aceste constatări, cât și o serie de concluzii pe marginea lor, le vom putea desprinde doar pe măsură ce realizăm o analiză și descriere mai detaliată a principalelor forme de manifestare a devianței școlare.

2. Caracteristica succintă a conduitelor de tip evazionist: fuga de la școală, absenteismul, abandonul școlar, toxicomania și suicidul

De regulă, studiile ce abordează o asemenea temă se opresc la principalele conduite de tip evazionist (fuga de la școală, absenteismul, abandonul școlar, toxicomania și suicidul) și la cele de tip deschis cum sunt violența și vandalismul. Prezentarea succintă a lor, cu accent pe semnificațiile acestora și pe principalele cauze ce le determină, va putea constitui un punct de plecare pentru analiza principalelor modalități de prevenire și diminuare a lor.

Fuga de la școală este, la prima vedere, cea mai puțin vinovată dintre toate faptele acelor elevi care se abat de la normele școlare, însă ea este punctul de plecare pentru absenteism și poate chiar pentru abandonul școlar. Este o conduită cu o desfășurare limitată în timp și o întâlnim atât în cazul elevilor mai mici (când se datorează mai mult „fobiei școlare”), cât și la elevii din clasele mai mari. La elevii mai mari nu poate fi vorba despre o „frică de școală” (eventual, doar o frică de examene sau de confruntarea cu anumite situații colective – așa-numita „fobie socială”), ci de o formă de rezistență față de școală, de protest împotriva unor situații considerate de ei ca fiind nedrepte, frustrante. La cauzele care îl determină pe elev să fugă de la școală se pot adăuga și altele, mai grave, care îl fac să părăsească și mediul familial.

Fuga de acasă este de o mai mare gravitate și antrenează după sine absenteismul și chiar abandonul școlar. Puțini sunt cei care aleg fuga de acasă cu gândul la aventură, la schimbare. *Cei mai mulți dintre adolescenți adoptă o asemenea formă de exprimare în urma unor conflicte majore cu familia, dar și cu școala.* Astfel de manifestări nu trebuie tratate cu ușurință de către părinți și profesori pentru că ele prezintă un înalt risc delicvențial și de victimizare.

Circa 700 de copii au abandonat în anul 2018, în R.M. domiciliul sau locul de plasament, cu peste 30 mai mult decât în 2017¹⁴⁴.

Chiar dacă se întreprind o serie de acțiuni care au drept obiectiv minimalizarea fenomenului, datele din 2019 și 2020 trezesc o mare îngrijorare. Astfel, Anul trecut, 835 de copii au fugit de acasă sau din centrele de plasament, cu 35 mai puțini decât în 2019. Numărul minorilor fugiți de acasă a rămas neschimbat - 629. În schimb, în 2020 a scăzut cu 35 numărul copiilor care au părăsit centrele de plasament cu un an mai devreme.

¹⁴³ NEAMȚU, Cristina. Devianța școlară, p.175.

¹⁴⁴ <https://www.moldpres.md/news/2019/02/04/19000955>

NUMĂRUL	COPILOR	FUGIȚI	DE	ACASĂ
		Anul 2020		Anul 2019
Total		835		870
Domiciliu		629		629
Centre de plasament	206	241		

Datele oficiale arată că cel mai des fug de acasă fetele ajunse la vârsta adolescenței, care au între 13 și 16 ani. Majoritatea minorilor sunt din mediul rural. Aproape jumătate din cei care au fugit de acasă anul trecut au făcut acest pas pentru prima oară.

NUMĂRUL COPILOR FUGIȚI DE ACASĂ

	2020	2019
Au fugit pentru prima dată	379	405
Au fugit în mod repetat	466	463 ¹⁴⁵

Din numărul total de copii dispăruți în Republica Moldova, 14% devin victime ale unei forme de abuz sau exploatare, 5,7% ajung pe mâna traficantilor în scopul exploatării lor, 2% sunt răpiți în contextul proceselor de stabilire a custodiei parentale, 4,3% dintre copiii fugari sunt implicați de către alte persoane în săvârșirea infracțiunilor, iar 1,4% sunt găsiți decedați¹⁴⁶.

Potrivit datelor Inspectoratului General de Poliție (IGP), principalele motive pentru care copiii fug de acasă sunt lipsa supravegherii din partea părinților, teama de reacția părinților față de situația școlară sau față de o greșeală comisă de copil. O altă cauză ar fi situația materială precară din familie, fuga de abuzuri fizice și emoționale, neglijarea în familie sau intenția de a câștiga bani prin munca sezonieră, influența anturajului sau lăsarea copiilor în grija rudelor, în urma plecării părinților la muncă în străinătate”.

Conform datelor statistice, în 2018, în peste 580 de cazuri, părinții, rudele sau alte persoane în grija cărora se află copiii, s-au adresat la poliție peste două, cinci și chiar mai multe zile de la dispariție, fapt care a creat dificultăți la stabilirea rapidă a locului aflării copilului. În acest context, oamenii legii recomandă părinților să urmărească comportamentul copilului, unde își petrece timpul, ce bani deține, dacă vine acasă cu lucruri noi care nu îi aparțin și pe care nu le poate justifica. Aceștia trebuie să acorde timp pentru a discuta cu copilul despre cum își petrece timpul liber și cu cine, ce anturaj are.

De asemenea, trebuie ținută legătura cu profesorii pentru a urmări situația școlară. Dacă aceasta este complicată, atunci trebuie să se apeleze la un specialist, psiholog, consilierul școlar sau diriginte¹⁴⁷.

În contextual celor formulate supra, invocăm și explicațiile psihologilor¹⁴⁸.

¹⁴⁵ Peste 800 de copii au fugit de acasă în 2020, iar șase dintre aceștia sunt și acum de negăsit. <https://stiri.md/article/social/cu-fata-ascunsa-baltenii-nu-isi-scot-masca-pentru-a-fi-identificati>

¹⁴⁶ Sute de copii fug de acasă: Ce motive invocă aceștia <https://sputnik.md/20210525/Sute-de-copii-fug-de-acasa-Ce-motive-invoca-acestia-34876616.html>

¹⁴⁷ <https://www.moldpres.md/news/2019/02/04/19000955>

¹⁴⁸ De ce copiii fug de acasă? Psihologa Rodica Rudei explică fenomenul: „Copiii fug de problemele cărora nu pot face față”

<https://ea.md/de-ce-copiii-fug-de-acasa-psihologa-rodica-rudei-explica-fenomenul-copiii-fug-de-problemele-carora-nu-le-pot-face-fata/>

Fuga de acasă este o acțiune simplă de realizat pentru care este nevoie de trei lucruri: abilitate, disponibilitate și oportunitate. Copiii au ocazia și abilitatea de a fugi în fiecare zi, dar cu adevărat necesar este **motivul de a o face**. Acest motiv se poate dezvolta din mai multe premise.

Ar putea fi o situație stresantă în care se află copilul, teama de consecințele pentru ceea ce a făcut, **o formă de luptă pentru putere**, de a nu dori să meargă la școală sau de o problemă de abuz de substanțe.

Un alt factor este acela că, de multe ori, **copiii idealizează fuga și dezvoltă o viziune romantică asupra vieții pe străzi**. În realitate, este groaznic: îți este frig, îți este foame și este periculos, dar adolescenții o văd adesea ca o aventură sau cheia libertății, unde „nimeni nu îmi va spune ce să fac”. Un copil cu anxietate/neliniște, poate avea afectată negativ capacitatea de a dezvolta relații de prietenie, performanța școlară, implicarea în oportunități de dezvoltare, școlare sau extra-școlare, nivelul de autonomie în activitățile de zi cu zi, coeziunea în cadrul familiei, stima de sine și în general satisfacția cu privire la viața sa. Ei se remarcă printr-un tipar specific de evaluare a mediului înconjurător printr-un set *decomportamente disfuncționale* prin care fie se pregătesc excesiv pentru situația amenințătoare, fie o evită cu totul, refuzând să se confrunte cu ea.

Pe lângă frică sau furie, sentimentele de eșec pot determina copiii să plece de acasă. Unii copii fug pentru că este mai ușor să trăiască singuri decât să locuiască într-o casă unde sunt criticați. Din păcate, copiii cu probleme de gestionare a comportamentului sau cu dificultăți de învățare oboresc adesea din cauza că nu reușesc să satisfacă așteptările; le este mai ușor să evadeze decât să rezolve problema. Adesea, ei nu știu că problemele cu care se confruntă pot fi soluționate folosind alte strategii.

Principalul motiv pentru care copiii fug, este faptul că adolescenții nu au abilități învățate de rezolvare a problemelor. Fuga este o soluție; este un produs al gândirii alb-negru. Copiii fug pentru că nu vor să înfrunte ceva și asta include refuzul emoțiilor greu de gestionat. Și decizia de a pleca de acasă – lăsând acolo tot ce îl suprasolicite/deranjează – creează impresia că rezolvă problemele imediate și urgente. Cred că este foarte important să distingem între copiii care fug de acasă rareori sau **episodic** și cei care o fac în mod **cronic**. Motivele care stau la baza acțiunilor sunt cu totul diferite și este esențial să cunoaștem care sunt acestea.

Atunci când copilul fuge de acasă după ce s-a întâmplat ceva urât, aceasta poate fi interpretat ca o reacție de răspuns, un episod. Nu este un model consecvent și repetat ca strategie de rezolvare a problemelor. De asemenea, nu este ceva ce folosesc pentru a câștiga putere. Mai degrabă, prin acest comportament încearcă să evite unele consecințe neplăcute, umilințe sau jenă. Sunt cunoscute experiențe în care copiii fugeau de acasă pentru că au probleme cu semenii de la școală sau pentru că au luat note negative, sau pentru că domnițele au rămas însărcinate și le era frică de dezaprobarea părinților lor.

Copiii care folosesc constant fuga de acasă pentru a câștiga putere în familie au o problemă cronică. De fapt, este doar o altă formă de luptă pentru putere, manipulare sau acțiune. Ei își pot amenința părinții spunând: „Dacă mă forțezi să fac asta, voi fugi!”. Ei știu că părinții își fac griji și pentru mulți din ei, aceasta este una dintre cele mai mari temeri. Unii părinți se pot angaja în negocieri excesive cu copiii lor atunci când nu ar trebui, dar o fac pentru că le este frică să nu-i piardă. Trebuie să înțelegem că ei folosesc amenințarea cu fuga pentru obținerea puterii. Acest lucru nu numai că îi împuternicește pe ei înșiși, dar dobândesc putere și asupra părinților și celorlalți membri de familie. Când un părinte cedează la această amenințare, copilul începe să-l manipuleze pentru „a-l instrui” după placul său. De exemplu, un părinte în

această situație va învăța să nu mai folosească pedeapsa de a trimite copilul în camera lui dacă acesta amenință că va fugi. Este foarte important să înțelegem: copiii care amenință cronic că vor fugi de acasă, nu fug pentru a rezolva o problemă. Ei fug, deoarece aceasta este principala lor abilitate de rezolvare a problemelor. Astfel, încearcă să evite orice tip de responsabilitate”.

Cel mai important lucru pe care îl pot face părinții este să învețe copiii cum să-și rezolve problemele:

- Întrebați-i: „Ce poți face *diferit* în legătură cu această problemă? Care sunt câteva modalități prin care putem face față acestei probleme?”

- Abordați întotdeauna situația ca o problemă care trebuie rezolvată și oferiți încurajări copilului atunci când este capabil să o facă cu succes.

- Asigurați-vă că spuneți lucruri de genul: „Mi-a plăcut modul în care ai rezolvat această problemă. Chiar dacă profesorul s-a supărat, tu, totuși, ai cerut scuze. Ai avut nevoie de curaj. Și acum el are o părere mai bună despre tine. Sunt foarte mândru de tine”.

- Arătați aprecierea prin cuvinte de laudă și prin îmbrățișări atunci când copilul reușește¹⁴⁹.

Absenteismul școlar

Este o problemă socială, un fenomen cu o dinamică spectaculoasă și care constă în faptul că elevul pleacă de acasă, pregătit corespunzător pentru școală, la ora potrivită pentru a respecta orarul școlar și revine acasă la ora potrivită, în funcție de programul zilei, dar timpul nu-l petrece în școală, la orele de clasă, ci departe de școală și casă în parcuri, cafenele, săli de joc, gări, cinematografe etc.

Absenteismul conduce la abandon școlar. Absenteismul desemnează un tip de conduită ce reflectă lipsă de interes, motivație, încredere în educația școlară. Absenteiștii consideră școala o pierdere de timp. În acest sens școala trebuie să-și revizuiască oferta educațională, metodele de predare-învățare, exigențele școlare, tipul de relații pedagogice promovate, sistemul de recompense, echilibrul dintre cooperare și competiție, parteneriatul familie-școală¹⁵⁰.

În ceea ce privește cauzele specifice ale acestui fenomen, literatura de specialitate consideră că ele se regăsesc, în primul rând, într-o serie de deficiențe ale procesului instructiv-formativ desfășurat în cadrul școlii. O insuficiență adecvare a conținuturilor învățării la aspirațiile și interesele elevilor, utilizarea incorectă a recompenselor și pedepselor (întăririlor pozitive și negative) în motivarea elevilor, evaluarea de tip aversiv, un stil educațional neadecvat ș.a. sunt doar câteva dintre variabilele cauzale care stau la baza etiologiei absenteismului școlar.

În același timp, familia și, îndeosebi, calitatea relației acesteia cu școala pot facilita sau, dimpotrivă, preîntâmpina absenteismul școlar. Sunt situații în care părinții cunosc și chiar încurajează absenteismul școlar al copiilor lor datorită unor factori ce țin de starea materială a familiei, gradul de cultură și atitudinea părinților față de școală etc. În aceste situații însă, chiar dacă atitudinea părinților față de școală este oarecum pozitivă, ei „aruncă” întreaga responsabilitate a educării copiilor lor școlii și, în consecință, sunt total indiferenți față de parcursul școlar al acestora. Ori, și într-o situație, și în alta, funcția educativă a familiei este

¹⁴⁹ De ce copiii fug de acasă? Psihologa Rodica Rudei explică fenomenul: „Copiii fug de problemele cărora nu pot face față”, <https://ea.md/de-ce-copiii-fug-de-acasa->

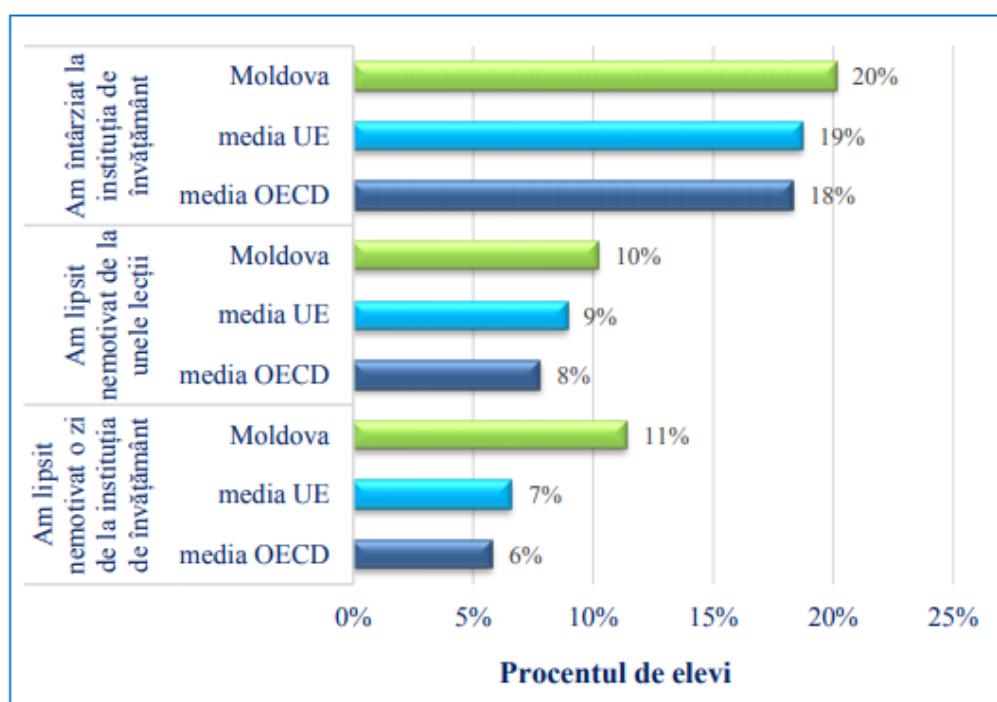
¹⁵⁰ <https://proform.snsh.ro/baza-de-date-online-cu-resurse-educationale-pentru-sustinerea-educatiei-incluzive-de-calitate/principalele-forme-de-manifestare-ale->

deteriorată iar relația familie-școală nu funcționează. Urmările unor asemenea atitudini se văd, deseori, în calitatea frecvenței școlare a copiilor lor, în posibilitatea transformării absenteismului într-un veritabil abandon școlar.

În ceea ce privește dimensiunea empirică a acestui fenomen la nivelul elevilor de 15 ani, remarcăm următoarele: în general, absenteismul și absența elevilor la unele ore au un impact negativ atât asupra învățării elevilor, cât și asupra performanțelor acestora. Dacă în circa 32% din numărul instituțiilor de învățământ din Republica Moldova absenteismul elevilor nu împiedică învățarea deloc sau o împiedică foarte puțin, atunci în circa 49% din numărul instituțiilor acest fenomen este o problemă într-o anumită măsură, iar în 19% din numărul instituțiilor el împiedică mult învățarea. Aceste comportamente ale elevilor nu doar au un impact negativ asupra învățării și realizărilor elevilor, ci și se reflectă negativ asupra formării unui tânăr

151

(Sursa: Republica Moldova în PISA 2018, http://aee.edu.md/sites/default/files/raport_pisa2018.pdf)

Abandonul școlar este conduita de evaziune definitivă caracterizată prin părăsirea școlii de către elev înainte încheierii ciclului de studii început. În circuitul științific și statistic se regăsesc mai multe concepte ce definesc părăsirea timpurie a sistemului de educație și formare, raportate la diferite categorii de vârstă: abandonul școlar sau întreruperea învățământului printre copiii de 5-16 ani (School dropout or interrupted learning); părăsirea timpurie a școlii de către o persoană în vârstă de 20-24 ani care nu are o calificare de nivelul doi de educație (lower secondary education) și care nu este înscrisă în nicio schemă educațională (OECD); abandonul școlar (dropping out sau early school leaving) ce presupune părăsirea educației formale (oferite de școală), fără a absolvi ciclul sau programul (UNICEF).

¹⁵¹ REPUBLICA Moldova în PISA 2018, http://aee.edu.md/sites/default/files/raport_pisa2018.pdf.

În Recomandarea Consiliului European din 28 iunie 2011 privind politicile de reducere a abandonului școlar (pentru implementarea Strategiei Europa 2020), este definit conceptul de „părăsirea timpurie a sistemului de educație” și este folosit în legătură cu tinerii de 18-24 de ani care părăsesc sistemul de educație și training absolvind doar nivelul 2 de educație (potrivit ISCED – Clasificatorul Internațional Standard al Educației) sau chiar mai puțin și care nu mai sunt în niciun sistem de educație sau training (Early Leaving from Education and Training (ELET))¹⁵².

De rând cu conceptualizările diferite ale fenomenului de abandon/părăsire timpurie a școlii, în literatura de specialitate¹⁵³ se dezbate unele chestiuni care nu au încă un răspuns unitar: cât timp trebuie să fi lipsit un elev de la școală pentru a se considera că a abandonat școala – câteva săptămâni, câteva luni? Ar trebui sau nu să fie incluși cei care aleg să intre în câmpul muncii, cei care se reînscriu la cursuri ca adulți sau cei care nu au capacitatea cognitivă să obțină o diplomă de absolvire a liceului? Având în vedere că fenomenul migrației a luat amploare, mai ales în contextul european al liberei circulații a persoanelor, cei care pleacă în altă țară, continuându-și educația acolo, sunt înregistrați în sistemele naționale ca fiind persoane care au abandonat școala? Ultimul aspect, de altfel, este foarte actual pentru Republica Moldova, or plecarea peste hotare împreună cu părinții este enunțat de către organele de resort ca una dintre cele mai frecvente cauze ale abandonului școlar. Potrivit datelor Ministerului Educației, peste 40 la sută dintre cazurile de abandon școlar, din ultimii ani, se raportează la elevii plecați peste hotare împreună cu părinții și care sunt integrați în sistemul educațional al țărilor gazdă¹⁵⁴.

Datele statistice obținute în urma unor studii efectuate asupra abandonului școlar dovedesc faptul că acesta reprezintă principalul indicator predictiv al orientării indivizilor către o carieră delincventă¹⁵⁵.

De altfel, aceste analize au demonstrat și corelația ce există între abandonul școlar și delicvență, faptul că abandonul școlar coincide la unii subiecți cu implicarea lor în activități criminale. Cauzele abandonului școlar sunt, în mare parte, cele care au determinat absenteismul școlar însă la un nivel de gravitate mult mai înalt. La acestea se adaugă repetenția, etichetarea permanentă a lor ca „ratat” de către colegi sau profesori, asocierea lor cu diferiți indivizi, membrii ai unor grupări infracționale etc.

Desigur, etiologia acestui fenomen este mult mai complexă și vizează și cauze de natură economică (situația economică a familiei), socio-culturale sau religioase, care, în măsura în care sunt cunoscute, pot contribui la prevenirea și diminuarea sa. Pentru aceasta însă, ca și în cazul altor forme de devianță școlară, cooperarea oportună și adecvată între școală, familie și comunitate este esențială.

Astfel, principalele cauze ale părăsirii timpurii a sistemului educațional și de formare în UE, sunt următoarele¹⁵⁶:

---

¹⁵² GAGAUZ, Olga, BUCIUCEANU-VRABIE, Mariana, PAHOMII, Irina. Părăsirea timpurie a sistemului educațional: factori și grupuri de risc. În *Academos*, nr.2, 2017//http://www.akademos.asm.md/files/98_104_Parasirea%20timpurie%20a%20sistemului%20educational_factori%20si%20grupuri%20de%20risc.pdf

¹⁵³ Studiu-diagnostic privind situația abandonului școlar și părăsirea timpurie a școlii în mediul rural. Raport de cercetare. Sinteză. București, 2011//

¹⁵⁴ GAGAUZ, Olga, BUCIUCEANU-VRABIE, Mariana, PAHOMII, Irina. Părăsirea timpurie a sistemului educațional: factori și grupuri de risc. În *Academos*, nr.2, 2017//http://www.akademos.asm.md/files/98_104_Parasirea%20timpurie%20a%20sistemului%20educational_factori%20si%20grupuri%20de%20risc.pdf

¹⁵⁵ <https://proform.sns.ro/baza-de-date-online-cu-resurse-educationale-pentru-sustinerea-educatiei-incluzive-de-calitate/principalele-forme-de-manifestare-ale->

Tinerii care părăsesc timpuriu sistemele de educație și formare profesională sunt adesea dezavantajați, atât social, cât și economic, comparativ cu cei care rămân și dobândesc calificările necesare pentru a reuși în viață. În vederea rezolvării acestei situații, este vital să fie recunoscut faptul că, în timp ce părăsirea timpurie este, la suprafață, o problemă pentru sistemele de educație și formare profesională, cauzele care stau la baza ei sunt înglobate în contexte sociale și politice mai ample. Părăsirea timpurie este în mod fundamental modelată de politicile naționale în domeniul economic, al ocupării forței de muncă, afacerilor sociale, sănătății și așa mai departe. Astfel, îmbunătățirea nivelurilor de educație și de ocupare a forței de muncă în rândul tinerilor se bazează și pe îmbunătățiri ale climatului socio-economic – pe o creștere economică mai accentuată, măsuri pentru combaterea sărăciei, îmbunătățirea sănătății și integrarea eficientă a imigranților și a minorităților în societate. Prin urmare, doar o abordare cuprinzătoare a părăsirii timpurii poate fi eficientă și durabilă.

Mediul familial și/sau proveniența dintr-o familie de imigranți, circumstanțele de gen și cele socio-economice, precum și factorii legați de sistemul de educație și formare profesională sunt doar câteva dintre elementele implicate, într-o măsură mai mare sau mai mică, în procesul care îi determină pe elevi să părăsească timpuriu sistemele de educație și formare profesională.

Din punct de vedere statistic, elevii născuți în străinătate, tinerii care provin din medii dezavantajate și băieții sunt mai predispusi la părăsire timpurie decât alte grupuri. În ceea ce privește genul băieții sunt supra-reprezentati în rândul celor care părăsesc timpuriu învățământul general. Cu toate acestea, cu cât mediul socio-economic este mai ridicat, cu atât este mai puțin evidentă diferența între ratele de părăsire timpurie ale băieților și ale fetelor.

De asemenea, statisticile arată că este mai probabil ca elevii născuți în străinătate să părăsească timpuriu sistemele de educație și formare profesională. Într-adevăr, elevii care provin din familii de imigranți se confruntă în general cu provocări mai mari din punct de vedere al accesului și al participării la educație în raport cu cei născuți în țara de rezidență. Această situație poate fi cauzată de barierele lingvistice și/sau culturale, de segregarea socio-economică, de accesul limitat la sprijin lingvistic suficient etc.¹⁵⁷.

Este de reținut faptul că începând cu anul de studii 2013 – 2014, pentru prima dată, în republică au fost colectate date cu privire la absenteismul și abandonul școlar. Datele s-au colectat în format nou cu indicarea cauzelor abandonului și absenteismului, ceea ce permite analiza exhaustivă a datelor, definirea problemelor și identificarea soluțiilor oportune¹⁵⁸.

---

156 European Comisia Europeană/EACEA/Eurydice/Cedefop, 2014. *Combaterea părăsirii timpurii a sistemelor de educație și formare profesională în Europa: Strategii, politici și măsuri*. Raport al Eurydice și al Cedefop. Luxemburg: Oficiul pentru publicații al Uniunii Europene.// http://publications.europa.eu/resource/cellar/1b66bb9e-7d3e-11e5-b8b7-01aa75ed71a1.0003.01/DOC_1

¹⁵⁷ European Comisia Europeană/EACEA/Eurydice/Cedefop, 2014. *Combaterea părăsirii timpurii a sistemelor de educație și formare profesională în Europa: Strategii, politici și măsuri*. Raport al Eurydice și al Cedefop. Luxemburg: Oficiul pentru publicații al Uniunii Europene.// http://publications.europa.eu/resource/cellar/1b66bb9e-7d3e-11e5-b8b7-01aa75ed71a1.0003.01/DOC_1

¹⁵⁸ RAPORT cu privire la studiul analitic Elaborarea unui mecanism de calculare a efectivului de elevi în instituțiile de învățământ primar și secundar general pentru anul de planificare/ prognozare, în contextul analizei abandonului școlar, https://mecc.gov.md/sites/default/files/damep_raport_rezultat_studiu_0.pdf

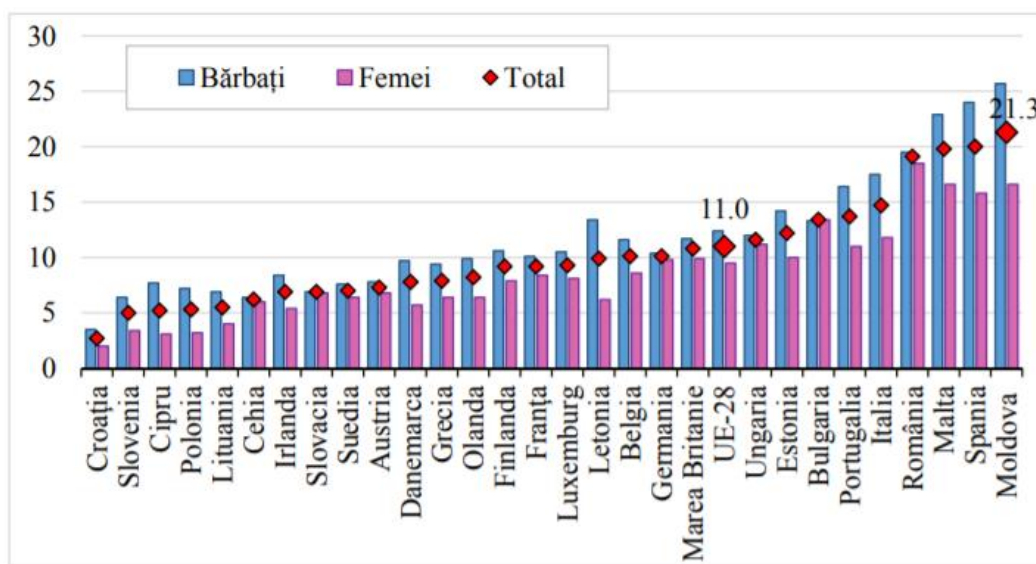
Tabelul nr.1. Motivele abandonului școlar (anul de studii 2013-2014)*

Nr. d/o	Motivele abandonului școlar	Abandon băieți	Abandon fete	Total
	A	1	2	3
1.	Elevul s-a angajat în câmpul muncii	69	43	112
2.	Probleme de sănătate	8	10	18
3.	Din motive de sărăcie	17	14	31
4.	Părinții nu lasă copilul să învețe	10	9	19
5.	Elevul lucrează împreună cu părinții în gospodăria familiei	9	5	14
6.	Elevul lucrează cu ziua împreună cu părinții	16	4	20
7.	Elevul lucrează cu ziua independent de părinți	30	1	31
8.	Eleva a născut		8	8
9.	Elevul/eleva s-a căsătorit	2	28	30
10.	Alt motiv	91	85	176
11.	Motivul nu este cunoscut	14	7	21
12.	Elevul a emigrat împreună cu părinții, fără a depune cerere de exmatriculare	81	52	133
	Total	347	266	613**

*Sursa: MEC, 2013-2014

(Sursa: RAPORT cu privire la studiul analitic Elaborarea unui mecanism de calculare a efectivului de elevi în instituțiile de învățământ primar și secundar general pentru anul de planificare/ prognozare, în contextul analizei abandonului școlar, https://mecc.gov.md/sites/default/files/damep_raport_rezultat_studiu_0.pdf)

Rata de părăsire timpurie a sistemului de educație în țara noastră este de două ori mai mare decât media țărilor UE care este de 11% (Figura 1).

Figura 1. Rata de părăsire timpurie a sistemului educațional în rândul tinerilor de 18-24 ani, țările UE și Republica Moldova, anul 2015

(Sursa: GAGAUZ, Olga, BUCIUCEANU-VRABIE, Mariana, PAHOMII, Irina. Părăsirea timpurie a sistemului educațional: factori și grupuri de risc. În *Academos*, nr.2, 2017//http://www.akademos.asm.md/files/98_104_Parasirea%20timpurie%20a%20sistemului%20educational_factori%20si%20grupuri%20de%20risc.pdf)

În toate țările se înregistrează discrepanțe de gen în defavoarea bărbaților. În medie pentru UE, acest indicator este de 12,4% în cazul bărbaților și de 9,5% – al femeilor. În Republica Moldova, decalajul între valorile indicatorului pe sexe este foarte mare, de peste nouă puncte procentuale.

Inegalitățile în educație constituie o realitate în Republica Moldova, reflectând inegalitățile generale ale societății noastre. Educația și formarea profesională reprezintă un domeniu în care tinerii se confruntă în continuare cu unele obstacole, în speță cu accesul limitat la instituțiile de învățământ, calitatea programelor educaționale, necorespunderea pregătirii profesionale cu cerințele de pe piața muncii. Există multe motive pentru care unii tineri renunță prematur la educație și formare, cum ar fi: probleme personale sau familiale, dificultăți de învățare, sărăcia și statutul socioeconomic scăzut, accesibilitatea și corectitudinea sistemelor școlare, climatul școlar și relațiile profesor– elev, discriminare bazată pe unele motive, cum ar fi sexul, etnie, handicap ș.a.¹⁵⁹.

În ultimul deceniu, studiile autohtone¹⁶⁰ privind sistemul de învățământ, în special școlarizarea copiilor din țară, constată deplasarea accentelor referitor la cauzele abandonului școlar, alături de lipsa clară a unor mijloace de ordin material, apar cauze dependente de atitudinea părinților și a comunității. Se impune tot mai insistent atitudinea părinților, preluată de copii: fie că sunt prezenți alături de copii, fie că sunt plecați la muncă peste hotare, în multe cazuri educația copiilor este neglijată.

În ultimii 15 ani (către anul 2017) fiecare al cincilea tânăr în vârstă de 18-24 de ani abandonează prematur sistemul educațional, or indicatorul nu a variat semnificativ, oscilând în jurul valorii de 21-22%. O tendință de descreștere a indicatorului se observă doar în cazul femeilor tinere: de la 18,8% în anul 2000, la 16,6% în 2015 (figura 2). Acest fapt îl confirmă și nivelul mai înalt al educației printre tinere în raport cu tinerii. Astfel, circa 34% dintre femeile de 15-29 de ani posedă studii superioare, 10,8% – studii medii de specialitate, iar 37,6% – studii liceale/medii generale sau secundar profesionale, pe când în cazul bărbaților tineri repartizarea este alta: 25,3%, 6,9% și respectiv 43%². Bărbații tineri sunt mai predispuși să părăsească timpuriu sistemul de educație, rata de părăsire fiind chiar în creștere de la 22,5% la 25,7% în anii 2000–2015. Dacă ne raportăm la mediul de reședință, tinerii de la sate sunt primii în grupa de risc ca subiecți ai excluziunii educaționale accentuate. Rata de părăsire timpurie a sistemului educațional este de peste trei ori mai mare în mediul rural (28,7%) față de cea din mediul urban (8,8%)¹⁶¹.

---

¹⁵⁹ GAGAUZ, Olga, BUCIUCEANU-VRABIE, Mariana, PAHOMII, Irina. Părăsirea timpurie a sistemului educațional: factori și grupuri de risc. În *Academos*, nr.2, 2017//http://www.akademos.asm.md/files/98_104_Parasirea%20timpurie%20a%20sistemului%20educational_factori%20si%20grupuri%20de%20risc.pdf.

¹⁶⁰ Educația de bază în Republica Moldova din perspectiva școlii prietenoase copilului. Studiu. UNICEF, Chișinău, 2009, https://ipp.md/old/public/files/publication/Studiu_Educatia_de_Baza_Publicat_Rom.pdf.

¹⁶¹ GAGAUZ, Olga, BUCIUCEANU-VRABIE, Mariana, PAHOMII, Irina. Părăsirea timpurie a sistemului educațional: factori și grupuri de risc. În *Academos*, nr.2, 2017//http://www.akademos.asm.md/files/98_104_Parasirea%20timpurie%20a%20sistemului%20educational_factori%20si%20grupuri%20de%20risc.pdf

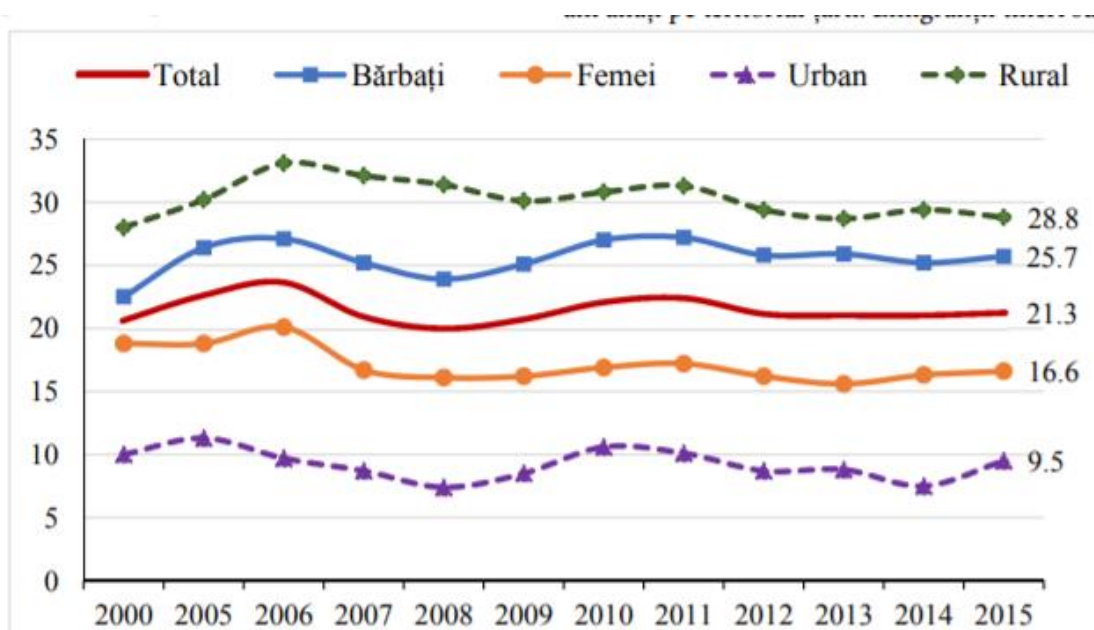

Figura 2. Rata de părăsire timpurie a sistemului educațional în rândul tinerilor de 18-24 de ani

(Sursa: GAGAUZ, Olga, BUCIUCEANU-VRABIE, Mariana, PAHOMII, Irina. Părăsirea timpurie a sistemului educațional: factori și grupuri de risc. În *Academos*, nr.2, 2017//http://www.akademos.asm.md/files/98_104_Parasirea%20timpurie%20a%20sistemului%20educational_factori%20si%20grupuri%20de%20risc.pdf)

Circa 20% dintre tinerii care au părăsit timpuriu școala au făcut-o din motive economice (inclusiv din imposibilitatea de a-și permite cheltuieli legate de școală sau din nevoia de a câștiga bani pentru a-și susține familia etc.); circa 15% au enunțat absența interesului pentru școală și 10,7% – dorința de a începe activitatea de muncă, iar fiecare al zecelea din cauza dificultăților în învățare. Unii tineri au întrerupt prematur studiile după ce s-au căsătorit – 7,1% (caracteristic, în special, pentru femei); ca urmare a problemelor de sănătate – circa 5%; împotrivirii părinților – 3,2%; nereușitei la examene – 2,9%. Tinerii care părăsesc timpuriu sistemul educațional sunt dezavantajați în procesul de integrare educațională. Totodată, abandonarea înainte de vreme a sistemului de învățământ este o precondiție a șomajului, excluziunii sociale, sărăciei și sănătății precare.

Un impact aparte și foarte important asupra bunăstării tinerilor îl are familia. Or, sărăcia gospodăriei din care fac parte sau situația financiară precară, nivelul scăzut de educație al părinților și poziția incertă a acestora în câmpul muncii, toate influențează negativ statutul de bunăstare a tinerilor. Comunitatea și particularitățile acesteia, oportunitățile pe care le oferă, își pun și ele amprenta asupra comportamentului și bunăstării tinerilor. În contextul analizei prezente, datele existente au permis de a evalua doar influența pe care o are mediul de reședință (urban sau rural) al tinerilor.

În pofida faptului că sistemul educațional actual oferă șanse egale la educație pentru copii din familii cu un statut material diferit, resursele financiare ale familiei și capacitatea acesteia de a investi în educația copiilor în mare măsură determină traiectoria educațională a acestora. În cazul părinților cu resurse financiare mai reduse investiția pentru continuarea educației copiilor se dovedește mai puțin rentabilă comparativ cu familiile care dispun de suficiente resurse materiale. Astfel, tinerii care provin din familiile cu o situație materială nesatisfăcătoare sau rea sunt mai expuși riscului de a părăsi timpuriu sistemul educațional decât tinerii din familiile cu un

statut material satisfăcător. Lipsurile materiale în familie presează tinerii către angajarea timpurie în munci necalificate, deseori în sectorul informal, lucrul cu ziua, ceea ce constituie un factor de vulnerabilitate a persoanei pe parcursul vieții și contribuie la reproducerea sărăciei.

Nivelul de educație al părinților este un factor predictiv important. În cazul în care părinții, în special mama, au un nivel scăzut de educație, există o probabilitate mai mare ca și copiii lor să aibă un nivel de studii scăzut, fiind predispuși să părăsească timpuriu sistemul educațional. Acest fapt este determinat de capacitatea slabă a părinților de a ghida copilul în cadrul învățământului școlar, norme culturale specifice, valorizarea scăzută a școlii și a studiilor în general, inclusiv ale celor profesionale. Astfel, are loc reproducerea potențialului uman scăzut printr-un mecanism de perpetuare intergenerațională a lipsei de interes pentru școală care predispune la părăsirea timpurie a sistemului educațional.

Pornind de la toate acestea, politica statului în acest domeniu trebuie să urmărească două obiective majore:

- a) prevenirea fenomenului de părăsire timpurie a sistemului educațional și
- b) reintegrarea în sistemul educațional a persoanelor care au părăsit timpuriu școala.

În pofida faptului că sistemul educațional are un rol important în procesul de incluziune a tinerilor, totuși combaterea fenomenului părăsirii timpurii a sistemului educațional necesită o abordare comprehensivă, coerentă și sistemică care să cuprindă și alte domenii ale politicilor publice, bazată pe o cooperare puternică între autoritățile naționale și locale, schimbul de bune practici etc¹⁶².

Suicidul

Suicidul reprezintă una dintre principalele cauze de deces în lume. Aproape 800.000 de persoane mor în fiecare an din cauza suicidului. Astfel, la fiecare 40 de secunde, o persoană decedează din cauza autovătămărilor.

Fenomenul suicidului în rândul copiilor. Sinteza datelor statisticii internaționale privind mortalitatea cauzată de suicid pentru anul 2014, ne relevă că Republica Moldova își menține poziția în categoria statelor cu o rată înaltă la acest indicator, clasându-se pe locul 32 din cele 172 de țări, depășind considerabil România care se află pe poziția 64 (tabelul 1). Datele analizate evidențiază pericolul suicidal din fostele țări ale Uniunii Sovietice, din considerentul că printre primele poziții cu rata suicidală înaltă s-au plasat anume aceste țări¹⁶³.

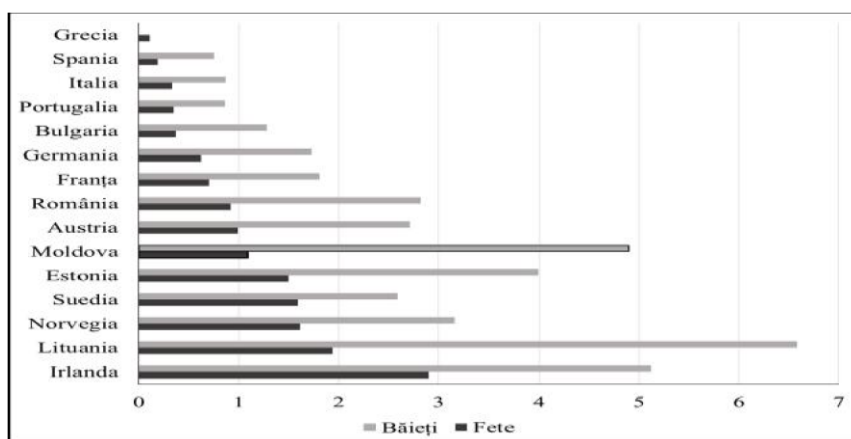
---

¹⁶² GAGAUZ, Olga, BUCIUCEANU-VRABIE, Mariana, PAHOMII, Irina. Părăsirea timpurie a sistemului educațional: factori și grupuri de risc. În *Academos*, nr.2, 2017//http://www.akademos.asm.md/files/98_104_Parasirea%20timpurie%20a%20sistemului%20educational_factori%20si%20grupuri%20de%20risc.pdf.

¹⁶³ CUȘNIR, Liliana. Mortalitatea copiilor cauzată de suicid, <http://dspace.ince.md/xmlui/handle/123456789/512>

Rata standardizată a mortalității provocată de suicid pentru anul 2014 (la 100000 persoane)

Rangul ocupat în topul a 172 de țări	Țara	Rata standardizată a mortalității provocată de suicid
1.	GUYANA	43,2
9.	KAZAKHSTAN	24
14.	RUSIA	19,6
19.	BELARUS	18,5
21.	LITUANIA	18,1
23.	UCRAINA	17
32.	MOLDOVA	15,1
35	BELGIA	14,6
44	FRANȚA	12,8
46	REPUBLICA CEHĂ	12,8
60.	BULGARIA	11,1
64.	ROMÂNIA	10,6
74.	GERMANIA	9,6
88.	PORTUGALIA	8,5
94.	TURCIA	7,9

În Republica Moldova, conform datelor Agenției Naționale pentru Sănătate Publică, în anul 2019 decesul prin suicid a survenit la 467 persoane (în 2018 – 489) adică 13,2 cazuri la 100 mii populație (în 2018 – 13,8 cazuri la 100 mii populație)¹⁶⁴.

Asistența medicală de sănătate mintală este acordată de către echipa medicului de familie, echipa multidisciplinară a Centrelor comunitare de sănătate mintală, formată din psihiatru, psiholog, asistent social, nurse psihiatrice și echipa de asistență medicală urgentă prespitalicească (în cazul urgențelor psihiatrice și/sau medico-chirurgicale). Asistența spitalicească în domeniul sănătății mintale se acordă de către unitățile de primire urgentă al instituțiilor medico-sanitare, spitalele de psihiatrie și secțiile acute de psihiatrie din cadrul spitalelor de profil general.

În țară activează 40 Centre comunitare de sănătate mintală și 41 Centre de sănătate prietenoase tinerilor Youth Clinic în cadrul instituțiilor de asistență medicală primară din toate raioanele și municipiile. Acestea abordează integrat și multi-disciplinar promovarea și asistența în domeniul sănătății mintale populației, sănătății adolescenților și tinerilor. Centrele oferă atât servicii consultative multidisciplinare în domeniul sănătății mintale și organizează activități

¹⁶⁴ <https://www.zdg.md/stiri/date-statistice-privind-cazurile-de-suicid-si-tentativa-de-suicid-pe-teritoriul-republicii-moldova-apelul-msmps-suicidul-poate-fi-prevenit/>

instructiv-metodice de promovare a deprinderilor de viață sănătoase pentru diverse grupuri țintă (adolescenți și tineri, specialiști, părinți, alți membri ai comunității).

În anul 2019, Centrele comunitare de sănătate mintală din țară au acordat asistență psihiatrică, psihologică și îngrijiri în sănătate mintală pentru 214 904 persoane, inclusiv 72 297 femei și 41 759 copii. La fel, Centrele de sănătate prietenoase tinerilor Youth Clinic au oferit asistență psihologică pentru circa 10 000 de cazuri de prevenție a tulburărilor psihoemoționale la adolescenți, inclusiv legate de prevenirea suicidului. Totodată, 2 mii de tineri au beneficiat de consiliere psihologică on-line, organizată de rețeaua CSPT Youth Clinic, în anul 2020¹⁶⁵.

Per ansamblu, e de remarcat că tentativele de suicid în rândul copiilor constituie 30,7% mai mult comparativ cu suicidul realizat, ceea ce impune o implicare mai insistentă a specialiștilor în lucru cu copiii care au avut experiența unei tentative de suicid¹⁶⁶. Cea cea mai expusă riscului de suicid este categoria de vârstă 13-16 ani.

E de remarcat că în procesul de colectare și monitorizare a datelor există (existau???) abordări diferite între Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Sănătății și Biroul Național de Statistică, în mod special în ceea ce privește categoria de vârstă¹⁶⁷.

Factorii ce contribuie la producerea tragediilor pe care am dori să îi menționăm în urma discuțiilor cu actorii guvernamentali și neguvernamentali în domeniu, în lipsa unei analize a subiectului în cauză țin de: nivelul jos de trai, lipsa de comunicare sau a contactului cu cei din jur, decepționare în dragoste, situația general depresivă din mediul rural, plecarea peste hotare a părinților, depresie, lipsa de speranță, relații conflictuale în familie, abuzuri în familie, divorț sau chiar violența școlară care ar putea duce la fomarea conduitei suicidare în rândul elevilor¹⁶⁸.

3.Comportament deviant de tip deschis: violența școlară

Violența școlară este cea mai frecventă conduită de devianță școlară care, datorită diversității formelor sub care se manifestă și a gradului lor de pericolozitate, prejudiciază în cel mai înalt grad calitatea și eficiența educației școlare. În general, prin violență se definește un comportament agresiv, realizat prin „utilizarea forței și a constrângerii în scopul impunerii voinței asupra altor indivizi. În mod concret însă, reprezintă formă de violență orice cuvânt, gest sau conduită care cauzează sau amenință să cauzeze un prejudiciu fizic sau psihic unei persoane sau bunurilor ei. Dacă de cele mai multe ori prin violență se înțelege o agresiune fizică asupra unei persoane, violența psihologică verbal (care afectează, în principal, stima de sine a unei persoane) se integrează în aceeași categorie de acte violente. De aceea, în literatura de specialitate americană din ultimii ani se vorbește și despre o „violență ascunsă” (mascată) care vizează manifestări de conduită mai puțin vizibile, dar producând aceleași fenomene de frustrare, de anxietate, de pierdere a stimei de sine (avem aici în vedere utilizarea unor cuvinte sau gesturi umiltoare, cazurile de hărțuire sexuală, directă sau indirectă etc.).

Manifestările de violență școlară apar, de regulă, în urma unor conflicte care pot fi interpersonale, dar și intergrupuri. Afilierea la un grup de elevi are atât rolul de a asigura și

---

¹⁶⁵ <https://www.zdg.md/stiri/date-statistice-privind-cazurile-de-suicid-si-tentativa-de-suicid-pe-teritoriul-republicii-moldova-apelul-msmps-suicidul-poate-fi-prevenit/>

¹⁶⁶ STUDIU PRIMAR al fenomenului suicidului și a tentativelor de suicid în rândul copiilor în vederea determinării profilului copilului vulnerabil și a cauzelor fenomenului// https://cnpdc.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_suicid_final.pdf

¹⁶⁷ IBIDEM

¹⁶⁸ IBIDEM.

dezvolta relații securizante, cât și posibilitatea creșterii stimei de sine a elevului care a recurs la o asemenea modalitate. Odată inclus în aceste grupuri (bande), elevul se va conforma regulilor impuse în cadrul acestora în schimbul satisfacerii nevoii de apartenență dar va adopta și un comportament violent, specific grupului, pentru a dovedi astfel că prezența sa în cadrul grupului nu este întâmplătoare.

Cu privire la etiologia fenomenelor de violență școlară, datorită complexității și diversității lor, trebuie făcută mai întâi distincția dintre violența instituțională și cea noninstituțională¹⁶⁹.

Prima este determinată de anumiți factori ce țin de specificul fiecărei școli în parte: stilul educațional al profesorilor, norme și reguli de disciplină școlară, raporturile profesor-elev instituite în cadrul școlii etc.

Violența instituțională (sistemică) se manifestă prin faptul că școala răspunde la violențele elevilor prin măsuri de sancțiune disciplinară care sunt percepute de elevi tot ca o formă de violență. În acest mod, apare un cerc vicios: la violență se răspunde tot cu violență¹⁷⁰.

În ceea ce privește violența noninstituțională, aceasta include conduitele de violență manifestate în relațiile dintre elevi ca urmare a rivalităților ce iau naștere între aceștia. Acest tip de violență își poate avea originea în modelele de conduită agresivă din familie sau comunitate, dar și în violența instituțională care poate amplifica stările de frustrare, de angoasă pe care elevii le pot resimți.

Analizând diferitele variabile cauzale cu rol determinant în apariția conduitei violente la adolescenți, diferite studii de profil au atras atenția asupra pericolului pe care îl prezintă abundența de modele de conduită agresivă din mass-media. Dacă un astfel de studiu realizat în SUA în 1972 pe marginea impactului televiziunii asupra violenței la copii arăta că între cele două elemente ar exista o relație cauzală, dar că ea este concludentă doar la copiii înclinați spre agresivitate și că devine operantă doar în anumite contexte, analizele făcute mai târziu au pus la îndoială o asemenea concluzie. Studiile de laborator au relevat o influență semnificativă a expunerii de scene vizuale violente asupra creșterii agresivității¹⁷¹.

Referitor la ponderea violenței în școală în Republica Moldova, putem judeca în baza următoarelor informații: pe parcursul semestrului II al anului de studii 2016-2017 (ianuarie – mai 2017), angajații din sistemul educațional au raportat 5110 cazuri de violență asupra copilului care au avut loc *în familie, școală sau în alte locuri și servicii din comunitate*. Cele mai multe cazuri – 2350, se referă la violența fizică, alte 1276 – la violența emoțională, iar 1242 – la neglijare. În același timp, în perioada de raportare, au fost semnalate 206 cazuri de exploatare prin muncă și 24 cazuri de abuz sexual¹⁷².

Necesitatea unor programe educaționale pentru tinerele generații, care să fie orientate spre formarea unor familii armonioase și durabile, în care problemele să fie rezolvate fără

---

¹⁶⁹ DAVID Eugen. Devianța școlară, <https://www.academia.edu/10449585/37253479-DEVIANTA-SCOLARA-Curs-Master-Prof-Eugen-David>

¹⁷⁰ DAVID Eugen. Devianța școlară, <https://www.academia.edu/10449585/37253479-DEVIANTA-SCOLARA-Curs-Master-Prof-Eugen-David>

¹⁷¹ ILUȚ, Petru. Valori, atitudini și comportamente sociale”, Editura Polirom, 2004.

¹⁷² RAPORTUL pentru anul 2017 cu privire la violența în familie și violența față de femei. CHIȘINĂU 2018 https://msmps.gov.md/sites/default/files/raport_in_domeniul_prevenirii_si_combaterii_violentei_in_familie_1.pdf

violență, analizate și soluționate amical, a determinat elaborarea de către Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada” a **curriculumului pentru disciplina opțională „Relații armonioase în familie”, pentru elevii claselor a X-a – XII-a**. În anul de învățământ 2016-2017, disciplina opțională a fost propusă elevilor din 22 de instituții de învățământ din Republica Moldova. Programul respectiv a fost dezvoltat în cadrul proiectului „Prevenirea violenței în bază de gen în rândul tinerilor printr-o nouă disciplină școlară „Relații armonioase în familie”,” cu suportul financiar al Consiliului Medical de Cercetare din Africa de Sud în domeniul Violenței Sexuale, susținut de Banca Mondială.

De asemenea, în cadrul aceluiași proiect, a fost realizat și studiul „Schimbările determinate de disciplina opțională „Relații armonioase în familie”, la nivel de percepții, stereotipuri și atitudini”. Scopul studiului dat a urmărit cunoașterea impactului disciplinei opționale „Relații armonioase în familie” asupra elevilor, cadrelor didactice, precum și a posibilităților de îmbunătățire a unor aspecte ale disciplinei opționale.

Drept urmare, s-au studiat opiniile elevilor care au beneficiat de această disciplină opțională (eșantion de bază) și a celor care nu au beneficiat (eșantion de control), a cadrelor didactice din 22 de instituții de învățământ (august-septembrie 2016 – Studiu Baseline) și la sfârșitul acestuia (aprilie-mai 2017 – Studiu Endline).

Rezultatele studiului au demonstrat că în general, în rândul elevilor care au audiat disciplina opțională „Relații armonioase în familie”, s-au constatat mai multe schimbări la nivel de cunoștințe, percepții, atitudini, stereotipuri privind comportamentele de risc, la etapa premaritală, rolul femeii și al bărbatului în familie, responsabilitățile familiale, violența în familie și instituțiile care oferă asistență, decât la elevii care nu au audiat această disciplină. 48,6% dintre adolescenții, beneficiari ai disciplinei opționale, au susținut că această disciplină este foarte utilă, 39,1% - utilă, doar 11,4% - puțin utilă și 0,9% - deloc utilă. Topul celor mai utile teme discutate în cadrul disciplinei cuprind (în opinia elevilor): violența, inclusiv, manipularea la etapa premaritală, violul – 40,7%, cuplul, familia: aspecte legale – 40,2%, subtilitățile pasiunii, îndrăgostirii, iubirii – 35,5%, dinamica relației în cuplu – 22,6%. Necesitatea studierii disciplinei opționale „Relații armonioase în familie” a fost menționată de 88,2% dintre părinții care au participat la cercetare, fAPOață de 6,9% care au menționat că nu știu și 4,9% dintre părinții care au evidențiat că disciplina dată nu trebuie studiată la școală, pentru că un copil poate afla aceste lucruri și acasă. S-a constatat că disciplina va fi predată de către persoane competente, iar experiența părinților este una limitată. Disciplina opțională „Relații armonioase în familie” trebuie să devină una obligatorie pentru elevii claselor liceale, în opinia mării majorități a elevilor și a cadrelor didactice, din cauza provocărilor care există, actualmente, în Republica Moldova: numărul mare de divorțuri, lipsa unui/ambilor părinți din cauza migrației, lipsa unor modele familiale pozitive în multe cupluri contemporane etc¹⁷³.

Date interesante cu privire la ponderea violenței în școală conține raportul Republica Moldova în PISA 2018¹⁷⁴. Cele mai răspândite forme sunt, de regulă, luarea în derâdere a altor elevi și răspândirea bârfelor. În medie, în țările OECD, circa 14% din numărul elevi au raportat că sunt des luați în derâdere; 10% au raportat că deseori devin obiectul unor bârfe în instituția de învățământ și 9% au raportat că colegii îi exclud intenționat din activități. **În**

¹⁷³ RAPORTUL pentru anul 2017 cu privire la violența în familie și violența față de femei. CHIȘINĂU 2018

https://msmps.gov.md/sites/default/files/raport_in_domeniul_prevenirii_si_combaterii_violentei_in_familie_1.pdf

¹⁷⁴ REPUBLICA Moldova în PISA 2018, http://aee.edu.md/sites/default/files/raport_pisa2018.pdf

Republica Moldova, circa 13% din numărul de elevi (de 15 ani) s-au confruntat cu situația în care au fost obiectul bârfelor; 12% au raportat că deseori sunt luați în derâdere.

Violența fizică este, probabil, cel mai evident tip de violență în instituțiile de învățământ. În medie, în țările OECD, circa 7% din numărul de elevi au raportat că sunt loviți sau îmbrânțiți de cel puțin câteva ori pe lună. Un procent similară de elevi – 6%, au raportat că sunt amenințați de alți elevi. **În Republica Moldova circa 7% din numărul de elevi au raportat că au fost amenințați, loviți sau îmbrânțiți de către alți elevi cel puțin de câteva ori pe lună.**

În Republica Moldova băieții mai des decât fetele raportează violența fizică în formă de amenințări, lovituri sau îmbrânceli. Circa 8% din băieți au raportat că li se întâmplau aceste lucruri de câteva ori pe lună, iar 6% din fete au raportat aceste tipuri fizice de violență. Circa 7% din băieți și 6% din fete au raportat că alți elevi deseori le luau sau le distrugau lucrurile. În Republica Moldova fetele, comparativ cu băieții, mai des devin obiectul violenței sociale, de exemplu, suferă din cauza bârfelor în instituția de învățământ (14% din fete și 12,5% din băieți au raportat acest lucru). Procentajul de elevi, care au raportat situații în care au fost luați în derâdere de alți elevi, este similar la băieți și fete – 12%. Aceeași situație se atestă în urma analizei procentajului de elevi, care au raportat că alți elevi i-au exclus intenționat din activități. Circa 7% din băieți și fete s-au confruntat cu acest tip de violență¹⁷⁵.

Violența fizică are loc mai des în instituții rurale. Circa 13% din numărul de elevi, atât în instituțiile de învățământ rurale, cât și în cele urbane, au raportat că deseori (cel puțin de câteva ori pe lună) devin obiectul unor bârfe în instituție. Al doilea cel mai răspândit tip de hărțuire, raportat de elevii din Republica Moldova, este violența verbală - ”alți elevi au râs de mine”. Circa 12% din numărul de elevii din instituțiile de învățământ urbane și 11% din numărul de elevii din instituțiile rurale au raportat că sunt deseori luați în derâdere. Violența fizică se produce mai des în instituții de învățământ rurale, comparativ cu cele urbane. Circa 8% din numărul de elevi din instituțiile de învățământ rurale au raportat că sunt loviți sau îmbrânțiți de cel puțin câteva ori pe lună, comparativ cu 6% din numărul de elevii din instituțiile urbane. Circa 7% din numărul de elevi din instituțiile de învățământ rurale au raportat că sunt amenințați de alți elevi sau că alți elevi le-au luat sau le-au distrus lucrurile. O proporție similară de elevi din instituțiile de învățământ urbane (6% din numărul de elevi) au raportat, de asemenea, că se confruntă cu aceste tipuri de violență¹⁷⁶.

Cercetările sugerează că un mediu școlar protector este crucial pentru detectarea și prevenirea violenței. Dacă există un mediu școlar protector, victimele mai degrabă vor spune profesorilor/colegilor/părinților că sunt hărțuiți. Și dacă spun ceva, atunci comunitatea poate să intervină mai rapid și mai potrivit. În Republica Moldova violența este mai puțin răspândită în instituțiile de învățământ cu climat de cooperare și în instituții, unde elevii, în medie, raportează un sentiment mai puternic de apartenență la instituția de învățământ.

În medie, mai mult de 50% din numărul de instituții de învățământ din Republica Moldova au indice de expunere la violență la nivel mediu pe țară sau mai mic. Instituțiile de învățământ cu indice de expunere la violență mai mare, adică instituțiile, în care elevii au raportat că sunt hărțuiți mai des, au performanțe mai mici comparativ cu instituțiile, unde elevii au raportat că sunt expuși la hărțuire mai rar. În medie, instituțiile de învățământ rurale mai des

¹⁷⁵ REPUBLICA Moldova în PISA 2018, http://aee.edu.md/sites/default/files/raport_pisa2018.pdf.

¹⁷⁶ REPUBLICA Moldova în PISA 2018, http://aee.edu.md/sites/default/files/raport_pisa2018.pdf.

au indicele de expunere la violență mai mare și performanțe mai mici, comparativ cu cele urbane.

După cum rezultă din datele supra, în Republica Moldova, în țările OECD și țările UE întârzierile se atestă mai frecvent decât absenteismul, inclusiv de la lecții separate. **Republica Moldova înregistrează un procentaj mai mare de elevi, care absentează la câteva lecții sau nu vin la instituția de învățământ pentru câteva zile, comparativ cu media OECD și în țările UE.** Dacă, în medie, în Republica Moldova procentajul de elevi, care nu vin la școală pentru o zi întreagă, este mai mare comparativ cu procentajul de elevi care nu vin la unele lecții, atunci în țările OECD și EU situația este inversă.

Absenteismul regulat poate avea consecințe adverse pentru elevi: absenteiștii sunt mai predispuși spre abandonul școlar, ei ajung în locuri de muncă prost plătite, au sarcini nedorite, mai des fac abuz de droguri și alcool și chiar devin delincvenți¹⁷⁷.

Bullying-ul este o formă specifică de agresiune, cu caracter repetitiv, sistematic, îndreptat împotriva unei persoane care are dificultăți în a se apăra, în scopul demoralizării acesteia, a diminuării stimei de sine și a minimalizării rolului în grupul social. Spre deosebire de violența fizică, bullying-ul include violență verbală (insulte, porecle și amenințări), violență relațională (izolare, răspândire de zvonuri) și violență în mediul online – cyberbullying-ul (postarea în public a mesajelor, pozelor denigratoare etc.).

Actualmente, multe țări din lume sunt interesate în elaborarea unor politici educaționale de prevenire și combatere a bullying-ului, deoarece acesta are consecințe grave atât pentru victime, cât și pentru agresori, inclusiv, martori. Adolescenții, implicați în situațiile de bullying, în calitate de agresori, victime sau martori, sunt mai predispuși la absenteism, abandon școlar, au performanțe mai scăzute la disciplinele școlare. Agresorii sau victimele bullying-ului sunt mai susceptibili la simptomele de depresie și anxietate, au o stimă de sine scăzută, se simt singuri, în unele cazuri, își pierd interesul pentru activități. Problemele emoționale și de comportament de care suferă atât victimele, cât și agresorii pot continua în viața de adult¹⁷⁸.

Datele studiului realizat în anul 2019, atestă că în Republica Moldova 86,8% din totalul elevi - lor claselor a VI-a – XII-a sunt afectați de bullying. Influența bullying-ului asupra elevilor este diferită: unii dintre elevi devin victime ale bullying-ului, alții agresori sau martori. O parte dintre elevi nu se încadrează doar într-un singur grup din cele nominalizate mai sus, ei fiind, uneori, victime, alteori, martori ai situațiilor de bullying, în unele cazuri, agresori. Practic, fiecare al 3-lea adolescent, participant la studiu, în diferite situații, a fost și victimă, și martor, și agresor (34,3%). Această categorie de adolescenți este mai frecventă în mun. Chișinău.

De asemenea, cunoașterea tuturor rolurilor este mai frecventă în rândul băieților, al elevilor din clasele superioare și al celor cu o reușită mai bună la învățătură. Fiecare al 4-lea elev (26,2%) este victimă a bullying-ului și a asistat la situații de bullying asupra altor copii. Situațiile date sunt mai frecvente în rândul fetelor și al elevilor din clasele gimnaziale.

---

¹⁷⁷REPUBLICA Moldova în PISA 2018, http://aee.edu.md/sites/default/files/raport_pisa2018.pdf

¹⁷⁸ CHEIANU-ANDREI, Diana. Bullying-ul în rândul adolescenților din Republica Moldova, Ch, 2019// <https://www.unicef.org/moldova/media/3146/file/Bullying-ul%20C3%AEn%20r%20C3%A2ndul%20adolescen%C8%9Bilor%20din%20Republica%20Moldova.pdf>

Ponderea elevilor, care se află doar într-o singură ipostază, în cazurile de bullying, este redusă: 11,0% sunt doar martori, 8,5% sunt doar victime și 0,9% doar agresori¹⁷⁹.

Fenomenul bullying rămâne neobservat, practic, este neglijat de către administrația instituțiilor de învățământ. Din 36 de coordonatori/responsabili de Abuz, neglijare, exploatare și trafic (în continuare, ANET) ai instituțiilor de învățământ participante la cercetare, 13 au indicat că, în instituția lor, nu au avut loc cazuri de bullying, pe parcursul ultimilor 12 luni, alte 23 au semnalat prezența, cel puțin, a unui copil afectat de bullying, în perioada septembrie 2018 – septembrie 2019¹⁸⁰.

Agresorii, în cazurile de bullying reprezintă 41,1% din totalul adolescenților. Dintre aceștia, unii sunt agresori doar ai bullying-ului tradițional (81,1% din totalul elevilor agresori, în cazurile de bullying), alții sunt agresori doar în spațiul online (2,1%) și 16,8% sunt agresori atât în mediul offline, cât și online. Agresori ai bullying-ului tradițional sunt, mai frecvent, fetele, precum și elevii din clasele a VI-a-VII-a. Agresori, în cazurile de cyberbullying, sunt elevii cu reușită joasă (media sub 6). În același timp, fiecare al 5-lea băiat este agresor atât în mediul online, cât și offline.

Victimele bullying-ului reprezintă 70,8% din totalul elevilor. Dintre acestea, unele sunt doar victime ale bullying-ului tradițional (68,7% din totalul elevilor afectați de bullying), altele doar ale cyberbullying-ului (2,5%), iar 28,9% sunt afectate de ambele forme de bullying. Victimele bullying-ului tradițional sunt atestate frecvent în instituțiile școlare din mediul rural, în rândul fetelor, elevilor din clasele gimnaziale și al celor cu o reușită academică mai înaltă. În schimb, cyberbullying-ul este mai răspândit în școlile din mediul urban, în rândul băieților și al elevilor din clasele liceale.

Specialiștii au evidențiat că sunt mai vulnerabili la bullying copiii cu cerințe educaționale speciale sau cei cu probleme de sănătate, copiii care fac naveta cu autobuzele școlare, copiii cu HIV/ SIDA, copiii care nu au telefoane mobile, copiii din centrele de plasament, copiii care învață mai slab, dar și cei care învață mai bine, copiii de etnie diferită decât marea majoritate (romi, turci etc.), copiii care aparțin unor confesiuni religioase diferite decât cele ale majorității, copiii-victime ale violenței sexuale.

Părinții au menționat că unii copii-victime sunt „mai cu soveste”, cei care „nu se bat pentru că tatăl i-a spus să nu se bată”, inclusiv, cei care sunt mai indiferenți și nu ripostează la acțiunile de agresivitate „acei care își caută de chestiile lor și le permit o dată, le permit a doua și a treia...”. Adolescenții, în cazul discuțiilor de grup, au confirmat cele spuse de către părinți, dar au mai adus unele specificări importante: victime ale bullying-ului sunt elevii cu reușită academică slabă, dar și înaltă.

4. Rolul asistentului social în asigurarea funcționalității parteneriatelor orientate spre diminuarea devianței școlare

Rolurile asistenței sociale s-au extins de-a lungul timpului, condiționate de noile riscuri și probleme sociale.

---

¹⁷⁹ CHEIANU-ANDREI, Diana, SÎMBOTEANU, Daniela, ANDREI, Igor. Bullying-ul în rândul adolescenților din Republica Moldova, Ch, 2019// <https://www.unicef.org/moldova/media/3146/file/Bullying-ul%20%C3%AEn%20r%C3%A2ndul%20adolescen%C8%9Bilor%20din%20Republica%20Moldova.pdf>

¹⁸⁰ CHEIANU-ANDREI, Diana, SÎMBOTEANU, Daniela, ANDREI, Igor. Bullying-ul în rândul adolescenților din Republica Moldova, Ch, 2019// <https://www.unicef.org/moldova/media/3146/file/Bullying-ul%20%C3%AEn%20r%C3%A2ndul%20adolescen%C8%9Bilor%20din%20Republica%20Moldova.pdf>

O funcție importantă a asistenței sociale este cea de abordare a eșecurilor din alte domenii politico-sociale ca educația, sănătatea, delincvența, fapt ce a determinat o altă funcție, aceea de a dezvolta parteneriate de lucru cu profesioniștii din alte instituții furnizoare de servicii sociale, al căror scop este de a oferi persoanelor aflate în dificultate accesul la o gamă variată de expertize. Studiile sociologice autohtone confirmă cu lux de amănunte justetea acestor afirmații. Studiile realizate de sociologul autohton Cheianu-Andrei Diana conduc la concluzia că trebuie consolidate eforturile de lucru cu familiile vulnerabile, în care copiii, în loc să meargă la școală, trebuie să se implice în anumite munci sau să stea cu frații surorile acasă pentru a-i supraveghea. „În cazul dat, mecanismul inter-sectorial ar trebuie să fie pus în funcțiune, să existe o legătură mai puternică între cadrele didactice, părinți și asistenții sociali“. Dintre cei 221 de copii neșcolarizați (anul de învățământ 2014-2015) cei mai mulți, 157, erau din clasele gimnaziale, a V-IX-a¹⁸¹.

- Monitorizarea elevilor care absentează frecvent de la ore;
- Motivarea elevilor de a nu absenta de la ore, prin implicarea lor în diverse acțiuni socioeducative;
- Luarea legăturii cu familia/tutorele copilului care absentează frecvent de la ore, în scopul elucidării situației;
- Parteneriat diriginte-psiholog școlar, asistent social în scopul alegerii programului sau activităților de intervenție/ prevenție și aplicarea acestora în clasele de elevi cu nivel înalt al absenteismului(copii cu risc social sporit) ;
- Implicarea părinților în viața social-morală și educațională a copiilor: asistare la ore;
- Desfășurarea orelor informative pentru părinți, pe diverse tematici, cum ar fi: „Consecințele absenteismului școlar”, „Consecințele abandonului școlar” etc.
- Suport psiho-emoțional familiilor social-vulnerabile, în scopul depășirii situațiilor psihotraumatizante și dificile legate de creșterea și educația copiilor;
- Monitorizarea familiilor cu risc social sporit și includerea acestora în diverse programe de sprijin social ;
- Parteneriat polițist – părinte - cadru didactic-asistent social în vederea prevenirii și diminuării problematicei abandonului școlar în comunitate;
- Parteneriat asistent social-polițist în vederea intervenției timpurii în familiile cu risc sporit de vulnerabilitate;
- Sesizarea din partea comunității în situații de vulnerabilitate socială a minorilor;
- Parteneriat cu diverși actori sociali: medicul de familie, polițistul, preotul, pedagogii, reprezentanți ai societății civile, în scopul desfășurării diverselor măsuri socio-educative, cu impact pozitiv asupra creșterii și dezvoltării armonioase a copiilor din comunitate.

În vederea eficientizării activităților desfășurate în instituțiile publice, care să aibă ca scop primordial prevenirea și combaterea comportamentului deviant și în special a abandonului școlar, respondenții, la întrebarea *Ce recomandări propuneți pentru a îmbunătăți activitatea instituțiilor publice la componenta prevenire a delincvenței juvenile și a abandonului școlar?*, respondenții au oferit următoarele recomandări:

- elaborarea și distribuirea instrucțiunilor metodice cu referire la prevenirea delincvenței juvenile și a abandonului școlar și a materialelor de suport către diriginți;

---

¹⁸¹ <http://www.allmoldova.com/ru/news/romana-abandonul-scolar-din-republica-moldova-este-generat-de-migratia-fortei-de->

- revizuirea fișelor de post a asistenților sociali prin descrierea clară a atribuțiilor în domeniul prevenirii comportamentului deviant în rândul minorilor;
- motivarea specialiștilor din domeniul educației, asistenței sociale prin revizuirea politicii de salarizare și motivare a personalului;
- planificarea în bugetele locale a surselor financiare destinate pentru activitățile cu copii, inclusiv activități de prevenire a abandonului școlar; completarea cadrului normativ cu identificarea unui mecanism de responsabilizare a primarilor dar și altor reprezentanți ai autorității tutelare, care nu își îndeplinesc obligațiile cu referire la protecția copiilor;
- dotarea instituțiilor publice cu materiale necesare pentru a putea desfășura o serie de măsuri de prevenire a delincvenței juvenile și a abandonului școlar.
- Crearea a mai multor Centre de zi, care să fie frecventate de copiii din comunitate, pentru a-și diversifica activitățile socio-educative și extra-curriculare¹⁸².

Studiile din România¹⁸³ au demonstrat că un impact pozitiv poate să-l aibă și dezvoltarea unor programe de formare/ore de educație pentru familie, în vederea dezvoltării la nivelul elevilor a unor deprinderi necesare bunei conviețuiri la nivel de cuplu/familie, precum: comunicarea (asertivă etc.), cooperare, gestionarea conflictelor, prevenirea și combaterea diferitor forme ale abuzului (de alcool, de tutun, droguri etc.), prevenirea și combaterea violenței etc.

Obținerea de date relevante pentru identificarea copiilor în risc de abandon școlar este un pas important în fundamentarea unor politici de impact în această arie.

Estimarea numărului copiilor care nu frecventează școala trebuie însoțită de efortul de a afla în mod sistematic date privind anumite trăsături individuale, contextul socio-economic al familiei sau performanțele școlare. La implementarea acestor măsuri trebuie să participe atât sistemul de educație, cât și sistemele conexe (asistența socială, sănătatea, ocupația etc.)¹⁸⁴.

De asemenea, este nevoie de indicatori clari asumați de toate instituțiile publice cu responsabilități în aria monitorizării copiilor în afara sistemului de educație, dar și de o bună coordonare a acestor instituții (inclusiv a fluxului de informații).

Așadar, cele mai grave și frecvente acte de devianți școlară sunt: fuga de la școală, absenteismul, abandonul școlar, conduitele violente, taxicomania, delincvența juvenilă. Absenteismul școlar este definit ca problemă socială și este cel mai frecvent în familiile social-vulnerabile din mediul urban. În Republica Moldova rata de părăsire timpurie este de două ori mai mare decât în țările UE

Părăsirea timpurie a sistemului educațional reprezintă o provocare complexă pe plan personal și național. Menținerea unui nivel ridicat al proporției tinerilor care părăsesc sistemul educațional fără a obține educație profesională va constitui un obstacol important pentru Republica Moldova în ceea ce privește creșterea gradului de ocupare a forței de muncă și asigurarea coeziunii sociale, constituind o constrângere semnificativă pentru creșterea economică inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii.

Consolidarea parteneriatelor, consolidarea colaborării intersectoriale reprezintă calea magistrală în eforturile orientate spre minimalizarea acestor fenomene.

¹⁸² VÎRLAN, M., DIȚĂ, M. Diminuarea abandonului școlar prin activități psiho-socioeducative, Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW) e-ISSN: 1857-4432, p-ISSN: 1857-0224, Volume 50, Issue 1, 2018, (<http://psihologie.upsc.md>)

¹⁸³ COPII care nu merg la școală: o analiză a participării la educație în învățământul primar și gimnazial/UNICEF România, Apostu Otilia, Balica Magdalena, Fartușnic Cirpian,...-Buzău: Alfa MDN, p. 83

¹⁸⁴ IBIDEM, p. 86.

5 Acțiuni privind diminuarea devianței școlare realizate în Republica Moldova

Republica Moldova a făcut pași importanți pentru prevenirea și combaterea violenței copiilor. În anul 2014, a fost aprobată Strategia pentru protecția copilului 2014-2020, unul din cele 3 obiective generale ale acesteia se referă la prevenirea și combaterea violenței, neglijării și exploatării copiilor, promovarea politicilor nonviolentei în creșterea și educația copiilor¹⁸⁵. În același an, a fost pus în aplicare Mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor-victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, care constituie unul dintre instrumentele-cheie pentru implementarea cadrului legislativ național în domeniul protecției copiilor aflați în situații de risc¹⁸⁶.

În conformitate cu documentele sus-menționate, o premisă importantă în minimalizarea violenței școlare rezidă în consolidarea competențelor profesionale ale actorilor sociali implicați în activitatea parteneriatelor orientate spre diminuarea acestor manifestări

Procedura de identificare și raportare a cazurilor de violență de către angajații instituțiilor de învățământ face parte dintr-o strategie complexă de prevenire și combatere a violenței față de copii lansată de Ministerul Educației, în februarie 2013. Profesorii și directorii instituțiilor de învățământ au obligația să sesizeze autoritățile tutelare și alte instituții ale statului, atunci când un copil este în situație de risc.

Printre actele normative sectoriale ce conțin prevederi referitoare la protecția copilului, prevenirea și combaterea violenței în familie, inclusiv asupra copilului, se numără: Codul Educației, Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”, Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022; Metodologia de aplicare a Procedurii de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de abuz, neglijare, exploatare, trafic al copilului; Regulamentul privind comunicarea între instituțiile de învățământ și mass-media în cazurile care se referă la copii.

În vederea consolidării competențelor actorilor responsabili de implementarea prevederilor legale, s-au întreprins o serie de acțiuni consistente. Autoritățile din Republica Moldova reacționează adecvat formelor și manifestărilor violenței în școală. Astfel, în anul 2017, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a lansat două publicații referitoare la protecția copilului față de violență în instituția de învățământ și a demarat o serie de instruirii în domeniul prevenirii violenței pentru specialiștii responsabili de protecția copiilor din organele locale de specialitate din domeniul învățământului din toate raioanele¹⁸⁷

Cele două publicații conțin cadrul metodologic de prevenire a violenței față de copil și tot pachetul de acte normative în domeniul protecției copilului față de violență în instituția de învățământ. Acestea au fost distribuite în fiecare școală. Ghidul metodologic „Prevenirea violenței în instituția de învățământ” are un caracter practic și propune angajaților instituției de

¹⁸⁵ HOTĂRĂREA Guvernului nr. 434 din 10.06.2014 privind aprobarea Strategiei pentru protecția copilului 2014–2020.

¹⁸⁶ HOTĂRĂREA Guvernului nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor-victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

¹⁸⁷ RAPORTUL pentru anul 2017 cu privire la violența în familie și violența față de femei. CHIȘINĂU 2018 https://msmps.gov.md/sites/default/files/raport_in_domeniul_prevenirii_si_combaterii_violentei_in_familie_1.pdf

învățământ un set de măsuri organizaționale și de informare în scopul prevenirii violenței, precum și algoritmi de acțiune pentru identificarea factorilor violenței, intervenția în situațiile de abuz și asistența părților implicate, în conformitate cu cadrul normativ în vigoare. Culegerea de acte normative „Protecția copilului față de violență în instituția de învățământ” prezintă într-o singură publicație acte legislative relevante în domeniul protecției drepturilor copilului, scopul final al acestora fiind buna cunoaștere și aplicare a normelor juridice.

Să ne referim la unele manifestări ce țin de formarea profesională continuă a actorilor implicați în diminuarea devianței școlare. Astfel, în anul 2017, pe plan național au fost realizate următoarele formări:

În 04 și 06 aprilie 2017 s-a organizat seminarul pentru psihologii din instituțiile de învățământ profesional tehnic cu privire la prevenirea suicidului și intervenția în caz de tentativă de suicid și suicid la tineri, și s-au elaborat "Repere metodologice privind cadrul de organizare de către instituția de învățământ a activităților de prevenire a suicidului și intervenție în caz de tentativă de suicid și suicid la copii".

De asemenea, pe parcursul anului 2017, s-a realizat:

- instruirea a 1330 de coordonatori pentru protecția copilului din instituțiile de învățământ general referitor la aplicarea ghidurilor metodologice;

- dezvoltarea competențelor a 958 de cadre didactice pentru aplicarea a 5 programe de prevenire a abuzului față de copii (Fir de nisip, În drum spre casă, Fără palme, program de educație parentală pozitivă, Provocările lui Dragoș);

- instruirea a 331 profesori, maiștri-instructori, psihologi, pedagogi sociali din școlile profesionale pentru a organiza activități de prevenire a violenței cu adolescenții¹⁸⁸.

Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică (CRAP) a dezvoltat mai multe forme de suport și de dezvoltare a competențelor pentru psihologi. Spre exemplu:

- formarea a 40 de psihologi SAP și din instituții de învățământ (Dispoziția ME nr. 280 din 08.06.2017) timp de 2 zile, în parteneriat cu Institutul de Reforme Penale, la modulul "Evaluarea psihologică a copiilor sub vârsta răspunderii penale și în conflict cu legea";

- un stagiu de instruire, în parteneriat cu CNPAC, pentru 50 de psihologi în aplicarea programului de dezvoltare a rezilienței față de abuzul și exploatarea sexuală (Dispoziția ME nr. 166 din 14.04. 2017, Dispoziția ME nr. 166 din 14.04. 2017);

- un modul de formare pentru 52 de cadre didactice în vederea identificării și intervenției în situații de criză, în contextul fenomenului suicidal cu tematica: „Prevenirea suicidului la copii” și „Consilierea copilului cu ideea suicidară”. Activitatea a fost realizată în parteneriat cu Centrul de resurse pentru prevenirea suicidului „MIRT” (Dispoziția ME nr. 78 din 24 februarie 2017; Dispoziția ME nr. 165, din 14 aprilie 2017);

- un seminar de formare pentru 35 de șefi SAP cu referire la identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime ale violenței, neglijării, exploatării, traficului și cazurile de tentative de suicid (Dispoziția ME nr. 88 din 06.03.2017)¹⁸⁹.

În perioada octombrie-decembrie, Parlamentul Republicii Moldova în comun cu CDF, cu susținerea financiară a Guvernului Suediei, au organizat nouă forumuri regionale - "Prevenirea și eliminarea violenței în familie și în școală: abordarea multidisciplinară a fenomenului", în

---

¹⁸⁸ RAPORTUL pentru anul 2017 cu privire la violența în familie și violența față de femei. CHIȘINĂU 2018

https://msmps.gov.md/sites/default/files/raport_in_domeniul_prevenirii_si_combaterii_violentei_in_familie_1.pdf

¹⁸⁹ RAPORTUL pentru anul 2017 cu privire la violența în familie și violența față de femei. CHIȘINĂU 2018

https://msmps.gov.md/sites/default/files/raport_in_domeniul_prevenirii_si_combaterii_violentei_in_familie_1.pdf

următoarele raioane: Leova, Cantemir, Cimișlia, Hîncești, Nisporeni, Ialoveni, Anenii Noi, Drochia și Ceadr-Lunga, la care au participat 277 de persoane - studenți, profesori, funcționari publici, membri ai echipelor multidisciplinare etc¹⁹⁰.

În perioada 20-21 iunie 2018, s-a desfășurat Conferința națională „Aspecte multidisciplinare în protecția copiilor față de violență”. Conferința a fost organizată de Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii în parteneriat cu Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Societatea Internațională pentru Prevenirea Abuzului și Neglijării Copilului (ISPCAN), Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului, Fundația Empowering Children (Polonia), cu suportul Fundației OAK. În procesul desfășurării Conferinței s-a comunicat că sectorul Educație are un rol determinant în formarea profesioniștilor, în sensibilizarea și responsabilizarea comunităților și familiilor pe dimensiunea prevenirii violenței față de copii. Au fost înregistrate rezultate semnificative în implementarea unor programe educaționale adresate părinților și copiilor de diferite vârste în cele 7 raioane și 2 municipii pilot (peste 2160 cadre didactice au devenit 11 formatori în 7 programe structurate de prevenire a abuzului față de copii). Experiența internațională demonstrează rolul important al mediilor academice, care se implică nu doar în cercetare, în formarea inițială și continuă a specialiștilor, ci și în mobilizarea comunității academice și celei de studenți în protecția copilului față de violență. Conferința s-a desfășurat în cadrul mai multor ateliere de lucru, și anume: practici bune de colaborare intersectorială în domeniul identificării și referirii cazurilor de abuz asupra copilului; prevenirea și combaterea abuzului față de copii: rolul și responsabilitățile profesioniștilor, comunității și familiilor; monitorizarea sistemică a fenomenului violenței față de copii; prevenirea abuzului față de copii; asistența și intervenția în cazurile de violență asupra copiilor; intervenția în cazurile de abuz și neglijare, în baza evaluării necesităților copiilor; identificarea și lucrul cu copiii victime a abuzului sexual; Strategia Protecția Copilului 2020: acțiuni pentru prevenirea și combaterea violenței¹⁹¹.

Care este impactul formărilor? Pentru a răspunde la această întrebare este util să analizăm următoarele date cu privire la raportarea cazurilor de violență de către angajații din sistemul educațional:

În perioada septembrie-decembrie 2016 angajații din sistemul educațional au raportat 5642 de cazuri de violență asupra copilului, ce au avut loc în familie, în școală sau în alte locuri și servicii din comunitate. Față de I semestru al anului precedent de studii, numărul cazurilor raportate în semestru I al anului academic 2016-2017 a crescut cu 960, ceea ce reiterează creșterea spiritului de responsabilitate civilă în rândul membrilor comunității educaționale. În aceeași ordine de idei, se menține tendința în creștere a numărului de cazuri identificate și sesizate de către adulți cu responsabilități legale față de creșterea și dezvoltarea copilului”.

Cele mai multe cazuri – 2866, se referă la violența fizică, alte 1306 – la violența emoțională, iar 1278 – la neglijare. De asemenea, au fost semnalate 167 de cazuri de exploatare prin muncă și 25 de cazuri de abuz sexual.

Creșterea numărului cazurilor de violență față de copii, identificate de către angajații din sistemul educațional și raportate autorităților locale, se explică prin faptul că directorii și

---

¹⁹⁰ RAPORTUL pentru anul 2017 cu privire la violența în familie și violența față de femei. CHIȘINĂU 2018 https://msmps.gov.md/sites/default/files/raport_in_domeniul_prevenirii_si_combaterii_violentei_in_familie_1.pdf

¹⁹¹ RAPORTUL pentru anul 2018 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2019, https://msmps.gov.md/sites/default/files/raport_vf_2018_pdf.pdf

responsabilii de prevenirea și protecția copiilor față de abuz din toate instituțiile de învățământ general și profesional tehnic au beneficiat de mai multe formări¹⁹².

Studiile empirice (foarte puține la număr) efectuate în Republica Moldova demonstrează faptul că în majoritatea instituțiilor educaționale preuniversitare există elaborată și se implementează o politică de protecție a copilului. Astfel, din 21 din 36 de instituții, în care s-a realizat cercetarea *Bullying-ul în rândul adolescenților din Republica Moldova*¹⁹³, există aprobată o Politică de Protecție a Copilului, care cuprindea o componentă privind violența școlară, inclusiv, bullying-ul

Politicile respective sunt diverse, cu diferite componente. Unele aspecte-cheie ale prevenirii și combaterii violenței includ procedurile de identificare, modalitățile de raportare, intervenție și asistență acordată, colaborarea specialiștilor, managementul datelor personale.

21 de instituții de învățământ au elaborat și planuri de acțiuni pentru prevenirea violenței, care cuprind și componenta de bullying. În unele instituții, s-a constatat și existența unor proiecte de organizare a unei campanii antiviolență, pe parcursul unei luni sau a unei săptămâni, dar și prezența unor grupuri de lucru intrașcolare, comisii pentru examinarea situațiilor date.

Interviurile individuale aprofundate atestă că, în marea majoritate a instituțiilor de învățământ, sunt identificate o parte din cazurile de bullying de către cadrele didactice sau de către psiholog. Specialiștii intervievați, angajați ai diferitor instituții (Centrul Republica de Asistență Psihopedagogică (CRAP), Serviciul de Asistență Psihopedagogică (SAP), CSPT, Structuri Teritoriale de Asistență Socială (STAS), servicii specializate, cabinete particulare etc.) au semnalat sesizări pe cazuri de bullying.

În același timp, se constată că o parte semnificativă a instituțiilor de învățământ nu sunt pregătite pentru a preveni și pentru a combate fenomenul de bullying. Marea majoritate a coordonatorilor ANET au menționat că nu dispun de un protocol clar cum să acționeze în cazurile de bullying, dar și că nu au resurse umane și metodologice pentru prevenirea și combaterea acestui fenomen, în special, al bullying-ului în mediul online.

Discuțiile focus grup cu adolescenții și cu părinții confirmă că intervenția în cazurile de bullying, la nivelul școlii, trebuie îmbunătățită, întrucât măsurile luate cu agresorii nu sunt eficiente. Psihologii școlari desfășoară acțiuni de prevenire și combatere a fenomenului, la nivelul instituției de învățământ, și oferă primele servicii victimelor, mai rar, agresorilor și membrilor familiilor acestora. Acțiunile de prevenire includ discuții privind comunicarea asertivă, conflictele și modalitățile de soluționare a acestora, strategii și metode de diminuare a agresivității etc. Activități de prevenire a bullying-ului se fac și la lecțiile de Educație civică, Dezvoltare personală, Educație pentru toleranță, Relații armonioase în familie, Educație prin film, Limba engleză sau în cadrul altor activități care se organizează, în cadrul instituțiilor de învățământ. În acest scop, unii psihologi utilizează „filmulețe, mini-filme despre acest fenomen”. La ședințele cu părinții, diriginții și/sau psihologii școlari pun în discuție aceleași tematici.

Per ansamblu, în Republica Moldova, în ultimii ani, s-au realizat mai multe acțiuni în vederea dezvoltării unui sistem de servicii pentru prevenirea și combaterea violenței, inclusiv în

---

¹⁹² ZIUA internațională a nonviolentei în școală: câte cazuri de abuz au fost raportate în I semestru al anului de studii 2016-2017 <https://mecc.gov.md/ro/content/ziua-internationala-nonviolentei-scoala-cate-cazuri-de-abuz-au-fost-raportate-i-semestru-al>

¹⁹³ CHEIANU-ANDREI, Diana, SÎMBOTEANU, Daniela, ANDREI, Igor. Bullying-ul în rândul adolescenților din Republica Moldova, Ch, 2019// <https://www.unicef.org/moldova/media/3146/file/Bullying-ul%20%C3%AEn%20r%C3%A2ndul%20adolescen%C8%9Bilor%20din%20Republica%20Moldova.pdf>

școală, care, actualmente, are nevoie de ajustări, reieșind din noile realități sociale. **Punctele forte ale sistemului existent includ**¹⁹⁴:

- cadrul normativ orientat spre prevenirea și combaterea violenței (Strategia pentru Protecția Copilului 2014-2020 și Planul de Acțiuni al acesteia, Mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor-victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, Legea 140 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, Procedura de organizare și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de abuz, neglijare, exploatare, trafic al copilului, Mecanismul de cooperare intersectorială pentru prevenirea primară a riscurilor privind bunăstarea copilului, dar și pe educația parentală (Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale);

- servicii specializate pentru copiii-victime ale violenței, inclusiv Telefonul Copilului;
- prezența ghidurilor metodologice privind prevenirea violenței în instituția de învățământ, pentru specialiștii din sistemul de educație;

- programe de informare privind prevenirea violenței, dezvoltarea unor platforme de informare în mediul online, elaborate cu suportul organizațiilor societății civile (însă nu toți le cunosc);

- instruirile specialiștilor: coordonatori ANET, psihologi școlari, cadre didactice etc.;
- prezența psihologilor școlari în instituțiile cu număr mare de elevi. Spre exemplu, în mun. Chișinău, toate instituțiile de învățământ au în statele de funcție psihologi, însă în anul de învățământ 2020–2021, se va introduce această unitate și în instituțiile preșcolare;

- implicarea organizațiilor societății civile în prevenirea și combaterea fenomenului de violență și bullying (CNPAC, CIDDC, Terres de Homes, CSPT etc.);

- elaborarea unor măsuri, activități, instruirii, în cadrul instituțiilor de învățământ la tema violenței școlare și a bullying-ului etc.

Cele mai semnificative puncte slabe ale actualului sistem de servicii¹⁹⁵:

- insuficiența psihologilor școlari „statistica pe care noi o avem atestă circa 400 de psihologi... La nivel de raioane, situația e diferită, de la 1–3, maximum 11–12 psihologi;

- insuficiența serviciilor specializate pentru copiii-victime și agresori ai abuzului, (practic, acestea lipsesc în raioanele Republicii Moldova, fiind prezente doar în mun. Chișinău;

- necunoașterea particularităților unor caracteristici ale devianței școlare, în special cele ce se referă la bullying, de o bună parte dintre cadrele didactice, medici, asistenți sociali etc.;

- lipsa unei proceduri clare de evidență și intervenție în situațiile de bullying, inclusiv, neglijarea fenomenului din cauza stereotipurilor;

- lipsa informării adolescenților despre serviciile existente sau informarea redusă, inclusiv, teama de a apela;

- lipsa unor pârghii de penalizare pentru inacțiune;

- tematica violenței școlare, în mod special a bullying-ului, nu este inclusă în pregătirea inițială, dar nici în pregătirea continuă a cadrelor didactice „în cadrul cursurilor de perfecționare,

---

¹⁹⁴ CHEIANU-ANDREI, Diana, SÎMBOTEANU, Daniela, ANDREI, Igor. Bullying-ul în rândul adolescenților din Republica Moldova, Ch, 2019// <https://www.unicef.org/moldova/media/3146/file/Bullying-ul%20%C3%AEn%20r%C3%A2ndul%20adolescen%C8%9Bilor%20din%20Republica%20Moldova.pdf>

¹⁹⁵ CHEIANU-ANDREI, Diana, SÎMBOTEANU, Daniela, ANDREI, Igor. Bullying-ul în rândul adolescenților din Republica Moldova, Ch, 2019// <https://www.unicef.org/moldova/media/3146/file/Bullying-ul%20%C3%AEn%20r%C3%A2ndul%20adolescen%C8%9Bilor%20din%20Republica%20Moldova.pdf>

acest aspect lipsește. Instruirea pedagogilor în domeniul prevenirii și intervenției în cazurile de bullying lipsește în programele de instruire”¹⁹⁶.

Este cazul să reliefăm și faptul că există dificultăți în accesarea serviciilor de către victimele violenței, în general, și a bullying-ului, în special. Avem puține servicii, dar și cele existente nu sunt accesibile. Adolescenții din mediul rural nu pot accesa serviciile existente propuse de aceleași CSPT, întrucât transportul din aceste localități spre centrul raional este disponibil doar în prima jumătate a zilei, când elevii sunt la lecții.

5. Aplicații

Enunțuri esențiale

- „Comportamentul deviant al minorilor reprezintă ansamblul de acțiuni materiale sau simbolice săvârșite persistent, repetat sau continuu de către minor, de cele mai dese ori fiind considerate răspunsuri la frustrările pe care trebuie să le facă față la interacțiunea cu mediul și care provoacă daune valorilor sociale”.

- Principalele caracteristici / semne ale acestui tip de comportament indezirabil, sunt¹⁹⁷:

- comportamentul deviant se manifestă printr-un ansamblu de acțiuni materiale sau simbolice;
- comportamentul deviant poate fi caracterizat ca fiind persistent, repetat sau prelungit;
- un comportament deviant provoacă daune reale individului însuși sau altor indivizi ai societății;
- comportamentul deviant este însoțit de fenomene de dezadaptație socială;
  - comportamentul deviant este evaluat negativ de către alții, adică este supus unei aprecieri morale;

- Devianța școlară vizează așadar doar acele conduite ale elevilor care se abat de la normele și valorile ce reglementează rol-statusul de școlar;

- Devianța școlară se clasifică **după gravitatea socială:**

- conduite de gravitate socială redusă (conduitele evazioniste, determinate de teama de eșec și încercarea de a conserva o imagine de sine pozitivă);

- conduite asociale, cu pericolozitate socială moderată: minciună, insubordonare, refuzul autorităților școlare etc.;

- conduite antisociale propriu-zise, cu un mare grad de pericolozitate socială: violența, delictul sexual, furtul, toxicomania;

- **indiferent de forma concretă de manifestare, conduitele de devianță școlară semnaleză fie că elevul deviant caută să atragă atenția, fie că vrea să dobândească un anumit statut, fie că vrea să se răzbune ori să își compenseze o frustrare sau indică o imposibilitate de adaptare ce își are originea fie în personalitatea deviantului, fie în conflictul dintre cultura familiei (sau a grupului informal) și cultura școlară (Neamțu, Cristina. Devianța școlară)**

- **Bullying-ul este o formă specifică de agresiune**, cu caracter repetitiv, sistematic, îndreptat împotriva unei persoane care are dificultăți în a se apăra, în scopul demoralizării acesteia, a

---

¹⁹⁶ CHEIANU-ANDREI, Diana, ȘIMBOTEANU, Daniela, ANDREI, Igor. Bullying-ul în rândul adolescenților din Republica Moldova, Ch, 2019// <https://www.unicef.org/moldova/media/3146/file/Bullying-ul%20%C3%AEn%20r%C3%A2ndul%20adolescen%C8%9Bilor%20din%20Republica%20Moldova.pdf>

¹⁹⁷ ИВАНОВ, В.Н. Девиантное поведение: причины и масштабы. В: *Социально-политический журнал*, 1995, №2, p.52.

diminuării stimei de sine și a minimalizării rolului în grupul social. Spre deosebire de violența fizică, bullying-ul include violență verbală (insulte, porecle și amenințări), violență relațională (izolare, răspândire de zvonuri) și violență în mediul online – cyberbullying-ul (postarea în public a mesajelor, pozelor denigratoare etc.).

Sugestii și întrebări pentru continuarea reflecției

1. Ce corelație există între abandonul școlar și delincvența juvenilă?
2. Care este deosebire dintre noțiunea devianță școlară și noțiunea devianță în școală?
3. Care sunt modalitățile de minimalizare a **Bullying-ului**?
4. Ce acțiuni poate întreprinde dirigintele în vederea prevenirii devianței școlare?

BIBLIOGRAFIE

1. BANCIU, D., RĂDULESCU, S.M. *Evoluții ale delincvenței juvenile în România. Cercetare și prevenire socială.* – București: Lumina LEX, 2002;
2. BUCIUCEANU-VRABIE, Mariana, PAHOMII, Irina. Părăsirea timpurie a sistemului educational: factori și grupuri de risc. În *Academos*, nr.2, 2017//http://www.akademos.asm.md/files/98_104_Parasirea%20timpurie%20a%20sistemului%20educational_factori%20si%20grupuri%20de%20risc.pdf;
3. CHEIANU-ANDREI, Diana, SÎMBOTEANU, Daniela, ANDREI, Igor. Bullying-ul în rândul adolescenților din Republica Moldova, Ch, 2019// <https://www.unicef.org/moldova/media/3146/file/Bullying-ul%20C3%AEn%20r%C3%A2ndul%20adolescen%C8%9Bilor%20din%20Republica%20Moldova.pdf>
4. CIUCHI, O. *Devianța și criminalitatea într-o societate de tranziție.* Iași: Lumen, 2011;
5. COMAN, S. *Repere psihosociale și juridice în evaluarea, recuperarea și integrarea socioprofesională a tinerilor delincvenți:* Autoreferat al tezei de doctor în științe sociologice. București, 2010;
6. CIOBANU, I. *Criminologie. Vol.I.* – Chișinău: Cartdidact, 2007;
7. DAVID Eugen. Devianța școlară, <https://www.academia.edu/10449585/37253479-DEVIANTA-SCOLARA-Curs-Master-Prof-Eugen-David>;
8. LUȚESCU, D. *Justiția pentru minori:* Autoreferat al tezei de doctor în științe sociologice. București, 2011;
9. MARICA, M. *Introducere în problematica delincvenței juvenile.* Constanța: Ovidius University Press, 2007;
10. PREDA, VASILE, Delicvența juvenilă. O abordare multidisciplinară, Cluj-Napoca, 1998
11. NEAMȚU, Cristina. Devianța școlară, Iași, 2004;
12. PĂUN, E. Școala. Abordare sociopedagogică, Editura Polirom, 1999, p. 34. GAGAUZ, Olga,
13. PĂUNESCU, C. *Agresivitatea și condiția umană.* București: Tehnică, 1994;
14. POP, O., NEAGU, Gh. *Criminologie generală.* Chișinău, 2005;
15. STRULEA, M. *Delincvența juvenilă:* Suport de curs. Chișinău: CEP USM, 2008;
16. ДЕМИДОВА, Е. *Преступность беспризорных детей и социальных сирот и её предупреждение:* Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Казань, 2008;
17. ЕНИКЕЕВ, М.И. *Основы общей и юридической психологии.* Москва: Юристъ, 1996;

18.ИВАНОВ, В.Н. Девиантное поведение: причины и масштабы. В: *Социально-политический журнал*, 1995, №2, с.47-57.

Cursul 5. Delincvența juvenilă

1. Cauzalitatea delincvenței juvenile

1.1 Factorii de risc privind delincvența juvenilă

1.2. Caracterul complex al determinismului delincvenței juvenile

2. Starea, structura și dinamica delincvenței juvenile

2.1 Starea delincvenței juvenile

2. 2 Structura delincvenței juvenile

2. 3 Dinamica delincvenței juvenile

2. 4 Delincvența juvenilă în mun. Bălți

3. Rolul școlii în prevenirea delincvenței juvenile

4. Aplicații

1.1 Factorii de risc pentru delincvența juvenilă

Înainte de a expune factorii de risc, reținem că nu se poate reuși în totalitate identificarea factorilor care ar putea dezvolta delincvența¹⁹⁸.

În opinia mai multor specialiști, factorii care contribuie la dezvoltarea comportamentelor delincvente la copii pot fi clasificați în trei categorii: individuali, sociali și comunitari¹⁹⁹.

Factorii individuali includ vârsta, sexul, nivelul de inteligență, impulsivitatea, agresivitatea și consumul de substanțe²⁰⁰. Vârsta la care copilul manifestă comportamente antisociale pare să fie cel mai bun predictor pentru dezvoltarea delincvenței. Studiul Cambridge vizând *Dezvoltarea Delincvenței* (un studiu longitudinal în care au fost implicați 411 băieți albi de la periferia Londrei cu vârste cuprinse între 8 și 9 ani, început în 1961 și care continuă în prezent) a arătat că în cazul copiilor cu vârste cuprinse între 8 și 10 ani, despre care profesorii și colegii au relatat că manifestă comportamente inadecvate, aceștia au suferit condamnări pentru acte antisociale în perioada de vârstă 10-13 ani. De asemenea, comportamentele violente la copii au fost identificate cu prevalență în preadolescență sau adolescență timpurie, înregistrând un vârf în adolescența târzie și cu o scădere semnificativă spre vârsta adultă.

În ceea ce privește diferențele dintre sexe, studiile arată că între 25 și 50 la sută din fete comit infracțiuni ca adulți, însă în prezent diferențele între sexe referitoare la manifestările antisociale tind să se diminueze.

Caracteristici individuale cum ar fi nivelul de inteligență scăzut, hiperactivitatea și capacitatea diminuată de reglare a emoțiilor au fost asociate cu apariția comportamentelor antisociale la copii. Consumul de substanțe nu este un predictor pentru dezvoltarea

---

¹⁹⁸ AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p.403.

¹⁹⁹

https://childhub.org/ro/system/tdf/library/attachments/prevenire_delicventa_juvenila.pdf?file=1&type=node&id=30113

²⁰⁰

https://childhub.org/ro/system/tdf/library/attachments/prevenire_delicventa_juvenila.pdf?file=1&type=node&id=30113

comportamentelor antisociale, deși, în cazul copiilor, acest comportament este unul de tip delinvent.

Criminologul roman Tudor AMZA relevă și importanța factorilor prenatală Influența factorilor prenatali

S-a demonstrat că copiii mamelor adolescente sunt mai dispuși să devină delincvenți. Astfel, Merry Morash și Lila Rucker au analizat rezultatele obținute în urma a patru cercetări întreprinse în America și Anglia și au constatat că multe mame tinere fac parte din familii care se află în contradicție cu legile, cu lipsa unui suport al bunăstării și absența biologică a taților. Aceste mame au tendința de a folosi metode de educație neadecvate și insuficiente, iar copiii lor, deseori, lipsesc perioade mari de timp de la școală și comit fapte care vizează încălcarea legii.

De asemenea, se pare că prezența tatălui biologic are, în general, un efect de protecție și diminuează mult faptele indezirabile ale copiilor²⁰¹.

Israel Kalvin susține teza că femeile care s-au căsătorit în adolescență sunt dublu expuse să aibă copii, care, la 32 de ani pot deveni infractori, procentul pe care-l avansează fiind de 49% față de cealaltă situație (doar de 23%)²⁰².

Kalvin și colegii săi atrag atenția asupra faptului că, consumul de droguri, alcool și țigări pe timpul sarcinii vor avea o influență negativă asupra dezvoltării ulterioare a copilului. Așa de exemplu, mama care fumează în perioada celor 9 luni este supusă riscului de a da naștere la copii cu deficiențe, performanțele școlare ale acestora fiind mult diminuate. Totodată, consumul excesiv de alcool va conduce la nașterea unor copii care vor fi predispuși la hiperactivitate, cu inteligență scăzută și cu o vorbire defectuoasă.

Autorul nominalizat a mai demonstrat că mamele care au consumat droguri pe timpul sarcinii au dat naștere la copii prematuri, cu modificări ale circumferinței capului, fiind într-un cuvânt anormali pentru vârsta lor.

Nașterea de copii sub greutatea normală în condițiile puse în discuție, care mai au și alte complicații perinatela (forceps inadecvat, asfixie etc.), predispune mai târziu la probleme de devianță comportamentală.

Este de reținut că efectele complicațiilor prenatale trebuie analizate și în contextul altor factori, ca de exemplu, calitatea mediului familial.

Hiperactivitate și impulsivitate

În cercetările științifice s-a conturat tot mai pregnant opinia potrivit căreia, factorii de personalitate, care mai târziu pot duce la delincvență, sunt hiperactivitatea și impulsivitatea.

S-a mai demonstrat că hiperactivitatea începe, de regulă, înainte de împlinirea vârstei de 5 ani, iar unii specialiști apreciază că ea debutează chiar înaintea vârstei de 2 ani, apoi va marca momente de progres în perioada copilăriei, tinzând să persiste chiar și în anii adolescenței. Aceasta este asociată cu stări de neliniște, impulsivitate și atenție dificilă, de aceea

²⁰¹ AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p.404.

²⁰² AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p.405.

momentul este consemnat ca sindromul hiperactivitate-impulsivitate și atenție dificilă (H.I.A). Sindromul HIA presupune în opinia specialiștilor că cei care îl au este de așteptat ca pe viitor să aibă comportamente care să cadă sub incidența legii penale, chiar dacă sunt și opinii potrivit cărora se fac delimitări între hiperactivitate și impulsivitate în comiterea delictelor. Astfel, un grup de cercetători suedezi a descoperit că hiperactivitatea la 13 ani prezice infracțiuni violente la 25 de ani, fapt confirmat și de alte studii²⁰³.

Un alt studiu realizat la Londra a descoperit că acei copii irascibili și agitați în permanență la vârsta de 3 ani sunt predispuși să comită delikte la 8 ani²⁰⁴.

Influența inteligenței în obținerea performanțelor

Deși opiniile sunt încă diferite, se pare totuși că teoriile potrivit cărora inteligența scăzută constituie un important factor care conduce la comiterea de delikte și poate fi identificat foarte devreme în decursul vieții, câștigă tot mai mult teren.

În urma unui studiu efectuat de specialiștii din Stockholm s-a stabilit că inteligența scăzută la vârsta de 3 ani ar putea să reflecte predispoziția pentru comiterea de delikte în jurul vârstei de 30 de ani²⁰⁵.

Proiectul „Perry Preschool” din Michigan reliefează că inteligența scăzută la vârsta de 4 ani anunță un posibil infractor, care, la vârsta de 29 de ani avea la activ cel puțin o arestare pentru comiterea unei infracțiuni.

Aleceși studii demonstrează că este destul de riscant să te raportezi separat la o inteligență scăzută fără a lua în calcul și performanțele destul de slabe. Inteligența verbală și scăzută este asociată cu performanțe școlare slabe, toate prezicând delincvența juvenilă.

Este foarte posibil ca inteligența scăzută să favorizeze apariția factorului eșec școlar, așa cum au sugerat Travis Hirschi și Michael Hindeland²⁰⁶.

Mai multe studii longitudinale au demonstrat și ele legătura indisolubilă care există între eșecul școlar și comiterea delictelor. O explicație plauzibilă este abilitatea de a manipula conceptele abstracte. Indivizii cu capacități reduse de a obține rezultate bune la testele verbale vor comite delikte pe timpul școlarizării datorită abilității lor inadecvate de a prevedea consecințele faptelor lor și de a aprecia sentimentele victimelor lor.

În același timp remarcăm faptul că *lipsa inteligenței nu poate motiva toate delicturile comise de tineri și că, într-o proporție apreciabilă, aceasta trebuie să fie corelată și cu alți factori*²⁰⁷.

O altă grupă de factori o constituie factorii sociali

/Factorii sociali includ structura și interacțiunile între membrii familiei și influențele egalilor. Familia trebuie să asigure nu numai îngrijirea fizică a copiilor, dar și trebuie să îi învețe și regulile sociale, însă aceasta nu este unica realitate. Studiile au arătat că familiile monoparentale, cele cu părinți divorțați, cele cu părinți aflați în detenție sau cu părinți plecați la muncă în

²⁰³ AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p. 405.

²⁰⁴ AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p. 406.

²⁰⁵ AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p. 406.

²⁰⁶ AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p. 406

²⁰⁷ AMZA, Tudor. Criminologie: București: Sditura Lumina lex, 1998, p.142-144.

străinătate reprezintă un factor de risc în dezvoltarea de către copii a comportamentelor delincvente²⁰⁸.

Rolul părinților în dezvoltarea disciplinei și atitudinii juvenile

Studii de specialitate demonstrează că între protecția părintească, disciplină, atitudine și delincvență există o strânsă legătură. Astfel, Harriet Wilson a urmărit 120 de băieți și familiile lor, constatând că cea mai importantă corelație cu condamnările pe care aceștia le aveau *era lipsa supravegherii părintești la vârsta de 10 ani*. Aproape similar, într-o cercetare asupra băieților de 14-15 ani și a mamelor lor, David Riley și Margaret Shaw au descoperit că supravegherea scăzută a părinților a fost cauza principală cauză a delictelor comise de tinerele fete, iar pentru băieți a fost a doua cauză²⁰⁹.

La Hotingham, efectuarea unui studiu, de către John și Elizabeth Nemson pe 700 de copii a evidențiat că, atunci când părinții au aplicat pedepse fizice copiilor cu vârste între 7 și 11 ani, aceștia nu au dus la scăderea ratei delictelor ci, mai degrabă, la creșterea lor.

Într-un alt studiu, la care ne-am referit, „Studiul Cambridge”, s-a evidențiat că severitatea părinților practică într-un mod haotic, excesivă sau prea diminuată, cât și supravegherea defectuoasă a minorilor și conflictele părintești au dus mai repede la creșterea numărului de infracțiuni comise de copiii în cauză, decât la o diminuare a ratei criminalității în rândul acestora.

Oricum, s-a stabilit că comportamentul părinților, atunci când el este neadecvat, poate constitui unul dintre principalii factori care duc la comiterea delictelor.

În Indianapolis, într-un studiu efectuat pe 900 de copii agresați fizic de părinții lor la vârsta de 11 ani, s-a stabilit că aceștia au fost și sunt predispuși a deveni delincvenți în următorii 15 ani. Aproape similar, și în studiul „Cambridge” se apreciază că disciplina severă și atitudinea prea tolerantă a părinților față de copii la vârsta de 8 ani predispun la violență la 21 de ani²¹⁰.

Rolul familiilor dezmembrate și al separării cuplurilor în creșterea delincvenței juvenile

Majoritatea studiilor întreprinse în legătură cu influența dezmembrării familiilor și separarea cuplurilor asupra delincvenței juvenile au fost focalizate mai mult pe pierderea tatălui, fiindcă, pur și simplu pierderea acestuia se întâmplă mult mai des.

Studiile demonstrează că o familie dezmembrată dar unde mama este afectuoasă nu reprezintă un factor criminogen mai important decât cu conflicte între părinți, dese sau foarte dese. Mai mult, o mamă iubitoare poate fi capabilă într-un anumit sens să decompenseze lipsa tatălui.

208

https://childhub.org/ro/system/tdf/library/attachments/prevenire_delicventa_juvenila.pdf?file=1&type=node&id=30113.

²⁰⁹ AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p. 407.

²¹⁰ AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p. 407.

Israel Kalvin și colegii săi susțin că despărțirea părinților, prin divorț sau separare, în primii 5 ani de viață ai copilului, poate fi una din cauzele care, mai târziu, la vârsta de 32 de ani, să-l predisună la comiterea de infracțiuni.

S-a constatat că în familiile care s-au despărțit în timp ce copiii aveau 0-4 ani, aceștia erau mult mai predispuși la delincvență față de copiii cărora, de exemplu, li se dezmembrau familiile la vârsta de 11-15 ani²¹¹.

Recăsătoria a fost, de asemenea, asociată cu un risc crescut spre delincvență, fapt care ar putea sugera un posibil efect negativ al părintelui vitreg.

Și „Studiul Cambridge” subliniază faptul că părinții separați permanent sau temporar, înainte de vârsta de 10 ani a copilului, pot constitui una din cauzele importante care conduc spre delincvență, însă, cu condiția ca separarea să nu fie cauzată de spitalizare sau moarte. Același studiu, totuși, a scos în evidență și faptul că familiile dezmembrate la vârsta mai mică de 5 ani a minorului, chiar și în aceste situații (moarte sau spitalizare prelungită), reprezintă un potențial criminogen, susținând că, în asemenea, cazuri, 56% dintre copiii separați de un membru al familiei au fost condamnați.

Privarea socio-economică-cauză a delincvenței juvenile

Multe teorii criminologice apreciază că majoritatea delincvențelor provin din clasele joase și vor să explice de ce se întâmplă astfel. Albert Cohen – de exemplu – în urmă cu peste 50 de ani, susținea că minorii din clasele de jos (sărace) reușesc cu greu să ajungă la standardele claselor de mijloc, fiindcă părinții lor tind să nu-i învețe să amâne satisfacțiile imediate în favoarea celor pe termen lung²¹².

O mare parte din copii observați, cu vârste între 15-18 ani, au suferit condamnări când nu erau angajați și mult mai puțin atunci când aveau o slujbă. Constatarea vine să sugereze că, într-un anumit fel, neangajarea tinerilor într-o activitate utilă societății poate fi una din cauzele comiterii de infracțiuni și că, având un serviciu, ei pot fi îndepărtați de la comiterea altor delikte

Istoricul familial la fel este relevant în cazul copiilor cu comportament delincvent din Republica Moldova: 42% din copiii care comit infracțiuni provin din familii vulnerabile, 13% - din familii monoparentale²¹³ (studiu publicat în 2018).

Un alt grup de factori ce condiționează comportamentul delincvent în rândul minorilor îl constituie factorii comunitari

Factorii comunitari fac referire la aspecte ce țin de școală și de cartiere/vecinătate. Abandonul școlar, rezultatele școlare scăzute, dar și stilurile de predare ale profesorilor sunt asociate cu dezvoltarea comportamentelor delincvente la copii²¹⁴.

Influența actului de școlarizare în producerea delincvenței

---

²¹¹ AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p. 410.

²¹² AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p. 411.

²¹³ PREVENIREA delincvenței juvenile în Republica Moldova

https://childhub.org/ro/system/tdf/library/attachments/prevenire_delicventa_juvenila.pdf?file=1&type=node&id=30113.

²¹⁴

https://childhub.org/ro/system/tdf/library/attachments/prevenire_delicventa_juvenila.pdf?file=1&type=node&id=30113.

Sunt tot mai frecvente vocile în domeniul cercetării criminologice care susțin că comiterea de delikte, variază în funcție de școala unde învață copilul²¹⁵. Există școli care au o ridicată rată a delincvenței și unde, de la început, se instalează un înalt nivel de neîncredere între profesori și elevi. Desigur, în asemenea cazuri se pune problema clarificării următoarelor situații: ce procent din diferențele dintre școli trebuie atribuit organizării școlare, climatului și practicilor interne și ce procent diferențelor personale ale elevilor?

„Studiul Cambridge” a investigat copiii care intrau în școlile primare și urmau cursurile până ajungeau la școlile secundare, pentru a identifica efectele școlii asupra comiterii de delikte. Astfel, la copiii de 8-10 ani, profesorii au constatat o înclinație a acestora de a continua comportamentul antisocial pe care l-au avut până la urmarea cursurilor școlare în mediul familial sau într-un alt mediu, în care au fost crescuți copiii până la vârsta de 8 ani. La școlile secundare, când copii au devenit mai mari, apare o diferență aproape dramatică în ratele de comitere a delictelor, astfel că, dacă într-o școală au fost identificate 21 de apariții în fața instanței (la 100 de copii) pe ani, la alta, la același număr de copii, aceste înfățișări au lipsit cu desăvârșire. Rata crescută a delincvenței cu care copiii vin la școli și menținerea sau deprecierea ei pe parcursul școlarizării constituie cu certitudine un factor de predicție al condamnărilor de mai târziu²¹⁶.

Este de notorietate faptul că cei mai mulți băieți cu probleme comportamentale preferă să meargă în școli unde rata delincvenței este mai ridicată, în timp ce băieții fără asemenea comportamente sau cu probleme minore preferă școlile secundare unde rata delincvenței este mult mai scăzută²¹⁷.

Studiul cel mai cunoscut asupra efectelor școlii în comiterea de delikte a fost realizat la Londra, de către profesorul Michael Rutter și colaboratorii săi. Aceștia au studiat 12 cunoscute școli londoneze, găsind mari diferențe între ele în ceea ce privește comiterea delictelor. Astfel, s-a stabilit că școlile care prezentau o înaltă rată a delincvenței aveau în același timp și un procent ridicat de chiul, iar copiii reprezentau abilități scăzute și majoritatea aveau părinți proveniți din clasele sociale sărace (joase).

Michael Rutter susține că diferența dintre ratele școlare de delincvență este explicată prin diferența de clase sociale și scorurile elevilor la învățatură obținute de vârsta de 11 ani. Așadar, aceste diferențe trebuie să fi fost cauzate de anumite aspecte specifice ale școlilor sau de alți factori nemăsurabili.

Încercând să identifice care aspecte ale școlilor trebuie să-i încurajeze și care trebuie să-i înhibe pe elevi, Rutter a dezvoltat o așa zisă „măsură a procesului școlar”, plecând de la structura școlii, organizarea și funcționarea acesteia. Această măsură a fost formulată pe baza comportamentului copiilor în școală și a „realizărilor” în chiul școlar, independent de factorii personali. Ca urmare, principalii factori școlari asociați cu delincvența au fost o valoare

²¹⁵ OANCEA, Ion. Probleme de criminologie, Editura ALL, București, 1994, p.107-108.

²¹⁶ NICOLA, Corneliu. Unele elemente de psihologie judiciară. Editura Ministerului de Interne, 1979, p.82-89.

²¹⁷ AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p. 413.

crescută a pedepsei și o valoare scăzută a laudei oferite de profesorul în clasă. Totuși, din păcate, a fost dificil de identificat dacă mai multă pedeapsă și mai puțină laudă au fost și cauze sau consecințe ale comportamentului antisocial, care, probabil, a condus la comiterea de delikte în afara școlii.

În concluzie, este riscant să apreciem (așa cum de altfel a făcut-o și studiul) care din factorii școlari au condus la delincvență.

Rutter concluziona că accentul trebuie pus pe un management bun al clasei de curs și pe atenția cu care profesorii trebuie să folosească pedeapsa și recompensa, fiindcă, dacă se realizează o participare a elevilor la teme de dezbătute, se poate realiza și un model bun de implementare a succesului școlar²¹⁸.

Influența colegilor care au comis aceleași fapte

Este un fapt cunoscut de acum că delicturile tind să fie comise în grupuri mici, de obicei 2-3 băieți, și mai puțin de unul singur. Desigur, această tendință a lor de a comite delikte în grup și nu în timp ce sunt singuri constituie o problemă majoră careia îi trebuie descifrate posibilele explicații. Așa de exemplu, una din explicații ar putea fi că delincvenții tind să se asocieze cu alți delincvenți datorită efectelor stigmatizante pe care le-ar putea avea atunci când vor fi prinși și duși în fața instanței, să răspundă conform legii.

Cu toate acestea, deși sunt mai multe vocile și argumentele cercetătorilor care demonstrează că influența colegilor și a tovarășilor de joacă ce au comis aceleași fapte constituie un factor important, este dificil să decizi între aceste interpretări, care mai de care diferite.

În sensul celor menționate mai sus remarcăm că autorii unui studiu american apreciază că nu doar asocierea cu prieteni (colegi), dar și angajarea în delikte face să crească asocierea cu delincvenții. Influența familiilor și cea a acestor „prieteni”, sunt prezentate în „teoria asocierilor diferențiate” a lui Edwin Sutherland și Donald Cressay, unde se apreciază că delincvența unui copil depinde de numărul de persoane ale căror medii sociale sunt caracterizate prin norme și atitudini care favorizează încălcarea legilor (a se vedea în acest sens, subiectul nr.7).

Criminologul român T.Amza apreciază fără nici o îndoială, fără nici un echivoc, că între activitatea delincventă a minorilor și activitățile colegilor și prietenilor lor, există o relație apropiată²¹⁹.

„Studiul Cabridge” constată că asocierea unui copil cu prieteni delincvenți la vârsta de 14 ani constituie un factor care îl va presupune, mai târziu, ca adult, la condamnări penale.

Este necesar să remarcăm faptul că dacă un minor încetează să participe la astfel de activități delincvente în cadrul grupului de prieteni, șansa lui de a se transforma într-un non-delincvent este foarte mare.

Influența comunității în producerea delincvenței juvenile

---

²¹⁸ AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p. 413.

²¹⁹ AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p. 414-415..

Ratele delincvenței variază sistematic cu aria rezidenței. Studiile clasice ale lui Clifford Shaw și Henry McKay, făcute asupra unor orașe americane, în special Chicago, arătau că rata delincvenței juvenile este mai ridicată în zonele din împrejurimile orașelor caracterizate de deteriorare fizică, dezorganizare a vecinătății și mobilitate rezidențială înaltă.

Cliford Shaw și Henry McKay au demonstrat că o proporție însemnată de răufăcători vine de la indivizii aflați în zona care tindea să fie cea mai dezavantajată social. De asemenea, ei au demonstrat că ratele criminalității erau destul de înalte în aceleași zone, persistând peste timp, în pofida valurilor succesive de emigranți de diferite naționalități și etnii.

Autorii studiilor au ajuns la concluzia că factorii care producea delincvența erau inerenti în comunitate, zonele având o rată înaltă de infracțiuni, datorită transmiterii culturale a normelor antisociale, de la o generație la alte, cât și, pe de altă parte, datorită procesului de socializare deficitar la care erau expuși copiii²²⁰.

Cele două influențe – transmiterea culturală și procesul de socializare deficitar – produc dezorganizarea socială a unei zone și limitează posibilitățile instituțiilor locale de a controla comportamentul rezidenților.

Profesorul Michael Rutter, într-unul din studiile sale, apreciază că în zonele din apropierea orașelor și în cele rurale copii de 10 ani erau mai mult predispuși la delikte decât cei din Londra. De asemenea, Rutter susține că diferențele dintre zonele din împrejurimile orașelor și cele rurale sunt în funcție de gradul de adversitate a familiilor care pleacă de la conflicte dintre părinți, familii dezmembrate, părinți infractori și mărimea numărului de membri ai familiei. El concluzionează că, în împrejurimile Londrei, există un grad mai mare de dezorganizare și dezordine datorită adversităților familiale, care erau mult mai întâlnite aici. orice efect al comportamentului antisocial al copiilor din rezidențele din împrejurimi era indirect și secvențial: comunitățile afectate familiile, care, la rândul lor, afectau copii.

Totuși, nu trebuie absolutizată constatarea că rata faptelor de natură criminală este mai ridicată în împrejurimile orașelor.

Alte studii, ca de exemplu, cel făcut de John Baldwin și Anthony Bottoms din Sheffield, au stabilit că factorul cheie de influență în viața delincvenților este tipul de locuință. Astfel, ei au descoperit că rata delictelor era mai scăzută în proprietățile personale și private, apreciind că și poliția poate juca un rol important prin acțiunea sau inacțiunea sa profesională în crearea zonelor cu rate înalte de delincvență. În legătură cu acest aspect „Studiul Cambridge” subliniază faptul că delincvenții tind să trăiască în locuințe închiriate și mai puțin în case proprietate personală²²¹.

Influența „mișcărilor de gang” (Băieților de cartier)

Cercetările în această direcție au fost inaugurate de Universitatea Statului Washington și de Consiliul European de cercetare pentru Crima Organizată, cu

---

²²⁰ AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p.415.

²²¹ AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p.416.

scopul studierii cauzelor violenței, precum și a crimei organizate în rândul tinerilor.

O trăsătură caracteristică tinerilor este mișcarea de gang.

Walker, Schimdt și Lunghofer defineau în 1993 câteva motive pentru care tinerii aderă la mișcarea de gang:

- căutarea dragostei;
- integrarea într-o nouă disciplină de stradă;
- nevoia de a aparține unei comunități;
- nevoia de recunoaștere și putere;
- nevoia de prietenie, de excitare nervoasă și sexuală;
- un loc unde sunt acceptați indiferent de rasă, origine, sex sau orientare sexuală.

Cercetătorii americani Hagedon și Macon descriau în 1988 câteva tipologii de mișcări de cartier, în funcție de mărimea orașului, de mărimea comunității și de mărimea cartierului. Ei scoteau în evidență că, deseori, mișcarea de cartier se structurează pe grupuri etnice, în funcție de sex, de apartenență religioasă sau apartenență politică.

Într-un studiu realizat în 1990, criminologul englez Werner a descoperit caracteristicile comune mișcărilor de cartier, stabilind că toți tinerii trăiesc în sărăcie sau datotiră altor influențe sunt afectați de un stres foarte sever²²²

2. Caracterul complex al determinismului delincvenței juvenile

Cauzalitatea delincvenței juvenile ține cont de două categorii de factori, și anume: factori interni sau individuali și factori externi sau sociali. Factorii interni includ particularitățile și structura neuropsihică, particularități ale persoanei în formare. Dintre factorii externi, cei mai importanți ar fi: factorii socio-culturali, economici, socio-afectivi și factorii educaționali din grupurile umane în care se încadrează copilul, începând cu familia. Raportul dintre cele două categorii de factori este o problemă controversată, psihologii accentuând asupra factorilor psihici, iar sociologii asupra factorilor socio-culturali. Cauzele delincvenței juvenile sunt multiple, rezultând din interferența unui număr mare și variat de factori²²³.

Să ne referim la unele dimensiuni ale acestui proces complex:

Conform teoriei sociologului francez **Gabriel Tarde** referitoare la comportamentul deviant al minorilor, „**criminalitatea tinerilor se bazează pe tendința lor de a se egala cu cei mai în vârstă**”²²⁴. Astfel, conform statisticilor, fiecare a treia infracțiune este săvârșită din cauza influenței negative a persoanelor mature, incitarea și antrenarea lor în activitățile criminale de către aceștia²²⁵.

În lumina cercetărilor efectuate, s-a constatat că printre cauzele principale ale antrenărilor minorilor în activități criminale se evidențiază:

²²² AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008, p.417.

²²³ GĂVRILUȚ (căs. BRUSTUR), Gabriela-Ioana. Factorii sociopsihologici explicative și predictive ai delincvenței juvenile și reinsertiei sociale. Teză de doctorat. Rezumat. Cluj-Napoca, 2013, https://www.academia.edu/26329260/UNIVERSITATEA_BABE%20%9E_BOLYAI_CLUJ_NAPOCA/

²²⁴ SLISARENCO, Ion. Determinatele comportamentului delincvent și deviant în rândul minorilor, <http://academy.police.md/assets/files/pdf/an20151.pdf>

²²⁵ SLISARENCO, Ion. Determinatele comportamentului delincvent și deviant în rândul minorilor, <http://academy.police.md/assets/files/pdf/an20151.pdf>

1. Tineretul constituie una dintre cele mai vulnerabile grupe sociale care nu este protejată de stat sau este protejată insuficient. Se observă o întinerire a criminalității juvenile, ce se manifestă prin intensificarea activității criminale a minorilor cu vârstă de 14-15 ani față de cei de 16-17 ani. O caracteristică specifică infracțiunilor săvârșite de ei este comiterea lor în grup. Pericolul constă în aceea că participarea în componența grupărilor criminale devine în ochii minorilor o activitate socială de „prestigiu”. Dacă anterior criminalii, în opinia publică a tineretului, erau asociați cu păturile marginale ale societății – persoane aflate în afara sferelor sociale influente, apoi în prezent aceștia constituie o structură aparte, cu păturile sale sociale, apartenența la care garantează un anumit nivel material și posibilități mai bune față de alte persoane.

2. Înăutățirea condițiilor de trai în perioada de tranziție. Cele mai frecvente infracțiuni comise de minori, conform datelor statistice ale Biroului Național de Statistică pentru anul 2014, erau furturile, cu o pondere de 79,4% din totalul de infracțiuni, jafurile – 5,2%, cazurile de huliganism – 1,6%, infracțiunile legate de droguri – 0,5%, tâlhăriile – 0,8%²²⁶. Predominarea infracțiunilor menționate oglindește, pe de o parte, starea precară financiară și materială a societății, iar pe de altă parte, creșterea intoleranței și agresivității sociale.

3. Existența multiplelor familii dificile și a familiilor incomplete. Analiza contingentului infracțional denotă faptul că 80 la sută dintre minorii infractori provin din familii vulnerabile, 37,7 la sută – din familii puțin asigurate, 35 la sută – din familiile sărace. Familia are o influență decisivă asupra fenomenului examinat, astfel, conform statisticilor privind numărul divorțurilor din ultimii 5 ani, anual 10 mii de copii rămân fără un părinte, majorându-se astfel riscul trecerii acestora în categoria minorilor delincvenți²²⁷.

4. Instituțiile și organizațiile sociale care se preocupau de educarea tineretului și a minorului au fost distruse, iar numărul celor existente este insuficient.

Sarcina principală îi revine familiei care este în criză. Potrivit datelor statistice ale Biroului Național de Statistică, în Republica Moldova în anul 2014 au fost înregistrate 612 infracțiuni săvârșite de minori, dintre care 83,7% de cazuri au fost însoțite de absenteismul și abandonul școlar

5. Politica de stat în privința minorilor, și în special a tineretului, este defectuoasă. Lipsesc un program de ajutorare a tinerilor să-și continue studiile, lipsesc organizațiile de gestionare și educare a tinerilor în creștere, precum și o doctrină ideologică națională de educare a tinerei generații

Un rol motivant în comiterea infracțiunilor de către minori îl are influența eroilor filmelor de acțiune, formarea unor idealuri greșite pentru atingerea cărora aceștia comit infracțiuni; programele televizate care propagă cruzimea, violența, agresivitatea, lipsa de respect și milă față de învins. Există posturi de radio care propagă lirica penitenciară; pe stradă și în librării abundă literatura ce propagă modul de viață criminal al autorităților criminale. Vacuumul intelectual este completat de jocurile de la calculator unde copiii învață să fie violenți, care nu se oprește aici, pentru ei violența devine o normă și ei se comportă ca atare și în viață, mai ales dacă ei înșiși au fost victime ale abuzului părinților sau al societății. Astfel, omorârea unui copil de zece ani de către 3 minori prin strangulare, înjunghiere a fost „inspirată” de un film interzis minorilor:

---

²²⁶ SLISARENCO, Ion. Deterinantele comportamentului delicvebt și deviant în rândul minnorilor, <http://academy.police.md/assets/files/pdf/an20151.pdf>

²²⁷ SLISARENCO, Ion. Deterinantele comporamentului delincvent și deviant în rândul minorilor, <http://academy.police.md/assets/files/pdf/an20151.pdf>

„Brigada”, cel mai costisitor serial rusesc TV (în urma crimei minorei au sustras 300 lei, un set de cărți de joc, trei cămăși noi, un telefon mobil, un joc computerizat și două pixuri)²²⁸

Rolul statului în anihilarea acestor aspecte este minim, de aceea tot mai mult se accentuează orientarea educațională a minorului de azi. Aristotel menționa: „Acolo unde statul a nesocotit educația, el s-a prăbușit”.

În viziunea copiilor, o influență negativă asupra vieții lor o are strada. Mai mult de 2/3 apreciază strada ca un factor ce influențează negativ, un mediu periculos, plin de violență și riscuri.

O altă problemă este organizarea timpului liber al minorului. În prezent, majoritatea secțiilor, cercurile de interese funcționează contra plată, astfel accesul lor fiind limitat .

Totodată, din lipsa părgghiilor de influență asupra minorilor, tot mai frecvente sunt cazurile când persoanele minore, în timpul orelor nocturne, frecventează localurile de agrement, care, la rândul lor, nu respectă restricțiile în vederea comercializării băuturilor alcoolice persoanelor cu vârsta de până la 18 ani și permiterea aflării acestora fără supravegherea părinților. De aici putem delimita și alte cauze esențiale de implicare a minorilor în comiterea infracțiunilor, cum ar fi:

– consumul de alcool și utilizarea drogurilor atât de către cei ce antrenează, cât și de către cei antrenați;

– instigarea din partea recidiviștilor și persoanelor cu antecedente penale;

– influența negativă a familiei.

Cauzele enumerate pot genera antrenarea minorilor la infracțiuni atunci când sunt prezente condițiile corespunzătoare ce creează o ambianță favorabilă săvârșirii crimei date. La acestea referim: – absenteismul în organizarea timpului liber al minorului; – delincvența în activitatea educațională a minorilor în colectivele școlare și de muncă; – imperfecțiunile muncii organelor de drept în combaterea antrenării minorilor în activități criminale și antisociale. Complexitatea și pericolul consumului de alcool și de droguri sunt condiționate de faptul că ele provoacă criminalitatea, traumatismul, destrămarea familiilor, pierderea capacității de muncă, mortalitatea prematură. Problema alcoolismului și narcomaniei sub aspect criminologic duce inevitabil la deformarea personalității. Sub influența recidiviștilor și persoanelor cu antecedente penale minorei, pășind pe calea delincvenței la o vârstă precoce, după un anumit timp devin și ei recidiviști. Înainte de a-i antrena pe minori, îi pregătesc psihologic pentru activități criminale. Familiei, grație naturii ei, îi este caracteristică funcția primară și, totodată, de foarte mare durată a educației copiilor. Anume în familie adolescenții asimilează calitățile inițiale și fundamentale ale persoanei, aici se formează intens poziția lor morală. Principalii factori determinanți ai comportamentului infracțional la minori sunt: nerespectarea de către părinți a obligațiilor de educație a copilului, desconsiderarea intereselor lor, brutalitatea, despotismul, concepțiile antisociale din familie, conflicte permanente, atitudinea de dispreț față de obligațiile sociale importante, modul amoral de viață; exemplul nefast al membrilor familiei, săvârșirea infracțiunilor de către ei sau a altor delictе ș.a.

Dimensiunea empirică (date colectate în România)

În cele ce urmează vom invoca datele empirice la care au ajuns specialiștii din România în procesul studierii factorilor de risc ai delincvenței juvenile²²⁹. Eșanitionul studiului empiric

---

²²⁸ SLISARENCO, Ion. Determinantele comportamentului delincvent și deviant în rândul minorilor, <http://academy.police.md/assets/files/pdf/an20151.pdf>

a fost alcătuit din 326 minori delincvenți și 326 de minori nondelincvenți. S-a efectuat analiza comparativă a influenței factorilor de risc asupra comportamentelor minorilor delincvenți versus nondelincvenți. Din analiza prezenței factorilor de risc interni (individuali) și externi (familiali, școlari) asupra comportamentului minorilor din cele două eșantioane investigate formate din 326 minori delincvenți și 326 minori nondelincvenți, proveniți din Județul Cluj, s-au desprins următoarele concluzii:

Dacă în ambele eșantioane subiecții investigați sunt de sex masculin și cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani, în ceea ce privește mediul de proveniență a subiecților investigați procentele comparative între mediul urban și mediul rural (30,1% - delincvenți; 27,3%- non-delinvenți) nu diferă semnificativ în ceea ce privește apartenența la grupul delincvent versus non-delinvent.

Din analiza descriptivă a prezenței factorilor de risc interni (individuali) și externi (familiali, școlari) asupra comportamentului minorilor din cele două eșantioane investigate formate din 326 minori delincvenți și 326 minori non-delinvenți, proveniți din Județul Cluj, putem desprinde următoarele concluzii:

1. **fumatul** ca și comportament de risc este prezent la minorii delincvenți în proporție (85.6%) semnificativ mai mare decât în grupul de minori nondelincvenți (46%);
2. **tendințe pregnant conturate de tulburări de comportament** sunt prezente în proporție semnificativ mai mare în grupul delincvenților (73.5%) comparativ cu grupul de nondelincvenți (23.6%);
3. în ceea ce privește **dificultățile școlare** proporția acestora în grupul delincvenților (72.1%) comparativ cu cea înregistrată de grupul de elevi (43.3%), este semnificativ mai ridicată;
4. **tendințe pregnant conturate de psihoticism** sunt prezente în proporție de 68.6% la minorii delincvenți față de 49.1% la minorii nondelincvenți, în timp ce **tendințe conturate de psihoticism** sunt prezente într-o proporție de 20,6% la minorii delincvenți față de 4,9% la minorii non-delinvenți;
5. în ceea ce privește **climatul familial instabil**, 61% din minori delincvenți afirmă că certurile (16,3%), consumul exagerat de alcool (19,3%) și agresiunile fizice (25,5%) au fost prezente în mediul lor familial în proporții variabile față de 51,5% din minorii nondelincvenți care au avut parte de un astfel de climat familial. Acest rezultat se traduce concret printr-o proporție mai mică a climatului stabil în lotul de delincvenți (39%) față de nondelincvenți (48%) și de asemenea prin proporții mai mari ale cazurilor de consum de alcool (19.3% vs. 4%) sau de agresiuni fizice în familie (25.5% vs. 11.7%). *Surprinzător, climatul familial instabil cu certuri frecvente este perceput într-o mai mare măsură în cazul minorilor non-delinvenți 35,9% față de minorii delincvenți 16,3%*
6. **dezorganizarea familiei** din punct de vedere structural este prezentă într-o proporție mai mare în lotul de delincvenți (60,4%) față de nondelincvenți (24,5%); Dacă procentul de părinți căsătoriți legal este mult mai mic în cazul subiecților delincvenți (39.6%) comparativ cu subiecții nondelincvenți (75.5%) în general constatând proporții mai mari ale cazurilor de familii dezorganizate în lotul de delincvenți, nu același lucru îl

---

²²⁹ GAVRILUȚ (căs. BRUSTUR) Gabriela-Ioana. Factori sociopsihologici explocativi și predictive ai delincvenței juvenile și reinsertiei sociale. Teză de doctorat. Rezumat. Cluj-Napoca, 2013, https://www.academia.edu/26329260/UNIVERSITATEA_BABE%20BOLYAI_CLUJ_NAPOCA

constatăm în ceea ce privește *procentul de divorțuri/separări ale părinților unde proporțiile sunt asemănătoare (15 % la delincvenți vs. 12% la non-delincvenți)*;

7. **comportamentele autoagresive** de tipul tatuajelor, tăieturilor sau arsurilor intenționate sunt prezente la 56.9% din minorii delincvenți față de 25,5% din minorii nondelincvenți.

8. alt factor de risc identificat la nivel familial este reprezentat de **infrațiunile comise de membrii familiei de proveniență**, în lotul de control, frecvența cazurilor de infrațiuni în familie fiind semnificativ mai redusă (19.9%) decât în lotul de delincvenți (49.1%);

9. proporția **tendințelor pregnant conturate de neuroticism** este mai ridicată în grupul de delincvenți (48.9%) comparativ cu grupul de control (34.7%), diferența fiind semnificativă statistic cu toate că prezența **tendințelor conturate de neuroticism este constatată într-o mai mare măsură la nondelincvenți (51,2%) față de delincvenți 45,8%)**

10. consumul de **alcool** ca și factor de risc este prezent la 56% din minorii delincvenți față de 48.5% la minorii nondelincvenți;

11. **fuga de acasă/dromomania** sau din instituții a fost experimentată de 47,5% dintre minori delincvenți comparativ cu 22,7% din cazurile înregistrate în grupul de nondelincvenți;

12. **traumatismele craniocerebrale** au fost identificate la aproximativ 42,3% din minorii privați de libertate comparativ cu cea înregistrată în grupul de elevi (22.7%) (aceștia afirmând că au suferit diferite accidente sau au fost victime ale violenței domestice);

13. 37.1% din grupul de delincvenți față de 4% din grupul de nondelincvenți au fost **instituționalizați** pentru anumite perioade de timp;

14. ideile/ tentativele **autolitice** au fost recunoscute de 37,7% din minorii delincvenți investigați comparativ cu 29.5% din minorii nondelincvenți;

15. ponderea **afecțiunilor psihice prezente la membrii familiei**, conform declarațiilor minorilor este de 34,7% în familiile nondelincvenților față de 23,6% în familiile delincvenților;

16. procentul consumului de **droguri/alte substanțe similare** la minorii privați de libertate investigați este de 31.6% comparativ cu 24.8% la minorii nondelincvenți *diferențele fiind nesemnificative din punct de vedere statistic*;

17. **afecțiunile psihice** declarate de subiecții eșantioanelor studiate sunt în proporție de 25.5% la minorii delincvenți comparativ cu 5.5% la minorii nondelincvenți, diferență semnificativă statistic;

18. *surprinzător, proporția cazurilor de tulburări de somn este mai mică în grupul de delincvenți (35.3%) comparativ cu grupul de control (55.2%²³⁰).*

S-a constatat că factorii de risc investigați sunt prezenți atât la minorii infractori cât și la cei non-delincvenți în proporții și combinații variabile reprezentând potențiale surse de risc în vulnerabilizarea adolescenților sau chiar în adoptarea conduitelor infracționale.

Astfel, în urma analizei efectuate s-a identificat *proporții mai mari pentru o parte din factorii investigați în rândul minorilor non-delincvenți* (climat familial instabil cu certuri

---

²³⁰ GAVRILUȚ (căs. BRUSTUR) Gabriela-Ioana. Factori sociopsihologici exploativi și predictive ai delincvenței juvenile și reinsertiei sociale. Teză de doctorat. Rezumat. Cluj-Napoca, 2013, https://www.academia.edu/26329260/UNIVERSITATEA_BABE%20BOLYAI_CLUJ_NAPOCA.

frecvente, tendințe conturate de neuroticism și tulburări de somn mai frecvente la non-delicvenți) sau *proporții similare* între alți factori investigați comparativ la cele două eșantioane (rata divorțului părinților aproape egală cu cea din lotul de minori delincvenți, consumul de alcool, consumul de droguri sau alte substanțe similare și prezența ideilor autolitice). Altfel spus, nu toți factorii investigați (individuali, familiali și școlari) se regăsesc în proporții semnificativ mai mari în lotul minorilor infractori față de lotul minorilor nondelicvenți.

Un aspect important care se desprinde în urma acestui studiu este cel reprezentat de prevalența evenimentelor critice de viață (divorțul părinților), comportamentele de risc (consum de alcool și/droguri), tulburările de somn și prezența ideilor suicidare care, dublate de lipsa unui suport social adecvat, reprezintă antecamera depresiei constatate din ce în ce mai frecvent la adolescenți.

Să invocăm datele studiului din Republica Moldova realizat în anul 2014 privind delincvența juvenilă²³¹:

În opinia specialiștilor, cel mai mult contribuie la săvârșirea infracțiunilor și a altor fapte antisociale de către copii venitul redus al familiei; supravegherea defectuoasă a copiilor din partea familiei și părinților / lipsă de disciplină; familia dezorganizată, abuzul părinților de alcool, substanțe; cercul de prieteni cu comportament antisocial; probleme comportamentale.

Părinții au enunțat că violența în familie (82 %), venitul redus al familiei (79 %), abuzul părinților de alcool, substanțe (78 %), familie dezorganizată (70 %) sunt cei mai frecvenți factori ce conduc la intrarea copilului în conflict cu legea, urmați de separarea de un părinte sau ambii (63 %) și neglijența părinților/lipsa de interes (63 %).

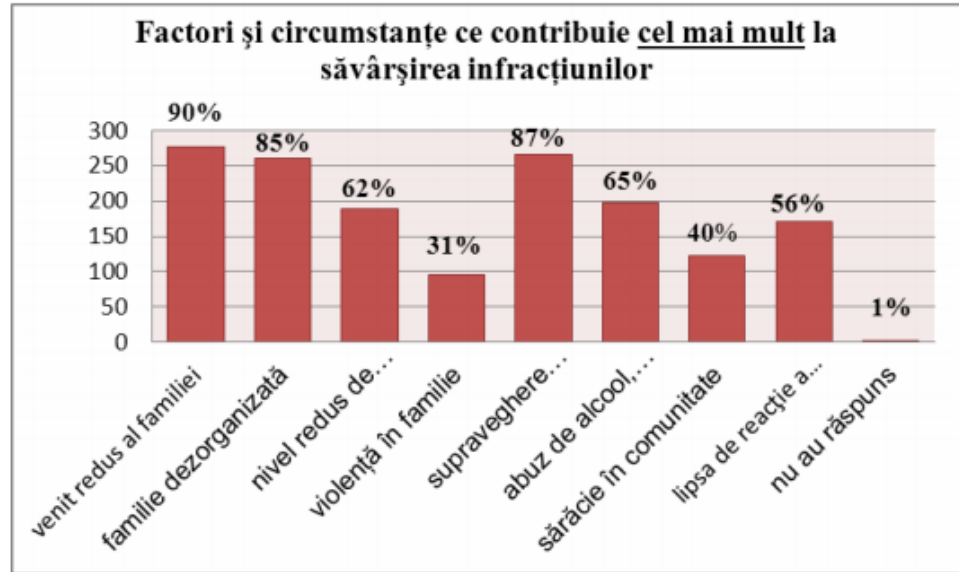
Fiind puși în situația de a identifica care sunt factorii și circumstanțele ce contribuie cel mai mult la săvârșirea infracțiunilor de către copii / semenii lor, copiii au optat pentru răspunsul „părinții nu sunt acasă” (58%), consumul de alcool (30%) și preluarea modelelor negative din familie (29%) ca fiind cele mai întâlnite cauze ale comportamentului delincvent²³².

În opinia polițiștilor, cel mai mult contribuie la săvârșirea infracțiunilor și a altor fapte antisociale de către copii venitul redus al familiei (90%), supravegherea defectuoasă a copiilor din partea familiei și părinților/ lipsă de disciplină (87%), familia dezorganizată (85 %), abuzul părinților de alcool, substanțe (65%).

---

²³¹ DOLEA, Igor, ZAHARIA, Victor, ȚURCAN, Arina. Situația actuală privind prevenirea delincvenței juvenile în Republica Moldova. Studiu de bază. Institutul de Reforme Panale. Chișinău, 2014, http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincventei-juvenile-in-moldova-2015.

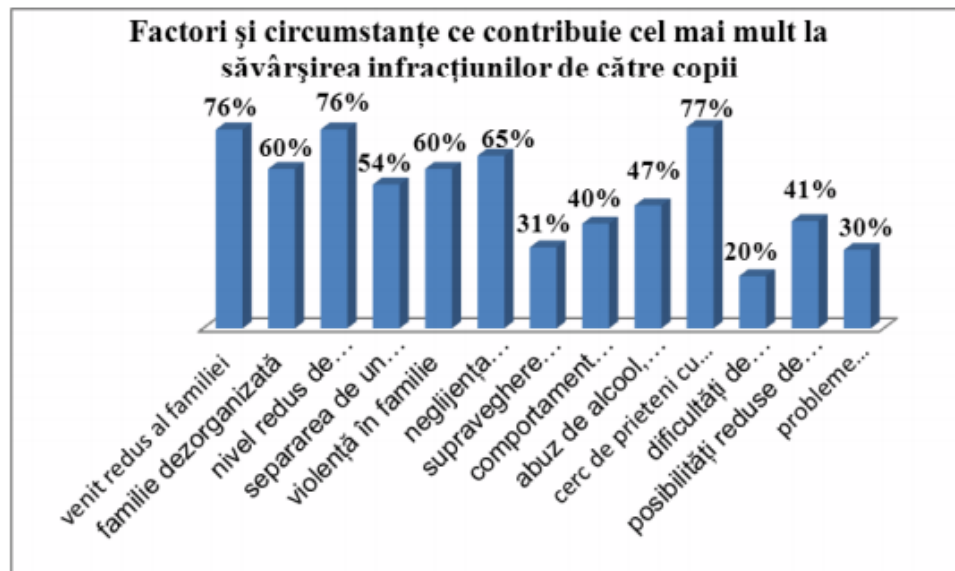
²³² DOLEA, Igor, ZAHARIA, Victor, ȚURCAN, Arina. Situația actuală privind prevenirea delincvenței juvenile în Republica Moldova. Studiu de bază. Institutul de reforme Panale. Chișinău, 2014 http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincventei-juvenile-in-moldova-2015.

(Sursa: http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincventei-juvenile-in-moldova-2015.)

În opinia reprezentanților APL (Administrației Publice Locale) și asistenților sociali, cel mai mult contribuie la săvârșirea infracțiunilor de către copii cercul de prieteni cu comportament antisocial (77 %), urmat de venit redus al familiei (76 %) și nivelul redus de afecțiune / grijă a părinților.

APL și asistenți sociali, Factorii și circumstanțele ce contribuie cel mai mult la săvârșirea infracțiunilor de către copii, %

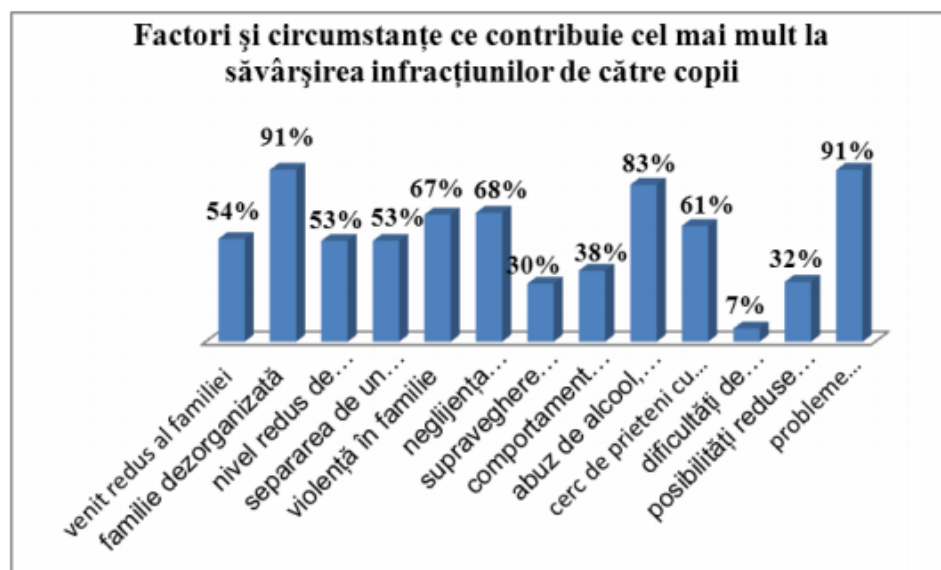

(Sursa: http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincventei-juvenile-in-moldova-2015.)

Cadrele didactice au expus opinia că familia dezorganizată și problemele comportamentale (agresiune, impulsivitate, folosire substanțe, alcool) sunt cei mai întâlniți

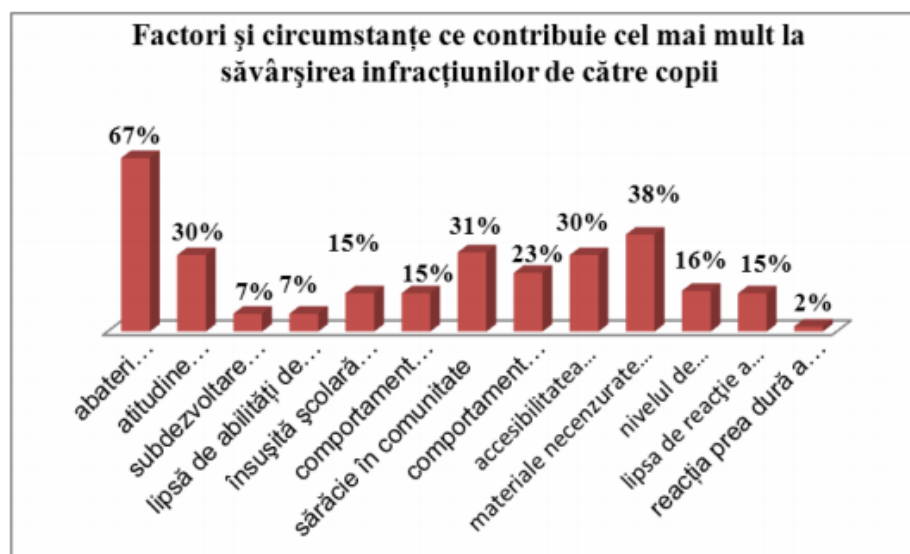
factori ce conduc la intrarea copilului în conflict cu legea, urmat de abuzul părinților de alcool, substanțe.

Profesori, Factorii și circumstanțele ce contribuie cel mai mult la săvârșirea infracțiunilor de către copii, %

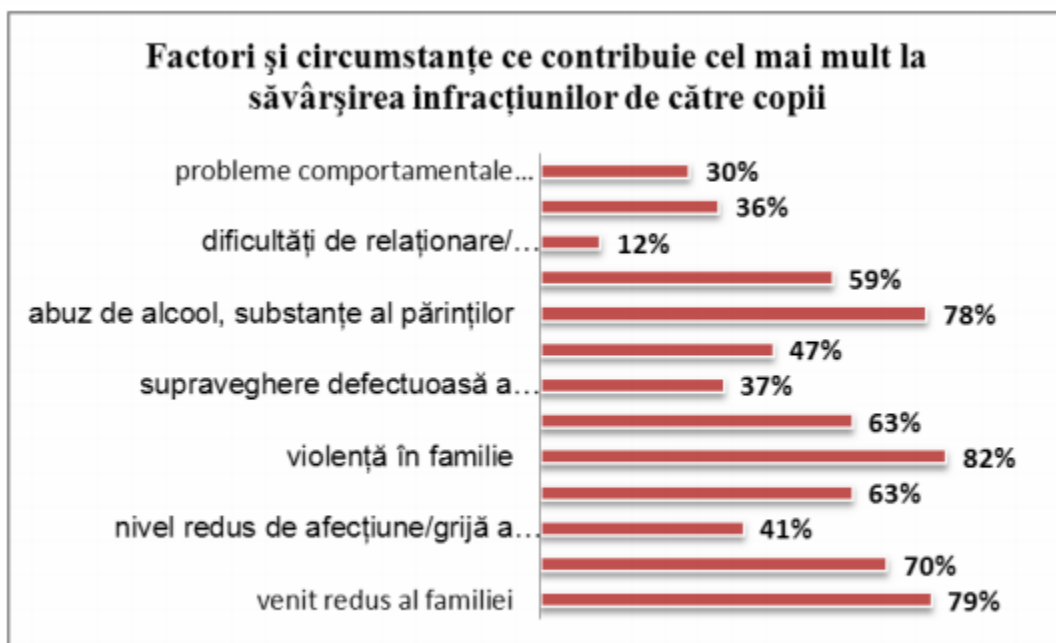
(Sursa: http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincventei-juvenile-in-moldova-2015.)

Profesori, Factorii și circumstanțele ce contribuie cel mai mult la săvârșirea infracțiunilor de către copii, %

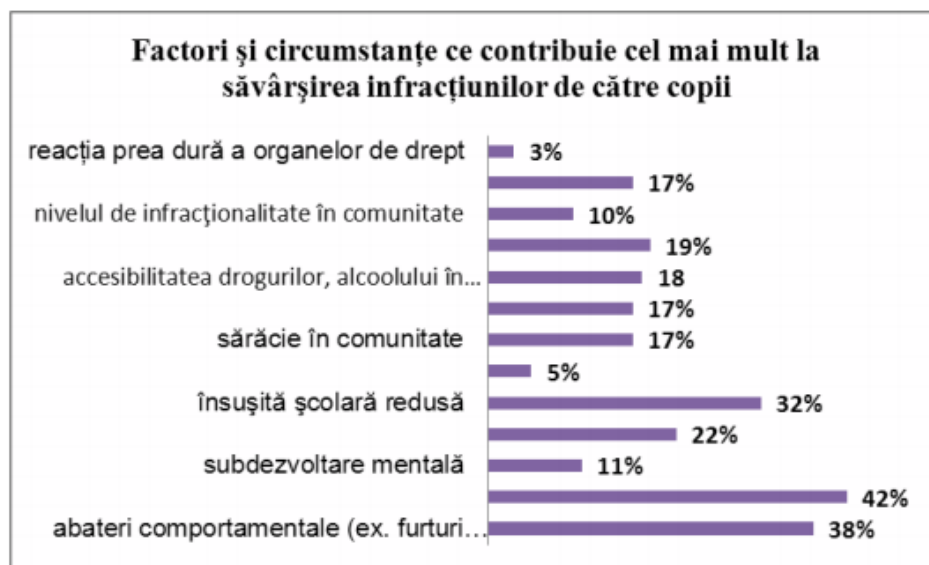
(Sursa: http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincventei-juvenile-in-moldova-2015.)

Părinții au enunțat că violența în familie (82 %), venitul redus al familiei (79 %), abuzul părinților de alcool, substanțe (78 %), familie dezorganizată (70 %) sunt cei mai frecvenți factori ce conduc la intrarea copilului în conflict cu legea, urmați de separarea de un părinte sau ambii (63 %) și neglijența părinților/lipsa de interes (63 %):

(Sursa: http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincventei-juvenile-in-moldova-2015).

Părinți, Factorii și circumstanțele ce contribuie cel mai mult la săvârșirea infracțiunilor de către copii, %

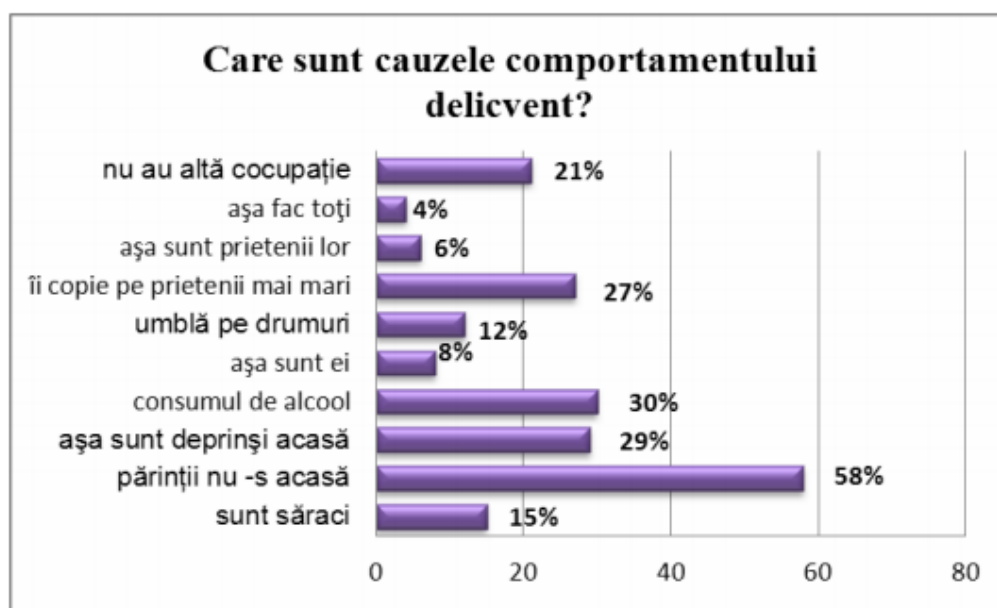

(Sursa: http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincventei-juvenile-in-moldova-2015).

Pentru sesizarea adecvată a complexității determinismului comportamentul delincvent al minorilor este de o deosebită importanță opinia copiilor referitor la factorii și circumstanțele ce contribuie cel mai mult la săvârșirea infracțiunilor de către copii. Fiind puși în situația de a identifica care sunt factorii și circumstanțele ce contribuie cel mai mult la săvârșirea infracțiunilor de către copii / semenii lor, respondenții au optat pentru răspunsul „părinții nu sunt acasă” (58%), consumul de alcool (30%) și preluarea modelelor negative din familie (29%) ca fiind cele mai întâlnite cauze ale comportamentului delincvent.

Copii, Factorii și circumstanțele ce contribuie cel mai mult la săvârșirea infracțiunilor de c. copii, %

(Sursa:http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincventei-juvenile-in-moldova-2015).

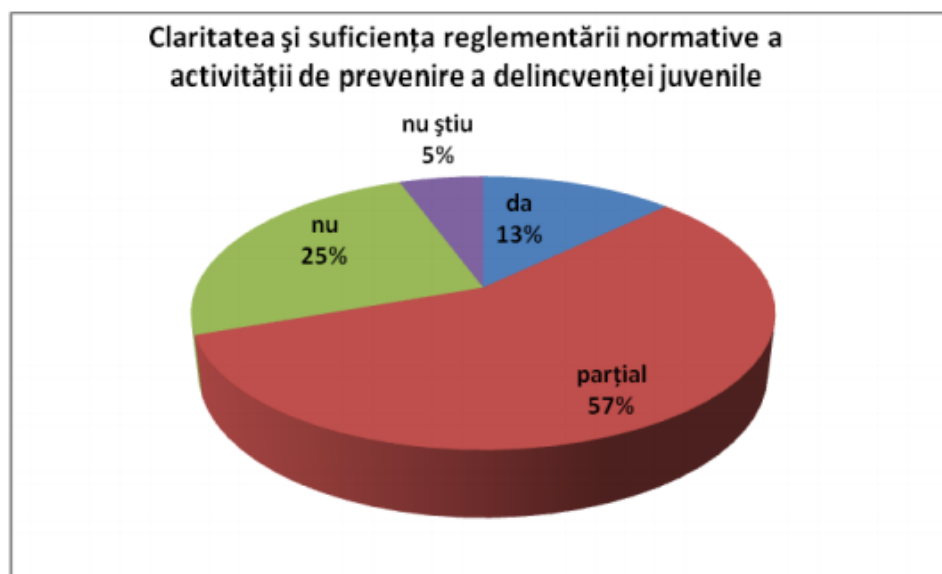
În ceea ce privește situațiile ce îi face pe unii copii să pornească pe drum greșit sau pe calea comiterii unor fapte antisociale, copiii în cadrul focus grupurilor au enunțat următoarele: „la școală majoritatea copiilor vin frumos îmbrăcați, au telefoane, se laudă cu lucrurile lor, dar copiii care sunt săraci nu au aceste lucruri, se simt inferiori și atunci fură ca să arate la alții că au și ei acele lucruri scumpe”, „lăcomia - copii văd la alți copii anumite bunuri și își doresc și ei. Copiii vor să aibă acele obiecte pe care nu le au acasă pentru că părinții nu au bani. Astfel, sărăcia și neajunsurile în familie îi face să fure”, „lipsa de dragoste părintească, atunci când părinții nu îi iubesc pe copii, sunt chiar unii părinți care la dau bani suficienți copiilor, dar nu îi iubesc”, „alcoolul și grupul de prieteni care au un comportament distructiv îi conduc pe copii pe drumuri greșite”, „violența în familie”, „răutatea și minciuna - atunci când unii copii fură ceva spun că au găsit acel lucru”, „unii copii nu se mulțumesc cu ce au și fură bani sau lucruri de la copii sau alți maturi”, „situația dificilă din familie, părinții nu le acordă suficientă atenție și nu le-au vorbit despre ce e bine și ce e rău. Părinții trebuie să comunice mai mult cu copiii lor”, „neînțelegerile între părinți îi afectează și pe copii. Părinții se gândesc la problemele lor, dar copiii rămân undeva în umbră și caută alte grupuri care îi pun în valoare. De multe ori acești copii sunt racolați de tineri sau maturi care îi pun să fure sau să cerșească”.

Astfel, în opinia specialiștilor, cel mai mult contribuie la săvârșirea infracțiunilor și a altor fapte antisociale de către copii venitul redus al familiei; supravegherea defectuoasă a copiilor din partea familiei și părinților/ lipsă de disciplină; familia dezorganizată, abuzul părinților de alcool, substanțe; cercul de prieteni cu comportament antisocial; probleme comportamentale. Părinții au enunțat că violența în familie (82 %), venitul redus al familiei (79 %), abuzul părinților de alcool, substanțe (78 %), familie dezorganizată (70 %) sunt cei mai frecvenți factori ce conduc la intrarea copilului în conflict cu legea, urmați de separarea de un părinte sau ambii (63 %) și neglijența părinților/lipsa de interes (63 %). Fiind puși în situația de a identifica care sunt factorii și circumstanțele ce contribuie cel

mai mult la săvârșirea infracțiunilor de către copii / semenii lor, copiii au optat pentru răspunsul „părinții nu sunt acasă” (58%), consumul de alcool (30%) și preluarea modelelor negative din familie (29%) ca fiind cele mai întâlnite cauze ale comportamentului delincvent. Corespunzător, programele și activitățile de prevenirea a delincvenței juvenile trebuie să ducă la înlăturarea sau cel puțin diminuarea incidenței acestor factori²³³.

Polițiștii au fost invitați să își expună opinia cu referire la faptul dacă legislația Republicii Moldova în general, reglementează suficient, detaliat și clar domeniul prevenirii delincvenței juvenile. Majoritatea respondenților, în proporție de 57 %, au susținut că legislația Republicii Moldova reglementează parțial domeniul prevenirii delincvenței juvenile, 13 % dintre respondenți consideră că legislația Republicii Moldova reglementează suficient, detaliat și clar domeniul prevenirii delincvenței juvenile, iar 25 % au spus că reglementările sunt insuficiente.

Polițiști, Claritatea și suficiența reglementării normative a activității de prevenire a delincvenței juvenile

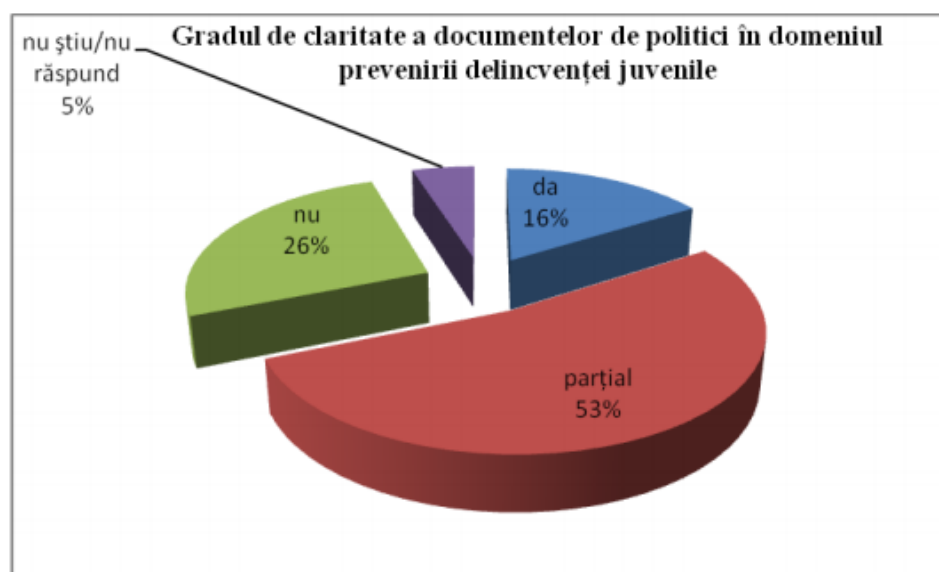

(Sursa:http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincvenței-jvenile-in-moldova-2015).

Cu referire la documentele de politici, 53 % dintre polițiștii au indicat că politica de stat în domeniul prevenirii delincvenței juvenile este parțial clară, 26% au spus că documentele de politici nu sunt suficient de clare, 16 % au optat pentru claritate, 5% fiind indeciși.

²³³ http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincvenței-jvenile-in-moldova-2015.

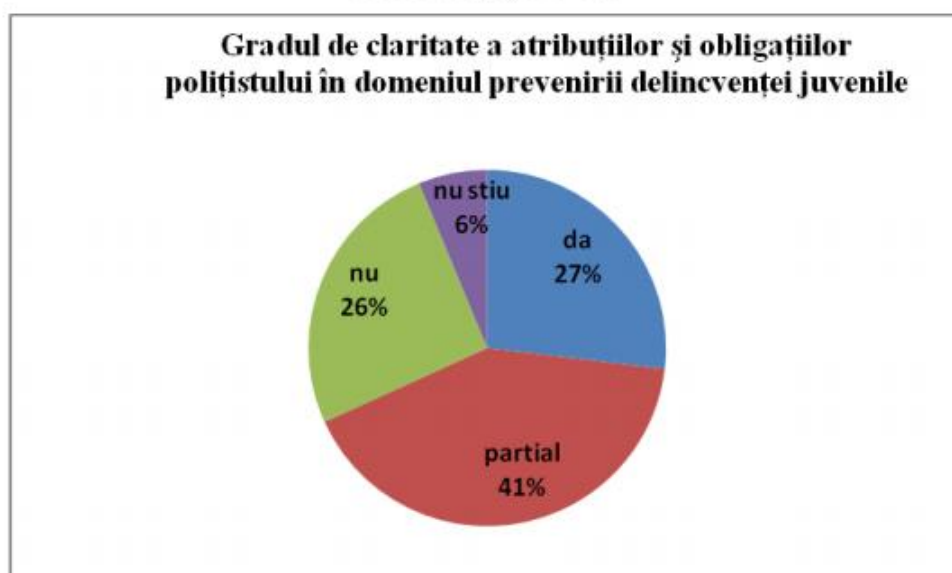
Polițiști, Gradul de claritate a documentelor de politici în domeniul prevenirii delincvenței juvenile

(Sursa:http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincvenței-jvenile-in-moldova-2015.)

Mai specific, din punctul de vedere a 41 % dintre polițiștii, legislația Republicii Moldova reglementează doar parțial competența și atribuțiile polițistului în domeniul prevenirii delincvenței juvenile, 27 % au expus opinia că legislația reglementează suficient și clar competența poliției în domeniul prevenirii delincvenței juvenile, 26 % susținând că legislația nu prescrie foarte clar atribuțiile polițiștilor la componenta prevenție, iar 6% au fost indeciși.

Polițiști, Gradul de claritate a atribuțiilor și obligațiilor polițistului în domeniul prevenirii delincvenței juvenile

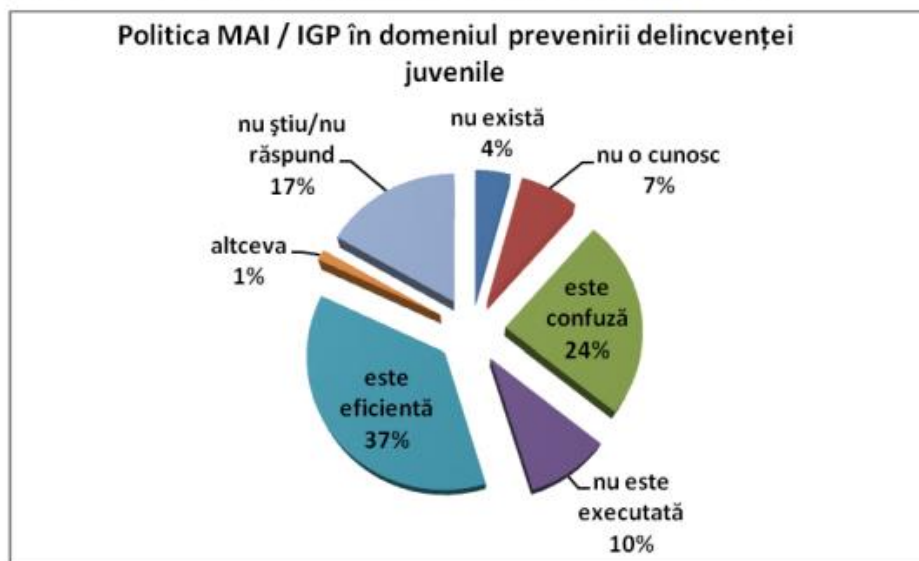

(Sursa:http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincvenței-jvenile-in-moldova-2015.)

Mai mult decât atât, fiind întrebați despre politica MAI / IGP în domeniul prevenirii delincvenței juvenile, 37 % dintre polițiștii respondenți la chestionar au menționat că aceasta este

eficientă, 24 % au spus că este confuză, 17% au evitat să răspundă la această întrebare, 10 % au menționat că politica nu este executată, iar 7 % nu o cunosc.

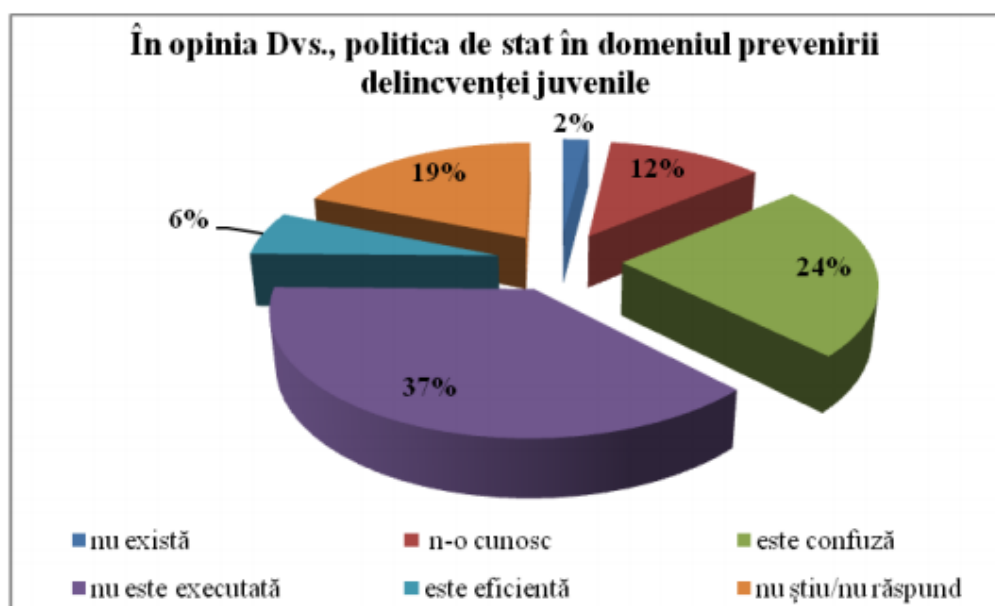
Polițiști, Politica MAI / IGP în domeniul prevenirii delincvenței juvenile

(Sursa: http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincvenței-juvenile-in-moldova-2015.)

În opinia a 24% dintre reprezentanții APL și asistenților sociali, documentele de politici cu referire la prevenția delincvenței juvenile sunt confuze și neclare. 38% dintre aceștia susțin că politică de stat în domeniul prevenirii delincvenței juvenile nu se execută, 2% consideră că nu există o astfel de politică, iar 19% în general nu cunosc despre existența documentelor de politici cu referire la prevenția delincvenței juvenile. Doar 6% din respondenți sunt de părerea că politică de stat în domeniul prevenirii delincvenței juvenile este eficientă, iar 19% din respondenți nu au răspuns la această întrebare.

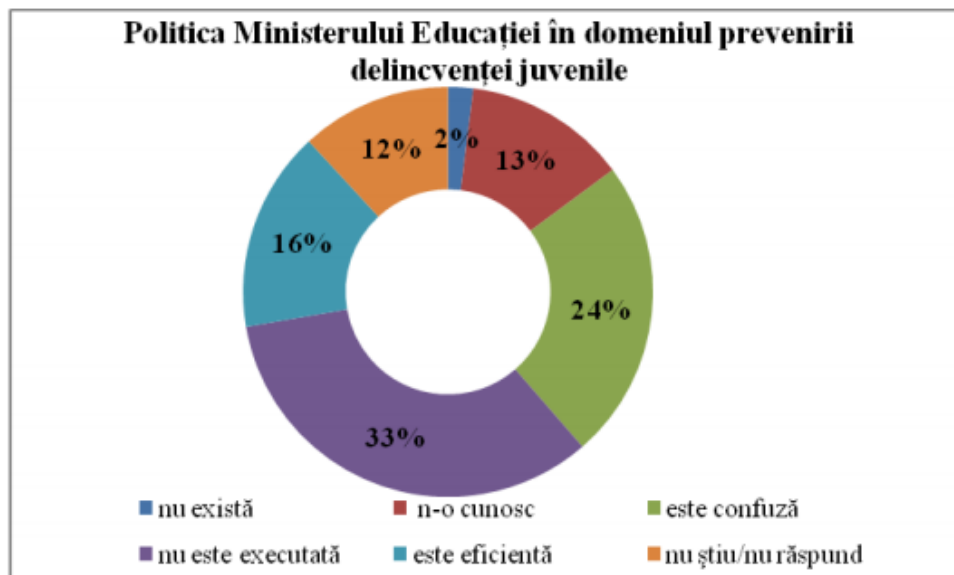
APL și asistenți sociali, politica de stat în domeniul prevenirii delincvenței juvenile

(Sursa:http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincvenței-juvenile-in-moldova-2015.)

Profesorii a fost încurajați să își expună opinia cu referire la politica Ministerului Educației în domeniul prevenirii delincvenței juvenile. 33% dintre profesorii respondenți la chestionar consideră că această politică nu este executată, 24% cred că este confuză, 13% nu o cunosc, 2% consideră că nu există și doar 16% sunt de opinia că politica Ministerului Educației în domeniul prevenirii delincvenței juvenile este eficientă.

Profesori, Politica Ministerului Educației în domeniul prevenirii delincvenței juvenile

(Sursa:http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincvenței-juvenile-in-moldova-2015.)

În cadrul focus-grupurilor și interviurilor individuale, majoritatea participanților au susținut că *atât legislația Republicii Moldova cât și documentele de politici reglementează insuficient domeniul prevenirii delincvenței juvenile*. Reglementările ce se referă la domeniul prevenirii delincvenței juvenile sunt fragmentate și confuze, fiind incluse în diverse acte normative, cum ar fi Legea cu privire la poliție și statutul polițistului, Legea cu privire la probațiune etc. , dar deoarece sunt reglementări primare - nu sunt clare până la capăt.

În privința clarității legislației, majoritatea participanților au relatat că legislația Republicii Moldova nu prescrie foarte clar atribuțiile polițiștilor, asistenților sociali, cadrelor didactice și a altor actori comunitari în ceea ce privește prevenirea delincvenței juvenile, iar imperfecțiunile legislației sunt compensate prin practici instituționale sau mecanisme intersectoriale stabilite la nivel local. În unele localități aceasta funcționează și problema se depășește, în altele nicidecum.

Pe de altă parte, participanții consideră că un anumit nivel de claritate în domeniul prevenției delincvenței juvenile s-a realizat prin adoptarea Legii 140 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți și aprobarea mecanismului intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului aprobat prin HG 270 din 08. 04. 2014.

Dezbaterea în jurul subiectului ce ține de politicile în acest domeniu a condus la concluzia că politica guvernamentală nu are abordări clare în domeniul prevenției. De regulă,

acțiuni intense și conjugate se fac atunci când în atenția opiniei publice ajung anumite cazuri de rezonanță. O asemenea abordare conduce la situații de inconsecvență în acțiunile instituțiilor responsabile de protecție a copilului în ceea ce privește prevenția delincvenței juvenile. S-a subliniat că nici la nivel de instituții nu există instrucțiuni metodice sau alte acte interne ce ar compensa lacunele legislative la capitolul prevenție și ar orienta specialiștii responsabili de protecția copilului.

Sigur, pentru specialiști, în așa situație, este dificil de a efectua acțiuni eficiente de prevenirea delincvenței juvenile. Am inclus mai jos *câteva opinii și experiențe ale participanților*:

- „Sistemul de prevenire a delincvenței juvenile și monitorizarea copiilor în conflict cu legea a fost creat în timpul URSS și nu a mai fost reactualizat. Este necesar de reactualizat documentele de poliți în conformitate cu legile ce s-au aprobat, modificat”;

- „dacă legea nu reglementează, specialiștii își îndeplinesc acțiunile doar formal, scrie pe hârtie și nu acțiuni concrete care ar putea să îl ajute pe copil”;

- „copiii sunt transmiși de la o instituție la alta, mulți încearcă să se exonereze spunând că nu e obligația lor”;

- „am impresia că la noi scrie în general, dar nimeni nu înțelege ce trebuie să facă”; - „când nu există claritate, totul depinde de capacitatea managerului”; - „vrei să fie ordine, utilizează minimumul scris în lege, ordin, numai să vrei”;

- „mai există inconsecvențe, dar le clarificăm prin cooperare”;

- „cunosc colegii mei din raion și ei mă stimează, ne clarificăm împreună, dar ce fac specialiștii noi?”

- „La nivelul Direcției Educației nu există instrucțiuni interne cu referire la prevenirea delincvenței juvenile, sunt doar pentru asistența copiilor victime și prevenirea suicidului în rândurile adolescenților”;

- „În cadrul inspectoratului de poliție nu există o instrucțiune clară cu referire la prevenire. Până la reformă exista Ordinul nr. 400 pentru activitatea inspectorilor pe minorii și Ordinul nr. 200 pentru activitatea inspectorilor de sector. După reformă nu a fost elaborată o nouă instrucțiune pentru inspectorii de sector în care să fie prevăzută și componeta de prevenire a delincvenței, dar se aplică prevederi din ordinile enunțate”;

- „Acțiunile inspectorului de sector în materie de prevenire a delincvenței nu sunt suficient de clare, dar acestea se completează prin practicile pozitive. A fost aprobat regulamentul Serviciului Securitate Publică și aceasta ar putea oferi o claritate și la capitolul prevenire. Din acest regulament reiese și fișa de post a polițistului de sector, sperăm să existe mai multă claritate în acest sens, inclusiv că se vor descrie și atribuțiile inspectorului de sector la componenta prevenire a delincvenței”;

- „În fișa de post a asistentului social foarte abstract este indicat că acesta activează și în domeniul prevenirii delincvenței, detaliat sunt descrise acțiunile ce se încadrează la capitolul asistență”; - „Comunicarea pe verticală și în interiorul instituțiilor nu este suficientă mai ales atunci când atribuțiile nu sunt foarte clare, iar ca efect apar acțiuni haotice și inconsecvente, atât la nivel de prevenire a delincvenței juvenile, cât și în alte domenii”; - „ne mobilizăm cumva când problema a apărută deja”²³⁴.

---

²³⁴ http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincventei-juvenile-in-moldova-2015.

S-a menționat totuși că sunt unele domenii de activitate în care sunt reglementate clar atribuțiile la nivel de prevenire a delincvenței juvenile, cum ar fi serviciul psihologic școlar și Serviciul de Asistență Psihopedagogică. În fișa de post a psihologului școlar este indicată o atribuție în ceea ce privește prevenția comportamentului deviant, dar sunt probleme cu suplinirea posturilor de psiholog cu specialiști calificați. Similar este și pentru Oficiul de Probațiune. **Astfel, reiterăm că documentele de politici în domeniul prevenirii delincvenței juvenile nu conțin abordări clare și concrete pentru fiecare actor instituțional, dar și pentru fiecare angajat al instituțiilor respective.** Reglementările ce se referă la domeniul prevenirii delincvenței juvenile sunt fragmentare și confuze, fiind incluse doar unele sintagme generale în diverse acte normativ - juridice, cum ar fi Legea cu privire la poliție și statutul polițistului, Legea cu privire la probațiune etc.

În concluzie: Legislația Republicii Moldova nu prescrie foarte clar atribuțiile polițiștilor, asistenților sociali, cadrelor didactice și a altor actori comunitari în ceea ce privește prevenirea delincvenței juvenile, iar imperfecțiunile legislației sunt compensate uneori doar prin practici instituționale sau mecanisme intersectoriale stabilite la nivel local. Un anumit nivel de claritate în domeniul prevenției delincvenței juvenile s-a adus prin adoptarea Legii 140 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți.

Nu toate instituțiile au instrucțiuni metodice sau alte acte interne ce ar compensa lacunele legislative, ceea ce duce la situații de inconsecvență în acțiunile instituțiilor responsabile de protecția copilului. Sigur, pentru specialiști, în așa situație, este dificil de a efectua acțiuni eficiente de prevenirea delincvenței juvenile, cu atât mai mult în parteneriat.

Se recomandă:

- *Elaborarea și adoptarea unei legi cadru cu privire la prevenirea delincvenței juvenile (o hotărâre de Guvern nu ar fi suficient deoarece implică și reglementarea competențelor APL), care ar determina, printre altele: conceptul prevenirii delincvenței juvenile (inclusiv prevenirea primară, secundară și terțiară), instituțiile responsabile și cele ce urmează a fi implicate și competențele acestor instituții la nivel central și local; modalitatea de planificare și realizare a activităților de prevenire a delincvenței juvenile; modalitatea de desfășurare a acțiunilor în parteneriat, inclusiv implicarea actorilor nestatali și persoane private în acțiuni de prevenire a delincvenței juvenile. Sigur, procesul de elaborare trebuie să fie unul participativ.*

O modalitate alternativă ar fi includerea în actele normativ-juridice sectoriale a prevederilor date, dar această modalitate nu va înlătura lacuna de reglementare în ceea ce privește conceptul de prevenire a delincvenței juvenile și modalitatea de interacțiune în planificarea și realizarea activităților de prevenire a delincvenței juvenile.

O altă modalitate ar fi completarea Legii 140 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, dar o asemenea opțiune ar însemna și modificarea obiectului de reglementare a legii și includerea într-o singură lege a două domenii de reglementare, chiar și dacă conexe;

- *Revizuirea actelor normativ-juridice în vigoare în vederea racodării la legea cadru cu privire la prevenirea delincvenței juvenile și consolidării instituțiilor juridice conexe (ex. responsabilitatea părinților). Acest exercițiu ar presupune specificarea clară a atribuțiilor în legile de bază a instituțiilor publice și excluderea reglementărilor prea generale;* - Adoptarea planului

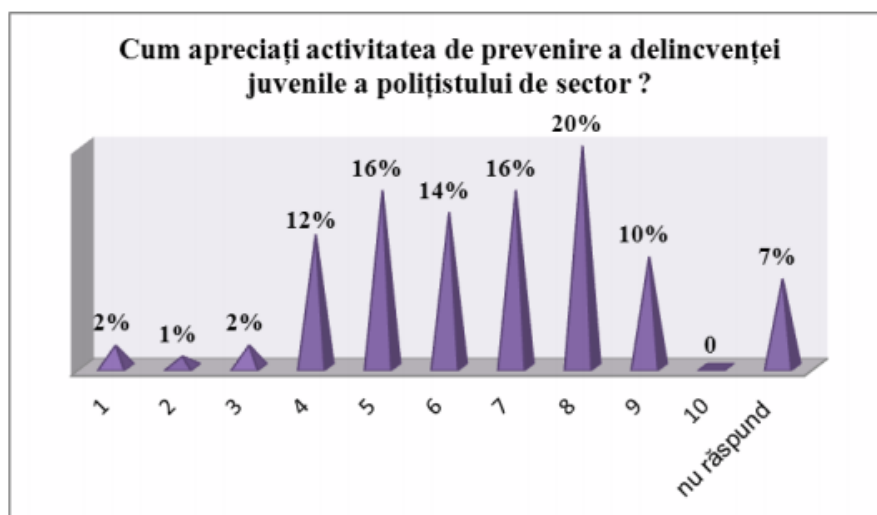
operațional (de către instituția centrală responsabilă și instituțiile atrase/implicate) de prevenire a delincvenței juvenile pentru anumit an calendaristic;

Revizuirea și specificarea în regulamente și fișe de post ale specialiștilor a atribuțiilor specifice în domeniul prevenirii delincvenței juvenile;

- Elaborarea, adoptarea de către instituțiile centrale a instrucțiunilor metodologice pentru fiecare categorie de specialiști și, după caz, instruirea specialiștilor.

Astfel, în jur de 1/3 dintre polițiști erau de părerea că posedă o calificare insuficientă deoarece nu au fost instruiți referitor la metode și tehnici de prevenire a delincvenței juvenile/ prevenirii abuzului, neglijenței, exploatării copiilor; nu dispun de materiale informative suficiente; recomandările, ghidurile metodice referitor la metode și tehnici de prevenire a delincvenței juvenile/ prevenirii abuzului, neglijenței, exploatării copiilor au fost distribuite parțial în ultimii 3 ani; programele de prevenire primară a delincvenței juvenile nu se aplică; nu cunosc și nu aplică programe de prevenire secundară; au menționat că ar putea apărea impedimente în comunicarea lor cu copiii, afirmând că nu sunt dotați suficient. 1/3 dintre ei și-au atribuit nota 8 la activitatea de prevenire a delincvenței juvenile, altă 1/3 - 6 sau 7.²³⁵

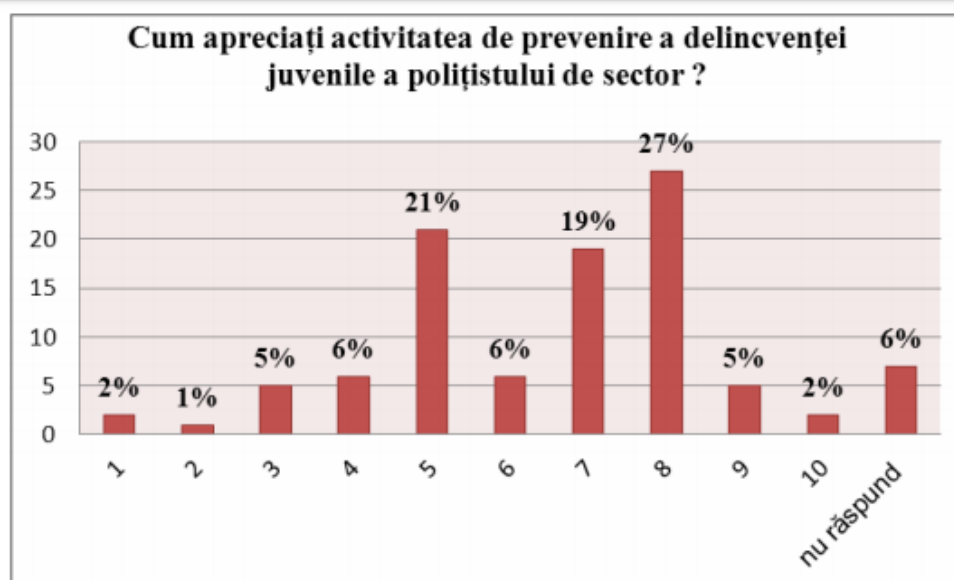
APL și asistenți sociali, Aprecierea activității polițistului de sector de prevenire a delincvenței juvenile

(sursa: http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincventei-juvenile-in-moldova-2015.)

²³⁵ http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincventei-juvenile-in-moldova-2015.)

Profesorii au fost rugați să aprecieze pe o scală de la 1 la 10 (calificativul 1 înseamnă 1-fără rezultat/impact, 10 – rezultat/impact mare) eficiența / impactul / rezultatul activităților desfășurate de către poliție asupra nivelului delincvenței juvenile în țară. Profesorii au atribuit calificativul 8 pentru următoarele activități - activități și programe de lucru cu copii individual, activități și programe de lucru cu copii în grup, activități și programe de lucru cu părinții.

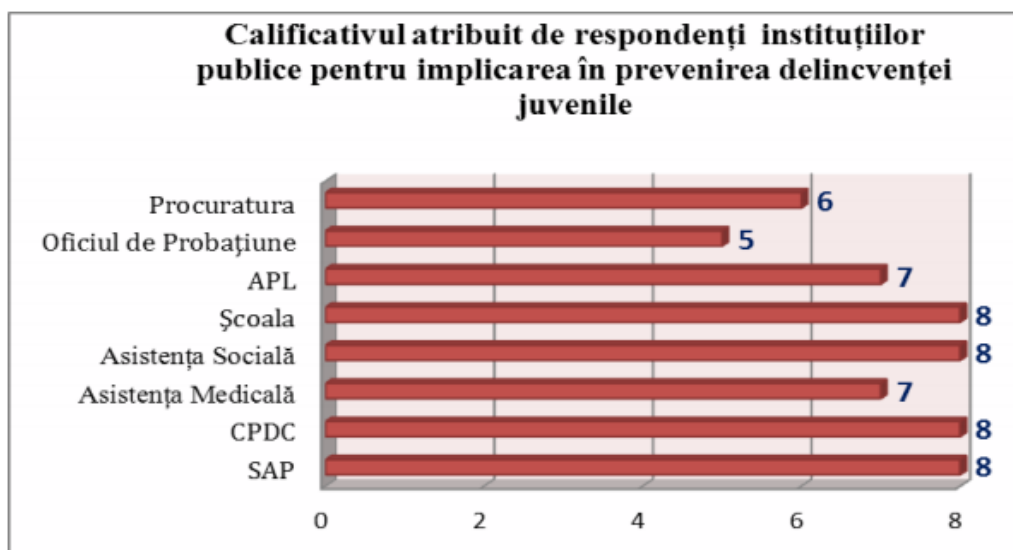
1/3 dintre polițiști au atribuit nota 8 la activitatea poliției de prevenire a delincvenței juvenile, altă 1/3 - 6 sau 7. Majoritatea respondenților au indicat printre cele mai eficiente activitățile și programele de lucru cu copii în grup, lucru cu părinții și agenții economici, participarea în echipe interdisciplinare. Jumătate dintre reprezentanții APL și asistenții sociali au atribuit între 6 și 8 activității polițistului de sector de prevenire a delincvenței juvenile, menționând printre cele mai eficiente programele poliției de lucru cu copii în grup, activități cu caracter informativ educativ în instituțiile de învățământ, activități de lucru în echipe multidisciplinare.

Jumătate dintre profesori au atribuit între 6 și 8 activității polițistului de sector de prevenire a delincvenței juvenile, menționând printre cele mai eficiente programele poliției de lucru cu copii individual, activități și programe de lucru cu copii în grup, activități și programe de lucru cu părinții.

Majoritatea părinților au atribuit polițistului de sector nota 5 și la activitatea de prevenire a delincvenței juvenile și 9, activităților cu caracter informativ educativ în instituțiile de învățământ.

În pofida constatării unor practici defectuoase, în ansamblu, se atestă o serie de tendințe pozitive, precum: un suport mai mare din partea poliției prin implicarea acestora în campanii de informare a cetățenilor, organizarea lecțiilor în școală și distribuirea materialelor informative; acțiunile de informare a copiilor se fac planificat; polițiștii referă cazurile copiilor în risc de a intra în conflict cu legea către serviciile de asistență psihopedagogică publice și private; se observă tendințe de comunicare eficientă (non-autoritară) cu cetățenii, ca efect - a sporit activismul cetățenilor în raportarea infracțiunilor și contravențiilor și s-a îmbunătățit atitudinea populației față de poliție.

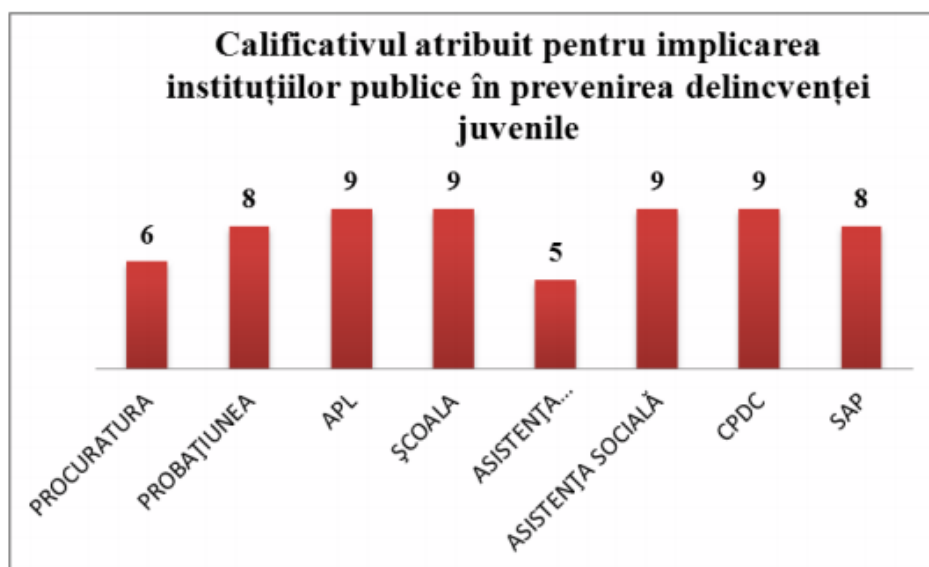
Polițiști, Gradul de implicare a instituțiilor publice în activități de prevenire a delincvenței juvenile

(Sursa: http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincvenței-jvenile-in-moldova-2015.)

Majoritatea reprezentanților APL și asistenților sociali considerau că cele mai implicate instituții publice în prevenirea delincvenței juvenile sunt școala, asistența socială, APL, CLPDC, iar ce mai neimplicate instituții sunt asistența medicală și procuratura.

Reprezentanți APL și asistenți sociali, Gradul de implicare a instituțiilor publice în activități de prevenire a delincvenței juvenile

(Sursa: http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincvenței-jvenile-in-moldova-2015.)

Concluziile studiului (2014):

Astfel, cele mai implicate instituții publice, în afară de poliție, în prevenirea delincvenței juvenile sunt școala, asistența socială, SAP, APL, iar ce mai neimplicate instituții sunt Oficiul de probațiune și procuratura.

Aceste constatări pot fi explicate și prin neînțelegerea de către actorii comunitari a rolului procuraturii în segmentul prevenirii delincvenței juvenile. În 2014, colaborare eficientă între școală, asistența socială și alte servicii publice cu atribuții în domeniul protecției copilului a devenit mai solidă, inclusiv datorită implicării în diferite proiecte și comisii de specialitate, cum ar fi Consiliul pentru protecția copilului, Comisia copilului aflat în dificultate.

Totuși, nu sunt planificate resurse pentru desfășurarea activităților cu copiii (suport logistic, deoarece specialiștii sunt deja remunerați), inclusiv activități de prevenire a delincvenței juvenile. Corespunzător, primarii trebuie să asigure planificarea în bugetele locale a surselor financiare destinate pentru activitățile cu copii, inclusiv activități de prevenire a delincvenței juvenile. De asemenea, primarul în cooperare cu polițistul de sector, urmează a întruni în ședință comună în fiecare localitate, instituțiile publice, pentru a preciza/conveni exact rolul pe care îl are fiecare instituție publică în segmentul prevenirii delincvenței juvenile și a elabora planurile comune de activitate.

Astfel, în anul 2014, se observă o activizare a APL în ceea ce privește situația copiilor. Totuși, nici pe departe toți primarii și secretarii consiliilor locale se implică în activități de prevenire a delincvenței juvenile, unii din ei încercând să delege atribuțiile spre APL de nivelul II, poliție, școală. În prezent, implicarea primarilor în activități de prevenire depinde de personalitatea acestora. Implicarea primarilor în orice activități la nivel local, inclusiv în cele de prevenire a delincvenței juvenile este crucială, or aceasta reprezintă și semnale clare pentru comunitate referitor la obiectivele comunității și parteneriatele prin care acestea trebuie atinse.

Cert este că și reprezentanții APL și asistenții sociali necesită consolidare a capacităților în domeniul prevenirii delincvenței juvenile. 30% dintre aceștia sunt de părerea că posedă o calificare insuficientă la subiect și nu au beneficiat de instruire pentru aceasta; 52% au susținut că nu dispun de materiale necesare pentru desfășurarea activităților de prevenire a delincvenței juvenile; 31% susțin că se confruntă uneori cu dificultăți de comunicare, interacțiune cu copiii ce au un comportament antisocial sau delinvent. Corespunzător, sunt necesare acțiuni de sensibilizare a atitudinii reprezentanților APL în domeniul protecției copilului și familiei, inclusiv prevenirea delincvenței juvenile, prin acțiuni de mediatizare a rolului APL în domeniu. Concomitent, reprezentanții APL urmează a fi instruiți în domeniul prevenirii delincvenței juvenile în baza unei curricule integrate referitor la protecția copilului și familiei. Adicional, pentru a facilita implicarea reprezentanților APL în activități de prevenire a delincvenței juvenile, luând în calcul arealul complex al prevenirii delincvenței juvenile, ghiduri metodologice ce ar descrie etapele și procedura de implicare (în special în parteneriat, inclusiv rolurile distincte ale primarului și specialiștilor din primărie), precum și materiale pentru beneficiari (specialiști, părinți, copii, membri ai comunității) urmează a fi elaborate și distribuite.

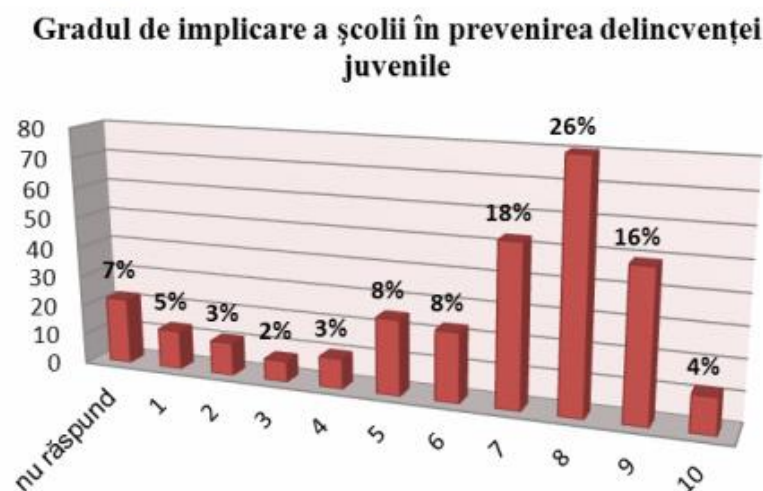
Școala. Personalitatea elevului este educată de personalitatea profesorului, spiritualitatea unuia se hrănește din spiritualitatea altuia, ceea ce face necesară o abordare interpersonală, capabilă să asigure nu doar dimensiunea informațional-operatională, transmiterea de cunoștințe, ci și dimensiunea umană, psihosocială, a creșterii și coevoluției în comun a celor doi subiecți.¹⁰ Este important ca prin manierele sale de intervenție profesorul să nu admită astfel [de modele comportamentale](#), cum ar fi „bufonul clasei”, „preferarea unora” etc.

S-a constatat că procentul diverselor infracțiuni este mult crescut la copiii care nu frecventează școala sau la cei cu o frecvență slabă. S-a constatat, de asemenea, că infracțiunile sînt mai frecvente în cazul celor slabi la învățatură, mai ales în rândul repetenților.

Atitudinea pozitivă a profesorilor, tactul lor pedagogic, priceperea de a-și apropia sufletește elevii pot avea efecte pozitive asupra scăderii procentului infracțiunilor în rândul elevilor. Dacă însă profesorul va lua o atitudine exagerat severă și chiar terorizantă, există toate șansele să împingă pe elevii cu o structură labilă în rândul delincvenților minori.¹¹

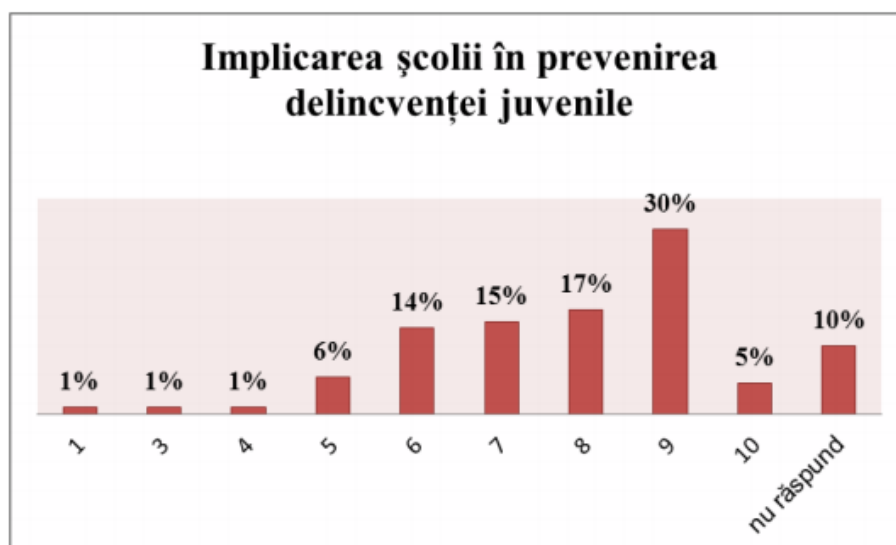
Printre deficiențele socializării în școală ar fi: tratamentul preferențial acordat elevilor „buni” cu care educatorul are tendința de a interacționa mai frecvent, neglijîndu-i astfel pe ceilalți; tendințe de a întări prin sancțiuni severe comportamentele copiilor cu probleme; insuficienta cooperare a școlii cu familia; învățămîntul formal.

Polițiști, Gradul de implicare a școlii în activități de prevenire a delincvenței juvenile

(Sursa: http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincvenței-jvenile-in-moldova-2015.)

Reprezentanți APL și asistenți sociali, Gradul de implicare a școlii în activități de prevenire a delincvenței juvenile

(Sursa:http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincvenței-juvenile-in-moldova-2015.)

Deci, instituțiile de învățământ secundar realizează multe activități în domeniul prevenirii delincvenței juvenile, atât la orele de diriginție cât și în cadrul activităților extracuriculare, atât separat cât și în parteneriat cu alte instituții din comunitate.

Către anul 2014, nu existau cerințe și instrumente clare referitor la activități de prevenție a delincvenței juvenile în instituțiile de învățământ secundar. Toate activitățile se realizează în funcție de atitudinea personală a cadrului didactic și de cerințe din partea echipei manageriale.

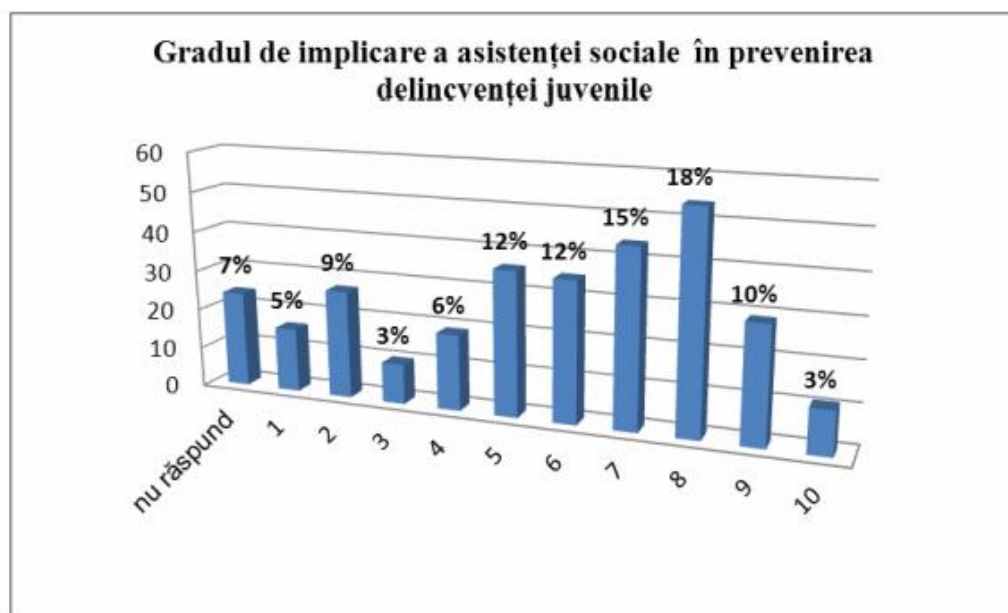
De multe ori, persoanele responsabile de această activitate, de regulă diriginții, nu au pregătirea necesară (52 % din profesorii participanți la cercetare au menționat că în ultimii 3 ani, parțial au beneficiat de instruire referitor la metode și tehnici de prevenire a delincvenței juvenile; 39% au indicat că nu dispun de materiale informative suficiente; 39% susțin că se confruntă uneori cu dificultăți de comunicare, interacțiune cu copiii ce au un comportament antisocial sau delinvent).

Corespunzător, ME trebuie să elaboreze o politică clară a implicării instituțiilor de învățământ gimnazial și liceal în activități de prevenire a delincvenței juvenile. Profesorii, în special diriginții urmează a fi instruiți în domeniul formării pentru prevenirea delincvenței juvenile și dotați cu echipamentul și materialele necesare desfășurării activităților informativ – formative în domeniul prevenirii delincvenței juvenile (inclusiv materiale didactice de suport și de distribuire pentru audienți). Adicional, elaborarea unui set de instrumente și metode care ar clarifica modalitatea de prevenire a delincvenței juvenile și comportamentul antisocial în instituțiile de învățământ secundar, luând în calcul atribuțiile psihologului școlar.

Respondenții au fost solicitați să aprecieze pe o scală de la 1 la 10 gradul de implicare a asistenței sociale în activități de prevenire a delincvenței juvenile (calificativul 1 – deloc, 10 – excelent).

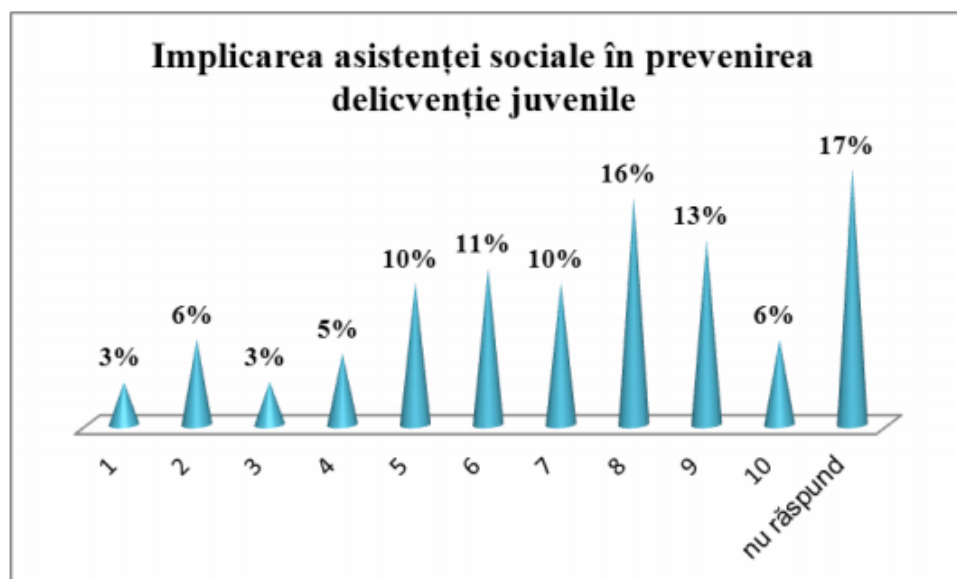
18 % dintre polițiștii respondenți la chestionar au apreciat gradul de implicare a asistenței sociale în activități de prevenire a delincvenței juvenile cu 8, 15 % - 7 și 12 % cu 5.

Polițiști, Gradul de implicare a asistenței sociale în activități de prevenire a delincvenței juvenile

(Sursa: http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincvenței-jvenile-in-moldova-2015.)

Părinți, Gradul de implicare a asistenței sociale în activități de prevenire a delincvenței juvenile

(Sursa: http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincvenței-jvenile-in-moldova-2015.)

Concluziile studiului, 2014: Majoritatea reprezentanților APL, polițiștilor, profesorilor și părinților participanți la studiu au menționat implicarea bună a organelor de asistență socială în activitățile de prevenire a delincvenței juvenile.

Este de remarcat că asistenții sociali au mai multe atribuții conform fișei de post, fluctuația de cadre este mare, în multe localități rurale asistenții sociali nu au nici studii de

specialitate, în timp ce atribuțiile acestora în domeniul prevenirii delincvenței juvenile de asemenea nu le sunt suficient de clare. Corespunzător, ministerul de resort, în parteneriat cu alte instituții publice, urmează a clarifica care sunt atribuțiile organelor de asistență socială în activitățile de prevenire primară, secundară și terțiară a delincvenței juvenile și modalitatea de implicare în activități comune de prevenție, reflectându-le într-o instrucțiune / regulament intern adus la cun

Mass-media poate influența în sens negativ delincvența juvenilă; or, violența văzută la televizor sau la cinematograful duce la creșterea agresivității și a criminalității în rândul copiilor și tinerilor.

Dacă rolul delincventului este interpretat de un actor simpatizat de copii, efectele negative sînt mai mari, copiii străduindu-se să-l imite. [Literatura](#), filmele, programele de jocuri pe calculator care proslăvesc infracțiunea, violul sau crima constituie pentru copii un veritabil drog, promovîndu-le un comportament pe măsura celor citite și văzute.¹²

În baza studiului efectuat asupra tinerilor infractori în 2005, s-a stabilit că în calitate de cauze ale delincvenței proprii ei identifică: prima ar fi dezorganizarea din cadrul familiei – 78,3%; a doua: condițiile de viață – 51% și lipsa unei protecții sociale adecvate din partea statului – 59,9%; desfrîul social – 35% (alcoolismul, drogurile, prostituția, etc.), influența mediului de prieteni – 45%; carențele educative și afective – 28,3%.²³⁶

2. Starea, structura și dinamica delincvenței juvenile

2.1 Starea delincvenței juvenile

2.2 Structura delincvenței juvenile

2.3 Dinamica delincvenței juvenile

2.4 Delincvența juvenilă în mun. Bălți

2.1 Starea delincvenței juvenile

Actul delincvent comis de minor este unul izolat, cu un caracter strict individual, în timp ce delincvența juvenilă constituie o stare socială caracterizată prin globalitatea faptelor care perturbă o societate. [Sub aspect global](#), ca un fenomen de masă, delincvența juvenilă este caracterizată prin indici cantitativi și calitativi.

Aspectul cantitativ desemnează determinările măsurabile, care se referă la elementele delincvenței ce se exprimă prin număr, grad, mărime, întindere, suprafață, volum, masă, intensitate, ritm etc. Acesta se identifică prin numărul faptelor comise de minori, gravitatea acestora, repartitia teritorială și pe categorii de vîrstă etc.

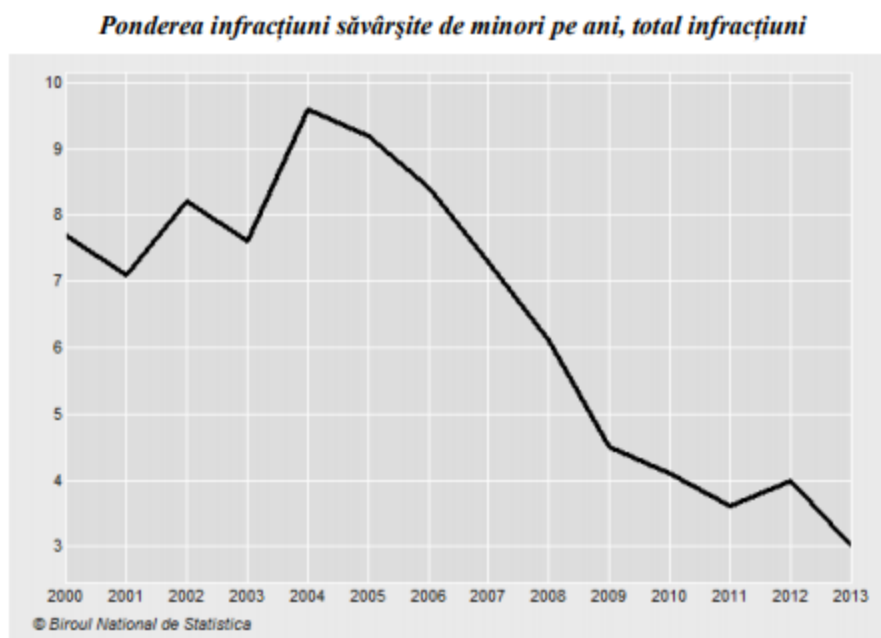
Aspectul calitativ desemnează sistemul sau unele din însușirile unor procese și fenomene, vizează determinările sale în planul individualizării, al particularităților specifice. Criteriile calitative vizează, în mod nemijlocit, atât aspectele generale, cât și cele specifice sau individuale, relative la persoana delincventului minor.

Aspectele enunțate constituie starea (nivelul) criminalității sau delincvenței juvenile, exprimată prin suma crimelor sau delictelor săvârșite și a persoanelor ce le-au comis (persoane vinovate minore), precum și prin coeficienți sau indici relativi ai delincvenței juvenile. Nivelul delincvenței juvenile se reprezintă prin valoarea determinată din numărul total de infracțiuni

---

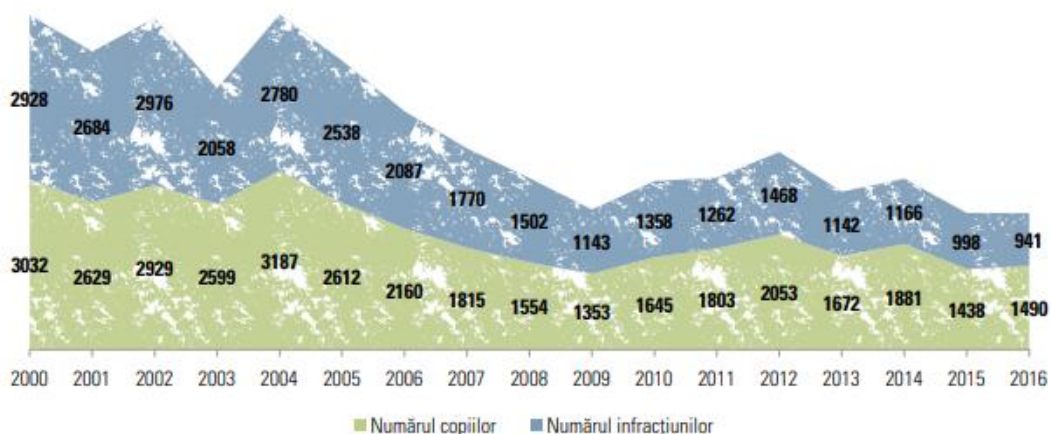
²³⁶ BUCIUCEANU, Mariana. Probleme sociale ale comportamentului delincvent în rândul tineretului (în baza investigațiilor sociologice efectuate în Republica Moldova, p.59 // www.cnaa.acad.md.

săvârșite pe un teritoriu determinat într-o perioadă de timp stabilită, raportată la un număr stabilit de populație, spre exemplu la 1000; 10000 sau 100 000 de indivizi²³⁷.

(Sursa: http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincventei-juvenile-in-moldova-2015.pdf)

O imagine de ansamblu cu privire evoluția comportamentului delincvent al minorilor ne oferă diagrama de mai jos:

Diagrama 3.1.2. Numărul copiilor care au săvârșit infracțiuni și numărul de infracțiuni comise

(Sursa: Studiul „Prevenirea delincvenței juvenile în Republica Moldova” a fost elaborat de Liliana Astrahan, specialist în protecția copilului. © Terre des hommes - Moldova,

²³⁷ <https://mu haz.org/universitatea-de-stat-din-moldova-v4.html?page=8>

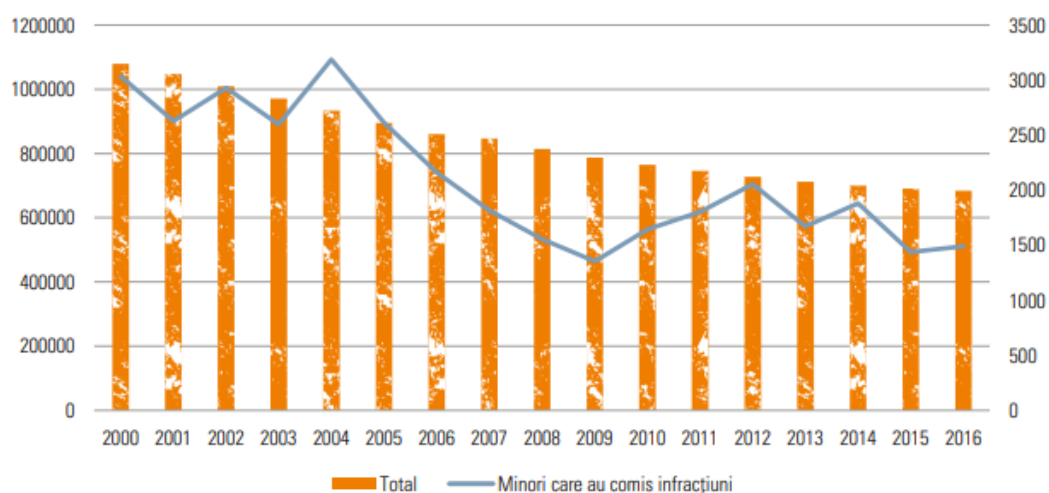

2018. https://childhub.org/ro/system/tdf/library/attachments/prevenire_delicventa_juvenil_a.pdf?file=1&type=node&id=30113

În fiecare an, circa 2000 de copii direct sau indirect vin în contact cu sistemul de justiție. Deși, conform datelor statistice, rapoartelor anuale ale IGP al MAI, numărul infracțiunilor săvârșite de copii s-a redus, numărul copiilor care comit fapte ilegale este în creștere. Diagrama supra ilustrează faptul că, începând cu anul 2010, numărul copiilor care comit infracțiuni este în creștere (de la 1143 copii în 2009 la 1490 în 2016), iar numărul infracțiunilor este în descreștere (941 infracțiuni în 2016 și 1143 în 2009). Acest fapt denotă că în ultimii ani este în creștere delincvența juvenilă de grup, la comiterea unei infracțiuni raportul fi ind în medie 2 copii²³⁸.

Concluzia că în ultimii ani, începând cu 2009, a sporit fenomenul delincvenței juvenile rezultă și din raportul numărului de copii care comit infracțiuni cu numărul de copii în ansamblu pe țară. Astfel, diagram de mai la vale indică o creștere semnificativă a ponderii infracțiunilor comise de minori de la 1,7% în anul 2009 până la 2,2% în anul 2016, fiind determinată de micșorarea natalității și majorarea numărului copiilor care comit infracțiuni. Totodată, se observă că în perioada 2012-2016 evoluția delincvenței juvenile este stabilă.

Potrivit diagramei 3.1.4, în perioada anilor 2000-2009, printre copiii care comit infracțiuni prevalează cei care au vârsta de 16-17 ani (în medie mai mult de jumătate din numărul copiilor). Începând cu 2010, sunt înregistrate și cazurile copiilor care comit infracțiuni și nu răspund penal, copii cu vârsta de până la 14 ani. Comparativ cu perioada anilor 2000-2009, când nu erau înregistrate date privind copiii care săvârșesc fapte penale fi ind sub vârsta răspunderii penale, începând cu anul 2010 numărul acestor copii este înregistrat. Datele statistice ne sugerează că numărul copiilor care săvârșesc fapte penale aflându-se sub vârsta răspunderii penale este în creștere, reprezentând în medie 6% din cazurile înregistrate.

238

https://childhub.org/ro/system/tdf/library/attachments/prevenire_delicventa_juvenila.pdf?file=1&type=node&id=30113

(Sursa: Studiul „Prevenirea delincvenței juvenile în Republica Moldova” a fost elaborat de Liliana Astrahan, specialist în protecția copilului. © Terre des hommes - Moldova, 2018. https://childhub.org/ro/system/tdf/library/attachments/prevenire_delicventa_juvenil_a.pdf?file=1&type=node&id=30113)

2.1 Structura delincvenței juvenile

Prin **structura delincvenței juvenile** înțelegem configurația elementelor componente ale delincvenței juvenile, în cadrul sistemului în ansamblu. Descrierea structurii delincvenței înseamnă:

- în primul rând, relevarea elementelor ei constitutive în baza unor particularități;
- în al doilea rând, stabilirea ponderii specifice a fiecărui element în cadrul delincvenței juvenile în ansamblu;

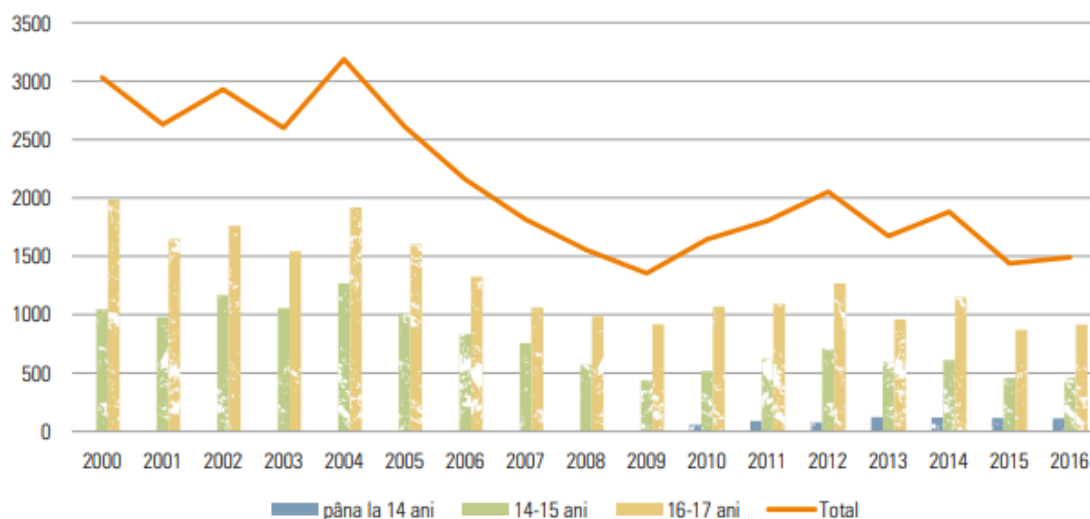
- în al treilea rând, stabilirea legăturii între elemente;

în al patrulea rând, stabilirea legăturii între fiecare element particular cu sistemul delincvenței și criminalității în general.

Structura delincvenței juvenile cuprinde:

- a) delincvența după tipul de devianță;
- b) după tipul personalității delincventului minor;
- c) după structura socio-demografică etc.²³⁹

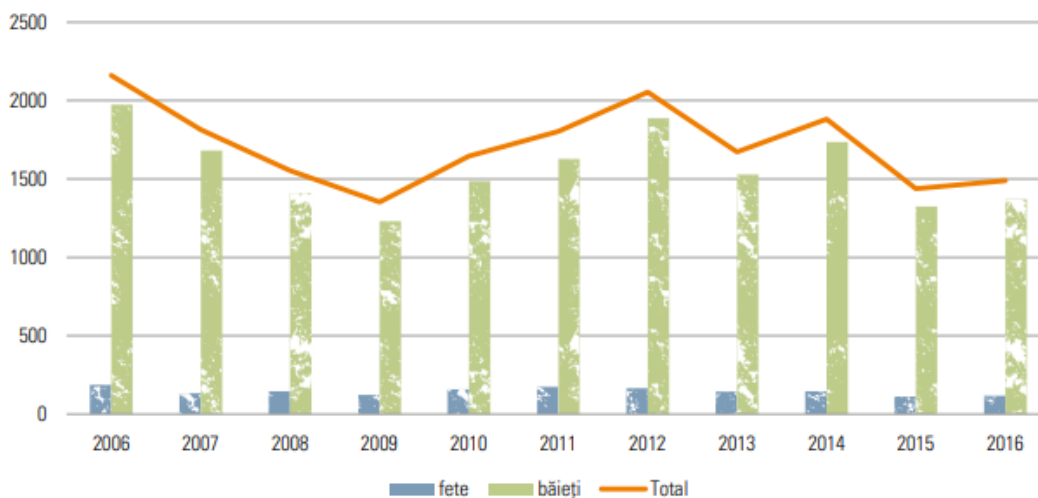
Diagrama 3.1.3. Numărul copiilor în ansamblu pe țară și numărul copiilor care au comis infracțiuni

Diagrama 3.1.4. Numărul copiilor care au săvârșit infracțiuni după categorii de vârstă

(Sursa: Studiul „Prevenirea delincvenței juvenile în Republica Moldova” a fost elaborat de Liliana Astrahan, specialist în protecția copilului. © Terre des hommes - Moldova,

²³⁹ <https://muhaz.org/universitatea-de-stat-din-moldova-v4.html?page=8>

Diagrama 3.1.5. Numărul de copii care au comis infracțiuni după criteriul de sex - fete/băieți

(Sursa: Studiul „Prevenirea delincvenței juvenile în Republica Moldova” a fost elaborat de Liliana Astrahan, specialist în protecția copilului. © Terre des hommes - Moldova, 2018. https://childhub.org/ro/system/tdf/library/attachments/prevenire_delicventa_juvenil_a.pdf?file=1&type=node&id=30113)

Referitor la diferențe după criteriul de sex, nu s-au produs schimbări semnificative. Diagrama 3.1.5. demonstrează că **pe parcursul anilor 2000-2016 există o constanță, în medie 9% de fete care comit infracțiuni comparativ cu 91% de băieți.**

Din numărul total de infracțiuni comise timp de 16 ani, furtul și jaful rămân a fi cele mai răspândite infracțiuni comise de către copii. De exemplu, 69% din copii au comis furturi, 8% - jafuri și 4% - acte de huliganism, 3% - infracțiuni legate de droguri și 2% - tâlhării. Se observă o schimbare semnificativă după criteriul vârstei copiilor, astfel, numărul copiilor-delinvenți care nu au atins vârsta de 14 ani este în creștere din anul 2010, cel mai mare număr fiind atins în anul 2014. Copiii cu vârsta de 16-17 ani sunt implicați, de exemplu în 2016, mai mult în jafuri (60%), tâlhării (63%), acte de huliganism (81%) și numărul copiilor cu vârsta de 14-15 ani este relativ constant, fiind mai puțin implicați în comiterea infracțiunilor. Așadar, concluzia care se impune este că vârsta comiterii infracțiunilor se micșorează, iar ponderea infracționalității juvenile este în creștere.

În baza analizei informațiilor prezentate de către IGP al MAI cu privire la situația delincvenței juvenile pentru anii 2013-2016, pot fi punctate următoarele: « 98% din copii care au săvârșit infracțiuni pentru prima dată și numai 2% din copii în mod repetat. Aceste date relevă că riscul de recidivă este mai diminuat printre copii, dar se menține tendința de creștere a criminalității ca urmare a săvârșirii infracțiunilor pentru prima dată de către un număr mai mare de copii; « 65% din copii domiciliază în alte localități decât cele în care săvârșesc infracțiunea și 35% din copii domiciliază în aceeași localitate. În baza acestor date, se poate afirma că are loc deplasarea copiilor în teritoriul țării, îndeosebi din mediul rural spre cel urban, unde există mai multe posibilități pentru distracții, fiind și un factor ce explică numărul mai mare de furturi

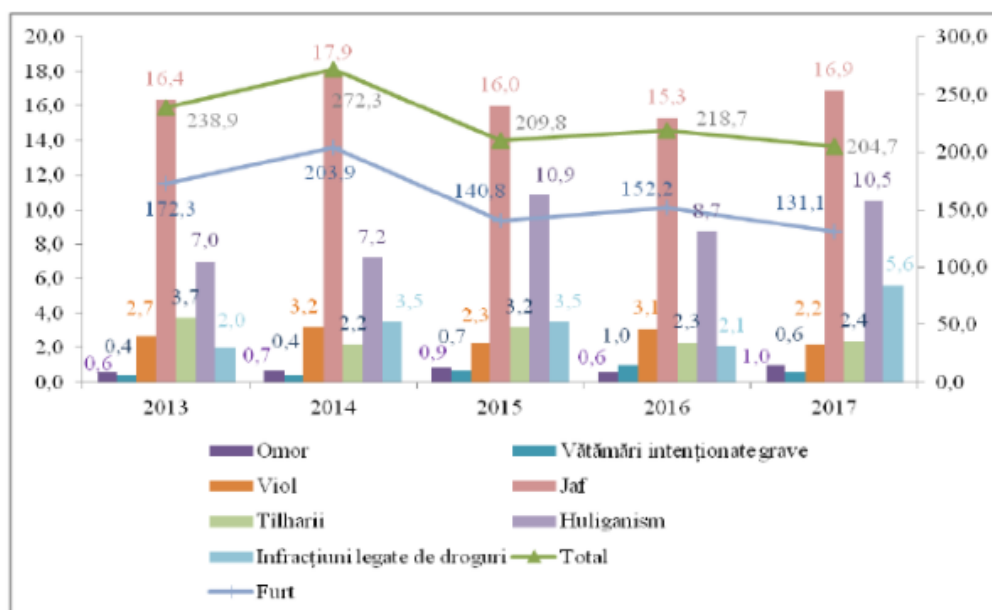
comise de copii; « 42% din copii care comit infracțiuni fac parte din familii vulnerabile, 13% provin din familii monoparentale. De aici decurge concluzia că majoritatea copiilor comit infracțiuni din lipsa de supraveghere și înțelegere din partea părinților²⁴⁰.

Tabelul 1. Numărul infracțiunilor comise împotriva copiilor și ponderea lor după tipuri în anii 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017
Total infracțiuni (valori absolute)	867	1120	1334	1313	1401
inclusiv (în %):					
Omor	0,9	0,2	0,3	0,8	0,9
Vătămări intenționate grave	0,7	0,7	0,4	0,4	0,4
Violuri	8,2	7,2	5,5	6,5	6,4
Jafuri	6,8	6,5	4,3	4,3	4,1
Tâlhării	0,9	0,2	0,1	0,2	0,2
Traficul de copii	2,3	2,0	0,4	2,7	4,1
Huliganismul	3,7	4,5	4,0	4,4	6,4
Proxenetismul	0,1	0,1	0,2	0,3	0,1
Pruncuciderea	0,1	0,5	0,0	1,6	0,1
Raportul sexual cu o persoana care nu a împlinit vârsta de 16 ani	5,5	6,8	9,7	9,6	8,9
Șantajul	0,6	0,3	0,1	0,1	0,5
Acțiuni perverse	1,6	2,3	6,4	3,6	4,0
Alte infracțiuni	68,5	68,8	68,7	65,5	64,0

Sursa: realizat în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, accesibil la: <http://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6017>

(Sursa: (Sursa:
https://www.researchgate.net/publication/338547779_UNELE_ASPECTE_ALE_SITUATIEI_SOCIAL-ECONOMICE_A_COPIILOR_DIN_REPUBLICA_MOLDOVA

Figura 6. Ponderea minorilor ce au comis infracțiuni la 100 000 de locuitori de vârstă respectivă în anii 2013-2017, în procentimile

Sursa: realizat în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, accesibil la: <http://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6017>

(Sursa:

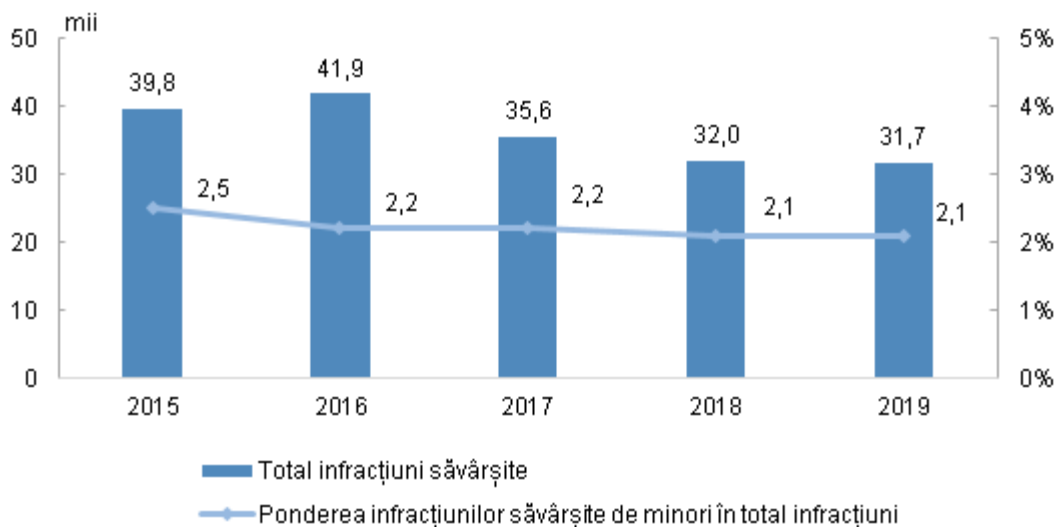
https://www.researchgate.net/publication/338547779_UNELE_ASPECTE_ALE_SITUATIEI_SOCIAL-ECONOMICE_A_COPIILOR_DIN_REPUBLICA_MOLDOVA

Infraționalitatea juvenilă 2015-2019

Ponderea infracțiunilor comise de minori în ultimii 5 ani s-a redus

Conform datelor Ministerului Afacerilor Interne, în cazul minorilor, ca și în cazul populației la general, se înregistrează o tendință de scădere a ratei infracționalității. Astfel, în anul 2019, la 100 mii minori (0-17 ani) au revenit 114 infracțiuni, față de 165 infracțiuni în anul 2015. Ponderea infracțiunilor comise de minori în total infracțiuni a scăzut de la 2,5% în anul 2015 până la 2,1% în 2019.

Figura 10. Numărul total al infracțiunilor înregistrate și ponderea infracțiunilor săvârșite de către minori, 2015-2019

Minorii comit cel mai des furturi, jafuri și acte de huliganism (2015-2019)

Infracțiunile cel mai des comise de minori rămân a fi furturile, cu o pondere de 63,0% din total infracțiuni, jafurile – 6,1%, cazurile de huliganism – 4,3%, vătămările intenționate – 3,1% și infracțiunile legate de droguri – 0,5%, precum și alte infracțiuni – 23,0%.

Numărul total al minorilor care au comis infracțiuni, în anul 2019, a constituit 1215 copii, inclusiv 1145 copii cu vârsta 14-17 ani (94,2%), restul având vârsta de până la 14 ani. Preponderent infracțiunile au fost săvârșite de băieți, 91,1% față de 8,9% în cazul fetelor²⁴¹.

În același timp, o creștere evidentă a indicatorilor se observă la capitolul „Infracțiuni grave”, unde au fost înregistrate 35 și 26 infracțiuni respectiv în anii 2018, 2019 față de 23 și 24 în anii 2016, 2017 (vezi tabelul de mai jos). **Deși mai puțin decât în aceeași perioadă a anului 2018, indicatorul este în creștere comparativ cu anii 2016 și 2017¹⁸⁹**, de aceea necesită atenția cuvenită din partea autorităților²⁴².

Anul 2016	Anul 2017	Anul 2018	Anul 2019
23	24	35	26

(Sursa: <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/03/RAPORTUL2019-FINAL.pdf>)

TABEL: Numărul de copii care au comis sau au fost implicați în comiterea infracțiunilor (între 14-18 ani), pe ani²⁴³

²⁴¹ Sursa: <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6662>)

²⁴² <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/03/RAPORTUL2019-FINAL.pdf>

²⁴³ ZAHARIA, Victor, PANICO, Ceslav. Mecanismul inter-instituțional de lucru cu copiii în conflict cu legea și copiii sub vârsta răspunderii penale. Noi abordări la nivel local în regiunile Bălți, orhei, Ungheni, Căușeni și Leova. IRP, Chișinău, 2020, p.19

Anul	Nr. copiilor care au comis/ participat la comiterea infracțiunilor	Vârsta copiilor (între 14-18 ani)	Nr. copiilor trași la răspundere (din nr. total)	Nr. copiilor care au săvârșit pentru prima dată o infracțiune	Nr. copiilor care au săvârșit repetat o infracțiune
2019	1215	1145 (94,2%)	888 (73%)	1176	39 (3,2%)
2018	1254	1176 (93,8%)	895 (71,4%)	1197	57 (4,5%)
2017	1384	1295 (93,4%)	941 (68%)	1297	87 (6,3%)
2016	1490	1378 (92,5%)	787 (52,8%)	1442	48 (3,2%)
2015	1438	1325 (92,1%)	815 (56,7%)	1406	32 (2,2%)

În perioada analizată (2015-2019), este observat faptul că numărul copiilor care au comis sau au fost implicați în comiterea infracțiunilor este de asemenea în descreștere. În același timp, **chiar dacă numărul copiilor care au comis o infracțiune este în descreștere, ponderea copiilor trași la răspunderea penală este în creștere** (de la 56,7% în 2015 la 73% în anul 2019).

De asemenea, după o creștere în 2016 a ratei copiilor implicați repetat în comiterea unei infracțiuni (6,3 % din numărul total al infracțiunilor comise de copii), în 2019 această rată este în descreștere, constituind 3,2 %. Acest fapt se poate datora la mai multe aspecte – **creșterea numărului condamnărilor la pedeapsa închisorii** (procentual raportat la numărul total a copiilor care au comis o infracțiune; o îmbunătățire la prima vedere dar care probabil **va avea efecte adverse de durată**) și/sau **îmbunătățirea serviciilor de reintegrare socială în comunitate**.²⁴⁴

2.2 Dinamica delincvenței juvenile

Dinamica delincvenței juvenile constituie evoluția fenomenului în timp și spațiu, în comparație cu alte perioade și spații. După dinamică se determină mișcarea delincvenței juvenile pe anotimpuri, zone teritoriale, diferențe între delincvența urbană și cea rurală etc²⁴⁵.

Conform informațiilor prezentate mai sus se observă că perioada 2000-2015 poate fi divizată în două etape. **Etapa întâi (2000-2009), în cadrul căreia se observă tendința de micșorare a nivelului infracțiunii juvenile, caracterizată prin scăderea numărului de copii care comit infracțiuni și, respectiv, numărul infracțiunilor este mai mic.** Această perioadă este caracterizată de un șir de reforme în mai multe domenii care au tangență cu asigurarea interesului superior al copilului. De exemplu, reforma sistemului de justiție. **Începând cu anul 2002, s-au întreprins acțiuni pentru dezvoltarea unui sistem separat de justiție juvenilă care abordează necesitățile specifice copiilor afați în conflict cu legea. Aceste schimbări au fost observate la nivel de ajustare a cadrului legal și consolidare a capacităților specialiștilor la scară națională.**

²⁴⁴ BIDEEM, p.19

²⁴⁵ <https://muhaz.org/universitatea-de-stat-din-moldova-v4.html?page=8>

De asemenea, în această perioadă a fost pus începutul consolidării sistemului justiției juvenile prin îmbunătățirea condițiilor de detenție, perfecționarea legislației în domeniul alternativelor la detenție și dezvoltarea serviciului de probațiune. S-au produs schimbări și la nivelul sistemului social. A fost elaborat primul concept național privind protecția copilului și familiei, care a finalizat cu aprobarea Strategiei Naționale privind Protecția Copilului și Familiei și a Planului de Acțiuni pentru 2003-2008. Acesta a fost primul document, care a stabilit direcțiile strategice fundamentale în îmbunătățirea sistemului de protecție a copilului din Republica Moldova, care prevedea dezvoltarea cadrului legal, inclusiv elaborarea Legii privind asistența socială și regulamentul cu privire la standarde; dezvoltarea resurselor umane angajate în protecția copilului, inclusiv prin instruirea asistenților sociali; și dezvoltarea serviciilor sociale comunitare și specializate pentru copii și familii afl ate în difi cultate. În 2006, Moldova a lansat oficial reforma sistemului de îngrijire a copilului. Obiectivele reformei au inclus crearea unei rețele de asistenți sociali comunitari, dezvoltarea serviciilor de sprijin familial și a serviciilor de plasament familial alternativ și reorganizarea instituțiilor de îngrijire rezidențială a copilului. A fost creat MMPSF cu responsabilități în domeniul reformei sistemului de îngrijire a copilului, fiind elaborată și aprobată **Strategia Națională și Planul de Acțiuni pentru Dezinstituționalizare 2007-2012** și Programul Național privind Crearea Sistemului Integrat de Servicii Sociale. La fel, în această perioadă se observă implicarea mai activă a societății civile în oferirea de servicii direct copiilor, inclusiv la nivel rural. La nivelul sistemului educațional are loc elaborarea politicilor pentru asigurarea educației de calitate copiilor, fiind adoptate un șir de documente, cum ar fi : Programul de modernizare a sistemului educațional în Republica Moldova (Hotărârea Guvernului nr. 863 din 16 august 2005); Strategia națională „Educație pentru toți” (Hotărârea Guvernului nr. 410 din 2003) și Planul respectiv de acțiuni (Hotărârea Guvernului nr. 527 din 21. 05. 2004); Programul „Salt”; Strategia pentru tineret (Hotărârea Guvernului nr. 1541 din 22. 12. 2003); Strategia Națională de Dezvoltare pentru anii 2008–2011, adoptată în luna decembrie 2007 de către Parlamentul Republicii Moldova, prevede îmbunătățirea calității educației și sporirea accesului, orientându-se la indicatorii accesului la educație elaborați de organisme internaționale.

Așadar, **am putea afirma că reformele inițiate în perioada 2000-2010 au avut un impact pozitiv asupra situației copilului, fiind observată descreșterea ratei infracționalității juvenile.**

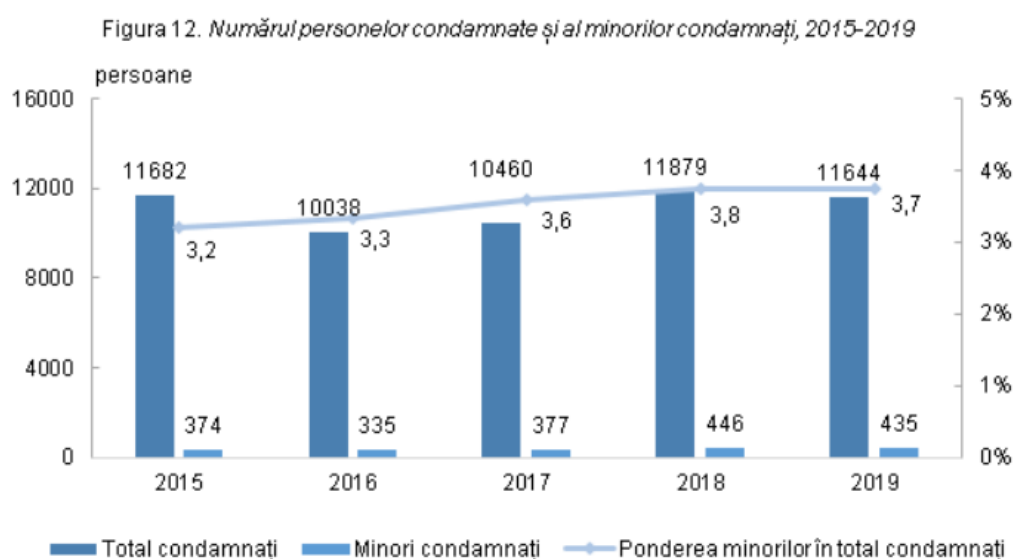
Etapa a doua (2010-2015) este caracterizată prin tendința creșterii criminalității: vârsta copiilor care comit infracțiuni este mai mică (până la 14 ani și nu sunt pasibili de răspundere penală), crește tendința infracționalității de grup, infracționalității organizate (de exemplu: implicarea copiilor în infracțiuni legate de droguri), anual este înregistrat un număr mare de copii care comit infracțiuni pentru prima dată. Deși în această perioadă sunt continuate reformele inițiate anterior, îmbunătățirea și elaborarea altor politici pentru asigurarea bunăstării copilului, prin crearea, dezvoltarea mai multor servicii, cum ar fi centre de resurse pentru incluziunea copiilor, centre de plasament, asistență parentală profesionistă, centre de zi pentru copii etc., se observă anumite lacune, provocări și necesități pentru îmbunătățirea în continuare a sistemului de protecție a copilului. **În această perioadă, în cadrul procesului reformei instituțiilor rezidențiale, s-a inițiat procesul dezinstituționalizării copiilor, în anul 2011, prin HG nr. 1183 din 22.12.2010, a fost lichidată școala-internat pentru copii cu devieri comportamentale din s. Soloneț, Soroca.** Majoritatea copiilor plasați în instituțiile de tip

rezidențial proveneau din familii vulnerabile (sărăcie, prezența unui singur părinte etc.), precum și cei care fuseseră reînțorși în familia biologică și nu erau asigurați cu o protecție de lungă durată, care să răspundă necesităților copilului, favorizând comportamentele de supraviețuire prin forme deviate. Dezvoltarea insuficientă sau lipsa serviciilor sociale specializate pentru asistența copiilor aflați în conflict cu legea și a familiilor este complementată și de competențe insuficiente ale specialiștilor în domeniul protecției copilului. Conform mai multor studii, sistemul actual de protecție este rigid și ineficient. În acest context, respectând principiul echilibrului între nevoile copilului și resursele necesare satisfacerii acestora, ar fi necesar de dezvoltat/consolidat servicii în funcție de necesitățile și specificul categoriei de copii, ținând cont de contextul social. (2018)

Minorii primesc ca pedeapsă preponderent condamnarea condiționată, iar fiecare al doilea minor condamnat a comis furt

În anul 2019, numărul minorilor condamnați a constituit 435 copii, la 100 mii minori revenind 75 copii condamnați, comparativ cu 62 copii în anul 2015. Aproape fiecare al doilea minor (46,9%) a fost condamnat pentru furt – 204 copii, condamnați pentru huliganism – 56 copii (12,9%), pentru jaf și tâlhării – 36 copii (8,3%), pentru infracțiuni legate de droguri – 8 copii (1,8%), pentru omor au fost condamnați 7 copii (1,6%), iar pentru viol – 5 copii (1,1%). În structura sancțiunilor aplicate minorilor, a fost preponderentă condamnarea condiționată (42,1%), iar fiecare al patrulea minor a primit pedeapsa cu închisoare (25,1%).

Este însă de reținut, că penitenciarele din Republica Moldova, în care sunt deținuți minori, reprezintă un risc pentru viața și sănătatea copiilor.

Ombudsmanul Copilului constată că **sistemul penitenciar național nu corespunde prevederilor internaționale și reprezintă un pericol pentru copiii care se află în detenție.** Din cererile parvenite și din apelurile telefonice constatăm faptul că copiii sunt adesea bătuți de către colaboratori, iar în situațiile când sunt conflicte între copii angajații le neglijează până când situația atinge o cotă maximă de risc. Mai mult, copiii indică faptul că înșăși unii colaboratori pot genera situații de conflict între copiii deținuți, „în scopuri profilactice”. Astfel, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului notează că detenția răspunde rareori necesităților specifice ale copiilor ca grup sau la nivel individual, inclusiv necesității de educație adecvată, contact cu familia și comunitatea, sport, recreere ș.a. Dimpotrivă, aceasta agravează adesea vulnerabilitatea lor, expunându-i mai multor forme și situații de risc, cum ar fi discriminarea, abuzul, violența, condițiile de viață precare, îngrijirea medicală și nutriția inadecvate. Atunci când sunt lipsiți de libertate, aceștia sunt, de asemenea, expuși riscului de auto-vătămare sau chiar de sinucidere²⁴⁶.

Procesul de resocializare a copiilor care și-au ispășit pedeapsa. Avocatul Poporului pentru drepturile copilului notează că sistemul de resocializare a copiilor care și-au ispășit pedeapsa nu corespunde standardelor internaționale pentru protecția drepturilor copilului și astfel apar condiții de risc pentru securitatea copilului. Astfel, Ombudsmanul Copilului menționează că acești copii nu sunt antrenați în activități eficiente de resocializare nici în perioada detenției, nici atunci când se eliberează din detenție, iar în perioada reintegrării copiilor în societate, aceștia ajung să fie niște copii-Mowgli, care nu posedă elementarul de cunoștințe de interacțiune cu mediul social²⁴⁷.

O situație alarmantă o reprezintă grupul de copii care nu au pe nimeni în societate și ajungând în libertate, din cauza lipsurilor și problemelor, comit infracțiuni, pentru a fi condamnați și ajungând repetat în penitenciar, mediu deja cunoscut, cu reguli oarecum acceptate și asumate de către minori, penitenciarul devine pentru ei unicul mediu „normal” de existență. Lipsa perspectivei, a oportunităților sociale, oricât de modeste, a locurilor de muncă și stigmatizarea socială sunt problemele invocate cel mai des de copiii care au fost eliberați și care s-au întors în instituțiile de detenție.

În anul 2020 au fost înregistrate 606 infracțiuni săvârșite de către minori sau cu participarea acestora, ceea ce a constituit 2,3% din total infracțiuni înregistrate. Comparativ cu anul precedent s-a atestat o reducere cu 8,7% a infracțiunilor săvârșite de minori, în special a infracțiunilor contra patrimoniului. La 100 mii copii în vârstă de 0-17 ani au revenit 106 infracțiuni comise de minori comparativ cu 156 infracțiuni în anul 2016, când a fost înregistrat cel mai mare nivel al ratei infracționalității juvenile din ultimii 5 ani. Minorii, cel mai frecvent au fost implicați în săvârșirea furturilor – 56,3%, după care urmează jafurile – 6,6% și huliganismul – 4,0%²⁴⁸.

Tabelul: Infracționalitatea juvenilă ăe sexe, 2016-2020²⁴⁹

²⁴⁶ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/03/RAPORTUL2019-FINAL.pdf>

²⁴⁷ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2020/03/RAPORTUL2019-FINAL.pdf>

Nivelul infracționalității în republica Moldova în anul 2020,
<https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6929>

²⁴⁸

²⁴⁹ Nivelul infracționalității în Republica Moldova în anul 2020,
<https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6929>

Tabelul 11. Infrafracțiunile comise de minori, 2016-2020, cazuri

	2016	2017	2018	2019	2020
Infrafracțiuni săvârșite de minori	941	798	688	664	606
inclusiv:					
de către fete	78	103	86	102	35
de către băieți	863	695	602	562	571
Rata infrafracționalității juvenile, cazuri la 100 mii copii cu vârsta 0-17 ani	156	134	118	116	106

În 2020, la 10 mii de copii în vârstă de 0-17 ani au revenit 19,8 minori infractori

În cazul minorilor a predominat condamnarea condiționată (44,0%), închisoarea (41,2%) și amenda (6,6%)

Tabel: repartizarea condamnărilor după pedeapsa principală stabilită de instanțele judecătorești, 2018-2020, persoane²⁵⁰

Tabelul 12. Repartizarea condamnărilor după pedeapsa principală stabilită de instanțele judecătorești, 2018-2020, persoane

	2018			2019			2020		
	Total	inclusiv:		Total	inclusiv:		Total	inclusiv:	
		femei	minori		femei	minori		femei	minori
Total condamnați	11 879	785	446	11 644	752	435	9 401	589	318
inclusiv:									
Închisoare	2 277	120	93	2 449	130	109	2 417	146	131
Amendă	2 833	196	41	2 288	148	31	1 126	115	21
Condamnare condiționată	2 796	276	162	2 582	222	183	2 104	170	140
Muncă neremunerată în folosul comunității	3 385	156	92	3 977	206	80	3 754	158	17
Alte pedepse	588	37	58	348	46	32	-	-	9

Tab: Infrafracțiuni comise de miori²⁵¹:

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	cazuri					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Total țară¹	1 166	998	941	798	688	664
Mun. Chișinău	313	196	157	159	164	156
Nord	278	240	288	239	204	183
mun. Bălți	124	91	85	88	76	77
Briceni	1	-	14	1	-	-
Dondușeni	-	2	23	1	-	2
Drochia	9	23	18	19	7	3
Edineț	15	26	21	20	18	8
Fălești	36	26	35	21	24	24
Florești	3	-	16	21	8	8
Glodeni	12	12	9	2	9	-
Ocnîța	2	3	12	7	4	2
Râșcani	30	27	14	3	1	4
Sângerei	25	19	12	19	31	29
Soroca	21	11	29	37	26	26
Centru	317	320	287	250	214	186

2.3 Delincvența juvenilă în mun. Bălți

Dacă e să analizăm numărul cauzelor penale ce au fost examinate de către Judecătoria Bălți (sediul Bălți) în perioada anului 2018, atunci aici vedem o creștere a numărului cauzelor în comparație cu anul 2017.

²⁵⁰ Nivelul infrafracționalității în republica Moldova în anul 2020, <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6929>

²⁵¹ https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Statistica_teritoriala/Statistica_teritoriala_editia_2020.pdf

Astfel, în anul 2018 s-a înregistrat pe rolul Judecătoriei Bălți un număr total de 65 cauze penale cu implicarea minorilor în care a fost examinată săvârșirea infracțiunilor prevăzute de următoarele articole din Codul penal al Republicii Moldova:

- ✚ art. 179 – violare de domiciliu – 1 infracțiune;
- ✚ art. 186 – furtul – 30 infracțiuni;
- ✚ art. 187- jaf– 12 infracțiuni;
- ✚ art. 188 – tâlhărie – 1 infracțiune;
- ✚ art. 189 – șantajul – 1 infracțiune;
- ✚ art. 190 – escrocherie – 2 infracțiuni;
- ✚ art. 264¹ – conducerea mijlocului de transport în stare de ebrietate – 5 infracțiuni
- ✚ art. 287 – huliganism – 7 infracțiuni;
- ✚ art. 192¹ –răpirea mijlocului de transport – 6 infracțiuni;

Calitatea actului judecătoresc este un indicator de performanță pentru fiecare judecător și pentru fiecare instanță de judecată, în parte, dar și pentru sistemul judiciar în ansamblu.

În cadrul legislativ actual, calitatea actului de justiție și controlul activității profesionale a judecătorului sunt în mod obiectiv necesare și utile, fiind de natură să contribuie la garantarea calității funcționării sistemului judiciar.

Activitatea de judecată se finalizează prin hotărâre judecătorească, aceasta exprimând pe deplin realizarea puterii judecătorești și a actului de justiție.

Prin urmare, este generată necesitatea iminentă de monitorizare a examinării cauzelor privind minorii în instanțele de judecată, pentru a se evalua aplicabilitatea principiului priorității și operativității examinării acestora.

Instanța în 46 cauze penale a emis sentințe de condamnare a inculpaților, în 12 cauze penale – sentințe de încetare a procesului penal în privința inculpaților și în 25 cauze penale – sentințe de absolvire de răspundere penală, dintre care în 5 cauze penale cu aplicarea măsurii de constrângere cu caracter educativ.

În anul 2019 au comis infracțiuni Infracțiunile indicate au fost săvârșite de către 28 minori.

Din numărul total de minori implicați la săvârșirea infracțiunilor 14 erau din alte localități, care au comis 18 infracțiuni, dintre care 11-186; 1-192; 2-187; 1-188; 2-190; 1-179.

Din numărul total de minori care au comis infracțiuni 14 erau din mun. Bălți, dintre care 4 minori anterior au nimerit în vizorul poliției, făcând parte din familii social vulnerabile²⁵².

În ceea ce privește victimizarea copiilor, în anul 2019 au fost înregistrate **33** infracțiuni cu **33** victime copii cu vârsta cuprinsă între 14-17 ani, comparativ cu perioada analogică **61** infracțiuni cu **57** victime copii, ce constituie o descreștere cu **28** infracțiuni²⁵³.

Pentru a identifica anumite tendințe referitor la dinamica comportamentului infracțional în rândul minorilor, prezentăm următoarele date de sinteză:²⁵⁴

Anul	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Nr. crimelor comise	166	105	170	165	190	136	106	91	85	92	85
Nr. minori	85	78	102	85	101	86	61	52	58	48	40

²⁵² NOTĂ informative privind criminalitatea în rândul minorilor pe perioada a 12 luni ale anului 2019 în mun.Bălți

²⁵³ NOTĂ informative privind criminalitatea în rândul minorilor pe perioada a 12 luni ale anului 2019 în mun. Bălți

²⁵⁴NOTĂ informativă privind criminalitatea în rândurile minorilor pe perioada de 12 luni ale anului 2018 în mun. Bălți

<i>particip</i>											
<i>Nr. minorilor din alte loc</i>	13	19	21	19	31	27	13	13	19	10	16

După cum rezultă din tabelul respective, se manifestă tendința de diminuare a acestei forme periculoase de comportament antisocial în rândul copiilor, tendință care este specifică și la nivel de țară.

În vederea eficientizării activităților de prevenire a comportamentului antisocial în rândul copiilor este important să identificăm și să listăm cauzele și factorii favorizanți care conduc la diverse forme indezirabile de comportament. Astfel, în opinia experților (colaboratorilor organelor de drept din mun. Bălți), cauzele fundamentale ale comportamentului deviant al minorilor se prezintă, după cum urmează:

- situația social economică și materială grea a familiilor din mediul cărora provin copiii;
- retragerea părinților din rolurile tradiționale de educație, instruire, îngrijire și supraveghere a copiilor;
- plecarea unuia sau a ambilor părinți la muncă peste hotarele țării pe perioade îndelungate;
- lipsa autorității morale a părinților, datorită unor vicii (alcoolismul, narcomania, aptitudini moral-spirituale etc²⁵⁵).

PEDEPSE PENALE

Au fost examinate în prima instanță, următoarele cauze penale:

Tipurile de pedepse aplicate	De către instanță
Munca neremunerată în folosul comunității	13 dosare, ex.: 1) <i>Dosar penal nr.1-31/18 (art. 264¹ alin. (4) Cod penal – muncă neremunerată în mărime de 160 ore.</i> 2) <i>Dosar penal nr.1-681/2018 (art. 186 alin. (2) lit. c), d) Cod penal – muncă neremunerată în mărime de 160 ore.</i>
Închisoare cu suspendarea executării pedepsei	17 dosare, cu suspendarea executării pedepsei pe un termen de până la 1 an. 1) <i>Dosar penal nr. 1-6/18 (art. 186 alin. (2) lit. d) Cod penal, cu aplicarea art.90 Cod penal, cu suspendarea executării pedepsei pe un termen de probă de 1 an;</i> 2) <i>Dosar penal nr. 1-272/18 (art. 201/1 alin. (1) lit. b) cu aplicarea art. 90 Cod penal, cu suspendarea executării pedepsei pe un termen de probă de 1 an;</i>

²⁵⁵ NOTĂ informativă privind criminalitatea în rândurile minorilor pe perioada de 12 luni ale anului 2018 în mun. Bălți

Închisoarea cu executarea reală	12 dosare: <i>Dosar penal nr.1-1047/18 art. 187 alin.(2) lit. e), f) Cod penal</i> <i>- pe un termen de 2 (doi) ani 4 (patru) luni închisoare, cu ispășirea pedepsei în penitenciar pentru minori;</i>
Măsură de constrângere cu caracter educativ	5 dosare: <i>- Dosar penal nr.1-1/2018 (art. 287 alin. (2) lit. b) Cod penal</i>
Încetate	12 dosare: <i>1) Dosar penal nr.1-354/18 art. 190 alin.(2), lit. c) Cod penal;</i> <i>2) Dosar penal nr.1-466/18 art. 186 alin.(2) lit. c), b) Cod penal;</i> <i>3) Dosar penal nr.1-468/18 art. 152 alin.(2) lit. c) Cod penal;</i> <i>4) Dosar penal nr.1-168/18 art. 186 alin.(2), lit. b), c), d) Cod penal.</i>

Aplicații

Aplicații practice:

1. Elaborați un set de recomandări adresate părinților care să-i poată orienta în educarea propriilor copii astfel încât să se diminueze cât mai mult riscurile apariției conduitelor devinante.
2. Elaborați un mini-program de sensibilizarea părinților supra importanței măsurilor de acțiune în vederea prevenirii diferitelor forme de devianță;
3. Realizați un studiu de caz pe tema „Incidența cauzelor de nivel societal (macrosocial) asupra devianței copilului”
4. Elaborați un mini-studiu de caz pe tema: Efectele stilului autoritar de educație a părinților asupra copilului.

Întrebări și sugestii pentru continuarea reflecției

1. Precizați raportul dintre următoarele concepte: factori, cauze, variabile
2. Încercați să listați factorii de risc ai delincvenței juvenile în funcție de rolul lor în geneza acestui comportament indezirabil.
3. Comparați datele empirice cu privire la factorii de risc ai delincvenței juvenile din occident, România și Republica Moldova. Identificați asemănările și particularitățile. Interpretați datele obținute
4. Identificați din mass-media sau din localitatea de baștină un caz de delincvență juvenilă și interpretați geneza acestui comportament.
5. Elaborați Ghidul interviului focusat cu pedagogii privind cauzalitatea delincvenței juvenile
6. Poate fi considerată mass-media factor de risc al delincvenței juvenile?

BIBLIOGRAFIE:

1. AMZA, Tudor. Criminologie: tratat de teorie și politică criminologică. București: Lumina lex, 2008;
2. BUCIUCEANU, Mariana. Probleme sociale ale comportamentului delincvent în rândul tineretului (în baza investigațiilor sociologice efectuate în Republica Moldova, p.59 // www.cnaa.acad.md
3. BULGARU, M. (coord.). Asistența socială și justiția juvenilă: modalități de integrare și cooperare. Chișinău, 2005
4. DOLEA, Igor, ZAHARIA, Victor, ȚURCAN, Arina. Situația actuală privind prevenirea delincvenței juvenile în Republica Moldova. Studiu de bază. Institutul de reforme Panale. Chișinău, 2014 http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincvenței-juvenile-in-moldova-2015.
5. GÎDEI, Silvia. Complexitatea factorilor care determină dezvoltarea comportamentului delincvent al minorilor. În: Studia Universitas Moldaviae. Seria „Științe sociale”, 2014, nr.3.
6. Prevenirea delincvenței juvenile în Republica Moldova https://childhub.org/ro/system/tfd/library/attachments/prevenire_delicventa_juvenila.pdf?file=1&type=node&id=30113
7. STĂNIȘOR, E. Delincvența juvenilă. București, 2003.
8. SLISARENCO, Ion. Determinantele comportamentului deincevent și deviant în rândul minorilor, <http://academy.police.md/assets/files/pdf/an20151.pdf>
9. VÎRLAN, M. Problema comportamentului deviant la preadolescenții contemporani. Teza de dr. șt. psihologice, Chișinău 2003.

CURSUL NR.6. CYBERSPAȚIUL ȘI DEVIANȚA

1. Preliminarii
2. Siguranța online a copiilor și tinerilor Moldovei
3. Dependența de Internet
4. Criminalitatea informatică. Cyberterorismul
5. Prevenirea și combaterea criminalității informaticice

1. Preliminarii

Tehnologia informației și de comunicații, de la calculatorul personal la rețeaua Internet, de la telefonul mobil până la rețelele mondiale de comunicații, este în plină dezvoltare și ne transformă viața, relațiile, organizarea societății. Nivelul general de penetrare al comunicațiilor electronice și tehnologiei informației în Republica Moldova a crescut rapid pe parcursul ultimului deceniu. În prezent gradul de utilizare a telefoanelor mobile pentru apeluri voce a atins 124,2%, în timp ce rata de penetrare a serviciilor de acces la Internet la puncte mobile în bandă largă – 72,79%, unul dintre cele mai înalte niveluri din Europa de Est. Nivelul de penetrare a serviciilor de acces la Internet fix în banda largă este de 16,84%²⁵⁶.

---

²⁵⁶ https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr40_12_0.pdf

Conform datelor pentru anul 2020, 98% din teritoriul Republicii Moldova avea acoperire 4G, iar 58,8 din 100 de locuitori au acces permanent (abonament) la Internet mobil, iar alți 17,8 din 100 de locuitori dețin abonament pentru internet fix. Prețul unui abonament Internet în Moldova este relativ accesibil, fiind sub media europeană.

Totodată, acest cost depășește nesemnificativ pragul de 2% din VNB (venitul național brut) - costul maxim pentru Internet în bandă largă, care garantează accesibilitatea serviciilor, stabilit de Comisia ONU²⁵⁷

Apariția spațiului de alternativă, numit cyberspațiu, a substituit activitățile tradiționale și a generat anumite principii de acțiune, de navigare virtuală și de utilizare a oportunităților online, care, toate la un loc, au format așa-numita cibercultură. Cybercultura este un fenomen global ce reprezintă totalitatea relațiilor din domeniul tehnologiilor IT, în care se include, între altele, cultura diseminării și asimilării informațiilor, precum și cultura comunicării prin intermediul rețelelor virtuale. Cyberspațiul este în același timp și instituție culturală fundamentală a contemporaneității, și mediu generator de noi forme de cultură, și sursă de practici socioculturale inovatoare, toate având o viteză de achiziționare sau de diseminare a informațiilor fără precedent²⁵⁸

Menționăm, apariția cyberspațiului a făcut ca el să devină coloana vertebrală a ceea ce numim astăzi Societatea Informațională - Societatea Cunoașterii (SI – SC). Descriind mediul Internetului, el poate fi prezentat ca o rețea de rețele, un mediu informațional și de calcul cu resurse și servicii extrem de bogate, biblioteci și baze de date, care reunește, prin facilitățile de informare și comunicare oferite, o comunitate de persoane din toate domeniile vieții economico-sociale, răspunzând la solicitări diverse. Doar o scurtă incursiune în www ne permite să observăm consecințele evoluției Internetului. În prezent, Internetul nu mai este folosit exclusiv pentru cercetare și comunicații universitare sau militare, prin intermediul lui noi facem cumpărături, ne administrăm conturile bancare online, putem căuta rețetele culinare preferate, or putem citi cărți prin www și astfel, utilizările de astăzi ale Internetului sunt nelimitate²⁵⁹.

Totodată, cyberspațiul a generat noi forme și tipuri de violență, fraude, escrocherii etc. **Ceea ce îngrijorează astăzi este tocmai faptul că violența în spațiul virtual sau provocată de acest spațiu se amplifică și se extinde dincolo de hotarele virtualului.** Mai mult, violența virtuală generează efecte nocive care afectează grav entități reale și spații reale. „S-a creat un nou „spațiu” – cyberspațiul – în care există noi tipuri de vulnerabilități, noi vectori de atac și în care atacatorii nu mai sunt limitați de locația lor geografică. Cyberspațiul se extinde pe Glob oriunde există calculatoare și Internet sau orice alt device de comunicare. Mai mult, conflictele umane moderne s-au extins din spațiul fizic și în cibernspațiu prin intermediul atacurilor cibernetice. Astfel de atacuri afectează datele, procesele și mediul de rețea. Când astfel de atacuri sunt motivate politic, ele fac parte din așa-zisul război cibernetic (cyberwarfare). Numărul crescut de atacuri cibernetice la nivel mondial și impactul lor mare denotă slabe măsuri de securitate

---

²⁵⁷ BOTEZATU, Serghei. Transformarea digitală a Moldovei: nu mai e cale de întoarcere, <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/blog/2021/transformarea-digital-a-moldovei--nu-mai-e-cale-de-intoarcere.html>.

²⁵⁸ STEPANOV, Evghenii. Oportunitățile și pericolele cibernspațiului: abordări conceptuale//Valori ale mass-mediei în epoca contemporană. Volumul I. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 176-182

²⁵⁹ LAZAR, Constantin. Unele aspecte ce țin de terorismul informatic. Irim.md/wp-content/uploads/2018/02/13-Lazari.pdf

implementate în sistemele cibernetice, dar și o pricepere și o motivație crescută din partea atacatorilor”²⁶⁰.

Termenul de „violență” în cazul delictelor cibernetice dobândește semnificații particulare în funcție de contextul de referință în care își fixează sensul. Dacă în sociologia politică, violența semnifică un mijloc pentru asigurarea dominației de clasă sau pentru dobândirea unei poziții dominante, concretizate sub forma războaielor de cucerire, terorismului internațional etc., din punct de vedere juridic, violența este caracterizată prin folosirea forței fizice sau autorității personale pentru a produce un prejudiciu sau o vătămare integrității unei persoane. **Violența cybernetică poate fi definită drept acțiune distructivă, ce se manifestă în câmpul rețelelor de comunicare interconectate și folosește potențialul intelectual sau autoritatea personală a unui individ în scopul producerii unor prejudicii sau a unor vătămări integrității altor persoane, grupuri, confesiuni, colective etc.**²⁶¹.

Delincvența cibernetică a devenit un fenomen al zilelor noastre, cu importante repercusiuni în viața socială cotidiană, pentru că rețelele de comunicare și calculatorul modern prezintă caracteristici specifice care sunt de mare utilitate pentru infractori. Ele implică variate dificultăți pentru potențialele victime și pentru aplicarea legii, determinate de:

- securizarea sistemelor;
- pluralitatea sistemelor hard și soft;
- lipsa de experiență a multor utilizatori;
- anonimatul comunicării;
- criptarea și mobilitatea internațională etc.

Actualmente, în contextul extinderii infrastructurii informatice, securitatea cibernetică devine unul dintre obiectivele majore ale gestionării ciberspațiului, care are menirea să prevină războiul cibernetice sau să minimalizeze efectele acestuia. Războiul în ciberspațiu este diferit de conflictele armate tradiționale din cauza că el nu este localizat geografic și depășește atât dimensiunile spațiale, cât și pe cele temporale ale unui conflict clasic. Aceste caracteristici fac ca problema securității informatice să se extindă, să crească în amploare și să cuprindă noi și noi aspecte ale vieții socioeconomice, precum: sistemele electronice de plăți, comunicațiile din rețelele sociale, semnarea digitală a documentelor și arhivarea lor electronică, comerțul, businessul, notariatul etc.

Problema apărării cibernetice a fost abordată ca un nou concept strategic la nivel mondial în anul 2010, când NATO a recunoscut că atacurile cibernetice sunt o amenințare crescândă la adresa securității Alianței și a membrilor ei²⁶².

Actualmente, apărarea cibernetice solicită metode noi sau, cel puțin, îmbunătățite pentru identificarea riscurilor ce vizează securitatea spațiului virtual, or, „în urma analizei unui set de incidente de securitate importante care s-au petrecut la nivel mondial, se poate ajunge la concluzia că abordarea defensivă care este astăzi pe larg folosită pentru apărarea sistemelor informatice este inefficientă și, de aceea, atacurile cibernetice au o rată de succes semnificativă. Cei mai mulți administratori ai sistemelor informatice efectuează o configurare și securizare inițială a acestora, după care doar le monitorizează diverși parametri, observându-le

---

²⁶⁰ STEPANOV, Evghenii Oportunitățile și pericolele ciberspațiului: abordări conceptuale//Valori ale mass-mediei în epoca contemporană. Volumul I. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 176-182.

²⁶¹ STEPANOV, Evghenii Oportunitățile și pericolele ciberspațiului: abordări conceptuale//Valori ale mass-mediei în epoca contemporană. Volumul I. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 176-182.

²⁶² STEPANOV, Evghenii Oportunitățile și pericolele ciberspațiului: abordări conceptuale//Valori ale mass-mediei în epoca contemporană. Volumul I. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 176-182.

funcționarea. Atunci când este detectată o problemă de către sistemele de monitorizare, ei reacționează și rezolvă problema”²⁶³.

V.-V. Patriciu susține că în cazul incidentelor de securitate acest fel reactiv de acțiune nu este suficient pentru protejarea sistemelor critice, deoarece poate duce la pagube ireversibile (furturi de date, compromiterea sistemelor, distrugerea acestora, afectarea imaginii organizației etc.). Cu această abordare defensivă și reactivă atacatorii vor fi întotdeauna cu un pas înaintea celor care se ocupă cu protecția sistemelor.

Totodată, apărarea cibernetică solicită și măsuri proactive de securitate. „O altă abordare pentru protecția sistemelor informatice este securitatea ofensivă. Acest concept se referă la o organizație care își testează în mod activ propriile sisteme și găsește vulnerabilitățile înaintea atacatorilor. Această abordare permite organizației să remedieze în mod proactiv problemele de securitate și să fie cu un pas înaintea atacatorilor”²⁶⁴.

Clasamentul Global de Securitate Cibernetică ITU 2020 poziționează Moldova pe locul 33 în Europa și pe locul 63 la nivel global²⁶⁵. Aderarea în 2009 la Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea cibernetică și adoptarea Programului național de securitate cibernetică 2016-2020 au stabilit parametrii legislativi pentru un mediu digital mai sigur.

Programul național de securitate cibernetică pentru anii 2016-2020²⁶⁶ prevedea 7 domenii de intervenție:

- procesare sigură, stocare și accesare a datelor;
- securitatea și integritatea rețelelor și serviciilor de comunicații electronice;
- capacități de prevenire și reacție de urgență (CERT);
- prevenirea și combaterea criminalității cibernetică;
- consolidarea capacităților de apărare cibernetică;
- educație și informare;
- cooperare și interacțiune internațională

Următorul pas către reziliența cibernetică a fost adoptarea Strategiei securității informaționale a Republicii Moldova 2019-2024, care transpune Directiva NIS (Acronimul de la Network and Information Security, dar și prescurtarea titlaturii primei Directive Europene privind securitatea cibernetică) în legislația națională și creează un cadru de acțiuni contra riscurilor cibernetică²⁶⁷.

În prezent, cyberspațiul se arată ca un mediu foarte diferit, fără precedent, în care implementarea ultimelor realizări tehnice trebuie să meargă în paralel cu adoptarea de noi soluții juridice care să monitorizeze efectele negative ale impactului utilizării TIC și să reglementeze acest domeniu, precum și cu adoptarea de noi coduri de etică care să autoreglementeze utilizatorii spațiului virtual.

---

²⁶³ PATRICIU, V.-V. Securitatea națională trebuie redefinită, luându-se în considerare impactul pe care-l au noile tehnologii TIC și noile riscuri de natură informațională. Disponibil: <http://www.mta.ro/old/interviuCWpatriciu.pdf>.

²⁶⁴ PATRICIU, V.-V. Securitatea națională trebuie redefinită, luându-se în considerare impactul pe care-l au noile tehnologii TIC și noile riscuri de natură informațională. Disponibil: <http://www.mta.ro/old/interviuCWpatriciu.pdf>.

²⁶⁵ BOTEZATU, Serghei. Transformarea digital a Moldovei: nu mai e cale de întoarcere, <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/blog/2021/transformarea-digital-a-moldovei--nu-mai-e-cale-de-intoarcere.html>.

²⁶⁶ HOTĂRÂREA Guvernului nr. 811 din 29.11.2015 cu privire la Programul național de securitate cibernetică a Republicii Moldova pe anii 2016-2020. Publicat: 13.11. 2015 în Monitorul Oficial nr. 306-310, art. 905.

²⁶⁷ BOTEZATU, Serghei. Transformarea digital a Moldovei: nu mai e cale de întoarcere, <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/blog/2021/transformarea-digital-a-moldovei--nu-mai-e-cale-de-intoarcere.html>

2. Siguranța online a copiilor și tinerilor Moldovei²⁶⁸

Evenimentele ce țin de interesul sporit al copiilor și tinerilor din Republica Moldova față de jocurile morții în prima jumătate a anului 2017, însoțite de 15 cazuri de automutilare, tentative de suicid și 2 cazuri de suicid prin aruncarea de la înălțime a doi tineri, raportate de către Inspectoratul General de Poliție din Republica Moldova, au atras atenția autorităților și a întregii societăți asupra riscurilor la care sunt expuși copiii și tinerii în mediul online și asupra importanței asigurării siguranței copiilor și tinerilor în mediul virtual prin măsuri concrete de prevenire.

În acest context, este util să dezbatem în calitate de subiect de sine stătător problema siguranței online a copiilor și tinerilor. Chiar din start este util să precizăm riscurile aferente utilizării internetului de către aceste categorii de vârstă.

Conform Raportului „EU Kids Online” al Școlii de Economie și Științe Politice din Londra , există mai multe categorii de riscuri online, în care copiii/tinerii sunt implicați în calitate de utilizatori, participanți sau actori. Tabelul de mai jos detaliază riscurile date²⁶⁹.

Tabelul: Clasificatorul riscurilor online conform EU Kids Online

<i>Tipul</i>	<i>Conținut</i>	<i>Contact</i>	<i>Act de conduită</i>
	Copilul ca utilizator (produse create pentru mase largi)	Copilul în calitate de participant (activități inițiate de către adult)	Copilul în calitate de actor (autor/victimă)
Agresiv	Conținut violent	Victimizarea prin hărțuire și intimidare	Hărțuire, amenințări și activități ostile în echipă (<i>trolling</i> și <i>flaming</i>)

²⁶⁸ Siguranța online rezidă în asigurarea protecției copiilor și tinerilor împotriva daunelor pricinuite prin intermediul mijloacelor media virtuale și al sprijinului acordat acestora în obținerea beneficiilor maxime în urma utilizării noilor tehnologii fără a se expune riscului personal sau a expune riscului alte persoane.

²⁶⁹ APUD: MOROZAN, Olga. Asigurarea siguranței copiilor și tinerilor în spațiile virtuale prin prisma studiului politicilor de protecție socială. Chișinău, 2018, <https://www.soros.md/files/publications/documents/Studiu%20Siguran%C8%9Ba%20online-Olga%20Morozan%20PFI.pdf>.

			(Cheng ș.a., 9)
Sexual	Conținut pornografic	Ademenire în scopul săvârșirii actelor sexuale (<i>grooming</i>) și abuz sexual din partea persoanelor străine	Trimiterea sau primirea de secvențe video, imagini sau mesaje cu caracter sexual (sau <i>sexting</i>)
Valori	Conținut rasist și plin de ură	Persuasiune ideologică	Conținut cu potențial dăunător generat de către utilizator
Comercial	Expunerea la conținut ilegal și/sau dăunător (marketing încorporat)	Înstrăinarea sau furtul datelor cu caracter personal	Jocuri de noroc, încălcarea drepturilor de autor

(Sursa: MOROZAN, Olga. Asigurarea siguranței copiilor și tinerilor în spațiile virtuale prin prisma studiului politicilor de protecție socială. Chișinău, 2018, <https://www.soros.md/files/publications/documents/Studiu%20Siguran%C8%9Ba%20online-Olga%20Morozan%20PFI.pdf>.)

Reprezentând forme de rele tratamente aplicate de către orice persoană asupra alteia prin intermediul mijloacelor informaționale, violența prin intermediul Internetului poate fi categorizată după cum urmează:

1. Expunerea la conținutul ilegal și/sau obscen (pornografie, pornografie infantilă, imagini erotice tip fotografii sau desene cu copii – de exemplu, fenomenul Lolita, desene animate erotice și/sau pornografice, rasism și xenofobie, discriminare, intimidare).

2. Cyberbulling sau agresivitatea online, care poate avea loc prin diferite metode:

- Siteuri de ură: Agresorul creează un „site de ură” pentru a hărțui un individ. Acest lucru poate însemna publicarea unor poze sau secvențe video care arată victima în situații jenante.

- Grupuri de ură: Astfel de grupuri apar uneori pe Facebook sau pe alte rețele sociale. Grupurile au în comun faptul că urăsc un grup întreg de oameni. Chiar dacă administratorul site-ului anulează contul, agresorul deschide alt cont, pe care continuă agresiunea.

- Agresiunea prin intermediul telefonului mobil. Cea mai des folosită metodă este trimiterea mesajelor cu conținut jignitor. Conținutul poate fi verbal sau poate avea imagini.

- Agresiune pe bloguri, unde agresorul scrie comentarii cu conținut injurios la adresa victimei.

- Agresiune prin votare pe Internet, de tipul „Cine este cel/cea mai frumo(a)s(ă) sau cel/cea mai urât(ă)?”.

- Agresiune prin jocuri virtuale, care propune utilizatorilor să parcurgă un set de misiuni oferite de „curatori” virtuali, ce solicită oferirea datelor cu caracter personal, insuflând prin metode de intimidare și hărțuire comportamente automutilatoare și suicidale.

Printre formele cele mai frecvente de cyberbulling cu caracter antisocial pot fi enumerate următoarele:

- tachinarea;
- excluderea cuiva din grupul din care face parte;
- utilizarea cuvintelor sau imaginilor pentru a încerca să intimideze sau să amenințe pe cineva;
- intimidarea și hărțuirea cuiva în termeni de sexualitate, religie, rasă, afiliere politică, activitate profesională etc., de tip trolling și flaming;
- dezvăluirea secretelor sau informațiilor personale despre cineva care jenează sau umilesc această persoană; urmărirea cuiva (cyberstalking)²⁷⁰.

3. Hărțuire sexuală prin contacte online, transferată și în lumea reală (prin chat și e-mail, prădătorul online câștigă încrederea copilului, care furnizează informații ce pot duce la identificarea copilului/tânărului și/sau a adresei unde locuiește, cu comiterea ulterioară de abuzuri și infracțiuni, prin întâlnirea față în față (sau nu) cu copilul/tânărul).

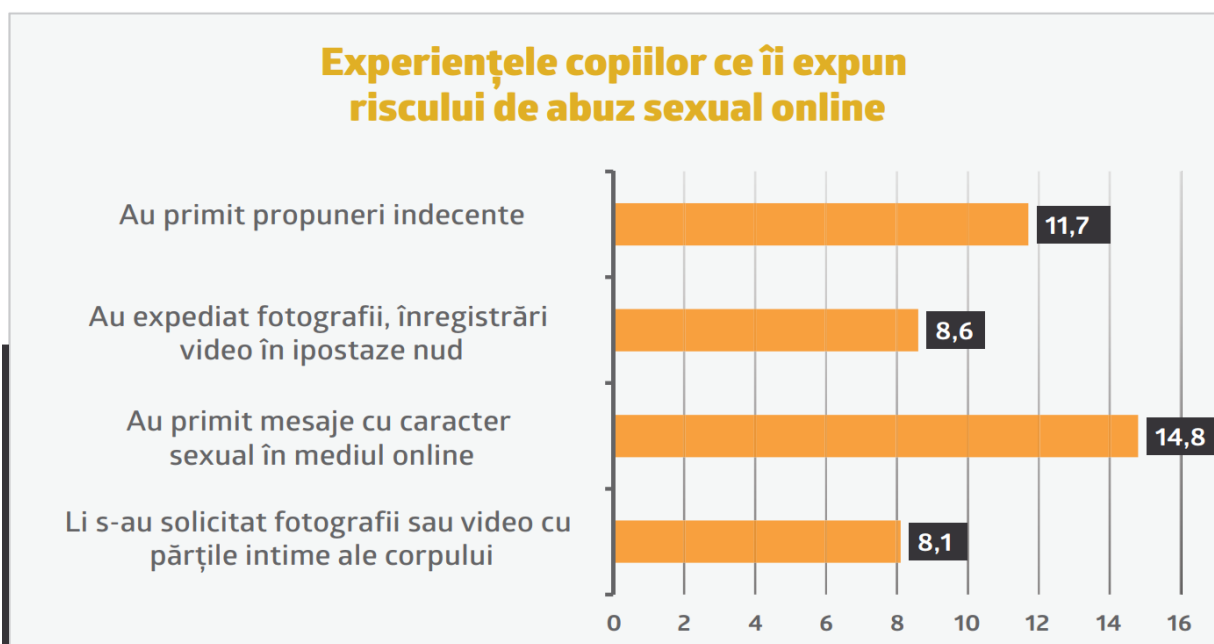
4. Dependența de jocuri și internet (utilizarea excesivă a calculatorului și navigarea pe Internet mai mult de 4 ore pe zi au efecte devastatoare asupra sănătății fizice, a performanțelor școlare, capacității de socializare a copilului/tânărului și relațiilor cu părinții, iar în cazuri grave constituie o premisă pentru act de sinucidere).

5. Comerț și publicitate (comerțul electronic fără supravegherea părinților poate conduce la utilizarea frauduloasă a datelor personale, de exemplu, utilizarea ilegală a cărților de credit, furtul de identitate).

În acest context, este util să invocăm datele studiilor empirice realizate în țara noastră.

---

²⁷⁰ MOROZAN, Olga. Asigurarea siguranței copiilor și tinerilor în spațiile virtuale prin prisma studiului politicilor de protecție socială. Chișinău, 2018, <https://www.soros.md/files/publications/documents/Studiu%20Siguran%C8%9Ba%20online-Olga%20Morozan%20PFI.pdf>.)

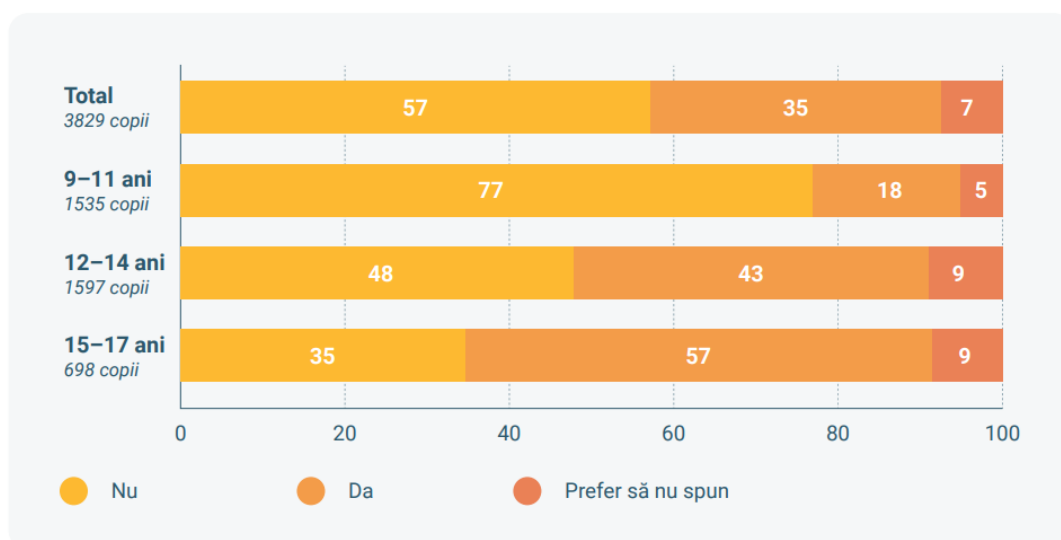

(Sursa: CHEIANU-ANDREI, Diana. Siguranța copiilor pe Internet. Studiu, 2017. La Strada Moldova, http://lastrada.md/files/resources/3/Siguranța_copiilor_pe_Internet_final.pdf)

Un studiu și mai recent (2021) ne prezintă riscurile pe Internet, după cum urmează:

Comunicarea online cu persoane străine a fost cel mai des menționată de către copiii care au participat la interviuri aprofundate, drept un risc legat de utilizarea Internetului. În timp ce toți copiii care au participat la cercetarea calitativă au declarat că pe Internet nu trebuie de vorbit cu persoane necunoscute, *mai mult de jumătate dintre ei au spus că se întâmplă să comunice online cu persoane necunoscute*, iar alții chiar au prieteni pe Internet, cu care nu s-au văzut în viața reală. **35% dintre copiii intervieuați au declarat că au discutat pe Internet cel puțin o dată cu o persoană pe care nu au întâlnit-o în viața reală**²⁷¹.

Figura. Discutarea online cu persoane necunoscute, în dependență de vârstă, %

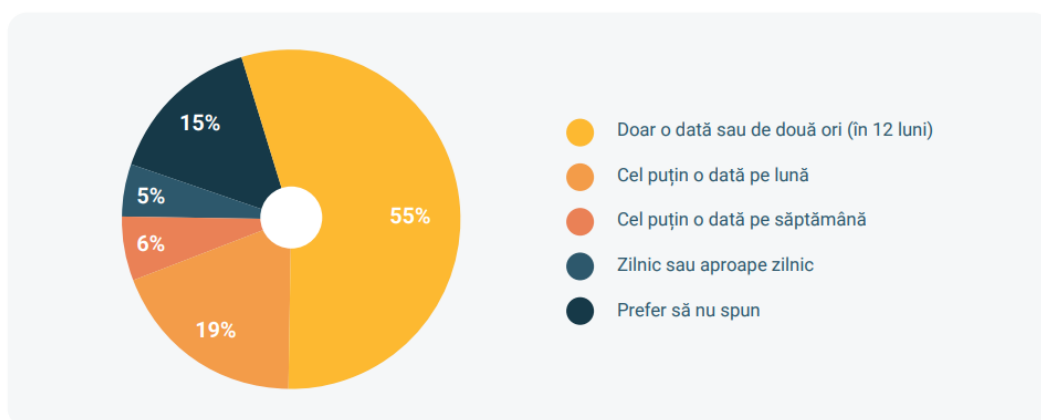

²⁷¹ BOTEZATU, Elena, VAȘCHEVICI, Cristina, BRODEȚCHI, Aurelia. Siguranța copiilor pe Internet. La Strada Moldova, 2021, Magenta, 2021, http://lastrada.md/pic/uploaded/sumar-comportamente_si_riscuri-FINAL.pdf.

(Sursa: BOTEZATU, Elena,VAȘCHEVICI, Cristina, BRODEȚCHI, Aurelia. Siguranța copiilor pe Internet. La Strada Moldova,2021, Magenta, 2021, http://lastrada.md/pic/uploaded/sumar-comportamente_si_riscuri-FINAL.pdf)

18% dintre intervievați s-au văzut în ultimele 12 luni cu persoane pe care le-au cunoscut pe Internet. Cu înaintarea în vârstă, crește ponderea copiilor care se văd față în față cu persoane pe care le cunosc online. Rezultatele sondajului arată că, în ultimul an, 8% dintre copiii de 9-11 ani, 23% dintre copii de 12-14 ani și 31% dintre copii de 15-17 ani s-au văzut față în față cu persoane pe care le-au cunoscut doar pe Internet. 2 % din numărul total de copii care s-au văzut față în față cu persoane pe care le-au cunoscut pe Internet au declarat că s-au simțit supărați din cauza celor întâmplate la acea întâlnire. 18% dintre respondenți au afirmat că, în ultimele 12 luni, s-au întâmplat pe Internet lucruri care i-au deranjat sau i-au supărat. Dintre ei, 55% au declarat că aceste lucruri s-au întâmplat o dată sau de două ori în ultimele 12 luni, 19% - cel puțin o dată pe lună, 6% - cel puțin o dată pe săptămână și 5% - zilnic sau aproape zilnic. Copiii cărora li s-au întâmplat lucruri neplăcute pe Internet au declarat, în proporție de 41%, că au fost destul de supărați sau foarte supărați de această întâmplare. Ultima dată când li s-a întâmplat pe Internet ceva ce i-a supărat, 38% dintre copii au discutat despre acest lucru cu prieteni de vârsta lor, 33% - cu părinții, iar 14% – cu frații sau surorile. Totodată, 24% nu au vorbit cu nimeni despre aceasta.

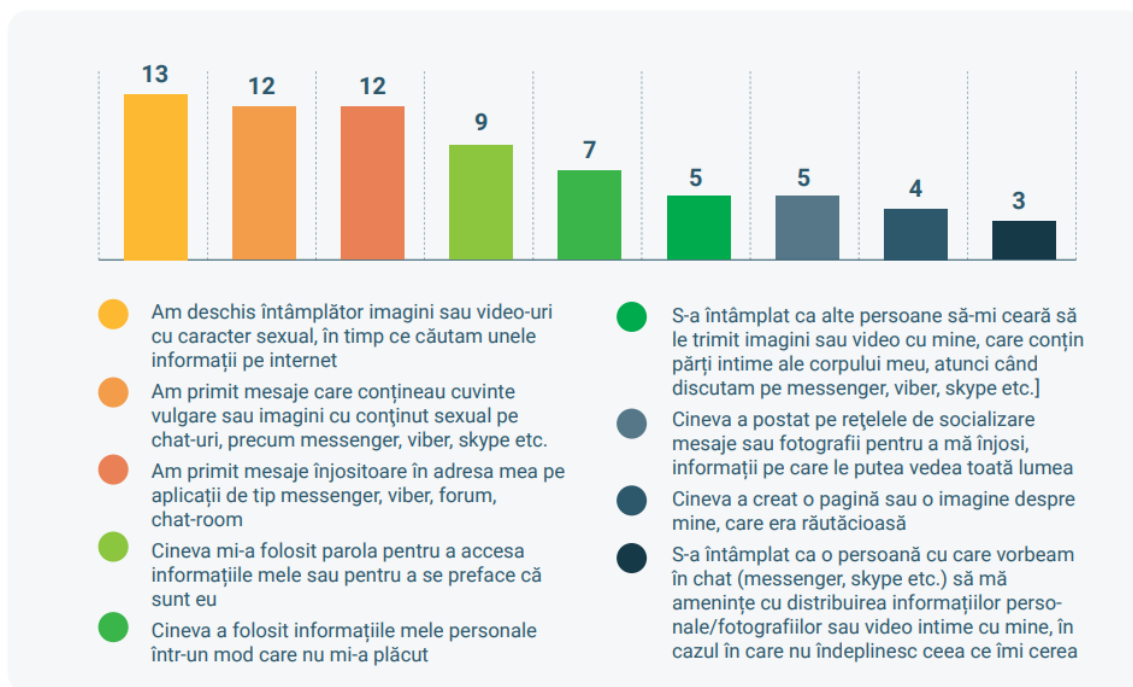
Figura: Frecevența situațiilor neplăcute cu care s-au confruntat copii online, N=690 din 3829 de copii)

(sursa: BOTEZATU, Elena,VAȘCHEVICI, Cristina, BRODEȚCHI, Aurelia. Siguranța copiilor pe Internet. La Strada Moldova,2021, Magenta, 2021, http://lastrada.md/pic/uploaded/sumar-comportamente_si_riscuri-FINAL.pdf)

Copiii au declarat că s-au ciocnit cu următoarele probleme în ultimele 12 luni: au deschis întâmplător imagini sau video-uri cu caracter sexual în timp ce căutau unele informații pe Internet (13%), au primit mesaje care conțineau cuvinte vulgare sau imagini cu conținut sexual (12%), au primit mesaje înjositoare în adresa lor pe aplicații de tip Messenger, Viber, Forum, Chat-room (12%), cineva le-a spart parola și a accesat informațiile personale pentru a se da drept altcineva (9%).

Figura: Tipul situațiilor neplăcute care li s-au întâmplat copiilor în ultimele 12 luni, N= 3829, %:

(sursa: BOTEZATU, Elena, VAȘCHEVICI, Cristina, BRODEȚCHI, Aurelia. Siguranța copiilor pe Internet. La Strada Moldova, 2021, Magenta, 2021, http://lastrada.md/pic/uploaded/sumar-comportamente_si_riscuri-FINAL.pdf)

Cauzele violenței online. Din punctul de vedere al victimei, printre cauzele expunerii copiilor și tinerilor la violența online pot fi enumerate următoarele:

- dificultăți de a valorifica la maximum potențialul de dezvoltare fizică, socioemoțională și intelectuală a copilului și tânărului;
- imaturitatea socială și emoțională a copiilor /tinerilor;
- neglijarea emoțională și educațională în procesul educației copiilor/tinerilor din partea părinților și cadrelor didactice, manifestată prin: ignorarea problemelor psihoemoționale ale copilului/tânărului, lipsa de informare și implicare în activități educaționale, lipsa de supraveghere și monitorizare a activității virtuale a acestuia.

Din punctul de vedere al atacatorului, factorii care condiționează modificarea comportamentului copiilor și tinerilor în spațiul online în unul agresiv, de tip *cyberbullying*²⁷², *trolling*²⁷³ sau *flaming*²⁷⁴, creând condiții pentru a-și dezvolta un comportament agresiv și

²⁷² Agresiunea online sau cyberbullyingul este actul de hărțuire în spațiul virtual prin intermediul calculatorului sau al telefonului mobil

²⁷³ Trollingul este comportamentul online antisocial al unei persoane care se angajează într-un comportament online negativ, postând mesaje dezagreabile pe contul social al cuiva sau în comunitatea virtuală în care se înrolează și inițial pretinde un participant legitim, dar mai târziu încearcă să perturbeze activitatea acestei comunități. Trollingul, care este o modalitate de a descrie pe altcineva, de obicei, cu agresivitate disimulată în tentă de umor, reprezintă modul în care o persoană, de cele mai dese ori anonimă sau cu un cont fals, glumește pe seama altcuiva, dar nu jignește direct. Este o momeală pentru instigarea unui comportament antisocial mai grav, cum este flamingul.

²⁷⁴ Flamingul este o interacțiune ostilă și insultătoare între persoane pe internet, implicând adesea folosirea profanării (batjocorire, necinstire, compromitere și deonorare), schimbarea acuzațiilor, criticilor și insultelor,

antisocial online, sunt diferiți de mecanismele de reglare a comportamentelor persoanelor în grupuri sociale offline din care fac parte, în mare măsură datorită unei serii de caracteristici specifice doar mediului online:

1. Anonimitatea disociativă – „acțiunile mele în spațiul virtual nu-mi pot fi atribuite în viața reală”, raționament care explică lipsa de identitate a celor mai agresivi dintre utilizatorii de Internet.

2. Invizibilitatea – „în spațiul virtual nu știe nimeni cum arăt și nu pot fi judecat în funcție de tonul vocii”. Să fii agresiv în viața reală implică să te adaptezi la situație și ca ton al vocii, dar și ca limbaj al trupului. În lumea virtuală e suficient să scrii un comentariu acid, care presupune intuitiv și limbajul nonverbal agresiv al autorului.

3. Asincronicitatea – „acțiunile mele în lumea virtuală nu au loc în timp real”.

4. Introiecția solipsistică – ideea „nu-i cunosc pe utilizatorii de Internet, deci trebuie să le ghicesc intențiile” declanșează defensivă și apărarea în comunicare cu alții, care de cele mai multe ori este neîntemeiată.

5. Imaginația disociativă – ideea „Internetul nu e lume reală, deci oamenii aici nu sunt reali” ne împiedică să conștientizăm că în mediul virtual relaționăm cu oameni reali și că discursul online are același impact ca în viața reală.

6. Minimalizarea autorității – „nu sunt persoane cu autoritate pe Internet, pot face ce vreau” este o convingere condiționată de lipsa judecării sociale și a pedepsei care poate urma drept consecință a aceluiași fel de comportament exercitat în afara rețelei online.

7. Influența liderilor de opinie din media, pentru care comportamentul agresiv/pasivagresiv e un mod de viață în fața ecranului și a camerelor.

8. Diferențele de valori²⁷⁵.

Profilul psiho-social al victimelor violenței online

Victima violenței online dispune de un grad de vulnerabilitate victimală condiționat de o multitudine de factori, precum: vârsta, sexul, pregătirea socioculturală, IQ, caracteristici psihocomportamentale. Astfel, vulnerabilitatea are o structură complexă, în care predisunerile sunt actualizate de o situație concretă și se formează premise pentru cauzarea daunelor. Gradul de vulnerabilitate victimală poate fi precizat prin intermediul a trei categorii de factori (Bulat, 4):

a) *factori personali*, cum ar fi:

- copiii/tinerii cu achiziții modeste pe linia educațională sau cei cu o redusă experiență socială și interacțională pot fi ușor victimizați de infractori, care folosesc minciuna și fraudă;
- retardații mintal sau cu o valoare mai scăzută a IQ;
- trăsături de personalitate cum sunt: timiditatea, inhibiția, suspiciunea, anxietatea, forța Eu-lui slabă, nivel jos de autoapreciere și statut al identității cu tendințe moratorii, care îl fac pe adolescent să caute posibilități de compensare a lor în mediul online, ajungând la nivel de comportare adictivă online.

b) *factori sociali*, cum ar fi cazuri precedente de victimizare a copilului/tânărului sau statutul social vulnerabil al familiei din care provine;

---

adresate reciproc în anonim sau de pe conturi false, uneori fără dovezi clare (8). Poate fi țintit împreună cu alți membri asupra unei singure victime.

²⁷⁵ NEGREA, A. Agresivitatea pe Internet și cazurile ei, <http://alexandrunegea.ro/agresivitatea-pe-internet-si-cauzele-ei.html>

c) *factorsi situationali*, cum ar fi accesibilitatea navigării necontrolate și fără penalizări sociale în spații virtuale, prin aderare la grupuri virtuale sau accesare a informației cu conținut dubios.

De asemenea, copiii sau tinerii victimizați sunt predispuși să:

- Consume alcool sau droguri;
- Absenteze de la școală sau chiar să abandoneze școala;
- Agreseze pe alții;
- Aibă performanțe școlare slabe;
- Posede un nivel scăzut al respectului de sine;
- Manifeste mai frecvent probleme de sănătate²⁷⁶.

În ceea ce privește dimensiunea empirică a manifestărilor supra, invocăm datelor câtorva studii sociologice realizate în țara noastră. Realitatea din Republica Moldova demonstrează că socializarea online nesupravegheată și neinformată a copiilor/tinerilor cu oameni străini condiționează riscul de a fi abuzați. Acest fapt este confirmat și de către studiul privind siguranța online a copiilor/tinerilor „Copiii din Republica Moldova și(n)guri online?”²⁷⁷, conform căruia 51% dintre copiii chestionați au comunicat online cu oameni necunoscuți și s-au întâlnit în realitate cu ei, dintre care 20% nu au spus nimănui despre acest fapt, iar 38% și-au făcut publice datele personale și fotografiile celor pe care i-au cunoscut doar online. 7% din numărul copiilor/tinerilor care au cunoscut prin Internet persoane din alte țări au declarat că au primit propuneri indecente și au discutat subiecte cu caracter sexual. Acest studiu atrage atenția asupra faptului că acostarea copiilor online rezultă în comiterea infracțiunilor convenționale, permițând infractorilor să localizeze cu ușurință potențialele victime prin alți infractori din întreaga lume.

Datele acestui studiu arată că activitatea online a copiilor nu este monitorizată de către părinți, fapt care le permite copiilor să contacteze cu persoane străine, inclusiv de peste hotare (79% au cunoscut prin Internet persoane din alte țări). Copiii și tinerii sunt expuși comunicării online cu tentă sexuală, recepționând câteodată propuneri indecente online (7%). Copiii fac cu ușurință schimbul de date personale, fotografii și video cu persoanele pe care le-au cunoscut doar online (fiecare al 3-lea copil chestionat a expediat propriile fotografii necunoscuților) și nu evită întâlnirile cu acești oameni în mediul offline, experiențe pe care nu le împărtășesc părinților (doar 32% dintre copii îi informează pe părinți). Mai mult decât atât, au fost identificate și cazuri de accesare online a materialelor cu caracter pornografic și de hărțuire, la care copiii și tinerii au fost expuși în spațiul virtual.

„Studiul cu privire la siguranța online a copiilor din Republica Moldova, ediția II”, efectuat în anul 2014 de către Centrul Internațional „La Strada”²⁷⁸ demonstrează că peste 68% dintre copiii cu vârste cuprinse între 12 și 16 ani accesează Internetul între orele 14:00 și 22:00. Peste ¼ dintre copii accesează Internetul la orele dimineții, momentul zilei prevăzut pentru studii (în cursul anului școlar). Băieții accesează Internetul mai frecvent dimineața (32%), iar fetele –

---

²⁷⁶ MOROZAN, Olga. Asigurarea siguranței copiilor și tinerilor în spațiile virtuale prin prisma studiului politicilor de protecție socială. Chișinău, 2018, <https://www.soros.md/files/publications/documents/Studiu%20Siguran%C8%9Ba%20online-Olga%20Morozan%20PFI.pdf>.

²⁷⁷ COPIII din Republica Moldova și(g)uri online? Studiul privind siguranța copiilor online, Centrul Național pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”, http://lastrada.md/publicatii/ebook/Siguranta_copiiilor_pe_net.pdf

²⁷⁸ Study on Children’s Safety Online in the Republic of Moldova, Second Edition. International Center for Women Rights Protection and Promotion “La Strada”, 2014: http://lastrada.md/publicatii/ebook/Studiu_siguranta_online_en.pdf

noaptea (15,6%). Copiii din zonele urbane accesează Internetul noaptea (16,7%) mai mult decât copiii din zonele rurale (13,3%).

Siguranța online presupune menținerea unui consens între trei elemente definitorii, cum ar fi: riscurile Internetului, daunele pe care acesta le aduce și recompensele sau beneficiile obținute de către utilizator în mediul virtual, este evidentă concluzia că abordarea siguranței online din perspectiva unui singur element, de exemplu, riscurile sau daunele, fără a lua în considerație și beneficiile, este incompletă și insuficientă pentru înțelegerea întregului mecanism de funcționare. Din acest motiv, siguranța online trebuie să fie analizată prin intermediul unui complex de cunoștințe, abilități și atitudini dobândite de către utilizatori în familiarizarea lor cu riscurile online, prevenirea și evitarea posibilelor daune ale activității lor virtuale și valorificarea la maximum a beneficiilor oferite de către Internet în scopuri educaționale, de dezvoltare personală și afirmare profesională²⁷⁹.

Printre acțiunile menite să asigure siguranța online a copiilor trebuie remarcat „Planul de acțiuni privind promovarea siguranței pe Internet a copiilor și adolescenților pentru anii 2017-2020”²⁸⁰ (care și-a propus nu numai să realizeze obiectivele Strategiei pentru protecția copilului pe anii 2014-2020 și ale Programului de activitate al Guvernului Republicii Moldova 2016-2018, dar și să asigure creșterea nivelului de siguranță pe Internet a copiilor și adolescenților.

Acțiunile întreprinse în vederea sporirii siguranței online a copiilor în perioada de referință, sun următoarele²⁸¹,

- anual s-au realizat peste 4000 de activități de sensibilizare privind prevenirea abuzului față de copii în mediul online în cadrul „Zilei Siguranței pe Internet” (Februarie) și a lunarului securității cibernetice (Octombrie), la care au participat, 80% dintre copii, aproximativ 80.000 de părinți și aproximativ 85% dintre profesori;

- au fost elaborate Instrucțiunile metodice cu privire la investigarea infracțiunilor cu caracter sexual săvârșite asupra copiilor cu utilizarea tehnologiilor informaționale;

- elaborate și publicate pe pagina web a Poliției datele statistice actualizate anual privind siguranța copiilor și adolescenților în mediul on-line (Raportul național de analiză a riscurilor în domeniul combaterii crimelor de abuz și exploatare sexuală a copiilor în Internet);

- în cadrul disciplinei Educație tehnologică pentru clasele I-VI, a fost inclus un modul nou - „Educație digitală”, pentru elevii claselor I obligatoriu începând cu 1 septembrie 2018. A fost elaborat un Suport didactic și modele de proiecte de lecții pentru tot cursul „Educație digitală” din clasa I;

- în scopul informării și promovării unui comportament sigur al elevilor în mediul online cadrele didactice, părinții și elevii utilizează resursele disponibile pe <http://www.siguronline.md>, <http://www.sigur.info/>. Au continuat 7 proiecte didactice pentru cadre didactice (din 2018) și suplimentar, în 2019 - încă 13 proiecte ce pot fi utilizate de cadre didactice în cadrul orelor de clasă și în cadrul activităților extrașcolare tematice;

---

²⁷⁹ MOROZAN, Olga. Asigurarea siguranței copiilor și tinerilor în spațiile virtuale prin prisma studiului politicilor de protecție socială. Chișinău, 2018, <https://www.soros.md/files/publications/documents/Studiu%20Siguran%C8%9Ba%20online-Olga%20Morozan%20PFI.pdf>.

²⁸⁰ HOTĂRĂREA GUVERNULUI nr. 212 din 05.04.2017 pentru aprobarea Planului de acțiuni privind promovarea siguranței pe Internet a copiilor și adolescenților pentru anii 2017-2020: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=369782>

²⁸¹ RAPORTUL PE ANII 2018 – 2020 PRIVIND IMPLEMENTAREA PLANULUI NAȚIONAL DE ACȚIUNI ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI PENTRU ANII 2018–2022, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 89 din 24.05.2018 https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/pnado_sinteza_2018-2020.pdf

- Pe pagina Ministerului Educației și Cercetării a fost dezvoltată o rubrică dedicată siguranței copiilor în Internet, în cadrul căreia sunt plasate mai multe Ghiduri și materiale informative privind protecția copilului în mediul online;

- În vederea stabilirii situației actuale a siguranței online a copiilor și identificării soluțiilor potrivite pentru dezvoltarea în continuare a politicilor în acest domeniu, ITU a inițiat elaborarea unui Studiu dedicat Protecției Online a Copilului pentru 8 țări europene, printre care se enumeră și Republica Moldova. În baza acestor informațiilor oferite de țările participante, ITU a lansat în noiembrie 2020, în cadrul Forumului ITU pentru Europa și CSI Ghiduri noi privind protecția online a copiilor;

- Pentru a preveni abuzul sexual online a copiilor pe parcursul anilor 2018-2020 au fost organizate diverse activități de conștientizare și informare. Astfel, în anul 2018 au fost desfășurate 2 campanii de sensibilizare privind prevenirea abuzului sexual față de copii, după cum urmează: La 11 februarie 2020 a fost lansată Campania „Siguranța și Securitatea copiilor în mediul online și offline” de către MECC în comun cu Centrul de Arte „Coliseum” și Teatrul “Mihai Eminescu” în contextul Zilei Internaționale a Siguranței pe internet, care a prevăzut aproximativ 30 de spectacole pe tema abuzului copiilor în mediul online și offline. Beneficiari fiind aproximativ 2000 copii, cadre didactice și psihologi școlari. Totodată, anual, în cadrul Lunarului securității cibernetice, s-au desfășurate peste 5000 de activități la care au participat peste 80% din elevi, circa 35000 de părinți și circa 85% din cadre didactice. -Pe parcursul anului 2019, Inspectoratul General al Poliției a înregistrat și investigat 49 cauze penale ce reprezintă abuz sexual sau exploatare sexuală online a minorilor (4 infracțiuni de ademenire a minorilor în scopuri sexuale – art. 175/1 CP RM; 5 infracțiuni de trafic de copii în scop de exploatare sexuală online – art. 206 CP RM; 39 infracțiuni de pornografie infantilă – art. 208/1 CP RM; 1 infracțiune de recurgere la prostituția practică de un minor – art. 208/2 CP RM)8. Totodată, au fost pornite 32 cauze penale, și anume, în baza art. 208/1 (pornografia infantilă) – 24 cauze, art. 175 (acțiuni perverse) – 3, art. 173 (hărțuirea sexuală) – 1, art. 206 (traficul de copii) – 1, art. 178 (violarea dreptului la secretul corespondenței) – 1, art. 177 (încălcarea inviolabilității vieții personale) – 1;

-Au fost elaborate instrucțiunile metodice cu privire la investigarea infracțiunilor cu caracter sexual săvârșite asupra copiilor cu utilizarea tehnologiilor informaționale. La elaborarea instrucțiunilor metodice au fost utilizate inclusiv cunoștințele practice în domeniu ale specialiștilor din cadrul CCCI al INI, CTCEJ, precum și materialele acumulate în urma participării reprezentanților CCCI în cadrul evenimentelor naționale și internaționale de formare profesională în domeniul vizat. Pe parcursul anului 2019 Institutul Național al Justiției a realizat 8 activități de formare în domeniu, fiind instruiți 204 beneficiari.

- În vederea obligării furnizorilor de servicii de acces la Internet de a oferi utilizatorilor finali posibilitatea de instalare a aplicațiilor de filtrare a conținutului din Internet cu impact negativ asupra copiilor, precum și de a introduce în meniul principal al paginilor web oficiale ale lor un compartiment dedicat informațiilor privind siguranța pe Internet, au fost introduse amendamente noi în Legea nr. 30/2013 cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației (modificat art. 5 prin Legea nr. 164 din 26.07.2018). Totodată, ANRCETI (Hotărârea Consiliului de Administrație a ANRCETI nr. 15 din 04 mai 2018), a recomandat furnizorilor de servicii de acces la Internet accesibile publicului să întreprindă măsurile necesare pentru asigurarea posibilității protejării de către părinți și reprezentanții lor legali, de către administratorii instituțiilor preșcolare și școlare a persoanelor minore de posibilă acțiune

dăunătoare a unor informații, accesate din Internet, pe calea instalării programelor (soft-uri, aplicații) de filtrare a conținutului din Internet cu impact negativ asupra copiilor. Din cei 97 de furnizori de servicii de acces la Internet, o mare parte au pus la dispoziția utilizatorilor finali instrumente disponibile în vederea filtrării conținutului cu impact negativ asupra copiilor. Cu toate acestea, o bună parte din furnizori au raportat lipsa de adresări de la utilizatorii finali (părinți, tutori, educatori, etc.) privind punerea la dispoziția lor a serviciilor de filtrare a conținutului. Doar 3 furnizori au raportat despre prestarea serviciului de fapt.

- În anul 2020, au fost elaborate 6 lecții video la tema Siguranței copiilor/elevilor în mediul online și plasate pe portalul educatieonline.md.

- Totodată, în anul 2020, în scopul reglementării modului de organizare a învățământului la distanță, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a elaborat mai multe documente normative care prevăd utilizarea resurselor electronice și online precum și alte forme de comunicare la distanță: Metodologia privind continuarea la distanță a procesului educațional în condiții de carantină în învățământul primar, gimnazial și liceal; Metodologia privind organizarea la distanță a procesului educațional în condiții de carantină, pentru instituțiile de educație timpurie; Repere metodologice privind asigurarea continuității procesului educațional în condiții de carantina în instituțiile de învățământ extrașcolar; Instrucțiunii privind organizarea asistenței psihologice copiilor/elevilor, părinților și cadrelor didactice pe perioada suspendării procesului educațional.

În context, au fost organizate ateliere de instruire a cadrelor didactice „Educație despre siguranța online, în procesul educațional”, (17 ore de instruire), care au abordat Aspecte ale siguranței online; Tendințe și comportamente ale copiilor în mediul online; Sexting. Tendințe și realități; Lecția despre sexting; Abuzul sexual online; Lecția despre relații și comunicare în mediul online.) Comportamente și riscuri în mediul online la vârsta școlară mică; Impactul conținuturilor cu caracter sexual; Lecția despre conținuturi; Riscuri de abuz în mediul online; Lecția despre comunicare și prietenie în mediul online.

- În perioada martie-decembrie 2020, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării în colaborare cu Primăria mun. Chișinău a lansat și dezvoltat portalul www.educatieonline.md, care conține în prima fază, aproximativ 2.500 de lecții video, iar în faza doi, circa 4.500 de lecții, pentru elevii claselor I-XII, la 15 discipline, inclusiv profil real / profil umanist

- De asemenea, cu susținerea UNICEF și a CI La Strada, în septembrie a început lucrul asupra producerii a 12 video pentru lecțiile despre siguranța online la șase teme diferite (6 lecții în limba română și 6 lecții în limba rusă). Durata aproximativă a fiecărui video este de 15 minute. Lecțiile video sunt concepute într-un format atractiv, prietenos copilului, cu sarcini minime și ușor de realizat. Conținutul lecțiilor va fi adaptat la vârsta elevilor

- Deși a fost dezvoltat modulul de raportare a conținutului ilegal din Internet în cadrul platformei www.internetsigur.md, pe site-ul respectiv au fost plasate spoturi video, audio și postere promoționale, precum și legislația relevantă, actualmente acesta nu e funcțional. Pe o altă resursă, vizită de Planul de acțiuni privind promovarea siguranței pe Internet a copiilor și adolescenților pentru anii 2017-2020, pagina-web oficială a Institutului de Dezvoltare a Societății Informaționale (www.idsi.md), a fost amplasat, în meniul principal, un compartiment nou – „Siguranța pe Internet”, ce conține informații și linkuri relevante, în mod special privind siguranța copiilor în mediul on-line, însă ultimă actualizare a informației de pe această pagină datează octombrie 2018.

- În scopul promovării utilizării tehnologiei on-line și a telefoniei mobile de către elevi în mod responsabil, atenționării față de pericolele navigării pe Internet nesupravegheați de adulți cât și despre plasarea datelor personale pe diferite pagini Web, anual, în toate instituțiile de învățământ preuniversitar, în luna octombrie este desfășurat Lunarul Securității Cibernetice, iar în luna februarie marcată Ziua Siguranței pe Internet, care este un eveniment de anvergură europeană, sub egida rețelei europene "INSAFE" - European Safer Internet Network, în cadrul programului Safer Internet Plus al Comisiei Europene²⁸².

3. Dependența de internet

Internetul este o rețea de calculatoare. Mai precis, o rețea de rețele, formată de mii și mii de rețele de calculatoare interconectate astfel încât se pot „vedea și găsi” unele pe altele. Bazele ei au fost puse în 1968, când s-a construit o rețea care unea centrele de cercetare din Statele Unite ale Americii. Internetul comercial a luat naștere la mijlocul anilor '90, o dată cu dezvoltarea programelor de navigare Web și cu evoluția intervenției acestora. Actualmente peste 300 de milioane de oameni folosesc Internetul²⁸³.

Dintre avantajele utilizării diverselor aplicații online merită consemnate: rapiditatea și varietatea deosebită a informațiilor ce pot fi astfel obținute, relativa lor corectitudine, posibilitatea de comunicare cu alte persoane în timp scurt și cu costuri mici, instruire și evaluare la distanță etc. Evident că Internetul exercită mai multe funcții: și informațională, și comunicativă, și de distracție, și educațională etc., însă impactul lui asupra societății, asupra tinerilor îl vom conștientiza atunci când va crește o nouă generație. Cum va fi această generație? Primitivă, barbară sau civilizată, umană și educată? Răspunsul la această întrebare este foarte relativ²⁸⁴.

De rând cu avantajele utilizării Internetului (elucidate supra), în mai multe țări au fost raportate dovezi clinice de utilizare excesivă, determinate la numeroși pacienți, în unele cazuri cu simptome similare cu cele ale tulburărilor de dependență²⁸⁵

Poate fi greu de înțeles dependența de internet, or, suntem mai predispuși să asociem dependența cu consumul de droguri sau alcool, cu efectele de intoxicare de la acestea, totuși dependența de internet este o tulburare reală, compulsiv-impulsivă, similară cu dependența de jocurile de noroc²⁸⁶.

În literatura științifică există 4 modalități de abordări ale fenomenului dependența de internet:

- a) **Abordarea din perspectiva terapiei psihologice**, care pune accent pe studierea indivizilor în formă extrem de gravă de dependență, predispuși psihologic spre dependență;

---

²⁸² RAPORTUL PE ANII 2018 – 2020 PRIVIND IMPLEMENTAREA PLANULUI NAȚIONAL DE ACȚIUNI ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI PENTRU ANII 2018–2022, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 89 din 24.05.2018 https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/pnado_sinteza_2018-2020.pdf

²⁸³ CARATA, D. Asistența socială a persoanelor dependente. Suport de curs, 2008

²⁸⁴ PÎSLARI, Stela, BABICI, Rodica. Dependența de internet la preadolescenții//Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW) e-ISSN: 1857-4432, p-ISSN: 1857-0224, Volume 53, Issue 4, 2018, (<http://psihologie.upsc.md>).

²⁸⁵ TAFUNI, Ovidiu. Dependența de Internet – un factor de risc al contemporanității//Psihologie,nr.3-4, 2016, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/87_95_Dependenta%20de%20internet%20E2%80%93%20un%20actor%20de%20risc%20al%20contemporanietatii..pdf.

²⁸⁶ TAFUNI, Ovidiu. Dependența de Internet – un factor de risc al contemporanității//Psihologie,nr.3-4, 2016, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/87_95_Dependenta%20de%20internet%20E2%80%93%20un%20actor%20de%20risc%20al%20contemporanietatii..pdf.

- b) **Dimensiunea medicală**, în cadrul căreia dependența de internet este concepută ca și dependența de drog și alcool, condiționată de abaterile din cadrul proceselor biologice ale organismului;
- c) **Dimensiunea psihologică**, care se înerează de starea psihologică a utilizatorului dependent de internet, atitudinea față de sine; față de lumea înconjurătoare;
- d) **Abordarea sociologică**, care presupune studierea poziției individului dependent de internet în societate, factorii ce conduc la apariția dependenței; abordarea fenomenului din perspectiva deficiențelor procesului de socializare²⁸⁷.

Așadar, din perspectivă sociologică, dependența de internet prezintă interes prin prisma analizei condiționării sociale a fenomenului, caracterului destul de răspândit, posibilitatea analizei cauzelor apariției și a evoluției în perspectivă.

Dependența de internet este concepută ca un fenomen deviant negativ, care se caracterizează prin timpul extrem de considerabil petrecut de utilizator în internet în afara însărcinărilor ce țin de locul de muncă sau de studii, de asemenea, în calitate de stare emoțională de dependență de utilizarea rețelei, care are drept consecință modificarea relațiilor sociale ale utilizatorului și înrăutățirea considerabilă a calității vieții acestuia²⁸⁸.

Este re remarcat faptul că specialiștii din domeniu sunt de acord cu ideea conform căreia respondenții nu pot fi clasificați categoric în „independenți” și „dependenți”. Se utilizează o abordare mai nuanțată, evidențiindu-se stadii ușoare (existența unui disconfort atunci nu e posibil să acceseze internetul) și terminând cu forme extreme de dependență (pierderea totală a controlului acțiunilor, fapt ce se manifestă prin acțiuni agresive, autoagresie și înclinare spre comportament agresiv în viața reală.

În tratarea problemei trebuie să luăm în considerare și punctu de vedere formulat de psihologi care afirmă că unele persoane pot petrece o mare parte de timp on-line, dar nu fac dependență, iar altele pot cheltui un timp relativ mic, dar se confruntă cu probleme din cauza utilizării²⁸⁹.

Adolescenții, conform mai multor studii, sunt considerați o populație cu o mai mare vulnerabilitate. Aceasta pentru că adolescenții au mai puțin control al impulsurilor, sunt mai săraci în planificarea pe termen lung și au tendința de a minimiza riscurile față de comportamentele potențial periculoase. Acest lucru se datorează imaturității corticale, în special, în cortexul prefrontal. În plus, adolescența este o perioadă în care indivizii își dezvoltă independența personală față de adulți. Utilizând internetul ca instrument pentru a obține, sau mai bine zis, de a se simți independenți, aceasta le ajută adolescenților să treacă de unele bariere psihologice specifice pentru această perioadă. Astfel ei ating starea de confort psihologic, inclusiv acces la relații sociale pe care adolescenții le găsesc deosebit de importante.

Dependența de internet evoluează odată cu societatea, este incipientă dar și preocupantă. Datorită noutății problematicii, identificarea acestei patologii este de multe ori complexă și diicilă.

²⁸⁷ ВАРЛАМОВА, С., ГОНЧАРОВА Е., СОКОЛОВА И. Интернет-зависимость молодежи: критерии и типология//Мониторинг общественного мнения, №2, 2015,

https://wciom.ru/fileadmin/file/monitoring/2015/126/2015_126_12_Varlamova_Goncharova_Sokolova.pdf

²⁸⁸ ВАРЛАМОВА, С., ГОНЧАРОВА Е., СОКОЛОВА И. Интернет-зависимость молодежи: критерии и типология//Мониторинг общественного мнения, №2, 2015,

https://wciom.ru/fileadmin/file/monitoring/2015/126/2015_126_12_Varlamova_Goncharova_Sokolova.pdf

²⁸⁹ TAFUNI, Ovidiu. Dependența de Internet – un factor de risc al contemporanității//Psihologie,nr.3-4, 2016,

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/87_95_Dependenta%20de%20internet%20E2%80%93%20un%20factor%20de%20risc%20al%20contemporanietatii..pdf

Dependența de internet acoperă o varietate de comportamente și de probleme de control al impulsurilor, care includ:

- dependența de sex virtual (Cybersex addiction). Utilizarea compulsivă a pornograiei pe internet are un impact negativ asupra relațiilor intime din viața reală. Sexualitatea sănătoasă este o experiență de viață integrată, în timp ce comportamentul sexual virtual este un mijloc de a depăși emoții negative, plictiseala, anxietatea, problemele de cuplu, diicultățile de relaționare sau din nevoia de a simți că ești important, dorit sau puternic;

- dependența de relaționare virtuală (Cyber-Relationship addiction);

- dependența de rețele sociale, camere de chat și mesagerie, până la punctul în care prietenii virtuali, on-line devin mai importanți decât relațiile cu familia și prietenii din viața reală, care ajunge să pară goală și lipsită de bucurie. Această realitate falsă devine deosebit de periculoasă și determină o dependență mult mai severă decât celelalte tipuri de comportamente legate de internet. Atunci când este utilizat în mod responsabil, internetul poate fi un loc minunat pentru a interacționa pe plan social, a întâlni oameni noi și a iniția chiar relații romantice. Cu toate acestea, relațiile on-line pot fi, de multe ori, mai intense decât cele din viața reală și pot depăși toate așteptările realiste;

- comportamente compulsive pe internet (Net Compulsions). Joc de noroc patologic, utilizarea compulsivă a site-urilor de cumpărături sau licitații on-line, care conduc, de multe ori, la probleme inanciare. Persoanele cu asemenea comportamente cumpără lucruri de care, de cele mai multe ori, nu au nevoie și pe care nu și le pot permite, cu scopul de a experimenta bucuria introducerii ofertei câștigătoare.

- supraîncărcarea informațională (Information overload) – comportament compulsiv de căutarea în baze de date sau navigare pe internet (web suring, browsing), având ca efect randament profesional mai scăzut și interacțiune socială redusă;

- dependența de calculator (Computer addiction) – utilizare excesivă a jocurilor pe calculator off-line (Solitaire, Minesweeper) sau a programelor de calculator.

Consecințele utilizării abuzive a internetului sunt: anxietatea, depresia, fobia socială, refuzul/absenteismul școlar, comportamentul agresiv, izolarea socială și integrarea experiențelor virtuale în viața reală și eșec în plan social²⁹⁰.

Dependența de internet afectează un număr impunător de persoane, în special adolescenți. Tulburările legate de dependența de internet pot fi considerate drept o serioasă amenințare a sănătății populației în viitorul apropiat²⁹¹.

În China, au fost realizate mai multe studii la subiectul dat, unul din ele relatează că 10% din cei aproximativ 40 de milioane de tineri chinezi sub 18 ani sunt declarați dependenți de internet. 13,7% chinezi dependenți de internet sunt adolescenți, aproximativ 10 milioane de adolescenți. Aproximativ 60 la sută dintre cei care navighează pe internet, nu au ajuns la vârsta adultă²⁹².

---

²⁹⁰ <http://www.monitorulsv.ro/Sanatate/2009-10-07/Dependentia-deinternet-favorizata-de-depresie-in-cazuladolescentilor.html>.

²⁹¹ TAFUNI, Ovidiu. Dependența de Internet – ub factor de risc al conpemporanității//Psihologie,nr.3-4, 2016, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/87_95_Dependenta%20de%20internet%20E2%80%93%20un%20factor%20de%20risc%20al%20contemporanietatii.pdf.

²⁹² TAFUNI, Ovidiu. Dependența de Internet – ub factor de risc al conpemporanității//Psihologie,nr.3-4, 2016, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/87_95_Dependenta%20de%20internet%20E2%80%93%20un%20factor%20de%20risc%20al%20contemporanietatii.pdf.

Este de reținut că populația internaților chinezi este de 253 milioane de persoane (cea mai mare din lume) și se ală într-o continuă creștere, jumătate dintre ei având vârstele cuprinse între 18 și 30 de ani²⁹³.

Dependența de internet a devenit o problemă majoră în Coreea de Sud, una dintre cele mai conectate țări din lume. Datele naționale arată că 10% din copiii cu vârsta între 10 și 19 ani, respectiv 680.000, sunt dependenți de internet. Autoritățile au reacționat prin formarea a unui număr de 1043 consilieri în tratarea dependenței de internet și asigură circa 190 de spitale și centre de tratament pentru vindecarea acestora. De asemenea, Guvernul a introdus măsuri profilactice precum legea "Cinderella law" (Legea Cenușăreasa), care blochează accesul la internet copiilor sub 16 ani după miezul nopții până la ora 6 dimineața, însă aceștia găsesc metode de a ocoli restricția folosind conturile părinților²⁹⁴.

Utilizarea excesivă a internetului de către adolescenți are consecințe în special în planul performanțelor școlare, în planul sănătății fizice, dar și în sfera problemelor psihologice și interpersonale²⁹⁵. O parte dintre limitele utilizării internetului de către preadolescenți țin de riscurile la care se expun utilizatorii (agresiuni fizice și sexuale, consum de alcool, droguri etc.), alterarea modului de funcționare a unor procese cognitive și afective, deteriorarea progresivă a stării de sănătate fizică.

Semnele distinctive ale dependenței de internet

Ca în orice altă adicție, cei ce depind de internet nu vor să facă altceva decât să petreacă timpul navigând pe internet, devenind foarte inactivi și antisociali, distrugând anumite aspecte ale vieții lor reale. În locul dialogării cu prietenii reali, aceștia preferă să comunice cu niște străini de pe internet. S-a ajuns la concluzia că dacă petreci 6 ore pe internet zilnic, 3 luni consecutiv, nu cu scopul de a lucra sau a studia, poți fi considerat dependent de internet, adică un alt criteriu fiind timpul petrecut în internet²⁹⁶.

Cei mai mult sunt supuși riscului de a deveni dependenți de internet copiii care îndeplinesc 3 din următoarele patru condiții:

- Timpul zilnic petrecut în internet constituie 6 și mai multe ore;
- Ei nu pot să renunțe fără conflicte la internet mai mult decât o zi;
- Copiii au mai mulți prieteni virtuali decât în viața reală;
- Copiii au fost recunoscuți dependenți de internet de către părinți.

Simptomele dependențelor de internet, potrivit unor specialiști, pot fi următoarele: izolarea adolescenților în propria cameră, ignorarea prietenilor, a familiei, unii uitând chiar și de mâncare sau să se mai spele. Unii medici americani spun că aceste simptome se întâlnesc și în cazul altor dependențe, cum ar fi cea de heroină și alcool. Dependența de internet a fost clasificată ca afecțiune clinică de către psihologii chinezi încă în anul 2008. Potrivit definiției, bazată pe un studiu efectuat pe un eșantion de peste 1.300 de utilizatori problematici ai internetului, printre

---

²⁹³ TAFUNI, Ovidiu. Dependența de Internet – un factor de risc al contemporanității//Psihologie,nr.3-4, 2016, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/87_95_Dependenta%20de%20internet%20%E2%80%93%20un%20actor%20de%20risc%20al%20contemporanietatii..pdf.

²⁹⁴ TAFUNI, Ovidiu. Dependența de Internet – un factor de risc al contemporanității//Psihologie,nr.3-4, 2016, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/87_95_Dependenta%20de%20internet%20%E2%80%93%20un%20actor%20de%20risc%20al%20contemporanietatii..pdf

²⁹⁵ PĂNIȘOARĂ, G., SĂLĂVĂSTRU, D., MIITROFAN, L. Copilărie și adolescență. Repere contemporane. Iași: Polirom, 2016, p. 6.

²⁹⁶ TAFUNI, Ovidiu. Dependența de Internet – un factor de risc al contemporanității//Psihologie,nr.3-4, 2016, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/87_95_Dependenta%20de%20internet%20%E2%80%93%20un%20actor%20de%20risc%20al%20contemporanietatii..pdf

simptomele dependenței se includ dorința arzătoare de a naviga din nou, disconfortul mental sau psihic, iritabilitatea și diicultatea de concentrare sau de a adormi²⁹⁷.

Proilaxie și tratament.

Pentru a preveni apariția dependenței de internet psihologii și psihiatrii ce activează în domeniul respectiv recomandă următoarele acțiuni psihoigienice:

1. Notarea duratei timpului petrecut în față computerului și păstrarea evidenței modului în care a fost utilizat acest timp.

2. Planificarea activităților legate de utilizarea internetului și a timpului pentru iecare din ele, înainte de a porni computerul.

3. Efectuarea pauzelor scurte în timpul utilizării internetului, în care să privească pe fereastră pentru a se deconecta din mediul on-line și a percepe viața offline, adică reală, care se desfășoară într-un ritm mai lent.

4. Stabilirea perioadelor în care nu utilizează computerul/internetul sau alte tehnologii: de exemplu, anumite perioade ale zilei, sau o anumită zi pe săptămână. Specialiștii consideră că aceste perioade de „post” sunt utile pentru recâștigarea controlului asupra propriei vieți.

5. Să folosească discuțiile la telefon sau, și mai bine, întâlnirile cu prietenii în timp și spațiu real, ca exemplu întrun loc prestabilit: parc, cafenea, școală, universitate, în oricare alt loc public. 6. Persoanelor care observă că îi irită pe cei din jur (membrii familiei sau prietenii) din cauza îndelungatei folosiri a calculatorului/internetului și celor care simt că le este rușine de faptul că nu au o viață socială în lumea reală li se recomandă consultarea unui specialist psiholog și să facă un test pentru a-și veriica dependența față de internet sau noile tehnologii²⁹⁸.

Să apelăm la datele unor studii sociologice empirice realizate în Republica Moldova, pentru a identifica gradul de dependență de internet în rândul elevilor preadolescenți²⁹⁹.

Eșantionul de cercetare a fost constituit din 150 de preadolescenți dintr-un Liceu Teoretic din municipiul Chișinău, preadolescenți din clasele a V-a, VI-a, VII-a, cu vârsta cuprinsă 11-13 ani.

Ipotezele înaintate în cercetare sunt: Presupunem că există diferențe în ceea ce privește nivelul dependenței de internet la preadolescenți în funcție de gen; Estimăm că dependența de internet se poate modifica pe parcursul vârstei preadolescentă în funcție de vârstă.

În scopul evidențierii dependenței de calculator și internet, s-au administrat „Scala de măsurare a dependenței de internetl (1994) și testul „Internet Addiction Test” (1998) – aceste teste au fost elaborate de Dr. Kimberly Young, pentru identificarea dependența de internet la preadolescenți, iar pentru studierea nivelului dependenței de calculator la preadolescenți a fost adminstrat „Internet Addiction Test” propus de Kimberly Young (1998).

Rezultatele obținute, privind nivelul de manifestare a dependenței de internet la preadolescenții clasei a V-a, VI-a, VII-a din lotul experimental, sunt prezetate în figura de mai jos: ³⁰⁰

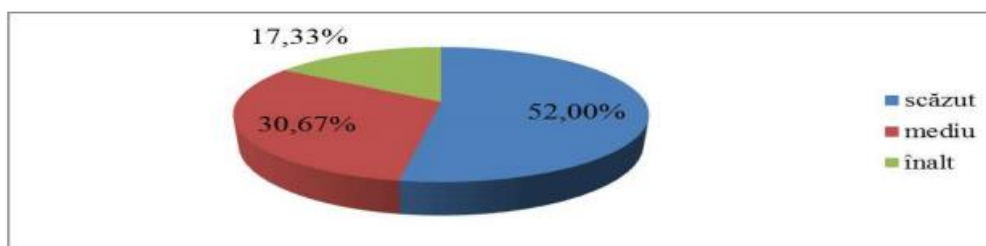
---

²⁹⁷ TAFUNI, Ovidiu. Dependența de Internet – ub factor de risc al conpemporanității//Psihologie,nr.3-4, 2016, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/87_95_Dependenta%20de%20internet%20E2%80%93%20un%20factor%20de%20risc%20al%20contemporanietatii..pdf

²⁹⁸

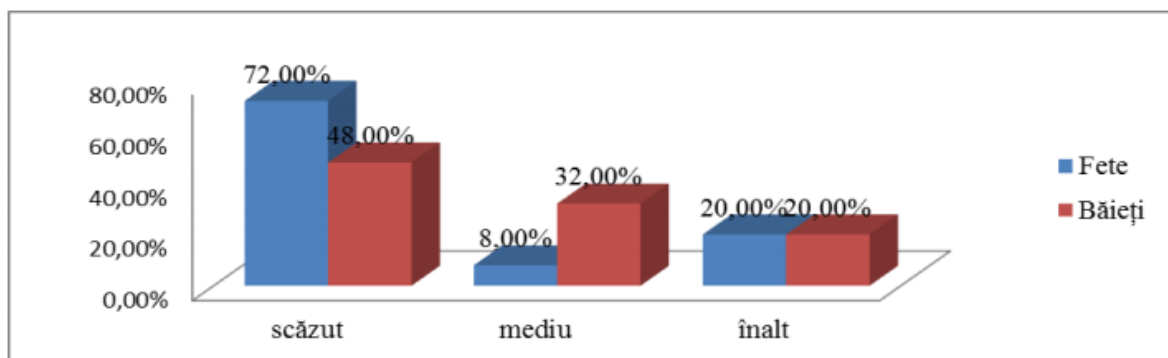
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/87_95_Dependenta%20de%20internet%20E2%80%93%20un%20factor%20de%20risc%20al%20contemporanietatii..pdf

²⁹⁹ PÎSLARI, Stela, BABICI, Rodica. Dependența de internet la preadolescenți//Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW) e-ISSN: 1857-4432, p-ISSN: 1857-0224, Volume 53, Issue 4, 2018, (<http://psihologie.upsc.md>)

Rezultatele prezentate în supra le-au permis autoarelor să constate că: 52,00% (78) din preadolescenții testați obțin un scor ce presupune un nivel scăzut al dependenței de internet. Aceeși preadolescenți navighează pe internet mai puțin sau mai mult, cu scopul de a fi informat, folosirea diverselor programe pentru a ușura procesul de învățare. 30,67% (46) din preadolescenții testați obțin un scor considerat un nivel mediu al dependenței de internet. Preadolescenții încadrați în această categorie pot manifesta semne ușoare a dependenței de internet, cum ar fi: scăderea activității fizice; renunțarea la activități importante, pentru a rămâne mai mult timp pe net; se simte mai bine cu prietenii din sfera virtuală; verificarea mailurilor devine o obsesie; neglijarea treptată a familiei, alimentației și a somnului. 17,33% (26) din preadolescenți au înregistrat un nivel înalt a dependenței de internet. Sunt cei care manifestă stări de neliniște, depresie și iritabilitate atunci când nu au acces la internet, acești preadolescenți se izolează în propria cameră folosind internetul pentru a scăpa de probleme, pentru „a ridica moralul”, la fel ei ignorează prietenii și familia. Creșterea continuă a timpului petrecut pe internet, precum și gradul ridicat de implicare în activitățile desfășurate online pentru scopul atingerii unui sentiment de satisfacție.

În ceea ce privește analiza dependenței de internet în funcție de genul preadolescenților claselor a V-a, au fost obținute următoarele date³⁰¹:

Așadar, băieții au înregistrat 48,00% (12) nivelul scăzut a dependenței de internet, 32,00% (8) din băieți nivel mediu a dependenței de internet și 20,00% (5) nivel înalt a dependenței de internet. În timp ce fetele 72,00% (18) reprezintă nivel scăzut a dependenței de internet, 8,00%

³⁰⁰ PÎSLARI, Stela, BABICI, Rodica. Dependența de internet la preadolescenți//Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW) e-ISSN: 1857-4432, p-ISSN: 1857-0224, Volume 53, Issue 4, 2018, (<http://psihologie.upsc.md>)

³⁰¹ PÎSLARI, Stela, BABICI, Rodica. Dependența de internet la preadolescenți//Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW) e-ISSN: 1857-4432, p-ISSN: 1857-0224, Volume 53, Issue 4, 2018, (<http://psihologie.upsc.md>)

(2) din fete nivel mediu a dependenței de internet și 20,00% (5) nivel înalt a dependenței de internet.

Frecvențele cele mai mari al nivelului scăzut a dependenței de internet l-au obținut fetele în raport de (72,00%), spre deosebire de băieți, cu (48,00%). Pentru nivelul mediu a dependenței de internet situația este următoarea: (32,00%) din băieți manifestă un nivel mediu a dependenței de internet, în comparație cu (8,00%) din fete. Nivelul înalt a dependenței de internet, se înregistrează aceleași valori (20,00%) atât la fete, cât și la băieți.

Totuși, nivelul mai înalt al dependenței de internet le este caracteristic băieților (32,00%). Aceasta se explică prin faptul că băieții au probleme de a avea contacte reale, astfel le este mai ușor să stabilească și să-și dezvolte contacte pe rețelele de socializare, plus la aceasta băieții preadolescenți sunt mai închiși în sine, timizi, iar internetul este o cale ideală pentru a se ascunde după el, astfel dându-le o doză de curaj.

Concluziile studiului empiric la care ne-am referit sunt următoarele:

- manifestarea dependenței de internet crește pe parcursul vârstei preadolescente, astfel consemnăm că dependența de internet este mai accentuată la elevii claselor a VII-a, deoarece comunicarea face-to-face s-a mutat pe online. Calculatorul sau jocurile pe calculator stimulează simțurile mult mai mult decât o carte. Preadolescenții pot comunica tot ce vor online mult mai ușor, deoarece în cazul comunicării face-to-face apare bariera emoțiilor, se depășesc, astfel, mult mai ușor limitele.

- Comparațiile făcute în dependență de gen scot în evidență faptul că există diferențe semnificative în manifestarea dependenței de internet între băieți și fete, evidențiindu-se cu un nivel mai ridicat băieți față de fete, aceasta explicându-se prin faptul că băieții se ciocnesc cu probleme de a avea contacte reale, astfel le este mai ușor să stabilească și să-și dezvolte contacte pe rețelele de socializare, plus la aceasta băieții preadolescenți sunt mai închiși în sine, timizi, iar internetul este o cale ideală pentru a se ascunde după el, astfel dându-le o doză de curaj³⁰².

4.Criminalitatea informatică. Cyberterorismul

Computerul este un factor criminogen care, pe de o parte, pune la dispoziția conduitei criminale obiectul infracțiunii – informația, conținută și procesată de sistemele informatice, iar, pe de altă parte, – instrumentarul necesar pentru săvârșirea delictului cibernetic. Or, „el oferă un repertoriu deosebit de tehnici și strategii de înlăptuire a infracțiunilor, dar în același timp îmbogățește sfera criminalității cu noi infracțiuni”³⁰³.

Astfel, în baza criteriului rolului avut de sistemele informatice în comiterea infracțiunii, deosebim infracțiuni săvârșite cu ajutorul sistemelor informatice și infracțiuni săvârșite prin intermediul sistemelor informatice. Pentru infracțiunile din prima categorie sistemele informatice constituie un instrument de facilitare a comiterii unor infracțiuni. Este vorba de infracțiuni „tradiționale” perfecționate prin utilizarea sistemelor informatice. Pentru cel deal doilea tip de infracțiuni, sistemele informatice constituie ținta infracțiunii, mai bine zis, informațiile și datele stocate în acest sistem. Astfel, **infracțiunile informatice pot fi definite drept orice infracțiune în care un calculator sau o rețea de calculatoare este obiectul unei infracțiuni, sau în care un calculator sau o rețea de calculatoare este instrumentul sau mediul de înlăptuire a unei**

³⁰² PÎSLARI, Stela, BABICI, Rodica. Dependența de internet la preadolescenți//Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW) e-ISSN: 1857-4432, p-ISSN: 1857-0224, Volume 53, Issue 4, 2018, (<http://psihologie.upsc.md>)

³⁰³ DIBRINOIU, M. Infracțiuni în domeniul informatic. Disponibil: <http://ecrime.ro>

infrațiuni. Lato senso, această definiție include toată paleta de fraude, nu numai cele de natură informatică ce pot fi săvârșite cu ajutorul sistemelor informatice. În aceste cazuri, în sensul larg, au fost incluse și acele fapte în care sistemul informatic este pe post de instrument, precum utilizarea acestuia, de exemplu, la falsificarea banilor. Stricto senso, prin infracțiune informatică se înțelege orice infracțiune în care făptuitorul interferează, fără autorizare, cu procesele de prelucrare automată a datelor³⁰⁴.

Cel mai frecvent, infracțiunile informatice sunt orientate spre:

- viața privată a indivizilor: afectarea datelor cu caracter personal al acestora;
- domeniul economic: afectarea activității, securității și competitivității economice a firmelor și a companiilor;
- securitatea națională: afectarea funcționării infrastructurilor critice, a rețelelor și sistemelor guvernamentale, de apărare și securitate națională.

Tranziția către societatea informațională, ca o componentă extrem de relevantă a dezvoltării contemporane, nu presupune doar modernizarea tehnologiilor informaționale și comunicaționale, ci, în egală măsură, și proliferarea și profesionalizarea infractorilor care comit infracțiuni în spațiul cibernetic. Din acest considerent, având în vedere provocările mileniului, o necesitate stringentă devine cunoașterea profundă a elementelor care compun personalitatea infractorului informativ pentru a preîntâmpina consecințele. Una din premisele de bază ale elaborării politicii penale, ale individualizării pedepselor penale aplicate și ale măsurilor de resocializare penitenciară și postpenitenciară a infractorilor digitali o constituie personalitatea infractorului.

Obiectivul fundamental al politicii de stat a Republicii Moldova, atestat în Concepția securității naționale a Republicii Moldova, este securitatea națională în calitate de condiție esențială a existenței poporului Republicii Moldova și a realizării obligațiilor pozitive ale statului³⁰⁵. Amenințările din domeniul tehnologiilor informaționale fac parte din spectrul pericolelor la adresa securității naționale, iar combaterea lor este una dintre acțiunile de bază în asigurarea securității informaționale.

Tematica profilului infractorului digital, atât în contextul infracțiunilor informatice și al celor din domeniul telecomunicațiilor, cât și al infracțiunilor care se săvârșesc prin intermediul sistemelor informatice, constituie un subiect de cercetare extrem de important. În ultimii ani, creșterea numărului de furnizori de servicii internet, accesul la abonamente gratuite și ușurința cu care poți cădea în capcana unui *account* fals au amplificat complexitatea investigațiilor telematice³⁰⁶. Un utilizator sau delincvent al Internetului, pentru a se conecta la această rețea, poate să utilizeze diferiți furnizori de servicii de acest fel, fapt ce îngreunează alegerea investigatorilor practicieni pentru activitatea de interceptare de pe lângă un anumit provider. Din perspectiva unei asemenea problematice, infracțiunile din mediul telematic prezintă dificultăți la identificarea subiectului activ sau, dincolo de orice îndoială rezonabilă, a autorului real al infracțiunii în cauză.

Cercetarea coordonatelor personalității infractorului digital reprezintă o premisă indispensabilă pentru fundamentarea deopotrivă a politicii penale și a măsurilor de prevenire a cyber crimes. Pentru a facilita și eficientiza activitatea de descoperire a infractorilor informatici

³⁰⁴ DOBRINOIU, M. Infracțiuni în domeniul informatic. Disponibil: <http://ecrime.ro>

³⁰⁵ LEGEA nr. 112 din 22.05.2008 pentru aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova. Publicat: 03.06.2008 în Monitorul Oficial nr. 97-98, art. 357.

³⁰⁶ ȘAPTEFRAT, Ștefan, Infracțiunile digitale. Cine sunt autorii „operelor”//

<https://www.bizlaw.md/2017/08/09/infracțiunile-digitale-cine-sunt-autorii-operelor>

și a crimelor din spațiul cibernetic, este important a discerne impactul mediului digital asupra personalității umane, per ansamblu, și asupra personalității infractorului, în mod particular.

În concepția unor doctrinari, psihologi, criminologi, sociologi, psihiatri, interacțiunile digitale, difuzarea și utilizarea intensă a tehnologiilor informaționale vor genera o suită de modificări antropologice stabile la nivelul factorilor psihici, cognitivi, conativi și motivaționali. De fapt, infractorul digital este același infractor comun, descris și explicat prin prisma teoriilor criminologice clasice și contemporane, dar căruia îi sunt specifice noi trăsături caracteriale și competențe social-profesionale, datorate evoluției societății spre o nouă eră, cea informațională. Astfel, nucleul central al personalității infractorului suportă anumite schimbări de natură calitativă, și nu neapărat, cantitativă, ipoteză confirmată și de criminologul Jean Pinatel, în teoria personalității criminale. Omul este supus unui proces continuu de adaptare la mediu, iar răspunsurile adaptative furnizate de organism sunt transformate în caractere structurale ale personalității lui, care garantează supraviețuirea și existența persoanei într-un anumit micromediu. Potențialul adaptativ al omului în această perioadă istorică este colosal, acesta urmând să facă față unor modificări rapide, care au o influență profundă asupra modalităților perceptivă, cognitive și afectiv-relaționale. Sistemul nervos trebuie să se adapteze la noile modalități tehnomediate de interacțiune cu alte persoane, cu obiectele, cu spațiul fizic care-l înconjoară și, într-adevăr, cu propriul său corp (stimulanții virtuali)³⁰⁷.

În consecință, acțiunile care derivă din perspective și din imagini construite în interiorul lumii digitale necesită, la rândul lor, noi categorii analitice, dotate cu un anumit sistem de trăsături. În aceste condiții, este necesară achiziția unor noi abilități în stilul comunicativ, dar, mai ales, în procesele de gândire pentru care se solicită o tot mai mare doză de flexibilitate și rapiditate în trecerea operativă de la dimensiunea reală la cea virtuală, de la o relație mediată de un spațiu emotiv-fizic la o relație mediată de un spațiu emotiv-artificial.

Într-o astfel de optică, evaluarea criminologică a comportamentului criminal implică necesitatea de a reconstrui influența dimensiunii digitale asupra modalității perceptivă a subiectului în diferite faze ale acțiunii ilegale, atât la nivelul semnelor obiective ale infracțiunii, cât și la nivelul semnelor subiective ale acesteia. Prin urmare, mediul telematic contribuie la alterarea percepției crimei din perspectiva făptuitorului sau infractorului, după cum este susținut în diverse teorii științifice, îi este particulară incapacitatea sau capacitatea redusă de previzibilitate a caracterului ilegal al faptei sale sau, mai cu seamă, a efectelor prejudiciabile induse prin propria sa acțiune/inacțiune. Cu atât mai mult, îi sunt specifice aceste trăsături infractorului digital, pentru că computerul constituie un "mediator" între infractor și victimă sau/și obiectul lezat.

Interacțiunea la nivel digital cu aceleași obiecte și persoane nu este pe deplin conștientizată și impactul deteriorant sau distructiv al faptei sale social-periculoase nu este totalmente conceput sau parțial realizat. O serie de studii, axate mai mult pe subiecții cu "un profil criminal redus", au relevat o anumită dificultate din partea unor anumiți infractori de a identifica limita care separă realitatea virtuală de cea reală sau capacitatea redusă de a reveni rapid la o situație reală după un anumit timp petrecut într-o fază de virtualitate. Această inaptitudine prezintă importanță pentru cercetarea științifică, în special pentru analiza procesului psihogen de percepție, distingere și evaluare, de către autorul crimei, a efectelor provocate de propriul comportament.

---

³⁰⁷ ȘAPTEFRAT, Ștefan, Infracțiunile digitale. Cine sunt autorii „operelor”// <https://www.bizlaw.md/2017/08/09/infracțiunile-digitale-cine-sunt-autorii-operelor>

Cele mai alterate elemente în acest sens sunt percepția ilegalității comportamentului, estimarea riscurilor de a fi descoperit, estimarea riscurilor de a fi denunțat, percepția daunei provocate victimei, posibilitatea de a fi sancționat social sau legal.

Experiențele de cercetare asupra unor hackeri au pus frecvent în evidență percepția „ludică”, a intruziunilor clandestine din partea tinerilor pirați informatici în configurarea unei atmosfere tipice de video-jocuri.

Pe lângă acestea, influența digitalului asupra crimei determină modificarea formelor delincvențiale tradiționale și apariția unor configurații infracționale noi, din moment ce mediul criminal este receptiv la tot ce presupune minimizarea eforturilor și a riscurilor la dobândirea foloaselor ca urmare a activității infracționale.

Prin urmare, pe lângă infracțiunile deja arhicunoscute, cum ar fi furtul de informații și spionajul, escrocheriile și fraudele, jocurile de hazard, prostituția, traficul de arme, droguri și organe, hărțuirile, amenințările, pedofilia, pedofilia organizată, criminalitatea organizată, spălarea banilor, terorismul, prozelitismul sectelor, se mai adaugă și cele noi, ca cyberpedofilia, cyberterorismul, hackingul, difuzarea virusurilor informatice, escrocheriile informatice prin mijlocirea e-mail-ului, skimmingul, fraudele informatice, e-mail spammingul, violarea confidențialității de către organizație, net-strike-ul, gamblingul online, difuzarea informațiilor ilegale (violență, rasism, explozive, droguri, secte satanice, pedofilie etc.). Infractorului digital, ca rezultat al oportunităților tehnologice de interacțiune informațională, i se oferă noi modalități de asociere tehnomediata în grupuri delincvențiale în mediul informatic³⁰⁸.

Influența apartenenței la un grup deviant asupra genezei și asupra dezvoltării comportamentului criminal este un factor foarte bine cunoscut cercetătorilor aderenți la teoria subculturilor criminale. Avântul și dezvoltarea rețelelor telematice, cu potențialul acestora de a anihila limitele de spațiu și timp, au determinat crearea unui context simbolic și interactiv capabil să favorizeze asocierile în grupuri delincvențiale sau criminale, într-un mod rapid, eficient, al căror teritoriu de acțiune poate fi zonal, regional, continental sau global.

Unul dintre aspectele de interes științific major îl reprezintă noile modalități operative de agregare și de comunicare a grupurilor de delincvenți digitali în mediul virtual. Este posibil de intuit că profilul psihologic și psihopatologic al unui subiect autor de infracțiune pornește de la analiza specifică a infracțiunilor comise și a locului infracțiunii. Respectiv, infractorii digitali ce activează într-o sferă infracțională similară sunt diferențiați după o serie de trăsături omogene. Se cunosc infractori ce comit infracțiuni contra drepturilor constituționale și ale libertăților omului și ale cetățeanului. În rândul acestora se numără prioritar pirateria informatică, care constă în copierea și difuzarea programelor informatice, ceea ce generează un pericol social pentru raporturile juridice care se formează în legătură cu crearea, apărarea drepturilor de autor și a celor conexe, cât și în legătură cu utilizarea programelor cibernetice și a bazelor de date. De asemenea, aici pot fi incluse și încălcările ce vizează metodele de atentare la secretul mesajelor electronice și accesul ilegal în sistemul automatizat de calcul al voturilor în campaniile electorale.

Alte infracțiuni în domeniul telematic pot fi cele din sfera economică, *exempli gratia*, diferite forme de furturi prin intermediul accesului ilegal la sistemele automatizate de gestiune a diferitor organizații. Din datele statistice colectate cu ajutorul bancherilor ruși, 2/3 din

---

³⁰⁸ ȘAPTEFRAT, Ștefan, Infracțiunile digitale. Cine sunt autorii „operelor”// <https://www.bizlaw.md/2017/08/09/infracțiunile-digitale-cine-sunt-autorii-operelor>

infracțiunile informatice din sectorul bancar s-au comis cu ajutorul personalului tehnic al băncii care a deținut accesul legal la informația computerizată. La această categorie se referă și fabricarea cardurilor de credit sau de cont etc.; infracțiunile contra securității publice, exprimate iar prin accesul ilegal și potențialul de deteriorare, distrugere, preluare a controlului sistemelor informaționale utilizate de forțele armate, cosmonautică, energetica nucleară, transportul aerian și altele; infracțiunile informatice contra securității de stat; diversiunea în sfera informației computerizate, ceea ce presupune distrugerea, blocarea, modificarea și copierea informației computerizate, perturbarea sistemelor informatice, a rețelelor tehnicii electronice de calcul etc. în scopul slăbirii bazei economice și a capacității de apărare a țării. Simbioza tuturor infracțiunilor din domeniul informației computerizate poate aduce prejudiciu oricărui interes subiectiv, social sau de stat. Prin generalizare, infractorii digitali au, de cele mai dese ori, competențe de lucru cu tehnica electronică de calcul și chiar cunoștințe speciale în domeniul prelucrării informației în sistemele informatice, per ansamblu.

În cazul infracțiunilor informatice ce se comit cu scop de cupiditate și au legătură cu utilizarea sistemelor informaționale, infractorii respectivi mai posedă cunoștințe speciale în gestiunea finanțelor și în programare informatică. În rândul infractorilor digitali se găsesc indivizi cu diferite niveluri de pregătire profesională în domeniu, din medii sociale și stări sociale variate. În mod particular, sunt diferențiate următoarele categorii³⁰⁹:

- **hackerii** – persoanele preocupate de protecția sistemelor informatice privită ca o provocare personală și spargerea lor pentru obținerea accesului deplin la sistem și satisfacerea propriilor lor ambiții;

- **spionii** – persoanele care distrug sistemul de acces al computerului pentru a obține informații ce pot fi utilizate în scopuri politice, militare sau economice;

- **teroriștii** – persoanele care distrug sistemul de securitate al sistemelor informatice în vederea creării stării de pericol, care poate fi folosită în scopuri de influență politică;

- **infractorii achizitivi** – persoanele care accesează intruziv sistemele informatice pentru a beneficia de avantaje patrimoniale sau personal nepatrimoniale;

- **vandalii** – persoanele care ”sparg” sistemele informatice în scopul distrugerii acestora;

- **persoanele psihic bolnave, care suferă de forme noi de îmbolnăvire psihică** – patologii informaționale sau fobii de computer.

Experții occidentali propun, în analiza criminalității informatice, luarea în considerație a 4 categorii de infractori digitali: **hackerii; phreakerii și crackerii, traficanții de informații și mercenarii; teroriștii și devianții.**

Potrivit percepției generale, mediatică, hackerii sunt criminali informatici. Din perspectiva mai multor definiții, hackerii întrunesc o categorie de exploratori ai lumii digitale, căreia nu i se atribuie neapărat un sens peiorativ. Propriu-zis, hackerii, între ei, îi denumesc pe cei care încalcă legea phreakers și crackers. Respectiv, în funcție de bazele motivaționale și pericolul social pe care îl prezintă, hackerii pot fi categorisiți în mai multe grupuri:

1. cei care acționează din rațiuni sociale – afirmare, faimă, control și superioritate;
2. cei care acționează din rațiuni tehnice – dorința de a contribui la evoluția tehnologiei;
3. cei care acționează din motive politice, asimilându-se cu infractorii politici, ideologici;
4. cei care activează din interes material;

---

³⁰⁹ ȘAPTEFRAT, Ștefan, Infracțiunile digitale. Cine sunt autorii „operelor”// <https://www.bizlaw.md/2017/08/09/infracțiunile-digitale-cine-sunt-autorii-operelor>

5. cei care activează din motivații guvernamentale – acțiunile lor sunt comise la nivel de guvern: războiul informațional și guvernamental.

Deseori, motivația hackerilor este lăcomia sau mândria, alteori mânia sau ideologia, sau lupta cu sistemul și corporațiile care vor să dețină controlul informațional, utilizându-l în plan de strategie politică, economică, social-culturală. Mulți dintre ei sunt considerați alienați din punct de vedere social, copii inteligenți, dar neadaptați, catalogați ca nonconformiști, însingurați și socializați doar cu tehnologia computerizată.

Fenomenul hacking este determinat, pe de o parte, de existența unui protest socio-politic în cadrul așa-zisei culturi a hackerilor, pe de altă parte, de devianța și oportunismul manifestate de un segment al hackerilor, aceștia din urmă formând categoria hackerilor malițioși. Hackerii sunt considerați un grup marginalizat al societății, singuratici și izolați³¹⁰.

Spre deosebire de asocierile subculturale tradiționale, grupurile de hackeri nu prezintă caracteristici omogene de vârstă și clasă socială, ci întrunesc o diversitate de indivizi cu prevalența celor care au un nivel social și cultural bun. Limbajul comun constituie cel mai important element de coeziune și de identitate pentru grupurile cibernetice deviate. Hackerii împărtășesc un adevărat și propriu lexicon, puternic influențat de limba engleză și terminologia tehnică, care reprezintă o importantă structură a identității subculturale a hackingului. Deși, după cum s-a menționat, sunt considerați că operează în solitudine, hackerii tind, de fapt, să se asocieze cu alți hackeri, proiectând acțiuni conjugate în rețea. În interiorul comunității lor se reliefează un schimb intens de informații și tehnici.

Se consideră că violența în grupurile delincvențiale este o normalitate, dar în cazul grupurilor deviate digitale aceasta este practic nulă, cu excepția violenței verbale. În cadrul grupurilor de hackeri tineri, sunt foarte răspândite tehnicile de cooperare soldate cu comportamente ilegale colective de tip sincronizat.

Phreakerii (Phone Breaker) sunt acei hackeri care „atacă” sistemul de telefonie, prin intrare neautorizată pe convorbirile de interior dintr-o companie, folosind generatoare de ton pentru a efectua convorbiri internaționale pe gratis.

Crackerii sunt altă categorie de infractori care reușesc să pătrundă în sistemul informatic al unei organizații, instituții, companii, prin violarea sistemelor de securitate. Aceștia comit fapte grave ca introducerea de viruși și cai troieni în sistem, furtul de date confidențiale etc. Crackerii pot să programeze în C, C++, Perl, posedând temeinice cunoștințe în IT și de hardware. Un cracker petrece în medie 50 h/ lună conectat la internet. Sunt amatori de sisteme vechi de hardware și software. Traficanții de informații și mercenarii comit crime grave ca fraude informatice, transferuri de fonduri financiare, furturi de identitate ș.a., urmărind realizarea unor profituri considerabile. Deseori, cei care comit asemenea infracțiuni sunt angajați de firmele concurente sau sunt chiar salariați ai companiilor ale căror informații le sustrag.

Dintr-o categorie apropiată traficanților de informații și mercenarilor este un alt tip de infractori digitali – **insiderii**, ”**inamicii din interior**”, angajații unei organizații.

Teroriștii sau extremiștii sunt persoane care acționează în mediul informatic pentru a promova acțiuni teroriste, incitare la ură, idei discriminatorii, pentru a organiza acte teroriste, difuzarea pornografiei infantile etc. Din această categorie fac parte persoanele specializate în domeniul utilizării calculatorului, indivizi din grupuri sociale variate după vârstă și ocupație, de

---

³¹⁰ ȘAPTEFRAT, Ștefan, Infracțiunile digitale. Cine sunt autorii „operelor”// <https://www.bizlaw.md/2017/08/09/infracțiunile-digitale-cine-sunt-autorii-operelor>

la vârsta adolescenței până la vârsta senectuții, studenți, persoane din diferite domenii de activitate profesională³¹¹.

În concluzie, infractorii digitali reprezintă o categorie tipologică aparte de infractori, cu aptitudini intelectuale dezvoltate și cu un nivel avansat de cunoștințe tehnice în domeniul informatic. Ei relevă un profil personalologic predominant non-violent, au o capacitate sporită de planificare a acțiunilor în vederea exploatării tuturor oportunităților informaticii. Este subiectul care are tendința de a acționa în solitudine, care are o tendință minimă de a se concepe drept criminal, este un subiect mai mult introvertit, prezentând trăsăturile unei persoane slab integrate social și dezangajate moral. Incidența bolilor psihice și a tulburărilor de personalitate în rândul infractorilor digitali este redusă, ei suferind mai mult de diverse fobii sau manii.

Cyberterorismul

”Cyberterorismul este atacul premeditat, motivat politic împotriva informației, sistemelor informatice, programelor informatice și datelor, rezultând în violența împotriva țintelor necombatante, de către grupări sub-naționale sau agenți clandestini”. Termenul ”cyberterorism” face referire la utilizarea tacticilor și tehnicilor de război informatic de către organizații teroriste, afectând cyberspațiul. Cyberterorismul operează exclusiv în spațiul virtual, el nu distruge fizic infrastructura care susține existența spațiului virtual.

În vreme ce teroriștii informatici urmăresc un impact asupra acțiunilor persoanelor ”reale” din lumea ”reală”, acestea operează în lăuntrul lumii virtuale a cyberspațiului pentru a manipula acești actori. În prezent, majoritatea experților în domeniu au constatat: terorismul cibernetic și atacurile cibernetice reprezintă un pericol la fel de mare pentru securitatea națională ca și un atac cu rachete balistice³¹².

Adevăratul început al războiului cibernetic se datează cu anul 2010, o dată când a apărut prima armă cibernetică (virusul Stuxnet). Descriem cunoscuta formă de acțiune și, totodată, cea mai spectaculoasă prin efect, cunoscută sub numele de Denial of Service (DoS). Menționăm tipurile de infracțiuni, cum ar fi: falsificarea de dovezi, voalarea înșelătoriilor prin computer și cifrarea spargerilor mafioate; teletransmisia de date pentru tăinuire; pornografia de toate genurile, inclusiv cea infantilă; comandă de organe pentru transplant; sabotarea prin viruși; distribuirea materialelor ilegale (pornografice, propagandist-teroriste) sau software nelicențiat; spionaj economic și militar; spargerea de jocuri; fapte ilegale de șantaj și constrângere; falsificări de monede, înscrisuri, acte; digitizarea fotografiilor false și falsificări pe baza aparatelor foto cu schițare digitală; traficul de stupefiante; comerțul ilegal cu arme; diverse forme de delict economice; infracțiuni privind protecția mediului înconjurător; furtul de carduri; omorul săvârșit prin intermediul calculatorului (modificarea premeditată de diagnostice etc.); comerțul cu carne vie; atacuri de tip terorist; manipularea sistemelor de pază și protecție; utilizarea frauduloasă a Internetului; fraudă datorată falsei identități și a spionilor în rețea (snipers); furtul timpului de navigare pe Internet; blocarea rețelelor prin supraîncărcare; fraude datorate acțiunilor protestatate, elitiste sau de afirmare ale hackerilor; atacurile împotriva serverelor DNS (Domain Name Server); fraude datorate intrușilor (furtul de parole – password sniffers), compromiterea securității la nivelul întregii rețele; fraude asupra rețelelor virtuale private (VNP); abuz de informații – obținerea de informații folositoare sau coduri de acces și vânzarea acestora; atacul în

---

³¹¹ ȘAPTEFRAT, Ștefan, Infracțiunile digitale. Cine sunt autorii „operelor”//

<https://www.bizlaw.md/2017/08/09/infracțiunile-digitale-cine-sunt-autorii-operelor>

³¹² LAZARI, Constantin. Unele APECTE CE ȚIN DE TERORISMUL INFORMATIC, Irim.md/wp-content/uploads/2018/02/13-Lazari.pdf

centrale PABX private și publice (prin servicii DISA sau voicemail); mesaje electronice nesolicitate (spams) etc.³¹³.

4. Prevenirea și combaterea criminalității informatice

Republica Moldova continuă să înregistreze succese remarcabile la capitolul securite cibernetice și să implementeze tot mai multe obiective în acest sens. Poziționarea țării noastre la un nivel mediu (locul 53, 2018), ne face să credem că suntem pe drumul corect, ținând cont de faptul că Indicele Global Cybersecurity 2017 la nivel global a poziționat Republica Moldova pe locul 73³¹⁴

Indicele Global Cybersecurity (GCI) este un indice care combină 25 de indicatori într-un singur punct de referință. Scopul general al acestui indice este de a promova o cultură globală a securității cibernetice și de a o integra în centrul tehnologiilor informației și comunicațiilor.

În ceea ce privește acțiunile ce urmează a fi adoptate și implementate în vederea prevenirii și combaterii criminalității informatice, subsemnăm unctului de vedere formulat de cercetătoarea autohtonă Spînu, Ludmila³¹⁵.

5. Aplicații

REȚINEȚI:

- Ceea ce îngrijorează astăzi este tocmai faptul că violența în spațiul virtual sau provocată de acest spațiu se amplifică și se extinde dincolo de hotarele virtualului. conflictele umane moderne s-au extins din spațiul fizic și în ciber spațiu prin intermediul atacurilor cibernetice;
- Violența cibernetică poate fi definită drept acțiune distructivă, ce se manifestă în câmpul rețelelor de comunicare interconectate și folosește potențialul intelectual sau autoritatea personală a unui individ în scopul producerii unor prejudicii sau a unor vătămări integrității altor persoane, grupuri, confesiuni, colective etc.;
- Utilizarea internetului devine o problemă psihologică, psihiatrică, psihoigienică și socială într-o țară anumită, atunci când utilizarea respectivă începe să fie abuzivă și cauzează apariția a multor dependenți și care vor raporta consecințe negative.
- Computerul oferă un repertoriu deosebit de tehnici și strategii de înfăptuire a infracțiunilor, dar în același timp îmbogățește sfera criminalității cu noi infracțiuni;
- Infracțiunile informatice pot fi definite drept orice infracțiune în care un calculator sau o rețea de calculatoare este obiectul unei infracțiuni, sau în care un calculator sau o rețea de calculatoare este instrumentul sau mediul de înfăptuire a unei infracțiuni;
- Problema apărării cibernetice a fost abordată ca un nou concept strategic la nivel mondial în anul 2010, când NATO a recunoscut că atacurile cibernetice sunt o amenințare crescândă la adresa securității Alianței și a membrilor ei;

---

³¹³ SPÎNU, Ludmila. Evaluări internaționale și naționale în domeniul infracțiunilor informatice, <https://juridicemoldova.md/6687/evoluarele-internationale-si-nationale-in-domeniul-infraciunilor-informaticesd.html>,

³¹⁴ <https://stisc.gov.md/ro/content/republica-moldova-clasata-pe-locul-53-raportul-indicele-global-cybersecurity-2018>

³¹⁵

- Utilizarea excesivă a internetului de către adolescenți are consecințe în special în planul performanțelor școlare, în planul sănătății fizice, dar și în sfera problemelor psihologice și interpersonale;

-Dependența de internet afectează un număr impunător de persoane, în special adolescenți. Tulburările legate de dependența de internet pot fi considerate drept o serioasă amenințare a sănătății populației în viitorul apropiat;

- consecințele utilizării abuzive a internetului sunt: anxietatea, depresia, fobia socială, refuzul/absenteismul școlar, comportamentul agresiv, izolarea socială și integrarea experiențelor virtuale în viața reală și eșec în plan social;

Concluziile studiului empiric cu privire la gradul de dependență de Internet sunt următoarele:

- manifestarea dependenței de internet crește pe parcursul vârstei preadolescente. Calculatorul sau jocurile pe calculator stimulează simțurile mult mai mult decât o carte. Preadolescenții pot comunica tot ce vor online mult mai ușor, deoarece în cazul comunicării face-to-face apare bariera emoțiilor, se depășesc, astfel, mult mai ușor limitele.

- Există diferențe semnificative în manifestarea dependenței de internet între băieți și fete, evidențindu-se cu un nivel mai ridicat băieți față de fete, aceasta explicându-se prin faptul că băieții se ciocnesc cu probleme de a avea contacte reale, astfel le este mai ușor să stabilească și să-și dezvolte contacte pe rețelele de socializare, plus la aceasta băieții preadolescenți sunt mai închiși în sine, timizi, iar internetul este o cale ideală pentru a se ascunde după el, astfel dându-le o doză de curaj;

- infractorii digitali reprezintă o categorie tipologică aparte de infractori, cu aptitudini intelectuale dezvoltate și cu un nivel avansat de cunoștințe tehnice în domeniul informatic. Ei relevă un profil personalitic predominant non-violent, au o capacitate sporită de planificare a acțiunilor în vederea exploatării tuturor oportunităților informaticii. Este subiectul care are tendința de a acționa în solitudine, care are o tendință minimă de a se concepe drept criminal, este un subiect mai mult introvertit, prezentând trăsăturile unei persoane slab integrate social și dezangajate moral. Incidența bolilor psihice și a tulburărilor de personalitate în rândul infractorilor digitali este redusă, ei suferind mai mult de diverse fobii sau manii;

BIBLIOGRAFIE

1. BANCIU, D., Educație și cultură în era digitală. București: 2015;
2. Blandul, V.C., Psihopedagogia comportamentului deviant. București: Aramis Print, 2012;
3. BOTEZATU, Elena. Siguranța online a copiilor în școală. Politici și practice în domeniul educațional. La Strada Moldova, 2020, http://lastrada.md/pic/uploaded/Siguran%C8%9Ba%20online%20a%20copiilor%20%C3%AEn%20%C8%99coal%C4%83_dec.%202020.pdf;
4. BOTEZATU, Eena, VAȘCHEVICI, Cristina, BRODEȚCHI, Aurelia. Siguranța copiilor pe Internet. La Strada Moldova-Magenta, 2021,
5. CARATA, D. Asistența socială persoanelor dependente. Suport de curs, 2008;
6. DIACONESCU, M., BARBOVSCHI, M., BACIU, C. Beneficii și riscuri ale utilizării internetului în rândul copiilor și adolescenților. 2008;
7. DOBRINOIU, M. Infracțiuni în domeniul informatic. Disponibil: <http://ecrime.ro>;

8. DRĂGĂNESCU, M. Societatea informațională și a cunoașterii. Vectorii societății cunoașterii. Disponibil: <http://www.racai.ro/~dragam>;
9. LAZARI, Constantin. Unele aspecte ce țin de terorismul informatic, Irim.md/wp-content/uploads/2018/02/13-Lazari.pdf;
10. PATRICIU, V.-V. Securitatea națională trebuie redefinită, luându-se în considerare impactul pe care-l au noile tehnologii TIC și noile riscuri de natură informațională. Disponibil: <http://www.mta.ro/old/interviuCWpatriciu.pdf>;
11. ȘTEFAN, I. Unele probleme sociale, economice, juridice și etice ale utilizării tehnologiei informației și comunicațiilor. Disponibil: www.racai.ro;
12. STEPANOV, Evghenii Oportunitățile și pericolele ciberspățiului: abordări conceptuale//valori ale mass-mediei în epoca contemporană. Volumul I. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 176-182;
13. PĂNIȘOARĂ, G., SĂLĂVĂSTRU, D., MITROFAN, L. Copilărie și adolescență. Repere contemporane. Iași: Polirom, 2016;
14. PALLADINO, L. Copiii în epoca dependenței de tehnologie: Noile dispozitive digitale și riscurile utilizării lor excesive, Iași: Polirom, 2015;
15. PÎSLARI, Stela, BABICI, Rodica. Dependența de internet la preadolescenți//Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW) e-ISSN: 1857-4432, p-ISSN: 1857-0224, Volume 53, Issue 4, 2018, (<http://psihologie.upsc.md>)
16. SPÎNU, Ludmila. Evaluări internaționale și naționale în domeniul infracțiunilor informatice, <https://juridicemoldova.md/6687/evoluarele-internationale-si-nationale-in-domeniul-infraciunilor-informatices-lsd.html>;
17. VASIU, Ioana, VASIU, Lucian. Prevenirea criminalității informatice. Editura Hamangiu;
17. ЧУГУНОВ А.В. Социология Интернета: методика и практика исследования интернет-аудитории, Учебное пособие. Санкт-Петербург, 2007;

CURSUL NR.7. Narcomania, beția și alcoolismul – forme ale comportamentului deviant

1. Noțiuni introductive
2. Fenomenul narcomaniei în lume și în Republica Moldova
3. Fenomenul narcomaniei și toxicomaniei din perspectivă sociologică
4. Alcoolism, narcomanie, criminalitate
5. Profilactica alcoolismului, narcomaniei și toxicomaniei
6. Aplicații.

1. Noțiuni introductive

Sensul classic al termenului (drog) este considerat a fi (Organizația Mondială a Sănătății – seria de rapoarte tehnice nr.836/193, p.6) „acea substanță care, odată absorbită de un organism viu, poate modifica una sau mai multe funcții ale acestuia”.

În conformitate cu unele recomandări ale Organizației Mondiale a Sănătății, substanțele sau clasele de substanțe psihoactive (drogurile) produc asemenea modificări și generează dependența sunt următoarele: alcoolul, opiacele, derivatele canabisului, sedativele și hipnoticele, cocaina, halucinogenele, tutunul, solvenții volatili, alte substanțe psihoactive și substanțe, din aceste clase, utilizate în asociere³¹⁶.

Potrivit documentelor internaționale, sunt definite ca droguri: „stupefiantele supuse controlului internațional, prin Convenția Unică privind Stupefiantele, din 1961” și „substanțele psihotrope al căror control internațional este prevăzut de Convenția privind Substanțele Psihotrope, încheiată în anul 1971” (seciunile I,II,III și IV).

Psihotrope, sunt considerate toate substanțele de origine naturală (vegetală, animală ori minerală) sau de sinteză, susceptibile să modifice într-un mod oarecare activitatea psihicului uman și comportamentul uman³¹⁷.

Caracteristica sa principală este sindromul de dependență definit ca fiind „un ansamblu de fenomene comportamentale, cognitive și fiziologice, în care utilizarea unei substanțe psihoactive specifice determină o detașare progresivă a subiectului față de alte activități”. Apariția acestui sindrom, corelată cu alterarea funcției cognitive, cu scăderea capacității de discernământ, poate constitui și un punct de plecare pentru acte infracționale. „Odată cu instalarea dependenței fizice și psihice față de drog, toxicomanul își pierde progresiv controlul asupra voinței proprii, își pierde deci responsabilitatea”³¹⁸.

Cea mai curent folosită este clasificarea drogurilor adoptată de Organizația Națiunilor Unite și de către Organizația Internațională a Poliției Criminale (Interpol):

- 1. Produse depresive ale sistemului nervos central** (opiul cu derivații săi: morfina și heroina);
- 2. Produse stimulente ale sistemului nervos central** (cocaina, crackul, khatul, amfetaminele);

³¹⁶ RĂDOI, Mihaela. Devianța socială la tineri. Dependența de substanțe. Iași: Institutul European, 2015 p.13.

³¹⁷ RĂDOI, Mihaela. Devianța socială la tineri. Dependența de substanțe. Iași: Institutul European, 2015 p.13.

³¹⁸ NEAMȚU, Cristina. Devianța școlară, p 249.

3. Produse perturbatorii ale sistemului nervos central (cannabisul, mescalina, ciupercile haluscinogene).

După efectele scontate drogurile se împart în :

- droguri care provoacă excitație psihică, veselie, sentimente de tensiune psihică și, uneori, reacții violente, numite **stimulente**;
- droguri care provoacă calm psihologic, relaxare psihică sau somnolență, numite **sedative**;
- droguri care modifică percepția, senzațiile auditive, vizuale și olfactive, numite **halucinogene**;
- droguri care tulbură rațiunea, analiza pe care o facem plecând de la senzațiile proprii, numite **delirogene**.

Situația actuală se conturează tot mai clar ca un fenomen social scăpat de sub control.³¹⁹ Statistica crează impresia că, de la începutul secolului , drogurile au produs mai multe victime umane decât toate conflagrațiile militare care au avut loc. Ce se ascunde, de fapt, în spatele acestui flagel?

Evidenție, întâi de toate, **posibilitatea extraordinară de a obține câștiguri fabuloase, într-un termen scurt, cu cheltuieli reduse**, datorită unor factori favorabili, cum ar fi existența de culturi tradiționale, corupția, slăbiciunea organelor de represiune etc.

Dependența de droguri

Din punct de vedere farmacologic, conform definiției date de Organizația Mondială a Sănătății, prin dependență trebuie să înțelegem „*starea psihică sau fizică ce rezultă din interacțiunea unui organism și a unui medicament caracterizată prin modificări de comportament și alte reacții, însoțite totdeauna de nevoia de a lua substanța în mod continuu sau periodic pentru a-i resimți efectele sale psihice și uneori pentru a evita suferințele*”.

Dependența psihică – constă dintr-o stare psihică, particulară, manifestată prin dorința imperioasă și irestibilă a subiectului de a continua utilizarea drogului și de a înlătura disconfortul psihic. Potrivit expresivei descrieri pe care o dau narcologii acestei stări, narcomanul simte față de narcotice „dragoste”: ca un îndrăgostit el se gândește tot timpul la obiectul dorinței sale, așteaptă mereu întâlnirea cu el și năzuiește către el, se bucură dacă întâlnirea este pe punctul de a avea loc, se întristează și se enervează dacă ea este amânată; este gata de orice ca să fie mereu alături de narcotice³²⁰.

Dependența fizică este rezultatul administrării îndelungate a unui drog. Ea se manifestă evident în cazurile când are loc reducerea marcantă a dozelor, întreruperea completă a administrării sau amânarea acesteia peste limitele suportabile ale organismului, situații ce generează o serie de tulburări fizice. În ansamblul lor, acestea îmbracă aspectul sindromului specific toxicomanilor, cunoscut sub numele de **sindrom de abstenență** (servaj).

Organizația Mondială a Sănătății precizează încă din 1973 că riscul instalării farmaco-dependenței la un individ rezultă totdeauna din acțiunea conjugată a trei factori :

- a) particularitățile personale ale subiectului;
- b) natura mediului social-cultural general și imediat;
- c) proprietățile farmacologice ale substanței în cauză, în corelație cu cantitatea consumată, frecvența utilizării și modul de utilizare (ingerare, inhalare, fumare, injectare subcutanată sau intravenoasă).

³¹⁹ IBIDEM.

³²⁰ <http://www.sfaturiortodoxe.ro/droguri-vindecare-dependenta-droguri-heroina-cocaina-...> 26.06.2009

Organizația Mondială a Sănătății a stabilit (1964) că există atâtea tipuri de dependență câte droguri sunt, acestea fiind : dependența de tip morfinic, dependența de tip cannabis, dependența de tip cocainic etc.

Impactul consumului de drog pe plan individual

Opiomania îl descompune fizic și mental pe individ, îi deteriorează memoria, îi diminuează dorința de viață, voința și capacitatea de decizie. Crizele de abținere în cazul drogurilor pe bază de opiu sunt extrem de sever resimțite de toxicomani.

Un studiu longitudinal a scos la iveală că 28% dintre dependenții de heroină au decedat în timp ce erau în tratament³²¹. Calculele pe plan mondial indică un număr de peste 200.000 de decese anual cauzate de consumul de droguri. Numărul se crede a fi subestimat. Drogurile induc și se asociază cu alte boli. În 2003, Treatment Episodic Data Set (TEDS) descoperă că 21% dintre adolescenții dependenți de droguri prezentau o tulburare psihică³²².

Cercetările arată că persoanele cu dublu diagnostic (tulburări mentale și dependență) prezintă o rezistență mai mare la tratamentul medical decât persoanele cu o singură tulburare. Alte cercetări recente indică o legătură strânsă între consumul de marijuana și schizofrenie³²³.

Influența socială: Multiple cercetări au subliniat că unul din cei mai puternici factori de influență în rândul tinerilor este „prietenul“ sau „seamănelul“³²⁴. Sociologii numesc *influență socială normativă* comportamentul prin care membrul unui grup de prieteni va acționa în conformitate cu cerințele grupului doar pentru a fi acceptat de grup. Acest aspect joacă un rol semnificativ în perioada adolescenței, când deseori grupul devine superior familiei. În acest context, psihologul Bandura adaugă termenul de *cogniție socială* prin care explică modul în care tinerii procesează informația socială – cu alte cuvinte, importanța acelor role models, care acționează ca niște „învățători“ pentru când, cât de mult, unde și cum este consumat un drog. Comportamentul tânărului este în cea mai mare parte reglat pe procese cognitive de acest tip. De exemplu, un adolescent va învăța că e acceptabil, ba chiar indicat să consume droguri în weekend sau la petreceri. Și va adopta acest comportament. Psihologia cognitivă ne mai sugerează că în aceste condiții gândirea intuitivă, care este rapidă și influențată de emoțiile noastre, primează în defavoarea gândirii analitice. Riscurile ce vor surveni în viitor nu sunt profunde pentru gândurile noastre, iar experiența imediată are un mai mare impact asupra acțiunilor noastre decât reprezentările mentale ale factorilor din viitor³²⁵.

Familia: Dependența creează probleme atât persoanei dependente, cât și celor din preajma sa. Familia este prima vizată. Probleme financiare (banii se duc pentru procurarea drogurilor), certuri, divorț, abuzuri, violență, depresie și sinucidere sunt doar câteva variante. Un alt risc ar fi expunerea copiilor. Fiind o substanță legală și ieftină, drogul se va afla la îndemână

---

³²¹ Susan A. Sussman, Drug Abuse. *Conception. Prevention. Cessation*, Cambridge University Press, 2008, p. 53. ² Darke Shane, Lousa Degenhardt, Richard Mattick, Mortality amongst illicit drug user. *Epidemy, causes and intervention*, Cambridge University Press, 2007, p. 136, APUD: MARINESCU, Bogdan. Dinamica consumului de droguri și politicile sociale în domeniul ca urmare a aderării României la Uniunea Europeană. Teză de doctorat (rezumat), <http://doctorat.sas.unibuc.ro/wp-content/uploads/rezumat/174.pdf>

³²² IBIDEM.

³²³ MARINESCU, Bogdan. Dinamica consumului de droguri și politicile sociale în domeniul ca urmare a aderării României la Uniunea Europeană. Teză de doctorat (rezumat), <http://doctorat.sas.unibuc.ro/wp-content/uploads/rezumat/174.pdf>

³²⁴ Sussman, op. cit., p. 99; APUD: MARINESCU, Bogdan. Dinamica consumului de droguri și politicile sociale în domeniul ca urmare a aderării României la Uniunea Europeană. Teză de doctorat (rezumat), <http://doctorat.sas.unibuc.ro/wp-content/uploads/rezumat/174.pdf>

³²⁵ MARINESCU, Bogdan. Dinamica consumului de droguri și politicile sociale în domeniul ca urmare a aderării României la Uniunea Europeană. Teză de doctorat (rezumat), <http://doctorat.sas.unibuc.ro/wp-content/uploads/rezumat/174.pdf>

în casă, iar copiii nesupravegheați, imitând gesturile părinților ori din curiozitate, foarte ușor vor consuma, punânduși viața în pericol. Acest lucru este evident în cazul consumului de țigări sau alcool. Nu trebuie uitat faptul că, de cele mai multe ori, consumul de droguri se asociază cu o serie de fapte antisociale: violență, jafuri, vandalisme, violuri etc.³²⁶.

Locul de muncă: 40% dintre cei ce se droghează înregistrează absenteism la locul de muncă, 30% fac greșeli, 25% au probleme cu șeful și tot 25% au probleme în îndeplinirea sarcinilor³²⁷.

Închisoarea: În 2005, The Arreste Drug Abuse Monitoring Program a identificat 64% dintre bărbații și 63% din femeile încarcerate ca fiind testate pozitiv. Un procent de 25% dintre deținuți au comis crime pentru obținerea drogurilor. Tot în Statele Unite, în 2005 au fost închise peste 500.000 de persoane în urma delinvențelor cauzate de consumul de droguri³²⁸.

Pericolul abuzului de droguri pentru societate

. În cazul femeilor gravide, folosirea drogurilor este catastrofală pentru făt. Drept urmare a consumului de droguri, 80% din nou-născuți manifestă fenomene de asfixie, hemoragii intracraniene, hipoglicemie ori se nasc subdezvoltați și subponderați. Consumul de droguri pe timpul gravidității de asemenea provoacă mutații genetice, dând naștere la adevărați monștri-atât fizici, cât și psihici.

În ceea ce privește o altă variabilă demografică – *mortalitatea* – aceasta are dimensiuni mult mai mari în cazul toxicomanilor.

Fenomenul în cauză are efecte și asupra altor domenii de importanță majoră, cum ar fi siguranța în traficul rutier. În anul 2018, în Republica Moldova, au fost efectuate 2117 examinări medicale pentru aprecierea stării de ebrietate narcotică (în 2017 au fost efectuate 2672 de astfel de examinări)³²⁹.

Costul final al abuzului de droguri pentru societate se cifrează la miliarde de dolari și constă în :

- scăderea productivității muncii, creșterea numărului de accidente la locul de muncă, a cheltuielilor legate de sănătate;
- dotarea și întreținerea permanentă a unor importante servicii de represiune polițienească și vamală;
- solicitarea sistemelor judiciare prin cazurile și persoanele aduse în fața lor, legate de droguri;
- costurile ridicate plătite de state atât pentru curele de dezintoxicare, cât și pentru reinserția socială a consumatorilor de droguri.

2.Fenomenul narcomaniei în lume și în Republica Moldova

a) Unele tendințe ale consumului de droguri în lume

---

³²⁶ MARINESCU, Bogdan. Dinamica consumului de droguri și politicile sociale în domeniu ca urmare a aderării României la Uniunea Europeană. Teză de doctorat (rezumat), <http://doctorat.sas.unibuc.ro/wp-content/uploads/rezumate/174.pdf>

³²⁷ Sussman, p. 264. APUD: MARINESCU, Bogdan. Dinamica consumului de droguri și politicile sociale în domeniu ca urmare a aderării României la Uniunea Europeană. Teză de doctorat (rezumat), <http://doctorat.sas.unibuc.ro/wp-content/uploads/rezumate/174.pdf>.

³²⁸ MARINESCU, Bogdan. Dinamica consumului de droguri și politicile sociale în domeniu ca urmare a aderării României la Uniunea Europeană. Teză de doctorat (rezumat), <http://doctorat.sas.unibuc.ro/wp-content/uploads/rezumate/174.pdf>

³²⁹ Strategia națională antidrug pentru anii 2020-2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 233 din 10.04.2020/Monitorul oficial din 17.04.2020, nr. 104-105, art. 320.

Analiza datelor cercetărilor străine demonstrează că indicatorii de bază ai consumului de droguri în lume în ultimii ani aproape că nu s-au modificat. Piața externă a kanabisului, heroinei și cocainei ba se reducea, apoi creștea sau rămânea stabilă. În același timp a crescut considerabil volumul noilor substanțe psihoactive, care nu se aflau sub controlul internațional³³⁰.

Către anul 2019, structura consumului de droguri în țările europene, America și Rusia era aproximativ aceeași: kanabisul rămânea cel mai popular narcotic. În anu 2016, 192 de milioane de oameni l-au consumat cel puțin odată în anul precedent. Se consideră că în ultimul deceniu consumul marihuanei a crescut cu 16%³³¹.

Se costată lărgirea pieței ilegale de cocaină, fapt ce conduce la creșterea consumului acestui drog. Astfel, în țările europene, cota consumatorilor de cocaină printre persoanele de 15-64 de ani a crescut de la 4,1% în 2014 la 5,1% în 2016, iar în SUA – de la 14,3% în 2013 la 14,9% în 2017. În Rusia, numărul consumatorilor acestui drog nu era mare din cauza prețului înalt³³².

În perioada 2009-2017, în 111 țări au fost atestate 803 ssubststanțe psihoactive noi. După ce se constată în Raportul ONU cu privire la narcotice, niciodată de când se monitorizează situația, nu s-a observat așa o dinamică activă a substanțelor psihoactive pe piață³³³.

În Europa, ritmul în care sunt introduse pe piață noi substanțe psihoactive s-a stabilizat în ultimii ani. Cu toate acestea, în fiecare an se detecteze peste 50 de noi substanțe psihoactive. În același timp, în fiecare an sunt detectate pe piața europeană aproximativ 400 de substanțe psihoactive care au mai fost raportate anterior. Aceste substanțe provin dintr-o mare varietate de tipuri de droguri și nu sunt controlate de legislația internațională în materie de droguri. Printre ele se numără droguri stimulante, canabinoizi sintetici, benzodiazepine, opioide, substanțe cu proprietăți halucinogene și disociative³³⁴.

Începând cu anul 2008, peste hotare se realizează sistematic cercetări privind noile substanțe psihoactive. Rezultatele obținute demonstrează faptul că guvernele nici nu reușesc să limiteze răspândirea noilor substanțe și imediat pe piață apar substanțe-analoage, cu altă denumire, care nu se găsesc în lista substanțelor interzise.

Dacă ar fi să identificăm anumite tendințe noi în situația privind consumul de substanțe narcotice în lume, atunci e de remarcat faptul că spre deosebire de anii 90 consumul a crescut brusc și chiar dacă fenomenul este unul latent, avea un caracter fâțiș, în anii din urmă se consttuie un mecanism de auroreglementare a consumului care le permite persoanelor respective să – și păstreze statutul social în familia și la serviciu și chiar să devine oameni de succes.

---

³³⁰ Позднякова М.Е., Брюно В.В. ИЗУЧЕНИЕ НАРКОСИТУАЦИИ В РОССИИ И ЗА РУБЕЖОМ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

https://www.isras.ru/files/File/ezhegodnik/2019/Pozdnyakova_Ejegovodnik_2019.pdf

³³¹ Позднякова М.Е., Брюно В.В. ИЗУЧЕНИЕ НАРКОСИТУАЦИИ В РОССИИ И ЗА РУБЕЖОМ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

https://www.isras.ru/files/File/ezhegodnik/2019/Pozdnyakova_Ejegovodnik_2019.pdf

³³² Позднякова М.Е., Брюно В.В. ИЗУЧЕНИЕ НАРКОСИТУАЦИИ В РОССИИ И ЗА РУБЕЖОМ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

https://www.isras.ru/files/File/ezhegodnik/2019/Pozdnyakova_Ejegovodnik_2019.pdf

³³³ Позднякова М.Е., Брюно В.В. ИЗУЧЕНИЕ НАРКОСИТУАЦИИ В РОССИИ И ЗА РУБЕЖОМ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

https://www.isras.ru/files/File/ezhegodnik/2019/Pozdnyakova_Ejegovodnik_2019.pdf

³³⁴ Raportul european privind drogurile. Aspecte importante, 2020, <https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/13238/TD0420439RON.pdf>

Pericolul social al noii situații rezidă în faptul că fenomenul începe să depășească grupurile de risc afectate în trecut: de rând cu consumul „de jos” (forme grave de dependență, care conduceau la marginalizarea socială, la disfuncția statuturilor și rolurilor sociale), se răspândește tot mai mult forme „noi” de consum:

- a) consumul de status/prestigiu și
- b) consumul de substanțe narcotice în scop recreativ³³⁵.

Consecințele negative asupra sănătății acestui model de consum se manifestă mai târziu (peste 10 ani și mai mult), iar disfuncțiile sociale, așa cum am remarcat, aproape că nu se observă și au un caracter latent³³⁶.

Consecințele negative ale acestui consumu „civilizat” de narcotice se manifestă în primul rând prin faptul că are loc deteriorarea parțială a personalității și a sănătății psihice, în special, în sfera interacțiunii componentelor axiologice și volitive ale psihicului. În al doilea rând, consumul narcoticelor recreative în perioada adolescenței și a tinereții poate să se transforme în dependență puternică față de narcoticele puternice, de exemplu heroină³³⁷.

După cum remarcă specialiștii³³⁸, societatea diminuează pericolele ce țin de modelul consumului de droguri în scopuri recreative. Este adevărat că omenirea utilizează substanțe psihoactive pe parcursul mai multor mii de ani și există chiar „stereotipuri culturale” în baza cărora se identifică care substanțe pot fi folosite și care nu trebuie consumate. În plus, ideea utilizării în scopuri recreative a substanțelor psihoactive este propagată activ de subiecții „consumului flexibil” ad narcoticelor.

Dacă ar fi să identificăm o altă tendință/particularitate a consumului de droguri în lume la etapa actuală, atunci este de reținut creșterea importanța conceperii consumului de droguri nu numai din perspectiva consecințelor condițiilor sociale, dar și ca rezultat al alegerii individuale a individului³³⁹. Aceasta se explică prin faptul că se manifestă o tendință referitor la modificarea structurii narcoticelor, substituirea „narcoticului greu –heroinei - cu substanțe sintetice și diverse substanțe psihotrope.

b) Consumul de droguri în Republica Moldova

---

³³⁵ Позднякова М.Е., Брюно В.В. ИЗУЧЕНИЕ НАРКОСИТУАЦИИ В РОССИИ И ЗА РУБЕЖОМ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

https://www.isras.ru/files/File/ezhegodnik/2019/Pozdnyakova_Ejegovnik_2019.pdf

³³⁶ ДЕВИАНТНОЕ поведение в современной России: алкоголь, наркотики, молодежный экстремизм (концепции и исследования). М: Институт социологии РАН, 2014,

https://www.isras.ru/files/File/publ/Deviantnoe_povedenie_v_sovremennoy_Rossii_2014.pdf

³³⁷ ДЕВИАНТНОЕ поведение в современной России: алкоголь, наркотики, молодежный экстремизм (концепции и исследования). М: Институт социологии РАН, 2014,

https://www.isras.ru/files/File/publ/Deviantnoe_povedenie_v_sovremennoy_Rossii_2014.pdf

³³⁸ Позднякова М.Е., Брюно В.В. ИЗУЧЕНИЕ НАРКОСИТУАЦИИ В РОССИИ И ЗА РУБЕЖОМ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

https://www.isras.ru/files/File/ezhegodnik/2019/Pozdnyakova_Ejegovnik_2019.pdf

³³⁹ Позднякова М.Е., Брюно В.В. ИЗУЧЕНИЕ НАРКОСИТУАЦИИ В РОССИИ И ЗА РУБЕЖОМ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

https://www.isras.ru/files/File/ezhegodnik/2019/Pozdnyakova_Ejegovnik_2019.pdf

În Republica Moldova, epidemia narcomaniei s-a răspândit în anii 1980-1985, când s-a început compania combaterii beției și alcoolismului. Creșterea narcomaniei a fost o consecință a imposibilității procurării băuturilor alcoolice, după ce au fost distruse plantațiile de vii³⁴⁰.

În țara noastră nu există o modalitate permanentă de colectare a datelor despre consumul de droguri conform unei metodologii unice, din care considerente este foarte dificil de spus cu exactitate care este numărul celor care consumă droguri, ce fel de droguri consumă, de ce servicii beneficiază consumatorii de droguri etc.

Datele existente privind consumul de droguri se bazează atât pe cercetările sociologice, cât și pe studiile bio-comportamentale care au fost și sunt efectuate sporadic din sursele financiare ale donatorilor³⁴¹.

Cel mai mare număr de consumatori de droguri se înregistrează (2019) în municipiul Chișinău – 7715, urmat de municipiul Bălți – 1218 consumatori, raionul Ungheni – 250 de consumatori, raionul Cahul – 147 de consumatori, raionul Orhei – 46 de consumatori, raionul Edineț – 83 de consumatori și raionul Drochia – 146 de consumatori³⁴².

Tipurile de droguri ce prevalează pe teritoriul Republicii Moldova sunt: marijuana – 42,5%, și plantele de cânepă – 28,4% (în anul 2012); marijuana – 34,9%, plantele de cânepă – 36,1%, și plantele de mac – 10,9% (în anul 2013); marijuana – 32,7%, plantele de cânepă – 25,6%, și plantele de mac – 20,5% (în anul 2014); marijuana – 42,1%, hașișul/uleiul de hașiș – 19,7%, și heroina – 13,1% (în anul 2015); marijuana – 42,0%, hașișul/uleiul de hașiș – 15,6%, și plantele de mac – 12,0% (în anul 2016); marijuana – 34,0%, plantele de mac – 23,0%, plantele de cânepă – 14,0%, și hașișul/uleiul de hașiș – 11,0% (în anul 2017); marijuana – 40,0%, hașișul/uleiul de hașiș – 18,0%, plantele de cânepă – 13,0%, amfetamina – 8%, și etnobotanicele – 5% (în anul 2018).

Amplasarea geografică și condițiile climaterice favorabile ale Republicii Moldova constituie factorul primordial de menținere a tipului de drog „marijuana” la nivelul cel mai înalt în traficul ilicit și permit cultivarea ilegală a plantelor care conțin substanțe stupefiante sau psihotrope în scop de înstrăinare în interiorul țării sau destinate exportului.

Prețurile de comercializare a drogurilor în ultima perioadă au înregistrat variații semnificative. În anii 2017-2018, prețul cu ridicata a continuat să se mențină stabil în cazul canabisului, cocainei, amfetaminei și pastilelor ecstasy, în timp ce pentru heroină a scăzut cu aproximativ 20% datorită apariției alternativelor, a drogurilor de tip nou, care sunt de 3 sau chiar de 4 ori mai ieftine decât heroina³⁴³.

În ceea ce privește dinamica fenomenului, atunci în coonformitate cu datele Dispensarului Republican de Narcologie, numărul consumatorilor de droguri luați în evidență în anii 2011-2015 a fost treptat în creștere, iar în perioada 2016-2018 a înregistrat o scădere, după cum urmează: în 2011 – 968 de persoane luate în evidență, în 2012 – 848 de persoane, în 2013 –

---

³⁴⁰ COBILEANSCHI, Oleg, DANDARA, Alexandru. Narcomania – mare pericol, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/106-113_6.pdf.

³⁴¹ MALCOCI, Ludmila. Studiu „Percepțiile și comportamentul poliției față de consumatorii de droguri injectabile în Republica Moldova. Chișinău, 2014, p. 21

³⁴² Strategia națională antidrug pentru anii 2020-2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 233 din 10.04.2020/Monitorul Oficial din 17.04.2020, nr. 104-105, art. 320.

³⁴³ STRATEGIA națională antidrug pentru anii 2020-2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 233 din 10.04.2020/Monitorul official din 17.04.2020, nr. 104-105, art. 320.

744 de persoane, în 2014 – 1049 de persoane, în 2015 – 1117 persoane, în 2016 – 603 persoane, în 2017 – 890 de persoane, iar în 2018 – 668 de persoane³⁴⁴.

Să ne referim la datele unor cercetări efectuate în Republica Moldova. Bunăoară, cercetarea din 2012 a fost proiectată astfel, încât rezultatele obținute să conțină informații de la un eșantion reprezentativ de pacienți ai Dispensarului Republican de Narcologie³⁴⁵. La proiectarea eșantionului s-a ținut cont de unele principii generale, utilizându-se metoda eșantionării de grup, în funcție de timp și locație. Locul de culegere a datelor (baza de studiu) a fost Dispensarul Narcologic Republican, ceea ce a permis coordonarea activității studiului. Totalitatea statistică generală a fost determinată drept o subtotalitate a numărului total de pacienți aflați la evidență. Drept unități de observație au fost luate persoanele, care la moment se aflau în cadrul Dispensarului pentru consultație, tratament sau reabilitare. Criteriile de proiectare a eșantionului reprezentativ au fost:

- unitățile care s-au extras din totalitatea generală nu s-au reîntors;
- utilizarea selecției aleatoare a unităților statistice;
- rezultatele obținute au fost veridice pentru întreaga colectivitate de origine.

Analiza răspândirii narcomaniei după vârstă a demonstrat că, din numărul total de consumatori de droguri: persoanele până la 15 ani constituiau 0,2%; de la 15 la 18 ani – 1,7 %; 19-30 de ani – 36,3% și de la 31 de ani și mai mult – 39,0 %. După naționalitate bolnavii chestionați s-au distribuit astfel: moldoveni (români) – 36,3%, ruși – 40,2%, ucraineni – 12,0% găgăuzi – 11,4%, bulgari – 3,3%, evrei – 2,6%, țigani – 1,8%, alte naționalități – 2,8%. Majoritatea persoanelor care aveau probleme cu drogurile, indiferent de vârstă, naționalitate și sex, nu erau încadrați sau abandonaseră munca și studiile – 81,2%.

După statutul social, din tot eșantionul general, numai 10,7% erau căsătoriți la momentul interviului, iar 8,9% trăiau în concubinaj. O pondere relativ mare de 19,6% din respondenți au răspuns că erau divorțați (procentul celor divorțați oficial este mai mic – 7,8%) ceilalți – 60,8% fiind necăsătoriți.

După nivelul de educație, majoritatea respondenților – 90,35% aveau nivelul de studii general obligatoriu (9 clase), 3,49% aveau studii liceale, 0,35% – absolvise sau își faceau studiile într-un colegiu profesional, 3,52% – erau încadrați în studiile universitare și 2,29% au menționat alt nivel de educație³⁴⁶.

Din numărul total de persoane antrenate în instituțiile de învățământ universitar, 3,52%, practic toți au declarat că au abandonat sau probabil vor abandona studiile. Aceste persoane își făceau studiile în 12 instituții de învățământ universitar.

Drogurile consumate în rândurile narcomanilor se distribuie astfel: opiacee – 29,4%, cannabis – 48,9,2%, barbiturate – 0,4%, efedrina – 3,1%, altele – 18,9%. Metoda de consum a drogurilor: 65,4% din numărul total de persoane intervievate preferau consumul în grup; 20,2% – consumă în perechi și 14,4% – individual.

---

³⁴⁴ STRATEGIA națională antidrog pentru anii 2020-2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 233 din 10.04.2020//Monitorul oficial din 17.04.2020, nr. 104-105, art. 320.

³⁴⁵ FENOMENUL drogurilor în Republica Moldova: aspecte medico-sociale *P. Oprea, O. Cobileanschi, C. Oprea, M. Oprea. Curierul medical, nr.3, 2012// <https://core.ac.uk/download/pdf/322459244.pdf>, accesat în data de 18.01.2021

³⁴⁶ FENOMENUL drogurilor în Republica Moldova: aspecte medico-sociale *P. Oprea, O. Cobileanschi, C. Oprea, M. Oprea. Curierul medical, nr.3, 2012// <https://core.ac.uk/download/pdf/322459244.pdf>, accesat în data de 18.01.2021

În dependență de metoda de obținere a drogului, răspunsurile respondenților s-au repartizat astfel: 20,0% procurau droguri prin cunoscuți; 75,2% – de la realizatori și 4,8% le pregăteau individual.

Motivele consumului erau: curiozitate – 21,6%, deznădejde – 22,7%, imitație – 11,1%, influența ambianței – 44,6%³⁴⁷.

Ca și în lume, consumul și traficul de droguri în Republica Moldova cunoaște noi forme de manifestare, preluate de la alte state sau nou-create, datorită mai multor factori, printre care: libera circulație a persoanelor, dezvoltarea noilor tehnologii informaționale și de comunicare, dezvoltarea continuă a criminalității organizate transfrontaliere.

Dacă ar fi să identificăm o altă tendință în evoluția fenomenului în dezbatere, atunci constatăm că pe întreg teritoriul Republicii Moldova **se atestă tendința în creștere a polinarcomaniei, inclusiv prin combinarea substanțelor licite (alcool și medicamente prescrise) și ilicite, precum și apariția și răspândirea substanțelor psihoactive noi.** Se afirmă în continuare prevalarea drogurilor injectabile, preponderent în mediul populației masculine, în mediul tineretului, având efecte serioase asupra potențialului demografic și economic.

Chiar dacă țara noastră nu a înregistrat progrese în calitatea monitorizării deceselor asociate consumului de droguri, Centrul de Medicină Legală, în 2012, a raportat 22 de cazuri de decese asociate consumului de droguri; în 2013 au fost identificate 109 rezultate pozitive ale investigațiilor toxicologice; în 2014 – 99 de cazuri; în 2015 – 69 de cazuri; în 2016 – 60 de cazuri; în 2017 – 101 cazuri³⁴⁸.

Motivele și cauzele care conduc la folosirea stupefiantelor sunt diverse. Printre cauzele, care influențează în mod direct abuzul de droguri, deosebim:

a) Cauze interne:

- curiozitatea, tentația, „fructul oprit”;
- dorința de senzații puternice;
- lipsa de maturitate/responsabilitate;
- probleme personale, disperarea;
- singurătatea;
- plictiseala etc.

b) Cauze externe:

- anturajul;
- climatul familial defavorabil;
- nivelul educațional și cultural redus;
- lipsa informației cu privire la droguri etc.

Este important să evidențiem și principalele *situații/împrejurări favorabile în care tinerii încearcă un drog sau devin consumatori de droguri:*

- prietenia cu toxicomani;
- distracțiile (petreceri, discoteci, baruri);
- Locurile ascunse/secrete.

---

³⁴⁷ FENOMENUL drogurilor în Republica Moldova: aspecte medico-sociale *P. Oprea, O. Cobileanschi, C. Oprea, M. Oprea. Curierul medical, nr.3, 2012// <https://core.ac.uk/download/pdf/322459244.pdf>, accesat în data de 18.01.2021.

³⁴⁸ STRATEGIA națională antidrug pentru anii 2020-2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 233 din 10.04.2020//Monitorul oficial din 17.04.2020, nr. 104-105, art. 320.

Conform datelor IMSP Dispensarul Republican de Narcologie, cauzele consumului sunt diferite, în funcție de mediul social și, desigur, de temperamentul și educația individului respectiv.

Chiar dacă factorii favorizanți ai consumului sunt multipli, s-au stabilit 3 cauze de bază a începerii consumului de droguri ³⁴⁹.

/Cauzele consumului de droguri

(Sursa: CARATA, Dumitru, Particularitățile narcomaniei în RMoldova, <http://dir.upsc.md:8080/xmlui/handle/123456789/1734?show=full>)

Cercetările efectuate în Federația Rusă în perioada anilor 2013-2017 au condus la următoarea listare a motivelor consumului de droguri:

- drogul în calitate de mijloc de obținere a plăcerii (motivația hedonistă);
- drogul în calitate de scimbarea a stării emoționale, ca mijloc de obținere a stării de euforie;
- drogul în calitate de mijloc de sporirea a stimei de sine, de autoafirmare;
- drogul în calitate de mijloc de relaxare, de diminuare a stărilor tensionate;
- drogul în calitate de mijloc de stimulare a comunicării³⁵⁰.

3.Fenomenul narcomaniei și toxicomaniei din perspectivă sociologică.

Fenomenul are mai multe aspecte, printre care enumerăm pe cel medical, psihologic, juridic, social etc. Fără a diminua importanța celorlalte dimensiuni, ne vom concentra atenția asupra dimensiunii sociale a problemei, care este abordată insuficient în literatura de specialitate.

³⁴⁹ CARATA, Dumitru, Particularitățile narcomaniei în RMoldova, <http://dir.upsc.md:8080/xmlui/handle/123456789/1734?show=full>

³⁵⁰ ДЕВИАНТНОЕ поведение в современной России: алкоголь, наркотики, молодежный экстремизм (концепции и исследования). М: Институт социологии РАН, 2014, https://www.isras.ru/files/File/publ/Deviantnoe_povedenie_v_sovremennoy_Rossii_2014.pdf.

Este de relevat că analiza sociologică a narcotismului nu se reduce doar la studierea etiologiei problemei, dar stabilește contextul profund al debutului consumatorului, elucidează mecanismul reproducerii fenomenului în grupurile și comunitățile umane. De asemenea, dimensiunea sociologică a fenomenului presupune analiza „carierii narcomanului”, studierea narcomaniei în contexte sociale largi, cum ar fi dezorganizarea socială, anomia socială, subcultura tineretului ș.a.³⁵¹.

Abordarea sociologică a fenomenului permite³⁵²:

- descoperirea mecanismului socio-cultural care conduce la consumul de narcotice de către indivizi;

- identificarea factorilor socioculturali care favorizează sau din contra, frânerază apariția și dezvoltarea dependenței de narcotice;

- determinarea tendințelor principale de dezvoltare a narcomaniei în calitate de subcultură specifică, caracteristică, în mod prioritar, tineretului;

- descoperirea atitudinii diferitor categorii sociale și instituții sociale față de fenomenul narcomaniei, în specia, a consumului de droguri;

- elucidarea motivelor consumului de droguri de către diverse grupuri sociale.

Această viziune asupra dimensiunii sociologice a fenomenului narcomaniei poate constitui un suport teoretic adecvat în procesul elaborării unor programe complexe de profilaxie a acestui comportament adictiv indesezirabil. Or, acțiunile de profilaxie a comportamentelor deviante sunt eficiente doare atunci când sunt orientate spre neutralizarea cauzelor care generează comportamentele respective.

Proiectele de profilaxie a comportamentelor adictive trebuie să se manifeste sub formă de **tehnologii sociale** și să cuprindă toate aspectele acestui fenomen, adică să se asigure o viziune bio-psiocială asupra acțiunilor sistemice prevăzute. Acest deziderat este condiționat de faptul că viziunile particulare, cu specializare îngustă (de natură juridică sau medicală) au demonstrat o eficiență joasă în condițiile răspândirii epidemice a substanțelor narcotice. Anume viziunea sociologică care are un caracter complex, sistemic trebuie să fie pus la baza tehnologiilor sociale de profilaxie a comportamentelor adictive.

După cum ne-am convins în contextul subiectului precedent, sociologii abordează doar unele aspecte ale acestui fenomen complex, încercările sociologilor din Federația Rusă și alte state de tratare complexă a fenomenului de care ne ocupăm sunt puține la număr.

Printre dimensiunile recente ale cercetării sociologice se numără încercarea de elaborare a modelelor explicative ale noilor forme de consum în așa mod încât să fie posibilă elaborarea tehnologiilor de profilaxie și de control social a formelor „flexibile” («soft drugging»). Aceasta preocupare este condiționată de faptul că noile forme de consum nu pot fi explicate adecvat în baza orientărilor teoretice existente³⁵³

---

³⁵¹ БАРТЕНЕВ А.Г. Наркотизм в молодежной среде: идеологическая база наркопотребления, дифференцированность наркотических практик// <https://cyberleninka.ru/article/n/narkotizm-v-molodezhnoy-srede-ideologicheskaya-baza-narkopotrebleniya-differentsirovannost-narkoticheskikh-praktik>

³⁵² СОБОЛЕВ В.А., СЕРДЮК А.А. Наркотания как объект социологического анализа, р.1, <http://www.psychiatry.ua/articles/paper051.htm>.

³⁵³ А се vedeа în acest sens: ДЕВИАНТНОЕ поведение в современной России: алкоголь, наркотики, молодежный экстремизм (концепции и исследования). М: Институт социологии РАН, 2014, https://www.isras.ru/files/File/publ/Deviantnoe_povedenie_v_sovremennoy_Rossii_2014.pdf

4. Alcoolism, narcomanie, criminalitate

Se disting patru modalități normale sau sociale de a consuma alcool³⁵⁴:

- a) ca mijloc de a cuceri ambiția într-o societate și de a facilita comunicarea, diminuând tensiunile;
- b) ca act ritual sau simbolic;
- c) ca scădere a tristeții și a depresiei;
- d) ca reacție explozivă îndreptată împotriva celorlalți sau împotriva propriei persoane.

Nevoia psihologică de a consuma alcool poartă numele de alcoolomanie primară. Alcoolomania se poate defini ca tendința irezistibilă de a consuma alcool sau se mai poate spune ca singurul scop al alcoolomanului este alcoolul.

Alcoolomania reprezintă o impulsivitate psihică primară care conduce un subiect într-o manieră intermitentă, să trăiască experiențe de eliberare de griji și nevoi grație consumului de alcool.

Alcoolomania se poate înțelege din punct de vedere psihologic în legătura cu imposibilitatea subiectului de a suporta o privațiune. Această tulburare se poate manifesta precoce și în cel puțin două moduri, pe de o parte, ca regula generală suferințele fizice sau psihice se manifestă după mulți ani de consum de alcool, pe de altă parte, aceasta predispoziție se poate observa încă din copilărie sau adolescență. Manifestarea externă a alcoolismului o reprezintă starea de ebrietate repetată sau consumul repetat de băuturi până la atingerea stării de disconfort major. Alcoolomanul trăiește efectele alcoolului ca pe o eliberare dintr-o situație de suferințe insuportabile, creând o lume nouă. Prin alcool se dizolvă sentimente obișnuite, subiectul se simte ca și cum ar începe să-și facă proiecte, fantezii și resimte chiar o voință de viață tumultuoasă și energetică. O astfel de euforie vitală se opune stării de liniște care reprezintă scopul căutat de cei mai mulți dintre consumatorii de droguri. În cadrul stării de „liniște” create de consumul de droguri, subiectul se simte eliberat de greutatea vieții și de asemenea de pasiunile ei.

Unii filosofi numesc această stare cu negarea voinței de viață. Alcoolomanul, contrar celor care se droghează, este animat de dorința extremă de viață. Cu ajutorul alcoolului, el își creează un univers irațional și magic, o formă de religie chimică, inferioară misticismului. Alcoolomanul se refugiază în acest univers, fugind de real și de rațional³⁵⁵.

Alcoolismul e una din cele mai mari primejdii care pândeste civilizația modernă. El este cauză de degenerare fizică și psihică și consecutiv de dezagregare socială. Considerată ca „a patra problemă de sănătate publică”, după bolile cardio-vasculare, mentale și cancer, afectând indirect prin perturbarea relațiilor sociale și interpersonale un număr de persoane de 6-7 ori mai mare decât cel al bolnavilor, cu implicații și consecințe personale și sociale incalculabile, alcoolomania³⁵⁶.

La 1/3 din indivizii care abuzează de alcool sau sunt alcoolici cronici se manifestă scăderea potenței. Longevitatea vieții printre persoanele care consumă excesiv alcool este de 15-20 de ani mai mică decât media statistică. Încălcarea coordonării mișcărilor și slăbirea atenției în rezultatul consumării unei doze mici de alcool conduce la scăderea productivității muncii muncitorilor calificați din industrie în mediu cu 30%, iar în cazul consumului unei doze medii – acest

³⁵⁴ CIOBANU, Liliana, MOROȘANU, Mihail. Aspecte psihosociale ale consumului de alcool, pository.usmf.md/bitstream/20.500.12710/4409/1/ASPECTELE_PSIHOSOCIALE_ALE_CONSUMULUI_DE_ALCOOL.pdf

³⁵⁵ CIOBANU, Liliana, MOROȘANU, Mihail. Aspecte psihosociale ale consumului de alcool, pository.usmf.md/bitstream/20.500.12710/4409/1/ASPECTELE_PSIHOSOCIALE_ALE_CONSUMULUI_DE_ALCOOL.pdf

³⁵⁶ BOIȘTEANU, Petru. Alcoolism și comportament, Ed. Moldova, 1995, pag. 18;

indice atînge 70%. Statistica oficială demonstrează că pierderile din cauza bețiilor constituiau în Franța 152 miliarde de franci anual, în timp ce venitul statului în rezultatul impozitului pentru alcool constituia doar 53 miliarde de franci³⁵⁷.

În Rusia, începând cu 1991 cantitatea intoxicațiilor cu sfârșit letal generate de consumul de alcool a crescut de 2,6 ori, iar mortalitatea din cauza alcoolului – mai mult de 3 ori. Aceasta înseamnă, că în Federația Rusă aproape 1/3 din mortalitatea bărbaților și 1/7 din mortalitatea femeilor se produce înainte de timp și este legată de consumul de alcool³⁵⁸.

În ceea ce privește republica Moldova menționăm că cca. 10% din totalul deceselor în Moldova sunt cauzate de alcoolism. Conform Raportului Global privind Alcoolul și Sănătatea din 2016, Moldova a avut un consum mediu anual de 15,2 litri de alcool pur per persoană cu vârsta de 15 ani sau mai mult (bărbați 25,2 litri; femei 6,1 litri). Potrivit studiului KAP 2017, în Republica Moldova, vârsta medie de consum a primei porții deplina de băutură alcoolică este de 17 ani. În structura consumului de alcool predomină vinul - 57 %, băuturile tari -25% și berea-16 %³⁵⁹.

În 2009, R. Moldova era pe locul 4 în lume la consumul de alcool, cu 13,2 litri consum de alcool pe cap de locuitor.. Oficial, însă Moldova era depășită de Luxemburg (15,6 litri), Irlanda (13,7 litri) și Ungaria (13,6 litri)³⁶⁰.

Incidența alcoolismului cronic în anul 2005 constituia circa 113 cazuri la 100 mii de locuitori, iar din 46.553 de alcoolici oficial înregistrați – o treime încă nu au atins vârsta de 30 de ani³⁶¹.

Statisticile arată o creștere a consumului de alcool cu peste 30% în ultimii ani. Alcoolul este implicat în aproximativ 2/3 din situațiile perturbatorii prin violență ale relațiilor sociale și în 1/3 din cazurile de maltratare a copiilor prin perturbarea ambiantului familial. Implicațiile negative ale intoxicației etilice se extind pe un palier larg, alcoolul fiind întâlnit drept cauză în peste 40% din agresiunile sexuale și violuri, în 50% din accidente de trafic, în 52% din decese prin incendii, 67% din decese prin înec, 68% din tâlhării și omucideri³⁶².

Dintre măsurile cele mai drastice luate în scopul prohibiției consumului de băuturi alcoolice în lume, merită amintite trei mari legislații: cea elaborată de regele Suediei la sfârșitul secolului al XIX - lea, prin care se interzicea cu desăvârșire consumul alcoolului; legea elaborată în Rusia între anii 1914-1916 și cea elaborată în Statele Unite ale Americii între 1928-1933. Aceste măsuri nu au dat practic nici un rezultat, dimpotrivă, alcoolismul a luat o extindere mai mare, datorită traficului ilicit de băuturi spirtoase, aducător de mari câștiguri financiare.

ALCOOLISMUL ȘI CONDUITELE ANTISOCIALE

Cercetările efectuate în vederea cunoașterii motivației în comportamentul deviant au scos la iveală faptul că **alcoolismul ocupă primul loc, la tineri, în determinarea conduitei**

³⁵⁷ <http://www.dikarka.ru/medicina/alkogolizm.shtml>, 28.10.2010.

³⁵⁸ ДЕВИАНТНОЕ поведение в современной России: алкоголь, наркотики, молодежный экстремизм (концепции и исследования). М: Институт социологии РАН, 2014, https://www.isras.ru/files/File/publ/Deviantnoe_povedenie_v_sovremennoy_Rossii_2014.pdf

³⁵⁹ RAPORT social anual 2019. Chișinău, 2020, https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/05/RAPORT-SOCIAL-ANUAL_2019.pdf

³⁶⁰ Jurnal de Chișinău, 2009, 24 februarie, p.4.

³⁶¹ RAPORTULI Național de Dezvoltare Umană 2006. Calitatea creșterii economice și impactul ei asupra dezvoltării umane. Chișinău, 2006, p. 69.

³⁶² BOȘTEANU, Petre, Alcoolism și comportament, Ed. Moldova, 1995, pag. 16.

deviante cu conținut antisocial (13,9%) și care în același timp, reprezintă riscul cronicizării comportamentului deviant în perioada maturizării.

În ultimii ani se constată în toate țările lumii cu consum foarte sporit de băuturi alcoolice. Datele cifrice, rezultatele unor investigații făcute de O.M.S. arată că **49% dintre persoanele care au comis infracțiuni, au fost sub influența băuturilor alcoolice**, iar dintre aceștia 40% au fost tineri sub vârsta de 30 ani.

Acest consum crescut, pornește de la motivația subiectivă individuală, care își găsește în epoca contemporană un conținut comun ca și în cazul consumului de psihotrope și pe care mulți sociologi îl explică și ca pe o reacție "a șocului viitorului". Unii cercetători au observat că motivația, începând cu cea mai simplistă de a consuma alcool și la nechez și la bucurie, până la formele ei complexe, aceea de a rezolva stări conflictuale de orice natură ar fi ele, începând de la mediul familial, profesional sau în orice minigrup, determină pe plan psihologic sentimentul de insuficiență și îngustarea personalității, conturând sindromul de insuportabilitate, fază în care motivația ajunge a fi considerată un act curativ, trecând ușor apoi granița spre dependență, spre toxicomanie. Aceiași cercetători subliniază că, în recidivism, peste 98% au comis noi acte antisociale sub influența alcoolului.

Gravitatea conduitelor antisociale comise sub influența alcoolismului acut crește mai ales în situațiile în care se asociază unor tulburări de fond preexistente: stări psihopatoide, epilepsie, psihopatii, deficit intelectual³⁶³.

ALCOOLISMUL ȘI COMPORTAMENTUL AGRESIV

În cadrul cercetării cauzelor comportamentului agresiv s-a constatat că printre circumstanțele bio – psiho - patologice de declanșare a heterodistrucției se numără și intoxicația etilică acută în proporție de aproximativ 45%, iar care s-a remarcat beția premeditată în 2,4% din cazuri.

Majoritatea indivizilor care au un comportament agresiv determinat de alcoolism sunt de sex masculin, în proporție de peste 90% iar în ce privește vârsta acestora, pe primul loc se află grupa de vârstă 25-45 de ani (58,6%) urmată de cea dintre 18 și 25 de ani (29%)³⁶⁴.

Așadar, alcoolismul reprezintă un pericol social prin potențialul său agresiv, constatat în special în cazul formei cronice.

Factorii de condiționare ai actului de agresivitate sunt numeroși dar între aceștia intoxicația etilică acută demonstrează cel mai ridicat procent; 44% în omucidere și 57% în celelalte forme de comportament heterodistinctiv, ceea ce sugerează necesitatea intensificării măsurilor de profilaxie - psihologică) igiena mintală) și socială (măsuri restrictive) pentru evitarea abuzului de băuturi alcoolice, alături de măsuri cu caracter educativ, în special în rândul tineretului.

Alcoolismul poate constitui prin el însuși un factor determinant de prim ordin, în cadrul comportamentului deviant, și nu numai un factor de condiționare pe fondul unei personalități vulnerabile. Indivizi care dispun de o personalitate în mod corect structurată, în situația consumului de alcool vor manifesta un comportament agresiv, în multe cazuri, în aceeași măsură în care o fac și cei a căror personalitate este labilă.

Reacția comportamentală în cazul formei acute a alcoolismului are o motivația a cărei explicare presupune cunoașterea particularităților conduitelor deviante în aceste stări de beție. Explicarea reacțiilor implică deci cunoașterea motivațiilor care au un caracter complex și în cadrul cărora se

³⁶³ DRAGOMIRESCU, Virgil, Determinism și reactivitate umană, Ed. Științifică, București, 1990, p. 19;

³⁶⁴ DRAGOMIRESCU, Virgil, Determinism și reactivitate umană, Ed. Științifică, București, 1990, p. 23.

poate vorbi de intervenția unor stări conflictuale în sens de frustrare, legate de conținutul sociopsihologic al motivației.

Conținutul antisocial al acestor reacții, rezultă din diversele forme de agresivitate, frecvent traduse în agresiuni sexuale sau sexualitatea aberantă (perversiuni). Dacă etilismul acut ocazional este invocat deseori ca motivare a furtului accidental, în psihopatiile sexuale, el nu constituie decât o modalitate de ușurare a trecerii la actul agresiv, modalitate cunoscută și căutată, în vederea realizării dorinței imperioase de satisfacere a acestor porniri, în tentativele de omucidere și în omucidere, ca forme specifice ale comportamentului deviant heterodistructiv, adesea intoxicația etilică acută se prezintă sub forme grave, avansate. Motivația reacțiilor comportamentale deviante poate fi sistematizată în:

- motivația specifică - de natură narcomanică propriu-zisă, tradusă în plan psihopatologic prin predispoziția narcofilică, în primul rând ca o trăsătură a personalității dizarmonice.

- motivație nespecifică - de natură psihologică, când este vorba de subiecți care caută o compensare a inferiorității pe care o resimt prin intermediul consumului de alcool această metodă devenind desprindere, individul căutând astfel ușurarea conduitelor distructive sau de bravare.

Tot motivația nespecifică este și cea de natură sociopatică, când desprinderea este indusă de condițiile inadecvate de microclimat social, anturajul necorespunzător, care întreține un cerc vicios. Revenirea în cadrul acestui anturaj necorespunzător, după o întrerupere temporară a consumului de alcool în care s-a realizat o reechilibrare (instabilă), va aduce la reluarea vechilor deprinderi cu o intensitate crescută,

Motivația de ordin biogen (sexual, instinctual) din faza inițială se combină, într-o etapă următoare, cu cea de ordin psihopatogen (în sexualitatea aberantă) și cu formele nespecifice, atunci când există și condiții de ordin sociopatic sau psihologic favorizate.

Cazurile care prezintă leziuni de microrganicitate cerebrală, prezintă în condițiile etilismului acut, reacții agresive majore, motivația fiind predominant neuropsihopatologică.

În legătură cu motivația nespecifică, trebuie reconsiderată noțiunea de frustrare și de toleranță scăzută în această situație, a celor care găsesc cu ușurință în alcool posibilitatea realizării unei anestezii morale, ce trebuie permanent reînnoită până când, în circumstanțe favorizante, etilismul acut depășește acest efect, devenind principal stimulator în rezolvarea unor stări de frustrare de origine sociogenă.

Într-o etapă următoare, comportamentul deviant devine direct dependent de efectele secundare ale acestui mijloc folosit inițial pentru ușurarea rezolvării unor situații conflictuale de ordin afectiv.

Reacțiile antisociale din etilism au o motivația psihopatologică de diferite intensități care explică afectarea în măsură variabilă a capacității de discernământ, până la abolirea acesteia.

Narcomaniile, potrivit majorității cercetărilor, nu ar fi capabile să creeze un mod de comportament agresiv, deci acestea nu ar fi considerate cauză în sens propriu. Nu trebuie uitat însă că ele pot predispuce sau favoriza trecerea la act, care se raportează în plus și la personalitatea subiectului sau la cadrul său social și cultural³⁶⁵.

ALCOOLISMUL ȘI CRIMINALITATEA

Alcoolismul, prin efectele pe care le produce asupra organismului și, în special, asupra psihicului uman are joacă un rol deosebit în etiologia crimei.

---

³⁶⁵ DRAGOMIRESCU, Virgil, Determinism și reactivitate umană, Ed. Științifică, București, 1990, p. 30.

Se știe că alcoolismul favorizează declanșarea unor comportamente impulsive în calitatea de dezinhibitor selectiv a unor tendințe agresive care se pot materializa în săvârșirea unor infracțiuni. Deseori alcoolul este considerat un mijloc de a depăși inhibițiile ce împiedică manifestarea agresivă. Astfel un individ care în condiții normale nu ar trece la săvârșirea actului infracțional, după ce a consumat o anumită cantitate de alcool, pierzându-și puterea de a controla și de a-și dirija propriul comportament va ajunge să săvârșescă o faptă antisocială bineînțeleasă în raport și de împrejurările obiective existente în momentul săvârșirii faptei.

Alcoolismul constituie un factor cel puțin favorizant, dacă un determinant, în săvârșirea de infracțiuni care se comit atât cu intenție cât, și din culpă.

În săvârșirea faptelor prevăzute de legea penală care sunt pedepsite dacă se comit, din punctul de vedere al vinovăției, cu ușurință sau din neglijență - alcoolismul este implicat în special în forma sa acută și anume beția ușoară. Dat fiind faptul că beția ușoară are drept consecință o diminuare a atenției și o lungire a timpului de reacție, aceasta poate fi cauza principală a săvârșirii unor accidente de circulație, accidente de muncă precum și a altor infracțiuni de serviciu în cazul cărora făptuitorii au comis fapta datorită faptului că reflexiile și deprinderile de care aveau nevoie pentru ducerea la îndeplinire în mod corespunzător a atribuțiilor de serviciu, au suferit un proces de degradare datorat consumului de alcool.

În practică se întâlnesc numeroase cazuri de accidente rutiere, accidente de muncă ce au drept cauză consumul de băuturi alcoolice. S-a constatat că în statele unde se consumă băuturi alcoolice de către un procent ridicat de populație și în cantități mari și numărul faptelor penale este mai numeros, între amploarea alcoolismului și starea infracțională existând un raport de directă proporționalitate.

În cazul săvârșirii de infracțiuni cu intenție, alcoolismul intervine în special în ceea ce privește factorul volitiv al vinovăției, individul, din punct de vedere al factorului intelectual prevăzând consecințele socialmente periculoase ale faptei sale dar supunându-se instinctiv înclinațiilor sale vicioase va comite fapte pe care nu le-ar săvârși în stare normală. Cele mai multe omoruri, infracțiuni de vătămare a integrității corporale, violuri și alte infracțiuni privitoare la viața sexuală se comit de către indivizi aflați sub influența băuturilor alcoolice.

Dintre infracțiunile săvârșite de către indivizi alcoolici, procentul cel mai ridicat este reprezentat de infracțiunile săvârșite cu violență fie că este vorba de omucideri (omor în forma simplă, omor calificat sau omor deosebit de grav) fie de vătămări ale integrității corporale sau sănătății (loviri sau alte violențe, vătămare corporală). Toate acestea se datorează faptului că alcoolul este toxicul care declanșează comportamentele agresive, putând fiind considerat în multe cazuri – declanșatorul unor reacții impulsive.

Modificând mentalitatea individului și ducând la o pierdere a sensurilor eticii și moralei, alcoolismul va determina săvârșirea unor infracțiuni contra patrimoniului, infracțiuni contra familiei.

Exagerarea nevoilor sexuale determinată de alcoolism poate avea drept consecință săvârșirea unor infracțiuni privitoare la viața sexuală, în special violul și perversiunile sexuale.

Contribuția alcoolismului la săvârșirea crimei poate fi și indirectă. Astfel starea de sărăcie în care ajung mulți dintre consumatorii împătimiți de băuturi alcoolice îi va determina pe aceștia la săvârșirea de infracțiuni, în special contra patrimoniului, pentru a-și procura mijloacele de trai sau mijloacele financiare necesare achiziționării de noi cantități de alcool indispensabile satisfacerii viciului.

Astfel, în cadrul investigației sociologice „Politici penale și dinamica infracțiunii de omor în ultimii 20 de ani”, realizată în 2004 de către Institutul de Sociologie al Academiei Române în colaborare cu Administrația Națională a Penitenciarelor și Institutul Național de Criminologie, s-a constatat că două treimi dintre victime se aflau sub influența consumului de alcool. O situație asemănătoare a fost

remarcată și în cazul infractorilor, cei mai mulți dintre ei recunoscând că au consumat alcool înainte de producerea faptei.³⁶⁶

Consumul excesiv de alcoolism are consecințe nefaste asupra copiilor. Un studiu pe eșantion național din România demonstrează că 39% din copii străzii au declarat că cel puțin unul dintre părinți este alcoolic.³⁶⁷

Alcoolismul reprezintă cauza principală a violențe în familie, fapt recunoscut de către 79% din participanții la studiul privind opinia populației despre violența în familie, realizat în iulie-iulie 2007, prin efectuarea a 300 de interviuri în diferite zone ale Republicii Moldova.³⁶⁸

30% de infracțiuni din Rusia se săvârșesc în stare de ebrietate³⁶⁹

Așadar alcoolismul participă din plin la geneza actelor imputabile și a infracțiunilor de toate categoriile cu pierderi materiale și de vieți omenești. Intoxicația alcoolică acută sau cronică, prin anestezia simțului uman și social cu creșterea iritabilității și exacerbarea impulsivității instinctuale în condițiile anulării gândirii logice, devine sursă de conflicte și geneză de agresiuni prin scăderea criticii față de propriul comportament cu pierderea simțului măsurii și a tactului.

Criminalitatea asociată drogurilor

Relația dintre consumul de droguri și criminalitate nu este deloc liniară și nici universală, nu toți delincvenții recidiviști fiind implicați în consumul de droguri, și nu toate persoanele consumatoare de droguri comițând infracțiuni. O distribuție specifică de factori și condiții face ca delincvenții și consumatorii de droguri să urmeze o serie de direcții care pot duce (sau nu) la intersectarea dintre **droguri și criminalitate**. Este important a se face distincția între legăturile cauzale dintre criminalitate și droguri, care se referă la o influență generică asupra stilului de viață, și legăturile circumstanțiale, care se referă la situații specifice, în care o infracțiune a fost comisă.

Nevoia de a reduce nivelul criminalității asociate drogurilor este un obiectiv important în Europa. Totuși, există mai multe accepțiuni ale termenului „criminalitate asociată drogurilor” în rândul diferitelor discipline și curente științifice. Deși, definirea criminalității asociate drogurilor este un demers reduționist care nu poate acoperi complexitatea fenomenului, este important să precizăm cele mai frecvente accepțiuni în care acesta este abordat³⁷⁰.

În ceea ce privește infracționalitatea în domeniul drogurilor, situația în Republica Moldova se prezintă după cum urmează:

Potrivit datelor statistice, numărul infracțiunilor privind traficul ilicit de droguri înregistrate de către MAI al Republicii Moldova, în perioada anilor 2005-2020, se prezintă după cum urmează:

- 2005 – 2106 de infracțiuni din numărul total de 27.595 de infracțiuni;
- 2006 – 2.101 din 24.767 infracțiuni;
- 2007 – 2.182 din 24362 infracțiuni;
- 2008 – 2.126 din 24.788 infracțiuni;
- 2009 – 1.879 din 25.655 infracțiuni;

³⁶⁶ BALICA, Ecaterina. Victimele infracțiunilor de omor//<http://www.inm-lex.ro/fisiere/pag-34/dct-416/1402.doc>.

³⁶⁷ <http://criminologie.ro/Srcc/Lang/Romania/Study/Alaliza%20Fenomenului%20Violentei>,

³⁶⁸ <http://www.december18.net/la-strada-moldova>,

³⁶⁹ https://www.isras.ru/files/File/publ/Deviantnoe_povedenie_v_sovremennoy_Rossii_2014.pdf

³⁷⁰ MARINESCU, Bogdan. Dinamica consumului de droguri și politicile sociale în domeniu ca urmare a aderării României la Uniunea Europeană. Teză de doctorat (rezumat), <http://doctorat.sas.unibuc.ro/wp-content/uploads/rezumat/174.pdf>

- 2010 – 1.794 din 33.402 infracțiuni;
- 2011 – 1.657 din 35.124 infracțiuni;
- 2012 – 1.575 din 36.615 infracțiuni;
- 2013 – 1.166 din 38.517 infracțiuni;
- 2014 – 1.268 din 41.783 infracțiuni;
- 2015 – 1.179 din 40.302 de infracțiuni;
- 2016 – 1.125 din 41.921 infracțiuni;
- 2017 – 1.218 din 35.581 infracțiuni;
- 2018 – 1.351 din 32.035 infracțiuni;
- 2019 – 1.052 din 31.657 infracțiuni;
- 2020 – 895 din 26.342 infracțiuni³⁷¹.

Datorită efortului depus și consolidat de către instituțiile responsabile în combaterea fenomenului, începând cu anul 2012 infracționalitatea în domeniul drogurilor a scăzut cu 20,06%. Pentru următoarea perioadă s-a menținut aceeași tendință, după care a urmat o creștere nesemnificativă de 6,4% către anul 2018, cu documentarea pentru infracțiuni legate (asociate) de droguri a 6018 persoane.

La compartimentul infracționalitate, în perioada 2012-2018 au fost pornite 8995 de cauze penale în care obiectul infracțiunii îl reprezenta drogul, anual fiind menținută aceeași tendință a numărului de crime relevate.

Infracțiunile legate de droguri, în mare măsură, sunt comise de către persoane cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 de ani și cu vârsta de peste 30 de ani, în cea mai mare parte de sex masculin, cel mai des de către persoanele care se află la prima abatere, nu lucrează/nu învață (nu sunt active în viața socială), dar și de către cele care au antecedente penale. La criteriul vârstei, este necesar de specificat că în categoria de vârstă 18-24 de ani predomină o tendință de creștere, în anii 2017 și 2018 înregistrându-se un număr mai mare de persoane cercetate pentru comiterea infracțiunilor de acest gen.

Cea mai înaltă rată a infracționalității în acest domeniu se înregistrează în municipiul Chișinău – 732 de infracțiuni, urmat de municipiul Bălți – 123 de infracțiuni raionul Ungheni – 33 de infracțiuni, raionul Cahul – 30 de infracțiuni, raionul Orhei – 25 de infracțiuni raionul Edineț – 20 de infracțiuni și raionul Drochia – 18 infracțiuni ³⁷².

5. Profilactica alcoolismului, narcomaniei și toxicomaniei

a) Profilactica alcoolismului

Problemele cu care se confruntă societatea și care sunt datorate într-o măsură semnificativă și alcoolismului au necesitat găsirea unor soluții concretizate în metode, mijloace și măsuri care să nu fie apte să prevină și să țină sub control acest flagel social.

Preocupările societății în această privință s-au născut de multă vreme dar faptul că și în perioada contemporană alcoolismul mai face ravagii în rândul omenirii, dovedește necesitatea îmbunătățirii vechilor metode și totodată găsirea altora noi, mai eficiente.

³⁷¹ COJOCARU, Radion, Nastas, Andrei. Infracțiuni privind traficul de droguri în legislația penală a republicii Moldova-tendințe, clasificare și soluții de perspectivă,
file:///C:/Users/Пользователь/Desktop/Infracțiuni%20privind%20traficul%20de%20droguri%20în%20legislația%20penală%20a%20Republicii%20Moldova%20-%20tendințe,%20clasifica

³⁷² STRATEGIA națională antidrog pentru anii 2020-2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 233 din 10.04.2020/Monitorul oficial din 17.04.2020, nr. 104-105, art. 320.

Aceste măsuri pot fi împărțite în două mari categorii:

- cele care vizează întreaga societate
- și cele care vizează individul.

Dintre măsurile care vizează întreaga societate pot fi menționate: elaborarea unor legi destinate să reglementeze comercializarea de băuturi alcoolice. Astfel, în trecut au fost elaborate norme care au interzis vânzarea alcoolului nerafinat și a altor băuturi alcoolice vătămătoare sănătății. Legi sanitare au reglementat cantitatea maximă de alcool care poată fi conținută de băuturile care existau în circuitul comercial.

O altă măsură menită să ducă la reducerea consumului de băuturi alcoolice constă în avertizarea populației, în special a tinerilor asupra consecințelor negative ale alcoolismului. Acest proces se poate desfășura prin intermediul școlilor, emisiunilor de radio și televiziune, al publicațiilor accesibile oricărui individ.

Măsurile de dezvoltare economică de asemenea, ducând la îmbunătățirea nivelului de trai pot diminua consumul de băuturi alcoolice în special în rândul indivizilor care apelează la alcool datorită condițiilor precare de trai.

Aceste măsuri de ordin legislativ, economic, social și cultural, numai coroborate și aplicate de specialiști pot constitui un factor important în efortul de prevenire și control al alcoolismului.

Măsurile care vizează individul sunt cele referitoare la tratamentul, asistența și recuperarea persoanelor alcoolice. De asemenea măsurile de depistare a persoanelor predispuse la alcoolism (prin implicarea asistenței psihiatrice în practica medicinei generale) pot contribui într-o mare măsură la prevenirea alcoolismului.

Tratamentul persoanelor alcoolice, care recomandă diferențiat pentru fiecare individ care are o importanță deosebită în prevenirea recidivării celor care au consumat băuturi alcoolice în exces.

În asistența alcoolicilor un rol important îl joacă mediul familial și micro-grupul socio-profesional. Astfel, în literatura de specialitate se recomandă păstrarea inserției familiale, păstrarea inserției socio-profesionale și a locului de muncă.

Desigur că există și alte metode și mijloace de prevenire a alcoolismului care se stabilesc în funcție de structura personalității fiecărui individ, de mediul micro-social în care acesta trăiește, și, nu în ultimul rând, de educația acestuia.

Politica uniunii europene în acest domeniu vizează, pe de o parte, limitarea disponibilității băuturilor alcoolice, în special pentru tineri și, pe de altă parte, reducerea expunerii acestora la comunicările comerciale. De asemenea, este posibil ca o viitoare strategie să stabilească măsuri de combatere a consumului de alcool la volan și de îmbunătățire a nivelului educațional și informațional.

În acest context, cooperarea dintre statele membre are un rol esențial pentru realizarea schimburilor de informații și cunoștințe. La fel de important este și rolul organizațiilor neguvernamentale, care pot mobiliza, implica și sensibiliza publicul. Companiile producătoare de băuturi alcoolice ăpot să-și aducă contribuția prin aplicarea unui cod de conduită și prin adoptarea unei atitudini responsabile. Se așteaptă ca în urma colaborărilor internaționale, în special cu OMS, să se instituie un sistem de supraveghere epidemiologică a consumului de alcool și a indicilor sociali, economici și de sănătate aferenți³⁷³.

---

³⁷³ http://ec.europa.eu/health-eu/my_lifestyle/alcohol/index_ro.htm

Analiza situației din Federația Rusă, au condus specialiștii la următoarele concluzii:

- măsurile orientate spre interzicerea și limitarea accesului către băuturile alcoolice nu pot constitui elementul de bază al politicii antialcoolice;
- cauzele consumului de alcool nu trebuie căutate în producerea băuturilor alcoolice, dar în relațiile dintre oameni; în condițiile concrete de viață;
- orientarea eforturilor statului spre limitarea producției și a accesului spre băuturile alcoolice poate conduce doar la confruntarea acestuia cu interesele oamenilor, cu stereotipurile comportamentale formate și pot trezi o reacție negativă din partea acestora;
- este necesar, pe de o parte, să fie recunoscut principiul consumului moderat, creșterea culturii consumului, iar, pe de altă parte, trebuie să fie adoptate sancțiuni mai dure în cazul abuzului de alcool;
- profilaxia beției și alcoolismului nu poate fi realizată izolat de adoptarea concomitentă a măsurilor orientate spre îmbunătățirea calității vieții oamenilor, sporirea nivelului lor de cultură, crearea atmosferei moral-psihologice adecvate abuzului de alcool. Diminuarea treptată a consumului de alcool va depinde în mare măsură de succesul în schimbarea spre bine a condițiilor de viață ale oamenilor;
- acțiunilor antialcool urmează să fie realizate cu luarea în considerare a comportamentului celor mai diverse grupuri sociale – profesionale, demografice, sociale³⁷⁴.

Considerăm că aceste concluzii sunt valabile și pentru realitatea din societatea moldovenească

b) Măsuri de prevenire a consumului de droguri și de acordare a asistenței psihosociale a persoanelor dependente de drog

Rezultatele sondajului din 2021 Victimizarea și gestionarea fenomenului infracționalității în Republica Moldova sugerează o creștere a economiei drogurilor în comparație cu 2010, care are efecte negative, adică este asociată cu diverși indicatori de infracționalitate și insecuritate. Această situație sugerează că autoritățile moldovenești trebuie să acorde o atenție sporită reducerii daunelor cauzate de droguri și măsurilor de reducere a infracționalității asociate cu economia drogurilor, în special în localitățile urbane³⁷⁵. Această realitate face și mai actuală activitatea de prevenire și combatere a fenomenului de care ne ocupăm.

În calitate de stat-membru al Organizației Națiunilor Unite și al Consiliului European, a primit acces la mai multe instrumente și mecanisme ce vizează, în particular, prevenirea traficului de droguri. Din rândul acestor instrumente fac parte actele legislative internaționale și regionale la care Republica Moldova este parte:

- Convenția unică asupra stupefiantelor, adoptată la New York la 30 martie 1961 și amendată prin Protocolul de modificare a Convenției, adoptat la Geneva la 25 martie 1972;
- Convenția asupra substanțelor psihotrope, adoptată la Viena la 21 februarie 1971;

---

³⁷⁴ ДЕВИАНТНОЕ поведение в современной России: алкоголь, наркотики, молодежный экстремизм (концепции и исследования). М: Институт социологии РАН, 2014, https://www.isras.ru/files/File/publ/Deviantnoe_povedenie_v_sovremennoy_Rossii_2014.pdf

³⁷⁵ REDPATH, JEAN Françoise. Victimizarea și gestionarea fenomenului infracționalității în Republica Moldova. Chișinău, 2021, [soros.md/files/publications/documents/Raport_RO_FINAL_compressed.pdf](https://www.soros.md/files/publications/documents/Raport_RO_FINAL_compressed.pdf).

- Convenția contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope, adoptată la Viena la 20 decembrie 1988;

- Declarația Politică cu privire la Principiile Directorii de reducere a Cererii de Droguri, adoptată la Sesiunea Specială cu privire la Droguri a Adunării Generale a ONU din 1988 etc³⁷⁶.

Principiul colaborării internaționale în materia prevenirii traficului de droguri este formulat ca principiu de bază în Strategia națională antidrog a Republicii Moldova pentru anii 2020-2027 și în Planului național de acțiuni antidrog pentru anii 2020-2022. Cooperarea internațională pe această dimensiune urmează să se realizeze prin:

1) dezvoltarea relațiilor cu Uniunea Europeană, asigurând preluarea și implementarea corespunzătoare a prevederilor *acquis-ului* comunitar, dezvoltarea relațiilor parteneriale ale instituțiilor naționale implicate în reducerea cererii/ofertei de droguri cu structurile similare ale Uniunii Europene și ale statelor-membre în vederea asigurării transferului de date, informații, experiențe și desfășurarea de acțiuni comune, participarea activă la activitățile realizate de Uniunea Europeană în domeniile prevenirii și combaterii traficului și consumului de droguri;

2) intensificarea relațiilor cu alte state și structuri internaționale implicate în lupta împotriva drogurilor, prin participarea Republicii Moldova la activitățile forurilor internaționale ce au drept obiectiv combaterea traficului și consumului de droguri, intensificarea cooperării bilaterale și multilaterale cu statele de origine a drogurilor sau cu cele aflate pe rutele de trafic ilicit al drogurilor, dezvoltarea relațiilor parteneriale cu statele care au experiență relevantă în domeniul reducerii cererii și ofertei de droguri în scopul asigurării transferului de experiență;

3) participarea la programele internaționale privind reducerea cererii și ofertei de droguri, prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, reducerea efectelor asociate, tratamentul și recuperarea persoanelor dependente de droguri, participarea la programe de luptă împotriva drogurilor, inclusiv informarea adecvată privind substanțele psihotrope utilizate corect în medicină, lansate de către organizațiile internaționale sau structurile guvernamentale ori neguvernamentale din alte state, implicarea activă a comunităților locale în proiecte internaționale;

4) raportarea către platformele Organizației Națiunilor Unite și Uniunea Europeană, către sistemele de avertizare timpurie despre apariția și consecințele consumului substanțelor psihoactive noi³⁷⁷.

În abordarea problemei consumului de droguri, Republica Moldova se bazează pe principiile Obiectivelor de dezvoltare durabilă (obiectivul 3 – cu privire la sănătate) și pe conceptul Organizației Mondiale a Sănătății „Sănătate pentru Toți în secolul al 21-lea”, conform căruia consumul de droguri este o problemă ce periclitează sănătatea publică și ce ar putea împiedica dezvoltarea sănătoasă a cetățenilor și a societății în context mai larg.

Pentru coordonarea sistemului narcologic în Republica Moldova, prin ordin al ministrului sănătății, muncii și protecției sociale, a fost nominalizată Instituția Medico-Sanitară Publică „Dispensarul Republican de Narcologie”, care acordă în prezent următoarele servicii: tratament ambulatoriu, staționar și de susținere; consiliere individuală și de grup; testare psihologică după

---

³⁷⁶ COJOCARU, Radion, Nastas, Andrei. Infracțiuni privind traficul de droguri în legislația penală a republicii Moldova-tendențe, clasificare și soluții de perspectivă, file:///C:/Users/Пользователь/Desktop/Infracțiuni%20privind%20traficul%20de%20droguri%20în%20legislația%20Openală%20a%20Republicii%20Moldova%20-%20tendențe,%20clasifica

³⁷⁷ STRATEGIA națională antideog pentru anii 2020-2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 233 din 10.04.2020/Monitorul oficial din 17.04.2020, nr. 104-105, art. 320.

diferite metode; testare la prezența HIV și la prezența substanțelor stupefiante; activități de informare și educație în grupurile cu destinație specială asupra riscurilor legate de consumul de substanțe psihoactive, formarea unui comportament de tip „inofensiv”; activități de prevenție primară, bazată pe conceptele deciziei informate, în instituțiile de învățământ primar și secundar general din Republica Moldova; informarea și educația populației asupra prevenirii consumului de substanțe psihoactive.

În ceea ce privește cererea de tratament ca urmare a consumului de droguri, 582 de bolnavi au beneficiat de tratament în condiții de staționar. Din totalul celor admiși la tratament specializat pentru consum de droguri, 67,3% consumatori își administrau drogul injectându-se. Procentul celor care au fost admiși pentru prima dată la tratament este de 71,4%, atestându-se preponderent consumul de preparate din grupa opiaceelor (heroină – 73,5%), urmate de preparatele din grupa canabisului, grupa amfetaminelor, etnobotanice. Se remarcă o preponderență a bărbaților (83,1%), grupa de vârstă fiind 25-34 de ani (57,5%)³⁷⁸.

Programul tratamentului dependenților de opiacee cu Metadonă (farmacoterapia de substituție), activează din anul 2004. Către 2019, în Republica Moldova erau antrenați în acest tratament 498 de persoane dependente. Au fost înregistrate cazuri repetate de reinițiere a terapiei substitutive, pe motivul calității mai bune a vieții după tratament, cu reabilitarea statutului social, familial și încadrarea în câmpul muncii. Cu cât a fost mai mare perioada de tratament, cu atât mai mult s-a ameliorat starea sănătății, au apărut mai puține tentative de folosire a drogurilor și s-a mărit speranța la viață.

Tratamentul de substituție a contribuit la atingerea rezultatelor pozitive în următoarele domenii:

- bunăstarea și starea sănătății pacientului;
- reducerea semnificativă a consumului de opiacee ilicite și alte droguri;
- îmbunătățirea calității vieții clienților;
- reducerea consumului riscant de droguri injectabile;
- diminuarea criminalității³⁷⁹.

În urma analizei efectuate s-a ajuns la următoarele concluzii³⁸⁰:

- diminuarea continuă incidenței consumului de substanțe psihoactive cu 35% în ultimii 10 ani (2008-2018);
- scăderea semnificativă a grupului de vârstă până la 18 ani;
- reducerea consumului de droguri injectabile;
- lipsa mortalității prin supradozare în rândurile narcomanilor;
- extinderea fumatului de canabis și consumului de substanțe noi cu proprietăți psihoactive comercializate sub denumirea de „etnobotanice”;
- creșterea credibilității persoanelor afectate de narcomanie față de sistemul de sănătate și prestații, precum și sporirea cererii de tratament;
- sporirea speranței de viață;
- micșorarea criminalității printre dependenții de droguri și de alte substanțe psihotrope.

³⁷⁸ STRATEGIA națională antidrug pentru anii 2020-2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 233 din 10.04.2020/Monitorul oficial din 17.04.2020, nr. 104-105, art. 320.

³⁷⁹ OPREA, M., OPREA, P., „Narcomania și profilaxia ei”, IMSP Dispensarul Republican de Narcologie, Chișinău, 2017.

³⁸⁰ CARATA, Dumitru, Particularitățile narcomaniei în RMoldova, <http://dir.upsc.md:8080/xmlui/handle/123456789/1734?show=full>

Tratamentul bolnavilor de narcomanie este efectuat la Dispensarul Republican de Narcologie, unde sunt aplicate metode contemporane de tratament antidrog, reabilitare și recuperare psiho-socială etc. Tratarea bolnavilor se efectuează în mod anonim, ambulator și staționar, prin metode tradiționale și netradiționale.

Educația pentru sănătate constituie unul din elementele importante al activității de profilaxie, care organizează și coordonează activitatea atât a sectorului medico-sanitar, cât în egală măsură și alte sectoare ca învățământul, organizații civice, biserica, asociații de diferit fel, unități de producere, comerciale de stat sau particulare. În anii 90 în R. Moldova s-a înrăutățit finanțarea măsurilor de prevenție, îndeosebi de educație pentru sănătate. Au fost lichidate structurile serviciului de iluminare sanitară fără transmiterea funcțiilor Centrelor de medicină Preventivă, în unele din CMP au fost reduse funcțiile specialiștilor în domeniul iluminării sanitare.

Studiile efectuate în Centrul medical al statului Micigan (SUA) au stabilit că fiecare dolar, utilizat pentru iluminarea sanitară, a adus o economie de 6 dolari.³⁸¹

În mai multe state ale lumii se manifestă tendința de liberalizare în ceea ce privește legalizarea unor narcotice. Este invocat mai ales, cazul Olandei. Însă unii specialiști au elucidat 6 mituri legate de legalizare narcoticelor în această țară:

1. Despre politica de succes de legalizare a narcoticelor – în primii 5 ani după legalizare realizarea marihuanei a crescut aproape cu 200%;
2. Legalizarea narcoticelor va conduce la micșorarea criminalității ce ține de consumul acestora - din contra, oficialitățile din Olanda recunosc creșterea numărului de infracțiuni. După datele Ministerului Justiției SUA, infractorii, sub influența narcoticelor omoară de 6 ori mai mult, jefuiesc de 1,5 ori mai mult decât persoanele care comit infracțiuni pentru a obține mijloacele financiare necesare pentru procurarea substabțelor narcotice.
3. Legalizarea narcoticelor va conduce la dsipariția pieței negre și va slăbi criminalitatea organizată –experiența Olandei vorbește despre efectul opus.
4. Legalizarea narcoticelor nu va conduce la creșterea consumului lor – în 5 ani consumul marihuanei de către adolescenți în Olanda a crescut aproape de 3 ori.
5. Legalizarea va diminua problemele ocrotirii sănătății și va limita răspândirea SIDA – în Italia după abrogarea răspunderii pentru consumul de droguri și procurarea lor pentru consumul personal aproape 2/3 din toate cazurile de îmbolnăvire SIDA țin de utilizarea narcoticelor.
6. Legalizarea narcoticelor va influența numai comportamentul adulților - savanții au demonstart că utilizarea marihuanei sporește posibilitate utilizării altor preparate – la cocaină – de 85 de ori la copii și de 17 ori – la adulți.³⁸²

În ultimii ani, în penitenciare se desfășoară programe psihosociale, ore informative, consilieri individuale în scopul diminuării și reducerii riscului dependenței de droguri. Printre programele de bază se numără cel de reabilitare pentru consumatorii de droguri – 832 de participanți (comparativ cu anul 2017 – 389 de participanți), și cel de educație pentru sănătate – 692 de participanți (comparativ cu anul 2017 – 508 participanți).

---

³⁸¹ CALMÎC Varfolomei. Optimizarea activităților de educație pentru sănătate și promovare a modului sănătos de viață în condiții socio-economice noi. Autoreferat al tezei de doctor în medicină. Chișinău, 2007, p.1.

³⁸² <http://www.crime.vl.ru/index.php?>

Anual evoluează implementarea programului „Terapia de substituție cu metadonă”, ce se derulează în 13 penitenciare, inclusiv în 4 izolatoare de urmărire penală, numărul cumulativ de beneficiari fiind de 439 (de la inițierea proiectului – 2005). Începând cu iunie 2018, în Penitenciarul nr. 9 – Pruncul, funcționează serviciul comunității terapeutice pentru consumatorii de droguri; la sfârșitul anului 2018 în cadrul comunității se aflau 11 rezidenți. Tot pe parcursul anului 2018, 1990 de deținuți au beneficiat de serviciile de reducere a riscurilor din cadrul a 33 de puncte de schimb de seringi din 15 instituții penitenciare.

Activitățile de profilaxie pentru persoanele utilizatoare de droguri injectabile din sistemul penitenciar sunt implementate în 13 penitenciare. Pe parcursul perioadei, 15 431 de persoane utilizatoare de droguri injectabile (sistemul civil și penitenciar) au beneficiat de cel puțin două servicii (din care unul este obligatoriu – siringa).

În prezent, pe teritoriul Republicii Moldova este aplicat protocolul clinic național „Tratamentul farmacologic al dependenței de opiacee”, aprobat prin Ordinul ministrului sănătății, muncii și protecției sociale nr. 107/2018, protocol implementat și în instituțiile penitenciare conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 166/2005 cu privire la aprobarea Măsurilor de combatere a narcomaniei și narcobusinessului în anii 2005-2006.

Au beneficiat de tratament permanent de substituție cu opiacee: în cadrul Instituției Medico-Sanitare Publice „Dispensarul Republican de Narcologie” – 229 de persoane, municipiului Bălți – 106 persoane, Spitalului raional Comrat – 38 de persoane, Spitalului raional Edineț – 20 de persoane, Spitalului raional Cahul – 11 persoane, Spitalului raional Ungheni – 25 de persoane, Spitalului raional Fălești – 17 persoane, Spitalului raional Rezina – 3 persoane, Spitalului raional Soroca – 3 persoane, și în cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor – 71 de persoane.

În cadrul societății civile au fost acoperiți cu servicii 13 866 de consumatori de droguri injectabile, iar în sistemul penitenciar – 1 565 de consumatori de droguri injectabile. Din 13 866 de utilizatori de droguri injectabile, 1 981 sunt sub vârsta de 25 de ani și 11 885 au peste 25 de ani, 10 805 sunt bărbați și 3 061 sunt femei. Pe malul drept al râului Nistru au fost acoperite cu servicii de profilaxie HIV 11 858 de persoane, iar pe malul stâng – 2 008 persoane. Cumulativ, anual au fost acoperite cu servicii 15 431 de persoane, ceea ce constituie 61% din populația estimată (planificat 60,1%).

În anul 2016 au fost utilizate teste rapide pe salivă pentru a identifica persoanele seropozitive greu accesibile și a le conduce la serviciile medicale. În total, pe parcursul anului au fost efectuate 3 219 testări, cu rezultat pozitiv fiind identificate 64 de persoane.

Pe parcursul anului 2017, prin aplicarea testelor rapide pe sânge, au fost testate 2 613 persoane la HIV/sifilis (cu test combinat) și 2 162 la hepatita C. Ca rezultat, au fost obținute 108 rezultate pozitive HIV, din care 77 au știut diagnosticul fiind testați la sifilis, 18 au ajuns în supravegherea serviciului medical și cu 13 persoane se lucrează pentru a le conduce la testare repetată pentru confirmarea diagnosticului. 67 de persoane au avut testul pozitiv la sifilis. 598 de persoane au avut testul pozitiv la hepatita C.

Activitățile de profilaxie HIV pentru utilizatorii de droguri injectabile sunt implementate în 30 de localități, după cum urmează: Chișinău, Bălți, Ungheni, Fălești, Orhei, Rezina, Șoldănești, Căușeni, Soroca, Florești, Drochia, Dondușeni, Rîșcani, Edineț, Otaci, Ocnița, Briceni, Cahul,

Comrat, Ceadâr-Lunga, Vulcănești, Taraclia, Anenii Noi, Lipcani, inclusiv în Transnistria – Tiraspol, Bender, Rîbnița, Camenca, Slobozia și Dubăsari³⁸³.

În **prevenirea consumului de droguri** se conturează programe, în funcție de caracteristicile grupului țintă (anume, faptul de a fi sau nu expus comportamentului de risc).

a) *Prevenirea primară*, care se referă la:

- *acțiuni de informare* a grupului țintă cu privire la efectele nocive ale drogurilor;
- *formarea de abilități* de autoafirmare personală, având drept grup țintă persoane, în special tineri, care nu au fost expuse consumului de droguri;

Astfel, Strategia națională antidrug pentru anii 2020-2027³⁸⁴ prevede următoarele direcții de activitate la domeniul reducerii cererii de droguri (prevenirea primară a consumului de droguri, tratamentul, reabilitarea și resocializarea consumatorilor de droguri):

a) dezvoltarea unui sistem eficient de formare inițială și continuă a specialiștilor în domeniul circuitului ilegal al drogurilor;

b) dezvoltarea rolului proactiv al familiilor în viața copiilor în vederea formării sau consolidării abilităților pentru creșterea influenței factorilor de protecție;

c) organizarea campaniilor naționale/locale de sensibilizare a opiniei publice;

d) informarea asupra efectelor negative ale consumului și traficului de droguri, desfășurarea măsurilor de prevenire în locurile de detenție;

e) asigurarea continuității și a calității tratamentului farmacologic al dependenței de opiacee;

f) sporirea asistenței medicale și farmaceutice în tratamentul persoanelor dependente de droguri opiacee și menținerea în tratament a acestora;

g) dezvoltarea serviciilor de reabilitare și asistență pentru consumatorii de droguri care se eliberează din detenție în vederea prevenirii recidivei criminale a acestora;

h) creșterea nivelului de informare, educare și conștientizare a consumatorilor de droguri, precum și dezvoltarea de intervenții adecvate în vederea prevenirii deceselor sau bolilor infecțioase asociate consumului de droguri;

i) dezvoltarea serviciilor de reabilitare alternativă, prin intermediul organizațiilor necomerciale, și a serviciilor specializate, luând în considerare necesitățile particulare ale femeilor și ale bărbaților;

j) tratamentul persoanelor dependente de droguri aflate în locurile de detenție.

b) *prevenirea secundară*, care se adresează grupurilor/persoanelor ce prezintă un risc crescut pentru consumul de droguri, cei care, fie au experimentat deja, fie datorită particularităților socio-economice și culturale ale mediului, sunt mai expuși fenomenului (de exemplu, copiii consumatorilor de droguri).

c) *Prevenirea terțiară*, care se adresează consumatorilor de droguri și care are ca scop diminuarea riscurilor asociate consumului de droguri precum infestarea cu HIV, hepatita B și C și alte boli cu transmitere parental, sau celor care au comis fapte antisociale.

Strategia națională antidrug pentru anii 2020-2017 la domeniul reducerii riscurilor condiționate de consumul de droguri include următoarele obiective specifice:

a) asigurarea accesului la serviciile de reducere a riscurilor al consumatorilor de droguri injectabile;

³⁸³ STRATEGIA națională antidrug pentru anii 2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 233 din 10.04.2020// Monitorul Oficial din 17.04.2020, nr. 104-105, art. 320.

³⁸⁴ MONITORUL Oficial din 17.04.2020, nr. 104-105, art. 320.

b) fortificarea rolului poliției în asigurarea accesului consumatorilor de droguri la servicii de reducere a riscurilor condiționate de consumul de droguri;

c) implementarea măsurilor alternative arestului preventiv și pedepselor privative de libertate în cazurile asociate consumului de droguri³⁸⁵.

Cea mai eficientă și mai de dorit formă de prevenire este cea **primară**. Cu cât intervenția este mai susținută în sfera prevenirii primare, cu atât rezultatele sunt mai elocvente și mai palpabile, costurile sociale sunt mai scăzute, iar beneficiile sociale sunt mai mari.

Prevenția primară țintește la realizarea următoarelor obiective³⁸⁶:

- diminuarea accesibilității la droguri. Scăderea consumului este direct proporțională cu reducerea locurilor de vânzare și invers proporțională cu prețul,
- diminuarea motivației inițierii consumului de droguri la tineri (grupele de vârstă de risc maxim sunt 10-20 de ani) prin mesaje adecvate și vectori eficienți, credibili,
- diseminarea în opinia publică a unor cât mai relevante informații privitoare la consecințele devastatoare ale adicției,
- promovarea alternativelor sănătoase, nondrog.

Prevenția secundară o regăsim în reducerea utilizării nocive sau a gradului de nocivitate a uzului de droguri ilegale, ținând ameliorarea integrării sociale a utilizatorilor, normalizarea existenței lor în condițiile în care abținerea rămâne mai mult sau mai puțin un deziderat sau chiar unul din modurile de a evita problemele reale ale acestui flagel social. Dacă o persoană care folosește droguri nu este capabilă să renunțe la ele, ea trebuie asistată pentru a o determina să reducă nocivitatea consumului asupra sa sau a altora.

Prevenția terțiară implică prevenirea recăderilor în cadrul unei boli sau limitarea efectelor nocive ale consumului de droguri într-o fază precoce a acestuia. Această formă de prevenție este de obicei strâns legată de intervențiile terapeutice.

Pentru a avea o imagine de ansamblu asupra acțiunilor care se întreprind în vederea prevenirii și combaterii consumului de droguri, invocăm cele mai relevante acțiuni realizate pe parcursul anului 2020³⁸⁷:

- Ministerul Sănătății, în colaborare Asociația Obștească „Didactica Aplicată” au fost desfășurate activități de informare despre aspectele legate de consumul ilicit de droguri în rândul a 100 polițiști din cadrul subdiviziunilor teritoriale ale Poliției, în domeniul „Discurs educațional persuasiv”, 520 lecții cu tineretul studios în cadrul instituțiilor de învățământ, la care au participat 13.700 tineri și repartizate 13.700 pliante informative; 230 de întruniri cu cadrele didactice în cadrul instituțiilor de învățământ, la care au participat 1.710 cadre didactice și repartizate 1.570 pliante informative; 50 sesiuni de informare cu părinții copiilor încadrați în procesul educațional, la care au participat 425 părinți și repartizate 372 pliante informative, fiind referite 42 persoane consumatoare de droguri la serviciile specializate de stat și private, pentru a primi tratament și asistență necesară.

- În perioada 12-14.10.2020, s-a desfășurat operațiunea de amploare antidrog împotriva persoanelor care păstrau și comercializau droguri. În cadrul operațiunii au fost desfășurate 147 de percheziții în 25 raioane de pe întreg teritoriul țării, reținute 19 persoane cu vârste cuprinse între 20 și 56 de ani, iar 89 fiind cercetate în stare de libertate. În coseci9ință, au fost ridicate

³⁸⁵ MONITORUL Oficial din 17.04.2020, nr. 104-105, art. 320.

³⁸⁶ COBILEANSCHI, Oleg, DANDARA, Alexandru. Narcomania - mare pericol, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/106-113_6.pdf

³⁸⁷ <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/08/Raport-implementarea-Politicii-Na%C8%9Bionale-de-S%C4%83n%C4%83tate-2020.pdf>

peste 12 kg de marijuană, 2,5 kg de paie și căciulii de mac, 1,3 kg de hașiș, 500 gr de etnobotanice, 250 gr de PVP (sare), 57 de pastile psihotrope, 157 de plante de cânepă, 2,5 kg semințe de mac și cânepă, 69 de dispozitive destinate consumului de droguri, inclusiv precursori destinați producerii drogurilor.

- La 28.07.2020, a fost organizată și desfășurată ședința grupului tehnic de lucru cu participarea specialiștilor din cadrul Direcției investigații infracțiuni legate de droguri, Centrul tehnico-criminalistic și expertize judiciare al IGP, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale și Comitetul Permanent de Control asupra Drogurilor din cadrul Agenției Medicamentului și Dispozitivelor Medicale, în scopul inițierii modificării și completării Hotărârii Guvernului nr.1088/2004 „Cu privire la aprobarea tabelelor și listelor substanțelor stupefiante, psihotrope și precursorilor acestora, supuse controlului” și Hotărârea Guvernului nr.79/2006 privind aprobarea Listei substanțelor stupefiante, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, cu substanțe noi identificate de către specialiștii în domeniu.

- La capitolul, implementarea alternativelor pentru pedepsele asociate drogurilor, de către Procuratura Generală, Ministerul Afacerilor Interne și Inspectoratul Național de Probatoare a fost efectuată evaluarea situației asupra actelor necesare (Cod penal, Codul de procedură penală) și elaborate recomandări ulterior au fost expediate prin MAI către Ministerul Justiției pentru studiere și identificarea necesităților cu completarea și modificarea a Codului penal, a Codului de procedură penală cât și alte acte.

- Administrația Națională a Penitenciarelor, a desfășurat următoarele activități:

1. Realizarea Programului de reabilitare psiho-socială în instituțiile penitenciare a persoanelor dependente de droguri (care se desfășoară în două etape), prima parte fiind informativă, ce conține 10 lecții psiho-pedagogice, scopul cărora constă în informarea condamnaților despre distructivitatea drogurilor asupra dezvoltării personalității, și partea de reabilitare, ce implică susținerea psihologică și oferă un training pentru prevenirea recidivei, fiind desfășurate 104 astfel de ședințe, cu implicarea a 123 de deținuți;

2. Realizarea Programului de educație pentru sănătate în mediul deținuților, cu promovarea culturii sanitaro-igienice prin prevenirea bolilor și riscurilor ce le pot afecta stările de sănătate fizică, mentală, emoțională și socială, fiind desfășurate 232 de ședințe, cu implicarea a 449 de deținuți, obiectivul căruia îl constituie familiarizarea condamnaților cu efectele negative ale consumului de droguri;

3. Au fost desfășurate suplimentar 7 activități de informare despre aspectele legate de consumul de droguri, cu implicarea a 62 de deținuți;

4. La 10.12.2020, de comun cu Asociația obștească „Inițiativa Pozitivă” și a consultanților de la „Egal la Egal”, a fost organizat și desfășurat un webinar, unde au fost implicați 25 minori din Penitenciarul nr.10-Goian și din izolatoarele de urmărire penală unde se dețin minori. În cadrul webinar-ului a fost abordată problematica consumului de droguri, determinarea factorilor de decizie implicați să acționeze eficient în vederea contracarării acestui fenomen etc.

5. În cadrul penitenciarului nr.11 din Bălți a fost derulat un filmuleț despre viața unui deținut fost consumator de droguri, care s-a oferit să se împărtășească cu experiența prin care a trecut fiind dependent de droguri, acesta fiind mediatizat în rândul persoanelor consumatoare de droguri³⁸⁸.

---

³⁸⁸ <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/08/Raport-implementarea-Politicii-Na%C8%9Bionale-de-S%C4%83n%C4%83tate-2020.pdf>

- În cadrul Campaniei sociale cu genericul „Cunoștințe mai bune, pentru grijă mai bună”/„Лучшие знания для лучшей помощи”, Inspectoratul Național de Probațiune a desfășurat activități de informare a populației și traininguri de lucru cu consumatorii de droguri 9 (subiecți ai probațiunii) precum și asistarea acestora în cadrul a 38 birouri de probațiune la nivel național, fiind obținuți următorii indici cantitativi:

1. În cadrul a 25 birouri au fost desfășurate ore informative în cadrul instituțiilor de învățământ, elevii fiind informați despre faptul că, un factor major care duce la comportament infracțional este consumul de droguri. Astfel, în cadrul acțiunilor au fost distribuite și pliante cu caracter informațional;

2. Au fost desfășurate 38 activități de informare cu subiecții de probațiune întru creșterea gradului de conștientizare privind problema majoră a consumului de droguri în societate și a caracterului lor prejudiciabil;

3. În colaborare cu Asociația obștească „Inițiativa Pozitivă”, administrațiile publice locale/raionale și inspectoratele de poliție teritoriale au fost desfășurate 25 campanii de informare a populației privind pericolul consumului de droguri, consecințele acestui fenomen asupra tinerei generații, crearea dependențelor fizice și psihice sau tulburările grave ale activității mintale și comportamentului, cauzele consumului de droguri, factorii ce determină folosirea lor;

4. Desfășurarea ședințelor de lucru în comun cu CCSM, Asociația obștească „Inițiativa Pozitivă”, Uniunii pentru prevenirea HIV și Reducerea Riscurilor (UORN) privind modul de conlucrare interinstituțională, supravegherea continuă a acțiunilor derulate în procesul de reabilitare a persoanelor asistate, asigurarea schimbului operativ informațional și crearea echipelor multidisciplinare;

5. În cadrul Aparatului Central al Inspectoratului Național de Probațiune a fost elaborat un pliant informativ privind combaterea și prevenirea consumului de droguri care a fost plasat pe pagina oficială și o afișă digitală „STOP! Spune nu drogurilor!” și diseminate publicului larg;³⁸⁹

6. Subiecții probațiunii, consumatori de droguri sau care au săvârșit infracțiuni asociate consumului de droguri au fost implicați în traininguri pentru persoanele care consumă droguri, și anume Programul Probațional de reducere a abuzului de substanțe (38 de persoane implicate);

7. Întru dezvoltarea și diversificarea serviciilor de consiliere și asistență oferite subiecților de probațiune consumatori de droguri, au avut loc ședințe de lucru cu reprezentanții Uniunii pentru prevenirea HIV și Reducerea Riscurilor (UORN). De asemenea a fost elaborat instrumentul de evaluare a impactului asupra beneficiarilor a programului probațional de reducere a abuzului de substanțe;

8. Inițierea procesului în comun cu Ministerul Justiției și Uniunea pentru prevenirea HIV și Reducerea Riscurilor (UORN) de pregătire a cadrului normativ privind de-criminalizarea și stimularea aplicării măsurilor neprivative de libertate pentru consumatorii de droguri.

Asociația Obștească „Didactia Aplicată”, în cadrul Campaniei sociale cu genericul „Cunoștințe mai bune, pentru grijă mai bună”/„Лучшие знания для лучшей помощи” a realizat următoarele activități:

1. Au fost repartizate în adresa Inspectoratului General al Poliției broșuri și seturi informative, care au fost utilizate de angajați în activitățile de informare și sensibilizare a opiniei publice, după cum urmează: Broșuri albastre ”10 fapte despre droguri” ro – 4.000 buc; Broșuri

³⁸⁹ <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/08/Raport-implementarea-Politicii-Na%C8%9Bionale-de-S%C4%83n%C4%83tate-2020.pdf>.

”Adevărul despre droguri” ru – 50.000 buc; Seturi ”Adevărul despre droguri” din 14 buclete în set ru – 1.300 buc.

2. În limita disponibilității financiare a fost asigurată logistic desfășurarea campaniei;

3. Susținerea și de facto întreținerea grupului FB ”Cunoștințe mai bune pentru grijă mai bună”, asigurarea membrilor în grup, postări despre droguri, culegerea postărilor tematice de la parteneri și distribuirea lor pe grup, mediatizarea activităților instruirii polițiști și lecțiilor post instruirii, distribuiri materiale, activități tematice organizate de poliție;

4. Realizată mediatizarea Campaniei în sursele mass-media ”Cine vine la noi”-Moldova 1, ”Telemagazin”-STS, ”Universul familiei”- Radio Moldova 1;

5. În perioada august – septembrie 2020, instruirea și formarea formatorilor în rândul a 100 polițiști din cadrul subdiviziunilor teritoriale ale Poliției (”Discurs educațional persuasiv”);

6. Asigurarea polițiștilor instruiți cu suport informațional: filme, buclete, prezentări, conținut activități; 7

. Suport post curs de formare, reguli de mediatizare a activităților, cerințe poze video, pentru a crește vizibilitatea postărilor realizate de subdiviziunile Poliției;

8. Realizarea sondajului alcătuit și lansat împreună cu Consiliul Național al Tineretului din Moldova (CNTM) și analiza acestuia³⁹⁰;

9. Alcătuirea și lansarea chestionarului cu privire la organizațiile care activează în domeniul prevenire, tratare consum droguri.

În cadrul Campaniei sociale cu genericul „Cunoștințe mai bune, pentru grijă mai bună”/„Лучшие знания для лучшей помощи”, de către **Uniunea pentru prevenirea HIV și Reducerea Riscurilor** s-a reușit realizarea a câte o sesiune de instruire în cadrul ședințelor de instruire TOT planificate pentru 100 angajați ai Poliției, care au avut loc în mun. Bălți (august) și ulterior ședința online de instruire prin intermediul ZOOM (octombrie). Sesiunea coordonată de către Uniunea pentru prevenirea HIV și Reducerea Riscurilor a fost cu un accent pe cunoștințe în domeniul Dependentei; Serviciile de Reducerea Riscurilor în RM; Rolul poliției în lucrul cu grupurile cu risc sporit de infectare HIV; Securitatea polițistului la locul de muncă în contextul HIV/SIDA.

- **Asociația Obștească „Inițiativa Pozitivă”**, fiind prestator de servicii, au acordat servicii persoanelor consumatoare de droguri și au sensibilizat publicul larg asupra importanței soluționării problemelor legate de consumul de droguri. În urma eforturilor depuse, au fost obținute următoarele rezultate:

1. Consumatori de droguri deserviți -1582;

2. Numărul de persoane beneficiare de următoarele servicii: - Sprijin în rezolvarea problemelor medicale și sociale - 65; - Consultanță pe probleme medicale și sociale - 1516; - Activități de instruire și informare în grup – 778; - Furnizarea medicamentelor pentru reducerea riscurilor de consum de droguri – 525; - Redirecționarea apelurilor către alte servicii vitale -19.

3. Dezvoltarea aplicației mobile pentru poliție „Police assistant”, pentru a informa, redirecționa și îmbunătăți eficacitatea interacțiunii cu grupurile de risc;

Suplimentar, în scopul profilaxiei măsurile educaționale de prevenire și combatere a bolilor transmisibile și a celor cronice, **angajații poliției au fost implicați la următoarele acțiuni:**

³⁹⁰ <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/08/Raport-implementarea-Politicii-Na%C8%9Bionale-de-S%C4%83n%C4%83tate-2020.pdf>.

- Participarea la deschiderea sesiunii de instruire a angajaților Poliției privind formarea formatorilor din domeniul comunicării, desfășurată în perioada 10-14.08.2020, de către Asociația Obștească „Didactica Aplicată”, Asociația Obștească „Inițiativa Pozitivă” și Uniunea pentru prevenirea HIV și Reducerea Riscurilor, în incinta Inspectoratului de poliție Edineț.

- Participarea la deschiderea sesiunii de instruire a angajaților Poliției privind formarea formatorilor din domeniul comunicării, desfășurată în perioada 17-21.08.2020, de către Asociația Obștească „Didactica Aplicată”, Asociația Obștească „Inițiativa Pozitivă” și Uniunea pentru prevenirea HIV și Reducerea Riscurilor, în incinta Inspectoratului de poliție Bălți.

- Participarea la deschiderea sesiunii de instruire a angajaților Poliției privind formarea formatorilor din domeniul comunicării, desfășurată în perioada 24.08.2020 – 04.09.2020, de către Asociația Obștească „Didactica Aplicată”, Asociația Obștească „Inițiativa Pozitivă” și Uniunea pentru prevenirea HIV și Reducerea Riscurilor, în incinta Inspectoratului General al Poliției.

- În baza Dispoziției IGP nr. 229 din 07.08.2020, în perioada 24-25.08.2020 și 02-04.09.2020 ora 09:00 – 17:00 sediul IGP mun. Chișinău (online), 2 angajați din cadrul Direcției Infrastrucțiuni legate de Droguri au participat la cursurile online de formare de formatori în domeniul comunicării, organizat de către Inspectoratul național de securitate publică în parteneriat cu Asociația Obștească „Didactica Aplicată”, Asociația Obștească „Inițiativa Pozitivă” și Uniunea pentru prevenirea HIV și Reducerea Riscurilor.

- În baza Dispoziției IGP nr. 229 din 07.08.2020, în perioada 24-25.08.2020 și 02-04.09.2020 ora 09:00 – 17:00, sediul IGP mun. Chișinău (online), 2 angajați din cadrul DIILD au participat la cursurile online de formare de formatori în domeniul comunicării, organizat de INSP în parteneriat cu Asociația Obștească „Didactica Aplicată”, Asociația Obștească „Inițiativa Pozitivă” și Uniunea pentru prevenirea HIV și Reducerea Riscurilor. - Participarea la deschiderea sesiunii de instruire a angajaților Poliției privind formarea formatorilor din domeniul comunicării, fiind desfășurată în perioada 02-04.09.2020, de către Asociația Obștească „Didactica Aplicată”, Asociația Obștească „Inițiativa Pozitivă” și Uniunea pentru prevenirea HIV și Reducerea Riscurilor, în incinta Inspectoratului General al Poliției.

- Participarea la deschiderea sesiunii de instruire a angajaților Poliției privind formarea formatorilor din domeniul comunicării, fiind desfășurată în perioada 07-11.09.2020, de către Asociația Obștească „Didactica Aplicată”, Asociația Obștească „Inițiativa Pozitivă” și Uniunea pentru prevenirea HIV și Reducerea Riscurilor, în incinta Inspectoratului de poliție Nisporeni³⁹¹.

- Participarea la deschiderea sesiunii de instruire a angajaților Poliției privind formarea formatorilor din domeniul comunicării, fiind desfășurată în perioada 21-24.09.2020, de către Asociația Obștească „Didactica Aplicată”, Asociația Obștească „Inițiativa Pozitivă” și Uniunea pentru prevenirea HIV și Reducerea Riscurilor, în incinta Direcției de poliție a UTA Găgăuzia.

- Participarea la deschiderea sesiunii de instruire a angajaților Poliției privind formarea formatorilor din domeniul comunicării, fiind desfășurată în perioada 28.09.-01.10.2020, de către Asociația Obștească „Didactica Aplicată”, Asociația Obștească „Inițiativa Pozitivă” și Uniunea pentru prevenirea HIV și Reducerea Riscurilor, în incinta Inspectoratului de poliție Căușeni.

- Participarea la evenimentul de finalizare a sesiunii de instruire a angajaților Poliției privind formarea formatorilor din domeniul comunicării, fiind desfășurată în perioada 01.10.2020, de către Asociația Obștească „Didactica Aplicată”, Asociația Obștească „Inițiativa

---

³⁹¹ <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/08/Raport-implementarea-Politicii-Na%C8%9Bionale-de-S%C4%83n%C4%83tate-2020.pdf>

Pozitivă” și Uniunea pentru prevenirea HIV și Reducerea Riscurilor, în incinta Inspectoratului de poliție Căușeni. - Organizarea și desfășurarea de comun cu Uniunea pentru prevenirea HIV și reducerea riscurilor a sesiunii online de instruire pentru 100 salariați ai poliției organizată, în cadrul campaniei sociale dedicate combaterii, consumului și traficului ilicit de droguri, în perioada 02.10.2020.

- La 30.11.2020 în sediul Parlamentului RM „Sala Europei”, de către Comisia parlamentară protecție socială, sănătate și familie a fost organizată conferința de presă și masa rotundă cu tematica „Sustenabilitatea răspunsului național împotriva HIV prin prisma actelor normative și drepturile omului ” în contextul Zilei mondiale de luptă împotriva HIV/SIDA marcată la data de 1 decembrie anual³⁹².

Chiar dacă lista acțiunilor de prevenire și combatere a consumului de droguri este impunătoare, constatăm că în acest domeniu există și curențe. Astfel, datele cu privire la dimensiunile fenomenului, furnizate de entitățile speciale nu coincid. Or, în lipsa unor informații exacte este imposibil de constatat evoluția fenomenului. Diferența de informații privind același subiect din diferite surse, este un obstacol pentru crearea unei viziuni unice despre rata criminalității și metodele necesare de combatere eficientă a criminalității³⁹³.

6. Aplicații

Însărcinări didactice

1. Identificați factorii sociali ce conduc la alcoolism și narcomanie;
2. Determinați ponderea alcoolismului și narcomaniei în comiterea infracțiunilor în societatea moldovenească și în alte societăți;
3. Elaborați proiecte de diminuare a beției, alcoolismului și narcomaniei din perspectiva funcției pe care o exercită;
4. Identificați particularitățile cercetării sociologice a acestor fenomene.

Bibliografie

1. LEGEA nr. 713-XV din 6 decembrie 2001 privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope”;
2. LEGEA nr.299 din 30.11. 2018 privind măsurile și serviciile destinate copiilor cu comportament deviant//Monitorul Oficial din 04.01.2019, nr. 1-5, art. 24.
2. HOTĂRÎREA Guvernului nr. 360 din 06.06.2012 pentru aprobarea Programului național privind controlul alcoolului pe anii 2012-2020//Monitorul Oficial Nr.120-125 din 15.06.2012;
3. HOTĂRÎREA Guvernului nr. 1208 din 27.12.2010 cu privire la aprobarea Strategiei naționale antidrog pe anii 2011-2018//Monitorul Oficial Nr.1-4 din 07.01.2011;

³⁹² <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/08/Raport-implementarea-Politicii-Na%C8%9Bionale-de-S%C4%83n%C4%83tate-2020.pdf>

³⁹³ CNA. Analiza strategică privind practica organelor implicate în procesul combaterii circuitului ilicit de substanțe narcotice. Chișinău, 2021 <https://cna.md/public/files/AS-Antidrog6de94.pdf>,

4. HOTĂRÂRE Guvernului nr. 233 din 10-04-2020 cu privire la aprobarea Strategiei naționale antidrog pentru anii 2020-2027 și a Planului național de acțiuni antidrog pentru anii 2020-2021, Publicat : 17-04-2020 în Monitorul Oficial Nr. 104-105 art. 320
4. BOȘTEANU, Petru. Alcoolism și comportament, Ed. Moldova, 1995;
5. CALMÎC Varfolomei. Optimizarea activităților de educație pentru sănătate și promovare a modului sănătos de viață în condiții socio-economice noi. Autoreferat al tezei de doctor în medicină. Chișinău, 2007;
6. COBĂLEANSCHI, O., DANDARA, Al. Narcomania – marele pericol. În: Buletinul Academiei de Științe a Moldovei, nr.2, 2020, <https://old.asm.md/administrator/fisiere/editii/f66.pdf>;
7. CNA. Analiza strategică privind practica organelor implicate în procesul combaterii circuitului ilicit de substanțe narcotice. Chișinău, 2021 <https://cna.md/public/files/AS-Antidrog6de94.pdf>;
8. COSTEA, M. Strategia națională antidrog pentru perioada 2005-2012//Legea și viața, 2007, nr. 10;
9. BULGARU, Maria. Aspecte teoretice și practice ale asistenței sociale. Chișinău: Centrul Ed.-poligr. Al USM, 2003.
10. OPREA, P. Narcomania și profilaxia ei. Chișinău, 2017;
11. STUDIU „Percepțiile și comportamentul poliției față de consumatorii de droguri injectabile în Republica Moldova”. Ch.: Promo-Lex, 2014;
12. SLIUSARENCO, Dumitru. Studiu. Practica judiciară de examinare a infracțiunilor și contravențiilor privind circuitul ilegal de droguri fără scop de îstrăinare. Chișinău, 2017;
13. ДЕВИАНТНОЕ поведение в современной России: алкоголь, наркомания, молодежный экстремизм (концепции и исследования)ю М.: Институт социологии РАН. 2014;
14. КОМЛЕВ Ю.Ю. От социологического изучения феномена к обновлению антинаркотических практик// Социологические исследования, 2005, №6;
15. АВЕРИН Ю.П. Роль информационной кампании в подавлении факторов заражения ВИЧ среди молодежи // Вестник МГУ. Серия 18, Социология и политология, 2007, №1;
16. НАХИМОВА Я.Н. Социальные установки российской молодежи на потребление наркотиков: социологический анализ. Автореферат на соискание ученой степени кандидата социологических наук, Екатеринбург, 2017;
17. ПОЗДНЯКОВА М. Е., БРЮНЕ В.В. Сравнительный анализ изменений ситуации с потреблением наркотиков в России за 30 лет, 1990-2020//Вопросы наркомании, №5, 2021, с. 15-51;
18. СОБОЛЕВ В.А., СЕРДЮК А.А. Наркомания как объект социологического анализа.// <http://www.psychiatry.ua/articles/paper051.htm>;
16. Касьянов, В.В. Девиантология: социология суицидального поведения [Электронный ресурс] : учебное пособие для бакалавриата и магистратуры / В. В. Касьянов, В. Н. Нечипуренко. — М. : Издательство Юрайт, 2018. — 333 с. — Режим доступа: <https://biblioonline.ru/book/C797EA99-2ED2-4778-8F3C7A46AF425662/deviantologiya-sociologiyasuicidalnogo-povedeniya>

CURSULNR 9 Sociologia violenței (intra)familiale

1. Preliminarii
2. Precizări conceptuale privind violența (intra)familială
3. Cadrul normativ internațional și cel național privind prevenirea și combaterea violenței în familie
4. Prevenirea și combaterea violenței în familie
5. Aplicații

Abrevieri

CE – Consiliul Europei
CF RM – Codul familiei al Republicii Moldova
CP RM – Codul penal al Republicii Moldova
CPC RM – Codul de procedură civilă al Republicii Moldova
CPP – Codul de procedură penală al Republicii Moldova
CSJ RM – Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova
ONU – Organizația Națiunilor Unite
VVF – Victimele violenței în familie
OP – Ordonanța de Protecție;
ORU – Ordinul de Restricție de Urgență
EMD – Echipa multidisciplinară
SAP – Serviciul de Asistență Psihopedagogică

6. Preliminarii

Fenomenul violenței în familie reprezintă una din problemele sociale cele mai drastice cu care se confruntă societățile contemporane. Estimările globale ale Organizației Mondiale a Sănătății indică că, la nivel mondial, una din trei femei (35%) a suferit o formă de violență fizică și / sau sexuală. Majoritatea cazurilor de violență sunt reprezentate de violența partenerului intim (Organizația Mondială a Sănătății, 2017).

Raportul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) privind Bunăstarea și Siguranța Femeilor publicat în anul 2018, care a analizat violența împotriva femeilor în Albania, Bosnia și Herțegovina, Kosovo, **Republica Moldova**, Muntenegru, Macedonia de Nord, Serbia și Ucraina, a concluzionat că 70% dintre femei au fost victime ale unei forme de hărțuire sexuale, acte de persecuție, violență a partenerului intim sau violență din

partea altor persoane încă de la vârsta de 15 ani. Una din trei femei (33%) din Uniunea Europeană (UE) a fost victima violenței fizice și / sau sexuale din partea unui partener sau a unei alte persoane de la vârsta de 15 ani. Una din 10 femei a fost victimă a unei forme de violență sexuală de la vârsta de 15 ani, iar una din 20 a fost violată. Peste două femei din cinci (43%) au fost victime ale violenței psihologice din partea partenerului de la vârsta de 15 ani, iar 55% dintre ele au fost victime ale hărțuirii sexuale. Mai mult de o femeie din cinci (23%) din regiunile acoperite de acest studiu au fost victime ale violenței fizice și / sau sexuale din partea partenerului intim (OSCE, 2019)³⁹⁴.

Statistica oficială a Consiliului Europei relevă că fiecare a patra femeie a avut de suferit în urma violenței fizice pe parcursul vieții, iar una din zece a fost supusă violenței sexuale. Aproximativ 45% dintre femei au suferit de vreo formă de violență pe parcursul vieții. Potrivit estimărilor actuale, între 12% și 15% de femei din Europa, cu vârsta de peste 16 ani, sunt victime ale violenței în familie. În conformitate cu studiul „Violența față de femei în Uniunea Europeană”, anual în Uniunea Europeană se produc circa 3500 de decesuri asociate cu violența în familie, iar zilnic sunt înregistrate 9 victime, dintre care 7 femei³⁹⁵.

În mai multe țări au fost elaborate studii orientate spre examinarea și analiza efectelor violenței în familie asupra aspectelor economice din două perspective: costurile pentru asistența și protecția victimelor și impactul negativ al fenomenului violenței asupra economiei țării în general. Doar în Uniunea Europeană, costurile violenței față de femei și ale violenței în familie s-au estimat la 228 de miliarde euro în 2011³⁹⁶.

Situația din societatea moldovenească este și mai gravă: Violența afectează un număr mare de femei, fără a ține cont de vârstă, mediul de reședință și statutul socio-economic. Rata prevalenței totale a violenței din partea soțului/partenerului pe parcursul vieții (psihologică, fizică și sexuală) de la vârsta de 15 ani este de 63 la sută, iar rata prevalenței violenței din partea soțului/ partenerului în decursul ultimelor 12 luni este de circa 27%.³⁹⁷ Cele mai vulnerabile sunt femeile din mediul rural, femeile cu un nivel scăzut de studii, șomerele sau cele angajate în activități agricole pe cont propriu.

Chiar dacă statisticile oficiale arată o creștere semnificativă a cazurilor de violență în familie înregistrate, studiile demonstrează că fenomenul este în continuare subraportat. Conform studiului sociologic „Opinii, percepții și experiențe ale tinerilor privind violența în familie/cuplu” (2014), *nouă din zece persoane considerau că actele de violență în familie nu sunt raportate de către victime*. Mai mult de jumătate dintre respondenți considerau că unele femei victime ale violenței evitau să denunțe aceste cazuri pentru că le era teamă de agresor. Peste o treime din respondenți considerau că femeile tolerează actele de violență cu scopul de a păstra familia și din cauză că nu cunoșteau mecanismele de soluționare a actelor de violență. Unul din zece respondenți considera că femeile nu aveau încredere în instituțiile abilitate să

---

113. **Procesul de ratificare și implementare a Convenției de la Istanbul: bunele practici ale statelor semnatare:** Studiu elaborat în cadrul proiectului „Activități de sensibilizare asupra Convenției de la Istanbul în Republica Moldova”/Valentina Andrasek, Natalia Vîlcu; Proiectul Consiliului Europei „Activități de sensibilizare asupra Convenției de la Istanbul în Republica Moldova” - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020 - 35 , <http://cpescmdlib.blogspot.com/2020/12/coee-publicatii-procesul-de-ratificare.html>

³⁹⁵ STRATEGIA NAȚIONALĂ DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A VIOLENȚEI FAȚĂ DE FEMEI ȘI VIOLENȚEI ÎN FAMILIE PENTRU PERIOADA 2018-2023// ANEXA nr.1 la Hotărîrea Guvernului nr.281 din 3 aprilie 2018.

³⁹⁶ STRATEGIA NAȚIONALĂ DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A VIOLENȚEI FAȚĂ DE FEMEI ȘI VIOLENȚEI ÎN FAMILIE PENTRU PERIOADA 2018-2023// ANEXA nr.1 la Hotărîrea Guvernului nr.281 din 3 aprilie 2018.

³⁹⁷ http://www.statistica.md/public/files/SeminareConferinte/Violenta_fam_dec_2011/Raport_violenta_fam.pdf

intervină în cazurile de violență în familie. Controlul și izolarea victimelor le face să accepte cu greu necesitatea raportării acestor fapte autorităților, ele fiind adesea supuse unor presiuni puternice din partea agresorului, a rudelor ori a altor persoane pentru a renunța la plângere.

Rata joasă de raportare a cazurilor de violență în familie este confirmată și de studiul „Bărbații și egalitatea între femei și bărbați în Republica Moldova”, conform căruia *doar 8,4% dintre femeile abuzate în familie/cuplu au semnalat cazul la organele de poliție*. Numărul mic al femeilor care apelează la poliție este determinat de gradul de mulțumire redus față de intervenția oamenilor legii³⁹⁸.

În anul 2019/față de anul precedent (2019/2018), au fost înregistrate 2597/2655 cazuri de violență în familie. Dintre acestea, 269/998 au întrunit elementele constitutive ale componentei de infracțiune, cu 2,9% în descreștere față de anul precedent, iar 1589/1657 cazuri au întrunit elementele constitutive ale componentei de contravenție, ceea ce reprezintă diminuarea acestora cu 4,1% față de 2018³⁹⁹.

Anul 2020 a oferit omenirii o provocare unică și enormă după caracterul său geografic, social și economic – pandemia Covid 19, care a destorsionat bunul mers al vieții oamenilor, statelor. Măsurile de restricție impuse de întreaga lume pentru a reduce răspîndirea Covid 19 au impactat grav siguranța și drepturile victimelor violenței în familie, Măsurile impuse pentru a ocroti oamenii de acest virus, reanalizările resurselor financiare naționale și internaționale spre sistemul de sănătate pentru a face față situației și a stopa pandemia, restricțiile de circulație impuse au oferit agresorilor familiali putere și control suplimentar⁴⁰⁰.

În anul 2020 au fost constatate **2453/2597** sau **-5.54%** cazuri de violență în familie, dintre care: - **866/969** **-10.63%** cazuri, au întrunit elementele constitutive ale componentei de infracțiune; - iar **1587/1589** **-0.13%** cazuri, au întrunit elementele constitutive ale componentei de contravenție (art.781 Cod contravențional)⁴⁰¹.

---

³⁹⁸ STRATEGIA NAȚIONALĂ DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A VIOLENȚEI FAȚĂ DE FEMEI ȘI VIOLENȚEI ÎN FAMILIE PENTRU PERIOADA 2018-2023// ANEXA nr.1 la Hotărîrea Guvernului nr.281 din 3 aprilie 2018

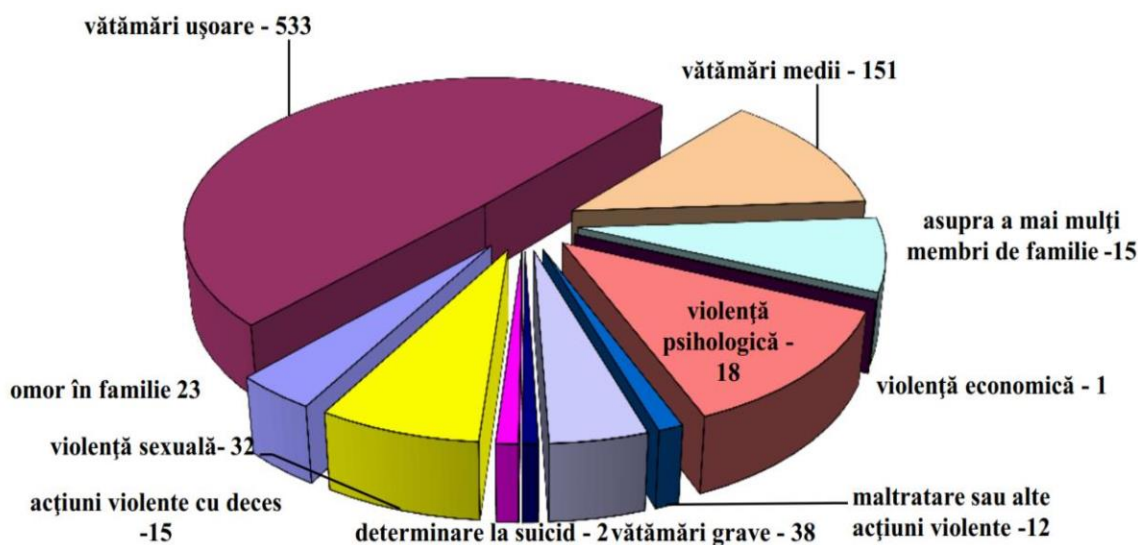
³⁹⁹ RAPORTUL pentru anul 2019 cu privire la violența în familie. Chișinău, 2020// <http://antiviolența.gov.md/wp-content/uploads/2020/08/Raportul-pentru-anul-2019-cu-privire-la-violența-n-familie-.pdf>

⁴⁰⁰ RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021//<https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/04/Raport-2020-privind-violența-față-de-femei.pdf>

⁴⁰¹ RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021//<https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/04/Raport-2020-privind-violența-față-de-femei.pdf>

Dinamica infracțiunilor ce atentează la valorile familiale:

(Sursa: RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021//<https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/04/Raport-2020-privind-violen%C8%9Ba-%C3%AEn-familie-%C8%99i-fa%C8%9B%C4%83-de-femei.pdf>)

În anul 2016, pentru prima dată în Republica Moldova, a fost elaborat „Raportul de estimare a costurilor violenței în familie și violenței împotriva femeilor”. Raportul a estimat cheltuielile pentru anul 2014, referindu-se în special la domeniile protecției sociale, medicinei și justiției. Astfel, *raportul a estimat cheltuielile din cele 3 sectoare la circa 36 milioane de lei.* Întrucât mecanismul de răspuns este centrat pe atenuarea consecințelor, și nu pe prevenire, majoritatea costurilor estimate sunt în domeniul sănătății – circa 15.845.000 de lei. Cheltuielile în domeniul justiției au fost estimate la circa 14.990.000 de lei, acestea fiind în speță costurile asistenței acordate victimelor violenței în cadrul proceselor de judecată în procedură penală/civilă. Cheltuielile din sectorul social au constituit circa 5.195.000 de lei. În conformitate cu datele studiului, 60% dintre serviciile sociale sunt oferite de către organizațiile necomerciale. De asemenea, achitarea serviciilor juridice se efectuează preponderent de către victime, aportul lor fiind de patru ori mai mare decât contribuția statului. Victimele suportă, de asemenea, o mare parte din cheltuielile de sănătate; în consecință, costurile suportate de victime depășesc de 1,5 ori contribuția statului. Constatările din raportul sus-menționat indică și faptul că peste 30% dintre serviciile recomandate de standardele internaționale ca fiind esențiale nu există în Republica Moldova ori sunt ineficiente.

Totodată, studiul a estimat că în doar 4 ani s-au achitat despăgubiri de circa 1.550.970 de lei în baza hotărârilor Curții Europene pentru Drepturile Omului (CtEDO)⁴⁰².

Analiza situației din Republica Moldova cu privire la tematica egalității între femei și bărbați scoate în evidență faptul că cele mai problematice aspecte sunt: abilitarea femeilor în

⁴⁰² STRATEGIA NAȚIONALĂ DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A VIOLENȚEI FAȚĂ DE FEMEI ȘI VIOLENȚEI ÎN FAMILIE PENTRU PERIOADA 2018-2023// Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului nr.281 din 3 aprilie 2018

8. Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 și Planul de acțiuni privind implementarea acesteia, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr..259 din 28.04.2017. În: Monitorul oficial Nr.171-180, art. : 410.

domeniile politic, economic, social și violența în familie. Existența unei atitudini tacite de toleranță a violenței în familie din partea comunității, mass-mediei și societății în întregime continuă să fie o provocare majoră pentru dezvoltarea socio-economică armonioasă și durabilă a Republicii Moldova⁴⁰³.

Problema în cauză la nivelul societății moldovenești este reflectată într-o anumită măsură în literatura de specialitate, din mai multe perspective: juridică, criminologică, sociologică, psihologică⁴⁰⁴.

2. PRECIZĂRI CONCEPTUALE PRIVIND VIOLENȚA (INTRA)FAMILIALĂ

2.1. Tipurile și formele violenței în familie

Potrivit documentelor Consiliului Europei, violența în familie reprezintă „orice act sau omisiune comisă în interiorul familiei de către unul dintre membrii acesteia și care aduce atingere vieții, integrității corporale sau psihologice sau libertății altui membru al acelei familii, și prejudiciază în mod serios dezvoltarea personalității lui/ ei”⁴⁰⁵.

Conceptul de „violență în familie” este amplu și cuprinde violența domestică (înțeleasă ca violență ce apare între parteneri, fie ei soți sau concubini), dar și violența asupra copiilor, bătrânilor sau altor rude.

Definiția violenței în familie conform Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice: „toate acțiunile de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică, care survin în familie sau în unitatea domestică sau între foștii sau actualii soți sau parteneri, indiferent dacă agresorul împarte sau a împărțit același domiciliu cu victima”⁴⁰⁶.

În Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie din 01.03.2007⁴⁰⁷ este dată următoarea definiție a violenței în familie – orice acțiune sau inacțiune, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare a altor persoane manifestată fizic sau verbal, prin abuz

⁴⁰³ Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 și Planul de acțiuni privind implementarea acesteia, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 259 din 28.04.2017. În: Monitorul oficial Nr. 171-180, art. : 410.

⁴⁰⁴ BRÎNZA, S., STATI, V. Tratat de drept penal. Partea Specială: în 2 volume. Volumul I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015; CORCEA Nicolat. Violența în familie: aspect juridico-penale. Specialitate - 554.01 Drept penal și execuțional penal. Teză de doctor în drept//<http://www.cnaa.md/files/theses/2019/54878/>; GORCEAG, L., SÎRBU, S., IONIȚA, D. et al. Suport de curs pentru formatori privind intervenția eficientă a poliției la cazurile de violență în familie în Moldova. Chișinău: Bons Offices, 2013; IONAȘCO, Vitalie. Infracțiunea de violență în familie: reglementări normative, analiză criminologică și măsuri de prevenire. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2018;

BODRUG-LUNGU, Valentina. Violența domestică: strategii de prevenire și combatere. Chișinău, 2007; BUNE practici în domeniul prevenirii și combaterii violenței asupra copiilor//Buletin Impact 2014...; RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia violenței (itra)familiale, victime și agresori, București: Lumina lex 2001; OCEREDNÎI, Anastasia. Cartografierea situației cu privire la victimizarea copilului prin abuz și exploatare sexuală în Republica Moldova. Chișinău, 2012// https://childhub.org/en/system/files/studiu_abuz_sexual_al_copiilor_0.pdf; VIOLENȚA față de femei în familie în Republica Moldova” Ediția 1, 2011// https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Violenta/Raport_violenta_fam.pdf;

⁴⁰⁵ CONSILIUL Europei, Recomandarea Nr. R (85) cu privire la violența în familie, adoptată la 26 martie 1985

⁴⁰⁶ Convenția CE privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Istanbul, 11.05.2011) Disponibil: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%20210%20Romanian.pdf>

⁴⁰⁷ LEGEA n.45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, Publicat : 18.03.2008 în Monitorul Oficial Nr. 55-56 art Nr : 178 Data intrării in vigoare : 18.09.2008.

fizic, sexual, psihologic, spiritual sau economic ori prin cauzarea de prejudiciu material sau moral de un membru al familiei contra unor alți membri de familie, inclusive contra copiilor, precum și contra proprietății comune sau personale.

Noțiunea de violență în familie se regăsește și în Codul penal al Republicii Moldova⁴⁰⁸ în conformitate cu care aceasta reprezintă acțiunea sau inacțiunea intenționată, manifestată fizic sau verbal, comisă de un membru al familiei asupra unui alt membru al familiei, care a provocat suferință fizică, soldată cu vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății, suferință psihică ori prejudiciu material sau moral.

Organizația Mondială Împotriva Torturii: violența domestică este o formă de tortură. În art. 1 al „Convenției Națiunilor Unite împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente crude, inumane sau degradante”, tortura este definită ca: „un act prin care o durere sau o suferință puternică, fizică sau mentală, sunt provocate în mod intenționat unei persoane, în special în scopul de a obține de la această persoană sau de la o terță persoană informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care acesta sau o terță persoană l-a comis sau este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a face presiuni asupra ei sau asupra unei terțe persoane, sau pentru orice alt motiv bazat pe o formă de discriminare oricare ar fi aceasta, atunci când o asemenea durere sau astfel de suferințe sunt aplicate de un agent al autorității publice sau de oricare altă persoană care acționează cu titlu oficial ori cu consimțământul expres sau tacit al unei astfel de persoane”⁴⁰⁹.

Sociologul roman Sorin M. Rădulescu⁴¹⁰, definește violența ca un sistem de conduită, al cărui obiectiv îl constituie exercitarea controlului și stabilirea unor raporturi de subordonare în relațiile de familie. Violența în familie constituie una dintre modalitățile cele mai dure de discriminare a femeilor pentru care, practic, nu există un mecanism de eradiere, impunitatea violenței în familie permițând transformarea agresiunii într-un model de conduită pentru bărbați în raporturile de familie, conduită pe care copiii o însușesc ca pe o normă și care se reproduce din generație în generație.

Definită ca un act comportamental, violența în familie are caracter instrumental, intențional și învățat.

- Instrumental: agresorul controlează victima, obține ceea ce dorește de la ea. Comportamentele devin funcționale dacă au și rezultatul scontat. Un comportament care nu are rezultatele așteptate pentru cel care îl aplică, tinde să nu se repete după o anumită perioadă de timp. La fel, comportamentele violente tolerate prin neintervenție sau întârrite, persistă și se accentuează.

- Intențional: se produce cu intenția de control și dominare, de menținere a puterii, prin faptul că e receptivă (nu apare doar izolat) îi conferă caracterul de intenție pe care de regulă abuzatorul nu o recunoaște, dar poate fi identificată prin rezultatele pe care le produce. De exemplu, de ce un agresor nu manifestă violențe similare asupra șefului de serviciu sau persoanelor străine, dar pornim de la ideea că el nu se poate controla la furie?

- Învățat: violența asupra partenerului nu este înnăscută. Copiii învață prin imitație, familia

---

⁴⁰⁸ COD penal al Republicii Moldova, nr.985-XV din 18.04.2002.În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.128-129/1012 din 13.09.2002. În vigoare din 12 iunie 2003.

⁴⁰⁹ Art 1 din Convenția Națiunilor Unite împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente crude, inumane sau degradante, adoptată la New York la 10.12.1984. În vigoare pentru Republica Moldova din 28.12.1995

⁴¹⁰ RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia violenței (itra)familiale, victime și agresori, București: Lumina lex 2001, p.18.

reprezintă modelul din care își extrage valori, cunoștințe și comportamente. 60% dintre adulții care sunt violenți cu partenerii au crescut în familii cu violență. Partea optimistă este că fiind un comportament învățat, el poate fi schimbat printr-un nou proces învățare. Dovadă că violența nu este genetică este procentul de 40% dintre copiii care cresc în familii violente și care nu devin agresori⁴¹¹.

Referitor la tipurile de violență relevăm faptul că în Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie⁴¹² sunt formulate 5 tipuri:

- violență fizică – constă în atingeri sau contacte fizice dureroase, inclusiv intimidarea asupra victimei. Violența fizică include și distrugerea bunurilor care aparțin victimei sau pe care cei doi parteneri le stăpânesc și le utilizează împreună. Formele enumerate sunt următoarele: vătămare intenționată a integrității corporale ori a sănătății prin lovire, îmbrâncire, trântire, tragere de păr, înțepare, tăiere, ardere, strangulare, mușcare, în orice formă și de orice intensitate, prin otrăvire, intoxicare, alte acțiuni cu efect similar;

- violență sexuală – orice violență cu caracter sexual sau orice conduită sexuală ilegală în cadrul familiei sau în alte relații interpersonale, cum ar fi violul conjugal, interzicerea folosirii metodelor de contracepție, hărțuirea sexuală; orice conduită sexuală nedorită, impusă; obligarea practicării prostituției; orice comportament sexual ilegal în raport cu un membru de familie minor, inclusiv prin mângâieri, sărutări, pozare a copilului și prin alte atingeri nedorite cu tentă sexuală; alte acțiuni cu efect similar;

- violență psihologică – impunere a voinței sau a controlului personal, provocare a stărilor de tensiune și de suferință psihică prin ofense, luare în derâdere, înjurare, insultare, poreclire, șantajare, distrugere demonstrativă a obiectelor, prin amenințări verbale, prin afișare ostentativă a armelor sau prin lovire a animalelor domestice; neglijare; implicare în viața personală; acte de gelozie; impunere a izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială; izolare de familie, de comunitate, de prieteni; interzicere a realizării profesionale, interzicere a frecventării instituției de învățământ; deposedare de acte de identitate; privare intenționată de acces la informație; alte acțiuni cu efect similar;

- violență spirituală – subestimare sau diminuare a importanței satisfacerii necesităților moral-spirituale prin interzicere, limitare, ridiculizare, penalizare a aspirațiilor membrilor de familie, prin interzicere, limitare, luare în derâdere sau pedepsire a accesului la valorile culturale, etnice, lingvistice sau religioase; impunere a unui sistem de valori personal inacceptabile; alte acțiuni cu efect similar sau cu repercusiuni similare;

- violență economică – privare de mijloace economice, inclusiv lipsire de mijloace de existență primară, cum ar fi hrană, medicamente, obiecte de primă necesitate; abuz de variate situații de superioritate; interzicere a dreptului de a posedea, folosi și dispune de bunurile comune; control inechitabil asupra bunurilor și resurselor comune; refuz de a susține familia; impunere la munci grele și nocive în detrimentul sănătății, inclusiv a unui membru de familie minor; alte acțiuni cu efect similar.

Literatura de specialitate⁴¹³ pune în evidență și alte două tipuri de violență:

---

⁴¹¹ RĂDULESCU, M. Sorin. Sociologia violenței (itra)familiale, victime și agresori, București: Lumina lex 2001, p.21,22.

⁴¹² LEGEA n.45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, Publicat : 18.03.2008 în Monitorul Oficial Nr. 55-56 art Nr: 178 Data intrării în vigoare 18.09.2008.

⁴¹³ MÂNDRILĂ, C.G, Violența în familie.- Iași: Cermi, 2004, p.13.

a) violența socială – sistarea activităților și relațiilor sociale, izolarea în ipostaza de victimă a violenței în cadrul favorizării acesteia pe planul vieții private și intime, și duce la lipsirea acesteia de suport social, cu anumite dificultăți de ieșire din situațiile de violență;

b) violență prin deprivare sau neglijare – deși nu este specifică legislației actuale, în plan internațional acest tip reprezintă forma non-fizică a violenței, incluzând violența verbală și cea emoțională, utilizate în scopul amenințării, intimidării și a deținerii controlului asupra victimei cu impact asupra planurilor psihologice. Se manifestă prin incapacitatea sau refuzul adultului de acordare a celor necesare copilului pentru toate aspectele vieții sale: sănătate, siguranța vieții, în contextual în care familia sau îngrijitorul legal are acces la resursele necesare.

Este de reținut că deși Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie prevede 5 forme ale violenței, iar Codul penal al Republicii Moldova se referă doar la două forme dintre acestea și anume: violența fizică sau psihică. Acest lucru creează o confuzie în vederea aplicării legislației întrucât s-ar face o abatere de la norme în cazul în care se va tine cont de aceste 5 forme de violență doar în cadrul infracțiunii prevăzută la art.201¹ din Codul penal al Republicii Moldova și nu vor fi luate în alte cazuri ivite la alte articole din partea speciala a acestuia⁴¹⁴.

Este important să ne referim la formele abuzului sexual, care sunt prezentate de cercetătoarea autohtonă A. Ocerednîi⁴¹⁵, după cum urmează:

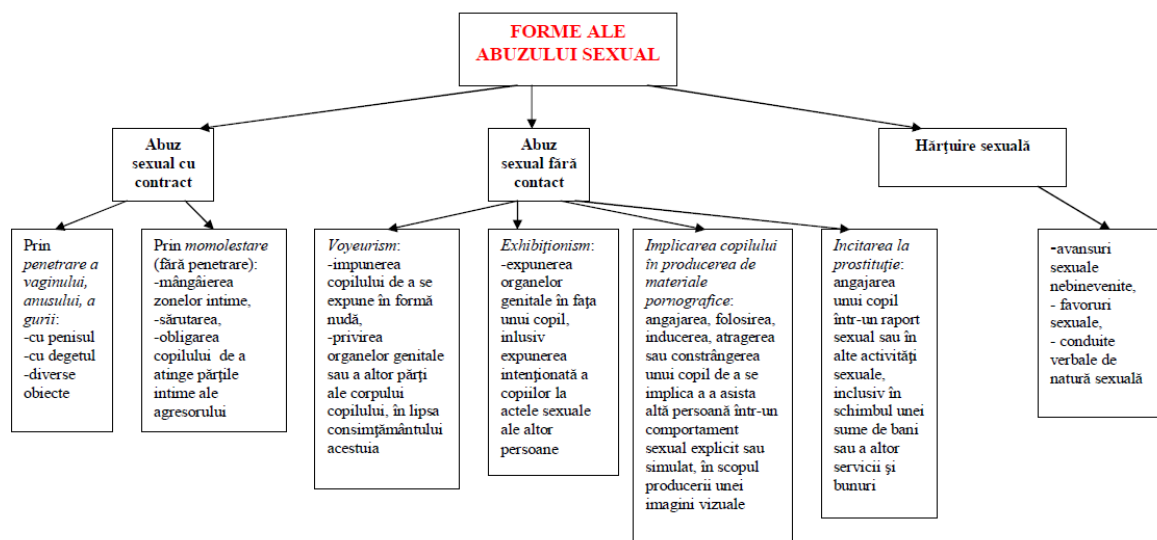
Termenul de abuz sexual asupra copilului este un termen generic, care cuprinde mai multe tipuri de comportamente abuzive, ce nu implică neapărat contact fizic direct, dar sunt considerate tratamente abuzive din punct de vedere sexual. În categoria abuzului sexual pot fi incluse toate formele de relații și comportamente hetero- sau homosexuale, de la atingerile cu caracter sexual la penetrare, în care sunt implicați un adult și un minor, persoane înrudite sau nu. Chiar și atunci când relațiile sexuale dintre o persoană adultă și un minor par a fi liber consimțite și nu au componenta recurgerii la forță, se utilizează la fel termenul de abuz sexual.

Abuzul sexual al copilului poate avea mai multe forme, ce pot fi reprezentate schematic în felul următor:

---

⁴¹⁴ VÎRLAN, Petru. Cadrul normativ privind violența în familie – realități și perspective ale proiectului de lege privind monitorizarea electronică a agresorilor familial// <https://juridicemoldova.md/8115/cadrul-normativ-privind-violenta-in-familie-realitati-si-perspective-ale-proiectului-de-lege-privind-monitorizarea-electron>

⁴¹⁵ OCEREDNÎI, Anastasia. Cartografierea situației cu privire la victimizarea copilului prin abuz și exploatare sexuală în Republica Moldova. Chișinău, 2012// https://childhub.org/en/system/files/studiu_abuz_sexual_al_copiilor_0.pdf

Abuzarea sexuală a copilului se poate desfășura în: familie, în acest caz abuzul sexual ia denumirea de incest. Tipurile de incest cel mai des întâlnite sunt: tată cu fiica sau tatăl vitreg cu fiica vitregă, tați cu fii sau tați vitregi cu fii vitregi, sau în afara familiei⁴¹⁶.

2.2. Cauze și condiții favorizante ale violenței (intra) familiale.

Perpetuarea mentalității tradiționale cu privire la statutul superior al bărbatului în familie și legitimitatea folosirii violenței, în baza superiorității sale, constituie sursa principală a violenței în familie⁴¹⁷.

Savanții autohnoni L.Gorceag, S.Sîrbu și D. Ionița definesc patriarhatul ca un sistem social, economic și legal care legitimează și perpetuează inegalitățile dintre femei și bărbați. Inegalitățile dintre femei și bărbați se manifestă prin discriminarea femeilor la locul de muncă, în ceea ce privește sănătatea, politicile salariale⁴¹⁸.

Din perspectiva teoriei învățării sociale, se consideră că acei părinți, care, în copilărie, au experimentat sau au fost martorii modelelor agresive de conduită, învață să utilizeze, la rândul lor, metodele violente pentru a-și disciplina propriii copii. Practicile de creștere a copiilor bazate pe coerciția fizică sunt învățate prin intermediul pattern-urilor de pedeapsă și recompensă sau prin observarea și imitarea altora. Comportamentul se învață. Situațiile abuzive pot fi un rezultat al interacțiunii între factori individuali, sociali, politici și factori culturali⁴¹⁹.

Unul dintre motivele dominante în cazurile de violență în familie îl constituie gelozia. În literatura de specialitate sunt întâlnite diferite definiții ale noțiunii de gelozie. Însă, cea mai relevantă definiție este următoarea: „Gelozia înseamnă frica de a pierde dragoste, prietenie,

⁴¹⁶ OCEREDNÎI, Anastasia. Cartografierea situației cu privire la victimizarea copilului prin abuz și exploatare sexuală în Republica Moldova. Chișinău, 2012//

https://childhub.org/en/system/files/studiu_abuz_sexual_al_copiilor_0.pdf

⁴¹⁷ CORCEA Nicolae. Violenta în familie: aspecte juridico-penale. Specialitatea – 554.01 Drept penal și execuțional penal. Teză de doctor în drept//http://www.cnaa.md/files/theses/2019/54878/nicolae_corcea_thesis.pdf

⁴¹⁸ GORCEAG, L., SÎRBU, S., IONIȚA, D. et al. Suport de curs pentru formatori privind intervenția eficientă a poliției la cazurile de violență în familie în Moldova. Chișinău: Bons Offices, 2013. 104 p. ISBN 978-9975-80-693-0, p. 14-19.

⁴¹⁹ CORCEA NICOLAE VIOLENȚA ÎN FAMILIE: ASPECTE JURIDICO-PENALE SPECIALITATEA – 554.01 DREPT PENAL ȘI EXECUȚIONAL PENAL Teză de doctor în drept//http://www.cnaa.md/files/theses/2019/54878/nicolae_corcea_thesis.pdf

atitudine pozitivă sau oricare tendință de a menține această atitudine din partea unei alte persoane”⁴²⁰. În literatura psihologică se disting două tipuri de persoane geloase:

a) tiranii – persoane cu egoism avansat, extrem de impulsive și irascibile. Gelozia se manifestă în mod agresiv și stă la baza săvârșirii infracțiunilor contra persoanei;

b) victimele – persoane sensibile cu un caracter neliniștit, predispuse la exagerarea pericolului și a neplăcerilor. Construiesc concluzii neîntemeiate și au o fantezie bogată. Gelozia bărbatului este mai profundă și consecințele acesteia sunt cu mult mai dramatice, bărbații fiind predispuși la infracțiuni violente pe fundal de gelozie. Femeile sunt considerabil mai pasive⁴²¹. Nu totdeauna gelozia constituie motivul real al faptei infracționale săvârșite în relațiile de familie, în special în cadrul relațiilor de cuplu (căsătorie, concubinaj), însă săvârșirea faptei este raționalizată postfactum prin gelozie. Astfel, există motive conștientizate și mobiluri inconștiente când persoana, sub imperiul emoțiilor puternice, ia decizia privind agresarea partenerului. În aceste cazuri motivul real al atentatului este sentimentul de umilire și degradare pe care îl trăiește făptuitorul, o formă perversă și maladivă de egoism și tendința de dominare, iar nu gelozia față de persoana agresată.

Este de reținut că majoritatea psihologilor consideră că persoanele care comit acte de violență în familie suferă de anumite tulburări de personalitate, care le predispun la agresivitate intrafamilială. Astfel, în opinia autorilor spanioli E.Esbec și E.Echeburua, tulburările de personalitate reprezintă un risc clinic semnificativ de violență. Ei tratează coraportul dintre riscul violent și prezența tulburărilor de personalitate în baza celor patru dimensiuni fundamentale ale personalității: controlul impulsurilor; stăpânirea afectului; pericol mărit de egoism și narcisism; stilul paranoic al personalității⁴²².

Datele empirice cu privire la etiologia abuzului exercitat în familie asupra minorilor continuă însă să rămână contradictorii. Absența consensului în ceea ce privește cauzele fenomenului este determinată, în parte, și de lipsa unei perspective unitare în legătură cu ceea ce constituie un act de maltratare⁴²³.

Totuși, după cum remarcă cunoscutul sociolog român Sorin M. Rădulescu⁴²⁴, majoritatea studiilor și cercetărilor având ca scop factorii care determină sau potențează maltratarea copiilor au ajuns la concluzia că aceasta este, în cea mai mare parte, o consecință a atitudinilor tradiționale manifestate față de copil, concretizate într-o serie de legi, obiceiuri și cutume, preluate de la o generație la alta. Acestea aprobă implicit sau tacit sancțiunile severe aplicate copiilor, printre care, cu precădere, pedeapsa corporală.

Cercetări recente consolidează ideea plasării cauzelor violenței în parentalitatea abuzivă, ostilă, chiar indiferentă, ducând la cazuri multiple de neglijență. Conform datelor prezentate de autorul român Cr.Dâmboianu, următoarele atribute ale copilului îl predispun la acte de abuz în

---

⁴²⁰ СЕМЕНО, А.А. Профилактика насилия над детьми в семье. В: Психология и право, 2013, №1. © 2013 Московский городской психолого-педагогический университет (ISSN-online 2222-5196), p.314.

⁴²¹ САВИЧЕНКО, И.А. Ревность как мотив совершения преступления. В: Материалы научно-практических конференции «Актуальные проблемы правотворчества и правоприменительной деятельности» (31 марта и 3 ноября 2005 года). Иркутск: Иркутский государственный университет, 2005, сс. 312-318 p.314

⁴²² APUD: CORCEA Nicolae. Violența în familie: aspect juridico-penale. Specialitatea – 554.01 Drept penal și execuțional penal. Teză de doctor în drept//www.cnaa.md/files/theses/2019/54878/nicolae_corcea_thesis.

⁴²³ DÂMBOIANU, Cr. Forme și particularități ale abuzului fizic săvârșit de părinți asupra copiilor. În: Revista Română de Sociologie (București), Serie nouă, Anul XX, 2009, nr. 5- 6, pp. 427-443. ISSN 1224-9262, p.427,428

⁴²⁴ REGLEMENTĂRI LEGISLATIVE CU CARACTER INTERNAȚIONAL ȘI NAȚIONAL VIZÂND PREVENIREA ABUZULUI SEXUAL ASUPRA COPIILOR, PRECUM ȘI PROTECȚIA ACESTORA//Revista română de sociologie. serie nouă, anul XXIII, nr. 1–2, p. 3–20, București, 2012, p.3

familie: este nedorit sau nu este pe placul părintelui, din punctul de vedere al sexului, înfățișării, temperamentului; prezintă nevoi speciale, precum copilul care, de exemplu, a fost născut prematur, plânge în mod constant, suferă de dizabilități fizice sau psihice ori de boli cronice; are anumite trăsături fizice față de care părintele manifestă respingere; are anumite atribute de personalitate sau de temperament percepute de părinte ca problematice, cum ar fi hiperactivitatea sau impulsivitatea; are frați sau surori apropiați/te ca vârstă, care necesită atenția părinților⁴²⁵.

În literatura se arată: cu toate că, din perspectiva teoriei învățării sociale, se consideră că acei părinți, care, în copilărie, au experimentat sau au fost martorii modelelor agresive de conduită, învață să utilizeze, la rândul lor, metodele violente pentru a-și disciplina propriii copii, cei mai mulți specialiști sunt însă de părere că majoritatea victimelor maltratării în copilărie nu ajung părinți agresori⁴²⁶.

Datele diverselor cercetări întreprinse indica, în același timp, că violența familială este strâns legată de diferite caracteristici structurale ale familiei, printre care modul ei de organizare, relațiile dintre membri, venitul, statusul ocupațional al părinților, sexul acestora și al copiilor, nivelul de instrucție și modelele de autoritate parentală⁴²⁷. La rândul ei, violența familială are un puternic impact asupra personalității în formare a minorilor sau adolescenților.

Deși violența familială nu se limitează la o singură clasă socială, ea pare să fie mai prevalentă, totuși printre clasele și straturile definite de un status economic mai scăzut, fiind mai caracteristică pentru acele familii în care părinții au un nivel scăzut de instrucție, ocupații modeste și venituri mici. În general, aceste familii sunt definite de norme și valori care par mai favorabile rezolvării dificultăților și problemelor de existență prin mijloace agresive și violente. În cadrul lor, raporturile dintre membrii familiei, dintre părinți și copii, au un conținut cultural mai scăzut, accentul fiind pus, în primul rând, pe valori practice și pe norme de utilitate imediată. Violența în familie apare, în același timp, legată de problema sărăciei, de dificultățile cu care trebuie să se confrunte familiile care au un venit sub pragul sărăciei. Aceste familii trebuie să facă față unor probleme insurmontabile printre care resursele materiale extrem de modeste, șomajul, insatisfacția muncii, dezorganizarea familiei, alcoolismul, existența unor copii nedorți etc. Familiile care sunt caracterizate prin tendințe de violență împotriva propriilor lor membri și, în special, contra copiilor sunt, în mod tipic, familii care trebuie să se confrunte cu numeroase probleme de existență.

În afara acestor caracteristici structurale, intervin și alți factori care întrețin sau sporesc violența familială, cum sunt: lipsa de atașament între soți, absența afecțiunii față de copii, lipsa de apartenență religioasă a membrilor, izolarea socială a familiei față de grupul de rudenie, de vecinătate sau față de comunitate. În toate aceste familii, mamele tind să-și maltrateze copiii mai mult decât o fac tații, iar victimele agresiunilor sunt, mai ales, băieții, în proporție mai mare decât fetele. Agresivitatea mai pronunțată a mamelor se explică prin mai marea implicare a acestora în disciplina și controlul copiilor.

Este necesar să ne referim în mod special la **cauzele incestului**. Acestea sunt multiple, existând numeroase explicații. În mod tradițional, incestul a fost explicat ca o formă de manifestare aberantă a autorității și dominației bărbatului în societate și în familie. J. Herman și L. Hirsch apreciau că, atâta vreme cât, în calitate de lider instrumental, tatăl își va domina

---

⁴²⁵ DĂMBOEANU, Cr. Forme și particularități ale abuzului fizic săvârșit de părinți asupra copiilor. În: Revista Română de Sociologie (București), Serie nouă, Anul XX, 2009, nr. 5-6, pp. 427-443. ISSN 1224-9262, p. 430.

⁴²⁶ DĂMBOEANU, Cr. Forme și particularități ale abuzului fizic săvârșit de părinți asupra copiilor. În: Revista Română de Sociologie (București), Serie nouă, Anul XX, 2009, nr. 5-6, pp. 427-443. ISSN 1224-9262, p.429-430.

⁴²⁷ RĂDULESCU, S. M., Sociologia violenței (intra)familiale. Victime și agresori în familie, p. 43.

familia, el va putea să abuzeze sexual de proprii săi copii⁴²⁸. Marea majoritate a taților nu decid să utilizeze această autoritate, dar în măsura în care această „prerogativă” este garantată, implicit, tuturor bărbaților, unii o vor folosi, ca atare. În condițiile în care „**tatăii exercită roluri conducătoare, dar nu-și cresc și-și educă copiii, și în măsura în care mamele cresc și-și educă copiii, dar nu dețin rolul conducător, circumstanțele favorizante pentru comiterea incestului între tată și fiică vor prevala**”⁴²⁹.

Această teză, elaborată și apărata de mișcările feministe, pare confirmată de acele studii care au demonstrat că majoritatea taților care întrețin raporturi sexuale cu fiicele lor nu se simt vinovați pentru acest act abominabil. Solicitând grațiile propriei fiice, ei nu fac altceva decât să **pună** în aplicare **privilegiile** propriului status de lider dominator, bazat pe autoritate și intimidare, pe care le revendică cu tiranie.

Alți factori implicați în incestul dintre tată și fiică sunt următorii:

(a) **alcoolismul tatălui și incapacitatea fizică sau mentală a mamei**, care determină asumarea rolului de „**soție surogat**” de către fiica cea mai vârstnică sau de cea unică;

(b) **tulburările de comportament și de personalitate** care caracterizează pe unii **tați**, dominați de tendințe pedofile și care nu mai manifestă nici un interes sexual sau afectiv față de propriile soții. Aceste tulburări nu trebuie absolutizate, așa cum evidențiază mai multe cercetări, în acest sens, existând numeroase cazuri în care nici unul dintre autorii incestelor nu sunt persoane psihotice.

(c) **lipsa din cămin a mamei**, care determină asumarea rolurilor acesteia de către fiică, inclusiv rolul de parteneră de sex a tatălui (așa-numita **confuzie de roluri**). Un cămin dezmembrat, o mamă decedată sau care și-a abandonat căminul, un tată alcoolic sau dezaxat sunt cele mai propice condiții pentru cazurile de incest în care sunt implicați tatăl și fiica;

(d) **incapacitatea unor bărbați de a-și găsi parteneri adecvați de sex**, fapt care-i determina să-și întoarcă privirile asupra propriei fiice;

(e) alți factori, printre care **aglomerarea existentă în cămin** (spațiul insuficient), **izolarea familiei și autonomia ei față de controalele sociale, oportunitățile existente** (în cazul șomerilor, de exemplu, care au condițiile și timpul necesar pentru a-și alege ca parteneri de sex propriile fiice) etc.

Constantin Păunescu⁴³⁰ observa că legăturile incestuoase sunt mai frecvente în mediile familiale unde predomină promiscuitatea, gradul scăzut de cultură a părintelui incestuos, alcoolismul, nevrozele obsesionale și imoralitatea parentală. „**Nu-i mai puțin adevărat că și în interiorul familiilor bogate există legături incestuoase, dar sistemul de păstrare și apărare a acestui secret este așa de bine pus la punct, încât nu este posibilă o informare în această direcție**”⁴³¹.

În opinia cercetătorului autohton Ionașco Vitalie⁴³², **factorii care generează violența în familie pot fi clasificați**, după cum urmează:

a. culturali: definițiile culturale stereotipe ale rolurilor atribuite fiecărui gen; credința în superioritatea bărbaților; valorile bărbatului drept „de proprietate” asupra femeilor și a fetelor; familia tratată ca o sferă privată, aflată sub controlul bărbaților – „capul familiei”; indiferența opiniei publice față de fenomenul violenței domestice, în special față de femeile agresate; transformarea bruscă a rolurilor de gen tradiționale în contextul migrațiunii populației; tolerarea

⁴²⁸ APUD: RĂDULESCU, S. .M., Sociologia violenței (intra)familiale. Victime și agresori în familie, p. 56.

⁴²⁹ IBIDEM, p.57.

⁴³⁰PĂUNESCU, Constantin. Agresivitatea și condiția umană, București, p. 61.

⁴³¹ IBIDEM.

⁴³² IONAȘCO, Vitalie. Infracțiunea de violență în familie: reglementări normative, analiză criminologică și măsuri de prevenire. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2018, p.14,15.

violenței ca mij- 15 loc de rezolvare a conflictelor familiale; izolarea tinerilor de factorii de influență pozitivă; reducerea rolului educativ al familiei; reducerea rolului educativ al școlii; ignorarea normelor morale; nivel redus al dezvoltării moral-spirituale;

b. economici: criza economică; sărăcia; nivel scăzut de trai; inflația sporită; dependența economică a femeilor de bărbați; accesul limitat al femeilor la resurse și credite; accesul limitat la locuri de muncă atât în sectorul de stat, cât și în cel privat; șomajul sporit în rândul femeilor și bărbaților; sporirea numărului femeilor și bărbaților săraci; migrarea economică în masă a femeilor peste hotarele țării în căutarea locurilor de muncă;

c. juridici: lacunele și carențele actelor normative cu referire la prevenirea și combaterea violenței în familie; accesul limitat al victimelor la serviciile necesare; funcționalitatea inadecvată a legislației existente; nivelul scăzut de cunoștințe în domeniul juridic pe care îl au și femeile și bărbații;

d. politici: reprezentarea insuficientă a femeilor în organele puterii, în politică și în sfera juridică; tratarea instituției familiei drept o chestiune privată care se află în afara controlului statului; subestimarea problemei la nivel național și lipsa voinței politice a guvernanților de a întreprinde pași radicali întru eliminarea violenței în familie; dificultăți pe care le întâmpină instituțiile statului în procesul soluționării cazurilor de violență în familie; afirmarea insuficientă a femeilor ca forță politică;

e. individuali: nesoluționarea la timp a stărilor conflictuale; consumul de băuturi alcoolice și droguri; scăderea gradului de ocupare a timpului liber; preluarea comportamentului agresiv din familia de origine sau din mediul familial pentru a obține și exercita controlul și puterea asupra victimei; deficiențe de comunicare determinate de nivelul jos al dezvoltării moral-spirituale, gândire rigidă, conservatoare, caracteristice atât agresorilor, cât și victimelor; și comportamentul provocator al victimei.

2.3. Consecințe și efecte ale violenței în familie

Violența împotriva femeii din partea soțului/partenerului are impact negativ grav asupra stării fizice și emoționale a acesteia și, în consecință, agravează nu numai starea generală a femeii, dar se răsfrânge și asupra bunăstării familiei în general. Femeile-victime ale violenței fizice de cele mai dese ori s-au ales cu dureri și vânătăi, alte consecințe reprezentând răni/schilodiri ale ochilor, entorse și luxații. Totuși, există cazuri mai puțin numeroase, dar cu consecințe mult mai grave. Astfel, un număr semnificativ de femei au declarat ca și consecință a acțiunilor fizice fracturi ale oaselor și leziuni interne. Urmări și mai grave le-au suportat acele femei care în urma violenței fizice au avut pierderi de sarcină, fiind traumatate nu numai fizic, dar și psihologic.

Gradul de severitate al impactului crește odată cu gradul de gravitate al leziunii cauzate și că pierderea sarcinii este considerat a fi avut cel mai mare impact negativ asupra sănătății lor emoționale și asupra stării lor generale⁴³³.

În ceea ce privește sănătatea mintală, victimele pot suferi, datorită abuzurilor, o serie de tulburări tranzitorii sau permanente în sfera emoțională, cum ar fi: depresii acute sau cronice, anxietate, fobii, atacuri de panică, insomnii, coșmaruri sau sindrom post-traumatic. În funcție de durata și natura abuzului, pot surveni tulburări de personalitate și de comportament, tulburări alimentare și tentative suicidare; de asemenea, pot apărea comportamentele de dependență (victimele se refugiază în consumul de alcool sau de substanțe tranchilizante). Viața profesională

---

⁴³³ „VIOLENȚA față de femei în familie în Republica Moldova” Ediția 1, 2011//
https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Violenta/Raport_violenta_fam.pdf

și economică a victimei va fi afectată de lipsa unui loc de muncă sau de pierderea acestuia, în urma interdicțiilor partenerului de a se încadra în muncă sau a scenelor de gelozie ale acestuia, fără a mai menționa absențele (consecința violențelor fizice care necesită îngrijiri medicale). Veniturile insuficiente sau absența lor vor crea dependență financiară față de agresor, mai ales în lipsa resurselor alternative (situația este mai gravă dacă victima are copii minori în îngrijire). Victimele care reușesc să-și păstreze locul de muncă întâmpină dificultăți de concentrare și performanță, datorită stresului și tracasărilor la care sunt supuse de către agresori. Din punct de vedere social victimele sunt izolate treptat și, în cele din urmă, total de familia de origine, grupul de prieteni, colegii de serviciu sau de serviciile de asistență socială⁴³⁴.

Consecințele violenței asupra copiilor sunt:

- Moartea: Consecința potențială cea mai alarmantă a violenței fizice față de copii este moartea. Probabilitatea inducerii decesului unui copil prin violență fizică este deseori extrem de subestimată. În baza datelor disponibile, OMS calculează că aproximativ 53.000 copii sunt omorâți anual la nivel global⁴³⁵.

Conform studiului Ministerului Educației al republicii Moldova și UNICEF „Violența asupra copiilor” (2007), 25% dintre copii spun că sunt bătuți de părinți, 13% - pedepsiți fizic de profesori, 10% - cunosc pe cineva care a fost abuzat sau molestat sexual, 40% de părinți cu copii de până la 7 ani aplică bătaia ca metodă de „educație”⁴³⁶.

- Vătămări corporale grave: Deși actele de violență asupra copiilor pot provoca decesul, este mult mai probabil ca acestea să provoaceătămări. OMS estimează faptul că pentru fiecare deces există între 150-2400 de cazuri de abuz. Experimentarea unor leziuni în timpul copilăriei pot fi în mod particular periculoase întrucât procesul de dezvoltare fizică și cognitivă este în desfășurare. Leziunile cerebrale posttraumatice pot fi o cauză și o consecință a violenței.

Boli fizice: Violența în copilărie pare să sporească susceptibilitatea pentru dobândirea unor boli grave în viața de adult (precum boli cronice cardiace, pulmonare sau hepatice, obezitate, tensiune arterială și nivel ridicat de colesterol). Pe termen scurt, violența împotriva copiilor mai mici este asociată cu o vulnerabilitate mai mare pentru astm, probleme gastrointestinale, cefalee și gripă. Stresul provocat de violență poate fi atât de acut încât poate inhiba funcționarea sistemelor imunitar și nervos. În afară de suferința pe care aceste boli o pot provoca, este clar că acestea sunt o povară grea asupra societății în ansamblu, în ceea ce privește sănătatea publică.

- Capacitate cognitivă: Dezvoltarea cognitivă a copiilor abuzați și neglijați poate fi afectată în mod sever. Incompetența lingvistică comparativă a copiilor abuzați este cel mai evidentă chiar din primii ani. „Recuperarea” într-o etapă ulterioară reprezintă o provocare semnificativă pentru mulți copii deoarece în anumite cazuri mult mai extreme, dezvoltarea cerebrală este împiedicată de lipsa de stimuli pozitivi. Imposibilitatea de a cultiva capacitatea cognitivă a unui copil atrage după sine daune grave și de lungă durată. Împiedicarea dezvoltării în acest sens împiedică copiii să acceseze și să se bucure de multe dintre drepturile lor și, de asemenea, îi plasează la un risc mai mare ca astfel de drepturi să le fie încălcate.

- SSPT: Sindromul stresului posttraumatic poate rezulta din experimentarea sau observarea unui anumit tip de violență extremă și/sau constantă în timpul copilăriei. Un studiu recent care

⁴³⁴ <https://insp.gov.ro/sites/cnepss/wp-content/uploads/2016/01/Analiza-de-situatie-2015-7.pdf>.

⁴³⁵ Consecințele violenței împotriva copiilor/https://childhub.org/ro/system/tdf/library/attachments/consecintele_violentei_0.pdf?file=1&type=node&id=23390

⁴³⁶ https://drepturilecopilului.md/files/Material_suport_Fenomenu_violentei_fata_de_copii.pdf

examinează efectele observării violenței domestice de către copii a arătat că 56% din 84 din copiii analizați îndeplineau criteriile diagnostice asociate cu SSPT.

- Probleme de sănătate mentală: Deși violența psihologică și neglijarea emoțională pot fi mai dificil de depistat față de violența fizică, efectele acesteia pot fi la fel de subtile. Un studiu a descoperit că 80% dintre copiii a căror copilărie a fost umbrată de violență sufereau de cel puțin un tip de tulburare psihiatrică până la vârsta de 21 de ani. Având în vedere că numai în Europa se consideră că 55 milioane de copii suferă de violență psihologică anual, acest lucru este extrem de îngrijorător. Depresia, tulburările de anxietate, tulburările de nutriție și suicidul sunt toate asociate cu violența psihologică în timpul anilor de formare din copilărie⁴³⁷.

- Socio-economice: Toate formele de violență împotriva copiilor au efecte socio-economice. Corelarea dintre absenteism și violență poate într-o oarecare măsură să explice de ce, în mod tipic vorbind, copiii cu un context violent au performanțe academice mai reduse. În schimb, acest aspect limitează gradul în care copiii victimizați sunt capabili să-și aducă contribuția în societatea în care trăiesc, și, astfel, prosperitatea și creșterea întregilor comunități sunt afectate de violență. La scară globală, se consideră că impactul economic al violenței fizice, psihologice și sexuale împotriva copiilor are ca rezultat pierderi de 7 miliarde de dolari anual, ceea ce reprezintă o cifră practic imposibil de imaginat.

- Comportamentale: Lista de probleme comportamentale asociate cu violența în copilărie pare să nu se termine. Copiii abuzați prezintă un risc mai mare de alcoolism, abuz de substanțe toxice și de implicare în activități sexuale cu risc crescut în anii ce urmează episoadelor de violență. Un studiu a constatat și că probabilitatea de a intra în conflict cu legea este mai mare cu 59% pentru copiii abuzați. În plus, copiii care au experimentat violență sunt cu 25% mai predispuși să devină părinți în adolescență față de copiii care nu suferă de abuzuri. În privința întrebării dacă victimele sunt mai predispuse să devină la rândul lor agresori, dovezile empirice sunt mixte. Violența transgenerațională poate fi, totuși, o consecință a violenței din copilărie⁴³⁸.

Concluzii: analiza întreprinsă supra ne permite să conchidem că Republica Moldova, activitatea de prevenire și combatere a violenței în familie este concepută prin prisma a următoarelor cinci forme ale acestui comportament indezirabil: violența fizică, violența sexuală, violența psihologică, violența spirituală, violența economică.

Abordarea etiologiei acestui fenomen ne-a permis să constatăm că principala cauză a violenței în familie în societatea moldovenească rezidă în manifestarea mentalității tradiționale cu privire la statutul superior al bărbatului în familie și legitimitatea folosirii violenței în baza superiorității sale, la care se adaugă și o serie de consecințe negative ale nivelului de civilizație din țară, în special de natură economico-socială, dar și consumul excesiv de alcool, în special de către soți/concubini.

3. CADRUL NORMATIV INTERNAȚIONAL ȘI CEL NAȚIONAL PRIVIND PREVENIREA ȘI COMBATERE A VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

---

⁴³⁷ Consecințele violenței împotriva copiilor/https://childhub.org/ro/system/tdf/library/attachments/consecintele_violentei_0.pdf?file=1&type=node&id=23390

⁴³⁸ Consecințele violenței împotriva copiilor/https://childhub.org/ro/system/tdf/library/attachments/consecintele_violentei_0.pdf?file=1&type=node&id=23390

3.1. Cadrul normativ internațional

Din punct de vedere istoric, violența în familie a fost mereu omniprezentă, dar atenția publică sau sancțiunile au apărut nu de mult timp. Acest fenomen a fost prezentat public în S.U.A. și în Europa Occidentală drept o problemă generală gravă a societății abia în ultimele trei decenii ale secolului al XX-lea. Anii '90 au adus recunoașterea violenței (intra)familiale ca o încălcare a drepturilor omului⁴³⁹.

La nivel internațional, în reglementările cu privire la fenomenul studiat, se operează cu două noțiuni: „violență domestică” și „violență în familie”, în comparație cu legislația Republicii Moldova în domeniu care acceptă termenul „violență în familie”. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Istanbul, 11.05.2011) definește, în art.3, violența domestică (în familie) ca fiind toate acțiunile de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică, care survin în familie sau în unitatea domestică sau între foștii sau actualii soți sau parteneri, indiferent dacă agresorul împarte sau a împărțit același domiciliu cu victima⁴⁴⁰.

Actele internaționale în materia fundamentării drepturilor omului în familie, precum și în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, sunt următoarele⁴⁴¹:

- Declarația Universală privind Drepturile Omului;
- Pactul Internațional privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale;
- Pactul privind Drepturile Civile și Politice;
- Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului;
- Convenția ⁴⁴²Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale (Lanzarote, 25.10.2007);
- Recomandarea (2002) a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre referitoare la protecția femeilor împotriva violenței (adoptată de Comitetul de Miniștri la 30 aprilie 2002, la cea de-a 794-a reuniune a Delegațiilor Miniștrilor);
- Directiva 2011/99/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind ordinul european de protecție;
- Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului etc.

În preambulul Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului familia este considerată mediu natural pentru dezvoltarea și bunăstarea tuturor membrilor săi – în special a copiilor – recunoscându-se astfel faptul că familia are cel mai mare potențial de a proteja copiii și de a asigura siguranța lor fizică și emoțională.

Potrivit prevederilor de la lit.a) alin.(1) art.2 al Directivei 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012, „victimă” înseamnă: o persoană fizică care a suferit un prejudiciu, inclusiv o vătămare a integrității sale fizice, mentale sau emoționale, sau un

---

⁴³⁹ GHERASIMENCO, Violeta. Reglementări europene privind violența față de femei în familie//https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/122-125_5.pdf

⁴⁴⁰ Convenția CE privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Istanbul, 11.05.2011) Disponibil: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%20210%20Romanian.pdf>

⁴⁴¹ CORCEA Nicolae. Violența în familie: aspect juridico-penale. Specialitatea – 554.01 Drept penal și execuțional penal. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2019// http://www.cnaa.md/files/theses/2019/54878/nicolae_corcea_thesis.pdf

prejudiciu economic, cauzate în mod direct de o infracțiune; membrii familiei unei persoane, al cărei deces a fost cauzat în mod direct de o infracțiune, care au suferit prejudicii în urma decesului persoanei respective. În conformitate cu pct.19 al Directivei 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012, o persoană ar trebui să fie considerată victimă indiferent dacă autorul infracțiunii a fost identificat, arestat, urmărit în justiție sau condamnat și indiferent de legătura familială dintre aceștia.

Un instrument internațional de protecție a victimelor violenței în familie a servit Directiva 2011/99/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind ordinul european de protecție. Articolul 2 din această Directivă definește ordinul european de protecție și, „măsură de protecție”. Ordinul european de protecție are ca obiectiv protejarea victimelor oricărei forme de violență, pe când ordinul național are un câmp de incidență mai restrâns, limitat doar la victimele violenței în familie.

Prin urmare, se impune ca una necesară și inevitabilă modificarea legislativă, încât posibilitatea de emitere a unei ordonanțe de protecție să fie extinsă și pentru alte categorii de victime ale infracțiunilor violente, nu doar ale violenței în familie. Prin urmare, la nivel internațional au fost formulate noțiuni de persoană protejată – o persoană fizică beneficiară a protecției care decurge dintr-o măsură de protecție adoptată de statul emitent, precum și persoană care prezintă un pericol – o persoană fizică căreia i-au fost impuse una sau mai multe dintre interdicțiile sau restricțiile menționate la articolul 5 al Directivei 2011/99/UE.

Este important să relevăm noutatea și valoarea primului instrument obligatoriu din punct de vedere juridic din Europa, Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței domestice, adoptată de Consiliul Europei în data de 07 aprilie 2011, deschis pentru semnare în Turcia la 11 mai 2011, în vigoare de la 01 august⁴⁴³. Convenția de la Istanbul este un tratat internațional nou, cel mai amplu care abordează această violare a drepturilor omului și care crează un cadru legal cuprinzător în scopul protecției femeii împotriva tuturor formelor de violență.

Obiectivul Convenției de la Istanbul îl constituie toleranța zero față de orice formă de violență față de femei, fiind un pas important în eforturile instituțiilor europene și autorităților naționale de a asigura securitatea și siguranța femeii în Europa, dar și la nivel global. Având în vedere orientarea Republicii Moldova spre spațiul valoric democratic european, care se bazează pe valorile constituționale fundamentale, unanim recunoscute și protejate, precum democrația, respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și supremația legii, la 6 februarie 2017 a fost semnată Convenția de la Istanbul. Prin acest fapt a fost exprimat consimțământul Republicii Moldova de a fi legată prin acest tratat. Astfel, statul nostru a devenit cel de-al 44-lea stat semnatar al tratatului⁴⁴⁴. Următorul pas, și anume cel de ratificare a Convenției, a fost realizat în data de 14 octombrie 2021⁴⁴⁵.

Scopul Convenției este de a proteja femeile împotriva tuturor formelor de violență și prevenirea, incriminarea și eliminarea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice;

---

⁴⁴³ CONVENȚIA CE privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Istanbul, 11.05.2011) Disponibil: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%2010%20Romanian.pdf>.

⁴⁴⁴ RAPORT DE ANALIZĂ a compatibilității legislației Republicii Moldova cu prevederile Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Chișinău, 2019// <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20moldova/attachments/publications/2020/cdf%20raport%20compatibilitate.pdf?la=ro&vs=1839>

⁴⁴⁵

contribuția la eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor, promovarea egalității între femei și bărbați și emanciparea femeilor; protejarea și sprijinirea tuturor victimelor violenței împotriva femeilor și a violenței domestice.

Convenția de la Istanbul cere statelor semnatare să ofere un răspuns holistic la violența împotriva femeilor, cu ajutorul celor patru piloni ai săi:

- **prevenirea violenței prin măsuri ce vizează cauzele sale principale și ținând schimbarea atitudinilor ce fac violența împotriva femeilor acceptabilă.** Acest lucru implică instruirea specialiștilor care intervin pe cazurile de violență și elaborarea unor programe de tratament pentru agresori;

- **protecția femeilor și fetelor prin implementarea unor servicii de asistență specializate pentru victime și copiii lor** (adăposturi, linii de asistență telefonică, centre de zi, centre de apel de urgență în caz de viol), precum și introducerea ordinelor de restricție de urgență și a ordonanțelor de protecție pe termen lung;

- **pedepsirea făptuitorilor prin criminalizarea tuturor formelor de violență împotriva femeilor**, prin urmărirea penală și procese penale eficiente și prin contracararea impunității;

- **politici integrate aplicate la nivel național care sunt holistice, coordonate și comprehensive, incluzând toate măsurile relevante pentru prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență împotriva femeilor**, implementate prin cooperarea eficientă între toate părțile interesate și concentrate asupra necesităților victimelor.

Către luna mai 2020, Convenția de la Istanbul a fost semnată de 45 din cele 47 de state membre ale Consiliului Europei și ratificată de 34 de state. De asemenea, aceasta a fost semnată de Uniunea Europeană la 13 iunie 2017⁴⁴⁶.

Convenția a fost ratificată atât de state cu valori patriarhale și religioase pronunțate, precum Turcia, Georgia, Spania, Slovenia, România, Polonia, Grecia sau Croația; de state cu societăți multiculturale și multietnice, precum Franța sau Germania; cât și de state campioane în combaterea violenței, cum ar fi Suedia, Finlanda, Danemarca, Austria sau Belgia⁴⁴⁷.

3.2 Cadrul normativ național

Dreptul la viață, precum și dreptul persoanei la integritate fizică și psihică sunt drepturi naturale, inerente ființei umane, făcând parte din categoria inviolabilităților. Articolul 24 din Constituția Republicii Moldova consfințește că „Statul îi garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică”, iar potrivit art. 25 din Legea Supremă „Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile”⁴⁴⁸.

În același timp, potrivit art. 1 din Declarația universală a drepturilor omului, toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi⁴⁴⁹.

---

⁴⁴⁶ ANDRASEC, Valentina, VÎLCU, Natalia. Procesul de ratificare și implementare a Convenției de la Istanbul: bunele practici ale statelor semnatare. Consiliul Europei, Septembrie 2020//<https://rm.coe.int/prems-138920-rom-2573-procesul-de-ratificare-couv-texte-a4-web/1680a06544>

⁴⁴⁷ Ce spun specialiștii după ratificarea Convenției de la Istanbul de către Republica Moldova. Cum ar putea fi redusă violența domestică//<https://anticoruptie.md/ro/stiri/ce-spun-specialistii-dupa-ratificarea-conventiei-de-la-istanbul-de-catre-republica-moldova-cum-ar-putea-fie-reduca-violenta-domestica>

⁴⁴⁸ CONSTITUȚIA Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial nr.78 din 29.03.2016

⁴⁴⁹ CONSTITUȚIA Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial nr.78 din 29.03.2016

În scopul stabilirii unei baze juridice și organizatorice a activității de prevenire și de combatere a violenței în familie, a instituirii unui mecanism de sesizare și soluționare a cazurilor de violență, la 1 martie 2007 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 45 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie (în continuare Legea nr. 45), care constituie o lege-cadru în domeniu. Prin acest fapt, s-a demonstrat angajamentul asumat al statului de a interveni în eradicarea flagelului violenței în familie și, în același timp, s-a recunoscut gravitatea și amploarea fenomenului violenței în calitate de problemă socială.

Adoptarea mecanismului național de protecție împotriva violenței domestice a constituit un pas important în vederea respectării instrumentelor internaționale în domeniu și, de fapt, a marcat începutul procesului de armonizare a legislației naționale la standardele internaționale și europene în domeniul drepturilor omului. De la adoptarea legii și până în prezent aceasta a fost amendată de mai multe ori.

Amendamentele au cuprins nu doar legea cadru, dar și cadrul normativ conex, imperativ necesar punerii în aplicare efective a acesteia⁴⁵⁰.

Modificările efectuate prin Legea 109/2010 și Legea 79/2018 nu au condiționat modificări de substanță, ci doar schimbarea denumirii autorităților publice cu competențe în domeniu, ca urmare a unor restructurări guvernamentale. Schimbări de concept au fost efectuate prin Legea 167/2010 și Legea 196/2016. Astfel, amendamentele operate prin Legea 167/2010 au vizat:

1) incriminarea în legea penală a componenței de infracțiune „Violența în familie”, precum și reglementarea noțiunii de „membru de familie”, în acest sens, Codul penal fiind completat cu art. 1331 și art. 2011;

2) instituirea în Codul de procedură penală și Codul de procedură civilă a măsurilor de protecție aplicate victimelor violenței în familie și anume a ordonanței de protecție, care constituie un act judecătoresc de executare imediată, emis de instanță, prin care agresorului i se ordonă încetarea violențelor împotriva victimei. Acest document poate impune agresorului mai multe măsuri de protecție a victimei;

3) stabilirea în Legea nr. 45/2007 a dreptului victimei la asistență juridică primară și calificată gratuită conform legislației cu privire la asistența juridică garantată de stat;

4) crearea Consiliului coordonator interministerial în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie care este responsabil de asigurarea coordonării și colaborării dintre ministere și alte autorități administrative centrale, având competențe în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie⁴⁵¹.

Modificări majore, care au avut drept obiectiv ajustarea legislației naționale la Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, au fost efectuate prin Legea 196/2016. Aceste modificări au fost determinate de recomandările propuse în primul raport de compatibilitate a legislației naționale la prevederile Convenției, elaborat în

---

⁴⁵⁰ RAPORT DE ANALIZĂ a compatibilității legislației Republicii Moldova cu prevederile Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Chișinău, 2019// <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20moldova/attachments/publications/2020/cdf%20raport%20compatibilitate.pdf?la=ro&vs=1839>

⁴⁵¹ RAPORT DE ANALIZĂ a compatibilității legislației Republicii Moldova cu prevederile Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Chișinău, 2019// <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20moldova/attachments/publications/2020/cdf%20raport%20compatibilitate.pdf?la=ro&vs=1839>

anul 2013 de către A. O. „Centrul de Drept al femeilor” cu suportul UN Women la solicitarea Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei. Adicional, modificările efectuate au fost ghidate și de către recomandările oferite de către Comitetul ONU privind eliminarea discriminării împotriva femeilor. Nu în ultimul rând, implementarea constatărilor reținute în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a constituit o obligație în acest sens.

Prevederile Legii 196/2016, au cuprins cele mai ample modificări ale legislației de la adoptarea Legii nr. 45/2007, care au constituit o platformă în obiectivul ratificării Convenției de la Istanbul.

În vederea fortificării mecanismului de protecție a victimelor violenței în familie și extinderii arealului drepturilor de care urmează să beneficieze victimele violenței în familie, prin Legea 196/2016 au fost operate modificări în 12 acte legislative, care vizează:

1) statuarea expresă în preambulul Legii nr. 45/2007 a faptului că „realizarea egalității de gen între femei și bărbați constituie elementul-cheie în prevenirea violenței asupra femeilor” și că „violența în familie afectează femeile în mod disproporționat”. Având în vedere faptul că organizațiile internaționale, inclusiv Comitetul Națiunilor Unite (ONU) pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor și Consiliul Europei, au încercat în ultimele decenii să scoată în evidență amploarea și natura violenței împotriva femeilor. Respectivele modificări constituie o recunoaștere a faptului că acest fenomen afectează îndeosebi femeile și, prin urmare, au drept obiectiv asigurarea concordanței cadrului legislativ național la Convenția CoE cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, Convenția ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW, 1979) și Protocolul său opțional (1999), precum și Recomandarea generală nr. 19 a Comitetului CEDAW privind violența împotriva femeilor;

2) extinderea cercului subiecților violenței în familie;

3) statuarea suplimentară a faptului că principiile de bază ale prevenirii și combaterii violenței în familie îl constituie și „principiul nediscriminării” aditional „principiului egalității”;
4) instituirea „ordinului de restricție de urgență”, o măsură provizorie de protecție instituită în privința agresorului prin înlăturarea acestuia imediat din locuința familiei pentru a proteja victima violenței în familie, care se eliberează de organul de poliție pentru o perioadă de până la 10 zile și se pune în aplicare imediat. Adicional „ordonanței de protecție”, „ordinul de restricție de urgență” constituie un instrument juridic de protecție a victimelor violenței, instituit prin art. 52 al Convenției de la Istanbul;

5) instituirea unor noi prevederi privind „supravegherea executării ordinului de restricție de urgență și a ordonanței de protecție”, competență atribuită organului de poliție, precum și „revocarea măsurilor de protecție” la cererea întemeiată a victimei și cu întrunirea cumulativă a unor condiții;

6) stabilirea în Codul contravențional a contravențiilor privind „violența în familie”, „acte de persecuție”, „neexecutarea ordinului de restricție de urgență”;

7) incriminarea în legea penală a „neexecutării măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie”;

8) scutirea victimei de plata taxei de stat în acțiunile de solicitare a ordonanței de protecție;

9) stabilirea protecției victimei violenței în familie și a membrilor familiei indiferent de statutul de reședință prin prelungirea dreptului de ședere provizorie;

10) consolidarea și extinderea competențelor actorilor în domeniul prevenirii violenței în familie și protecției victimelor, dar, în același timp, și a consolidării mecanismului de lucru cu agresorii⁴⁵².

Modificările supra au fost condiționate și de de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care a constituit o obligație în acest sens⁴⁵³.

Hotărârile CtEDO împotriva Republicii Moldova (Cauza Mudric versus Republica Moldova. Hotărârea CtEDO din 16 iulie 2013, definitivă la 16 octombrie 2013 (Strasbourg). Cererea nr.74839/10; Cauza Eremia versus Republica Moldova. Hotărârea CtEDO din 28 mai 2013, definitivă la 28 august 2013 (Strasbourg). Cererea nr.3564/11; Cauza T.M. și C.M. versus Republica Moldova. Hotărârea CtEDO din 28 ianuarie 2014, definitivă la 28 aprilie 2014 (Strasbourg). Cererea nr.26608/11) la fel au stimulat îmbunătățirea calității legislației Republicii Moldova în domeniu.

Semnarea Convenției Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie (Convenția de la Istanbul) în data de 6 februarie 2017 a marcat asumarea angajamentului Guvernului de inițiere a procesului de armonizare a legislației naționale la Tratatul menționat. Elaborarea Raportului analitic și cuprinzător privind compatibilitatea legislației RM cu Convenția de la Istanbul, inclusiv a Raportului de compatibilitate a normelor penale naționale referitoare la infracțiunile privind viața sexuală cu standardele internaționale în domeniu au fost premise solide de inițiere a activității de ajustare a legislației naționale la prevederile standardelor internaționale.

Urmare celor două Rapoarte analitice la care ne-am referit (Raportul privind compatibilitatea legislației RM cu Convenția de la Istanbul, Raportul de analiză comparativă a normelor penale naționale referitoare la infracțiunile privind viața sexuală vizavi de standardele în domeniu oferite de Convenția de la Istanbul, Statutul Curții Penale Internaționale (Statutul Curții de la Roma), Convenția Lanzarote) au fost elaborate pe parcursul anului 2020 mai multe proiecte de legi, care asigură parțial armonizarea legislației naționale la prevederile internaționale pe domeniu, printre care menționăm:

Legea nr.113/2020⁴⁵⁴ – care vine cu noi prevederi ce modifică consecutiv trei legi cadru (Legea 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, Legea nr. 198/2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat, Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune)

Legea nr.85/2020⁴⁵⁵, prin care s-a inclus monitorizarea electronica a agresorilor familiari modificînd astfel Legea cadru nr. 8/2008 cu privire la probațiune, Codul de procedură penală, Codul de procedură civilă, Codul de executare, Legea nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie.

---

⁴⁵² RAPORT DE ANALIZĂ a compatibilității legislației Republicii Moldova cu prevederile Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestic. Chișinău, 2019// <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20moldova/attachments/publications/2020/cdf%20raport%20compatibilitate.pdf?la=ro&vs=1839>

⁴⁵³ [VÎRLAN, Petru](https://juridicemoldova.md/8115/cadrul-normativ-privind-violenta-in-familie-realitati-si-perspective-ale-proiectului-de-lege-privind-monitorizarea-electro). Cadrul normativ privind violența în familie – realități și perspective ale proiectului de lege privind monitorizarea electronică a agresorilor familial// <https://juridicemoldova.md/8115/cadrul-normativ-privind-violenta-in-familie-realitati-si-perspective-ale-proiectului-de-lege-privind-monitorizarea-electro>

⁴⁵⁴ LEGEA nr.113 din 09.07.2020 pentru modificarea unor acte normative//Monitorul Oficial din 07.08.2020 nr.

⁴⁵⁵ 199-204, art. 400.

LEGEA nr. 85/2020 pentru modificarea unor acte normative//Moniotorul Oficial , 2020, nr. 161-164, art. 303.

- In scopul fortificării drepturilor materiale și procesuale ale victimelor infracțiunilor ce atentează la libertatea și inviolabilitatea sexuală a persoanei, în corespundere cu standardele instituite prin Convenția de la Istanbul și Convenția de la Lanzarote, cu suportul Centrului Internațional „La Strada” și a experților independent antrenați Ministerul Justiției a elaborat un proiect de lege, aprobat prin HG nr.851 din 30.11.2020 și expediat Parlamentului pentru adoptare.

Cooperarea intersectorială în prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie rămâne a fi un segment important, atât în plan legislativ cât și operațional. În paralel cu eforturile întreprinse în plan legislativ s-a lucrat și pentru eficientizarea mecanismului intersectorial de răspuns la cazurile de violență în familie.

Legea nr. 45 cu modificările și completările ulterioare, oferă o bază importantă de a extinde accesul la justiție și securitate pentru victimele violenței în familie, pentru a le proteja în mod eficient, iar Instrucțiunile sectoriale (pentru organele de poliție, structurile de asistență socială și instituțiile medico-sanitare) prevăd acțiuni clare de intervenție. Totuși, realitatea socială atestă că nu există un răspuns holistic coordonat, care ar include acțiuni prompte și eficiente ale tuturor actorilor. Pentru a răspunde acestor necesități, MSMPS în parteneriat cu UN Women și Centrul de Drept al Femeilor, în contextul activității de consolidare a răspunsului național la cazurile de violență în familie și violență față de femei, a elaborat proiectul Instrucțiunii privind mecanismul de cooperare intersectorială cu privire la intervenția în cazurile de violență în familie (IMC). Proiectul IMC a fost consultat în 3 unități administrativ-teritoriale din regiunile Nord, Centru și Sud cu membrii echipelor multidisciplinare teritoriale raionale și comunitare⁴⁵⁶.

Statul Republica Moldova a depus eforturi în vederea introducerii măsurilor suplimentare de protecție a victimelor violenței în familie. Astfel, art.15 al Legii Nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie prevede ca măsură de protecție aplicată de instanța de judecată în 24 de ore de la depunere cererii, ordonanța de protecție.

În anul 2018, Guvernul a aprobat primul document de politică în acest domeniu - Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018-2023 și a planului de acțiuni pentru anii 2018-2020⁴⁵⁷. Strategia are la bază abordarea centrată pe cei patru piloni ai Convenției de la Istanbul: Prevenire, Protecție, Pedepsire și Politici Integrate și este focusată pe informarea publicului larg cu privire la gravitatea acestui fenomen, promovarea toleranței zero față de toate formele de violență, combaterea stereotipurilor și prejudecăților de gen, perfecționarea cadrului legislativ și normativ în conformitate cu standardele internaționale, implementarea de bune practici în domeniu, instrumente și mecanisme noi în vederea eficientizării activității actorilor cu competențe de intervenție și 5 soluționare a cazurilor, consolidarea mecanismului instituțional și cooperarea multisectorială, inclusiv prin fortificarea capacităților specialiștilor din domeniu și dezvoltarea cadrului normativ pentru servicii noi specializate pentru subiecții violenței în familie⁴⁵⁸.

⁴⁵⁶ RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021, <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/04/Raport-2020-privind-violen%C8%9Ba-%C3%AEn-familie-%C8%99i-fa%C8%9B%C4%83-de-femei.pdf>.

⁴⁵⁷ HOTĂRÎREA Guvernului nr. 281 din 03.04.2018).

⁴⁵⁸ NOTĂ informativă la Hotărîrea Guvernului privind aprobarea proiectului de lege pentru modificarea unor acte legislative (armonizarea legislației Republicii Moldova la prevederile Convenției Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței domestice)// https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/proiectul_771.pdf

În 2017, guvernul a aprobat Strategia privind asigurarea egalității între femei și bărbați pentru anii 2017-2021 pentru promovarea unei abordări cuprinzătoare a egalității de gen; îmbunătățirea mecanismelor instituționale de asigurare a egalității de gen; combaterea stereotipurilor și promovarea comunicării nonviolente; promovarea egalității de gen în sectoarele securității și apărării; și asigurarea planificării bugetare din perspectiva dimensiunii de gen⁴⁵⁹.

Întru fortificarea acestor măsuri de protecție și executarea obligațiilor legale impuse agresorilor, în data de 25 martie 2020, Guvernul Republicii Moldova a aprobat Proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative care vine cu următoarele modificări⁴⁶⁰:

Articolul 215¹ din Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003 cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

se completează cu alineatul (31) cu următorul cuprins:

„(31) Măsurile de protecție prevăzute la alin. (3) lit. a)-d) se aplică în mod obligatoriu cu monitorizarea electronică, în modul prevăzut de lege.”;

se completează cu alineatul (41) cu următorul cuprins:

„(41) Victima sau, după caz, membrii familiei acesteia, pot purta un sistem electronic de supraveghere care să permită verificarea respectării obligației agresorului, exprimându-și acordul în formă scrisă.”;

alineatul (5) se completează cu propoziția „În cazul aplicării monitorizării electronice, ordonanța de protecție este expediată imediat și organului de probațiune de la locul aflării bănuitului, învinuitului, inculpatului și a victimei.”

Articolul 2787 din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225/2003 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 285-294, art. 436), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

se completează cu alineatele (21) și (22) cu următorul cuprins:

„(21) Măsurile de protecție prevăzute la alin. (2) lit. a)-d) se aplică în mod obligatoriu cu monitorizarea electronică, în modul prevăzut de lege.

(22) Victima sau, după caz, membrii familiei acesteia, pot purta un sistem electronic de supraveghere care să permită verificarea respectării obligației agresorului, exprimându-și acordul în formă scrisă.”;

la alineatul (4), după cuvintele „ordonanța de protecție poliției” se introduc cuvintele „ , organului de probațiune”.

La articolul 2711 din Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004 cu modificările ulterioare, alineatul (7) va avea următorul cuprins:

„(7) Monitorizarea electronică poate fi aplicată și:

1. a) condamnaților care se deplasează fără escortă sau însoțire și/sau celor care se deplasează pe o durată scurtă de timp în afara penitenciarului, conform art. 216 și 217;
2. b) persoanelor cărora le este aplicată o măsură preventivă cu stabilirea anumitor obligații sau restricții;
3. c) persoanelor bănuite, învinuite, inculpate de comiterea faptelor de violență în familie.”
4. Și articolul 15 din Legea nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

---

⁴⁵⁹ Publicat : 02.06.2017 în Monitorul Oficial Nr. 171-180 art Nr : 410

⁴⁶⁰ <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/08.pdf>

se completează cu alineatele (11) și (12) cu următorul cuprins:

„(11) Măsurile de protecție prevăzute la alin. (1) lit. a)-d) se aplică în mod obligatoriu cu monitorizarea electronică. În acest caz, prevederile art. 2711 din Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004 se aplică corespunzător.

(12) Victima sau, după caz, membrii familiei acesteia, pot purta un sistem electronic de supraveghere care să permită verificarea respectării obligației agresorului, exprimându-și acordul în formă scrisă.”;

la alineatul (2), după cuvintele „subdiviziunii teritoriale ale poliției” se introduc cuvintele „și organului de probațiune”;

la alineatul (5), după cuvintele „organului de poliție” se introduc cuvintele „și organului de probațiune”.

Parlamentu Republicii Moldova a votat, în ședința din 11 iunie 2020 un proiect de lege pentru modificarea mai multor acte normative⁴⁶¹

Proiectul propune monitorizarea electronică a agresorilor familiali, cu brățară instalată la mână sau la picior, imediat după pronunțarea de către judecător a ordonanței de protecție a victimei, cu aplicarea măsurilor de protecție reglementate de lege.

Totodată, se propune obligarea agresorului de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, indiferent de dreptul de proprietate asupra bunurilor. De asemenea, agresorii vor trebui să stea departe de locul aflării victimei, la o distanță ce îi asigură acesteia securitatea, excluzând orice contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau alt mod. În același timp, agresorului îi va fi interzis să se apropie de anumite locuri: locul de muncă al victimei, cel de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată de frecventează.

Modificările acordă posibilitate victimei, membrilor familiei acesteia, să fie monitorizați printr-un sistem electronic de supraveghere, de tipul unui telefon GSM mic, dacă aceștia își exprimă acordul în formă scrisă. Noile reglementări se propun să intre în vigoare la expirarea termenului de 6 luni de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Concluzii Analiza cadrului normativ internațional și cel național ne-a permis să constatăm că la nivel internațional în reglementările cu privire la fenomenul studiat se utilizează două noțiuni: „violența domestică” și „violența în familie”, dar în legislația Republicii Moldova este acceptat termenul „violența în familie”.

Cea mai mare importanță în ghidarea acțiunilor vizând diminuarea fenomenului studiat revine primului instrument obligatoriu din punct de vedere juridic din Europa – Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței domestice, adoptate de Consiliul Europei în data de 07 aprilie 2011, semnată de Republica Moldova la 06 februarie 2017.

Semnarea Convenției de la Istanbul a intensificat procesul de armonizare a legislației naționale la standardele internaționale și europene în domeniul drepturilor omului. Elaborarea Raportului analitic și cuprinzător privind compatibilitatea legislației Republicii Moldova cu Convenția de la Istanbul, inclusiv a Raportului de compatibilitate a normelor penale naționale referitoare la infracțiunile privind viața sexuală cu standardele internaționale în domeniu au fost premise solide de inițiere a activității de ajustare a legislației naționale la prevederile standardelor internaționale.

Un instrument internațional de protecție a victimelor violenței în familie a servit Directiva 2011/99/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind ordinul

⁴⁶¹ <https://newsmaker.md/ro/agresorii-familiali-vor-fi-obligati-sa-poarte-bratar-pentru-monitorizare-electronica/>

european de protecție. Articolul 2 din această Directivă definește ordinul european de protecție și, „măsură de protecție”. Ordinul european de protecție are ca obiectiv protejarea victimelor oricărei forme de violență, pe când ordinul național are un câmp de incidență mai restrâns, limitat doar la victimele violenței în familie.

În contextual acțiunilor întreprinse, remarcăm și importanța primului document de politici în acest domeniu-Strategia națională de prevenire a violenței în familie pe anii 2018-2023 și a Planului de acțiuni pentru anii 2018-2020⁴⁶². Strategia are la baza sa abordarea prin prisma a 4P: prevenire, protecție, investigarea / urmărirea în justiție și politici integrate.

Concomitent cu eforturile întreprinse pe plan legislativ s-au întreprind o serie de acțiuni în vederea eficientizării mecanismelor practice de răspuns la cazurile de violență în familie. Pe domeniile ordine publică, medical și social au fost aprobate: *Instrucțiunea metodică privind intervenția Poliției în soluționarea cazurilor de violență în familie*⁴⁶³; *Instrucțiunea privind intervenția structurilor teritoriale de asistență socială în cazurile de violență în familie*⁴⁶⁴ și *Instrucțiunea privind intervenția instituțiilor medicale în cazurile de violență în familie*⁴⁶⁵.

În cadrul platformei Centrului de asistență și protecție de la nivel național, pe parcursul perioadei 2017-2020⁴⁶⁶ au beneficiat de asistență 550 de victime (adulți) ale violenței în familie și 163 de copii. Au fost deschise două centre noi (or. Anenii Noi și UTA Găgăuzia)⁴⁶⁷.

La 9 decembrie 2019, s-a lansat pagina web <http://antiviolența.gov.md/ru/> prin intermediul căreia se asigură o platformă informativă dedicată prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, pentru un acces mai bun la informații privind mecanismul de soluționare a cazurilor de violență în familie, infrastructura de servicii sociale pentru victimele violenței domestice.

Din luna decembrie 2017, statul finanțează **Serviciul de asistență telefonică gratuită pentru victimele violenței în familie și violenței împotriva femeilor**⁴⁶⁸.

4. PREVENIREA ȘI COMBATEREA VIOLENȚEI (INTRA)FAMILIALE

4.1 Violența (intra)familială în practica judiciară

În conformitate cu Raportul „Implementarea legislației Republicii Moldova cu privire la violența în familie”⁴⁶⁹, **în perioada de până la 2012**, colaboratorii organelor de drept și ai justiției, alți specialiști implicați în procesul de combatere a violenței în familie deseori împărtășeau punctul de vedere dominant în societate că „în anumite momente femeia merită să fie bătută” sau că „femeia trebuie să tolereze violența pentru a păstra familia” etc. Din aceste considerente, o parte a reprezentanților structurilor abilitate nu percepeau adecvat pericolul social al violenței în familie, aceasta determinându-le, în consecință, comportamentul. Judecătorii

⁴⁶² HOTĂRÎREA Guvernului nr. 281/2018. S-a asigurat revizuirea la mijloc de termen a Strategiei <https://moldova.unwomen.org/ro/biblioteca-digitala/publicatii/2020/09/raport-de-evaluare-gbv>. Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei pentru 2021-2023 a fost dezvoltat și se află în proces de consultare.

⁴⁶³ ORDINUL IGP nr. 360/2018

⁴⁶⁴ ORDINUL MSMPS nr. 903/2019

⁴⁶⁵ ORDINUL MSMPS nr. 1167/2019

⁴⁶⁶ 2017=202 adulți și 72 minori; 2018= 147 adulți și 41 minori; 2019= 112 adulți și 32 minori; 89 adulți și 18 minori.

⁴⁶⁷ RAPORTUL NAȚIONAL în contextual celui de-al treilea ciclu de Evaluare Periodică Universală a respectării drepturilor omului. Martie 2021. Chișinău, 2021, p.24.

⁴⁶⁸ Telefonul de încredere pentru femei și fete sporește nivelul de informare a populației asupra fenomenului violenței în familie și oferă consiliere psiho-emoțională, în contextul asigurării protecției victimelor violenței în familie și a violenței împotriva femeilor. Serviciul dat oferă consilierea apelanților, în regim de 24 din 24 de ore, 7 zile pe săptămână privind prevenirea violenței în familie, precum și serviciile disponibile pentru subiecții violenței în familie.

⁴⁶⁹ <https://www.cnpac.md/ro/studiu-implementarea-legislației-republicii-moldova-cu-privire-la-violența-in-familie-2012/>

frecvent nu emiteau ordine de protecție în intervalul de 24 de ore prevăzut de lege. Mai mult, judecătorii nu specificau distanțele și locațiile în ordinele de protecție emise și astfel lăsau victimele în condiții nesigure. În cele din urmă, iminența și eficacitatea unui ordin de protecție era compromisă de judecătorii care nu comunicau prompt tuturor părților despre emiterea ordinului⁴⁷⁰.

În urma analizei situației existente până în anul 2017, s-a constatat că poliția deseori omitea să întreprindă acțiuni ferme pentru asigurarea executării măsurilor de protecție. Astfel, deseori în cazurile încălcării ordonanțelor de protecție nu erau întreprinse acțiuni decisive pentru a înlătura pericolul unor eventuale violențe și a asigura protecție eficientă victimelor, iar ponderea ordonanțelor care nu se executau în diferite localități este diferită, ajungând până la 35%-40% din totalul ordonanțelor de protecție emise⁴⁷¹. În perioada de referință, procedurile de monitorizare a executării ordonanțelor de protecție erau lacunare, lipsa reacția promptă de contracarare a cazurilor de încălcare a ordinelor de restricție și a ordonanțelor de protecție. Lipsa un mecanism funcțional de asigurare a informării victimelor violenței în familie despre eliberarea agresorului din detenție.

Deseori sancțiunile aplicate agresorului nu erau eficiente, proporționale și disuasive, luând în considerare gravitatea faptelor. În anul 2016, instanțele de judecată au finalizat examinarea judiciară a 1069 cauze penale privind infracțiunile de violență în familie, cu pronunțarea a 1005 sentințe de condamnare în privința a 1005 persoane. În 422 de cazuri, ceea ce constituie 41,9 % din numărul de condamnări, față de 23 inculpați a fost aplicată pedeapsa sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității, pedeapsa închisorii cu suspendarea condiționată a executării pedepsei a fost aplicată în privința a 377 persoane (37,5%), închisoarea cu executarea reală a fost aplicată în privința a 202 persoane (20%) și pentru 4 condamnați (0,39%) s-a stabilit pedeapsă sub formă de amendă.

Așadar, în anul 2016, potrivit statisticilor oficiale, au fost înregistrate 10.459 sesizări despre comportamentul violent în familie, iar autoritățile statului au aplicat sancțiuni în 1005 cazuri (9,6%). Pedeapsa cu închisoarea a fost aplicată în privința a 202 persoane, ceea ce constituie circa 1,9% din numărul total de cazuri sesizate⁴⁷². Această proporționalitate de aplicare a categoriilor pedepselor penale agresorilor familiari era o practică care funcționa cu mici devieri de mai mulți ani. Circa 80% dintre agresorii familiari condamnați rămâneau în mediul familial, prelungind să se manifeste violent în raport cu membrii familiei. În conformitate cu practica internațională, pe lângă sancțiunile de ordin general, agresorii sunt obligați să urmeze programe orientate spre responsabilizare și schimbarea comportamentului violent. Lipsesc date statistice referitoare la numărul de cauze în care pedeapsa a fost însoțită de obligarea condamnatului să participe la un program special de tratament sau de consiliere în vederea reducerii comportamentului violent. Din practică se cunoaște însă că numărul acestor cauze este neînsemnat. Această stare de lucruri este determinată, inclusiv de factori obiectivi (lipsa centrelor/serviciilor de reabilitare și a programelor de consiliere și resocializare a agresorilor

---

⁴⁷⁰ <https://www.cnpac.md/ro/studiu-implementarea-legislatiei-republicii-moldova-cu-privire-la-violenta-in-familie-2012/>

⁴⁷¹ STRATEGIA NAȚIONALĂ DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A VIOLENȚEI FAȚĂ DE FEMEI ȘI VIOLENȚEI ÎN FAMILIE PENTRU PERIOADA 2018-2023// Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului nr.281 din 3 aprilie 2018

⁴⁷² STRATEGIA NAȚIONALĂ DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A VIOLENȚEI FAȚĂ DE FEMEI ȘI VIOLENȚEI ÎN FAMILIE PENTRU PERIOADA 2018-2023// Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului nr.281 din 3 aprilie 2018

familiali; organele de probațiune nu dispun de resurse necesare pentru a prelua această sarcină). În acest context, menționăm persistența următoarelor probleme:

a) lipsa programelor de consiliere a persoanelor condamnate/sanctionate pentru fapte de violență în familie, inclusiv aflate în detenție;

b) lipsa unei practici judiciare de aplicare frecventă a măsurii de obligare a agresorului să participe la programe probaționale pentru reducerea comportamentului violent.

Este de reținut faptul că stuația în domeniu pe parcursul ultimilor ani se ameliorează. Astfel, în cadrul unui studiu⁴⁷³ a fost realizat procesul de monitorizare a ședințelor de judecată, (perioada mai 2017 – februarie 2018). Monitorizarea a cuprins câteva categorii de cauze cu subiect sensibil, cărora le este caracteristic un grad sporit de vulnerabilitate a victimelor. Au fost monitorizate 158 de cauze, selectate aleatoriu, inclusiv 128 de cauze din cele aflate pe rol în Judecătoria Chișinău și 30 de cauze examinate în Curtea de Apel Chișinău. **Rezultatele programului de monitorizare a ședințelor de judecată, realizat timp de circa 9,5 luni, a relevat anumite progrese în relațiile justițiar – justițiabil, fiind vorba, în special, de victimele violenței bazate pe gen, inclusiv violența în familie și traficul de persoane⁴⁷⁴.** Specificul acestor categorii de crime/contravenții și impactul lor asupra victimelor și anturajului lor este mai bine înțeles de unii judecători și participanți la proces, iar în cazul violenței în familie – și impactul asupra institutului familiei ca element fundamental al unei societăți prospere. Totuși mai rămân actuale multe probleme care implică consolidarea eforturilor pentru îmbunătățirea stării de lucruri în procesul exercitării actului de justiție pe aceste cauze.

Analiza acțiunilor poliției, de asemenea, demonstrează o anumită îmbunătățire a activității. Astfel, în anul 2019 /față de anul precedent (2019/2018), au fost înregistrate 2597/2655 cazuri de violență în familie. Dintre acestea, 269/998 au întrunit elementele constitutive ale componentei de infracțiune, cu 2,9% în descreștere față de anul precedent, iar 1589/1657 cazuri au întrunit elementele constitutive ale componentei de contravenție, ceea ce reprezintă diminuarea acestora cu 4,1% față de 2018. În funcție de calificarea juridică a faptei, dintre cele 969 infracțiuni comise în sfera relațiilor familiale, 871 vizează violența în familie (articolul 201 **1** CP), dintre care: 464 cazuri de maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății - lit. a), alin. (1); 128 cazuri de izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei - lit. b), alin. (1); 1 caz exprimat prin privarea victimei de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare - lit. c), alin. (1); 66 cazuri de aplicare a violenței asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei - lit. a), alin. (2); 18 cazuri de violență în familie săvârșite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție - lit. b), alin. (2); 130 cazuri de vătămare medie a integrității corporale sau a sănătății - lit. c), alin. (2); 36 infracțiuni care au provocat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății - lit. a), alin. (3); 7 cazuri de violență în familie manifestate prin determinarea victimei la sinucidere sau la tentativă de sinucidere - lit. b), alin. (3); 22 21 cazuri au fost înregistrate pentru comiterea actelor de violență în familie soldate cu decesul victimelor - alin. (4).

De asemenea, în anul 2019 au fost comise 29 omoruri (art. 145 CP), 38 violuri (art. 171 CP), precum și 31 acțiuni violente cu caracter sexual (art. 172 CP). Cu referință la contravențiile

⁴⁷³ MONITORIZAREA proceselor de judecată pe cauze de violență în familie, violență sexuală și trafic de ființe umane RAPORT//https://crjm.org/wp-content/uploads/2018/10/CDF_Monitorizare_web_RO.pdf

⁴⁷⁴ MONITORIZAREA proceselor de judecată pe cauze de violență în familie, violență sexuală și trafic de ființe umane RAPORT//https://crjm.org/wp-content/uploads/2018/10/CDF_Monitorizare_web_RO.pdf

de violență în familie, amintim că la 16.09.2016 au intrat în vigoare modificări la legislația privind prevenirea și combaterea violenței în familie, fiind reglementată sancțiune contravențională a agresorului în baza art.781 Cod contravențional (violența în familie)⁴⁷⁵. În anul 2019, de către angajații Serviciilor securitate publică, în calitate de agent constatator au fost inițiate 1589 cauze contravenționale, ca rezultat fiind supuși arestului contravențional 121 contravenienți. În privința a 631 persoane a fost aplicată sancțiunea sub formă de muncă în folosul comunității, respectiv, 11 contravenții au fost clasate și 826 în curs de examinare. Conform rezultatelor analizei infrafracțiunilor comise în sfera relațiilor familiale, urmare acțiunilor violente ale agresorilor, victime au devenit 761 femei - inclusiv 74 minori; precum și 208 bărbați - inclusiv 23 minori. Agresori sunt 857 bărbați și 112 femei. Referitor la contravențiile de violență în familie, victime au devenit 1495 femei, 52 copii și 42 bărbați, iar agresori - 1508 bărbați, 75 femei și 6 minori. Măsuri de protective stabilite Conform lit. n), art. 21 din Legea nr. 320/2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, una din atribuții constă în asigurarea protecției victimelor violenței în familie și supravegherea executării măsurilor de protecție aplicate în conformitate cu legislația. În acest context, pe parcursul anului 2019, întru asigurarea drepturilor și siguranței victimelor, de către ofițerii din cadrul subdiviziunilor teritoriale de poliție, au fost înaintate 321 demersuri către instanțele judecătorești, privind aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în familie, fiind eliberate 301 ordonanțe de protecție (20 demersuri au fost respinse)⁴⁷⁶.

Totodată, conform atribuțiilor funcționale, Poliția a supravegheat executarea a 710 ordonanțe de protecție (cu 44 mai multe decât anul precedent), dintre acestea, 491 ordonanțe de protecție emise de instanțele judecătorești pentru victimele femei, 9 pentru victimele copii, 180 pentru victime femei și copii, și 30 ordonanțe pentru victime bărbați. Conform lit. n), art. 21 din Legea nr. 320/2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, una din atribuții constă în asigurarea protecției victimelor violenței în familie și supravegherea executării măsurilor de protecție aplicate în conformitate cu legislația. În acest context, pe parcursul anului 2019, întru asigurarea drepturilor și siguranței victimelor, de către ofițerii din cadrul subdiviziunilor teritoriale de poliție, au fost înaintate 321 demersuri către instanțele judecătorești, privind aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în familie, fiind eliberate 301 ordonanțe de protecție (20 demersuri au fost respinse). Totodată, conform atribuțiilor funcționale, Poliția a supravegheat executarea a 710 ordonanțe de protecție (cu 44 mai multe decât anul precedent), dintre acestea, 491 ordonanțe de protecție emise de instanțele judecătorești pentru victimele femei, 9 pentru victimele copii, 180 pentru victime femei și copii, și 30 ordonanțe pentru victime bărbați⁴⁷⁷.

În 288 de cazuri a fost constatată încălcarea obligațiilor, fiind inițiate același număr de cauze penale în temeiul art. 3201 Cod penal Neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violentei în familie.

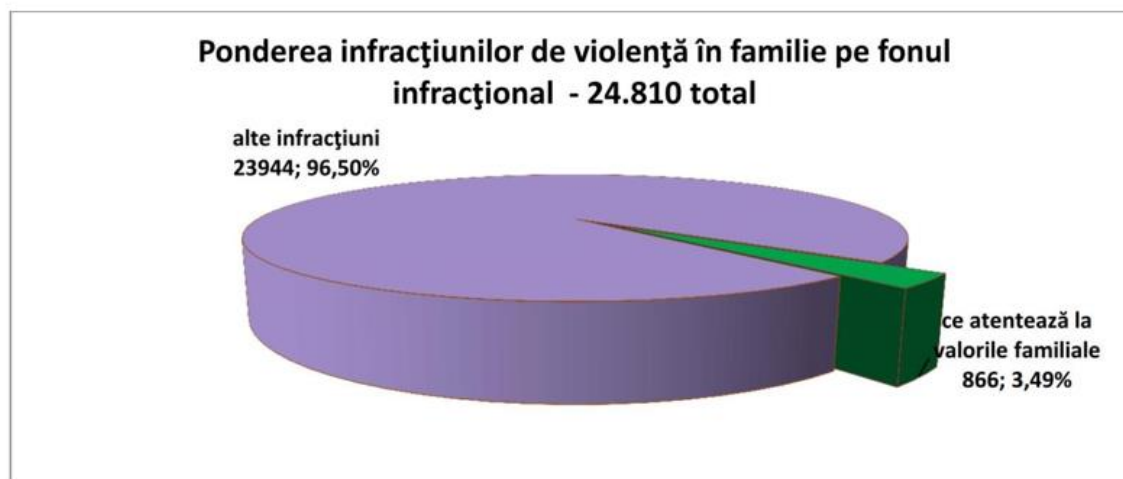
⁴⁷⁵ RAPORTUL pentru anul 2019 cu privire la violența în familie. Chișinău, 2020//<http://antiviolența.gov.md/wp-content/uploads/2020/08/Raportul-pentru-anul-2019-cu-privire-la-violența-n-familie-.pdf>

⁴⁷⁶ RAPORTUL pentru anul 2019 cu privire la violența în familie. Chișinău, 2020//<http://antiviolența.gov.md/wp-content/uploads/2020/08/Raportul-pentru-anul-2019-cu-privire-la-violența-n-familie-.pdf>

⁴⁷⁷ RAPORTUL pentru anul 2019 cu privire la violența în familie. Chișinău, 2020//<http://antiviolența.gov.md/wp-content/uploads/2020/08/Raportul-pentru-anul-2019-cu-privire-la-violența-n-familie-.pdf>

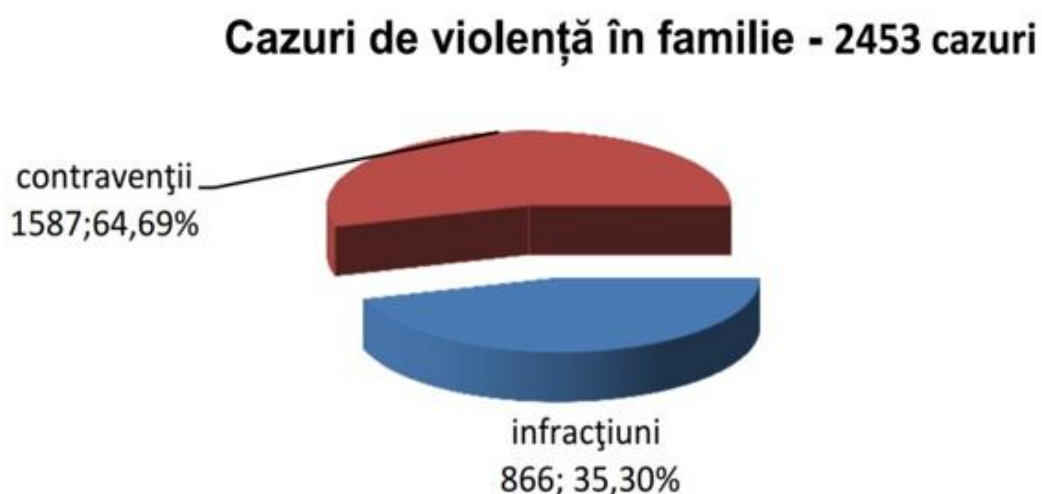
Pe parcursul anului 2020 comparat, **866/969 -10,63%** infracțiuni s-au referit la categoria celor ce atentează la valorile familiei, constituind 3,49% din numărul total de infracțiuni (24810).

FIGURA: Dinamica infracțională în comparație cu numărul infracțiunilor săvârșite la categoria ce atentează la valorile familiale.

(Sursa: Raportul pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021)

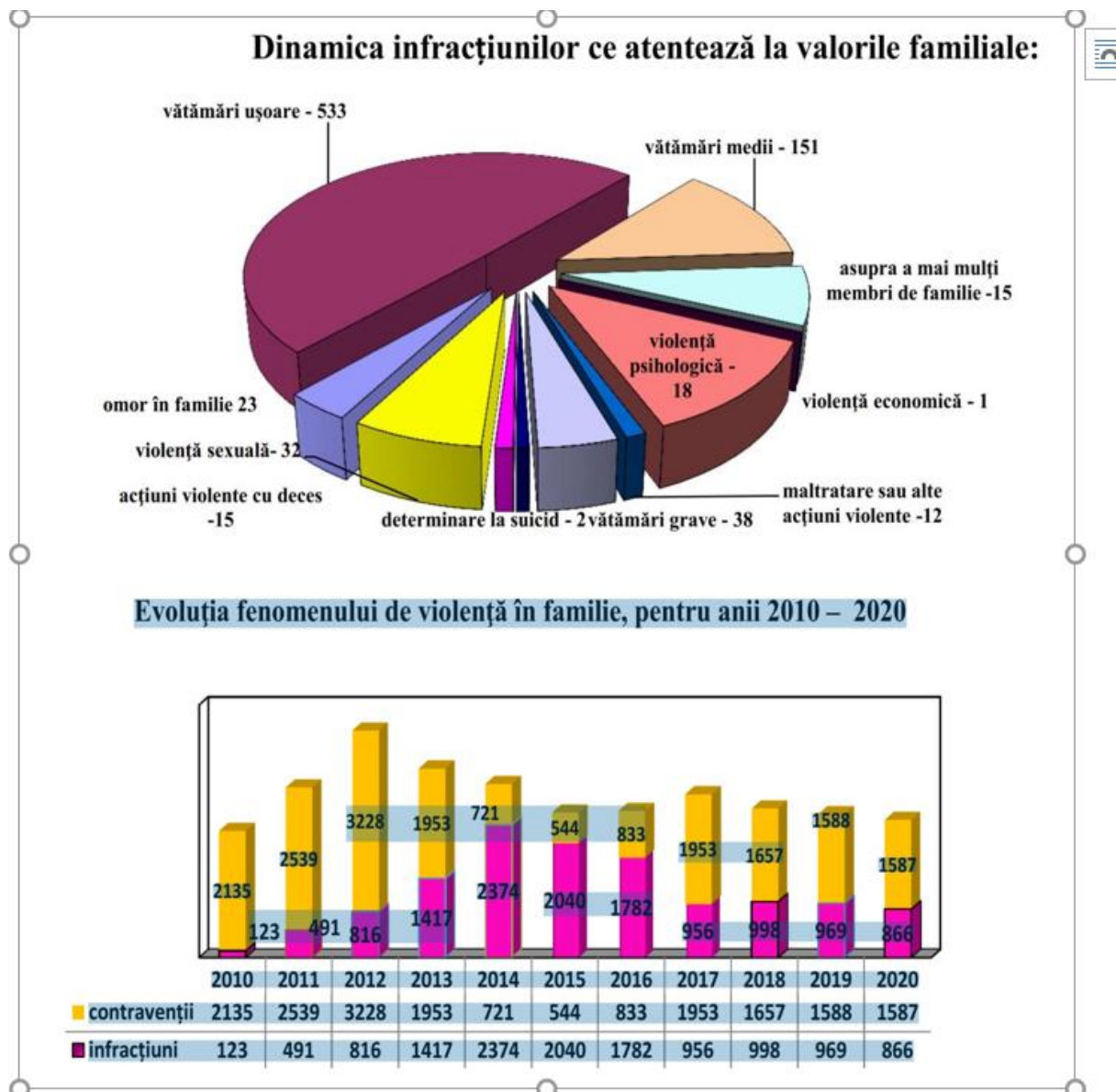
Cu referire la categoria ce atentează la valorile familiale se constată că în anul 2020 au fost constatate **2453/2597 sau -5.54%** cazuri de violență în familie, dintre care: - **866/969 - 10.63%** cazuri, au întrunit elementele constitutive ale componentei de infracțiune;
- iar **1587/1589 -0.13%** cazuri, au întrunit elementele constitutive ale componentei de contravenție (art.78¹ Cod contravențional)⁴⁷⁸.

(Sursa: Raportul pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021)

⁴⁷⁸ RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021, p. 26

În funcție de calificarea juridică a faptei, în sfera relațiilor familiale au fost comise **866/969**; infracțiuni, printre care **23/29** omoruri (art. 145 Cod penal), **811/871**; infracțiuni ce vizează violența în familie (art. 201¹ Cod penal), **30/38**; violuri (art. 171 Cod penal).

(Sursa: Raportul pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021)

După clasificarea infracțiunilor săvârșite în cadrul relațiilor familiale este de menționat că:

- potrivit alin. (1) lit. a) art. 201¹ Cod penal (*maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății*) au fost înregistrate **533** infracțiuni.
- potrivit alin.(1) lit. b) art. 201¹ Cod penal (violența psihologică și anume izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei, au fost înregistrate **18** cazuri și **1** caz de violență exprimată prin privarea victimei de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare.

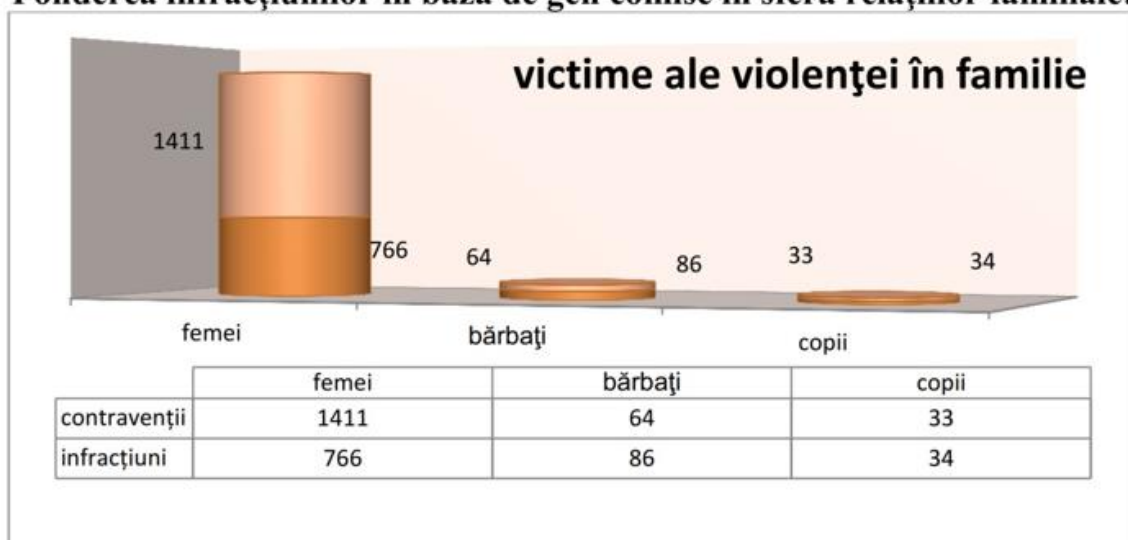
De asemenea pentru aplicarea violenței asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei alin. (2) lit.a) art. 201¹ Cod penal, fiind înregistrate **15** cazuri și **12** cazuri de violență în familie săvârșite în legătură cu eliberarea ordonanței de protecție alin. (2) lit.b).

Totodată, **151** cazuri au fost calificate în baza elementelor constitutive ale componenței de infracțiune prevăzută de alin.(2) lit.c) art.201¹ Cod penal (*vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății*).

În ceea ce privește provocarea vătămărilor grave au fost înregistrate **38** de cazuri în baza elementelor constitutive ale componenței de infracțiune prevăzută de alin.(3) lit. a) art.201¹ Cod penal, **2** cazuri de violență în familie prin determinarea victimei la sinucidere sau la tentativă de sinucidere alin.(3) lit.b). La fel, **15** cazuri de violență în familie s-au soldat cu decesul victimelor, urmare vătămărilor corporale incompatibile cu viața.

Analiza infracțiunilor în baza de gen comise în sfera relațiilor familiale, denotă faptul că, urmare acțiunilor violente comise de către agresori în cadrul familiei, victime au devenit **766** femei; femei cu copii **158**, victime copii **34**, victime bărbați – **86**, iar agresorii fiind **786** bărbați și **111** femei. După aspectul contravențional al fenomenului violență în familie, constatăm că victime au devenit **1.411** femei; **33** copii; și **64** bărbați, iar agresori fiind **1503** bărbați; **70** femei și un minor⁴⁷⁹.

Ponderea infracțiunilor în baza de gen comise în sfera relațiilor familiale:

(Sursa: RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021, p. 28).

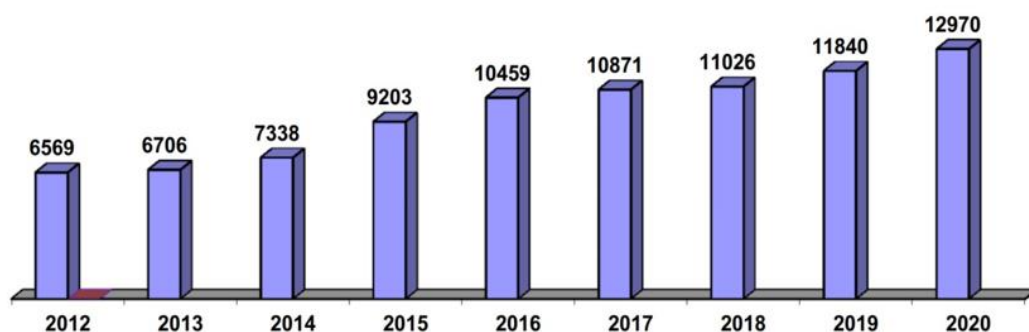
În aspect de măsură coercitivă, pe parcursul anului 2020, în baza a **1.587** cauze contravenționale, în privința a:

- **53 contravenienți** a fost aplicat arestul contravențional;
- **377 contravenienți** a fost aplicată munca neremunerată în folosul comunității; - **1.162 cauze** contravenționale se află în proces de examinare;
- **o cauză** contravențională a fost clasată.

⁴⁷⁹ RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021, p. 28

Cu referire la raportarea cazurilor suspecte de comitere a violenței în familie, se contată că, pe parcursul anului 2020, Poliția a înregistrat **12.970** adresări referitoare la alte informații cu privire la infracțiuni și incidente, ce vizează conflictele în cadrul relațiilor familiale, din ele **1408** cazuri au fost autosesizări ale ofițerului de sector.

Dinamica adresărilor despre cazurile de violență în familie, pe parcursul anilor 2012 - 2020:

(Sursa: Raportul pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021)

Urmare, acțiunilor organului de urmărire penală, agenților constatori, întreprinse în cadrul acumulării probatoriului se constată că:

- **1012** cazuri au fost examinate prin prisma art.274 Cod de procedură penală, prin ordonanța procurorului fiind dispusă inițierea a **117** proceduri contravenționale; - pentru alte **811** cazuri a fost inițiată procedura penală în baza elementelor constitutive ale componenței de infracțiune prevăzută de art. 201¹ (*Violența în familie*) Cod penal; în cazul a **97** sesizări a fost refuzat în pornirea urmăririi penale din lipsa elementelor constitutive ale componenței de infracțiune, prevăzută de art. 201¹ Cod penal;

- și **9** procese - penale se aflau în gestiunea ofițerilor de urmărire penală.⁴⁸⁰

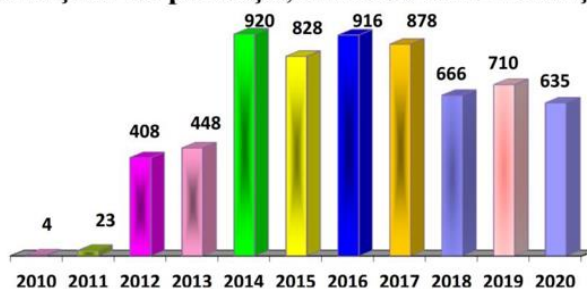
Pentru a asigura victimelor violenței în familie o protecție imediată și eficientă, începând cu 2017, Poliția aplică ordine de restricție de urgență, prin care are loc înlăturarea imediată a agresorului din locuința comună și stabilirea unor interdicții, asigurând siguranța victimei și altor membri ai familiei. Ordinul de restricție de urgență se eliberează pe un termen de până la 10 zile, timp în care victima se poate adresa în instanță pentru obținerea ordonanței de protecție și restabilirea drepturilor. În anul 2019, Poliția a eliberat 4250 ordine de restricție de urgență în privința agresorilor familiari, cu 373 mai multe decât anul precedent (creștere de +9,62%).

Pe parcursul anului 2020, În vederea asigurării protecției victimelor violenței în familie, din **635/710 -10,56% ordonanțe de protecție**, emise de către instanțele judecătorești, **302** ordonanțe de protecție au fost emise la demersul ofițerului de sector, **10** ordonanțe – la demersul

⁴⁸⁰ RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021, p. 29.

organului de urmărire penală, 4 – la demersul procurorului, 276 ordonanțe – la cererea directă a victimelor sau reprezentanților lor legali și 43 – la demersul altor autorități⁴⁸¹.

Dinamica ordonanțelor de protecție, emise de către instanțele judecătorești:

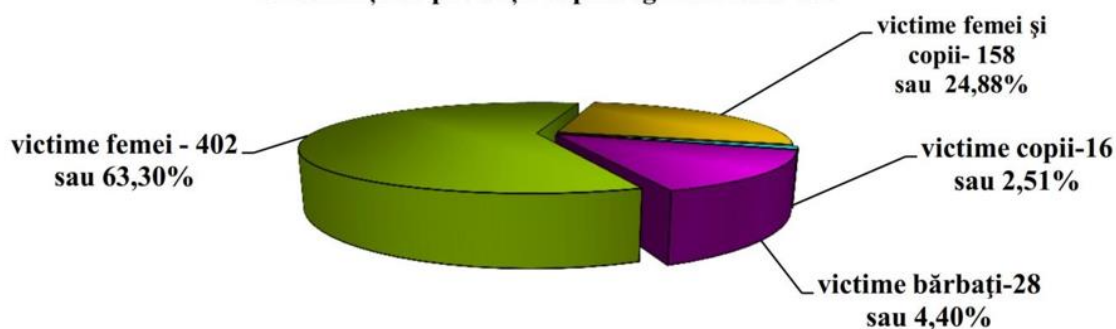

(Sursa: Raportul pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021)

De către Poliție, în anul 2020, au fost supravegheate 402/491 ordonanțe de protecție emise pentru victimele femei, 16 pentru victimele copii, 158 pentru victimele femei și copii și 28 ordonanțe pentru victimele bărbați.

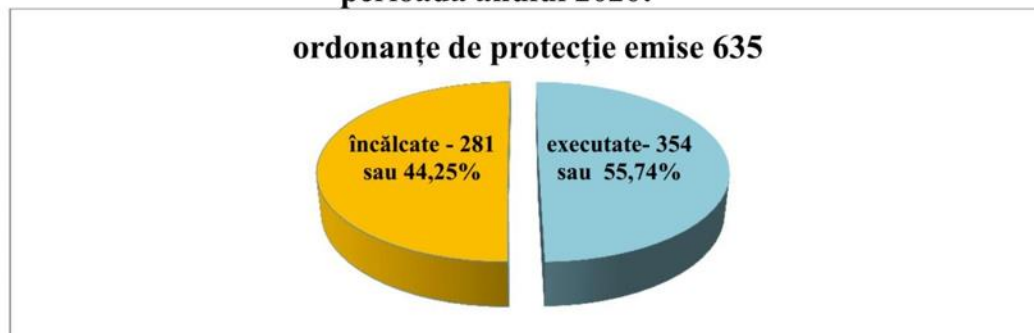
Dinamica ordonanțelor de protecție supravegheate de către Poliție

Ordonanțe de protecție supravegheate total 635

În procesul supravegheerii modului de respectare a măsurilor de protecție, s-a constatat că de către agresori, au fost încălcate 281/288 ordonanțe de protecție, în acest sens fiind inițiate cauze penale în baza elementelor constitutive ale componenței de infracțiune prevăzute de art. 320¹ Cod penal⁴⁸².

Ponderea ordonanțelor de protecție executate, în raport cu cele încălcate pentru perioada anului 2020:

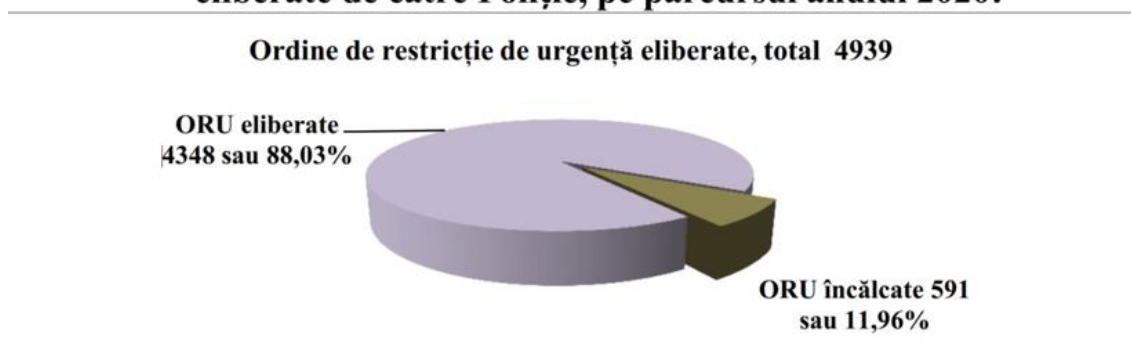
⁴⁸¹ RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021, p. 29.

⁴⁸² RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021, p. 30.

(Sursa: Raportul pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021)

În anul 2020, Poliția a eliberat **4939/4250 +16,21** ordine de restricție de urgență, în privința agresorilor familiari. Din ele **37** ordine de restricție de urgență au fost contestate cu recurs în procedura contenciosului administrativ, **32** fiind lăsate în vigoare și **5** se află la etapa de examinare de către instanță. Pentru încălcarea măsurilor de protecție, stabilite prin ordinul de restricție de urgență, în privința a **591/553 +6,87%** agresori familiari, au fost pornite proceduri contravenționale conform elementelor constitutive ale componenței de contravenție prevăzută de art. 318¹ Cod contravențional⁴⁸³.

Ponderea ordinelor de restricție de urgență încălcate, comparativ cu cele eliberate de către Poliție, pe parcursul anului 2020:

(Sursa: Raportul pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021)

Este de reținut și importanța parteneriatelor în activitatea Poliției în acest domeniu.

Astfel, pe parcursul anului 2019, Poliția, în comun cu alte autorități competente în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, au realizat 1198 intervenții în cadrul echipelor multidisciplinare. În perioada menționată au fost efectuate activități de prevenire în privința a 4085 agresori, aflați la evidență. Din numărul total de agresori aflați la evidență, 3873 sunt bărbați, iar 212 femei. Concomitent, Poliția a asigurat asistență și protecție victimelor, prin întocmirea a 2753 planuri personalizate de siguranță. Adicional, în scopul asigurării drepturilor victimei la asistență pentru recuperare fizică, psihologică și socială, 2107 cazuri au fost referite și altor autorități pentru acordarea serviciilor corespunzătoare, dintre care 1760 către asistentul social, 259 către Direcțiile raionale de 24 asistență și protecție a familiei, 49 către ONG-uri specializate, 4 către Centrele maternale pentru protecția și asistența victimelor, 75 către autoritățile tutelare în cazurile cu victime copii, 35 către serviciile psihologice din cadrul Inspectoratelor de poliție pentru acordarea consilierii psihologice primare victimelor aflate în stare de criză⁴⁸⁴.

În ceea ce privește activitatea organelor procuraturii în vederea realizării obiectivului, stabilit prin art. 8 alin. (1) lit. d), alin. (11) lit. d) din Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, remarcăm că au fost analizate cauzele penale de violență în familie, soldate cu deces sau vătămare gravă a integrității corporale a victimelor, în perioada

⁴⁸³ RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021, p. 31

⁴⁸⁴ RAPORTUL pentru anul 2019 cu privire la violența în familie. Chișinău, 2020//<http://antiviolența.gov.md/wp-content/uploads/2020/08/Raportul-pentru-anul-2019-cu-privire-la-violența-n-familie-.pdf>

anilor 2016 – 2019 (10 luni). Dreptul la viață, precum și dreptul persoanei la integritate fizică și psihică sunt drepturi naturale, inerente ființei umane, făcând parte din categoria inviolabilităților. În perioada anilor 2016 – 2019 (10 luni) a fost pornită urmărirea penală în 340 cauze penale (65 cauze în 10 luni ale anului 2019, 98 în anul 2018, 101 în anul 2017 și 76 în anul 2016) privind violența în familie⁴⁸⁵.

Numărul cauzelor penale privind violența domestică soldate cu deces și vătămarea gravă a integrității corporale a victimelor este relativ constant. În perioada anilor 2016 – 2019 Procuratura a deferit justiției 259 cauze pe cazuri de violență în familie soldate cu deces și vătămarea gravă a integrității corporale a victimei, 17 cauze penale au fost expediate în instanță de judecată pentru aplicarea măsurilor cu caracter medical; a suspendat urmărirea penală în temeiul art. 287¹ Cod de procedură penală în 6 cauze penale; a conexas 2 dosare; a încetat urmărirea penală pe varii motive în 23 cauze (9 pe motive nereabilitare (deces, amnistie), 14 pe motive de reabilitare (275 pct. 1 și pct. 3 Cod procedură penală) și 33 cauze sunt în stadiu de exercitare a urmăririi penale.

În perioada de referință, instanțele de judecată au pronunțat în privința făptuitorilor 240 sentințe de condamnare și 17 sentințe absolvire/eliberare a pedepsei și aplicare a unor măsuri de constrângere cu caracter medical.

În acest sens și în scopul realizării acțiunii 3.2.7. a obiectivului specific „asigurarea responsabilizării și resocializării agresorilor prin dezvoltarea serviciilor și mecanismelor de supraveghere” din Planul de acțiuni pentru anii 2018-2020 privind implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pentru anii 2018-2023⁴⁸⁶, aprobat, considerăm necesar de instituit un mecanism funcțional intersectorial de monitorizare și analiză a cazurilor penale referitoare la violența în familie, soldate cu deces și/sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor. Având în vedere că actualmente își desfășoară activitatea Consiliul Coordonator interministerial în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, care este responsabil de promovarea abordării multidisciplinare a aspectelor de prevenire și combatere a fenomenului violenței în familie în politicile și planurile naționale și sectoriale, propunem ca această activitate (de analiză a cazurilor penale referitoare la violența în familie, soldate cu deces și/sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor) să fie preluată de Consiliu⁴⁸⁷.

Analizând practica judiciară⁴⁸⁸, savantul autohton **Nicolae Corcea** a pus în evidență o caracteristică situațională care a fost observată în majoritatea cazurilor de violență în familie: **săvârșirea faptei în stare de ebrietate alcoolică**. Astfel, la momentul comiterii faptei, în stare de ebrietate alcoolică s-au aflat 165 de persoane, ceea ce constituie 80,88% din numărul total de cazuri (204). Starea de ebrietate alcoolică a fost recunoscută de către instanța de fond în calitate de circumstanță agravantă doar în 51 de cazuri, în majoritatea cazurilor instanțele de fond au trecut sub tăcere această împrejurare fără să se expună pe marginea acesteia. Într-un caz, pe lângă pedeapsa cu închisoarea în penitenciar de tip semiînchis, condamnatului i s-a aplicat

⁴⁸⁵ RAPORTUL pentru anul 2019 cu privire la violența în familie. Chișinău, 2020//<http://antiviolența.gov.md/wp-content/uploads/2020/08/Raportul-pentru-anul-2019-cu-privire-la-violența-n-familie-.pdf>

⁴⁸⁶ HOTĂRÎREA Guvernului nr. 281 din 03.04.2018//Monitorul Oficial din 13.04.2018, nr. 121-125, art. 348

⁴⁸⁷ RAPORTUL pentru anul 2019 cu privire la violența în familie. Chișinău, 2020//<http://antiviolența.gov.md/wp-content/uploads/2020/08/Raportul-pentru-anul-2019-cu-privire-la-violența-n-familie-.pdf>

⁴⁸⁸ CORCEA Nicolae. Violența în familie: aspect juridico-penal. Specialitatea – 554.01 Drept penal și execuțional penal. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2019//http://www.cnaa.md/files/theses/2019/54878/nicolae_corcea_thesis.pdf

măsura de constrângere cu caracter medical – tratament medical forțat de dezalcoolizare. Din analiza cauzelor am constatat că la unii a fost diagnosticat chiar alcoolismul cronic cu degradarea asociată a personalității, caz în care aplicarea unei singure pedepse penale este inutilă, fiind necesare măsuri de constrângere cu caracter medical. Cu toate că, conform datelor noastre empirice, am demonstrat că atentate intrafamiliale împotriva minorilor și vârstnicilor sunt extrem de răspândite, legea penală nu acordă protecție specială copiilor minori și persoanelor neputincioase (vârstnicilor, persoanelor cu handicap sau cu necesități speciale) care au devenit victime ale violenței în familie. Starea de neputință fizică sau psihică a victimei trebuie să fie preexistentă faptei, iar nu consecința acesteia. Întru înlăturarea lacunei determinate propunem introducerea în alin.(2) art.201¹ CP RM a unei variante agravate a violenței în familie, prin inserarea în textul legii a lit.b2) cu următorul conținut: „cu bună știință asupra unui minor sau cu bună știință asupra unei persoane care se află în stare de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, handicapului fizic sau psihic ori altui factor.

4.2 Caracteristica socio- criminologică a personalității agresorului și victimei în cazurile de violență în familie. Asistența victimelor violenței în familie.

Pentru a înțelege mai bine fenomenul violenței conjugale este important să cunoaștem caracteristicile de bază ale soțului/partenerului și în ce măsură violența față de femei variază în funcție de indicatorii care definesc statutul bărbaților și al femeilor:

- a) nivelul de studii al soțului/ partenerului;
- b) diferența de studii între soți/parteneri;
- c) diferența de vârstă între soți/parteneri;
- d) caracteristicile sociale/psihologice ale soțului/partenerului⁴⁸⁹.

Distribuția femeilor-victime și non-victime după nivelul de studii al soțului/partenerului. Indiferent de tipul de violență în familie, în structura femeilor-victime după nivelul de studii al soțului/partenerului predomină cazurile soților/partenerilor cu studii gimnaziale sau studii profesionale secundare. Nivelul de educație al soțului/partenerului s-a dovedit a fi important în survenirea unei sau altei formte de violență. Astfel, cel mai puțin probabil pot suferi în urma violenței fizice femeile soții/partenerii cărora au studii superioare (6,4% din total victime). În cazul violenței psihologice sau sexuale ponderea femeilor din această categorie este mai mare (11,8% și, respectiv, 15,4%), dar nu depășește ponderea femeilor care nu au mai suferit ca urmare a acțiunilor violente din partea soților/partenerilor cu studii superioare.

În general, **rata de prevalență a violenței este mai mică atunci când soțul are un nivel de studii mai înalt sau ambii soți/parteneri au același nivel de studii**⁴⁹⁰.

Probleme ce afectează soțul/partenerul

Studiile empirice demonstrează că indiferent de tipul violenței, cele mai dominante probleme indicate de femeile-victime sunt problemele de ordin familial și consumul de alcool, după care urmează problemele de ordin economic, cum ar fi lipsa locului de muncă.

Dacă ne referim la anumite tipuri de violență, atunci remarcăm că **fiecare a doua victimă a afirmat că principala problemă a soțului/partenerului este consumul excesiv de alcool,**

⁴⁸⁹ „VIOLENȚA față de femei în familie în Republica Moldova” Ediția 1, 2011//https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Violenta/Raport_violenta_fam.pdf.

⁴⁹⁰ „VIOLENȚA față de femei în familie în Republica Moldova” Ediția 1, 2011//https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Violenta/Raport_violenta_fam.pdf.

totodată fiind menționată și existența unor probleme familiale (20110. Cazurile de violență fizică, de asemenea, au mai mare probabilitate de a surveni atunci când soțul/partenerul are problemele cu consumul de alcool, dar și de ordin familial, însă acestea sunt menționate mai rar de către femeile-victime ale violenței fizice.

Situația economică și eventual lipsa locurilor de muncă este un alt factor menționat de către fiecare a cincea femeie-victimă a violenței fizice sau sexuale, iar în cazul violenței psihologice această problemă este raportată de către circa 23% din victime. Se înregistrează o tendință vizibilă de majorare a cazurilor femeilor-victime care au suferit de acțiuni violente pe parcursul ultimilor 12 luni din partea soțului/partenerului stresat/iritat din cauza problemelor în familie și lipsei unui loc de muncă.

Studiile relevă o anumită dependență dintre starea civilă a femeii și probabilitatea survenirii experienței de violență. Femeile divorțate și cele separate sunt afectate cel mai mult de violența din partea foștilor soți/parteneri, iar femeile aflate în relații de concubinaj sunt afectate într-o proporție mai mică de violență din partea partenerului.

Ratele prevalenței descresc, deși lent, odată cu creșterea nivelului de studii al femeilor. Astfel, **cele mai mici rate de prevalență au fost înregistrate în cazul femeilor cu studii superioare.** Această constatare confirmă argumentele teoriilor feministe, conform cărora femeile cu un nivel mai înalt de educație sunt mai capabile nu doar să-și asigure independența economică, dar și posibilitatea să negocieze mai bine o relație cu drepturi egale între parteneri și în familie. Ca rezultat, sunt reduse la minim șansele bărbatului de a exercita control și presiune față de femeie și de a recurge la violență pentru a menține relațiile tradiționale de gen⁴⁹¹.

Infracțiunile de violență în familie sunt cel mai des săvârșite de către persoanele de sex masculin în proporție de aproximativ 93,44% în raport cu cele săvârșite de către persoane de sex feminin care au o rată de aproximativ 6,55%. Se consideră că persoanele cu vârsta cuprinsă între 26-50 de ani constituie acea parte a populației care are un rol activ în plan social. În relațiile de familie pentru acest grup sunt caracteristice situațiile de lipsă a afecțiunilor, incompatibilitatea caracterelor, infidelitate, consumul excesiv de băuturi alcoolice, fapt ce favorizează și condiționează relații de conflict⁴⁹².

Cu referință La anul 2020, analiza infracțiunilor în baza de gen comise în sfera relațiilor familiale, denotă faptul că, urmare acțiunilor violente comise de către agresori în cadrul familiei, victime au devenit **766** femei; femei cu copii **158**, victime copii **34**, victime bărbați – **86**, iar agresorii fiind **786** bărbați și **111** femei. După aspectul contravențional al fenomenului violență în familie, constatăm că victime au devenit **1.411** femei; **33** copii; și **64** bărbați, iar agresori fiind **1503** bărbați; **70** femei și un minor⁴⁹³

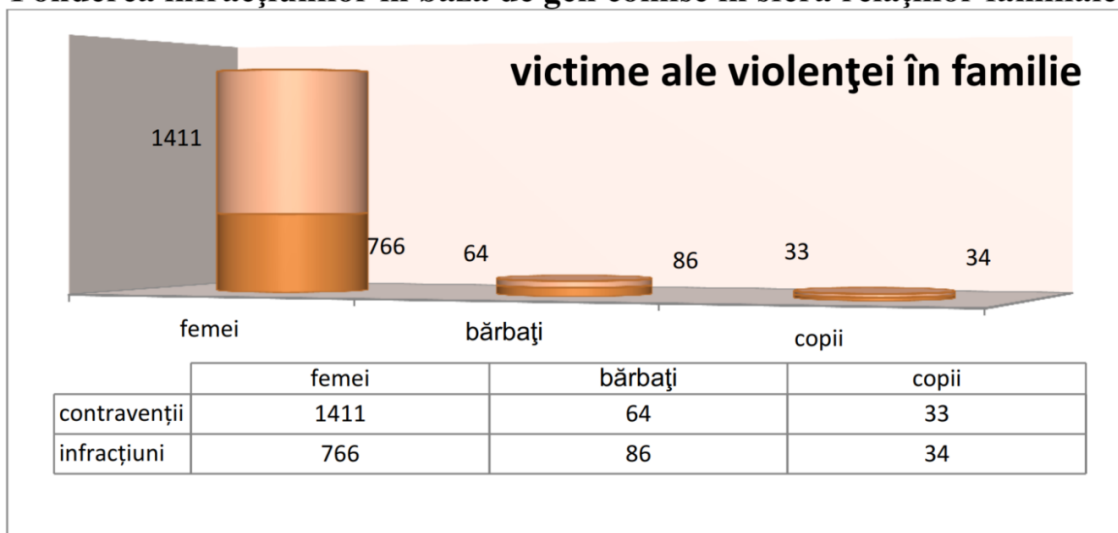
⁴⁹¹ VIOLENȚA față de femei în familie în Republica Moldova” Ediția 1,

2011//https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Violenta/Raport_violenta_fam.pdf

⁴⁹² IONAȘCO, Vitalie. Infracțiunea de violență în familie: reglementări normative, analiză criminologică și măsuri de prevenire. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2018, p. 16

⁴⁹³ RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021, p. 27.

Ponderea infracțiunilor în baza de gen comise în sfera relațiilor familiale:

(Sursa: RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021, p. 27.)

În anul 2019, din numărul total de agresori aflați la evidență, erau bărbați, iar 212 femei⁴⁹⁴.

O altă trăsătură care are importanță la formarea personalității persoanelor care săvârșesc acte de violență în familie este starea civilă.

În baza unor investigații locale referitoare la relația în care se afla agresorul cu victima în momentul săvârșirii actelor de violență, s-a constatat că în mare parte, 74,46%, specialiștii intervievați au susținut prima poziție conform căreia 40% din agresori erau căsătoriți, 30% erau în relații de concubinaj, 20% erau divorțați și 10% erau în relații de rudenie. 15,95% din respondenți au susținut o altă poziție conform căreia 40% din agresori erau căsătoriți, 30% se aflau în relații de rudenie cu victima, 20% erau concubini și 10% divorțați⁴⁹⁵.

Nivelul de inteligență este o altă trăsătură importantă a personalității infractorului. Conform rezultatelor chestionării specialiștilor echipelor multidisciplinare, aceștia au raportat informația că 38,01% din agresorii care au fost asistați au absolvit o școală profesională, colegiu sau centru 16 de excelență. 26,44% din agresori au absolvit liceul, 25,61% sunt absolvenți ai gimnaziilor și doar 9,91% o instituție de învățământ superior.

Așadar, acte de violență în familie sunt săvârșite mai des de către persoane care au un nivel scăzut de intelectualitate. Persoanele cu nivel ridicat de intelectualitate săvârșesc mai puține acte de violență fizică deoarece găsesc deseori alte modalități de a aplană conflictele, prin discuții, compromisuri, divorțuri etc. Astfel de persoane sunt susceptibile de a săvârși acte de violență în familie care aduc o daună morală, psihologică sau materială.

Fapta infracțională, în special cea de violență în familie, cunoaște în realitate un adevărat cuplu psihologic format din agresor și victimă iar personalitatea victimei poate juca un rol important în motivarea comportamentului infracțional și în situația în care acesta se realizează. Unii cercetători din Federația Rusă sunt de părerea că victima joacă un rol important în geneza

⁴⁹⁴ RAPORTUL pentru anul 2019 cu privire la violența în familie. Chișinău, 2020// <http://antiviolența.gov.md/wp-content/uploads/2020/08/Raportul-pentru-anul-2019-cu-privire-la-violen-a-n-familie-.pdf>

⁴⁹⁵ IBIDEM.

infracțiunilor de violență în familie care reprezintă o interacțiune dintre agresor și victimă, având la bază un ansamblu de relații obiective (timp, loc, situație etc.) și subiective (sentimente și emoții)⁴⁹⁶.

Autorul Gh. Gladchi apreciază că este necesar ca victima să fie cercetată în contextul adevăratului ei rol în mecanismul infracțiunii și nu sub aspect procesual-juridic⁴⁹⁷. Din acest punct de vedere, se consideră că în cazurile de violență în familie deseori victima provoacă în mod activ săvârșirea actelor de agresiune. În cazurile de violență în familie, calitatea de victimă și agresor poate fi alternativă pe parcursul evoluției conflictuale, fiecare dintre protagoniști fiind purtătorul propriului risc victimal. Astfel, principalele trăsături biopsihosociale ale victimelor violenței în familie sunt: sex feminin, vârsta 15-34 și 45-59, căsătorite sau aflate în relații de concubinaj, au același statut social și nivel de cunoștințe ca cel al agresorilor, șomere, dependente economic de agresor, cu preponderență cele din mediul rural, respect de sine scăzut, suferă de anxietate și stări de nervozitate permanentă, totodată, având probleme de comunicare și fiind predispuși la delincvență feminină.

Pe lângă femei, victime ale violenței în familie sunt copiii și persoanele în etate. Considerăm importantă și constatarea conform căreia deseori victime directe sau, în mare parte, indirecte ale violenței în familie sunt copiii și persoanele în etate. Astfel, anume studierea personalității victimei sau a potențialei victime va permite relevarea cauzelor și condițiilor profunde ale violenței în familie ceea ce la rândul său va spori activitatea de prevenire în acest sens.

Protecția efectivă a drepturilor fiecărui cetățean este o condiție *sine qua non* a tuturor proceselor legale dintr-o societate democratică, unde supremația legii veghează asupra prevenirii oricăror atentate asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Deși în Republica Moldova drepturile tuturor cetățenilor sunt oficial recunoscute, există lacune evidente între prevederile legislative și modul de implementare a acestora în practică.

Mai multe autorități ale administrației publice centrale de specialitate și-au consolidat eforturile și au emis instrucțiuni de lucru, așa cum intervenția secțiilor/direcțiilor de asistență socială și protecție a familiei, a instituțiilor medicale și organelor afacerilor interne în cazurile de VF. Pentru a asigura realizarea dreptului la protecție al VVF, autoritățile abilitate sunt obligate să reacționeze prompt în vederea recunoașterii și respectării drepturilor acestei categorii de persoane, fiind conștiente de faptul că violența în familie este o încălcare gravă a drepturilor omului, inclusiv dreptului la viață, dreptului la cel mai onalt standard realizabil al sănătății fizice și mintale, dreptului de a nu fi supus torturii sau tratamentului crud, inuman și degradant sau pedepselor; dreptului la libertate și siguranță, dreptului la egalitate on față legii; dreptului la viață privată și de familie, dreptului de a nu fi discriminate și dreptului la tratament egal, dreptului la un remediu juridic eficient sunt și unele situații când specialiștii nu se (auto)sesizează și nu referă cazurile SAP. de identificare nedorind să fie etichetate ca „victime”. Alte VVF pot fi identificate dar neasistate, de exemplu din cauza refuzului de a fi asistate. Refuzul uneori, are la

---

⁴⁹⁶ КОЛПАКОВА Л.А. Насилие в семье: виктимологический аспект, дифференциация ответственности и вопросы законодательной техники. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Ярославль, 2007. 232 p.32

⁴⁹⁷ GLADCHI, Gh. Victimologia și prevenirea infracțiunilor. Chișinău: Academia MAI al RM „Ștefan cel Mare”, 2004. 312 p., p.197.

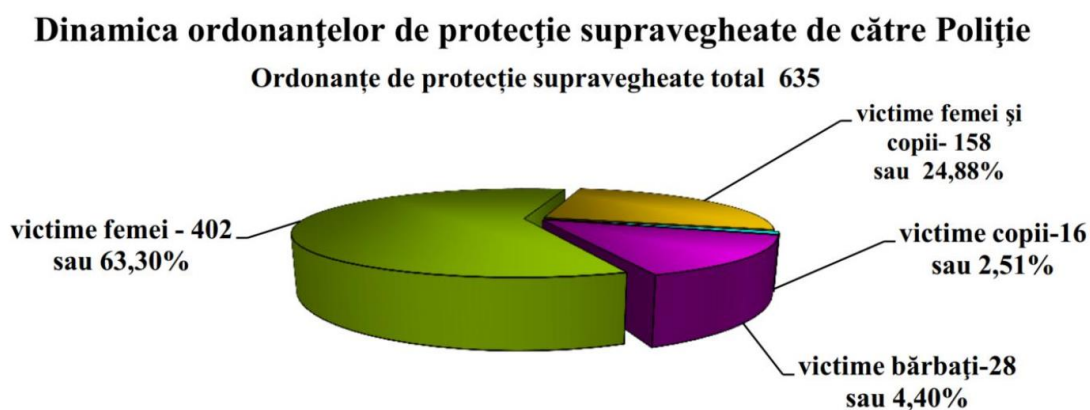
bază frica de nerespectare a principiului confidențialității din partea specialiștilor, insatisfacția cu SAP existente, nedorința/imposibilitatea de a părăsi locul de trai/comunitatea⁴⁹⁸.

Conform analizei „Raportului de estimare a costurilor violenței în familie”, costurile pentru angajarea avocaților privați pentru apărare în cazurile de violență în familie sunt de 33,7 ori mai mari decât cele de asistență juridică garantată de stat. Chiar dacă costurile sunt semnificativ mai mari, totuși victimele violenței în familie și ale violenței împotriva femeilor optează pentru angajarea avocaților privați. Acest lucru se datorează, în mare parte, calității serviciilor de stat prestate și lipsei unui număr suficient de avocați calificați în sistemul de stat. Aceste cheltuieli prezintă o povară financiară imensă pentru victimă în cazul accesării justiției. Pentru a angaja un avocat într-un caz mediu de violență în familie ori de violență împotriva femeilor, victima ar trebui să achite până la 12 salarii medii pe economie.

De asemenea, este necesară asigurarea accesului mai larg al victimelor și potențialelor victime la servicii de consultanță aflate în localitate pentru a le scuti de cheltuieli suplimentare de resurse și timp, cauzate de necesitatea de a solicita, în afara localității de domiciliu, asistență juridică calificată, mai ales pentru cazuri care nu implică acțiuni complexe de soluționare. Se atestă condiții dificile de obținere a expertizei extrajudiciare/judiciare de către victima violenței în familie care implică costuri adiționale în procesul de acumulare a probelor. De asemenea, este relevantă în aceeași măsură evaluarea accesului la servicii de examinare medico-legală a victimelor violenței în familie⁴⁹⁹.

Supravegherea de către poliție a respectării ordonanțelor de protecție emise de către instanțele judecătorești reprezintă un aspect important al garantării siguranței din partea statului victimelor violenței în familie. Astfel, în anul 2019, în supravegherea poliției s-au aflat 710 ordonanțe de protecție, dintre care cele pentru protecția copilului și cuplurilor mamă-copil au constituit circa 1/3 sau 26,5% (în descreștere cu 4,3 p.p. față de anul 2018 și cu 2,3 p.p față de anul 2017)⁵⁰⁰.

În anul 2020, dinamica ordonanțelor de protecție se prezenta, după cum urmează:

⁴⁹⁸ RUSU, Viorelia. Studiu privind realizarea drepturilor victimelor violenței în familie în sistemul de asistență și protecția din Republica Moldova. Centrul Internațional pentru Protecția Drepturilor Femeii La Strada. Chișinău, Republica Moldova, 2013// lastrada.md/files/resources/3/Violenta_raport_rom.pdf

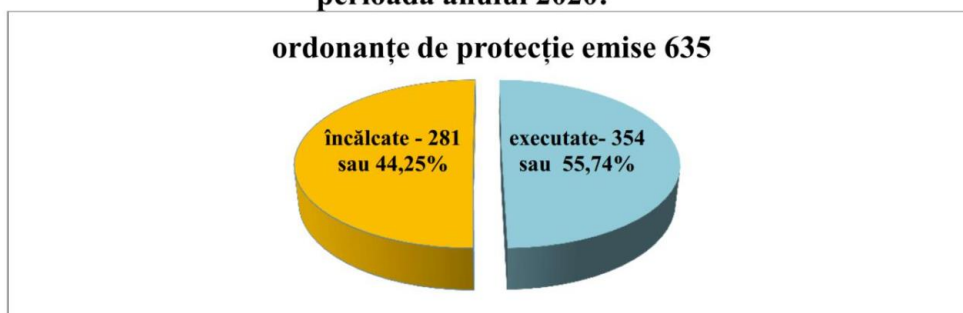
⁴⁹⁹ STRATEGIA NAȚIONALĂ DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A VIOLENȚEI FAȚĂ DE FEMEI ȘI VIOLENȚEI ÎN FAMILIE PENTRU PERIOADA 2018-2023// Anexa nr.1 la Hotărîrea Guvernului nr.281 din 3 aprilie 2018//Monitorul oficial din 13.04.2018 nr.121-125, art. 348.

⁵⁰⁰ COMPENDIUL statistic cu privire la evoluția în anul 2019 a cazurilor de violență, neglijare, exploatare, trafic asupra copiilor” 2019//<https://www.cnpac.md/ro/compendiul-statistic-cu-privire-la-evolutia-in-anul-2019-a-cazurilor-de-violenta-neglijare-exploatare-trafic-asupra-copiilor-3/>

(Sursa: RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021, p. 29).

În procesul supravegherii modului de respectare a măsurilor de protecție, s-a constatat că de către agresori, au fost încălcate **281/288** ordonanțe de protecție, în acest sens fiind inițiate cauze penale.

Ponderea ordonanțelor de protecție executate, în raport cu cele încălcate pentru perioada anului 2020:

(Sursa: RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021, p.29)

În anul 2020, Poliția a eliberat **4939/4250 +16,21** ordine de restricție de urgență, în privința agresorilor familiari. Pentru încălcarea măsurilor de protecție, stabilite prin ordinul de restricție de urgență, în privința a **591/553 +6,87%** agresori familiari, au fost pornite proceduri contravenționale conform elementelor constitutive ale componenței de contravenție prevăzută de art. 3181 Cod contravențional

În cazul serviciilor pentru victimele violenței în familie perioada stării de urgență a confirmat necesitatea diversificării și dezvoltării serviciilor oferite atât fizic (ca distribuirea pachetelor alimentare și de igienă), cât și la distanță (consilierea psihologică online, consultații juridice online, telemedicina etc.). Diversificarea serviciilor centrate pe accesibilitate și nevoile beneficiarelor solicită și o mai bună funcționalitate a echipelor multidisciplinare la nivel național. O bună parte dintre victimele violenței în familie pot beneficia de servicii fiind acasă, fiind asistate și monitorizate de EMD⁵⁰¹.

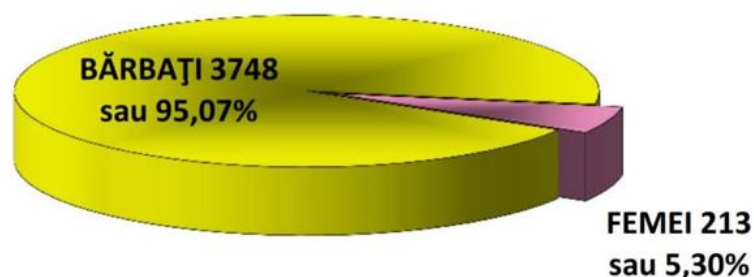
În anul 2020⁵⁰², la evidență se aflau:

⁵⁰¹ NEVOILE femeilor afectate de violență în familie în bază de gen și răspunsul systemic la cazurile de violență n în familie în contextual crizei Covid-19// https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20moldova/attachments/publications/2020/raport_violenta_covid_0608_1.pdf?la=ro&vs=0

⁵⁰² RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021, p. 3

Ponderea agresorilor familiari aflați la evidență nominală:

Total agresori la evidență, 3942

Pe parcursul anului 2020⁵⁰³, Poliția a acordat asistență și protecție victimelor, în acest sens fiind întocmite **2.698** planuri personalizate de siguranță. Către alte autorități pentru acordarea serviciilor de asistență și consiliere, au fost referite **3245** cazuri, în care există bănuială rezonabilă a pericopului eminent de comitere a acțiunilor violente dintre care:

- **2473** cazuri, au fost referite către asistentul social;
- **680** cazuri, referite către Direcțiile raionale de asistență și protecție a familiei;
- **36** cazuri, referite către ONG-urile specializate;
- și un caz, referit către Centrul maternal pentru protecția și asistența victimelor violenței în familie.

Mentținând caracterul pro-activ al intervenției la cazurile de violență în familie, în perioada de raport au fost desfășurate **1044** intervenții în cadrul echipelor multidisciplinare. Au fost sesizate **137** cazuri către autoritățile tutelare privind victimele copii a violenței în familie, referite **101** cazuri către serviciile psihologice din cadrul Inspectoratelor de poliție pentru acordarea consilierii psihologice primare victimelor aflate în stare de criză.

În vederea îmbunătățirii situației în domeniu, în Republica Moldova urmează să fie dezvoltat un Centru de Justiție Familială, care va oferi asistență complexă victimelor violenței în familie. Crearea Serviciului este posibilă datorită suportului oferit de Statele Unite ale Americii. În cadrul Centrului vor fi concentrați într-un singur loc specialiști din diverse sectoare, cum ar fi justiție, poliție, asistență socială și probațiune, care vor asista victimele violenței în familie. Dezvoltarea Centrului face parte din obiectivele Strategiei naționale cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie. Crearea Centrului, de rând cu cele 13 centre specializate prestatoare de servicii victimelor violenței în familie și 4 centre adresate consilierii agresorilor familiari (unul în calitate de instituție publică și 3 gestionate de ONG)⁵⁰⁴ va spori gradul de respectare al drepturilor victimelor violenței în familie la servicii de calitate.

⁵⁰³ RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021, p. 31,32.

⁵⁰⁴ *În Republica Moldova va fi creat un Centru de Justiție Familială, care va oferi asistență victimelor violenței în familie// <https://msmps.gov.md/comunicare/comunicate/in-republica-moldova-va-fi-creat-un-centru-de-justitie-familiala-care-va-oferi-asistenta-victimelor-violentei-in-familie/>*

4.3. Accesul la justiție și măsurile de protecție oferite victimelor violenței în familie din mun. Bălți.

Reprezentanții organelor afacerilor interne din mun. Bălți au următoarele obligații în domeniul analizat:

- identifică, înregistrează și raportează cazurile de violență în familie;
- examinează cererile și sesizările parvenite din partea cetățenilor cu privire la conflictele familiale;
- vizitează familiile ale căror membri sînt luați la evidență, realizează activitatea de prevenire a comiterii repetate a actelor de violență în familie;
- realizează, în situații de criză, reținerea administrativă a agresorului, în funcție de gravitatea cazului;
- se adresează către autoritățile judecătorești pentru obținerea ordonanței de protecție în situație de criză în baza cererii depuse de victim sau a sesizării de caz și asigură executarea ordonanței;
- asigură agresorilor accesul și serviciile de reabilitare.

Documentele analizate ne permite să afirmăm, că organele de poliție din Bălți manifestă, în ansamblu, o activitate energetică în vederea realizării obligațiilor profesionale. În calitate de exemplu, pe servește faptul că în anul 2013 Inspectoratul de Poliție Bălți a depus 43 de cereri de emiterie a ordonanței de protecție, situîndu-se pe locul 3 în țară (IP Călărași-62 de cereri, IP Telenești-44 de cereri)⁵⁰⁵, în anul 2014-38 de cereri (poziția a 6-a pe țară).

Trebuie să remarcăm, per ansamblu, activitatea organelor de drept din mun. Bălți, susținută și de asistenții sociali, ONG-ri. Astfel, în anul 2012, cele mai multe cauze penale, în temeiul art.201/1 Cod penal, pe acest subiect au fost înregistrate la Bălți -58 de cauze penale⁵⁰⁶, în anul 2013 -41 de cauze penale (unul din cei mai înalți indici printre judecătoriile din țară), iar în 9 luni ale anului 2014 – 60 de cauze penale (locul 2, după Judecătoria r. Rezina).

Déjà aceste date demonstrează că nivelul protecției VVF în mun. Bălți este mai înalt decât media pe țară, chiar dacă nu întotdeauna deciziile instanței se traduceau în viață.

Totuși, este necesară o analiză mai nuanțată a situației, deoarece nu întotdeauna cererile erau satisfăcute. Astfel, în anul 2012, Judecătoria Bălți a emis 18 ordonanțe de protecție, în anul 2013-33 de ordonanțe de protecție (locul 4 pe țară), în anul 2014 – 47 de ordonanțe de protecție (locul 5 pe țară, calculelele- ne aparțin).

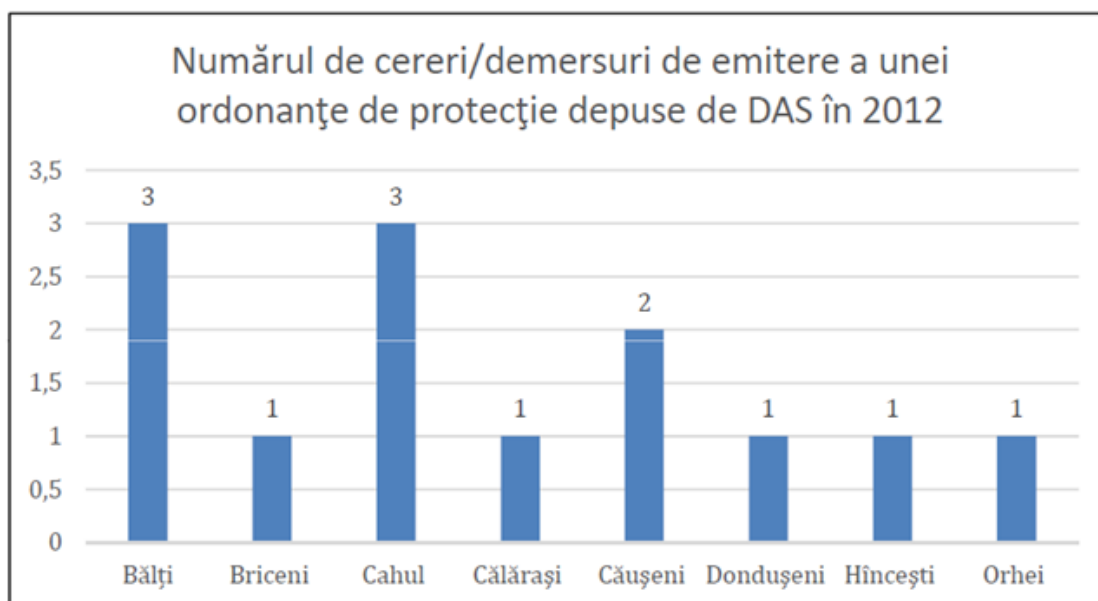
Numărul VVF vizați în ordonanțele de protecție pe mun. Bălți se prezintă astfel: anul 2012-18; anul 2013 -33 (locul 4 pe țară); anul 2014 -47 (locul 4 pe țară: calculelele-ne aparțin)

Trebuie să remarcăm și **activismul asistenților sociali din Bălți**, care în anul 2012 au fost primii pe țară (la egalitate cu cei din Cahul) în ceea ce privește emiteria ordonanței de protecție

⁵⁰⁵ RAPORT de evaluare a modului de emiterie și executare a ordonanței de protecție în cazurile de violență în familie în perioada 2012-2014//ww.soros.md/files/publications/documents/Raport%20Ordonanta%20de%20Protectie.pdf

⁵⁰⁶ RAPORT de evaluare a modului de emiterie și executare a ordonanței de protecție în cazurile de violență în familie în perioada 2012-2014//ww.soros.md/files/publications/documents/Raport%20Ordonanta%20de%20Protectie.pdf

În mun. Bălți, în 9 luni ale anului 2014, judecătorii au emis 47 de ordonanțe de protecție, iar Direcția de asistență social și protecție a familiei supraveghea doar 2 dintre acestea⁵⁰⁷. Și dacă este vorba de supraveghere, relevăm următoarele: în 2012 Inspectoratul de Poliție municipal supraveghe implementare a 10 ordonanțe de protecție ; în anul 2013-35; în 2014-35 (locul 6 pe țară).

O activitate prodigioasă în domeniul asistenței victimelor violenței în familie exercită IP SOTIS⁵⁰⁸. Centrul a prestat următoarele categorii de servicii : lucrul cu beneficiarul și familia acestuia ; referirea la servicii de orientare profesională; facilitarea angajării în câmpul muncii; 4. monitorizarea și evaluarea situației pentru o perioadă de trei luni din momentul reintegrării în familie și/sau comunitate; asigurarea accesului copiilor la serviciile educaționale comunitare (școală, grădiniță etc.); a oferit în limitele competenței sale și în funcție de necesitățile beneficiarilor, asistență medical; serviciul de acordare a suportului material (alimentație, haine, produse de igienă și medicamente) pentru întreținerea beneficiarelor; servicii asistență și consiliere: social educativă, psihologică, juridică, medicală, profesională, evaluare și monitorizare, inclusiv autoevaluare. În consecință, în anul 2019, au fost asistați un număr de 70 beneficiari (rezidenți) . Echipă de specialiști a Centrului, oferindu-li-se plasament temporar, produse de igienă personală, haine și alimentație. Să invocăm câteva domenii de activitate:

În anul 2019, psihologii au oferit servicii unui număr total de 176 de beneficiari dintre care 81 rezidenți, și 95 nerezidenți și 18 bărbați nerezidenți menționați în demersurile privind eliberarea rapoartelor psihologice. Rapoarte de evaluare psihologică au fost eliberate 35 de rapoarte. Dintre care 19 rapoarte către DGASPF mun. Bălți, 12 rapoarte IP a mun. Bălți, 1 raport Judecătoria Bălți, 2 rapoarte biroul Avocaților Bălți, 1 raport DASPF or. Sîngerei.

Serviciul juridic a oferit servicii juridice beneficiarilor în următoarele domenii: pentru a ajuta la obținerea formei de protecție în cazurile de violență în familie, consiliere în domeniul căsătoriei și divorțului, drepturile părintești, obținerea de sprijin pentru copii; oferă consultanță

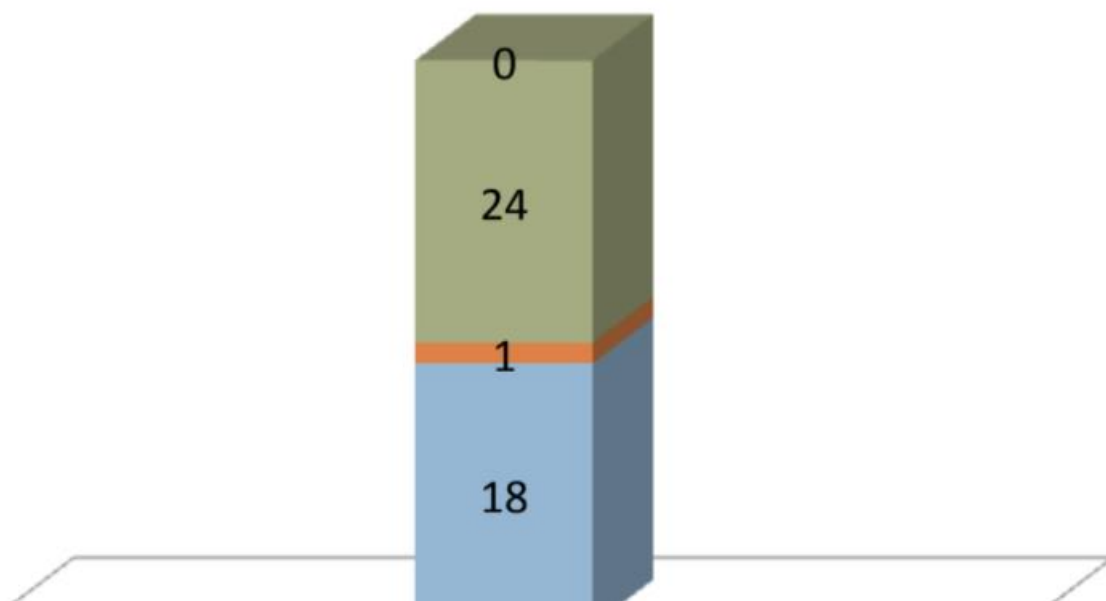
⁵⁰⁷ DREPTURILE omului în Moldova Retrospectiva anului ... : Raport / aut.: Pavel Postica, Nadeja Hriptievschi, Sorina Macrinici [et al.] ; au contribuit: Olga Manole, Eduard Scutaru; ed. în lb. rom.: Doina Dumbrăveanu-Munteanu; Asoc. «Promo-Lex», Civil Rights Defenders. – Chișinău : S. N., 2015 , p.132. (Tipogr. «Depol Promo»)

⁵⁰⁸ RAPORTUL narativ a activităților Centrului de criză Familială „SOTIS” pentru anul 2019/<http://balti.md/raportul-narativ-a-activitatilor-ip-centrului-de-criza-familiala-sotis-pentru-anul-2019/>

în materie penală, civilă, dreptul muncii și în alte domenii ale legislației în vigoare de serviciu; oferă asistență în acordarea de către CNAJGS unui avocat gratis pentru a rezolva problemele beneficiarilor, dacă este necesar; se ocupă de pregătirea diferitelor documente juridice și reprezintă interesele Centrului în sistemul judiciar. Juristul Centrului a oferit în acest an servicii a 34 de beneficiari rezidenți, 8 beneficiari nerezidenți. În total realizând 124 de consilieri și 3 activități⁵⁰⁹.

Cazurile asistate în dependență de tipul violenței 43 femei asistate rezidențial

■ Violența fizică   ■ Violența sexuală
■ Violența psihologică   ■ Violența economică

Este de reținut și rolul USARB în consolidarea capacităților instituționale ale IP „SOTIS” și a altor entități implicate în prevenirea și combaterea violenței în familie. Astfel, în 26-27.11.2019, grație cadrelor didactice de la USARB a fost organizat seminarul „Rolul Asistentului Social în procesul de intervenție și soluționare a cazurilor de violență în familie” unde, de rând cu titularii Universității, au participat și studenții anului II și IV a USARB, Facultatea Drept și Științe Sociale, specialitatea Asistență Socială. De rând cu alte aspecte, studenții au realizat un studiu de caz, în cadrul căruia au exercitat jucat rolul unei echipe multidisciplinare identificând specialiștii necesari și repartizând rolurile, în rezultat oferind soluții de rezolvare a cazului de violență⁵¹⁰.

Datele invocate mai sus ne conduc la concluzia conform căreia, pe parcursul ultimilor ani, protecția VVF în mun. Bălți se îmbunătățește.

⁵⁰⁹ RAPORTUL narativ a activităților Centrului de criză Familială „SOTIS” pentru anul 2019/<http://balti.md/raportul-narativ-a-activitatilor-ip-centrului-de-criza-familiala-sotis-pentru-anul-2019/>

⁵¹⁰ RAPORTUL narativ a activităților Centrului de criză Familială „SOTIS” pentru anul 2019/<http://balti.md/raportul-narativ-a-activitatilor-ip-centrului-de-criza-familiala-sotis-pentru-anul-2019/>

În același timp, o analiză mai nuanțată a situației **demonstrează existența mai multor probleme**. Astfel, în conformitate cu art. 11, pct.5 al Legii nr.45, victima are dreptul la asistență juridică primară și calificată gratuită conform legislației în vigoare cu privire la asistența juridică garantată de stat⁵¹¹. În același timp, asistența juridică garantată de stat (asistența juridică calificată) este acordată persoanelor care nu dispun de suficiente mijloace financiare pentru plata lor, iar procesul de colectare a dovezilor este destul de anevoios, ceea ce complică accesul VVF la justiție⁵¹²

Interviurile realizate cu avocații și polițiștii din mun. Bălți, de asemenea, au identificat o serie de dificultăți în protecția drepturilor VVF. Astfel, există mari dificultăți în pornirea dosarelor penale pe cazurile de violență psihologică pentru că este mai greu cu probatoriu, e mai greu de dovedit în comparație cu cazurile violenței fizice.

Probleme identificate: asistenții sociali afirmă cu uneori polițiștii nu prea doresc să se implice în identificarea cazurilor de violență în familie, și, invers, polițiștii afirmă că asistenții sociali de nedorința de a relata aceste cazuri.

Or, în conformitate cu Instrucțiunile privind intervenția în cazurile de violență în familie, atât polițiștii, cât și asistenții sociali sunt obligați să se implice în identificarea și înregistrarea cazurilor de violență în familie. După cum confirmă studiile efectuate, specialiștii nu se grăbesc să identifice VVF, deoarece în aceste cazuri reglementările în vigoare îi obligă să întreprindă măsuri corespunzătoare și să semnaleze cazurile de violență în familie. Asistenții sociali intervievați (interviu individual) au recunoscut că uneori asistenții sociali, polițiștii evită înregistrarea și raportarea cazurilor de violență în familie ca să nu-și asume responsabilități

Majoritatea absolută a polițiștilor intervievați au menționat lipsa cooperării vecinilor în sesizarea cazurilor de violență în familie

Mai mulți specialiști au remarcat faptul că fără ajutor din exterior, este puțin probabil ca victimele violenței în familie să poată depăși situația creată, mai ales în cazul în care suferă ani la rând: VVF sunt dezorientate și au un grad sporit de dependență față de agresor. În acest context, este de reținut necesitatea extinderii accesului la serviciile psihologilor.

Cei mai mulți specialiști intervievați au remarcat că anume serviciul psihologic are cea mai mare importanță în soluționarea cazurilor de violență și reinsertia socială a victimelor. Facă la nivel de țară acest serviciu este calificat ca cea mai slabă verigă în sistemul existent de asistență și protecție a VVF⁵¹³, care efectiv lipsește în localitățile rurale, în municipiul Bălți situația este mult mai bună, deoarece, practic, în toate structurile care oferă asistență și protecție VVF există specialiști-psihologi.

Interviurile realizate cu avocații, dar și unii reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale demonstrează că majoritatea absolută a victimelor violenței în familie cunosc ceva despre Legea nr.45, dar cunoștințele sunt foarte vagi. În același timp, juriștii intervievați au afirmat că victimele violenței nu au prea mare nevoie de dimensiunea teoretică a problemei, cea mai mare importanță o are cunoașterea modalităților de realizarea a drepturilor victimelor în practică, însuflarea încrederii în posibilitatea ameliorării situației. În cazul în care acest lucru nu este

---

⁵¹¹ MONITORUL Oficial al Republicii Moldova nr 157-160,05.10.2007, intrată în vigoare din 01.07.2008

⁵¹² STUDIU privind realizarea drepturilor victimelor violenței în familie în sistemul de asistență și protecție socială din Republica Moldova, 2013// http://www.lastrada.md/publicatii/ebook/Violenta_raport_rom.pdf

⁵¹³ STUDIU privind realizarea drepturilor victimelor violenței în familie în sistemul de asistență și protecție socială din Republica Moldova, 2013// http://www.lastrada.md/publicatii/ebook/Violenta_raport_rom.pdf

demonstrat, în momentul în care apare posibilitatea evacuării soțului agresiv din locuința comună, așa cum prevede Ordonanța de Protecție, ele manifestă un comportament victim, demonstrându-și atașamentul prin grija excesivă față de condițiile în care se va afla agresorul în afara domiciliului.

4.4 Prevenirea violenței în familie

Procesul de prevenire are un rol-cheie în diminuarea/combateră oricărui fenomen social negativ, precum și în reducerea costurilor post-factum ale consecințelor acestuia. Prevenirea trebuie să aibă un caracter complex, să conțină intervenții atât la nivelul factorilor de risc individuali, cât și acțiuni la nivel comunitar și social. Procesul de prevenire trebuie să fie orientat spre neutralizarea cauzelor fundamentale ale fenomenului violenței față de femei și violenței în familie.

Implementarea Convenției de la Istanbul a presupus abilitarea anumitor instituții cu împuterniciri noi precum cea a organului de poliție în emiterea ordinului de restricție de urgență, efectuarea studiilor și campaniilor de informare în masă de către autoritățile publice locale privind fenomenul violenței în familie.

Implementarea Convenției a condus la elaborarea de către Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale în comun cu experți naționali și cu suportul UNFPA și UN Women a primului document de politică – Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018-2023 și a planului de acțiuni pentru anii 2018-2020⁵¹⁴.

Strategia, ca și CAHVIO, are la baza sa abordarea prin prisma a 4P: prevenire, protecție, investigarea / urmărirea în justiție și politici integrate. Strategia astfel dispune de 4 obiective generale, în corespundere cu cei patru piloni, iar fiecare obiectiv general fiind constituit din obiective specifice.

Obiectivul general 1. Prevenirea violenței față de femei și a violenței în familie prin promovarea toleranței zero față de fenomen în vederea diminuării acestuia în Republica Moldova.

Obiectivul este orientat spre crearea unui climat de toleranță zero a populației față de aceste fenomene și reducerii prevalenței acestora. Elementele principale ale acestui obiectiv sunt focusate asupra necesității profunde de eliminare a stereotipurilor, percepțiilor și atitudinilor publicului larg și conștientizării acestor fenomene ca încălcare a drepturilor fundamentale ale omului.

Obiectivul General 2. Consolidarea mecanismului de protecție și asistență pentru victimele violenței față de femei și violenței în familie.

Sistemul de protecție și sprijin are o misiune dublă: de a asigura suportul și asistența victimelor, iar prin gama de servicii acordate să asigure protecția și față de orice act de violență ulterioară. În acest context sunt importante și mecanismele naționale de cooperare multisectoriale eficiente între toate instituțiile relevante în vederea identificării, referirii, asistenței și (re)integrării victimei.

Obiectivul general 3. Eficientizarea procesului de investigare și urmărire în justiție a actelor de violență față de femei și violenței în familie.

Obiectivul dat vizează asigurarea faptului că investigațiile și procedurile judiciare, în legătură cu actele de violență se desfășoară corect și fără întârzieri nejustificate. Acest fapt va contribui la asigurarea probelor vitale, va spori ratele de condamnare și va elimina impunitatea.

---

⁵¹⁴ RAPORTUL pentru anul 2017 cu privire la violența în familie și violența față de femei, https://msmps.gov.md/sites/default/files/raport_in_domeniul_prevenirii_si_combaterii_violentei_in_familie_1.pdf

Totodată, un aspect important al acestui obiectiv este asigurarea respectării drepturilor victimelor în timpul acestor etape.

Obiectivul general 4.

Dezvoltarea politicilor integrate în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și violenței în familie, bazate pe cooperare multisectorială și colectare a datelor.

Obiectivul dat este orientat spre asigurarea implementării politicilor care ar permite intervenția eficientă în cazurile de violență față de femei și violență în familie, prin asigurarea unei abordări de coordonare și cooperare multisectorială fundamentată pe un sistem de colectare a datelor statistice uniformizat.

Strategia stabilește o viziune privind asigurarea abordării sistemice a fenomenului prevenirii și combaterii violenței față de femei și violenței în familie, axându-se pe cooperarea intersectorială și multidisciplinară. Implementarea Strategiei este preconizată pentru anii 2018-2023. Realizarea Strategiei se va asigura prin intermediul a 2 planuri de acțiuni: 2018-2020 și respectiv 2021-2023. Proiectul respectiv a fost expediat la Guvern pentru aprobare prin scrisoarea nr. 08/1802 din 29.12.2017.

Esențialul în asigurarea combaterii violenței împotriva femeilor nu constă numai în controlul criminalității. Se proclamă prin legile supreme ale statelor că femeile și bărbații sunt parteneri egali, au aceleași drepturi și responsabilități, aceleași oportunități și că contribuția lor la dezvoltarea societății este la fel de apreciată și respectată. Prin urmare, necesare și importante sunt măsurile pentru promovarea statutului femeilor în societate de jure și de facto. Prejudecățile, obiceiurile, tradițiile și alte practici bazate pe inferioritatea femeilor sau pe rolurile stereotipizate pentru femei și bărbați sunt obstacole majore și precondiții care conduc la diminuarea statutului femeii în societate și respectiv în viața de familie, care în finalitatea sa asigură premisele pentru declanșarea unor astfel de fenomene cum este violența față de femei și violența în familie.

Astfel, conchidem că violența împotriva femeilor nu poate fi eradicată fără a investi în politicile de asigurare a egalității între femei și bărbați și că, la rândul său, numai egalitatea reală între femei și bărbați și schimbarea dinamicii și atitudinilor puterii pot preveni cu adevărat violența împotriva femeilor. Conștientizând acești factori ca primordialii, comunitatea europeană în documentele sale strategice atrage o atenție deosebită combaterii stereotipurilor ca element de bază și precondițional în combaterea violenței față de femei și asigurării egalității de gen. Astfel, printre obiectivele de bază ale Strategiei CoE pentru egalitatea de gen 2014-2017 se regăsesc:

1. Combaterea stereotipurilor de gen și a sexismului;
2. Prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor;
3. Garantarea accesului egal pentru femei în justiție;
4. Realizarea unei participări echilibrate a femeilor și bărbaților la luarea deciziilor politice și publice;
5. Realizarea integrării perspectivei de gen în toate politicile și măsurile.

În plan național, Republica Moldova dispune de două documente de politici publice cu referire la subiectul expus supra, și anume: Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați pentru anii 2017-2021 și Strategia națională pentru prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018-2023⁵¹⁵.

---

⁵¹⁵ STRATEGIA NAȚIONALĂ DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A VIOLENȚEI FAȚĂ DE FEMEI ȘI VIOLENȚEI ÎN FAMILIE PENTRU PERIOADA 2018-2023// Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului nr.281 din 3 aprilie 2018//Monitorul mOficial din 13.04.2018 nr.121-125, art. 348

Aceste două documente prin scopul și obiectivele expuse au menirea să prevină perpetuarea stereotipurilor și a violenței în societate, astfel asigurând condiții și mediu favorabil pentru o societate echitabilă, bazată pe drepturi, responsabilități și oportunități egale pentru femei și bărbați. Astfel, un pas important în promovarea principiului egalității de șanse între femei și bărbați, a constituit aprobarea Strategiei pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021, care are drept scop abilitarea femeilor și realizarea de facto a egalității între sexe în Republica Moldova.

Strategia constă din 5 obiective generale și vizează 10 arii de intervenție. Un obiectiv distinct al acesteia, și anume obiectivul general 3, este focusat pe: Stereotipurile în societate și comunicarea non-violentă, menită să diminueze persistența violenței față de femei și fete în societate, în discursul mediatic și în mediul educațional. Rezultatele scontate propuse pentru a fi atinse urmare implementării noului document strategic național, se înscriu în eforturile comune ale statelor membre de implicare proactivă și semnificativă în realizarea obiectivelor agreate pentru arealul European pe domeniul de egalitate de gen.

Strategia reprezintă instrumentul efectiv de a asigura coordonarea și mobilizarea eforturilor actorilor guvernamentali, societății civile și a partenerilor de dezvoltare în abordarea perspectivei de gen în toate politicile și domeniile, și de a demonstra angajamentul asumat de promovare și asigurare a agendei egalității de gen. Cooperarea intersectorială în prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie este crucială, atât în plan legislativ cât și operațional.

Atribuțiile sistemului educațional în prevenirea și combaterea violenței trebuie să cuprindă două dimensiuni, pe de o parte – să contribuie la sporirea gradului de identificare a copiilor afectați de violența în familie și a cazurilor de violență în general, iar pe de altă parte – să educe copiii și tineri în spiritul nonviolentei și egalității între femei și bărbați. Este unanim recunoscut: cadrele didactice, mesajele educaționale, curriculumul școlar, manualele și suportul didactic contribuie la transmiterea și consolidarea normelor de comportament, inclusiv a celor între femei și bărbați. În conformitate cu studiul „Educația de bază în Republica Moldova din perspectiva școlii prietenoase copilului”, realizat de Ministerul Educației, în parteneriat cu UNICEF, în anul 2009, curriculumul în general și manuale școlare în particular nu sunt suficient de sensibile la aspectele ce țin de principiul de egalitate între femei și bărbați. În perceperea subiectivă atât a elevilor și părinților, cât și a cadrelor didactice persistă stereotipurile de gen, fetelor/femeilor revenindu-le roluri subordonate sau mai puțin prestigioase în cadrul familiei și în societate. Se atestă o atitudine condiționată a cadrelor didactice față de elevi/eleve atât în procesul de predare și evaluare, cât și în implicarea acestora în anumite activități extracurriculare.

Comportamentul și atitudinile tuturor actorilor educaționali indică prezența unor lacune în abordarea problemelor ce țin de domeniul asigurării egalității între femei și bărbați atât în procesul formării inițiale (studiile în colegii și universități), cât și al formării continue (cursurile de perfecționare, cursurile de recalificare) a cadrelor didactice. Deși Ministerul Educației, Culturii și Cercetării în parteneriat cu Centrul Internațional „La Strada”, pentru prima dată în anul de învățământ 2016-2017, au implementat disciplina opțională „Relații armonioase în familie” în clasele de liceu, aceasta a fost predată doar în 22 instituții de învățământ din Republica Moldova.

Totodată, experții din domeniu remarcă faptul că copiii și tinerii au cunoștințe insuficiente despre problema violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. Importanța sistemului educațional în procesul de prevenire a violenței față de femei și violenței în familie este în corelare directă cu noua Agendă Globală 2030, Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD) 4, ținta 4.7., care prevede că „toți elevii vor dobândi competențe și cunoștințe necesare pentru dezvoltarea durabilă drepturile omului, egalitatea între femei și bărbați promovarea unei culturi a păcii și nonviolentei”⁵¹⁶.

Stereotipurile și prejudecățile cu privire la rolurile și responsabilitățile femeilor și ale bărbaților în familie și în societate sunt profund înrădăcinate în conștiința populației, stând la baza cauzelor profunde ale violenței împotriva femeilor.

Pe de o parte, violența este recunoscută ca fiind un fenomen care nu poate fi tolerat și necesită a fi prevenit/combătut, pe de altă parte, aceasta este privită ca un element indispensabil al metodelor de educație a copilului, ceea ce, de altfel, asigură persistența fenomenului în timp. Totodată, datele studiului CDF „Bărbații și egalitatea între femei și bărbați în Republica Moldova”⁵¹⁷, relevă că respondenții de sex masculin care în timpul copilăriei au fost victime ale diferitor forme de violență (în familie și în afara acesteia) au confirmat că vor perpetua acest comportament asupra soțiilor și copiilor în familiile proprii.

Este recunoscut faptul că violența față de femei și violența în familie reprezintă o problemă care implică un răspuns complex și o cooperare multisectorială. Pentru a asigura acțiuni de prevenire primară, secundară și terțiară a violenței este necesară implicarea specialiștilor atât din cadrul serviciilor sectoriale (sănătate, educație, ordine publică, protecție socială), cât și a reprezentanților organelor de drept, a specialiștilor din cadrul serviciilor specializate adresate victimelor și agresorilor familiari. Pregătirea tuturor specialiștilor relevanți trebuie să se realizeze în vederea prevenirii și identificării cazurilor de violență, evaluării necesităților și a riscurilor victimelor, planificării măsurilor de siguranță, aplicării mecanismelor de referire și promovării cooperării intersectoriale în monitorizarea cazurilor și asigurării incluziunii sociale a subiecților violenței. În acest sens, este nevoie de o viziune comună la nivel de stat privind instruirea inițială și continuă a tuturor specialiștilor implicați, astfel încât să fie asigurată o practică unitară de răspuns la cazurile de violență față de femei și de violență în familie. Chiar dacă în unele curriculumuri de formare profesională au fost incluse subiecte privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie, totuși acestea nu sunt suficiente pentru dezvoltarea competențelor corespunzătoare în activitatea de prevenire și combatere a fenomenelor. Instituționalizarea procesului de instruire continuă a specialiștilor în diferite domenii reprezintă în continuare o provocare pentru autoritățile cu competențe în domeniu, aceasta la momentul actual fiind asigurată preponderent de organizațiile necomerciale și având un caracter sporadic și fragmentar. În acest context, subliniem: consolidarea capacităților resurselor umane depinde în continuare de proiectele și programele donatorilor.

Constatând prezența stereotipurilor și prejudecăților de gen în mediul specialiștilor, inclusiv pe baza analizei cauzelor cetățenilor R. Moldova examinate la CEDO, curriculumurile de formare inițială și continuă a specialiștilor trebuie să conțină obligatoriu și componente de sensibilizare și schimbare a atitudinilor. Pornind de la necesitatea unei intervenții coordonate,

---

⁵¹⁶ STRATEGIA NAȚIONALĂ DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A VIOLENȚEI FAȚĂ DE FEMEI ȘI VIOLENȚEI ÎN FAMILIE PENTRU PERIOADA 2018-2023// Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului nr.281 din 3 aprilie 2018//Monitorul Oficial din 13.04.2018 nr. 1210125, art. 348.

⁵¹⁷ <https://childhub.org/ro/biblioteca-online-protectia-copilului/barbatii-si-egalitatea-de-gen-republica-moldova>

multidisciplinare în cazurile de violență față de femei și violență în familie, se constată lipsa unui mecanism ori a unei platforme care ar asigura instruirea inițială, continuă și supervizarea la scară națională a echipelor multidisciplinare ce activează la nivel local. Profesioniștii din diverse domenii (ordine publică, juridic, sănătate, protecție socială, educație) trebuie să aibă acces la programe de instruire de înaltă calitate, inclusiv programe de autoevaluare a propriilor atitudini și valori în raport cu fenomenul violenței față de femei și al violenței în familie.

În cadrul autorităților publice locale de nivelul întâi și al doilea este necesară consolidarea capacităților persoanelor cu funcții de conducere, inclusiv primarii localităților, în vederea implicării proactive a acestora în dezvoltarea, implementarea și monitorizarea politicilor în domeniu la nivel local.

Majoritatea campaniilor de informare și sensibilizare a publicului larg privind fenomenul violenței față de femei și violenței în familie sunt desfășurate de organizații necomerciale. În acest context, este necesar să fie dezvoltate și capacitățile reprezentanților mass-media, ale tinerilor jurnaliști pentru a reflecta corect și echidistant subiectele ce vizează violența.

Studiile realizate la nivel național s-au referit și la analiza percepțiilor specialiștilor din domeniu și au constatat existența stereotipurilor de gândire inclusiv în rândul specialiștilor-cheie cu atribuții de intervenție în cazurile de violență față de femei și violență în familie. Totodată, experții din domeniu atestă faptul că printre specialiștii responsabili de intervenția în cazurile de violență în familie există atitudini preconcepute (reacție indulgentă față de agresor, de blamare a victimei), iar unii specialiști chiar tolerează acest fenomen. Până la etapa actuală, instruirile realizate s-au axat, în mare parte, pe aducerea la cunoștință a prevederilor legale și procedurilor de intervenție, acordându-se puțină atenție sensibilizării specialiștilor în vederea promovării toleranței zero față de fenomen, precum și excluderii prejudecăților în raport cu victima. În acest sens, intervențiile specialiștilor trebuie să se bazeze pe asigurarea siguranței și autonomiei victimei, responsabilizării și atragerii la răspundere a agresorilor pentru actele de violență.

Articolul 6 alineatul (3) din Legea nr. 138 din 15 iunie 2012 privind sănătatea reproducerii prevede că educația sexuală obligatorie și pregătirea pentru viața de familie se efectuează în instituții de învățământ și în alte instituții unde se găsesc adolescenți sau tineri, inclusiv cu nevoi speciale, după programe special elaborate, care fac parte din curriculumul obligatoriu al instituțiilor de învățământ, ținându-se seama de vîrstă, sex și particularitățile de dezvoltare psihosexuală. Cu toate acestea, curriculumul școlar conține insuficiente subiecte privind educația sexuală, iar temele ce țin de prevenirea abuzurilor, inclusiv a violenței sexuale, practic, lipsesc. În vederea informării și sporirii capacității fetelor de a recunoaște situațiile de risc și de a le semnală, sunt necesare programe structurale de prevenire a abuzului sexual. Părinții, la rândul lor, nu discută cu copiii despre eventualele riscuri și consecințe ale abuzurilor. Conform studiului „Cunoștințele părinților cu privire la abuzul sexual și educația copiilor mici”⁵¹⁸, realizat în 2015 de Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC), circa patru din zece părinți afirmă că au discutat cu copiii lor (de 5-11 ani) despre prevenirea unui abuz sexual. Dintre cei care au discutat despre abuzul sexual, 79% afirmă că întâmpină dificultăți atunci când poartă astfel de discuții, iar problema este lipsa materialelor informaționale de suport prin care această tematică ar putea fi explicată de către părinți unui copil. În acest context, sînt necesare acțiuni care ar contribui la dezvoltarea capacităților părinților de a realiza educația sexuală cu propriii copii;

---

⁵¹⁸ <https://www.cnpac.md/ro/studiu-cunostintele-parintilor-cu-privire-la-abuzul-sexual-si-educatia-copiilor-mici/>

În hotărîrea adoptată la 16 iulie 2013 pe speța B v. Republica Moldova, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat lipsa acțiunilor decisive din partea autorităților, chiar dacă se cunoștea despre comportamentul violent al agresorului și pericolul pe care acesta îl prezintă pentru victima-reclamantă.

La nivel național, insuficiențele în activitatea de urmărire penală privind cazurile de violență se manifestă în diverse forme: reticența la inițierea procesului penal, dacă lipsesc vătămările evidente ale integrității corporale sau sănătății; omisiunea pornirii procesului penal în lipsa plângerii sau refuzul de pornire a urmăririi penale, fiindcă nu sunt suficient de grave vătămările corporale; adesea e nevoie de acte de violență repetate pentru ca să fie deschisă o anchetă penală; urmărirea penală încetează deoarece victima și-a retras plîngerea sau nu colaborează cu organele de anchetă. Persistă și probleme de ordin procesual, în special dificultăți la solicitarea unor expertize judiciare, lipsa mecanismului de recunoaștere ad-hoc a calității de expert judiciar etc..

Experiența țărilor europene cu democrații dezvoltate, precum și a celor care deja au trecut prin procesul de aderare la Uniunea Europeană demonstrează că un program eficient de dezvoltare profesională a resurselor umane din autoritățile publice contribuie la crearea unui corp de funcționari cu capacități înalte și motivare puternică privind realizarea obiectivelor. Aceasta duce la sporirea eficienței în activitatea cotidiană, ceea ce înseamnă și sporirea valorii resurselor umane din cadrul autorităților administrației publice. Acest fapt este cu mult mai important pentru țările în tranziție, unde, în majoritatea sectoarelor societății, se produc reforme majore și unde cadrele sectorului public se confruntă cu multe și mari schimbări în perioade scurte de timp. Planul de acțiuni (pentru perioada 2018-2020) pentru implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pe anii 2018-2023 acordă o atenție deosebită acestui compartiment, conținând în acest sens acțiuni de consolidare a capacităților profesioniștilor din diferite domenii în contextul celor 4Piloni: Prevenire, Pedepsire, Protecție și Politici integrate⁵¹⁹.

Formarea continuă a personalului instanțelor judecătorești, consilierilor de probațiune, avocaților care asigură asistență juridică garantată de stat și consultanților procurorilor este o prerogativă importantă a sistemului de justiție. Astfel în platforma Institutului Național de Justiție pe parcursul anului 2019 au fost oferite seminare, ateliere de lucru și cursuri de instruire care au inclus subiecte cu tematicile: Modalități de lucru cu agresorii familiari și tehnici de prevenire a violenței față de femei și copii, Investigarea și judecarea infracțiunilor privind viața sexuală, Practica judiciară privind examinarea cauzelor de violență în familie, Investigarea și judecarea infracțiunilor privind viața sexuală; Drepturile victimelor în contextul Legii nr. 137 privind reabilitarea și compensarea victimelor infracțiunilor; Metodici și tactici de identificare, investigare și judecare a infracțiunilor săvârșite asupra copiilor cu utilizarea tehnologiilor informaționale; Nediscriminare și Egalitate⁵²⁰.

Un rol important în prevenirea și combaterea violenței în familie, îl ocupă ridicarea nivelului de profesionalism al angajaților Poliției, prin implementarea modulelor de instruire a polițiștilor la diferite nivele de execuție și de conducere. O atenție sporită în procesul de consolidare a capacităților angajaților se acordă pentru domeniile respectării drepturilor omului

---

⁵¹⁹ RAPORTUL pentru anul 2019 cu privire la violența în familie. Chișinău, 2020//<http://antiviolența.gov.md/wp-content/uploads/2020/08/Raportul-pentru-anul-2019-cu-privire-la-violen-a-n-familie-.pdf>

⁵²⁰ RAPORTUL pentru anul 2019 cu privire la violența în familie. Chișinău, 2020//<http://antiviolența.gov.md/wp-content/uploads/2020/08/Raportul-pentru-anul-2019-cu-privire-la-violen-a-n-familie-.pdf>

în activității de prevenire și combatere a violenței în familie. În acest sens, prin cooperarea Ministerului Afacerilor Interne, Inspectoratului General al Poliției cu organizațiile internaționale, în special cu organizațiile membre ale rețelei globale de dezvoltare a Națiunilor Unite (PNUD), Fondul ONU pentru Populație în Republica Moldova (UNFPA), Misiunea OSCE în Republica Moldova, Misiunea Organizației Internaționale pentru Migrație (OIM) în Republica Moldova, UNIFEM, UN WOMEN, Fundația OAK, Ambasada Suediei, Ambasada SUA și alte reprezentanțe, s-a reușit să se asigure instruirea ofițerilor de poliție, referitor la modalitatea de intervenție, în special punând accentul pe lucrul în echipă, intervenție în cadrul echipelor multidisciplinare, asigurarea și acordarea serviciilor calitative necesare reieșind din competențele fiecărui actor al acestor echipe.⁵²¹

În conformitate cu practica internațională, pe lângă sancțiunile de ordin general, agresorii sunt obligați să urmeze programe orientate spre responsabilizare și schimbarea comportamentului violent.

Concluzii: Analiza practicii judiciare ne permite să constatăm îmbunătățirea treptată a activității organelor de drept în acest domeniu, în special după semnarea și ratificarea Convenției de la Istanbul.

În același timp, eficacitatea măsurilor adoptate slăbea, în special datorită faptului că cea mai mare parte dintre agresorii familiari condamnați (în 2016-80%) rămâneau în mediul familial, continuând să se manifeste violent în raport cu membrii familiei. Or, în conformitate cu practica internațională, pe lângă sancțiunile de ordin general, agresorii sunt obligați să urmeze programe orientate spre responsabilizare și schimbarea comportamentului violent. Situația a început să se îmbunătățească grație implementării ordinelor de restricție de urgență.

În ceea ce privește caracteristica criminologică a agresorului și a victimei violenței în familie constatăm câteva corelații: violența față de femei variază în funcție de indicatorii care definesc statutul bărbaților și al femeilor: a) nivelul de studii al soțului/ partenerului; diferența de studii între soți/parteneri; diferența de vârstă între soți/parteneri; caracteristicile sociale/psihologice ale soțului/partenerului. Astfel, indiferent de tipul violenței, cele mai dominante probleme indicate de femeile-victime sunt problemele de ordin familial și consumul de alcool, după care urmează problemele de ordin economic, cum ar fi lipsa locului de muncă.

Cât privește serviciile oferite victimelor violenței în familie, chiar dacă situația în ultimii ani relative s-a îmbunătățit, ele nu acoperă nici pe departe necesitățile. Este imperios necesar îmbunătățirea serviciului psihologic, care are cea mai mare importanță în soluționarea cazurilor de violență și reinsertia socială a victimelor.

Referitor la acțiunile de prevenire și combatere a violenței în familie, acestea sunt concepute în conformitate cu metodologia internațională, având la baza abordarea prin prisma a 4P: prevenire, protecție, investigarea / urmărirea în justiție și politici integrate. Prevenirea are un caracter complex, conține intervenții atât la nivelul factorilor de risc individuali, cât și acțiuni la nivel comunitar și social. Procesul de prevenire trebuie orientat spre neutralizarea cauzelor fundamentale ale fenomenului violenței față de femei și violenței în familie.

---

⁵²¹ RAPORTUL pentru anul 2019 cu privire la violența în familie. Chișinău, 2020//<http://antiviolența.gov.md/wp-content/uploads/2020/08/Raportul-pentru-anul-2019-cu-privire-la-violen-a-n-familie-.pdf>

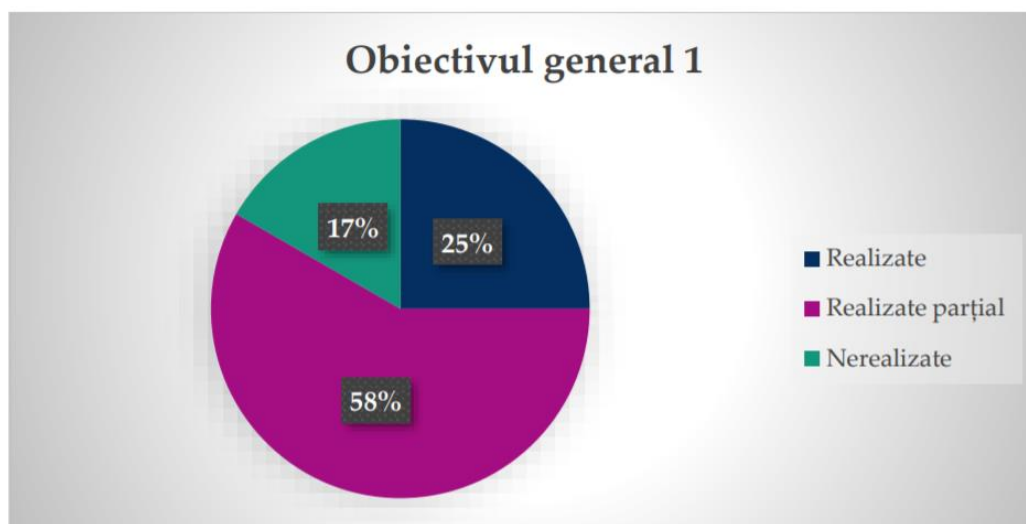
Evaluarea intermediară (2018-2020) a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2018-2023⁵²², demonstrează faptul că autoritățile cu competențe în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, în parteneriat cu comunitatea internațională și societatea civilă, au întreprins o serie de acțiuni în vederea atingerii indicatorilor stabiliți în Strategie.

Cu toate acestea, realizarea întârziată, ineficace sau nerealizarea anumitor acțiuni a compromis atingerea unor obiective generale și obiective specifice.

Principalele provocări legate de implementarea eficientă a Strategiei identificate țin de fluctuația personalului din cadrul autorităților/instituțiilor publice centrale și locale, încărcătura mare a specialiștilor cu competențe în domeniu, în special, a polițiștilor și asistenților medicali, resurse umane, financiare și capacități instituționale limitate care nu permit o bună coordonare a acțiunilor de prevenire și combatere a violenței la nivel central și local⁵²³.

Să ne referim la dimensiunile concrete prevăzute de Strategie. Astfel, Obiectivul general 1 se referă la prevenirea violenței față de femei și a violenței în familie prin crearea unui climat de toleranță zero față de aceste fenomene a populației și reducerii prevalenței acestora. Elementele principale ale acestui obiectiv sunt focusate pe necesitatea stringentă de eliminare a stereotipurilor, percepțiilor și atitudinilor publicului larg, și conștientizarea acestor fenomene din perspectiva încălcării drepturilor fundamentale ale omului. Obiectivul general 1 conține patru obiective specifice și o listă de 12 acțiuni. Analiza gradului de realizare a acțiunilor relevă că din numărul total de acțiuni planificate pentru obiectivul general dat, de facto, integral au fost realizate doar trei acțiuni, celelalte fiind realizate parțial sau nerealizate. **Gradul de realizare integrală a Planului de acțiuni la Obiectivul general 1 a constituit 25%.**

FIGURA: Gradul de realizare a acțiunilor planificate pentru Obiectivul general 1

(Sursa: Raport de evaluare intermediară a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2018-2023. Chișinău, 2020,

⁵²² RAPORT de evaluare intermediară a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2018-2023. Chișinău, 2020,

http://lastrada.md/pic/uploaded/RAPORT_evaluarea%20intermediara%20a%20Strategiei%20VF.pdf

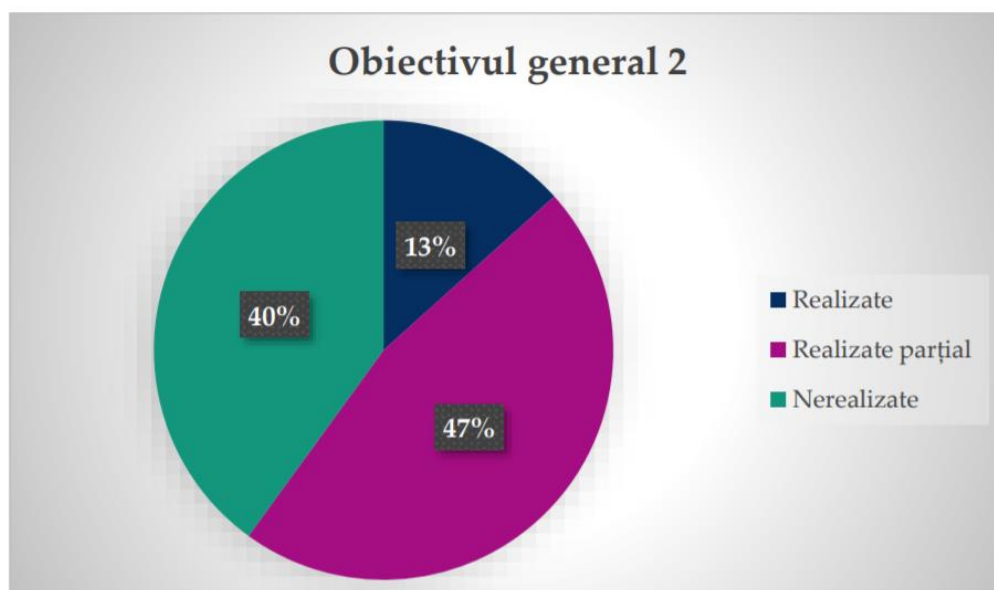
⁵²³ RAPORT de evaluare intermediară a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2018-2023. Chișinău, 2020,

http://lastrada.md/pic/uploaded/RAPORT_evaluarea%20intermediara%20a%20Strategiei%20VF.pdf

http://lastrada.md/pic/uploaded/RAPORT_evaluarea%20intermediara%20a%20Strategiei%20VF.pdf

Obiectivul general 2, după cum am relatat, se referă la asigurarea suportului, asistenței și protecției victimelor prin gama de servicii acordate prin intermediul mecanismelor naționale de cooperare multisectorială eficace între toate instituțiile relevante în vederea identificării, referirii, asistenței și (re)integrării victimei violenței față de femei și a violenței în familie. Obiectivul general 2 conține patru obiective specifice și o listă de 15 acțiuni. Din numărul total de acțiuni planificate pentru obiectivul general dat, de facto, integral au fost realizate doar două acțiuni, celelalte fiind realizate parțial sau nerealizate. **Gradul de realizare integrală a Planului de acțiuni la Obiectivul general 2 a constituit 13,3%.**

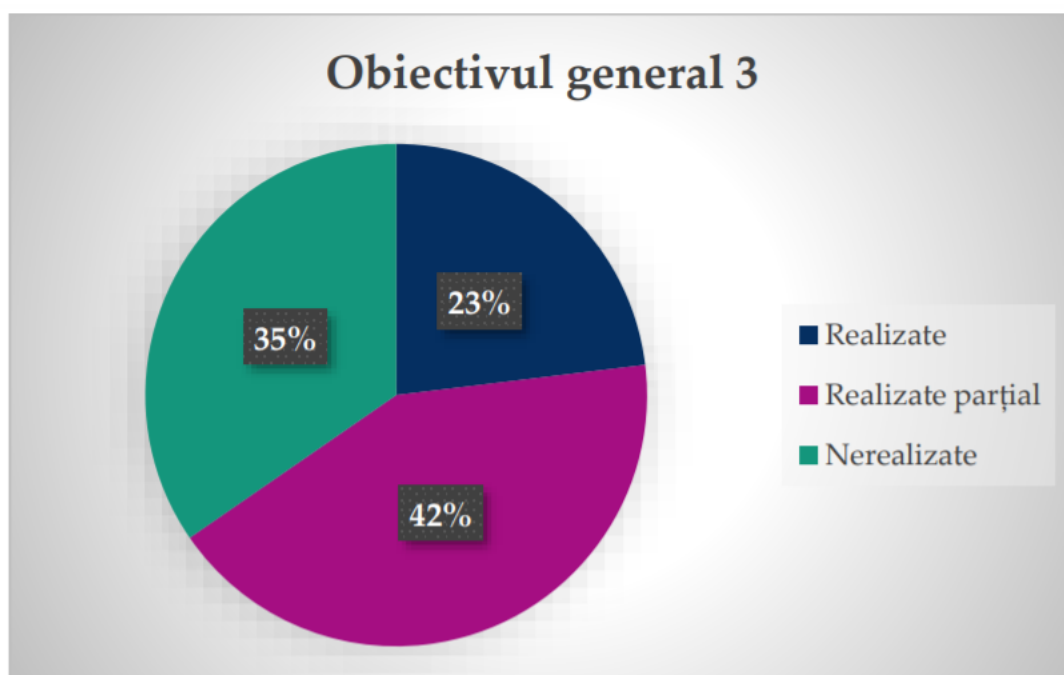
Figura: Gradul de realizare a acțiunilor planificate pentru Obiectivul general 2

(Sursa: Raport de evaluare intermediară a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2018-2023. Chișinău, 2020, http://lastrada.md/pic/uploaded/RAPORT_evaluarea%20intermediara%20a%20Strategiei%20VF.pdf)

Obiectivul general 3 se referă la asigurarea faptului că investigațiile și procedurile judiciare în legătură cu actele de violență se desfășoară corect și fără întârzieri nejustificate. Realizarea acestui obiectiv urma să contribuie la asigurarea probelor vitale, sporirea ratelor de condamnare și eliminarea impunității agresorilor. Obiectivul general 3 include patru obiective specifice și o listă de 26 de acțiuni. Din numărul total de acțiuni planificate pentru obiectivul general dat, de facto, integral au fost realizate doar șase acțiuni, celelalte fiind realizate parțial sau nerealizate. Gradul de atingere a Planului de acțiuni la Obiectivul general 3 a constituit 23%.

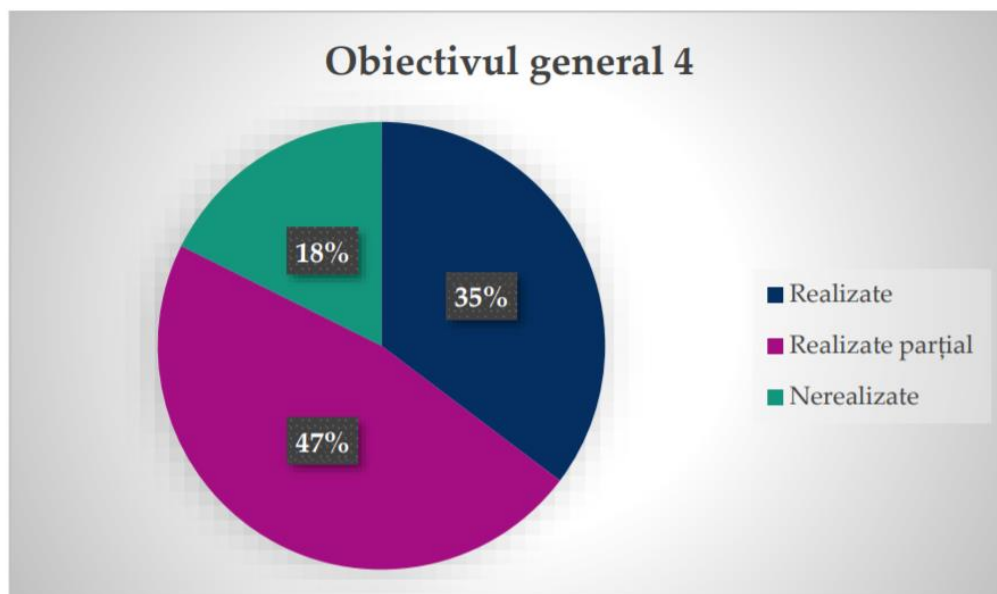
FIGURA: Gradul de realizare a acțiunilor planificate pentru Obiectivul general 3

(Sursa: Raport de evaluare intermediară a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2018-2023. Chișinău, 2020, http://lastrada.md/pic/uploaded/RAPORT_evaluarea%20intermediara%20a%20Strategiei%20VF.pdf)

Obiectivul general 4 este orientat spre asigurarea implementării politicilor care ar permite intervenția eficientă în cazurile de violență față de femei și de violență în familie prin instituirea unei abordări de coordonare și cooperare multisectorială fundamentată pe un sistem de colectare a datelor statistice uniformizat. Obiectivul general 4 include cinci obiective specifice și o listă de 17 de acțiuni. Din numărul total de acțiuni planificate pentru obiectivul general dat, de facto, integral au fost realizate șase acțiuni, celelalte fiind realizate parțial sau nerealizate. Gradul de atingere a Planului de acțiuni la Obiectivul general 4 a constituit 35,3%.

FIGURA: Gradul de realizare a acțiunilor planificate pentru Obiectivul general 4

Sursa: Raport de evaluare intermediară a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2018-2023. Chișinău, 2020, http://lastrada.md/pic/uploaded/RAPORT_evaluarea%20intermediara%20a%20Strategiei%20VF.pdf

Așadar, media gradului de realizare integrală a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei constituie 24%. Cel mai înalt grad de realizare integrală a Planului de acțiuni se atestă la Obiectivul general 4 - Dezvoltarea politicilor integrate în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și a violenței în familie, bazate pe cooperare multisectorială și colectare a datelor – 35,3%, iar cel mai redus – la Obiectivul general 2 - Consolidarea mecanismului de protecție și asistență pentru victimele violenței față de femei și ale violenței în familie – 13,3%⁵²⁴.

Concluzii generale⁵²⁵:

Dominiul violenței față de femei și a violenței în familie este unul foarte actual și sensibil pentru Republica Moldova. Respectiv, Strategia rămâne a fi un document de politici publice foarte necesar, relevant și care urmează a fi implementat cât mai eficient, în conformitate cu standardele naționale și internaționale în domeniu.

Analiza intermediară a implementării Strategiei și realizării obiectivelor generale a confirmat implementarea parțială a Strategiei, evaluate din perspectiva celor patru obiective generale.

Din cele 70 de acțiuni incluse în Planul de Acțiuni (PA) pentru perioada 2018-2020, au fost realizate integral doar 17. Restul acțiunilor au fost realizate parțial sau rămân nerealizate.

⁵²⁴ RAPORT de evaluare intermediară a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2018-2023. Chișinău, 2020, http://lastrada.md/pic/uploaded/RAPORT_evaluarea%20intermediara%20a%20Strategiei%20VF.pdf

⁵²⁵ RAPORT de evaluare intermediară a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2018-2023. Chișinău, 2020, http://lastrada.md/pic/uploaded/RAPORT_evaluarea%20intermediara%20a%20Strategiei%20VF.pdf

Media gradului de realizare integrală a PA privind implementarea Strategiei constituie 24%. Cel mai înalt grad de realizare integrală a PA se atestă la Obiectivul general 4 - Dezvoltarea politicilor integrate în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și a violenței în familie, bazate pe cooperare multisectorială și colectare a datelor – 35,3%, iar cel mai redus – la Obiectivul general 2 - Consolidarea mecanismului de protecție și asistență pentru victimele violenței față de femei și ale violenței în familie – 13,3%⁵²⁶.

Numărul agresorilor care încalcă ordonanțele de protecție în Republica Moldova este de trei ori mai mic, la doar un an de la introducerea brățărilor și dispozitivelor electronice⁵²⁷. După 3 ianuarie 2021, după ce a fost implementată noua prevedere, rata de încălcare a ordonanțelor de protecție a fost diminuată de la de la 70% la 19%. Scăderea considerabilă a acestui indicator se explică, în primul rând, prin digitalizarea ordonanțelor de protecție. Este un exemplu veritabil de utilizare a sistemelor informaționale și a tehnologiilor în actul de justiție. Dispozitivele respective semnaleză în timp real apropierea. O semnaleză atât agresorului, cât și victimei. Odată ce s-a apropiat și nu s-a respectat distanța față de victimă, aceasta primește un SMS în timp real cu mesajul „Sunteți în pericol. Asigurați-vă securitatea”. Totodată, primește un apel telefonic, în timp real, prin care e informată victima, în caz că aceasta nu citește mesajele.

La agresor, cel căruiua îi este aplicată brățara, îi dă un semnal sonor, sub formă de sirenă, semnalându-i că este în apropiere. Tot atunci, în timp real, este alertată și poliția, care se deplasează la locul unde sunt aceștia.

În Republica Moldova, monitorizarea electronică este o activitate exclusivă a sistemului de probațiune: 16 angajați asigură continuitatea 24 de ore din 24. În momentul în care se semnaleză un eveniment, că s-a apropiat de victimă, e contactat inculpatul/învinuitul. Când sunt semnalmente reale că acesta are intenție directă să agreseze victima, este adresat 112.

Către 10 februarie 2022, erau monitorizați circa 980 de subiecți, dintre aceștia, 720 erau agresori familiali⁵²⁸.

APLICAȚII

1. Identificați gradul de compatibilitate a legislației naționale antivioolență în familie normelor comunitare
2. Care este impactul social al modificărilor în legislația antivioolență realizate în 2020?
3. Elaborați 2 ipoteze cu privire la cauzele violenței în familie.

---

⁵²⁶ RAPORT de evaluare intermediară a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2018-2023. Chișinău, 2020, http://lastrada.md/pic/uploaded/RAPORT_evaluarea%20intermediara%20a%20Strategiei%20VF.pdf

⁵²⁷ Cum a scăzut violența domestică în Republica Moldova după ce au fost introduse brățărilor electronice. „S-a diminuat rata de recidivă de la 70% la 19%” https://www.libertatea.ro/stiri/cum-a-scazut-violenta-domestica-in-republica-moldova-dupa-ce-au-fost-introduse-bratarile-electronice-s-a-diminuat-rata-de-recidiva-de-la-70-la-19-3966796?fbclid=IwAR2DrZWOMYs97_v9gNXC4tuwJaauUVuJbKhG-YFt_J2t9aFgV6PLEDaV_Tw accesat în data de 31.03.2022.

⁵²⁸ Cum a scăzut violența domestică în Republica Moldova după ce au fost introduse brățărilor electronice. „S-a diminuat rata de recidivă de la 70% la 19%” https://www.libertatea.ro/stiri/cum-a-scazut-violenta-domestica-in-republica-moldova-dupa-ce-au-fost-introduse-bratarile-electronice-s-a-diminuat-rata-de-recidiva-de-la-70-la-19-3966796?fbclid=IwAR2DrZWOMYs97_v9gNXC4tuwJaauUVuJbKhG-YFt_J2t9aFgV6PLEDaV_Tw accesat în data de 31.03.2022.

4. Identificați particularitățile metodologiei cercetării violenței (intra)familiale (în baza studiilor empirice: *Violența față de femei în Republica Moldova, 2011* ; *Studiu privind realizarea drepturilor victimelor violenței în familie în sistemul de asistență și protecție din Republica Moldova, 2013 etc.*) ;
5. Analizați eficiența legislației antiviolență din Republica Moldova (în baza studiilor empirice: *Implementarea legislației Republicii Moldova cu privire la violența în familie. Raport din perspectiva respectării drepturilor omului, 2012* ; *Ordonanța de protecție. Raport de evaluare a implementării prevederilor Legii 45 cu privire la ordonanța de protecție în Republica Moldova în perioada 2008-2011, Chișinău, 2012 etc.*) ;
6. Sistematizați informația din dosarele arhivelor curente ale judecătoriilor cu privire la aplicarea legislației antiviolență și comparați concluziile obținute cu cele din studiile sus menționate;
7. Argumentați proiecte de măsuri cu privire la diminuarea indicilor violenței în familie
8. Elaborați un eseu de 2 pagini cu privire la prevenirea și combaterea violenței (intra)familiale
9. Realizați câte 2 interviuri cu specialiștii din domeniu, aplicând Ghidurile de mai jos.

GHID DE INTERVIU ÎN PROFUNZIME (semistructurat)
(pentru ofițerii din cadrul Inspectoratului de Poliție)

1. Care sunt cauzele și factorii favorizanți ai violenței în familie? (urmează a fi descriși în funcție de gravitatea lor)
2. Cum evaluați cadrul normativ național cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie?
3. Ce lacune există în sistemul de prevenire și combatere a violenței în familie?
4. Ce acțiuni primordiale urmează de întreprinns în vederea îmbunătățirii eficienței serviciilor de asistență și protecție oferite victimelor violenței în familie?
5. Altceva (descrieți)

GHID DE INTERVIU ÎN PROFUNZIME (semistructurat)
(pentru asistenții sociali)

1. Care sînt bunele practice în mun. Bălți în asistența și protecția victimelor violenței în familie?
2. Care sînt obstacolele cu care se confruntă actorii sistemului de asistență și protecție a victimelor violenței în familie, impedimente în oferirea protecției și asistenței efective?
3. Ce lacune mai există în sistem?
4. Care este impactul politicilor de diminuarea a violenței (intra) familial sau a modalității cum acestea se implementează, asupra prevenirii violenței, acuzării și edepșirii agresorilor?
5. Care este impactul implementării Legii 45-XVI asupra realizării drepturilor omului-victime ale violenței în familie?
6. În ce măsură implementarea practică a legii nr. 45-XVI asigură evitarea desăvîrșită a cazurilor de discriminare, stigmatizare, marginalizare a unor grupuri particulare de beneficiari?

7. Ce acțiuni primordiale urmează de întreprins în vederea îmbunătățirii eficienței serviciilor de asistență și protecție oferite victimelor violenței în familie?

BIBLIOGRAFIE

I. Acte normative

1. Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. Adoptat de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16.12.1966 prin Rezoluția 2200 A (XXI). În vigoare la 3 ianuarie 1976. Disponibil: http://www.irdo.ro/file.php?fisiere_id=79&inline.
2. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice. Adoptat de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16.12.1966. În vigoare la 23.03.1976. Disponibil: <http://www.hotararicedo.ro/files/files/PACTUL%20INTERNATIONAL%20CU%20PRIVIRE%20LA%20DREPTURILE%20CIVILE%20SI%20POLITICE.pdf>.
3. CONSILIUL Europei, Recomandarea Nr. R (85) cu privire la violența în familie, adoptată la 26 martie 1985;
4. Convenția CE privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Istanbul, 11.05.2011) Disponibil: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%20210%20Romanian.pdf>;
5. Convenția Națiunilor Unite împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente crude, inumane sau degradante, adoptată la New York la 10.12.1984. În vigoare pentru Republica Moldova din 28.12.1995;
6. Convenția CE pentru protecția copiilor împotriva exploatarei sexuale și a abuzului sexual (Lanzarote, 25.X.2007) [citat: 30.12.2014] Disponibil: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/children/Source/LanzaroteConvention_ro.pdf
6. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului. Adoptată de Adunarea Generală a ONU la 29 noiembrie 1989. Intrată în vigoare la 2 septembrie 1990. [11.03.2015] Disponibil: http://www.unicef.org/moldova/CRC_RO.pdf 279.
7. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 001.
8. Cauza Mudric versus Republica Moldova. Cererea nr.74839/10. Hotărârea CtEDO din 16 iulie 2013, definitivă 16 octombrie 2013 (Strasbourg). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.268-275.
- 9.. Cauza Eremia versus Republica Moldova. Cererea nr. 3564/11. Hotărârea CtEDO din 28 mai 2013, definitivă 28 august 2013 (Strasbourg). Disponibil http://www.promolex.md/upload/docs/EREMIAv.MOLDOVARomanianTranslationbytheMinistryofJusticeoftheRepublicofMoldova_1391001533ro_.pdf.
10. Cauza T.M. și C.M. versus Republica Moldova. Cererea nr.26608/11. Hotărârea CtEDO din 28 ianuarie 2014, definitivă 28 aprilie 2014 (Strasbourg). Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-140240>
11. Codul contravențional al Republicii Moldova, nr.218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 78-84.
12. Codul familiei al Republicii Moldova, nr.1316 din 26.10.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 47-48.
13. Codul penal al Republicii Moldova, nr.985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 72-74.

14. Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, nr. 45 din 01.03.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 55-56.
15. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr. 167 din 09.07.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 155-158.
16. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr. 196 din 28.07.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 306-313.
17. Hotărârea de Guvern Nr. 259 din 28.04. 2017 cu privire la aprobarea Strategiei pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteea// Publicat : 02.06.2017 în Monitorul Oficial Nr. 171-180 art Nr : 410
- 18 STRATEGIA NAȚIONALĂ DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A VIOLENȚEI FAȚĂ DE FEMEI ȘI VIOLENȚEI ÎN FAMILIE PENTRU PERIOADA 2018-2023// Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului nr.281 din 3 aprilie 2018:
19. Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017-2021 și Planul de acțiuni privind implementarea acesteia, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.259 din 28.04.2017. În: Monitorul ofdicial Nr.171-180, art. : 410.

II. Tratatе, monografii, studii

20. BRÎNZA, S., STATI, V. Tratat de drept penal. Partea Specială: în 2 volume. Volumul I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, 1328 p
21. Compendiul statistic cu privire la evoluția în anul 2019 a cazurilor de violență, neglijare, exploatare, trafic asupra copiilor” 2019//<https://www.cnpac.md/ro/compendiul-statistic-cu-privire-la-evolutia-in-anul-2019-a-cazurilor-de-violenta-neglijare-exploatare-trafic-asupra-copiilor-3/>
22. CORCEA, N. Violența în familie: Monografie. Chișinău: CEP USM, 2015;
23. BODRUG-LUNGU, Valentina. Violența domestică: strategii de prevenire și combatere. Chișinău, 2007;
24. GLADCHI, Gh. Victimologia și prevenirea infracțiunilor. Chișinău: Academia MAI al RM „Ștefan cel Mare”, 2004;
25. IMPLEMENTAREA legislației Republicii Moldova cu privire la violența în familie. Raport din perspective respectării drepturilor omului. Ch., 2012;
26. Nevoile femeilor afectate de violență în familie în bază de gen și răspunsul sistemic la cazurile de violență n în familie în contextual crizei Covid-19// https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20moldova/attachments/publications/2020/raport_violenta_covid_0608_1.pdf?la=ro&vs=0
27. OCEREDNÎI, Anastasia. Cartografierea situației cu privire la victimizarea copilului prin abuz și exploatare sexuală în Republica Molfdova. Chișinău, 2012// https://childhub.org/en/system/files/studiu_abuz_sexual_al_copiilor_0.pdf;
28. POSTICĂ, Alexandru. Ordonanța de protecție. Raport de evaluare a implementării prevederilor Legii 45 cu privire la ordonanța de protecție în Republica Moldova în perioada 2008-20111. Ch.: Pro-LEX, 2012;
29. Procesul de ratificare și implementare a Convenției de la Istanbul: bunele practici ale statelor semnatare: Studiu elaborat în cadrul proiectului „Activități de sensibilizare asupra Convenției de la Istanbul în Republica Moldova”/Valentina Andrasek, Natalia Vilcu; Proiectul Consiliului Europei „Activități de sensibilizare asupra Convenției de la Istanbul în Republica Moldova” -

Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020 - 35 ,
<http://cpescmdlib.blogspot.com/2020/12/coee-publicatii-procesul-de-ratificare.html>

30. RAPORT de evaluare a modului de emiterie și executare a ordonanței de protecție în cazurile de violență în familie în perioada 2012-2014//ww.soros.md/files/publications/documents/Raport%20Ordonanta%20de%20Protectie.pdf

31. RAPORTUL pentru anul 2017 cu privire la violența în familie și violența față de femei, https://msmps.gov.md/sites/default/files/raport_in_domeniul_prevenirii_si_combaterii_violentei_in_familie_1.pdf

32. Raportul pentru anul 2018 cu privire la violența în familie și violența față de femei//https://msmps.gov.md/sites/default/files/raport_vf_2018_pdf.pdf

33. RAPORTUL pentru anul 2019 cu privire la violența în familie. Chișinău, 2020//
<http://antiviolența.gov.md/wp-content/uploads/2020/08/Raportul-pentru-anul-2019-cu-privire-la-violența-n-familie-.pdf>

34. RAPORTUL narativ a activităților Centrului de criză Familială „SOTIS” pentru anul 2019//<http://balti.md/raportul-narativ-a-activitatilor-ip-centrului-de-criza-familiala-sotis-pentru-anul-2019/>

35. RAPORT DE ANALIZĂ a compatibilității legislației Republicii Moldova cu prevederile Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Chișinău, 2019// <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20moldova/attachments/publications/2020/cdf%20raport%20compatibilitate.pdf?la=ro&vs=1839>

36. RAPORTUL pentru anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei. Chișinău, 2021;

37. RAPORT de evaluare intermediară a Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru anii 2018-2023. Chișinău, 2020, http://lastrada.md/pic/uploaded/RAPORT_evaluarea%20intermediara%20a%20Strategiei%20VF.pdf

38. RĂDULESCU, S. Sociologia violenței (intra)familiale. Victime și agresori în familie. București, Editura Lumina lex, 2001;

39. RUSU, Viorelia. Studii privind realizarea drepturilor victimelor violenței în familie în sistemul de asistență și protecție din Republica Moldova. Centrul Internațional pentru protecția și promovarea Drepturilor Femeii „La Strada” Chișinău, 2013;

40. SÎRBU, S., IONIȚA, D. et al. Suport de curs pentru formatori privind intervenția eficientă a poliției la cazurile de violență în familie în Moldova. Chișinău: Bons Offices, 2013;

VIOLENȚA față de femei în familie în Republica Moldova” Ediția 1, 2011//
https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Violenta/Raport_violenta_fam.pdf;

41. ДОМАШНЕЕ насилие по законодательству зарубежных стран: ответственность и превенция / Отв. ред. канд. юрид. наук Н.А. ГОЛОВАНОВА. Москва: Юстицинформ, 2011;

41. МЕЛИКОВ, Ф.А. Уголовно-правовые и криминологические меры противодействия насилию в семье: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва: Российский университет дружбы народов, 2017.

III. Articole științifice

40. BRÎNZA, S., STATI, V. Articolul 2011 „Violența în familie” din Codul penal suferă de grave carențe tehnico-legislative. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr. 8, pp. 10-14;
41. BRÎNZA, S., STATI, V. Cu privire la posibila neconstituționalitate a unor amendamente recent operate în Codul penal și în Codul contravențional. Partea II. În: Revista Națională de Drept, 2017, nr. 2(196), pp. 2-12;
42. BRÎNZA, S., STATI, V. Infrațiuni de violență în familie (art.201 1 CP RM) în lumina prevederilor Legii nr.196/2016. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2017, nr.8 (108). Seria „Științe sociale”, pp. 47-56;
43. CORCEA, N. Identificarea etimologică a termenului „violența în familie”. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 1, pp. 48-55;
44. CORCEA, N. Violența în familie asupra vârstnicilor: aspecte criminologice și juridicopenale. În: Revista Institutului Național al Justiției (Publicație științifico-practică, informativă și de drept), 2015, nr. 2(33), pp. 43-48;
45. CORCEA, N. Violența sexuală – ca modalitate a violenței în familie: implicații juridico-penale. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 2, pp. 44-47;
46. CORCEA, N. Hotărârile Curții Europene pentru Drepturile Omului cu privire la violența în familie: cazurile contra Republicii Moldova. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 3, pp. 49-56;
47. CORCEA, N. Violența asupra copilului în familie: aspecte juridico-penale. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 4, pp. 54-60;
48. CORCEA, N. Unele concluzii privind violența în familie și faptele conexe în dreptul penal comparat. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 5, pp. 46-52;
49. CORCEA, N. Latura subiectivă a violenței în familie prevăzute la alin.(1) art.2011 CP RM. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 7, pp. 53-57;
50. CORCEA, N. Analiza practicii judiciare în materia infracțiunii de violență în familie (art.2011 CP RM): concluzii și recomandări. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 8, pp. 61-70;
51. DÂMBOEANU, Cr. Forme și particularități ale abuzului fizic săvârșit de părinți asupra copiilor. În: Revista Română de Sociologie (București), Serie nouă, Anul XX, 2009, nr. 5- 6, pp. 427-443;
52. GHERASIMENCO, Violeta. Reglementări europene privind violența față de femei în familie/https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/122-125_5.pdf;
53. IONAȘCO, Vitalie. Infracțiunea de violență în familie: reglementări normative, analiză criminologică și măsuri de prevenire. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2018;
54. OLĂRESCU, V., VELEANOVICI, A. Perspective psihosociale ale abuzului și neglijării copilului. Chișinău: Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Științe ale Educației, 2015;
55. ZAVATIN, V „Cooperarea multidisciplinară în prevenirea violenței în familie” // Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Ediția a XIX-a, nr. 1, Chișinău, 2019, p. 131- 137.

Cursul nr.9 Comportamentul suicidal

1. Suicidul în lume și în Republica Moldova
2. Fenomenul suicidului în rândul copiilor
3. Cauza, factori favorizanți ai comportamentului suicidal
4. Prevenirea comportamentului suicidal
5. Aplicații.

1. Suicidul în lume și în Republica Moldova

Repertoriul comportamentelor suicidale este extrem de larg și divers, ceea ce atrage după sine dificultatea de definire a fenomenului. Termenul „suicid” trimite direct la violență și agresivitate, dar nu există un consens în ceea ce privește terminologia. Numele acestui fenomen vine din Anglia. “Suicid” este un termen apărut în secolul al XVII-lea, ceea ce este revelator pentru evoluția mentalității și frecvența sporită a dezbaterilor pe acest subiect. Primul care a vorbit despre sinucidere într-o lucrare a sa (Religio medici – 1642), a fost medicul și filozoful Thomas Browne: el a creat termenul de la cuvintele latinești “sui” (de sine) și “cădere” (omorâre), prin urmare “omorâre de sine”. După 1650, neologismul se răspândește în limba engleză prin lucrările lexicografului Thomas Blount și ale editorului lui Epicur, Walter Charleston⁵²⁹.

În definiția adoptată de Organizația Mondială a Sănătății, suicidul este văzut ca actul prin care „un individ caută să se autodistrugă fizic, cu intenția, mai mult sau mai puțin autentică, de a-și pierde viața, fiind conștient mai mult sau mai puțin de motivele sale”⁵³⁰.

Suicidul reprezintă una dintre principalele cauze de deces în lume. Aproape 800.000 de persoane mor în fiecare an din cauza suicidului. Astfel, la fiecare 40 de secunde, o persoană decedează din cauza autovătămarilor. Problema suicidului se impune tot mai categoric ca una cu valență globală, în fiecare minut pe glob are loc o tentativă de suicid. Statisticile atestă că între 8 și 30 de milioane de oameni anual încearcă să-și pună capăt zilelor, dar numai o pătrime din aceste evenimente ajung în vizorul rețelei medicale⁵³¹.

Suicidul ca atare se manifestă sub diferite variante:

- suicidul-amenințare,
- suicidul-tentativă,
- nintenția suicidară,
- echivalentele suicidare și
- suicidul reușit.

---

⁵²⁹ APUD: CUȘNIR, Liliana. Mortalitatea copiilor cauzată de suicid, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/105_111_Mortalitatea%20copiilor%20cauzata%20de%20suicid.pdf.

⁵³⁰ IBIDEM.

⁵³¹ ȚURCANU, Oleg, COBĂLEANSCHI, Oleg. Prevenirea suicidului: repere conceptuale și practice, SĂNĂTATE PUBLICĂ, ECONOMIE ȘI MANAGEMENT ÎN MEDICINĂ PUBLIC HEALTH, ECONOMY AND MANAGEMENT IN MEDICINE revistă științifico-practică fondată în anul 2003 scientific-practical review founded in 2003 1(40)/2012 https://repository.usmf.md/bitstream/20.500.12710/15450/1/PREVENIREA_SUICIDULUI_REPERE_CONCEPTUALE_SI_PRINCIPII_PRACTICE.pdf.

Unii oameni îi amenință doar pe cei din jur că se vor sinucide, alții încearcă să se sinucidă, pe când alții chiar reușesc. În cazul suicidului-amenințare, scopul nu este moartea, ci individul, prin șantaj, urmărește atingerea unor scopuri în viață. Suicidul amenințare are un caracter teatral. Suicidul-tentativă se manifestă prin ambiguitatea intenției subiectului. Este propriu femeilor, în timp ce suicidul reușit este propriu bărbaților.

Intenția suicidară este o dorință trecătoare de autosuprimare, în care actul este proiectat teoretic, însă nu este pus în practică. Echivalentele suicidare caracterizează modurile de comportament care implică un risc, de care însă subiectul este perfect conștient. În urma cercetărilor a rezultat că aproximativ 2/3 din cei care s-au sinucis anterior avuseseră cel puțin o tentativă⁵³²

Potrivit datelor Eurostat, grupele de vârstă cu cea mai mare incidență a sinuciderii sunt: 15-19 ani, 50-54 de ani și peste 85 de ani. Pe primele locuri în UE, ca frecvență a sinuciderii în rândul tinerilor se află țările baltice și unele din nordul Europei – Lituania, Estonia, Norvegia și Irlanda.

Printre țările europene cu cei mai puțini tineri sinucigași se numără Grecia, Spania, Marea Britanie, Germania și Franța. O scădere semnificativă și constantă a ratelor de suicid în rândul tinerilor poate fi observată în Suedia, după ce această țară s-a situat, timp de decenii întregi, în fruntea clasamentului european în ceea ce privește frecvența sinuciderii. Aceasta datorită promovării, coordonării și susținerii diverselor planuri și programe relevante pentru prevenirea comportamentului suicidal la nivel național, regional și local. Au creat diverse parteneriate intersectoriale, cum ar fi: educația și sănătatea conducându-se după condițiile specifice ale țării.

Sinteza datelor statisticii internaționale privind mortalitatea cauzată de suicid pentru anul 2014, ne relevă că **Republica Moldova își menține poziția în categoria statelor cu o rată înaltă la acest indicator, clasându-se pe locul 32 din cele 172 de țări, depășind considerabil România care se află pe poziția 64** (tabelul 1). Datele analizate evidențiază pericolul suicidal din fostele țări ale Uniunii Sovietice, din considerentul că printre primele poziții cu rata suicidală înaltă s-au plasat anume aceste țări⁵³³.

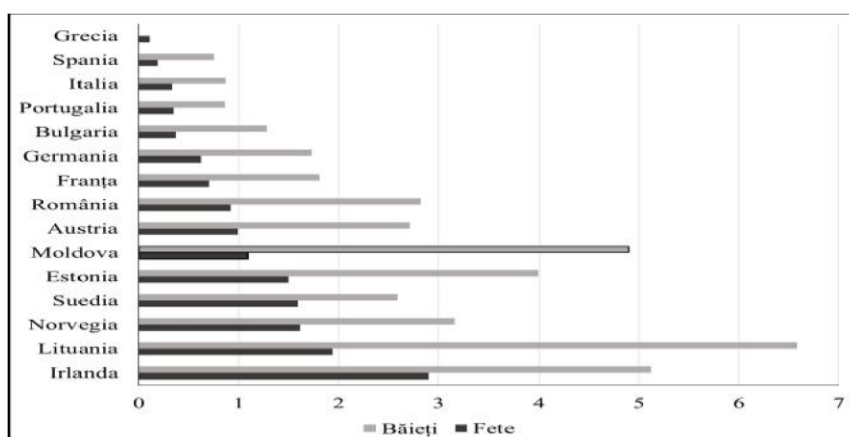
---

⁵³² ȚURCANU, Oleg, COBĂLEANSCHI, Oleg. Prevenirea suicidului: repere conceptuale și practice, SĂNĂTATE PUBLICĂ, ECONOMIE ȘI MANAGEMENT ÎN MEDICINĂ PUBLIC HEALTH, ECONOMY AND MANAGEMENT IN MEDICINE revistă științifico-practică fondată în anul 2003 scientific-practical review founded in 2003 1(40)/2012
https://repository.usmf.md/bitstream/20.500.12710/15450/1/PREVENIREA_SUICIDULUI_REPERE_CONCEPTUALE_SI_PRINCIPII_PRACTICE.pdf.

⁵³³ CUȘNIR, Liliana. Mortalitatea copiilor cauzată de suicid,
<http://dspace.ince.md/xmlui/handle/123456789/512>

Rata standardizată a mortalității provocată de suicid pentru anul 2014 (la 100000 persoane)

Rangul ocupat în topul a 172 de țări	Țara	Rata standardizată a mortalității provocată de suicid
1.	GUYANA	43,2
9.	KAZAKHSTAN	24
14.	RUSIA	19,6
19.	BELARUS	18,5
21.	LITUANIA	18,1
23.	UCRAINA	17
32.	MOLDOVA	15,1
35.	BELGIA	14,6
44.	FRANȚA	12,8
46.	REPUBLICA CEHĂ	12,8
60.	BULGARIA	11,1
64.	ROMÂNIA	10,6
74.	GERMANIA	9,6
88.	PORTUGALIA	8,5
94.	TURCIA	7,9

În Republica Moldova, conform datelor Agenției Naționale pentru Sănătate Publică, în anul 2019 decesul prin suicid a survenit la 467 persoane (în 2018 – 489) adică 13,2 cazuri la 100 mii populație (în 2018 – 13,8 cazuri la 100 mii populație)⁵³⁴.

Analizând repartizarea fenomenului studiat, în dependență de mediul de reședință, constatăm că rata de suicid în mediul rural este cu mult mai mare decât în mediul urban. Această particularitate, poate fi explicată prin consecințele negative ale proceselor socioeconomice, care au determinat stagnarea vieții rurale, scăderea nivelului de trai, destrămarea valorilor și moravurilor tradiționale. Astfel, decesele cauzate de suicid în mediul rural sunt de trei ori mai multe decât în mediul urban⁵³⁵.

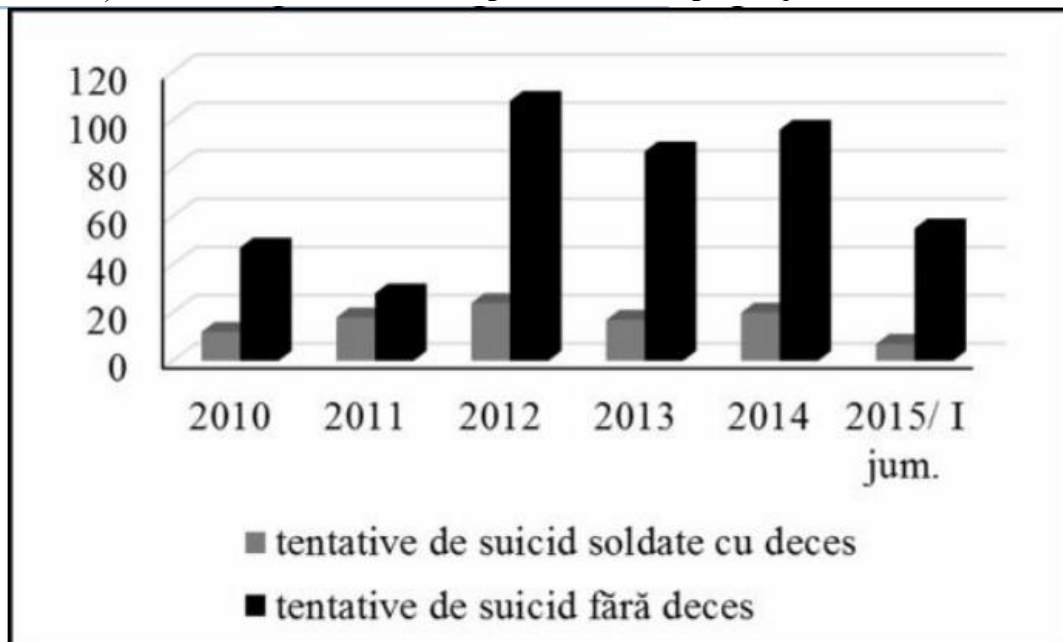
Datele statistice relevă că numărul tentativelor de suicid de asemenea este în creștere. Dacă la fete numărul tentativelor de suicid este mai mare, atunci la băieți, prevalează numărul

⁵³⁴ <https://www.zdg.md/stiri/date-statistice-privind-cazurile-de-suicid-si-tentativa-de-suicid-pe-teritoriul-republicii-moldova-apelul-msmps-suicidul-poate-fi-prevenit/>

⁵³⁵ CUȘNIR, Liliana. Mortalitatea copiilor cauzată de suicid, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/105_111_Mortalitatea%20copiilor%20cauzata%20de%20suicid.pdf

deceselor în urma suicidului. Dacă în anul 2012 numărul de tentative de suicid depășea cifra de 40, atunci în prima jumătate a anului 2015 numărul tentativelor au depășit cifra de 50. Astfel, doar în jumătate de an numărul tentativelor de suicid sunt în număr mai mare decât pentru întregul an 2012

Figura: Evoluția tentativelor de suicide în perioada 2010-prima jumătate a anului 2015

(Sursa: CUȘNIR, Liliana. Mortalitatea copiilor cauzată de suicid, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/105_111_Mortalitatea%20copiilor%20cauzata%20de%20suicid.pdf)

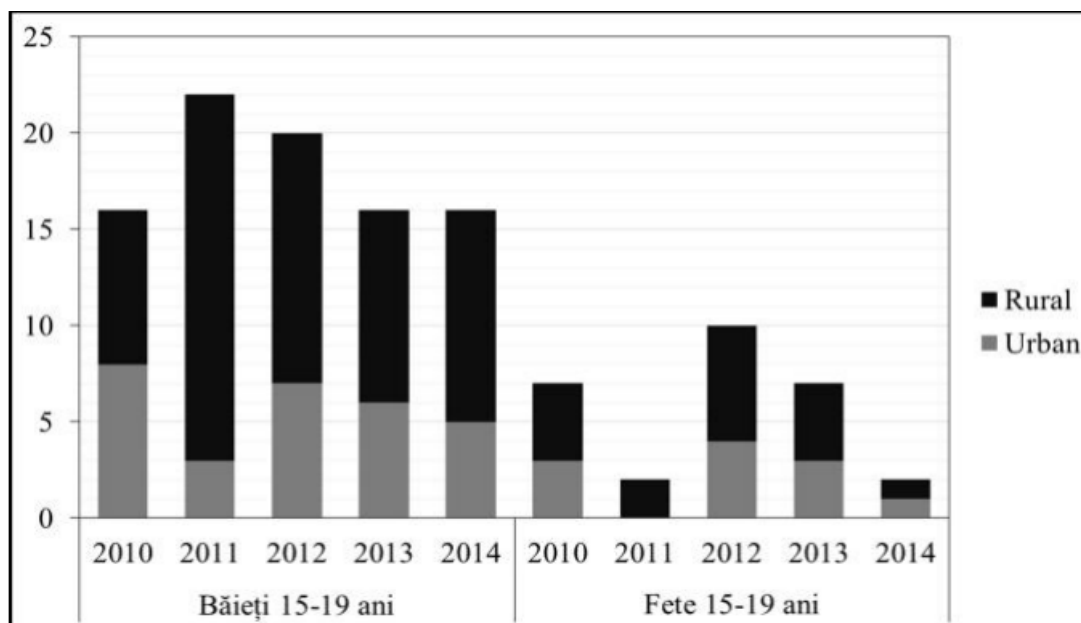
2. Fenomenul suicidului în rândul copiilor

Per ansamblu, e de remarcat că tentativele de suicid în rândul copiilor constituie 30,7% mai mult comparativ cu suicidul realizat, ceea ce impune o implicare mai insistentă a specialiștilor în lucru cu copiii care au avut experiența unei tentative de suicid⁵³⁶. Cea cea mai expusă riscului de suicid este categoria de vârstă 13-16 ani.

Figura: Numărul de cazuri suicidale în perioada 2010-prima jumătate a anului 2015, repartizate pe sexe, medii de reședință și grupe de vârstă

⁵³⁶ STUDIU PRIMAR al fenomenului suicidului și a tentativelor de suicid în rândul copiilor în vederea determinării profilului copilului vulnerabil și a cauzelor fenomenului// https://cnpdc.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_suicid_final.pdf

(Sursa: CUȘNIR, Liliana. Mortalitatea copiilor cauzată de suicid, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/105_111_Mortalitatea%20copiilor%20cauzata%20de%20suicid.pdf)

E de remarcat că în procesul de colectare și monitorizare a datelor există (existau???) abordări diferite între Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Sănătății și Biroul Național de Statistică, în mod special în ceea ce privește categoria de vârstă⁵³⁷.

3. Cauze, factori favorizanți ai comportamentului suicidal

După cum afirmă specialiștii autohtoni⁵³⁸, peste 90% din toate cazurile de sinucidere sunt asociate cu tulburările mintale (în special, depresia și consecințele cauzate de consumul de alcool și de substanțe narcotice). *Suicidul este totuși consecința unui complex de factori socioculturali și are un risc mai mare de apariție în timpul perioadelor de criză socioeconomică, familială sau individuală (de exemplu, pierderea unei persoane dragi, șomajul, probleme de onoare, divorțul, abandonurile, dezmembrarea familiei).*

Factorii ce contribuie la producerea tragediilor pe care cercetătorii îi menționau în urma discuțiilor cu actorii guvernamentali și neguvernamentali în domeniu, în lipsa unei analize a subiectului în cauză țin de: nivelul jos de trai, lipsa de comunicare sau a contactului cu cei din jur, decepționare în dragoste, situația general depresivă din mediul rural, plecarea peste hotare a părinților, depresie, lipsa de speranță, relații conflictuale în familie, abuzuri în familie, divorț sau chiar violența școlară care ar putea duce la fomarea conduitei suicidare în rîndul elevilor⁵³⁹.

⁵³⁷ IBIDEM

⁵³⁸ ȚURCANU, Oleg, COBĂLEANSCHI, Oleg. Prevenirea suicidului: repere conceptuale și practice, SĂNĂTATE PUBLICĂ, ECONOMIE ȘI MANAGEMENT ÎN MEDICINĂ PUBLIC HEALTH, ECONOMY AND MANAGEMENT IN MEDICINE revistă științifico-practică fondată în anul 2003 scientific-practical review founded in 2003 1(40)/2012 https://repository.usmf.md/bitstream/20.500.12710/15450/1/PREVENIREA_SUICIDULUI_REPERE_CONCEPTUALE_SI_PRINCIPII_PRACTICE.pdf.

⁵³⁹ IBIDEM.

Acest punct de vedere este confirmat și de către alți autori⁵⁴⁰: printre factorii cel mai frecvent incriminați ca fiind generatori de tensiuni și situații critice sunt: urbanizarea rapidă, instabilitatea economică, intensitatea proceselor de migrație, rata crescută a divorțurilor, încălcarea stereotipurilor de viață sub influența schimbărilor socioeconomice, accentuarea insecurității sociale, marginalizarea. În plus, creșterea numărului de migranți și a șomerilor, pierderea entității și antagonizarea grupurilor sociale, pierderea tradițiilor și relațiilor dintre generații sporesc tendințele distructive și cele autolitice.

Contextul psihosocial poate juca un rol predictiv în actul suicidar. Principalele coordonate care anunță precipitarea suicidului sunt:

- evenimente de viață defavorabile, mai ales dacă persoana este tratată umilitor;
- rupturi afective recente (divorț, eșec sentimental);
- șomaj, schimbări sau conflict profesional;
- pierderea unei persoane apropiate;
- afecțiuni somatice cronice;
- abuz de alcool;
- izolare socială.

Statutul marital. Rata suicidului la celibatari este dublă față de rata generală a suicidului. Persoanele singure prezintă o rată a suicidului de patru ori mai mare decât în loturile-martor. În rândurile persoanelor văduve, riscul suicidar este de aproape 4 ori mai mare la bărbați decât la femei. Suicidul în funcție de sex. În timp ce femeile au un procent mai ridicat de tentative suicidare (6:1) față de bărbați, numărul actelor suicidare este mai mare la bărbați (3:1).

Habitatul. Suicidul este mai frecvent în aglomerările urbane (la nivel mondial- rematca ne aparține-Gh.N.)).

Statutul profesional. Sinuciderile sunt mai frecvente la cei fără statut profesional sau cu statut profesional nesigur. Profesia intervine în măsura în care ea implică un anumit nivel intelectual, precum și un anumit mod de viață. Există anumite profesii cu un risc suicidar mai crescut. De exemplu, la militari rata suicidului este mai ridicată cu cel puțin 25% decât în rândurile civililor.

Factorii meteorologici și cosmici. Suicidul este mai frecvent primăvara și toamna, corespunzător frecvenței crescute a debutului și recăderilor în psihoze.

Factorii somatici. Riscul suicidar crește în bolile somatice, precum în cazuri de durere cronică, operații chirurgicale recente sau boli în fazele terminale. Infecția cu HIV fără alte complicații nu pare să aibă un risc suicidar crescut.

Ereditatea. Suicidul este o manifestare, un simptom apărut fie în cadrul unei depresii majore, fie al unei psihoze. **Așadar, nu sinuciderea este ereditară, ci boala care o cauzează**⁵⁴¹.

---

⁵⁴⁰ ȚURCANU, Oleg, COBĂLEANSCHI, Oleg. Prevenirea suicidului: repere conceptuale și practice, SĂNĂTATE PUBLICĂ, ECONOMIE ȘI MANAGEMENT ÎN MEDICINĂ PUBLIC HEALTH, ECONOMY AND MANAGEMENT IN MEDICINE revistă științifico-practică fondată în anul 2003 scientific-practical review founded in 2003 1(40)/2012
https://repository.usmf.md/bitstream/20.500.12710/15450/1/PREVENIREA_SUICIDULUI_REPERE_CONCEPTUALE_SI_PRINCIPII_PRACTICE.pdf.

⁵⁴¹ ȚURCANU, Oleg, COBĂLEANSCHI, Oleg. Prevenirea suicidului: repere conceptuale și practice, SĂNĂTATE PUBLICĂ, ECONOMIE ȘI MANAGEMENT ÎN MEDICINĂ PUBLIC HEALTH, ECONOMY AND MANAGEMENT IN MEDICINE revistă științifico-practică fondată în anul 2003 scientific-practical review

4.Prevenirea comportamentului suicidal

Asistența medicală de sănătate mintală este acordată de către echipa medicului de familie, echipa multidisciplinară a Centrelor comunitare de sănătate mintală, formată din psihiatru, psiholog, asistent social, nurse psihiatrice și echipa de asistență medicală urgentă prespitalicească (în cazul urgențelor psihiatrice și/sau medico-chirurgicale). Asistența spitalicească în domeniul sănătății mintale se acordă de către unitățile de primire urgentă al instituțiilor medico-sanitare, spitalele de psihiatrie și secțiile acute de psihiatrie din cadru spitalelor de profil general.

În țară activează 40 Centre comunitare de sănătate mintală și 41 Centre de sănătate prietenoase tinerilor Youth Clinic în cadrul instituțiilor de asistență medicală primară din toate raioanele și municipiile. Acestea abordează integrat și multi-disciplinar promovarea și asistența în domeniul sănătății mintale populației, sănătății adolescenților și tinerilor. Centrele oferă atât servicii consultative multidisciplinare în domeniul sănătății mintale și organizează activități instructiv-metodice de promovare a deprinderilor de viață sănătoase pentru diverse grupuri țintă (adolescenți și tineri, specialiști, părinți, alți membri ai comunității).

În anul 2019, Centrele comunitare de sănătate mintală din țară au acordat asistență psihiatrică, psihologică și îngrijiri în sănătate mintală pentru 214 904 persoane, inclusiv 72 297 femei și 41 759 copii. La fel, Centrele de sănătate prietenoase tinerilor Youth Clinic au oferit asistență psihologică pentru circa 10 000 de cazuri de prevenție a tulburărilor psihoemoționale la adolescenți, inclusiv legate de prevenirea suicidului. Totodată, 2 mii de tineri au beneficiat de consiliere psihologică on-line, organizată de rețeaua CSPT Youth Clinic, în anul 2020⁵⁴².

Familia este un mediu puternic protector împotriva comportamentului suicidal, ea protejând cu atât mai bine cu cât este mai puternic încheată. Statisticile demonstrează că:

- văduvii se sinucid mai mult decât căsătorii și celibatarii;
- căsătoriile prea timpurii au o influență agravantă asupra sinuciderii, în special pentru bărbați;
- după 20 de ani, persoanele căsătorite se sinucid mai rar, în comparație cu celibatarii;
- a crescut rata comportamentului suicidal la adulții tineri și la adolescenți;
- sinuciderea este extrem de frecventă la persoanele în vârstă;
- bărbații se sinucid într-un număr mai mare decât femeile.

În concluzie: **sinuciderea variază invers proporțional cu gradul de integrare al grupărilor sociale din care face parte individul**. S-a constatat că sinuciderea este întâmplătoare la copii și se diminuează la cei în vârstă. Explicația acestui fapt este că și copilul, și bătrânul reprezintă aproape în întregime omul fizic, și nu omul social, iar societatea lipsește încă din conștiința primului și începe să dispară din conștiința celui alt⁵⁴³.

---

founded in 2003 1(40)/2012,

https://repository.usmf.md/bitstream/20.500.12710/15450/1/PREVENIREA_SUICIDULUI_REPERE_CONCEPTU_ALE_SI_PRINCIPII_PRACTICE.pdf.

⁵⁴² <https://www.zdg.md/stiri/date-statistice-privind-cazurile-de-suicid-si-tentativa-de-suicid-pe-teritoriul-republicii-moldova-apelul-msmps-suicidul-poate-fi-prevenit/>

⁵⁴³ ȚURCANU, Oleg, COBĂLEANSCHI, Oleg. Prevenirea suicidului: repere conceptuale și practice, SĂNĂTATE PUBLICĂ, ECONOMIE ȘI MANAGEMENT ÎN MEDICINĂ PUBLIC HEALTH, ECONOMY AND MANAGEMENT IN MEDICINE revistă științifico-practică fondată în anul 2003 scientific-practical review

Recomandări în vederea diminuării fenomenului în rândul copiilor⁵⁴⁴:

1. Determinarea, la nivel național, a unei instituții, responsabile de coordonarea și monitorizarea situației din domeniu. Îmbunătățirea bazei de date pentru colectarea datelor într-un mod cât mai amplu.
2. Organizarea unei campanii naționale în domeniul prevenirii suicidului, prin prisma consolidării familiei. Pentru a promova un mediu familial sănătos, inclusiv contribuirea la responsabilizarea părinților de a oferi un mediu protector copiilor.
3. Instruirea asistenților sociali, psihologilor școlari, cadrelor didactice în recunoașterea semnelor ce pot duce la tentative de suicid sau suicid, pentru a concentra eforturile nu doar în sensul reducerii factorilor de risc, ci și în cel al întăririi factorilor protectori, mai ales în copilărie și adolescență.
4. Promovarea și oficializarea liniei Verde Antisucid, gratuite și a chat-ului online, pentru a oferi asistență în mod special în mediul rural.
5. Concentrarea eforturilor nu doar în sensul reducerii factorilor de risc, ci și în cel al întăririi factorilor protectori, mai ales în copilărie și adolescență, prin implicarea mai activă în mobilizarea comunitară și educația familială a voluntarilor, ONG-lor, grupurilor de inițiativă etc.

5. Aplicații

REȚINEȚI:

Potrivit datelor Eurostat, grupele de vârstă cu cea mai mare incidență a sinuciderii sunt: 15-19 ani, 50-54 de ani și peste 85 de ani. Pe primele locuri în UE, ca frecvență a sinuciderii în rândul tinerilor se află țările baltice și unele din nordul Europei – Lituania, Estonia, Norvegia și Irlanda; Sinteza datelor statisticii internaționale privind mortalitatea cauzată de suicid pentru anul 2014, ne relevă că Republica Moldova își menține poziția în categoria statelor cu o rată înaltă la acest indicator, clasându-se pe locul 32 din cele 172 de țări (2014), depășind considerabil România care se află pe poziția 64;

Suicidul este totuși consecința unui complex de factori socioculturali și are un risc mai mare de apariție în timpul perioadelor de criză socioeconomică, familială sau individuală (de exemplu, pierderea unei persoane dragi, șomajul, probleme de onoare, divorțul, abandonurile, dezmembrarea familiei;

- sinuciderea variază invers proporțional cu gradul de integrare al grupărilor sociale din care face parte individul.

BIBLIOGRAFIE

---

founded in 2003 1(40)/2012,

https://repository.usmf.md/bitstream/20.500.12710/15450/1/PREVENIREA_SUICIDULUI_REPERE_CONCEPTUALE_SI_PRINCIPII_PRACTICE.pdf.

⁵⁴⁴ CUȘNIR, Liliana. Mortalitatea copiilor cauzată de suicid,

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/105_111_Mortalitatea%20copiilor%20cauzata%20de%20suicid.pdf

1. CUȘNIR, Liliana. Mortalitatea copiilor cauzată de suicid, <http://dspace.ince.md/xmlui/handle/123456789/512>
2. ISAC, O. Suicidul – conduita deviantă autodistructivă. In: Sociologia devianței. Chișinău, 2004, pp. 267-303. ISBN 9975-70-417-4.
3. ISAC, O. Variabilitatea istorică a atitudinilor și reacțiilor social de suicid. In: Sociologia interferenței naționale și internaționale. Chișinău, 2012, pp. 85-89
4. STUDIU PRIMAR al fenomenului suicidului și a tentativelor de suicid în rândul copiilor în vederea determinării profilului copilului vulnerabil și a cauzelor fenomenului// https://cnpdc.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_suicid_final.pdf
5. ȚURCANU, Oleg, COBĂLEANSCHI, Oleg. Prevenirea suicidului: repere conceptuale și practice, SĂNĂTATE PUBLICĂ, ECONOMIE ȘI MANAGEMENT ÎN MEDICINĂ PUBLIC HEALTH, ECONOMY AND MANAGEMENT IN MEDICINE revistă științifico-practică fondată în anul 2003 scientific-practical review founded in 2003 1(40)/2012, https://repository.usmf.md/bitstream/20.500.12710/15450/1/PREVENIREA_SUICIDULUI_REPERE_CONCEPTUALE_SI_PRINCIPII_PRACTICE.pdf.
6. СОРОКИН, П. Самоубийство как общественное явление. В: Социологические исследования. 2003, № 2, p. 104-114.

CURSUL NR. 10. SOCIOLOGIA CORUPȚIEI

1. Gradul de cercetare a problemei în literatura de specialitate
2. Corupția – condiții structurale și definiții normative.
3. Abordarea sociologică a fenomenului corupției.
4. Amploarea și dimensiunile corupției în societatea moldovenească.
5. Cauze și condiții favorizante ale corupției.
6. Forme de manifestare și costuri ale corupției în învățământul universitar din Republica Moldova.
7. Corupția în sistemul organelor de drept
8. Prevenirea și combaterea corupției.
9. Aplicații.

1. Gradul de cercetare a problemei în literatura de specialitate

Chiar dacă diverse aspecte ale fenomenului corupției au fost abordate încă din cele mai vechi timpuri (Platon, Aristotel, Hobbes, Machiavelli etc.), tema corupției a devenit obiect de cercetare științifică multilaterală abia spre sfârșitul secolului al XX-lea⁵⁴⁵.

Interesul redus față de corupție în fostele țări socialiste, inclusiv în Republica Moldova, a fost determinat o bună parte de timp, după cum presupun specialiștii în domeniu, de mitul precum că acest fenomen este caracteristic doar societăților capitaliste „în putrefacție”. Schimbările produse în sistemele sociale și juridice ale acestor țări la sfârșitul secolului al XX-lea au readus problema corupției în centrul atenției cercetătorilor. Fenomenul corupției este studiat în prezent din multe perspective: juridică, psihologică, economică, sociologică, antropologică, istorică etc., cea mai recentă fiind abordarea politică.

Un interes deosebit prezintă lucrările autorilor S. Rose-Ackerman, P. Mauro, E. Sutherland, M. Johnston, P. Iluț, Th. Mrejeru, P. Abraham, V. Dobrinoiu, Ș. Lanescu, C. Ușvat, N. Radu, B. Д. Андрианов, Ю. Наймов etc., în care sunt prezentate diverse abordări științifice privind analiza elementelor-cheie ale fenomenului corupției, începând cu definirea și clasificarea acestuia, precum și manifestarea în diverse societăți și regimuri politice, și finalizând cu analiza politicilor anticorupție axate pe actorii principali ce pot juca un rol esențial în prevenirea și combaterea corupției.

Printre lucrările autorilor din Republica Moldova ce s-au axat pe diverse aspecte de cercetare a fenomenului corupției se enumeră cele elaborate de Iu. Gațcan V. Cușnir, S. Ilie, M. Avram, V. Gurin, A. Donciu, O. Bejan, S. Iachimov și S. Stoianov, A. Borșevski, A. Istrate etc. În aceste lucrări corupția este abordată prioritar din perspectivă juridică. O atenție mai mică este acordată cercetării corupției ca fenomen social prin prisma specificului manifestării în societatea moldovenească, stabilirii, elaborării metodologiilor de investigare a fenomenului corupției, factorilor ce influențează percepția corupției etc. dacă ar fi să evidențiem unii autori, remarcăm în mod deosebit teze de doctorat și alte lucrări științifice ale autorului autohton Iu. Gațcan, dar și unele viziuni formulate de autorii din România: Sorin. ., Rădulescu, Dan Banciu ș.a.

În cadrul cursului urmărim realizarea următoarelor obiective:

- identificare definiției corupției, adecvate din perspectiva abordării sociologice a fenomenului;
- identificarea specificului dimensiunii sociologice a fenomenului;
- delimitarea tipurilor și formelor de manifestare a corupției;
- analiza cauzelor și factorilor ce generează fenomenul corupției;
- abordarea manifestărilor corupției la nivel societal, dar și în învățământul superior din Republica Moldova și în sistemul organelor de drept al țării;
- determinarea impactului social al corupției, inclusiv și al costurilor economice ale fenomenului;
- evaluarea eficienței legislației anticorupție;
- identificarea direcțiilor de activitate privind prevenirea și combaterea fenomenului;
- identificarea teoriilor și paradigmatelor ce pot constitui repere teoretico-metodologice în cercetarea fenomenului;
- consolidarea a abilităților de elaborare a proiectelor ramurale și/sau locale de prevenire a corupției.

---

⁵⁴⁵ GAȚCAN, Iurie. Corupția ca fenomen social și mecanisme anticorupție (Cazul Republicii Moldova). Autoreferatul tezei de doctor în sociologie). Chișinău, 2016, p. 3.

5. Corupția – condiții structurale și definiții normative.

Analiza societăților contemporane evidențiază faptul că, deși s-au intensificat măsurile și intervențiile statului, poliției și justiției împotriva actelor de delincvență, în momentul de față se constată o intensitate și multiplicare a delictelor de corupție și crimă organizată, care tind să atingă nivele „alarmante”⁵⁴⁶.

Fenomenul corupției a luat o amploare deosebită în țările aflate în perioada de tranziție. Ex-președintele Băncii Mondiale D. Woolfenson a caracterizat situația din Rusia (de fapt aceasta se referă la întreg spațiul post-sovietic) în felul următor : **„După terminarea războiului rece corupția s-a transformat în cea mai mare frână în calea dezvoltării democratice”**⁵⁴⁷. Corupția vedește o ignorare totală a funcționarilor publici față de interesele obștești, față de popor și lege. Conform datelor FMI și Băncii Mondiale **pentru mituirea funcționarilor și politicienilor în lume se cheltuiesc anual circa 80 mlrd de dolari**⁵⁴⁸.

Corupția creează inechitatea, competiția neloială, administrarea proastă a bunurilor publice, declinul eficienței economice. Un șir de studii demonstrează existența unei corelații strânse între nivelul corupției și gradul de inechitate în țară. Există o corelație inversă între nivelul de corupție și bunăstarea țării⁵⁴⁹. **Corupția și sărăcia nu sunt doar două fețe ale aceleiași monede, mai degrabă corupția este cauza sărăciei în țările de tranziție. De aceea, reducerea sărăciei fără întreprinderea unor pași concreți pentru combaterea corupției ar fi o încercare de a combate consecința, dar nu cauza.**

Evidențiem de asemenea faptul că o corupție înaltă este întotdeauna asociată cu o proporție mai mare a economiei tenebre⁵⁵⁰.

Corupția reprezintă un fenomen antisocial caracterizat prin imixtiunea sferei publice în cea privată, prin favorizarea intereselor unor indivizi ce exercită funcții publice în interes personal, în scopul obținerii de avantaje materiale sau morale sau a unui status social superior. Ea înseamnă, totodată, realizarea și desfășurarea unor afaceri și tranzacții de tot felul între persoane și grupuri, prin eludarea și încălcarea normelor de moralitate și legalitate din societate, ca și prin derularea unor activități întemeiate pe mită, fraudă, șantaj, trafic și abuz de putere, înșelăciune etc.

Fenomenul de corupție are o serie de particularități și caracteristici distincte care sunt dependente de natura regimului politic, de evoluția social-istorică, economică și culturală, de sistemul normativ și de starea morală și spirituală a fiecărei societăți.

Acceptând ideea că fenomenului de corupție nu i se poate da o definiție universal-valabilă pentru toate societățile, specialiștii din domeniul administrației și justiției sunt de acord că acest concept este, de cele mai multe ori, evaziv, ambiguu și reducăționist.

Corupția este definită drept o activitate ilicită în domeniul politicii sau administrării de stat, care constă în folosirea de către factorii de decizie a drepturilor și împuternicirilor încredințate lor cu scopul îmbogățirii personale⁵⁵¹.

⁵⁴⁶ BANCIU, Dan. Elemente de sociologie juridică. București: Lumina Lex, 2000, p. 247.

⁵⁴⁷ БОГДАНОВ И.Я., Калинин А.П. Коррупция в России. Социально-экономические и правовые аспекты. М., 2001, с. 165-166

⁵⁴⁸ КУЛИКОВ А. Как не попасть в криминальный капкан // международная жизнь, 2001, № 126 с. 55.

⁵⁴⁹ CARAȘCIUC, L. Corupția și calitatea guvernării. Centrul de Investigații Strategice de reforme Transparency Internațional //Moldova Ch., 2001, p.52,53.

⁵⁵⁰ MOLDOVA pe calea democrației și stabilității : Din spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice/Igor Munteanu, Iulian Chifu, Iulian Frunțașu...- Ch.: Cartier, 2005, p.88.

⁵⁵¹ БОГДАНОВ И.Я., КАЛИНИН А.П. Коррупция в России. Социально-экономические и правовые аспекты. М., 2001, p. 36.

În documentele O.N.U. despre lupta cu corupția există o definiție a acestui fenomen – aceasta este un abuz de putere în scopul obținerii câștigului în scopuri personale. Din aceasta reiese că corupția depășește cadrul fenomenului mitei. Această noțiune include în sine **mituirea** (recompensa cu scopul alunecării de pe pozițiile îndeplinirii datoriilor de serviciu), **nepotismul** (protecție în baza relațiilor personale: în Moldova în unele cazuri se folosește și termenul „cumătrism”) și însușirea mijloacelor publice în scopuri personale. Instrucțiunea elaborată de secretariatul O.N.U. în baza experienței diferitelor țări include în noțiunea de corupție furtul, delapidarea, însușirea averii statului de către funcționarii de stat, abuz în serviciu în scopul obținerii ilicite a unor foloase personale în rezultatul utilizării neoficiale a statutului lor de persoană oficială, conflictul dintre datoria civică și interesul personal.

Grupul interdisciplinar pentru corupție al Consiliului Europei i-a dat acestui fenomen o definiție mai largă: corupția reprezintă mituirea sau alt comportament al persoanelor cărora le-a fost încredințată exercitarea unor funcții în sectorul de stat sau privat, comportament ce duce la încălcarea obligațiilor în conformitate cu statutul lor de funcționar public, colaborator privat, agent independent sau de persoană responsabilă ce practică alt gen de activități și are drept scop obținerea unor venituri ilegale pentru sine sau pentru alții⁵⁵².

Legea nr. 90-XVI din 25 aprilie 2008 *Cu privire la prevenirea și combaterea corupției, prin articolul 2 definește corupția „ orice folosire ilegală de către o persoană cu statut public a funcției sale pentru primirea unor foloase materiale sau a unui avantaj necuvenit pentru sine sau pentru o altă persoană contrar intereselor legitime ale societății și ale statului ori acordare ilegală a unor foloase materiale sau avantaje necuvenite unei alte persoane”.*

Prin folos material se înțelege o „valoare corporală sau incorporală, mobilă sau imobilă, dobândită prin orice mijloc, precum și acte juridice sau alte documente care atestă un titlu ori un drept cu privire la acesta”.

Prin avantaj necuvenit se înțelege „servicii, privilegii, favoruri, scutiri de obligații și alte foloase care ameliorează nemeritat situația în raport cu aceea pe care persoana o avusese înaintea comiterii actului de corupție sau faptului de comportament corupțional”.

În Strategia Națională Anticorupție pe anii 2011-2015 „*prin corupție se înțelege utilizarea funcției, atribuțiilor ori însărcinărilor încredințate, proprii sau ale unei alte persoane, în sectorul public sau privat, în scopul obținerii de bunuri, de avantaje sau de alte foloase necuvenite, pentru sine sau pentru o altă persoană*”⁵⁵³.

Definițiile normative ale corupției nu se referă însă la cauzele sociale sau la efectele corupției asupra societății, insistând, mai degrabă, pe ilegalitățile sau neregulile comise de anumiți indivizi, motiv pentru care o definiție mai largă a fenomenului corupției ar trebui să se centreze pe implicațiile acesteia asupra relațiilor economico-politice dintr-o societate.

Pe de altă parte, comportamentul „corupt” și comportamentul „legal” nu par a fi total opuse, existând, după cum remarcă V. Meny, două categorii distincte ale corupției :

a) corupția „troc”, constând din schimbul direct de favoruri politice sau administrative pentru plata indirectă și directă a serviciilor;

b) corupția „de schimb social”, care este indirectă și imprecisă, incluzând „gesturile generoase” ale unui donator cu speranță că primitorul îi va oferi un serviciu implicit. De aici rezultă și **principalele caracteristici ale corupției** :

⁵⁵² КОНВЕНЦИЯ об уголовной ответственности за коррупцию // Совет Европы. Серия европейских договоров, №173, Страсбург, 1999.

⁵⁵³ MONITORUL Oficial nr.166-169/483 din 07.10.2011.

- a) violarea regulilor și normelor referitoare la interesul general existente într-o societate la un moment dat;
- b) realizată în cursul unui schimb secret între politic, social și piețele economice;
- c) cu scopul anticipat de a oferi persoanelor sau grupurilor resurse privind accesul și influența unor factori de decizie;
- d) rezultând în beneficii tangibile, materiale sau de alt tip, pentru partea sau părțile implicate în tranzacție⁵⁵⁴.

În vara anului 2017 a fost adoptată și **Legea (nr. 82) integrității**, care a substituit Legea 90/2008 privind prevenirea și combaterea corupției. Legea instituie cadrul general în domeniul integrității în sectorul public la nivel politic, instituțional și profesional, responsabilitățile entităților publice, ale autorităților anticorupție și ale altor autorități competente pentru cultivarea, consolidarea și controlul integrității în sectorul public, domeniile importante pentru cultivarea integrității în sectorul privat în procesul de interacțiune cu sectorul public și pentru sancționarea lipsei de integritate în sectoarele public și privat. Legea integrează și reglementează toate instrumentele necesare pentru asigurarea climatului de integritate în sectorul public, implicit sectorul justiției⁵⁵⁵

6. Abordarea sociologică a fenomenului corupției.

Din perspectivă sociologică corupția ca patologie socială vizează un ansamblu de activități imorale și ilicite, realizate nu numai de indivizi cu funcții de răspundere sau care exercită un rol public, ci și de diverse grupuri și organizații (publice și private) în scopul obținerii unor avantaje materiale sau morale, a unui statut social superior, prin utilizarea unor forme de constrângere, șantaj, înșelăciune, mituire, cumpărare ori intimidare⁵⁵⁶. *Dimensiunea sociologică nu se rezumă numai la acele infracțiuni definite într-un fel sau altul de legislațiile penale naționale, ci înglobează acea rețea (formală sau informală) de indivizi, grupuri și organizații între care există relații de complicitate, tănuire și acoperire reciprocă în scopul satisfacerii unor interese materiale, morale, publice sau private*⁵⁵⁷.

Corupția reprezintă un fenomen antisocial cu profunde consecințe negative, fiind expresia unor manifestări de dereglare legislativă, politică, economică și morală și a slăbirii mecanismelor instituționalizate de control social. Amploare, dimensiunile și formele sale de manifestare cunosc însă ritmuri și intensități diferite de la o societate la alta, în funcție de modelul etic și normativ existent, de moravurile și practicile sociale, de gradul de legalitate și legitimitate a instituțiilor fundamentale dintr-o societate. **Corupția reprezintă un fenomen care, prin amploarea și intensitatea lui, măsoară adevărata stare de legalitate, normalitate și moralitate a unei societăți.** Datorită consecințelor sale negative și distructive produse asupra coeziunii și stabilității grupurilor și instituțiilor sociale și efectelor demoralizatoare la nivelul indivizilor,

⁵⁵⁴ Yves Meny. La corruption de la Republique. Paris, Ed. Fayard, 1992, p. 237: Apăud: Banciu, Dan. Elemente de sociologie juridică. București: Editura Lumina lex, 2000, p.251.

⁵⁵⁵ INTEGRITATEA în justiție... Chișinău, 2018

⁵⁵⁶ BELLI, Nicolae. Corupția la români în perioada de tranziție. București: Centrul de Informare și Documentare Economică, 1999.

⁵⁵⁷ LUPU, Mircea. Reflectarea doctrinei în cazul fenomenului corupției // Legea și viața, nr.8, 2011, p.13.

corupția definește, până la un anumit punct, starea de funcționalitate normativă a societății, ca și gradul de legalitate și legitimitate a instituțiilor specializate de control social⁵⁵⁸.

În consecință, pentru definirea și identificarea diferitelor forme de corupție, existente într-o societate, trebuie avut în vedere faptul că, dincolo de varietatea și diversitatea pe care o îmbracă, **delictele de corupție presupun existența, stabilirea și funcționarea a două tipuri de relații**, întemeiate pe complicitate, înșelăciune, mită, fraudă, abuz și constrângere, în care sunt congregate rețele de statusuri și roluri aparent diferite ca poziție, dar convergente ca motivație și finalitate:

a) rețeaua care corupe, constituită din indivizi, grupuri sau organizații ce utilizează mijloace imorale, ilicite și ilegale extrem de diverse, în scopul influențării, mituirii sau cumpărării altor indivizi, grupuri sau organizații care le facilitează realizarea rapidă și profitabilă a scopurilor și intereselor urmărite;

b) rețeaua care se lasă coruptă, reprezentată de indivizii, grupurile sau organizațiile care acceptă sau se lasă influențată (mituite, cumpărate, șantajate) sau care încalcă normele deontologiei profesionale în scopul obținerii unor avantaje materiale și morale sau a unor poziții sociale și politice superioare.

Având în vedere domeniile de activitate în care se pot stabili asemenea tipuri de rețele de corupție, delictele de corupție pot îmbrăca o gamă și o varietate extrem de diverse, începând cu mita plătită unui funcționar public în schimbul eliberării unui act sau a unei autorizații, continuând cu delictele comise în domeniul afacerilor și tranzacțiilor comerciale (criminalitatea economico-financiară) și ajungând până la delictul de corupție comise de demnitari politici în timpul exercitării mandatului pentru care au fost desemnați.

Pentru acest motiv, specialiștii dreptului penal, criminologiei și sociologiei criminalității consideră că **există trei forme mai importante ale fenomenului de corupție:**

1. Corupția profesională, care include marea majoritate a delictelor de serviciu sau comise în timpul serviciului de către funcționarii publici sau alte persoane din sectorul public (administrație, sănătate, învățământ, politică, cultură, justiție etc), care încalcă sau transgresează normele deontologiei profesionale, prin îndeplinirea condiționată și preferențială a atribuțiilor legale (cazul tipic al delictelor de luare și dare de mită, abuzului de funcție, traficului de influență, abuzului de încredere personală etc.). În cazul acestor delictul, persoanele care îndeplinesc funcții publice, pretind sau primesc diferite avantaje materiale ori acceptă tacit sau expres, direct sau indirect, promisiunea unor avantaje materiale sau morale prin neîndeplinirea sau îndeplinirea condiționată a obligațiilor legale sau ca urmare a exercitării unor influențe.

2. Corupția economică, denumită și criminalitate economico-financiară (sau criminalitate „de afaceri”) care include actele și faptele ilicite și ilegale comise de indivizi, asociații, societăți sau organizații în legătură cu derularea unor afaceri și tranzacții financiare, bancare, vamale, comerciale, prin utilizarea înșelăciunii, fraudei, abuzului de încredere, activității în urma cărora sunt prejudiciate interese economice colective sau particulare (cazul tipic al delictelor de fraudă bancară, escrocherie, falsificarea cifrei de afaceri, evaziunea fiscală, obținerea ilegală de subvenții, bancruta frauduloasă, polițe de asigurare nerambursabile, concurență și reclamă neloială etc.).

3. Corupția politică, care include ansamblul de acte, fapte și comportamente care deviază moral și legal de la îndatoririle oficiale ale exercitării unui rol politic de către anumite persoane sau care transgresează normele privind interdicția exercitării anumitor forme de

---

⁵⁵⁸ IBIDEM, p. 252.

influență politică în scopul obținerii unor avantaje personale. Din această perspectivă acceptăm următoarea definiție a acestui concept: „*sistem care favorizează cumpărarea loialității politice sau administrative prin mijloace ilicite, furnizate prin intermediul unor relații de autoritate*”⁵⁵⁹

Corupția politică poate conduce la privatizarea parțială ori chiar integrală a unor importante instituții ale statului, fiind definită ca o capacitate a firmelor de a influența asupra procesului de formare a „regulilor de joc” de către autoritățile publice de primă mărime, prin intermediul unor recompense oferite persoanelor cu funcții înalte. Aceste forme de corupție politică pot fi legate de :

1. vânzarea unor voturi parlamentare de către grupuri particulare de interese la votarea unor legi;
2. vânzarea unor decrete prezidențiale unor grupuri de interese private;
3. folosirea, după altă destinație, a mijloacelor băncii naționale;
4. vânzarea unor decizii judecătorești la examinarea unor dosare;
5. cotizațiile oferite de către anumite grupuri de interese partidelor politice precum și pentru desfășurarea unor campanii electorale.

Corupția politică este astfel o consecință a administrației de stat, locale și centrale, și a grupurilor de interese obscure⁵⁶⁰

Un exemplu tipic de corupție politică ar fi cazul Republicii Moldova. Parlamentul Republicii Moldova „constată cu îngrijorare că instituțiile de stat și de drept ale țării au fost capturate. Toți cetățenii acestei țări sînt sufocați de corupția endemică, de furturile și privatizările ilicite din avutul public, de controlul total asupra sistemului judecătoresc, exercitat de oligarhie și de numeroasele atacuri asupra drepturilor și libertăților cetățenești. Noi, deputații Parlamentului Republicii Moldova, avem obligația de a opri deraierea țării spre dictatură, edificînd statul de drept și restabilind democrația în Republica Moldova așa cum este consfințit în Constituție.

Avînd în vedere importanța majoră a declarației Secretarului General al Consiliului Europei, Thorbjørn Jagland din 11 august 2015 cu privire la statul capturat, aplicarea selectivă a justiției și existența unor derapaje serioase în procesul politic din Republica Moldova;

reamintind Rezoluțiile Parlamentului European din

9 iulie și 4 noiembrie 2018, care au acuzat guvernarea de la Chișinău:

- de capturare a statului, manifestată și prin deciziile de anulare a rezultatelor scrutinului liber și democratic din Municipiul Chișinău;

- de hărțuirea partidelor politice de opoziție;

- de blocarea investigației furtului miliardului și a recuperării pagubelor suferite de populație de pe urma acestui furt;

- de arestarea, hărțuirea și linșarea mediatică a membrilor și simpatizanților opoziției;

- de folosirea serviciilor speciale pe post de poliție politică și aplicarea unor rele tratamente adversarilor regimului;

noi, deputații aleși în noul Parlament al Republicii Moldova, considerăm că edificarea statului de drept este o prioritate absolută și că numai pe această cale putem opri alunecarea Republicii Moldova spre dictatură”⁵⁶¹.

⁵⁵⁹ POPA, Victor, MUUNTEANU, Igor, IZDEBSCHI, Natalia, CUGAL, Ion. Corupția politică: context și semnificații. – Ch.: Ed. Cartier, 2001, p. 22.

⁵⁶⁰ IBIDEM.

⁵⁶¹ HOTĂRÎREA Parlamentului nr. 39 din 08.06.2019 pentru adoptarea declarației cu privire la recunoașterea caracterului captiv al statului Republica Moldova. Publicat: 21.06.2019 în Monitorul Oficial nr.208, art. 236.

Fenomenul corupției include, așadar, mai multe forme și dimensiuni.

a) O primă dimensiune este **cea statistică** care, prin sistemul de înregistrare a delictelor de corupție, permite cunoașterea specificului și contextului diferitelor sectoare, ramuri și instituții (publice sau private) în care se constată frecvența și amploarea cea mai ridicată a faptelor de corupție.

b) Cea de a doua dimensiune este **cea normativă** și are în vedere principalele prescripții și norme din domeniul dreptului penal referitoare la abaterile și încălcările comise de diferiți agenți economici, funcționari publici, instituții sau persoane particulare, precum și sancțiunile care se aplică în aceste cazuri și eficiența acestora.

c) Dimensiunea **sociologică** a fenomenului de corupție, care furnizează informații despre cauzele și condițiile care generează acte și manifestări coruptive, ca și despre factorii de „risc” care există în anumite sectoare și domenii de activitate, facilitând, astfel, explicația propensiunii și proliferării unor activități ilegale și ilicite comise de diverși indivizi, grupuri sau chiar instituții sociale.

d) Dimensiunea **psihologică** a corupției are în vedere structura și personalitatea indivizilor și grupurilor de corupători și corupți, motivațiile, mobilurile și finalitățile urmărite prin acte de corupție, labilitatea atitudinală și comportamentală a persoanelor implicate în acte de corupție, reacția publică față de corupție.

e) Dimensiunea **economică** se referă la evaluarea și estimarea costurilor economice și sociale ale diferitelor acte de corupție, ca și la aprecierea cantitativă și calitativă a prejudiciilor materiale și morale generate de acest fenomen antisocial.

f) Dimensiunea **prospectivă**, care pune la îndemână organelor de control social o serie de date și informații privind tendințele de evoluție în viitor a actelor de corupție ca și apariția unor noi forme.

Fenomenul corupției are un impact diferit asupra societății, în funcție de frecvența, forma de manifestare și sferile sociale în care se produce. Din această perspectivă, distingem 4 ipostaze ale corupției:

- corupția individuală;
- corupția sectorială;
- corupția socială;
- corupție generală⁵⁶²

Corupția individuală este prezentă în situația în care **faptele de corupție au o frecvență redusă**. Ele se manifestă sporadic în diverse sfere de activitate socială. Majoritatea indivizilor nu au, practic, de a face cu asemenea manifestări. Pericolul social este, de regulă, inexistent, iar cazurile concrete de corupție aduc atingere, cel mult, unor participanți, în detrimentul cărora acționează funcționarul respectiv. Ponderele actelor de corupție, în situația analizată, este mică în ansamblul manifestărilor criminale.

Fenomenul de corupție se înscrie în limitele socialmente tolerabile ale criminalității.

*Este semnificativ în acest sens cazul mai multor țări precum Finlanda, Noua Zelandă, Olanda sau Singapore*⁵⁶³.

Corupția sectorială există în cazul în care ea capătă proporții **numai într-o anumită sferă de activitate socială**, sau, în cel mai rău, **numai în câteva dintre ele**. În acest caz se observă o evoluție diferențiată a corupției: pe de o parte, are loc o sporire accentuată a

⁵⁶² BEJAN, Octavian. *Ipostazele corupției /Legea și viața*, 2006, nr.3,p.28.

⁵⁶³ IBIDEM, p. 29.

manifestărilor de corupție în una sau câteva sfere de activitate socială, dar nu în majoritatea dintre ele, iar pe de altă parte, fenomenul de corupție rămâne la un nivel constant în restul domeniilor vieții sociale.

În această situație, **efectele corupției se pot resimți chiar și la nivelul întregii societăți.** Opinia publică devine îngrijorată de starea de lucruri creată și trage alarma. Pentru stăvilirea corupției sectoriale nu mai sunt suficiente măsurile punitive, astfel încât se impune relevarea factorilor determinanți ai fenomenului social, ceea ce face posibilă elaborarea unor remedii de natură a-l preveni.

Un caz semnificativ de corupție sectorială găsim în istoria Italiei, perioada anilor 60-80 ai sec. XX. Atunci corupția a penetrat adânc sfera politică, alimentând o serie de fenomene nocive: crima organizată, convulsii sociale, instabilitate politică și dezvoltare economică anevoioasă.

Corupția socială este prezentă în situația proliferării extinse a manifestărilor de corupție. Fenomenul de corupție **se atestă în toate sferile vieții sociale într-un număr crescând.** Existența corupției este cunoscută de majoritatea covârșitoare a indivizilor.

Corupția afectează grav activitatea normală a instituțiilor, ceea ce conduce la perturbări sociale majore. Cauzele corupției sunt **de natură macrosocială** și generează, alături de corupție, o serie de alte fenomene sociale negative, cum ar fi: alcoolismul, narcomania sau deprecierea valorilor morale. Corupția devine unul dintre cele mai periculoase fenomene criminale și o amenințare reală pentru evoluția pozitivă a societății.

În această ipostază începe procesul de formare a unui sistem de corupție, ce se suprapune peste sistemul social în care elementul de corupere devine un atribut constitutiv tot mai important, fără a fi însă central.

Corupția generală există în condițiile unei omniprezențe a fenomenelor de corupție. Ele devin o prezență banală în absolut orice sferă a vieții sociale și în aproape toate segmentele acesteia, dacă nu chiar în toate. Frecvența lor este extrem de ridicată, astfel încât se poate spune cu certitudine că indivizii se lovesc de ele la tot pasul. Numărul faptelor de corupție depășește numărul tuturor celorlalte crime luate împreună, iar ponderea lor în ansamblul criminalității este covârșitoare.

Fenomenul corupției influențează decisiv majoritatea fenomenelor și proceselor din societate. Este constituit un sistem de corupție care se suprapune peste sistemul social și care îl influențează decisiv funcționarea, elementul de corupție fiind unul central.

Fenomenul capătă surse interne depline de existență și se propagă cu de la sine putere, independent de cauza care l-a suscit inițial, aceasta transformându-se, de fapt, într-o simplă condiție favorizantă, alături de multe altele.

Corupția generală există în condițiile unei implicări, directe și dominante a politicianilor, în special a celor aflați la guvernare, în sistemul de corupție. **Uitând de interesul general pe care trebuie să-l servească, ei se dedau la fapte de corupție, urmărindu-și propriul interes.**

Legea își pierde supremația. Ea încape pe mâna deținătorilor puterii și grupurilor de interese dominante în societate care o aplică după bunul său plac. Aplicarea legii devine foarte selectivă și depinde, de fapt, nu numai de guvernanți, ci și de multiplele jocuri de interese de la toate nivelurile vieții sociale, care influențează puterea de decizie.

Atitudinea opiniei publice devine bivalentă. Pe de o parte, indivizii condamnă practicile de corupție și susțin necesitatea unor măsuri ferme de contracarare a fărădelegilor celor corupți, iar pe de altă parte, îi percepe ca pe niște victime și invocă necesitatea unor măsuri de prevenire.

Fenomenul corupției atinge faza în care poate fi stăvilit și diminuat numai prin aplicarea simultană a unor măsuri de prevenire și de contracarare radicale.

Semnificativă în acest sens este/a fost??? societatea moldovenească în care fenomenul corupției este o practică curentă de realizare a intereselor personale și de interacțiune socială. „Există puțini dintre acei care nu au ajuns în situația de a fi în contact cu astfel de practici sau nu au recurs la această cale de realizare a intereselor sale, fie ele vitale sau complementare. Comportamentele de acest gen sînt răspândite deopotrivă în instituțiile administrative, întreprinderi, firme, instituții de drept, școli, spitale, case de copii, muzee, policlinici, grădinițe de copii, teatre, instituții de cercetări științifice sau biserici”.⁵⁶⁴ (punctul de vedere citat reflecta situația din anul 2006).

4. Amploarea și dimensiunile corupției în societatea moldovenească

Analiza societății moldovenești în perioada de tranziție relevă faptul că, deși s-au intensificat măsurile legislative, ca și intervențiile statului, poliției și justiției împotriva fenomenului de criminalitate, în prezent se constată și la noi o intensificare a delictelor de corupție care tind să atingă „cote alarmante”, afectând grav economia națională.

Deși cauzele corupției sunt extrem de complexe și de diverse, *majoritatea autorilor și specialiștilor consideră că sursele fenomenului rezidă în perpetuarea unor structuri politice, economice și normative deficitare, în accentuarea dificultăților economice și sociale, precum și în multiplicarea tensiunilor sociale și normative dintre indivizi, grupuri și instituții sociale.*

Dobândind o amploare și o intensitate deosebită în perioada de tranziție pe care o parcurge societatea moldovenească, corupția tinde să devină un fenomen extrem de difuz și cvazigeneralizat în majoritatea sectoarelor și sferelor vieții sociale. *Ea este alimentată și agravată de instalarea și manifestarea unei stări de criză instituționalizate în majoritatea sferelor de activitate socială, vizibilă în slăbirea mecanismelor de control social și normativ, scăderea prestigiului și autorității unor instituții publice etc.*

Rezultatele studiilor sociologice realizate, completate și de date de altă natură (dar științific argumentate) ne permite să constatăm că fenomenul corupției în societatea moldovenească este o boală majoră. Această boală a devenit sistemică și s-a răspândit la toate nivelurile puterii, de la administrația guvernamentală centrală până la cea locală, de la companiile de stat, ca cele private, în unele cazuri (declarația raportorului pentru Republica Moldova în Parlamentul European, dl Petras Austrevicius)⁵⁶⁵. Corupția este o boală care în multe cazuri are o foarte bună acoperire politică⁵⁶⁶.

Fenomenul corupției nu este specific doar societății din Republica Moldova. Indicele percepției corupției (IPC) în 2021 relevă faptul că media globală a IPC rămâne neschimbată – 43 puncte pentru al zecelea an consecutiv, iar 2/3 din țările incluse în clasament au un punctaj al IPC sub 50 de puncte. În topul clasamentului IPC sunt Danemarca (88 de puncte), Finlanda (88) și Noua Zeelandă (88), toate fiind, de asemenea, clasate printre primele 10% din țările lumii la capitolul libertăților civile din Indicele Democrației.

⁵⁶⁴ IBIDEM, p. 33.

⁵⁶⁵ EURODEPUTAT:Corupția este o boală majoră în Republica Moldova//http://www.noi.md/news_id/78745, accesat la 28.03.2016

⁵⁶⁶ IBIDEM.

Somalia, cu un scor IPC de 13 puncte, Siria (13) și Sudanul de Sud (11) rămân în partea de jos a clasamentului. Siria este, de asemenea, pe ultimul loc la capitolul libertăților civile (Somalia și Sudanul de Sud n-au fost evaluate)⁵⁶⁷.

Din 2012, IPC a scăzut semnificativ în 23 de țări, inclusiv în economii avansate precum Australia (IPC a scăzut până la 73 puncte), Canada (74) și Statele Unite ale Americii (SUA) (67), SUA ieșind pentru prima dată din top-ul primelor 25 de țări din clasament.

În 2021, Republica Moldova a înregistrat un scor al IPC de 36 puncte, fiind pe locul 105 din 180 țări (pentru comparație, în 2020, Moldova, cu un scor de 34 puncte, a fost pe locul 115 din 180 țări). Printre „vecinii de clasament” ai Republicii Moldova sunt Ecuador (36), Coasta de Fildeș (36), Panama (36), Peru (36) și Albania (35). Este de reținut că România a înregistrat un scor al IPC de 45 puncte, Estonia (74), Lituania (61), Letonia (59).

La nivel european, scoruri mai proaste decât Moldova au acumulat doar Bosnia Herțegovina, Albania și Ucraina. Cel mai prost la capitolul corupție stă Rusia (29), care a mai pierdut în acest an un punct în clasamentul global și Azerbaidjan (30). România se află pe locul 66 la nivel global, dar în cadrul Uniunii Europene împarte ultimele trei poziții cu Ungaria și Bulgaria.

În urma alegerilor parlamentare din iulie 2021, Republica Moldova s-a debarasat de etichetă de stat capturat. Partidul politic pro-european care a promis să combată cu vehemență corupția a obținut majoritatea în Parlament. Președintele pro-european și Guvernul Republicii Moldova au suscit optimismul în rândul populației și speranțele că participanții la schema de spălare a banilor în valoare de 22 de miliarde USD și fraudă bancară de 1 miliard USD vor fi deferiți justiției, iar banii – recuperați. Pentru a menține imaginea pozitivă și încrederea publicului, guvernării vor trebui să demonstreze capacitatea de a depolitiza organele anticorupție și de a reforma cu adevărat sistemul de justiție din țară⁵⁶⁸.

Este util să ne referim la percepția corupției de către populație și business

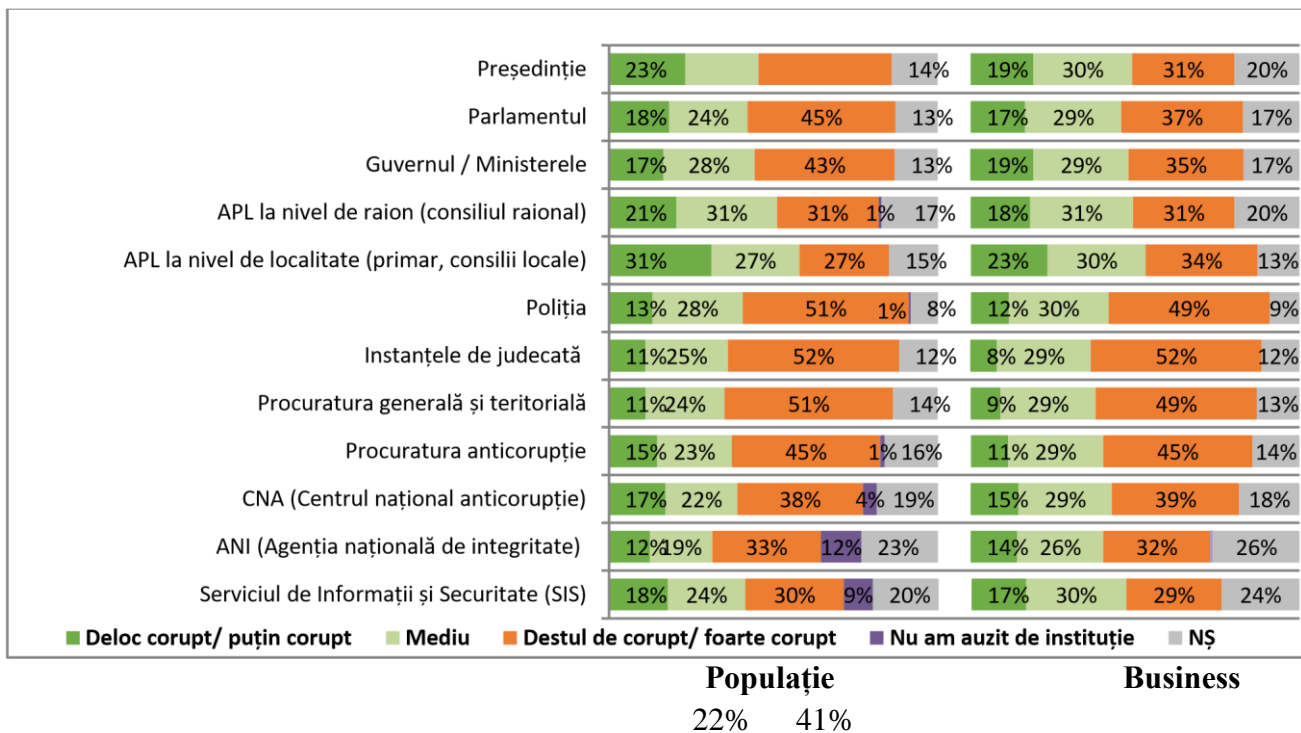
Percepția nivelului de corupție în instituțiile publice rămânea (2019) a fi una negativă. Datele studiilor realizate demonstrează că fiecare al doilea respondent consideră că în Moldova nu există nici o instituție publică care să nu fie coruptă. Peste jumătate din populația chestionată declara că următoarele instituții sunt destul/ foarte corupte: Partidele politice – 53% (63%, în 2017), Instituțiile medicale 53% (56%, în 2017), Instanțele de judecată 52% (55%, în 2017), Poliția 51% (52%, în 2017), Procuratura generală și teritorială 51% (52%, în 2017), Serviciul vamal 50% (56% ,în 2017). Gradul de corupție al celorlalte instituții de asemenea este înalt și variază între 20% - 50%, cu cea mai mică valoare de 20% pentru ONG-uri⁵⁶⁹:

Figura: Cum ați descrie următoarele instituții din punct de vedere al nivelului de corupție? (C1)

⁵⁶⁷ https://www.ipn.md/ro/indicele-perceptiei-coruptiei-2021-releva-un-deceniul-de-stagnare-7542_1087376.html

⁵⁶⁸ https://www.ipn.md/ro/indicele-perceptiei-coruptiei-2021-releva-un-deceniul-de-stagnare-7542_1087376.html

⁵⁶⁹ STUDIU de evaluare a impactului Strategiei Naționale de Integritate și Anticorupție-Moldova 2019// https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/studiu-de-evaluare-a-impactului-strategiei-naionale-de-integrita0.html

Aproximativ aceleași instituții sunt considerate ca fiind foarte corupte și de către respondenții din sectorul **business**, dar cu ponderi mai mici în răspunsuri: Instanțele de judecată 52% (41% , în 2017), Instituții medicale 51% (44% în 2017), Poliția 49% (44% în 2017), Procuratura generală și teritorială 49% (41% în 2017), Partide politice 48% (51% în 2017), Serviciul Vamal 48% (39% în 2017), Procuratura anticorupție 45% (35% în 2017), Poliția de frontieră 42% (30% în 2017). Celelalte instituții s-au plasat cub 40% după gradul de corupție, cu cea mai mica valoare a indicatorului este înregistrată tot pentru ONG-uri – 15%

Mai puțin corupte sunt considerate instituțiile care au acumulat cele mai mari ponderi ale răspunsurilor Deloc/ puțin corupte, acestea fiind în cazul **populației** APL 1 (la nivel de localitate) cu 31% (36% în 2017) și inspecțiile anti-incendiarie 28% (35% în 2017). În cazul respondenților din sectorul **business**, un număr mai mare de instituții au fost considerate deloc/ puțin corupte, cumulând ponderi de câte circa 1/3 atare răspunsuri în studiul curent, precum: Agenții economici, Băncile/ instituțiile de microfinanțare, Inspecțiile anti-incendiarie, Inspecția muncii⁵⁷⁰.

Răspunsurile la întrebarea „Din instituțiile menționate, alegeți trei pe care le considerați cele mai corupte” arată că, în cazul **populației** acestea sunt Poliția, Instituțiile medicale, Parlamentul (cca. 1/3 din răspunsuri pentru fiecare entitate), tot acestea fiind menționate și în studiul din 2017, doar cu deplasări în clasament. Bărbații tind să menționeze considerabil mai des printre top trei cele mai corupte instituții poliția (40,6% vs 32,2% în cazul femeilor), instanțele de judecată (28,8% vs 23,5%) și procuratura (23,5% vs 13,6%). Femeile în schimb aproape de trei ori mai des s-au referit la instituțiile de învățământ 13,1% vs 4,8% .

⁵⁷⁰ STUDIU de evaluare a impactului Strategiei Naționale de Integritate și Anticorupție-Moldova 2019// https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/studiu-de-evaluare-a-impactului-strategiei-naionale-de-integrita0.html

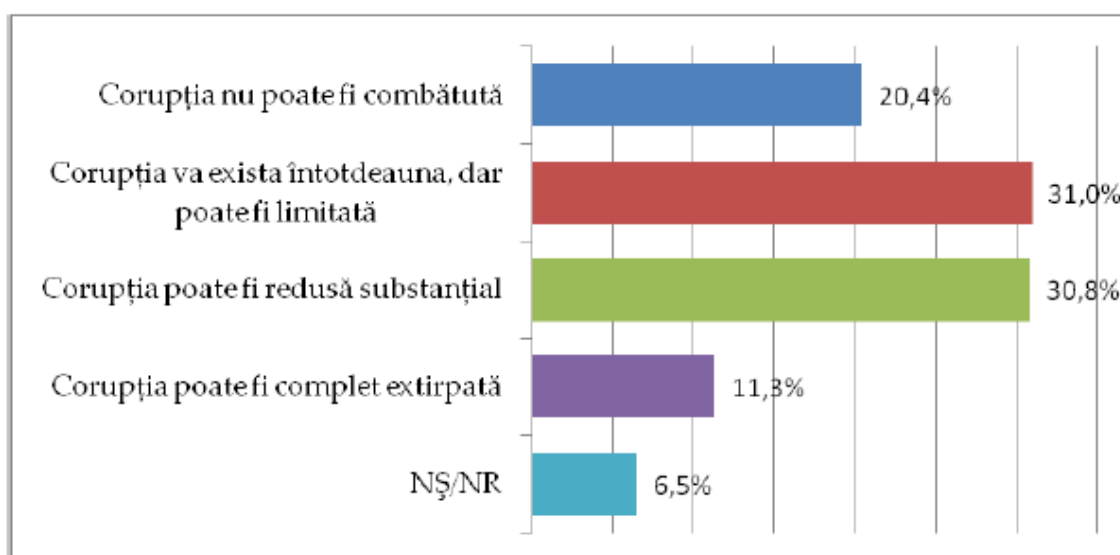

În cazul **agenților economici**, cele mai corupte sunt considerate Instanțele de judecată (37%), Poliția (32%) și Instituțiile medicale (27%). Este de reținut că în 2017 pe primele locuri s-au plasat Parlamentul (32%), Instituțiile medicale (26%), Guvernul/ Ministerele și Instanțele de judecată (cu cite 25%)

În consecință: În Republica Moldova corupția endemică a căpătat conturul unui sistem bine organizat, care, pe parcursul evoluției sale, a reușit preluarea unor pârghii ale puterii de stat și reorientarea importanțelor fluxuri financiare, inclusiv provenind din asistență externă, în beneficiul grupurilor de influență politică și economică.

Prin extinderea influențelor asupra segmentelor de activitate ale statului s-au creat premise pentru subminarea intereselor naționale. În acest sens, este relevantă implicarea factorilor decizionali la nivel politic, ajunse în atenția mass-mediei, a comunității internaționale, dar și a justiției⁵⁷¹. După cum am remarcat, în 2019, Parlamentul a declarat statul Republica Moldova stat captive.

În același timp, este îmbucurător faptul că an de an crește gradul de conștientizare a pericolului corupției. Astfel, conform studiului din 2014, ponderea respondenților gospodăriilor casnice care conștientizează impactul corupției asupra sărăciei s-a majorat de la 56,8% în 2008 pînă la 70,5% în 2014, a oamenilor de afaceri – de la 57,1% în 2008 pînă la 66,1% în 2014⁵⁷². În 2016, opinia respondenților se prezenta, după cum urmează⁵⁷³:

(Sursa: Studiu: Corupția în Administrația Publică Locală. Chișinău, 2016)

În același timp, corupția generează nemulțumirea populației și proteste în masă, facilitând implicarea factorilor externi în distorsionarea situației și transformarea protestelor pașnice ale cetățenilor în acțiuni violente și dezordini în masă, condiții în care este mai ușoară deturnarea vectorului geopolitic al țării noastre în vederea instaurării dominației intereselor străine și stabilirii influenței strategice a altor state pe teritoriul Republicii Moldova⁵⁷⁴.

⁵⁷¹ PROIECTULI Strategieii Securității Naționale a Republicii Moldova, p..10 www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=3446, august 2016

⁵⁷² CERCETARE sociologică. Corupția în Republica Moldova: percepțiile și experiențele proprii ale oamenilor de afaceri și gospodăriilor casnice. Transparency International Moldova

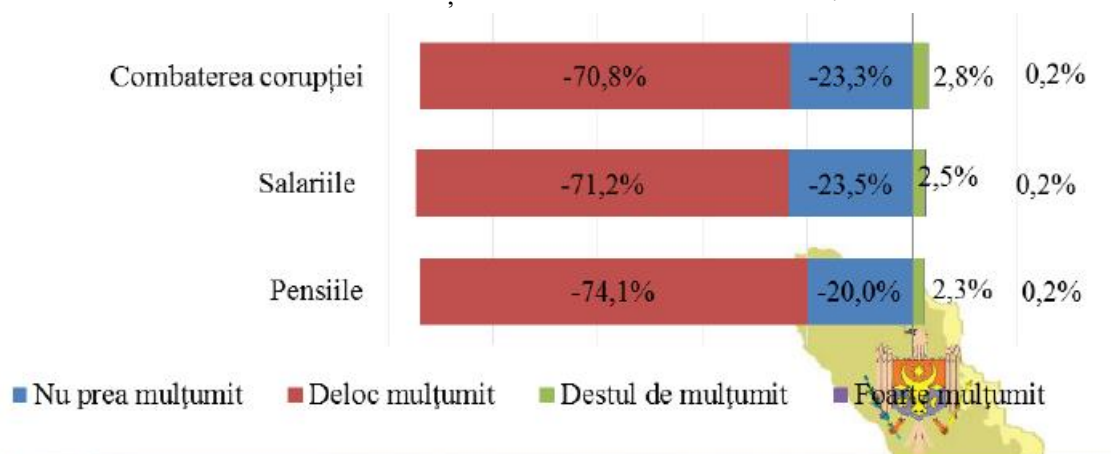
⁵⁷³ STUDIU: Corupția în Administrația Publică Locală. Chișinău, 2016,p

⁵⁷⁴ PROIECTUL Strategieii Securității Naționale a Republicii Moldova, p..10 www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=3446, august 2016.

. În ceea ce privește marea corupție (instituțională, politică), de regulă, informații nu sunt obținute din studii reprezentative ale populației și doar în măsură limitată – din studii în domeniul economiei.

Estimările calității guvernării în Republica Moldova demonstrează că circa 60% de țări din lume au o guvernare mai bună decât cea din Republica Moldova. Conform estimărilor, Republica Moldova se afla (2003) cu mult în urma țărilor dezvoltate și a celor ce aspiră spre integrarea europeană. Astfel, pe o scară cu valori de la -2,5 (cel mai jos nivel) până la +2,5 de puncte (cel mai înalt nivel), controlul corupției în Republica Moldova este caracterizat printr-un punctaj de -0,89 puncte, pe când media pentru țările OECD este de +1,71 de puncte ⁵⁷⁵.

Nu întâmplător, la întrebarea În ce măsură sunteți mulțumit de ceea ce face conducerea țării în următoarele domenii?... au fost obținute următoarele rezultate⁵⁷⁶:

În ianuarie 2019, la întrebarea sus-menționată au fost obținute următoarele rezultate:

1. deloc mulțumit – 61,9%
2. nu prea mulțumit – 25,7%
3. destul de mulțumit -6,7%
4. foarte mulțumit – 0,2%⁵⁷⁷

Amploarea corupției din țara noastră are următoarele consecințe tipice:

- lăncezeala investițiilor străine directe;
- ponderea mare a economiei tenebre;
- alocarea ineficientă a cheltuielilor publice între sectoare (se dau prioritate proiectelor mari, complexe) și în interiorul sectoarelor (se dau prioritate investițiilor capitale în locul cheltuielilor de întreținere) și chiar delapidarea mijloacelor financiare publice;
- sporirea costurilor de intrare pe piață și a costurilor tranzacționale;
- organizarea unor tendere publice ineficiente, costisitoare pentru bugetele publice;
- prestarea unor servicii publice necalitative. ⁵⁷⁸

Populația Republicii Moldova, în principiu, conștientizează importanța diminuării corupției în sistemul măsurilor orientate spre îmbunătățirea situației economico-sociale. Despre aceasta ne vorbește faptul că , în ianuarie 2019, combaterea corupției a fost plasată în

⁵⁷⁵ GVERNARE responsabilă pentru dezvoltarea umană 2003, p.37

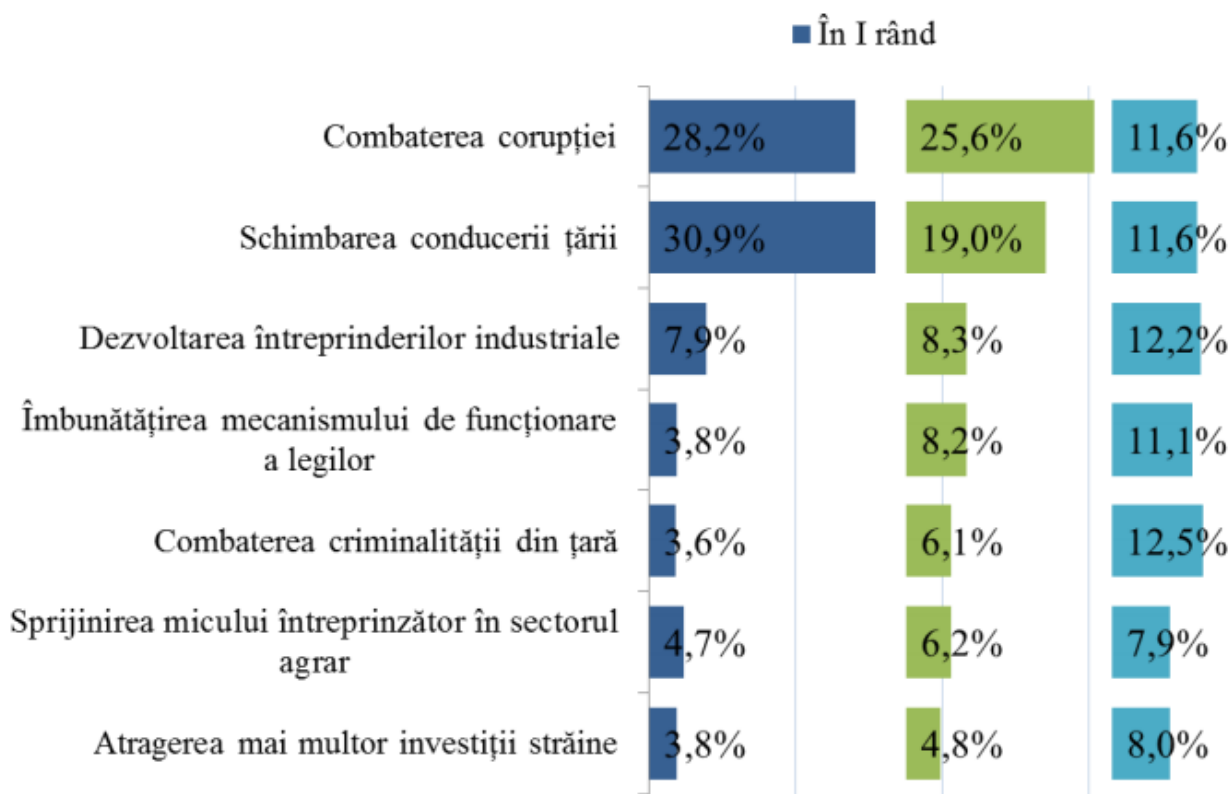
⁵⁷⁶ http://www.ipp.md/public/files/Barometru/BOP_10.2016.pdf

⁵⁷⁷ <http://ipp.md/2019-02/barometrul-opinii-publice-ianuarie-februarie-2019/>

⁵⁷⁸ GVERNARE responsabilă pentru dezvoltarea umană 2003,

topul direcțiilor de activitate: în primul rând -28,2%; în al doilea rând-25,6%, în al treilea rând 11,6%.⁵⁷⁹

Distribuția răspunsurilor la întrebarea: *Ce credeți că ar trebui întreprins pentru a îmbunătăți situația social-economică din țara noastră?*

Este rațional să ne referim și la manifestarea corupției în alte state posttotalitare. Astfel, în Federația Rusă, după datele experților, situația în ultimii ani s-a înrăutățit considerabil la acest capitol: *70% din cetățeni erau implicați în relații corupționale*.⁵⁸⁰ În conformitate cu datele procuraturii generale, în anul 2008, în Federația Rusă au fost depistate 209 mii de încălcări a legislației anticorupționale, ceea ce constituia aproape de două ori mai mult decât în anul 2007.⁵⁸¹ După unele date, volumul pieței corupționale în Rusia în anul 2008 a constituit 350 miliarde de dolari pe an. Această sumă întrecea veniturile bugetului federal și constituia 27% din PIB. **Aceasta însemna că mai mult de 1/3 din corupția mondială era concentrată în Rusia.**⁵⁸²

5. Cauze, factori favorizanți ai corupției, tendințe ale evoluției

Această dimensiune a problemei trebuie abordată atât din punctul de vedere al experților în domeniu, cât și din perspectiva percepției fenomenului de către oamenii de rând. Să invocăm câteva argumente în acest sens:

a. experții

⁵⁷⁹ <http://ipp.md/2019-02/barometrul-opinii-publice-ianuarie-februarie-2019/>

⁵⁸⁰ <http://www.crime.vl.ru/index.php?=2137&more=1&c=1&tb=1&pb=1>; 25.06.2009.

⁵⁸¹ IBIDEM

⁵⁸² IBIDEM

Legea vicioasă – sursă a corupției⁵⁸³.

Legislația și reglementările – fundamentul relației cetățean - funcționar

Corupția înfloarește atunci când birocrăția de stat este nerestricționată, dar aceasta poate fi semnificativ limitată dacă legile sunt eficientizate și specifice. Legislația și normele reprezintă cadrul-cheie în formarea proceselor de funcționare a autorităților, determină modul de organizare și eficiența serviciilor publice oferite sectorului privat, definește raporturile de interacțiune între autorități și sectorul privat, mecanismele, drepturile și obligațiile în procesul de interacționare. Cadrul normativ specifică mecanismele care sunt puse la dispoziția funcționarului pentru a presta servicii sectorului privat, inclusiv cetățenilor.

Afară de mecanisme și prerogative este crucial ca să fie foarte bine definite obligațiunile funcționarilor, în caz contrar funcționarul poate ignora solicitările cetățeanului și ale altor reprezentanți ai sectorului privat. Fără un mecanism clar de consecințe privind neonorarea obligațiilor de către funcționar, consecințe directe asupra acestuia pentru încălcarea procedurilor și a obligațiilor, instituțiile statului și funcționarii publici vor fi reticenți în a-și îndeplini sârguincios și eficient sarcinile. În lipsa mecanismelor clare de pedeapsă care trebuie să poată fi inițiate de către cetățean prin modalități multiple și simple, funcționarul va tinde să exploateze poziția dominantă și să obțină avantaje economice. Orice deficiență în aceste relații este o consecință a cadrului normativ vicios. Cadrul normativ vicios reprezintă un mediu fertil pentru corupție.

Transparența datelor și a procedurilor este unul din factorii-cheie pentru asigurarea unei relații sănătoase fără riscuri de corupție între autoritățile publice și cetățeni. Lipsa datelor clare, nedorința funcționarilor de a furniza date și a răspunde exact la solicitările cetățenilor, făcând referințe generalizate la legislație sau complexitate este primul indiciu al unui mediu fertil pentru corupție. Accesul restricționat, ore de primire limitate în instituțiile publice este o altă barieră artificială impusă cetățenilor.

Simplitatea legilor și a procedurilor pentru sectorul privat este fundamentală pentru un mediu fără corupție. Procedurile stufoase, cerințele complexe sunt un mediu excelent pentru funcționarii rău-intenționați. Cetățeanul neinițiat este derutat de procedurile date și este o victimă ușoară al funcționarului ce își oferă serviciile de soluționare „pozitivă” a „problemei”. Foarte mulți s-au ciocnit de cutuma de târăgănare și forțare a sectorului privat să contribuie pentru „soluționarea” mai grabnică a solicitării.

Spre exemplu, multe extrase și confirmări pot fi eliberate imediat din sistemul de înregistrare electronic. Atât cadrul legal cât și posibilitățile tehnice permit acest lucru. Cu toate acestea funcționarii sunt extrem de reticenți în a elibera certificatul sau confirmarea imediat, solicitând cetățeanului să revină la o dată ulterioară. Dar, de cele mai multe ori, în schimbul unei „atenții”, funcționarul este gata să livreze documentul solicitat imediat. Pentru a economisi timp și efort, cetățeanul este forțat să recurgă la aceste servicii neoficiale. Astfel plaja nejustificat de largă acordată de cadrul legal funcționarului oferă oportunități de „negociere” pentru ultimul fără a rămâne careva evidențe de încălcare flagrantă a obligațiilor de serviciu și a obligațiilor față de sectorul privat.

Deficiențele și lacunele cadrului normativ oferă posibilitate de abuzare și reprezintă un mediu fertil pentru corupție. Din această cauză este necesară evaluarea continuă a serviciilor publice, revizuirea și actualizarea continuă a cadrului normativ pe măsură ce sunt

⁵⁸³ <https://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/1663-legea-vicioasa-sursa-a-coruptiei&category=7>

identificate aceste deficiențe. Simplificarea continuă a procedurilor, formularelor, oferirea de opțiuni multiple pentru sectorul privat pentru obținerea serviciilor din partea sectorului public..

Guvernul trebuie să promoveze în rândul funcționarilor respectul față de cetățean și necesitatea de conștientizare că cetățeanul pe care îl deservește îi asigură salariul și locul de muncă.

Mediul devine fertil pentru corupție atunci când:

1. Normele legale prevăd proceduri exagerat de complexe pentru entitățile private ce interacționează cu funcționarii publici

2. Marjă de discreție largă pentru funcționarul de stat

3. Drept de evaluare subiectivă din partea funcționarului de stat

4. Cerințe necomăsurabile cu obiectivul urmărit de entitatea privată.

5. Lipsa cerințelor clare de transparentizare a informațiilor de către autorități în comunicarea cu entitățile private.

6. Lipsa pedepselor sau pedepse neimportante aplicate funcționarilor pentru încălcarea procedurilor și deontologiei.

7. Legile care crează situații preferențiale, condiții inegale pe aceleași piețe sunt generatoare de corupție

Luarea deciziilor în situații de conflicte de interese stă la originea actelor de corupție. Cercetările TI-Moldova din ultimii ani atestă că nivelul de familiarizare a angajaților autorităților publice cu legislația privind conflictele de interese a crescut: de exemplu, dacă în 2010 ponderea funcționarilor care au definit corect noțiunea „conflict de interese” a constituit 76,4%, atunci în 2013 -92%. Reprezentanții gospodăriilor casnice au fost rugați să aleagă din 3 opțiuni. Rezultatele demonstrează că doar 49,5% din respondenți au definit corect această noțiune, mai puțin decât în 2012⁵⁸⁴.

Invocăm și opinia unor experți străini. Astfel, în opinia lui Mark Levinzon, consilier superior Programe anticorupție, manager al Programului Preliminar de Țară al Corporației Provocările Mileniului, **de regulă, corupția în R. Moldova este cauzată de necesități și oportunități. Guvernul nu poate asigura salarii decente angajaților din sistemul de educație, sănătate etc., care, la rândul lor, nu au suficienți bani pentru a procura hrană, haine sau pentru a plăti pentru educația copiilor lor. Corupția apare pentru că populația este nevoită să caute resurse financiare suplimentare, iar carențele sistemului netransparent permit dezvoltarea plăților neformale. Astfel, nimerim într-un cerc vicios. Guvernul nu poate plăti salarii decente pentru că nu reușește să colecteze taxele și impozitele de la cetățeni, iar populația este nevoită să caute alte surse de venit. Bani care ar trebui să ajungă la buget sunt oferiți ca mită. Mai mult, atunci când Guvernul face achiziții publice, prețurile sunt prea ridicate din cauza corupției, ceea ce împiedică Guvernul să-și valorifice resursele și așa limitate. Pentru a combate acest gen de corupție nu e suficient să urmărești și să pedepsești vinovații, ci trebuie să oferi salarii adecvate, dezvoltând sisteme de politici administrative care ar împiedica apariția corupției și ar permite detectarea cazurilor de corupție...**⁵⁸⁵.

---

⁵⁸⁴IBIDEM.

⁵⁸⁵ PLANUL Preliminar de Țară este începutul începuturilor, dar nu începutul sfârșitului”// Jurnal de Chișinău, 2008, 11 ianuarie, p. 1.

În Strategia națională Anticorupție pe anii 2011-2015⁵⁸⁶, condiționarea socială a corupției era prezentată astfel: „În Republica Moldova practicarea corupției rămîne a fi o „afacere convenabilă” atîta timp cît va continua să aducă beneficii considerabile persoanelor corupte fără ca riscurile aferente, în cazul depistării acțiunii lor, să fie prea mari. Dacă profiturile ilicite obținute din corupție sînt inestimabile, riscurile ei pot fi calculate:

- cercul subiecților care pot fi trași la răspundere este limitat;
- procedura de ridicare a imunității de care beneficiază anumite grupe de persoane este disproporționată în raport cu interesele urmării penale, inclusiv în cazul faptelor de corupție;
- sancțiunile aplicate nu descurajează persoana coruptă, majoritatea reducîndu-se la amenzi a căror valoare nu depășește „cîștigul” realizat din activitate coruptorie, confiacarea veniturilor și a proprietăților obținute ilicit nefiind aplicată datorită protecției oferite de prezumpția constituțională a legalității dobîndirii proprietății;
- riscul de a pierde locul de muncă nu este prea înalt, deoarece legea penală limitează posibilitatea de a ocupa anumite funcții o perioadă, însă nu exclude totalmente posibilitatea persoanei condamnate pentru infracțiuni de corupție de a rămîne în serviciul public.”

b. percepția populației și a business-ului

Conform datelor studiului din 2019⁵⁸⁷, pe primele patru locuri se plasează aceleași cauze ale corupției atît în cazul populației, cît și a agenților economici, doar cu schimbare de clasament. Astfel **populația** identifică drept principale cauze faptul precum că *persoanele corupte nu sunt sancționate / pedepsite cu 57%* răspunsuri afirmative (44%, în 2017), *pedepsele blînde care nu descurajează implicarea în acte de corupție 48%* (43%, în 2017), dar și că *averea agonisită prin corupție nu se confiscă 46%* (43%, în 2017) și *mentalitatea de a cere și a da mită 46%* (42%, în 2017).

Agenții economici clasifică cauzele corupției precum urmează: pe primul loc este *mentalitatea de a cere și a da mită 56%* (59%, în 2017), *persoanele corupte nu sunt sancționate / pedepsite cu 51%* (45%, în 2017), *neconfiscarea averii funcționarilor, agonisită din acte de corupție 48%* (39%, în 2017), de asemenea și *pedepsele blînde care nu descurajează implicarea în acte de corupție 45%* (37%, în 2017).

Este de reținut, că în ambele sub-eșantioane *retribuția mică a muncii (salariile mici) în sectorul public* s-a deplasat la mijlocul distribuției cauzelor de corupție, iar cele mai mici ponderi au fost observate în cazul *lipsa eticii / valorilor morale*, în ambele studii și ambele sub-eșantioane

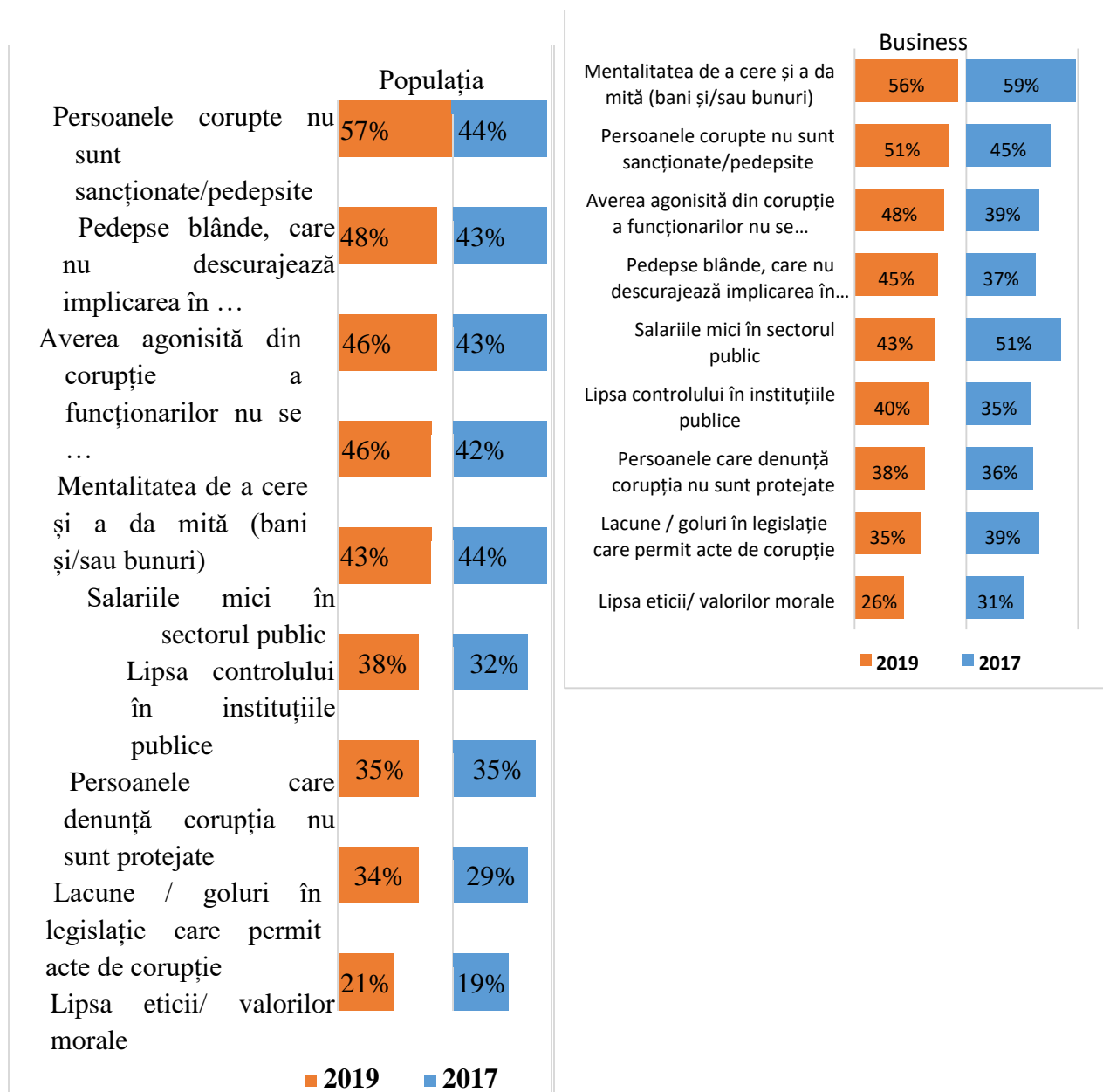
Figura. Care sunt, în opinia dvs., cauzele principale ale corupției în Moldova? (C4)

Răspuns

multiplu, minim 3 răspunsuri

⁵⁸⁶ MONITORUL Oficial nr.166-169/483 din 07.10.2011.

⁵⁸⁷ STUDIU de evaluare a impactului Strategiei Naționale de Integritate și Anticorupție-Moldova 2019// https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/studiu-de-evaluare-a-impactului-strategiei-naionale-de-integrita0.html

Opiniile respondenților despre evoluția fenomenului corupției în RM s-au divizat, tendințele fiind diferite pe sub eșantioane. Astfel, circa 28% din **populație** (31%, în 2017) consideră că nu sunt schimbări în evoluția nivelului corupției pe parcursul ultimelor 12 luni predecesoare studiilor, printre reprezentanții business-ului ponderea atare răspunsuri este de 50% (34%, în 2017).

Alți 59% populație (52%, în 2017) și 27% business (39% ,în 2017) consideră că fenomenul corupției a *creșcut ușor/ considerabil în ultimul an*, proporții valabile atât pentru bărbați, cât și pentru femei. În cazul **populației**, această percepție a fost invocată mai frecvent de persoanele de 36-54 ani, cu nivel înalt de studii, din mediul urban, locuitori ai regiunii Centru, cu nivelul venitului mic, cei care s-au confruntat cu acte de corupție. Printre cei din **business** ponderi mai pronunțate a răspunsurilor respective s-au înregistrat în cazul respondenților din zona Nord, cei care activează în *construcții&transport*, cu vechime de activitate de *până la 3*

ani, care sau confruntat cu acte de corupție, cu experiență cu plăți neformale, cei tineri de 18-35 de ani ⁵⁸⁸.

6. Forme de manifestare și costuri ale corupției în învățământul universitar din Republica Moldova

În aceste condiții, sectorul educațional din Republica Moldova nu a putut rămâne imun la fenomenele negative din societate, inclusiv cel al corupției. **Educația** reprezintă unul din domeniile prioritare și în același timp **unul dintre cele mai costisitoare sfere de activitate ale unui stat, de aceea prezența corupției în sistemul educației are consecințe ce se răsfrâng negativ asupra bunăstării țării în general**⁵⁸⁹.

Centrul Național pentru Transparență și Drepturile Omului (CNTDO), **în anul 2004 a efectuat o investigație sociologică ce avea în vizor exclusiv corupția din învățământul universitar din Moldova**⁵⁹⁰, cercetare realizată pe un eșantion de 1200 de studenți care reprezentau cele mai importante 10 universități (publice și private) din Chișinău, Bălți și Cahul. Conform cercetării 13.000 de studenți din Republica Moldova s-au aflat în situația de a da mită la examenele de admitere; 6.000 dintre ei au acceptat oferta; *28% din studenți au dat mită cel puțin o singură dată pentru susținerea unui examen sau note; 58,2% ar da mită la examen dacă nu ar avea șansa de a lua o notă pozitivă; 69,2 % din studenți consideră lucrul în calitate de membru al administrației universității drept un post profitabil; 31,9 % au cumpărat cel puțin o carte a profesorului drept condiție de a lua examenul.* au întâlnit cu acest fenomen *destul de frecvent*; (la studenți cota respectivă era de 12%) ⁵⁹¹

În afară de formele de corupției ce au fost constatate de CNTDO ca fiind prezente în universitățile din Moldova (mită sau favoruri la examenele de înmatriculare, promovare și absolvire, vânzarea/procurarea impusă a manualelor, copiatul și plagiatul etc.), fenomenul corupției în învățământ este prezent și prin forme mai puțin evidente, cum ar fi: utilizarea bunurilor instituției de învățământ în scopuri comerciale private, munca neremunerată a studenților/elevilor în folosul profesorilor, ore private particulare contra plată cu studenții/elevii (fapt care duce nemijlocit la scăderea motivației profesorului pentru orele obișnuite în detrimentul studenților/elevilor ce nu merg la astfel de ore adiționale sau nu doresc să plătească) etc.

Conform Institutului Internațional pentru Politici Educaționale al UNESCO, corupția apare și se manifestă distinct la trei nivele: politic, administrativ (central și local) și la nivel de aulă⁵⁹²

La nivel de politici:

a) corupția afectează alocarea resurselor pentru sectorul educațional, lăsându-l subfinanțat;

---

⁵⁸⁸ STUDIUL de evaluare a impactului Strategiei Naționale de Integritate și Anticorupție-Moldova 2019// https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/studiu-de-evaluare-a-impactului-strategiei-naionale-de-integrita0.htm

⁵⁸⁹ LUTENCO, Andrei. Monitorizarea corupției în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova: Ghid metodologic. Ch.: Bons Offices SRL, 2008, p. 4.

⁵⁹⁰ BJGDĂNAȘ, S. Studenții au pornit lupta cu mita în Timpul de Diminieată, 8 Iulie 2005. NR.246

⁵⁹¹ IBIDEM.

⁵⁹² LUTENCO, Andrei, Eșanu, Mircea, Pistrinciuc, Vadim. Monitorizarea corupției și fraudelor academice în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova: Ghid metodologic: Ch.: Bons Offices SRL, 2008, p. 6.

b) persoanele cu funcții înalte de răspundere preferă alocări de ordinul achizițiilor și construcțiilor, în locul sumelor ce ar fi destinate cheltuielilor pentru salarii sau întreținere a universităților, din considerentul că primele sunt mai ușor de corupt.

La nivel ministerial/administrativ:

a) corupția la acreditarea universităților, facultăților - ce are impact negativ asupra calității învățământului;

b) extragerea de fonduri alocate pentru achiziții, construcții destinate funcționarilor publici aflați mai jos pe scara ierarhică.

La nivel universitar și aulă:

a) corupție la recrutarea cadrelor didactice;

b) mită pentru obținerea unor note mai bune și favoruri la nivel administrativ (cameră în căminele studențești, admitere);

c) plagiat și copiat etc.

La prima vedere s-ar părea că fenomenul corupției prezintă un mai mare pericol în asemenea domenii cum ar fi de exemplu sistemul vamal sau poliție, dar **din perspectiva dezvoltării sociale, acest fenomen în educație, după opinia mai multor autori⁵⁹³, are urmări mult mai grave.** Astfel, dacă în sistemul vamal, de exemplu, un agent economic oferă mită, încălcând legea, ca în ultimă instanță să obțină un profit economic mai mare, în învățământul universitar coruperea presupune în primul rând încălcarea unor principii morale. În literatura anglo-saxonă de specialitate, actele de corupție din instituțiile de învățământ superior sunt calificate drept *academic misconduct*, adică comportamente condamnate de comunitatea universitară. Aceste acțiuni sunt incriminate prin intermediul unui cod de conduită academică, ce reprezintă formularea explicită în scris a idealurilor, valorilor, principiilor și normelor morale pe care consimt să le respecte și să le urmeze membrii comunității academice universitare⁵⁹⁴.

În această ordine de idei, o instituție de învățământ care plătește mită, de exemplu, pentru a fi acreditată, se poate dovedi ca abilitățile și cunoștințele absolvenților să fie periculoase pentru societate. Universitatea care tolerează mita, plagiatul, copiatul, încalcă unul dintre scopurile majore ale unei astfel de instituții, ea fiind înființată, de fapt, pentru a pregăti viitorii lideri pe criteriile de corectitudine și imparțialitate.

Corupția poate fi un element catalizator în instituțiile publice, unde taxele pentru servicii sunt mari sau procedurile de aplicare sunt și costisitoare, și de lungă durată. Cercetătorii Ahlin și Bose au demonstrat că un birocrat parțial onest ce lucrează într-o instituție amorfă, fiind mituit poate contribui la intensificarea și ridicarea randamentului instituției respective⁵⁹⁵.

Cu toate acestea, o astfel de contribuție a corupției în eficientizarea sistemului educațional poate fi observată cu greu.

---

⁵⁹³ IBIDEM, p. 7.

⁵⁹⁴ Heyneman, S.P. Defining the influence of education on social cohesion în International Journal of Educational Policy, Research and Practice Vol. 3, p. 73 - 97. 2002./Apud: Lutenco, Andrei, Eșanu, Mircea, Pistrinciuc, Vadim. Monitorizarea corupției și fraudelor academice în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova: Ghide metodologic: Ch.:Bons Offices SRL, 2008, p. 7.

(Ahlin C, Bose P. The pitfalls of a partially honest bureaucracy: Bribery, inefficiency and bureaucratic delay în Journal of Development Economics. 2006. Apud: Lutenco, Andrei, Eșanu, Mircea, Pistrinciuc, Vadim.

MONITORIZAREA corupției și fraudelor academice în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova: Ghide metodologic: Ch.:Bons Offices SRL, 2008, p. 7.

⁵⁹⁵

Instituțiile de învățământ, pe lângă faptul că reprezintă un bun public, mai au și o misiune publică de a pregăti o societate corectă, tolerantă și pe principii de egalitate, iar prezența corupției diminuează acest rol al educației, afectând coeziunea socială. Din considerentul că învățământul servește drept instrument de modelare a unui comportament corect al elevilor, studenților, tinerilor, fenomenul corupției din acest sistem poate avea consecințe mult mai costisitoare decât cel din serviciile vamale sau poliție, or unul din scopurile fundamentale ale unei instituții de învățământ este de a educa tinerii cum să se comporte în viitor, iar dacă acest sistem este corupt ne putem aștepta ca viitorii cetățeni să fie și ei, la rândul lor, corupți și să corupă. Conform rezultatelor cercetării realizate de CNTDO, **studenții de la anul I au dat mită în proporție de 18%, acest procentaj crescând proporțional până la anul 5 până la 39%**⁵⁹⁶

Invocăm și unele date din cercetarea „Percepțiile studenților privind fenomenul corupției în Instituțiile de învățământ superior, realizat de către Centrul național pentru Transparență și Drepturile Omului în parteneriat cu rețeaua Studențească Anticorupție din Europa de Sud-Est, cu suportul financiar al OSF, Budapesta în octombrie-noiembrie 2012⁵⁹⁷. Rețeaua studențească Anticorupție din Europa de Sud-Est include 5 țări: Bulgaria, Croația, Macedonia, Moldova și Serbia. Studia a fost realizat simultan în cele 5 țări sus-menționate. În eșantion au fost incluse în total 13 universități: 4 din Serbia, 3 din Republica Moldova, 2 – din Macedonia, 2 din Bulgaria și 2 – din Croația. În Republica Moldova au fost aplicate chestionare în 3 universități: ADSEM, USM și USARB.

Este de reținut faptul că acest concept (corupție) a fost abordat dintr-o perspectivă mai largă, ceea ce a implicat analiza principalelor fraude academice. Au fost luate în calcul următoarele dimensiuni:

1. Mita
2. Plagiatul
3. Copiatul
4. Nepotismul
5. Delapidarea financiară.

În acest sens, termenul de corupție a inclus în sine și conceptul de fraude academice. Decizia de a include plagiatul și copiatul ca forme ale corupției în cadrul sistemului de învățământ superior a reieșit din faptul că aceste două practici violează grav interesul public, facilitând obținerea de către studenți a calificativelor ce nu reflectă obiectiv nivelul lor de pregătire

Volumul eșantionului a cuprins 1200 de persoane intervievate, câte 400 din fiecare universitate.

Conform datelor obținute, 72,7% din totalul studenților intervievați au apreciat calitatea studiilor în instituțiile în care învață ca fiind bună sau foarte bună. Dacă e să analizăm rezultatele pentru fiecare Universitate în parte, avem următoarea situație: studenții de la USARB au apreciat cel mai înalt calitatea studiilor (75,7%), fiind urmați de cei de la ASEM (71,9%) și USM (70,8%).

⁵⁹⁶ BOGDĂNAȘ, S.Op. cit.

⁵⁹⁷ PERCEPȚIILE studenților privind fenomenul corupției în Instituțiile de învățământ Superior. Raport de cercetare realizat de către Centrul Național pentru Transparență și Drepturile Omului în parteneriat cu rețeaua Studențească Anticorupție din Europa de Sud-Est, cu suportul financiar al OSF, Budapesta. Chișinău, aprilie 2013., 49 p.

Gradul de toleranță față de corupție a fost evaluat pe o scală de la 1 la 4, unde valoarea 1 reprezintă cel mai scăzut nivel de toleranță față de corupție, iar 4-cel mai înalt nivel de toleranță. Rezultatele se prezintă astfel: ASEM-2,25, USARB-2,10 și USM-2,07.

Așadar, cea mai înaltă valoare a indicelui de tolerare a corupției a fost înregistrată în cazul ASEM. De rând cu valorile generale ale indicelui sintetic, s-au analizat diferențiat și componentele acestuia. Astfel, fiecare al nouălea respondent din ASEM a afirmat că este de acord cu afirmația „este acceptabil să dai mită pentru a susține un examen”, ceea ce este practic de 2 ori mai mult comparativ cu procentul acumulat la USM.

Din totalul respondenților, practic o treime consideră a fi acceptabil să copiezi în timpul examenului. Ca și în cazul precedent, cei mai toleranți în ceea ce privește practica copiatului în timpul examenului sunt reprezentanții ASEM (35,7%), iar cei mai puțin toleranți sunt studenții de la USARB (26,9%)

De asemenea, studiul a evidențiat existența unei atitudini destul de tolerantă a studenților față de plagiat. Aproape jumătate din respondenți (47%) au afirmat că este acceptabil ca studentul să utilizeze un text/paragraf dintr-o sursă fără a o menționa. Și 32% din studenți au afirmat că sunt de acord cu afirmația că este acceptabil ca profesorul să utilizeze un text/paragraf dintr-o sursă fără a o menționa. Nivelul cel mai înalt de toleranță la acest capitol a fost exprimat de studenții de la ASEM (51,9% în cazul studentului și 35,4% în cazul profesorului. Numărul cel mai mic de studenți care acceptă asemenea practici a fost la USARB (38,8%/30,5%).

Un aspect important ține de analiza percepției răspândirii formelor fraudelor academice pentru fiecare universitate în parte. În urma analizei datelor s-a observat că respondenții din USM au ales într-o proporție destul de mică opțiunile „larg răspândit” sau „foarte răspândit” pentru mită -19,1%, ceea ce este mai puțin comparativ cu evaluările studenților de la ASEM (29,2%) și USARB (31,4%)

Participanții la studiu au evidențiat următoarele acțiuni de prevenire a cazurilor de dare/luare de mită în Universitate:

1. Pedepse mai severe pentru persoanele implicate în actele de dare/luare de mită (69,1%)
2. Asigurarea protecției și anonimatului pentru persoanele care raportează cazuri de mită (46,5%)
3. Majorarea salariilor pentru angajații universităților (46,2%).

Conform unui studiu pe eșantion național realizat în anul 2016, că aproximativ 45% din studenții absolvenți erau gata să dea mită pentru a obține diploma de licență⁵⁹⁸.

Printre cele mai grave consecințe ale unui sistem educațional corupt sunt considerate ⁵⁹⁹

1. calitatea slabă a învățământului duce la un produs de proastă calitate și la creșterea sărăciei;

2. corupția în educație duce la creșterea discrepantei dintre cei bogați și săraci, și lipsește generații întregi de posibilitatea de a avea un viitor prosper;

3. un sistem ușor influențabil politic.

7. Corupția în sistemul organelor de drept

O cauză a deciziilor greșite rezidă în actele de corupție care se manifestă în sistemul judiciar al republicii. Datele investigațiilor sociologice ne permit să ne imaginăm nivelul

⁵⁹⁸ <https://point.md/ru/novosti/obschestvo/studiu58-coruptzia-cea-mai-mare-problema-in-sistemul-de-invatzamant/>

⁵⁹⁹ Institutul Internațional pentru Politici Educaționale, <http://www.unesco.org/iiep> (06.2006)

aproximativ al corupției în sistemul judecătoresc. Astfel, în noiembrie 2003 la întrebarea „Pentru ca să rezolvați problema, a fost nevoie să oferiți cadouri (bani, produse, servicii etc) la judecătorie, notar „, au fost obținute următoarele rezultate :

1. da -31,20%;
2. nu – 62,10%;
3. NR – 6,7 %⁶⁰⁰.

O cercetare de amploare centrată nemijlocit pe acest subiect a fost realizată de Agenția pentru Susținerea Învățământului Juridic și a Organelor de Drept „EX LEGE”. Trimestrial au fost desfășurate cercetări în teren (2007-2008) privind riscul corupției în sistemul judiciar în vederea determinării opiniei reprezentanților sistemului judecătoresc la indicatorii prezentați de către Agenția „EX LEGE”. La finele proiectului a fost efectuat un sondaj de opinie în rândul judecătorilor privind riscul corupției în sistemul judecătoresc. Eșantionul de cercetare a constituit 77% judecători, fiind chestionați 151 de judecători din 196 judecători ce-și desfășurau activitatea în toate instanțele judecătorești monitorizate. Practic a fost efectuat un recensământ între judecătorii din instanțele monitorizate, ceea ce denotă o marjă infimă de eroare⁶⁰¹.

Judecătorii au avut posibilitatea de a indica cauzele majore care generează corupția în rândul judecătorilor. Acestea s-au dovedit a fi: nivelul scăzut de salarizare (96%), lipsa de integritate și rezistență la corupție (39,7%), imperfecțiunea legislației (22,5%), intervenția politicului în activitatea cotidiană (19,2%) și corupția sistemică la numirea în funcție a judecătorilor (11,9%). Cauzele indicate de către respondenți demonstrează o preocupare primordială a statului pentru eradicarea fenomenului corupției în sistemul judiciar.

De asemenea, judecătorii au indicat și factorii care favorizează actele de corupție din sistemul judecătoresc: lipsa de rigoare în selecția cadrelor (51,7%) și disponibilitatea unor cetățeni de a eluda prin coruperea judecătorului (51%), oportunitatea unor câștiguri suplimentare (25,5%), situarea într-o poziție-cheie de putere (23,5%), lipsa unei reacții adecvate în combaterea cazurilor de corupție (18,8%).

Privite în ansamblu, se identifică câteva tandemuri a factorilor care favorizează și a cauzelor corupției în rândurile judecătorilor: nivelul scăzut de salarizare (96%) și oportunitatea unor câștiguri suplimentare (25,5%); lipsa de integritate și rezistență la corupție (39,7%) și disponibilitatea unor cetățeni de a eluda prin coruperea judecătorului (51%); lipsa de rigoare în selecția cadrelor (51,7%) și intervenția politicului în activitatea cotidiană (19,2%) și corupția sistemică la numirea în funcție a judecătorilor (11,9%).

În concluzie, corupția este efectul, în special, a nivelului scăzut de salarizare în asociere cu oportunitatea unor câștiguri suplimentare; a lipsei de integritate și rezistență la corupție a unor judecători în contextul disponibilității unor cetățeni de a eluda prin corupere; a preocupării primordiale a statului pentru eradicarea fenomenului corupției în sistemul judiciar favorizată de lipsa de rigoare în selecția cadrelor. Judecătorii consideră că cea mai eficientă măsură în stoparea corupției, dar și îmbunătățirii calității actului de justiție ar fi mărirea salariului.⁶⁰²⁶⁰³

În opinia respondenților, cele mai eficiente măsuri pentru stoparea corupției ar fi creșterea nivelului salarizării (98%) și perfecționarea legislației (44,4%). Sancționarea cu promptitudine a

---

⁶⁰¹ Curier “EX LEGE”, 2009, nr.14, p.5.

⁶⁰² Curier “EX LEGE”, 2009, nr.14, p.5,6.

⁶⁰³ Curier “EX LEGE”, 2009, nr.14, p.5,6.

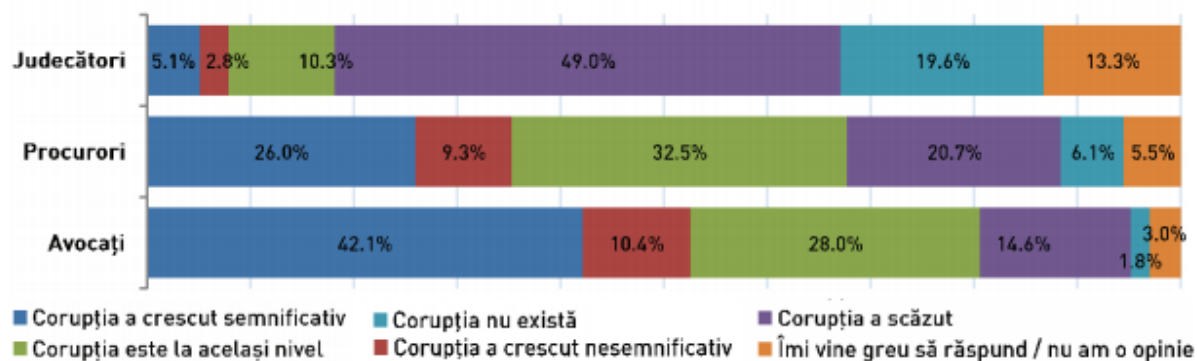
celor care comit acte de corupție a fost menționată de către 23,2% din respondenți. O încredere redusă este în mediatizarea cazurilor de corupție și în instruirea continuă privind prevenirea corupției în sistemul judecătoresc, fiind menționate de către 16,6% și respective 11,9%. Astfel, în opinia judecătorilor, soluția contra corupției era /este de natură economică.

Toți factorii enumerați ne permit să înțelegem adecvat de ce experții Băncii Mondiale au evaluat independența justiției cu 32,4 puncte din 100 de puncte.⁶⁰⁴

Pentru a sesiza dinamica fenomenului de corupție în cadrul organelor de drept, invocăm și datele unui studiu din 2015.

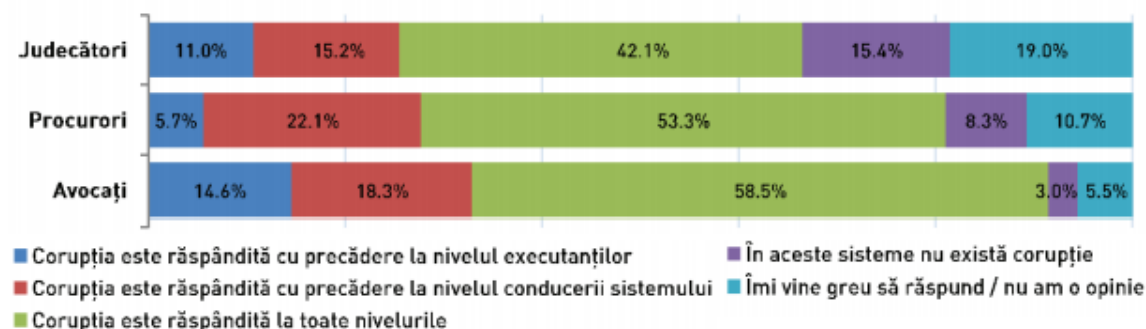
23. Percepția judecătorilor cu privire la corupția în sectorul justiției

23.1. Care este opinia Dvs. despre evoluția fenomenului corupției în sectorul justiției din 2011 până în prezent?

(Sursa: percepția judecătorilor, ptocurilor și avocaților privind reforma în justiție și combaterea corupției. Sondaj, decembrie 2015, <https://crjm.org/wp-content/uploads/2016/01/CRJM-Percepts-reformelor-just.pdf>)

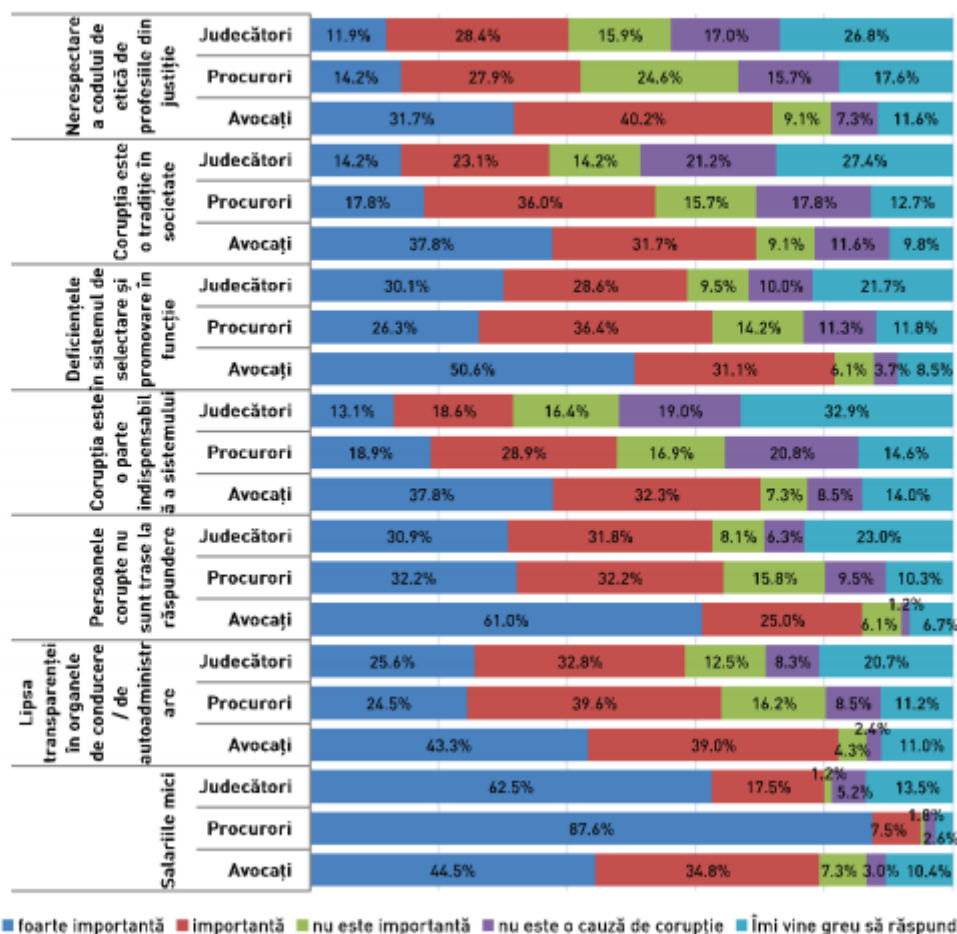
23.2. Care este percepția Dvs. cu privire la corupția în sectorul justiției (sistemul judiciar, procuratură, avocatură, poliție)?

(Sursa: percepția judecătorilor, ptocurilor și avocaților privind reforma în justiție și combaterea corupției. Sondaj, decembrie 2015, <https://crjm.org/wp-content/uploads/2016/01/CRJM-Percepts-reformelor-just.pdf>)

⁶⁰⁴ R. Moldova mai are de lucru la capitolul „eficiența guvernării”//Jurnal de Chișinău, 2008, 1 februarie, p.15.

23.4. In opinia Dvs., cât de importante sunt următoarele cauze in raspandirea corupției in sectorul justiției? Vă rugăm să apreciați fiecare cauză

(Sursa: Percepția judecătorilor, ptcurorilor și avocaților privind reforma în justiție și combaterea corupției. Sondaj, decembrie 2015, <https://crjm.org/wp-content/uploads/2016/01/CRJM-Percepts-reformelor-just.pdf>

<https://crjm.org/wp-content/uploads/2016/01/CRJM-Percepts-reformelor-just.pdf>

O altă cauză ce conduce la scăderea eficienței activității sistemului judiciar consta în imixtiunea în înfăptuirea justiției. La începutul anului 2008, 25,8% dintre judecătorii respondenți au menționat existența unor presiuni la examinarea cauzelor. Cele mai multe presiuni, în opinia judecătorilor, erau din partea media (44,7%, urmate de presiunile prin intermediul conducerii administrative a instanței (28,9%) și presiunile politice (26,3%).⁶⁰⁵

Nu întâmplător, **în noiembrie 2004 numai 31% din respondenți aveau încredere în justiție., iar în noiembrie 2011 – doar 18,3%**⁶⁰⁶.

Analiza sumară a jurisprudenței Curții Europene în dosarele moldovenești demonstrează că instanțele judecătorești din Moldova s-au pretat la diverse abuzuri și încălcări grave ale drepturilor omului, precum ar fi: tolerarea și acoperirea actelor de tortură și tratament inuman și degradant, arestări ilegale și abuzive, hărțuirea persoanelor prin intermediul proceselor penale la comandă, încălcări ale dreptului la un proces echitabil, încălcări ale dreptului la viață privată, violări ale dreptului la libertatea de exprimare și întrunire pașnică, deposedări arbitrare de proprietate, etc.

⁶⁰⁵ CURIER „EX LEGE”, 2008, nr.13, p.4.

⁶⁰⁶ http://www.ipp.md/public/files/Barometru/2011/BOP_11.2011_Anexe.pdf.

Rezultatul unei astfel de activități a instanțelor naționale a condus la pierderea totală a încrederii societății în actul de justiție și a compromis grav imaginea Republicii Moldova în ochii comunității internaționale. O astfel de prestație a instanțelor naționale a condus la perceperea țării noastre de către opinia publică internațională ca pe una coruptă, nedemocratică și totalitară⁶⁰⁷. În consecință, în conștiința oamenilor s-a consolidat ideea că unica instanță care le poate face justiție este Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Sumele alocate din bugetul public al țării noastre pentru recuperarea prejudiciului moral și material cauzat de incompetența organelor de drept sunt o probă importantă a erorilor comise. Astfel, în 2003 statul a achitat despăgubiri pentru acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale Procuraturii și instanțelor judecătorești de 1,25 mln lei, iar în 2004 această sumă ridicându-se la peste 5 mln lei.⁶⁰⁸

În anul 2008 mărimea despăgubirilor dictate de către Curtea de la Strasbourg în dosarele moldovenești a depășit mărimea bugetului alocat întregului sistem al justiției în Republica Moldova. Astfel, statul este nevoit să redirecționeze permanent sume importante de bani care ar putea fi folosite în alte domenii vitale, precum cel al educației, sănătății sau pensiilor⁶⁰⁹.

Datele sociologice invocate anterior confirmă sintezele formulate în Declarație Parlamentului Republicii Moldova Cu privire la starea justiției din Republica Moldova și la acțiunile necesare pentru îmbunătățirea situației în domeniul justiției⁶¹⁰ :

Justiția din Republica Moldova este grav afectată de corupție și prezintă simptome serioase de angajare politică.

O asemenea involuție a justiției moldovenești, în principal, a fost posibilă pe motivul:

- creării unui cadru normativ insuficient, care a permis promovarea persoanelor în funcțiile de conducere a instanțelor judecătorești și în funcțiile de judecător pe alte criterii decât cele admise într-o societate democratică bazată pe drept;
- eliminării, în anii 2002-2003, din justiție, pe criterii politice, a unui număr considerabil de judecători onești și calificați și promovării în funcțiile vacante a persoanelor obediente Guvernării;
- neglijării, indulgenței, sau aplicării selective de către Consiliul Superior al Magistraturii a legislației care reglementează răspunderea judecătorilor;
- lipsei de reacție din partea Consiliului Superior al Magistraturii și a organelor procuraturii la acțiunile, pe alocuri criminale, ale judecătorilor;
- lipsei de reacție și rezistență din partea corpului judecătoresc la acțiunile de intimidare și presiune politică din partea exponenților guvernării;
- lipsei transparenței în actul de justiție și în activitatea Consiliului Superior al Magistraturii, în special în ceea ce privește selectarea, numirea, promovarea, sancționarea judecătorilor;
- insuficienței pregătirii inițiale și continue a judecătorilor;
- asigurării materiale inadecvate a judecătorilor;
- „sindicalizării” puterii judecătorești etc.

Disfuncțiile majore ale sistemului judecătoresc din Republica Moldova au fost menționate în multiple rapoarte ale organizațiilor neguvernamentale naționale și internaționale

⁶⁰⁷ <http://www.justice.gov.md/declar/>

⁶⁰⁹ <http://www.justice.md.ro/declar.>

⁶¹⁰ <http://www.justice.md.ro/declar.>

de specialitate, în documente ale organismelor internaționale cum ar fi Consiliul Europei, Comisia Europeană, OSCE și altele, în rapoarte ale statelor occidentale.

Analizând funcționarea sistemului judecătoresc, în Raportul cu privire la respectarea angajamentelor asumate de Republica Moldova vizavi de Consiliul Europei, aprobat de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) în anul 2007, precum și în Rezoluția nr.1572 (2007) și Recomandarea nr. 1810 (2007) cu privire la respectarea obligațiilor și angajamentelor Moldovei, Înalțul For European a constata finanțarea insuficientă a sistemului judecătoresc și a îndemnat Republica Moldova să lanseze noi acțiuni menite să sporească independența aparatului judiciar și eficacitatea justiției. Mai mult, aceste recomandări, care au fost formulate și în Rezoluția APCE nr. 1465 (2005) cu privire la funcționarea instituțiilor democratice în Moldova nu au fost luate în considerație și au rămas actuale: garantarea independenței aparatului judiciar și consolidarea eficacității și profesionalismului judecătorilor, ameliorarea condițiilor de activitate, a instruirii și metodelor de lucru a profesiilor judiciare, eradicarea corupției din sistemul judiciar.

Întru remedierea cât mai rapidă a situației descrise, se impune întreprinderea urgentă a următoarelor acțiuni:

- reformarea și optimizarea sistemului judecătoresc;
- reformarea atribuțiilor Consiliului Superior al Magistraturii;
- impunerea transparenței totale a actului de justiție și a activității Consiliului Superior al Magistraturii, în mod special în ceea ce ține de selectarea, numirea, promovarea, sancționarea judecătorilor;
- elaborarea unor programe performante de pregătire inițială și continuă a judecătorilor;
- responsabilizarea judecătorilor pentru hotărârile adoptate;
- asigurarea materială adecvată a judecătorilor;
  - examinarea de către Consiliul Superior al Magistraturii a corespunderii funcției deținute de celor, care cu certitudine nu mai îndeplinesc exigențele caracteristice unui judecător într-un stat democratic și bazat pe drept etc⁶¹¹.

Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 (SRSJ) a fost unul dintre primele documente strategice care a setat un șir de acțiuni de ordin legislativ și instituțional, orientate spre crearea climatului de integritate și creșterea încrederii în justiție⁶¹². Obiectivul specific al Pilonului IV din SRSJ a fost „Promovarea și implementarea principiului toleranței zero pentru manifestările de corupție în sectorul justiției” și urma a fi asigurat prin intermediul a 3 direcții strategice:

1. Lupta eficientă împotriva corupției din sectorul justiției

2. Consolidarea mecanismelor de implementare a standardelor etice și de conduită anticorupție la nivelul tuturor instituțiilor din sectorul justiției

3. Dezvoltarea unei culturi de intoleranță față de fenomenul corupției prin intermediul organelor de autoadministrare din sectorul justiției

În acest context, am încercat să determinăm, în baza studiilor internaționale și naționale, cum a evoluat situația în domeniu. Astfel, sondajul de opinie privind sistemul judecătoresc, lansat

⁶¹¹ <http://www.justice.md.ro/declar>.

⁶¹² Integritatea în justiție .. Chișinău, 2018.

la începutul anului 2018 demonstrează că **75% din respondenți** (cei care nu au interacționat cu sistemul justiției) consideră că fenomenul corupției este prezent în rândurile judecătorilor, cota respectivă fiind în creștere pentru persoanele care au intrat în contact cu sistemul justiției: **83%**.

Totodată, **13% din cei care au interacționat cu justiția** afirmă că au oferit în timpul procesului de judecată bani/cadouri, iar 24% afirmă că asemenea favoruri și avantaje necuvenite le-au fost solicitate (fără, însă, a fi oferite)⁶¹³.

Per ansamblu, Strategia de reformare a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 nu a fost implementată pe deplin. Multe obiective din diferite domenii prioritare nu au fost atinse (de exemplu, reabilitarea victimelor infracțiunilor, precum tortura și violența sexuală și de gen; revizuirea Constituției pentru a spori independența sistemului de justiție; și îmbunătățirea sistemului de numire și promovare a judecătorilor).

Progresul lent de reformare a sectorului justiției a dus la întreruperea în 2017 a suportului bugetar al Uniunii Europene pentru sectorul justiției (faza 2, în valoare de 28 de milioane de euro nu a fost finanțată). Aceasta reconfirmă că principala provocare în reformarea sistemului de justiție al Moldovei și asigurarea accesului egal la justiție nu este planificarea și strategizarea, ci mai degrabă implementarea reformelor deja începute. Deși s-au depus eforturi importante în ultimii ani pentru a îmbunătăți eficiența, transparența, corectitudinea și accesibilitatea sectorului justiției, sistemul de justiție nu reușește încă să livreze la nivelul așteptărilor utilizatorilor. Deși reforma justiției este clasată pe locul patru ca importanță de către cetățeni (după reformele în domeniul sănătății, pensiilor și educației), încă nu au fost atinse rezultate care să corespundă acestei așteptări⁶¹⁴.

7. Costurile corupției

Costul corupției în Republica Moldova și cine îl suportă⁶¹⁵.

Pierderile anuale aduse Republicii Moldova de pe urma actelor de corupție se cifrează în intervalul 8%-13% din Produsul Intern Brut sau de circa 11,8-17,7 miliarde lei pentru anul 2016. Aceste sume depășesc toate cheltuielile din 2016 pentru toți pensionarii și pentru indemnizațiile de asistență socială.

Corupția este un „Robin Bad”, care ia de la cei mulți pentru sine și grupul său. Corupția poate fi definită ca un proces prin care are loc o redistribuire injustă a bogăției și beneficiilor publice/comune actuale și viitoare în favoarea unor indivizi sau grupuri de indivizi. Cu alte cuvinte, corupții câștigă de pe urma actelor de corupție doar datorită faptului că cei mulți pierd. Deci, principalii interesați și prin urmare principala forță motrică în schimbarea situației ar trebui să fie marea majoritate a populației. Însă principalul impediment în apariția unei astfel de forțe, este faptul că cetățenii nu întotdeauna pot face legătura între actele de corupție și pierderile adevărate, concrete pentru fiecare din ei. De cele mai multe ori dimensiunea și impactul corupției în viziunea cetățenilor se reduce la nivelul experiențelor individuale de dare de mită, însă chiar

⁶¹³ INTEGRITATE în justiție... Chișinău, 2018

⁶¹⁴ NAȚIUNILE Unite Moldova. Raport de analiză comună a țării, // https://moldova.un.org/sites/default/files/2021-04/Moldova%20UN%20CCA_RO_0.pdf

⁶¹⁵ <https://expert-grup.org/ro/biblioteca/item/1526-costul-coruptiei-in-republica-moldova-si-cine-il-suporta>

dacă pierderile din mită sunt importante acestea nici pe departe nu reprezintă pierderea adevărată din corupție.

Pierderile totale ale Republicii Moldova de pe urma corupției pot fi estimate între 8% – 13% din PIB. Evaluarea pierderilor de pe urma corupției este destul de dificilă și la moment nu există date concludente la acest capitol, nici la nivel mondial și nici local. Totodată există mai multe estimări cu ajutorul cărora se poate arăta cel puțin amploarea pierderilor de pe urma acestui fenomen. Estimările costurilor de corupție variază în funcție de metodologiile aplicate, însă toate converg în concluzia că corupția este o barieră în dezvoltarea economică. Astfel, un studiu efectuat în 2005 relevă faptul că în mediu la nivel global o creștere a nivelului de corupție cu un punct procentual (p.p) determină încetinirea creșterii PIB cu 0,13 p.p, iar pentru nivelul de corupție al Republicii Moldova (în perioada respectivă) aceasta constituia 0,12 p.p sau o reducere medie anuală de 387 USD (preturile anului 1995) a PIB per capita. O altă estimare des utilizată relevă că costurile corupției se ridică la 5% din PIB-ul mondial. Reieșind din această estimare și acceptând că există o legătură directă dintre Indicele de Percepție a Corupției (IPC) și pierderile din actele de corupție, pentru Moldova pierderile ar constitui circa 8,7% din PIB. În aceste condiții, pierderea totală pentru anul 2016 se ridică la 11,8 miliarde lei. Această sumă depășește toate cheltuielile din 2016 pentru toți pensionarii și pentru indemnizațiile de asistență socială. De asemenea, o estimare mai recentă efectuată pe țările din UE sugerează că pierderile globale pe țările din UE sunt în intervalul 4,9% – 6,3% din PIB-ul global al UE-28. Iar, pentru astfel de țări ca România costul corupției (în baza indicelui IPC) ar fi de circa 15,6% din PIB, Bulgaria 14,22%, Grecia 13.76% și Letonia 13.16%. În aceste condiții, ținând cont de condițiile relativ similare a acestor țări cu situația din Republica Moldova se poate presupune că pierderile totale din corupție ar fi cel puțin de 13% din PIB sau 17,7 miliarde lei în 2016.

Volumul mitei plătite este mai mare decât cheltuielile anuale pentru toate drumurile țării. Conform cercetării sociologice efectuate de TI – Moldova, în 2014 au fost plătite peste 1,27 miliarde de lei sau peste 1,1% din PIB sub formă de mită, din care 899 milioane de către gospodăriile casnice și 387 milioane de către business. La nivel internațional plățile din mită sunt evaluate la circa 2% din Produsul Intern Brut (PIB) global, iar ținând cont de faptul că Moldova este printre țările cu un nivel înalt de corupție, cu mare probabilitate valoarea mitei totale este și mai mare. Astfel, pierderile anuale directe ale bugetului (sau veniturile anuale ale persoanelor care au luat mită) ca pondere din PIB se estimează la 1,1%-2%, sau în cifre absolute de 1,5 – 2,7 miliarde lei la nivelul anului 2016. Deci, doar pierderile anuale directe din mită reprezintă 3,1% – 5,6% din Bugetul Public Național (BPN), sumă ce acoperă de la 22% la 40% din pensia fiecărui pensionar pentru limita de vârstă, sau reprezintă echivalentul tuturor cheltuielilor pentru drumuri în anul 2016. În realitate, cu mare probabilitate această sumă este și mai mare, deoarece sondajele nu cuprind tranzacțiile din grupurile corupționale dure, închise, iar acestea chiar dacă sunt mai mici ca număr în schimb implică valori mari.

În fiecare an pierderile din corupție la executarea bugetului public sunt echivalente cu jumătate din toate pensiile plătite anual. O altă sursă majoră de corupție este efectuarea cheltuielilor bugetare. Valoarea cheltuielilor bugetare din Bugetul Public Național (BPN) în 2016 a constituit 48,5 miliarde lei din care cheltuieli cu bunuri și servicii de 18,4 miliarde, de personal 8,9 miliarde și cheltuieli sociale de circa 15,9 miliarde. Costul de corupție în achizițiile publice este de circa 20%-30%, în timp ce nivelul pierderilor aferente cheltuielilor cu retribuirea muncii și plăților sociale sunt mai puțin studiate. Totodată, este cunoscut faptul că în ambele

sectoare fenomenul de corupție există (persoane angajate de formă, care nu corespund cerințelor, etc, sau mită pentru a primi indemnizații și a primi o pensie mai mare). Ținând cont de faptul că nivelul incidenței actelor de corupție privind plățile sociale și șomaj este estimat la circa 10% și dacă admitem că nivelul plăților este cel puțin echivalent mediei ponderii mitei din valoarea sancțiunii, adică de 16,6%, atunci costul corupției în aceste domenii se poate estima de circa 1,7% din cheltuielile respective. În aceste condiții, valoarea integrală a prejudiciilor de pe urma corupției la efectuarea cheltuielilor bugetare ar fi de cel puțin 4,2 miliarde lei pentru 2016 sau echivalentul a circa 50% din cheltuielile anuale pentru pensii.

Valoarea patrimoniului încredințat în gestiunea clasei politice și de birocrăți este cu mult peste 150 miliarde lei anual. Totodată, în Republica Moldova este foarte răspândită corupția în procesul de gestiune a întreprinderilor publice, darea în locațiune a imobilelor, privatizare, crearea parteneriatelor publice private, etc. Doar valoarea bunurilor imobile și activelor financiare înregistrate în registrul patrimoniului public (bunuri imobile și mobile, părțile sociale în întreprinderi) constituie circa 80 miliarde lei (bilanțul patrimoniului public la sfârșitul anului 2016). De asemenea, aici trebuie de adăugat resursele naturale (fondul funciar, pădurile, apele, zăcămintele minerale, spațiul aerian), utilizarea cărora nu este suficient de bine monitorizată din partea societății. După unele estimări valoarea economică doar a fondului silvic ar fi de peste 22 miliarde de lei. Corupția de la gestiunea patrimoniului public este mai greu de estimat, deoarece presupune mai multe tipuri de tranzacții cu implicarea unor cercuri restrânse de actori, de regulă strâns afiliate partidelor politice și/sau cercurilor din domeniul structurilor de forță și justiție. Din puținele informații apărute în spațiul public (Metal Feros, Aeroportul Internațional Chișinău, privatizări) despre pierderile de pe urma corupției din gestiunea patrimoniului se poate constata că acestea sunt impunătoare, însă la moment nu există o estimare totală a acestora.

Pierderile de pe urma corupției sunt cu mult mai mari decât beneficiile obținute de către părțile actului de corupție. Este important de menționat că pagubele de pe urma corupției nu sunt doar cele directe și imediate, adică doar cele sesizabile la momentul producerii actului de corupție. Acestea au un efect multidimensional și care se propagă mult timp după momentul săvârșirii infracțiunii de corupție. Costurile totale de corupție depășesc cu mult beneficiile sumare obținute de către beneficiarii actului de corupție, reprezentând o pierdere netă pentru societate. De exemplu, o persoană care a intrat în posesia unui teren prin plata unei mite oficialilor, de regulă este mai puțin competitivă decât o persoană care ar fi intrat în posesia terenului fără a plăti mită, astfel nu se asigură cea mai eficientă utilizare a terenului dat. Prin urmare, recuperarea integrală a prejudiciilor aduse societății de regulă nu este posibilă, chiar prin confiscarea tuturor bunurilor rezultate din corupție. Mai mult ca atât pentru o perioadă mai lungă de timp, pagubele create de către actele de corupție se generalizează și se extind, răsfrângându-se inclusiv și asupra celor care au participat la actele de corupție. Acest lucru poate fi exemplificat prin serviciile proaste în medicină, educație, securitate personală și a membrilor familiei etc, când beneficiarii de pe urma corupției apelează la serviciile respective (inclusiv păstrarea capitalurilor) din țările dezvoltate, cu un nivel redus al corupției.

8.Prevenirea și combaterea corupției

În țară există trei instituții principale abilitate cu prevenirea și combaterea corupției: Centrul Național Anticorupție, Procuratura Anticorupție și Comisia Națională de Integritate.

Actualmente Comisia Națională de Integritate a fost reformată în Autoritatea Națională de Integritate.

Centrul Național Anticorupție a fost creat încă în anul 2002, fiind denumit pe atunci Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției. În 2012, după efectuarea reformei, Centrul a renunțat la competențele sale legate de crimele economice, ceea ce a dus la schimbarea denumirii sale. Centrul este o instituție anticorupție combinată, responsabilă atât de combaterea, cât și de prevenirea corupției, cu un număr total de 350 de angajați.

Procuratura Anticorupție este o instituție specializată, creată cu puțin timp după instituția anticorupție în 2002. Procuratura este responsabilă de conducerea tuturor anchetelor penale efectuate de ofițerii de investigație ai Centrului Național Anticorupție, dar poate să desfășoare anchete penale și de sine stătător.

Recent au avut loc ample reforme în procuratură, inclusiv procuratura anticorupție. La 25.02.2016 a fost adoptată Legea cu privire la procuratură, care a intrat în vigoare la 1.08.2016. Potrivit acestei legi se reorganizează și procuraturile specializate, printre care și procuratura anticorupție. Prin legea nr.159 din 07.07.2016 cu privire la procuraturile specializate se reglementează și activitatea procuraturii anticorupție, care devine independentă de procuratura generală.

Comisia Națională de Integritate a fost creată în 2012, fiind responsabilă de verificarea veniturilor, proprietăților și intereselor personale ale funcționarilor publici, conflictelor de interese și incompatibilităților on funcția publică. On exercitarea mandatului, Comisia activează de comun cu Centrul Național Anticorupție și cu Procuratura Anticorupție atunci când transmite constatările sale pentru investigații penale suplimentare⁶¹⁶.

Republica Moldova dispune pe lângă instituțiile anticorupție și de un cadru legal vast de prevenire și combatere a corupției. Cele mai importante documente de politici în acest domeniu le-au constituit *Strategia Națională de Prevenire și Combatere a Corupției*, implementat printr-o serie de planuri de acțiuni on perioada 2005 –2010 și *Strategia națională anticorupție pe anii 2011– 2016*, cu 2 Planuri de acțiuni privind implementarea Strategiei. Actualmente este în proces de elaborare o nouă Strategie anticorupție pentru anii 2016 - 2018 și un Plan de acțiuni pentru această Strategie.

Evaluarea preliminară a implementării SNA 2011–2016, realizată de către experți independenți din societatea civilă, a estimat nivelul de realizare și impactul acțiunilor anticorupție și a recomandat o nouă abordare pentru următorul document de politici în acest domeniu. Progresul implementării SNA 2011–2016 a fost calificat drept satisfăcător, majoritatea acțiunilor fiind raportate drept executate. S-a constatat un nivel înalt de executare a acțiunilor de cercetare, instituționale și a acțiunilor de educare și comunicare publică. Domeniile în care au fost înregistrate progrese sînt următoarele:

– uniformizarea practicii judiciare și reducerea semnificativă a aplicării discreționare a legii penale în vederea ușurării situației persoanelor condamnate pentru corupție (a fost exclusă practica tragerii la răspundere contravențională în locul răspunderii penale, a fost exclusă practica de încadrare a faptului încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției de către inculpați ca circumstanțe atenuante și excepționale);

---

⁶¹⁶ CHIVRIGA, Viorel, AVORNIC, Cristina, GURIN, Marin, PÂRVAN, Viorel. Democratizarea și dezvoltarea Republicii Moldova: probleme, realizări și perspective. Policy paper, august 2016, IDIS VIITORUL, p.3

– implementarea sistemului național de raportare telefonică a cazurilor de corupție; – consolidarea activităților de evaluare a riscurilor de corupție în cadrul instituțiilor publice; – consolidarea cadrului normativ în domeniul achizițiilor publice; – consolidarea cadrului normativ privind asigurarea transparenței finanțării partidelor politice, în conformitate cu recomandările Consiliului Europei;

– extinderea aplicării sistemelor și a platformelor electronice în cadrul proceselor operaționale ale mai multor instituții (Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor în cadrul sistemului judecătoresc, sistemul de vămuire electronică în cadrul Serviciului vamal, sistemul automatizat de supraveghere a circulației rutiere în cadrul Inspectoratului național de patrulare etc.);

– monitorizarea mai strictă a proceselor în cadrul sistemului educațional (supravegherea video a examenelor de bacalaureat);

– sporirea rigorilor de integritate și îmbunătățirea garanțiilor pentru autoritățile implicate în procesele de combatere a corupției (ofițerii Centrului Național Anticorupție, procurorii din cadrul Procuraturii Anticorupție și judecătorii);

– sporirea transparenței în activitatea autorităților publice centrale (APC), autorităților publice locale (APL), a organelor de ocrotire a normelor de drept și a sistemului judecătoresc.

În același timp, evaluarea implementării SNA 2011–2016 a stabilit că nu toți indicatorii de performanță ai obiectivelor generale și ai scopului Strategiei au fost atinși. În timp ce anumiți indicatori s-au îmbunătățit, alții au fluctuat, revenind la nivelul indicatorilor de la începutul perioadei de implementare a Strategiei. Astfel, indicatorii de performanță ai obiectivului general al SNA 2011–2016 de „transformare a corupției din activitate avantajoasă și puțin riscantă în activitate dezavantajoasă și foarte riscantă” au evoluat contradictoriu: Indicatorul Mondial de Guvernare (IMG) „Controlul asupra corupției” este în declin, pe când IMG „Calitatea regulatorie” a înregistrat o ușoară ameliorare.

Indicatorii de performanță ai celui de-al doilea obiectiv general de „contribuire la crearea climatului de zero toleranță față de corupție” au involuat sau au valori incerte din cauza schimbării metodologiilor de calcul și/sau de abandonare a urmării evoluțiilor de către sursă. Astfel, Barometrul Global al Corupției, realizat de Transparency International, a stabilit creșterea ponderii persoanelor care au dat mită cel puțin în unul din domeniile cuprinse în cercetare: poliția, justiția, ocrotirea sănătății, educația, documentarea populației, oferirea indemnizațiilor de șomaj, alte servicii sociale, pe când ponderea persoanelor din mediul gospodăriilor casnice și cel al afacerilor dispuse să ofere mită, deși nu a mai fost urmărit de către Transparency International–Moldova (în continuare – TI–Moldova) de o manieră comparabilă după anul 2010, a înregistrat, la fel, valori contradictorii.

3. În pofida ameliorării înregistrate în anii 2011 și 2012, în anii următori, 2013–2015, IMG „Controlul asupra corupției” scade cu 0,25, atingând cote chiar mai mici decât cele existente la momentul lansării SNA 2011–2016: de la -0,63 în 2011 la -0,88 în 2015.

4. IMG „Calitatea regulatorie” s-a îmbunătățit ușor cu 0,03 de la -0,08 în 2011 la -0,05 în 2015.

5. Conform Barometrului Global al Corupției pentru anul 2009, ponderea persoanelor care au oferit mită dintre cele chestionate în Republica Moldova a fost de 29%, pe când în anul 2015 – de 42%. Ponderea persoanelor din gospodăriile casnice dispuse să dea mită a crescut ușor, ponderea oamenilor de afaceri din aceeași categorie s-a redus considerabil

6. De asemenea, indicatorii realizării scopului SNA 2011–2016, extinși pentru anul 2016, au înregistrat valori și evoluții contradictorii: Indicele de Percepție a Corupției (în continuare – IPC), calculat de Transparency International, s-a îmbunătățit nesemnificativ în anul 2016 în comparație cu anul 2011.

7. Volumul total estimat al mitei oferite de gospodăriile casnice și oamenii de afaceri calculat de TI–Moldova s-a ameliorat, dar nu la nivelul scontat de Strategie;

8. Indicele global al libertății economice, estimat de Heritage Foundation, la fel, s-a îmbunătățit, dar nu la nivelul planificat

9. Stabilirea progresului în implementarea SNA 2011–2016 prin prisma indicatorilor de performanță privind atingerea obiectivelor generale și a scopului utilizând doar surse de date externe, ale căror metodologii și periodicitate de calcul variază pe parcursul implementării, a suscitât mai multe dificultăți.

10. Evaluarea SNA 2011–2016 a conturat necesitatea unei arhitecturi mai suple pentru noua strategie anticorupție, sugerând structura bazată pe pilonii de integritate din evaluarea „Sistemul național de integritate”, realizată de TI–Moldova, respectiv, obiectivele noului document de politici urmând să fie formulate de o manieră mai concentrată și care să țintească domeniile vulnerabile în fața corupției.

De asemenea, noul document de politici ar urma să înregistreze progresele realizate în baza unui sondaj efectuat periodic și după o metodologie fixă pe tot parcursul implementării acestuia, iar ca surse de verificare să fie utilizați indicatorii externi.

O problemă constantă raportată de actorii interni și partenerii de dezvoltare ai Republicii Moldova este concentrarea eforturilor de reformă și a politicilor doar pe acțiuni de modificare a legislației și restructurări instituționale, fiind omisă, cel mai frecvent, componenta de punere în aplicare efectivă a modificărilor legislative și instituționale. Noul document de politici anticorupție urmează să elimine aceste deficiențe și să se concentreze pe aplicarea cadrului legal și instituțional în domeniu. Este important ca noul document de politici anticorupție să fie interconectat cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD), adoptate de statele membre ale Organizației Națiunilor Unite (în continuare – ONU) la New York, în cadrul Summit-ului pentru Dezvoltare Durabilă din 25 septembrie 2015. Obiectivele au fost incluse în Agenda pentru Dezvoltare Durabilă – 2030 și au fost stabilite pentru a elimina sărăcia, a lupta cu inegalitatea și in justiția pînă în anul 2030.

Din perspectiva noului document anticorupție, pentru Republica Moldova este important obiectivul nr. 16 al Agendei pentru Dezvoltare Durabilă – 2030, care urmărește „promovarea societăților pașnice și incluzive pentru dezvoltare durabilă, asigurarea accesului la justiție pentru toți și 6 Disponibilitatea de a oferi mită în rîndul persoanelor din gospodăriile casnice a crescut de la 64,3% în 2008 la 67,6% (+3,3%) în 2015, pe cînd disponibilitatea în rîndul oamenilor de afaceri a scăzut de la 76,5% în 2008 la 64,3% în 2015 (-12,2%).

7 În anul 2010, valoarea IPC a fost de 2,9. În anul 2014, metodologia de calcul al IPC a fost modificată, astfel încît acesta nu se mai estimează pe o scară de la 0 la 10, ci de la 1 la 100. Astfel, în anul 2015, IPC a fost estimat la nivelul de 33, iar în anul 2016 – la nivelul de 30 pentru Republica Moldova.

8 Volumul total estimat al mitei, ținînd seama de rata inflației, a scăzut cu 15,9% începînd din anii 2008–2009 și pînă în anul 2015. Nivelul planificat de descreștere a acestui indicator a fost însă de 36,2%.

9 Indicatorul global al libertății economice s-a îmbunătățit cu 2% în perioada 2011–2015, deși a fost planificată o îmbunătățire de 6,3%. Astfel, acest indice a fost de 55,7% în anul 2011, iar în anul 2015 – de 57,7%. <http://transparency.md/ro/cefacem/publicatii/141-sni-2014>

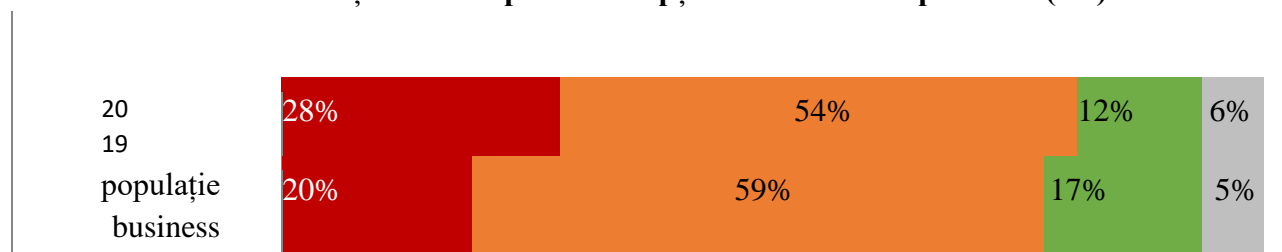
11 Obiectivele de dezvoltare durabilă au fost lansate în premieră la Conferința Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Durabilă (Rio+20), în 2012. ODD înlocuiesc cele opt Obiective de Dezvoltare ale Mileniului (ODM) cuprinse în textul Declarației Mileniului, adoptată în septembrie 2000 la ONU. Majoritatea statelor lumii se reunesc, în anul 2000, în jurul unui angajament de a reduce sărăcia globală și a salva milioane de vieți. Declarația Mileniului a constituit, în perioada 2000–2015, unica agendă globală în domeniul dezvoltării asupra căreia a existat un acord la cel mai înalt nivel și care includea ținte precise. 4 crearea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelele”. În special, trebuie luate în considerare țintele specifice relevante ale acestui obiectiv: „16.4. [...] reducerea semnificativă a fluxurilor financiare ilicite [...], consolidarea recuperării și returnării bunurilor furate [...]; 16.5. reducerea semnificativă a corupției și mituirii în toate formele lor; 16.6. dezvoltarea unor instituții eficiente, responsabile și transparente la toate nivelurile; 16.7. asigurarea unui proces decizional receptiv, incluziv, participativ și reprezentativ la toate nivelurile; 16.10. asigurarea accesului public la informații și protejarea libertăților fundamentale [...] și 16.b. promovarea și aplicarea unor legi și politici nediscriminatorii pentru o dezvoltare durabilă⁶¹⁷

Este importantă percepția acțiunilor de combatere a corupției de către populației și oamenii de afaceri. Astfel, conform studiilor sociologice efectuate în 2017 și 2019⁶¹⁸

În opinia majorității participanților la sondaj lupta cu corupția în Moldova este ineficientă. Astfel, 82% populație în ambele sondaje și peste 3/4 business (79% în 2019 și 75% în 2017) au menționat că în prezent lupta cu fenomenul corupției *nu este deloc/ nu prea este efektivă* (Figura 2.31). În eșantionul populației ponderi mai pronunțate a acestor răspunsuri au fost observate printre cei cu nivel înalt de educație, din Centru, care s-au confruntat cu acte de corupție, cu experiență cu plăți neformale (Tabelul 84. în anexa 1). În cazul agenților economici răspunsurile respective preponderent sunt printre cei din Centru, care folosesc numerar mai mult de 50%, de asemenea și printre cei care s-au confruntat cu acte de corupție.

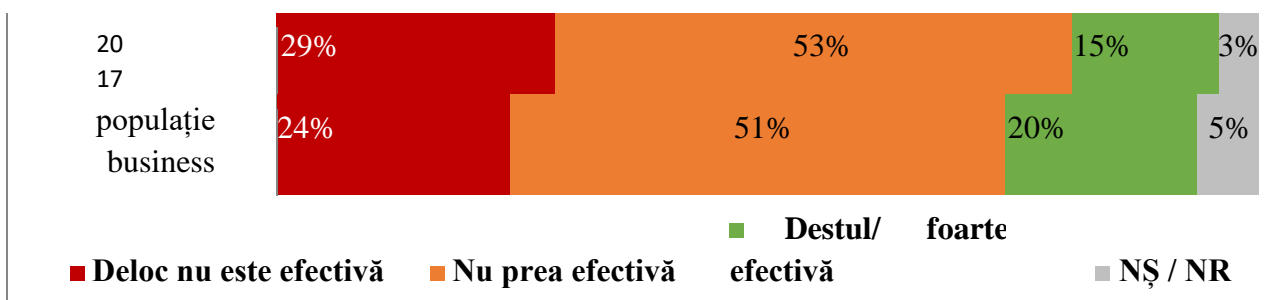
În același timp, se observă și o tendință spre diminuare a ponderii celor care consideră lupta cu fenomenul respectiv *destul/ foarte eficientă*, în ambele eșantioane această diminuare a fost de circa 3 p.p.

Figura: Cât de efektivă credeți că este lupta cu corupția în Moldova în prezent? (G2)

⁶¹⁷ STRATEGIA NAȚIONALĂ DE INTEGRITATE ȘI ANTICORUPȚIE PENTRU ANII 2017–2020, //Monitorul Oficial din 30.06.2017 nr.216-228, art. 334.

⁶¹⁸ STUDIU de evaluare a impactului Strategiei de Integritate și Anticorupție – Moldova 2019//https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/studiu-de-evaluare-a-impactului-strategiei-naionale-de-integrata0.html

În proiectul Strategiei Securității Naționale a Republicii Moldova sunt formulate următoarele direcții de activitate orientate spre diminuare corupției⁶¹⁹: Obiectivele-cheie, care vor fi realizate sub supravegherea Legislativului și Executivului, vor fi îndreptate spre:

- consolidarea mecanismelor de aplicare a legii, orientate spre sancționarea, mai eficientă, a celor ce se angajează în acte de corupție, acte conexe celor de corupție sau spălare de bani;
- consolidarea instituțiilor democratice și sintetizarea eforturilor instituționale de asigurare a integrității, pentru reducerea vulnerabilității în fața fenomenului corupției;
- eficientizarea capacităților instituțiilor anticorupție de aplicare a legii, prin delimitarea strictă a competențelor, asigurarea independenței și integrității acestora și crearea mecanismelor de recuperare a bunurilor provenite din infracțiunile de corupție;
- consolidarea capacităților instituțiilor abilitate, în vederea exercitării unui control eficient asupra modului de administrare și întrebuințare a resurselor financiare publice și administrare a patrimoniului public.

În ceea ce privește opinia publică, atunci conform unui studiu din 2014, cele mai eficiente căi de combatere a corupției invocate de respondenți sunt introducerea unor sancțiuni severe pentru comportament corupt, aplicarea sancțiunilor persoanelor care iau mită și care dau mită, promovarea în funcție după merit și transparența activității instituțiilor publice⁶²⁰. Deși toleranța față de corupție scade, dorința de a opune rezistență acestui fenomen prin colaborare cu autoritățile publice abilitate rămâne foarte joasă⁶²¹.

În procesul analizei acțiunilor de prevenire a corupției este rațional să ne referim și la expertiza anticorupție a actelor normative:

Tabel nr. 3. Date privind dinamica promovării intereselor în proiectele de legi

Subiectul urmărit	2006-2009	2011	2012	2014	2015-2016
Proiectul promovează interese/beneficii	54%	47%	24%	27%	47%
Promovarea este conformă interesului public	45%	27%	63%	56%	40%
Promovarea este contrară interesului public	55%	73%	37%	44%	60%
Proiectul nu promovează interese/beneficii	46%	53%	76%	73%	53%

Sursa: Eficiența expertizei coruptibilității (2015-2016). Studiu. Chișinău, 2016, p.18.)

⁶¹⁹ Proiectul Strategiei Securității Naționale a Republicii Moldova, p.10 www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=3446, august 2016

⁶²⁰ CERCETARE sociologică. Corupția în Republica Moldova: percepțiile și experiențele proprii ale oamenilor de afaceri și gospodăriilor casnice. Transparency International Moldova

⁶²¹ IBIDEM.

Tabel nr. 4. Date privind dinamica ponderii proiectelor prin care se promovează interese contrar interesului public: deputați vs. Guvern

Autorii proiectelor de legi	2006-2010	2011	2012	2014	2015-2016
Deputații în Parlament	70%	52%	35%	60%	74%
Guvernul	48%	43%	20%	44%	44%

(Sursa: Eficiența expertizei coruptibilității (2015-2016). Studiu. Chișinău, 2016), p.18.)

În lumina statisticii arătate mai sus, precum și a constatărilor din rapoartele de expertize, autorii studiului insistă în continuare asupra faptului că promovarea intereselor de grup în detrimentul interesului public surpă consistent credibilitatea Legislativului, iar *promovarea unor proiecte „poleite” aparent cu bune intenții alimentează percepțiile societății privind presupusa coruptibilitate a legislatorilor propriu-ziși.*

Tabel nr. 6. Volumul acceptării de către Parlament a obiecțiilor referitoare la coruptibilitate formulate de experții CAPC grupate pe categorii de elemente

Nr.	Categoriile de elemente de coruptibilitate	% acceptate	număr obiecții acceptate	număr obiecții formulate
I.	Interacțiunea proiectului cu alte acte legislative și normative	42%	72	173
II.	Modul de exercitare a atribuțiilor autorităților publice	37%	26	71
III.	Modul de exercitare a drepturilor și obligațiilor	24%	8	33
IV.	Transparența și accesul la informație	100%	1	1
V.	Răspundere și responsabilitate	71%	5	7
VI.	Mecanisme de control	33%	1	3

(Sursa: Eficiența expertizei coruptibilității (2015-2016). Studiu. Chișinău, 2016, p.18.)

Efectuarea expertizei coruptibilității proiectelor actelor legislative timp de 10 ani demonstra prezența constantă a *elementelor concurența normelor de drept și lacunelor de drept*. Această stare de fapt, în realitate, denotă calitatea îndoielnică a proiectelor de legi. Autorii studiului reiterează încă o dată: *„calitatea legilor influențează calitatea executării acestora, dar mai ales, calitatea hotărârilor judecătorești. În consecință, ar trebui să existe o interdependență între răspunderea judecătorilor și cea a parlamentarilor (răspunderea politică) pentru calitatea legilor, dacă greșeala în soluția pronunțată de judecător este cauzată de legislația contradictorie, incoerentă, imprevizibilă sau instabilă, sau dacă actul normativ a fost declarat neconstituțional, sau dacă Parlamentul s-a exonerat de la obligația de legiferare, deși trebuia să o facă, în legătură cu necesitatea executării măsurilor de ordin general stabilite de Curtea Europeană a Drepturilor Omului”⁶²².*

Sinteza activității CAPC de expertiză a coruptibilității pe parcursul a două sesiuni parlamentare (toamnă 2015 și primăvară 2016) a permis degajarea următoarelor concluzii:

- Majoritatea îngrijorărilor exprimate în studiile anterioare ale CAPC privind eficiența expertizei coruptibilității nu au fost eliminate/soluționate pe parcursul celor două sesiuni

⁶²²IBIDEM, p. 24.

parlamentare. Toate aspectele urmărite constant în rapoartele CAPC de expertiză a coruptibilității sînt în declin:

- nivelul de fundamentare și suficiența argumentării proiectelor actelor normative este în scădere continuă;

- transparența întregului dosar de însoțire a proiectelor de legi, rămâne în continuare o provocare pentru Parlament: nu este asigurat accesul la sinteza propunerilor/obiecțiilor la proiectele de legi, inclusiv, între două lecturi, avizele și rapoartele comisiilor parlamentare nu de fiecare dată sunt publicate pe pagina web a Parlamentului etc.;

- calcularea costului legilor rămâne o provocare majoră pentru autoritățile emitente, inclusiv pentru instituțiile care au expertiza și infrastructura necesară (Ministerul Finanțelor, Ministerul Economiei;

- în terenul de legiferare sunt admiși și intervin noi subiecți (BNM, PG), care nu sunt abilitați cu dreptul de inițiativă legislativă, potrivit Constituției;

- autoritățile au intervenit cu soluții controversate pentru soluționarea problemelor din sectorul bancar și piața financiară: în loc să responsabilizeze exponenții acestor sectoare, adoptă soluții care îi absolvă practic de orice control și răspundere;

- continuă să rămână în afara atenției domeniul educație, cultură, culte și mass-media, dar și domeniul social/legislația muncii. Există unele inițiative sporadice pentru aceste două domenii, dar este regretabil că autoritățile nu se preocupă în mod strategic și planificat de modernizarea acestor domenii;

- promovarea intereselor (grupurilor de interese) - nota autorului, GH. Neagu) prin proiectele de legi deja capătă conotații alarmante, în special, în cazul inițiativelor deputaților;

- în proiectele de legi au reapărut elemente de coruptibilitate, care anterior păreau să fi fost eliminate din tradițiile formulării normelor legislative („este în drept”, „poate”) elemente care lărgesc marja discreționară a funcționarilor;

- Parlamentul continuă să ignore riscurile de coruptibilitate semnalate în rapoartele de expertiză, inclusiv ale CAPC. În perioada vizată de prezentul Studiu, gradul de acceptare și remediere a riscurilor de coruptibilitate a scăzut cu 9%⁶²³.

În perioada 2016-2018, Centrul Național Anticorupție a efectuat expertiza anticorupție a 2697 proiecte de acte normative, ponderea cea mai mare revenind proiectelor de hotărâri de guvern și actelor departamentale. Cel mai frecvent interesele private (grupurile de interese - nota autorului-GH. N)) au fost promovate prin proiecte de legi, cele mai multe dintre acestea fiind înregistrate în 2016 (34% din proiectele de legi expertizate), ajungând în 2018 la o pondere de 10%.

În partea ce ține de hotărârile de Guvern, ponderea proiectelor promotoare de interese a constituit 21% în 2016 ajungând la 3% în 2018, iar în cazul actelor departamentale - 28% (în 2016) și 7% (în 2018).

Niciunul dintre proiectele promotoare de interese nu au avut o argumentare relevantă, adecvată și suficientă. Totodată, majoritatea proiectelor promotoare de interese de grup nu conțineau mecanisme de control și sancțiuni. Cei mai frecvenți factori de risc rămân a fi: formulările ambigue care admit interpretări abuzive, concurența normelor de drept, lacunele de drept, atribuții care admit derogări și interpretări abuzive etc.

---

⁶²³ EFICIENȚA expertizei coruptibilității (2015-2016). Studiu. Chișinău, 2016, p.26

În anul 2016 – 25 (7%) din hotărârile de guvern pasibile de expertiză au fost aprobate în lipsa acestora, în 2017 acest indicator a ajuns la 82, sau 19%, iar în 2018 – la 15%.

Cel mai frecvent interesele private au fost promovate contrar interesului public prin proiectele de legi, cele mai multe fiind înregistrate în 2016: 34% din proiectele de legi expertizate, tendința respectivă fiind în scădere în următorii ani, ajungând în 2018 la o pondere de doar 10%. În partea ce ține de HG, la fel, atestăm diminuarea ponderii proiectelor promovate de interese de grup: de la 21% în 2016 până la doar 3% în 2018. Un tablou similar se desprinde și privitor la actele departamentale: de la 28% până la 7%.

Topul riscurilor de corupție detectate de experții CNA în proiectele de legi supuse expertizei este următorul:

- abuz de serviciu;
- conflict de interese și/sau favoritism;
- corupere activă;
- trafic de influență;
- depășire a atribuțiilor de serviciu;
- conflict de interese și/sau favoritism;
- exercitarea influenței necorespunzătoare⁶²⁴

Evaluarea eficienței recomandărilor rapoartelor de expertiză anticorupție arată că acestea erau acceptate în proporție de circa 70%⁶²⁵.

Prevederile legii cu privire la actele normative nr100 din 22 decembrie 2017⁶²⁶ au condus la creșterea importanța expertizei anticorupție. Deși prevede ca obligatorie expertiza anticorupție, totuși, nu specifică etapa expertizării proiectelor actelor normative și lasă la discreția autorilor să includă sau nu constatările EA în sinteza obiecțiilor și recomandărilor la proiectele actelor normative;

Noua abordare a Metodologiei privind specificarea riscurilor de corupție generate de factorii de risc ar putea produce schimbări de substanță. Riscurile de corupție, chiar dacă sunt virtuale la nivel de proiect, odată ce actele normative vor fi adoptate și puse în aplicare, sunt de natură să creeze situații reale și teren fertil pentru comiterea faptelor prejudiciabile menționate mai sus. Din această perspectivă, rolul preventiv al expertizei anticorupție, a recomandărilor acestora care trebuie luate în considerare este unul extrem de important. Pe termen lung remediarea și excluderea riscurilor de corupție din proiectele actelor normative pot să contribuie în mod substanțial la diminuarea nivelului corupției și crearea unui climat de integritate veritabil⁶²⁷

În baza acestor repere, sunteți rugați/obligați să elaborați un proiect de prevenire și combatere a corupției din perspectiva organizației în care funcționați, utilizând

---

⁶²⁴ IONIȚĂ, Lilia, SAVVA, Taiana. Exertiza anticorupție 2016-2018: eficiența, cjusturi, impact. Studiu. Chișinău, 2020,

file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/Studiu%20EA%202016_2018_21.09.2020_final%20(5).pdf

⁶²⁵ https://www.cna.md/public/files/Studiu_EA_2020_16_2018.pdf

⁶²⁶ Monitorul Oficial, 12 ianuarie 2018, nr.7-17.

⁶²⁷ IONIȚĂ, Lilia, SAVVA, Taiana. Exertiza anticorupție 2016-2018: eficiența, cjusturi, impact. Studiu. Chișinău, 2020,

file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/Studiu%20EA%202016_2018_21.09.2020_final%20(5).pdf

cunoștințele și deprinderile achiziționate, inclusiv și în urma lecturării materialului temei de care ne ocupăm

9.APLICAȚII

Sugestii și întrebări pentru continuarea reflecției

1. Este oare actul decizional din Republica Moldova suficient de transparent ?
  2. Sunt oare publice informațiile despre executarea programelor și bugetelor?
  3. Își declară oare demnitarii averea și veniturile ?
  4. Se respectă principiul de evitare a conflictului de interese în procurări publice ?
  5. Organele de anchetă sunt vigilente la semnalele presei despre cazurile de corupție și abuz de serviciu?
  6. Achizițiile publice sunt accesibile, transparente și competitive ?
  7. Este societatea intolerantă față de actele de corupție și cât de temeinică este percepția negativă a corupției ?
  8. Promovează oare leadership-ul politic și public exemple de comportamente incoruptibile și sunt oare acțiunile acestora consistente de intoleranță față de fenomenul corupției ?
  9. Pot fi considerate fundamente teoretico-metodologice a studierii fenomenului corupției următoarele teorii și paradigme:
    - teoria anomiei sociale;
    - teoria asociațiilor diferențiale;
    - paradigma structural-funcționalistă;
    - teoria conflictului social;
    - teoria subculturilor delincvente;
    - teoria gulerelor albe;
    - paradigma analizei costurilor și beneficiilor.
- În procesul argumentării răspunsului, baloridicați și cunoștințele achiziționate în cadrul unității de curs Criminologie.
10. În cazul în care răspunsul este afirmativ, identificați temele/dimensiunile care trebuie cercetate în baza unei (unora) sau altei (altor) teorii și paradigme. Argumentați răspunsul.

Bibliografie

1. EFICIENȚA EXPERTIZEI CORUPTIBILITĂȚII (2015-2016). Studiu. CAPS, Chișinău, 2016
2. Percepția judecătorilor, ptocurilor și avocaților privind reforma în justiție și combaterea corupției. Sondaj, decembrie 2015, <https://crjm.org/wp-content/uploads/2016/01/CRJM-Percepts-reformelor-just.pdf>
3. POPA, Victor, MUUNTEANU, Igor, IZDEBSCHI, Natalia, CUGAL, Ion. Corupția politică: context și semnificații. – Ch.: Ed. Cartier, 2001
4. BEJAN, Octavian. Trăsăturile definitorii ale corupției//Legea și viața, nr.8, 2005, p. 49-54.
4. Raport de monitorizare. Punerea în aplicare a instrumentarului anticorupție în sistemul judecătoresc. Elaborat de către CAPC în cadrul Proiectului „Evaluarea instituirii și

- aplicării instrumentelor anticorupție în sistemul judecătoresc”, implementat cu suportul Programului ”Buna guvernare” a Fundației Soros-Moldova.. Chișinău, 2017;
5. Metodologie de evaluare a politicilor/instrumentelor anticorupție]n sistemul judec[toresc. Studiu: Chișinău, 2016;
- STRATEGIA NAȚIONALĂ DE INTEGRITATE ȘI ANTICORUPȚIE PENTRU ANII 2017–2020, //Monitorul Oficial din 30.06.2017 nr.216-228, art. 334;
6. Studiu. Corupția în Administrația Publică Locală. Chișinău, 2016;
7. STUDIU de evaluare a impactului Strategiei naționale de Integritate și Anticorupție-Moldova 2019//
8. GAȚCAN, Iurie. Corupția ca fenomen social și mecanisme anticorupție (cazul republicii Moldova). Autoreferatul tezei de doctorat. Chișinău, 2016,

CURSUL NR. 10. Politici sociale și penale de prevenire și tratament ale criminalității

- 1. Conceptul de politică penală***
- 2. Resocializarea infractorului***
- 3. Alternative la detenție***
- 4. Percepția securității individuale***
- 5. Aplicații.***

1. Conceptul de politică penală.

Conceptul de politică penală este destul de controversat. Există două viziuni, care diferă principial una de alta, asupra definiției conceptului de politică penală. **Unii autori consideră că în cadrul politicii penale sunt soluționate problemele de luptă împotriva criminalității numai prin mijloace juridico-penale.** „Politica penală este o direcție de activitate a statului care constă în aplicarea măsurilor juridico-penale de luptă împotriva criminalității; determină sarcinile, formele și conținutul acestei lupte”⁶²⁸. Fiind astfel definit, conceptul de politică penală este aproape complet absorbit de noțiunea de politică de drept penal, adică de politică în domeniul legislației penale, ținându-se seama de adaptarea permanentă a acesteia la schimbările continue ale condițiilor de viață, la trebuințele sociale sau la interesele conjuncturale ale politicii oficiale.

Potrivit **altor puncte de vedere**, conceptul de politică penală i se conferă o semnificație mai largă ce constă în elaborarea strategiei, a concepției de luptă împotriva criminalității **care**

⁶²⁸ ЮРИДИЧЕСКИЙ энциклопедический словарь. М. , Советская энциклопедия, 1987. p.485.

cuprinde aspectele profilactic, juridico-penal și execuțional penal. Politica penală are ca obiect de studiu organizarea științifică a activității de prevenire și combatere a criminalității, prin elaborarea unor strategii globale de luptă împotriva acesteia⁶²⁹ A. Dincu sublinia : „... politica penală a statului nostru orientează lupta contra criminalității în două direcții principale, cărora le corespund mijloace specifice de influențare a acestui fenomen: pe de o parte – acțiunea asupra cauzelor și condițiilor sociale și individuale, acțiune preventivă în curs de elaborare, iar, pe de altă parte – reacția socială împotriva criminalității deja săvârșite și descoperite în vederea curmării activităților infracționale, a împiedicării repetării acestora, a tragerii la răspundere penală și sancționării infractorilor, reducerii delincvenților și integrării sociale post-penale”⁶³⁰ Acest punct de vedere este dominant în literatura de specialitate din România și Federația Rusă. Pentru acest motiv diferitele legislații penale conțin prescripții extrem de variate și diferențiate, începând cu cele cu caracter *preventiv*, pentru descoperirea în timp util a surselor potențiale de criminalitate, continuând cu cele de *intervenție*, în vederea anihilării și neutralizării delincvenților și limitării extinderii efectelor negative ale crimei, și terminând cu cele *coercitive* și *punitive*, adoptate față de indivizii delincvenți prin internarea acestora în instituții speciale de profil (penitenciare, închisori etc.)

Plecând de aici, criminologii, sociologii și specialiștii dreptului penal și penologiei consideră că în definirea și evaluarea **conceptului de politică penală** și de prevenire a crimei și criminalității trebuie avute în vedere **trei dimensiuni mai semnificative:**

a) prima se referă la legislația penală în vigoare privind *sistemul de sancțiuni și pedepse* aplicate indivizilor delincvenți;

b) cea de a doua include *instituțiile specializate* de prevenire și control social specializat împotriva criminalității;

c) cea de a treia include *reacția socială* față de crimă și criminalitate, „imaginea” publicului despre fenomenul criminalității.

Plecând de la aceste delimitări, se consideră că **noțiunea de prevenire are două conotații:**

a) una cu *caracter sociologic și criminologic*, care se referă la ansamblul de activități desfășurate în direcția identificării, explicării și diminuării cauzelor și condițiilor generale și speciale, sociale și individuale, obiective și subiective care generează sau favorizează manifestări delincvente în societate;

b) una cu *caracter juridico-penal*, care se referă la efectul pe care legislația penală, prin incriminările, sancțiunile și pedepsele prevăzute, le exercită asupra conduitei și comportamentului indivizilor și grupurilor sociale. Acest efect poate fi *general* (prevenție generală), întrucât se exercită asupra tuturor indivizilor din momentul adoptării și aplicării legii penale (prin definirea faptelor considerate drept delict, consecințele nerespectării normelor penale, sancțiunile care sunt prevăzute etc.) și *special* (prevenție specială), atunci când se exercită direct asupra indivizilor care au transgresat sau violat legea penală.

În funcție de instituțiile care participă la realizarea activității de prevenire, aceasta poate fi de trei feluri:

a) *primară sau generală*, prin antrenarea tuturor instituțiilor cu rol de socializare și control social la acțiunile de identificare și combatere a surselor potențiale de criminalitate și devianță. Ea este definită ca o strategie preventivă de bază care, prin măsuri specifice în

⁶²⁹ STĂNOIU, R. Criminologie. București, Oscar Print, 1997, p. 108.

⁶³⁰ DINCU, Aurel. Bazele criminologiei. București, 1993, p.25.

domeniul economic, social, cultural și educațional, încearcă să stopeze și să diminueze „în timp util” situațiile și condițiile criminogene. Pentru acest motiv, în numeroase țări există și funcționează un important număr de programe de prevenire a criminalității, care se adresează cu prioritate instituțiilor familiei, școlii, comunității locale etc.

b) **secundară sau specială**, îndreptată spre combaterea și neutralizarea delincvențelor, diminuarea prejudiciilor sociale produse în urma delictului, restabilirea ordinii sociale și sancționarea delincvențelor. Ea are ca obiect identificarea timpurie și neutralizarea posibilor factori criminogeni în diverse zone și arii socioculturale sau medii sociale.

c) **situațională sau contextuală**, prin atragerea directă a comunității și a publicului în acțiunea de prevenire și neutralizare a delictelor și delincvențelor, utilizându-se în acest scop o serie de măsuri ce vizează informarea publicului și a indivizilor din anumite arii și zone criminogene despre pericolele posibile ale comiterii unor delictе, existenței unor factori de „risc” în anumite zone etc. Ea include atât măsuri de siguranță care fac dificilă comiterea delictelor, cât și măsuri care influențează costurile și beneficiile celor care comit delictе și crime.

În funcție de momentul desfășurării acțiunilor de prevenire, se face distincție între:

a) *măsurile adoptate înainte de producerea delictului* („ante delictum”) care reprezintă, în opinia multor practicieni și specialiști din domeniul dreptului, sociologiei și criminologiei, adevărata prevenție eficientă. Ele sunt extrem de diverse și variate, începând cu cele cultural-educative și moral-juridice desfășurate de instanțele de socializare (familie, școală, comunitate, biserică etc.) și terminând cu cele tehnico-criminalistice (tehnoprevenția) întreprinse pentru protejarea indivizilor și siguranței acestora, bunurilor și valorilor sociale;

b) *măsurile adoptate în timpul producerii delictului* (așa-numita intervenție), întreprinse de organismele de poliție, procuratură și justiție față de indivizii care au comis delictе și crime. De regulă, în orice societate, aceste organe specializate de control social și prevenire sunt purtătoare ale unei anumite concepții sociale, filosofice și politice privind ordinea socială și normativă, apărarea socială și siguranța indivizilor și instituțiilor statului. Astfel, organele de poliție asigură și realizează, în mod preponderent, prevenirea crimei și criminalității, protecția socială a indivizilor și grupurilor, înregistrarea și instrumentarea diferitelor delictе și crime. Într-o serie de state, poliția -considerată a fi principalul responsabil al activităților de prevenire - a creat în structura sa servicii de coordonare a acestor activități (denumite consilii superioare de prevenire a criminalității), în timp ce în alte state (Canada, Grecia, Italia, Portugalia, Spania etc.) prevenirea este asigurată de mai multe autorități (dar, în principal, tot de poliție), însă fără coordonarea sistematică a diverselor activități.

În general, proiectele și programele care vizează reducerea și neutralizarea ocaziilor de comitere a delictelor și crimelor sunt orientate spre prevenția *situațională* urmărind: împiedicarea din timp a producerii delictelor, eliminarea mijloacelor de comitere a crimelor, reducerea posibilităților de valorificare a bunurilor realizate prin delictе, instalarea de dispozitive de protecție și alarmă în instituțiile vizate de delincvenți, informarea permanentă a populației despre modul cum poate să preîntâmpine comiterea delictelor etc.

c) *Măsurile adoptate după comiterea delictelor* („post-delictum”), realizate, în principal, de instanțele de judecată prin sistemul de sancțiuni și pedepse aplicat indivizilor delincvenți, ca și prin rețeaua de instituții în care se realizează internarea acestora (stabilimente deschise sau semideschise, centre de reeducare, penitenciare etc.

2. Resocializarea infractorului

2.1 Conceptul de resocializare a infractorului

Realizarea unei resocializări normale și eficiente a individului delincvent este condiționată de o serie de factori, între care cei mai importanți sunt:

a) factorii care definesc caracteristicile și elementele specifice ale instituției în care se realizează procesul de resocializare (centru de reeducare, stabiliment deschis, penitenciar, institut medical-educativ etc);

b) factorii care definesc individualizarea sancțiunii și durata acesteia, precum și măsurile de asistență medicală, socială și educativă adoptate în funcție de personalitatea fiecărui delincvent.

În funcție de acești factori, resocializarea individului delincvent se realizează în două etape sau momente;

a) în timpul executării sancțiunii penale (cu sau fără privare totală de libertate), când se urmărește, prioritar, schimbarea și transformarea vechiului sistem de norme, valori și convingeri ale individului delincvent, prin „dirijarea” comportamentului său spre scopuri dezirabile social, utilizându-se în acest scop forme de normalizare, deschidere și responsabilizare a delincventului dintre cele mai diverse;

b) după executarea sancțiunii penale, când se urmărește reinsertia postpenală a fostului delincvent, încadrarea lui într-o activitate socială, dobândirea unui nou status și îndeplinirea unor noi roluri, ca și diminuarea efectelor procesului de „stigmatizare” în viața socială (familie, loc de muncă, zonă rezidențială, grup de prieteni etc)⁶³¹.

Legislația țării noastre ține cont de aceste prevederi. Astfel, conform Codului penal al Republicii Moldova „Pedepsa are drept scop restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnaților, cât și a altor persoane. Executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferințe fizice și nici să înjosească demnitatea persoanei condamnate”⁶³².

În același timp, evidențiem ideea conform căreia conținutul procesului de resocializare nu poate depăși nivelul actual de educație și civilizație al întregii societăți. Finalitatea spre care se tinde, adică aceea ca deținutul să traverseze pedeapsa fără a i se altera personalitatea și comportamentul, iar la libertate să-și manifeste opțiunea de a duce o viață în respect față de lege și normele morale, constituie astăzi o problemă a modelului de educație în societate, iar soluționarea ei nu stă doar în fața sistemului penitenciar, ci a întregii societăți.

Diverse sisteme penale și sociale de sancționare, tratament și resocializare a delincvenților se fundamentează pe anumite concepții filozofice, morale, politice și religioase, având ca finalitate realizarea protecției sociale a societății, prevenirea comiterii de noi infracțiuni, reintegrarea și reabilitarea socială și morală a persoanelor condamnate la diverse pedepse.

Aceste sisteme includ toată gamă de sancțiuni și pedepse care trebuie să fie cât mai mult individualizate, astfel încât alegerea și aplicarea lor să conducă la reducerea riscului reiterării unor fapte noi de către individul condamnat și la reabilitarea lui normală după executarea pedepsei, oferind, totodată, o protecție adecvată și pentru societate.

Regimul de tratament și resocializare a infractorilor diferă foarte mult de la o țară la alta, începând de la internarea acestora în instituții deschise, semideschise sau închise și până la izolarea lor totală în închisori speciale de maximă siguranță și securitate.

⁶³¹ BANCIU, Dan . Elemente de sociologie juridică. București: Editura Lumina Lex, 2000, p.203-204.

⁶³² CODUL penal al Republicii Moldova, art.61, al.2.

*Resocializarea este un proces educativ, reeducativ și de tratament aplicat persoanelor condamnate penal, prin care se urmărește readaptarea infractorilor la sistemul de norme și valori general acceptate de societate, în scopul reintegrării sociale a acestora și prevenirii recidivei*⁶³³.

Procesul de resocializare are următoarele *caracteristici*:

- vizează persoane care *au săvârșit deja o infracțiune*;
- are drept scop imediat *prevenirea recidivei*, fiind, în acest sens, o componentă a *prevenirii speciale*;
- constituie un *demers social* realizat în mod *științific* de personalul special *calificat* în acest scop.

Metodele resocializării sunt: *educarea, reeducarea și tratamentul*.

Educarea vizează, în special, infractorii a căror personalitate a suferit o „socializare negativă”, asimilând norme și valori contrare celor general acceptate de societate.

Reeducarea se adresează infractorilor a căror personalitate a suferit o inadaptare la sistemul de norme menționat.

Educarea și reeducarea se realizează prin diverse modalități atât teoretice, cât și practice, prin care se dorește ca infractorii să dobândească respectul pentru oameni și lege, pentru muncă, pentru calificarea ori recalificarea lor profesională etc.

Noțiunea de *tratament* aplicată delincvenților nu este unanim acceptată, ea fiind utilizată atât într-un sens restrâns, cât și într-un sens mai larg. Astfel, în sens restrâns, noțiunea de tratament definește măsurile individuale și terapeutice folosite pentru a-i determina pe deținuți să-și schimbe modul de viață și să-i îndepărteze de activitățile lor criminale. În sens mai larg, noțiunea de tratament trebuie să includă o serie de măsuri și soluții care să asigure deținutului pregătirea școlară și profesională, libertatea religioasă, activități și exerciții fizice și sportive, vizite, corespondență nelimitată, lectură, acces la mijloacele de informare în masă, asistență psihologică (psihiatrică) și medicală de specialitate⁶³⁴.

Indiferent de diversele accepțiuni ale noțiunii de tratament, acesta trebuie subordonat unor finalități care urmăresc prioritar:

- a) cultivarea deprinderii de a munci, incluzând aici pregătirea școlară și profesională adecvată a deținuților, în scopul prevenirii degradării personalității lor;
- b) dobândirea unei vieți adecvate și a unor îndeletniciri sociale prin educarea socială și pregătirea în vederea readaptării lor potrivit vieții în afara penitenciarului;
- c) asistența de specialitate și îndrumarea expertă în scopul soluționării necesităților și problemelor personale ale deținuților⁶³⁵.

La baza procesului de reintegrare socială a persoanelor condamnate trebuie să se afle următoarele principii:

- principiul *reabilitării imediate (timpurii)*, fiindcă un delincvent ocazional se poate reabilita mult mai ușor decât unul recidivist;

---

⁶³³ CIOBANU, I. Criminologie. Vol. III. Chișinău: Cartea juridică, 2006, p.183.

⁶³⁴ CIOBANU, Igor, Caracteristica criminologică a conceptului de resocializare a infractorului //Revista de științe penale. Anuar, Anul III, 2007, p.63.

⁶³⁵ CIOBANU, Igor, GROZA, Iulian. Caracteristica criminologică a conceptului de resocializare a infractorului//Revista Națională de Drept, 2002, nr.5, p. 46.

- principiul *individualizării* măsurilor, metodelor, tehnicilor și procedeelelor de corectare și reeducare în funcție de particularitățile individuale ale personalității infractorului;
- principiul *continuității* procesului de corectare și reeducare;
- principiul *umanismului* trebuie să reflecte persoana supusă corectării și reeducării prin prisma respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale acesteia.

Pentru obținerea rezultatelor pozitive în procesul de resocializare este necesară îmbinarea a trei aspecte aflate într-o strânsă interdependență:

1. Reintegrarea *personală psihosocială*, care presupune echilibrarea „eului”, a tendințelor și înclinațiilor psihice ale delincventului, prin restructurarea personalității sale. Acest tip de reintegrare psihosocială este un proces de lungă durată care nu poate fi realizat numai prin normative juridice. Ultimile însă au menirea de a crea cadrul optim reeducării și reintegrării sociale, mobilizând toți factorii responsabili de recuperarea socială a delincvenților.

Pentru realizarea reintegrării personale psihosociale a delincvenților este necesară cunoașterea profundă a particularităților individuale ale acestora, a trecutului personal al fiecăruia, ceea ce va permite luarea măsurilor, aplicarea metodelor și procedeelelor strict individualizate și adecvate⁶³⁶.

2. Reintegrarea *economică* se reduce la crearea posibilităților de calificare profesională a acelor persoane care, săvârșind infracțiuni și fiind condamnate, nu au reușit să-și finiseze studiile sau să obțină o profesie. De asemenea, se presupune posibilitatea ridicării nivelului profesional al celor care deja au o profesie.

Această etapă este extrem de importantă, deoarece persoana, care, după eliberare, are o anumită profesie, calificare se poate încadra mult mai ușor în viața socială normală.

3. Reintegrarea *socioculturală* presupune a acorda fostului condamnat posibilitățile de a avea acces la viața socioculturală, de a-și dezvolta inteligența și aptitudinile, de a practica schimb informațional-cultural cu ceilalți membri ai societății.

În conformitate cu regulile europene pentru penitenciare privind regimul și tratamentul deținuților,⁶³⁷ resocializarea și recuperarea morală a delincvenților trebuie subordonate unor finalități menite să asigure deținuților condiții de viață comparabile cu demnitatea umană și cu standardele și normele acceptate în cadrul comunității.

Detenția trebuie redusă doar la izolarea de societate a infractorului, fără alte consecințe agravante, urmând să reducă, pe cât e posibil, traumatizarea psihică a deținuților, prevenirea apariției unor tulburări emoționale, idei obsesive sau sinucidere, comportamente violente și agresive etc.

Un principiu, dar și un obiectiv al procesului de resocializare, desfășurat în instituțiile de profil, reprezintă *normalizarea*, care presupune apropierea, pe cât e posibil, a condițiilor vieții din penitenciare de cele ale lumii exterioare. Deținuții trebuie să-și păstreze majoritatea drepturilor civile, excepție făcând doar libertatea de deplasare.

Normalizarea presupune realizarea a două obiective :

- *deschiderea*, concepută în unele sisteme penitenciare (cum este cele din Țările Scandinave), ca diversificare a stabilimentelor deschise și semideschise, în care deținuții au dreptul la libera mișcare în interior, corespondență nelimitată, vizite săptămânale ale rudelor

⁶³⁶ CIOBANU, Igor, GROZA, Iulian. Op. cit., p.47.

⁶³⁷ Recomandarea Rec (2006) 2 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre privind Regulile penitenciare europene // Revista de Științe Penale. Anul II. 2006. Chișinău, p. 282-304.

apropiate, învoiri și ieșiri temporare din aceste instituții, acces la radio, TV, presă, întâlniri cu publicul din zonă, participarea la manifestații culturale și sportive etc.;

- *responsabilitatea*, ca cel de-al doilea obiectiv, constă în activitatea comună a personalului închisorii sau al penitenciarului de a consolida simțul responsabilității la deținuți, respectul și încrederea proprie, prin implicarea acestora într-o serie de activități sociale și comunitare, care să-i pregătească pentru reintegrarea normală în societate.

Ambele obiective pot fi realizate prin luarea măsurilor preventive generale și speciale la nivelul întregului stat, măsuri îndreptate spre a le crea condamnaților posibilități favorabile satisfacerii necesităților și intereselor social-utile, precum și spre a consolida bazele morale în comportarea atât a deținuților, cât și a tuturor cetățenilor⁶³⁸.

Punctul 70 din Regulile europene pentru penitenciare prevede că pregătirea deținutului pentru eliberare trebuie să înceapă cât mai curând posibil. Trebuie să se evite situația ca deținutul să se simtă izolat de societate, să i se insufle încrederea că face parte din ea.

Probleme dificile apar și după eliberarea persoanei condamnate din locurile de detenție, când se urmărește reintegrarea post-condamnatorie a fostului delincvent, încadrarea lui într-o activitate socială, dobândirea unui noi statut și îndeplinirea unor noi roluri sociale. Din punct de vedere sociologic principala problemă constă în prevenirea recidivei, care este posibilă doar în cazul unei reîncadrări cât mai reușite în viața socială a ex- condamnatului.

Implicând abandonarea unui mod de viață și adoptarea altuia, resocializarea presupune o „rupere completă cu trecutul”, un control instituționalizat, exercitat în anumite stabilimente de profil care presupune:

- a) restructurarea profundă a personalității individului care a comis un delict, în ideea prevenirii repetării unor noi acte delincvente;
- b) asigurarea unor condiții de viață compatibile cu demnitatea umana și în conformitate cu normele comunității;
- c) restabilirea „din mers” a rolurilor jucate de delincvent în viața socială, prin încadrarea lui treptată într-o rețea normală de relații cu comunitatea socială din care a făcut parte (familie, școală, prieteni, vecini, colegi de muncă etc.).

Realizarea unei resocializării normale și eficiente a individului este condiționată de o serie de *factori*, dintre care cei mai importanți sunt:

- a) factorii care definesc *caracteristicile și elementele* specifice ale instituției în care se derulează procesul de resocializare (centru de reeducare, stabiliment semideschis, penitenciar, instituție medical-educativă etc.);
- b) factorii care definesc *individualizarea sancțiunii și durata* acesteia, precum și măsurile de asistență socială, educativă și medicală, adoptate în funcție de personalitatea fiecărui delincvent.

În funcție de acești factori resocializarea infractorului se face în două *etape*:

- 1) *în timpul executării* pedepsei penale (cu sau fără izolarea de societate);
- 2) *după executarea* sancțiunii penale.

2.2 Caracteristici ale sistemului penitenciar din Republica Moldova

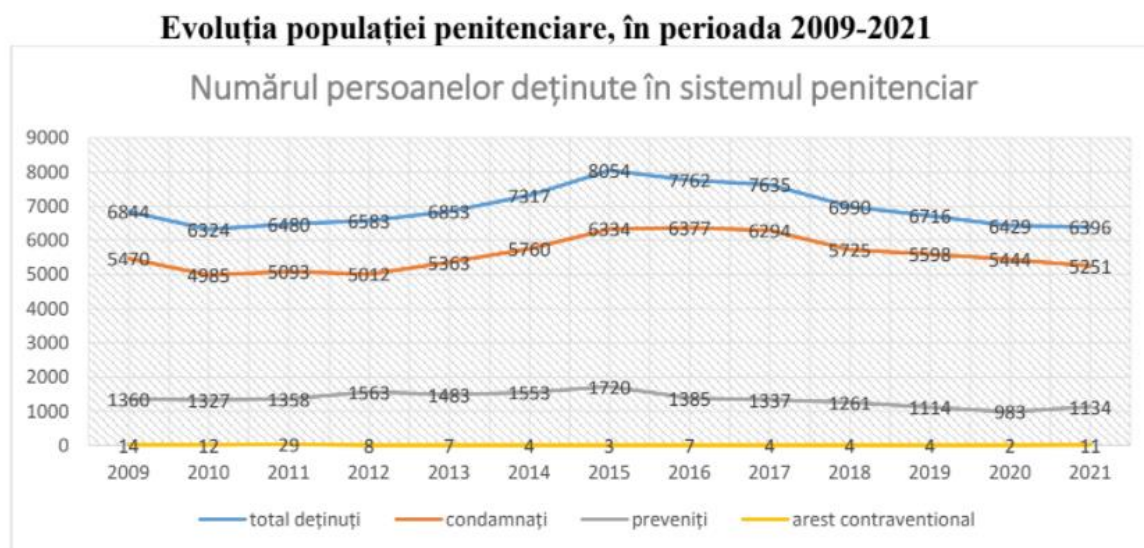
---

⁶³⁸ CIOBANU, Igor. Măsuri de prevenire și combatere a corupției în Republica Moldova// Materialele Conferinței naționale practico-științifice cu genericul „Progrese și perspective în reprimarea corupției”, - Chișinău, 2006, p. 146-154.

Sistemul penitenciar al Republicii Moldova are misiunea de a pune în executare pedepsele și măsurile privative de libertate, în scopul de a spori siguranța societății și a preveni recidiva și cuprinde **17 instituții penitenciare**. În cadrul acestora se dețineau (către 01 ianuarie 2022) 6396 de persoane, dintre care:

- Condamnați – 5251;
- Preveniți – 1134;
- Arestați contravențional – 11.
- Femei – 370;
- Minori (băieți/fete) – 58/1;
- Ex-funcționari publici – 117;
- Condamnați la detențiune pe viață – 127⁶³⁹.

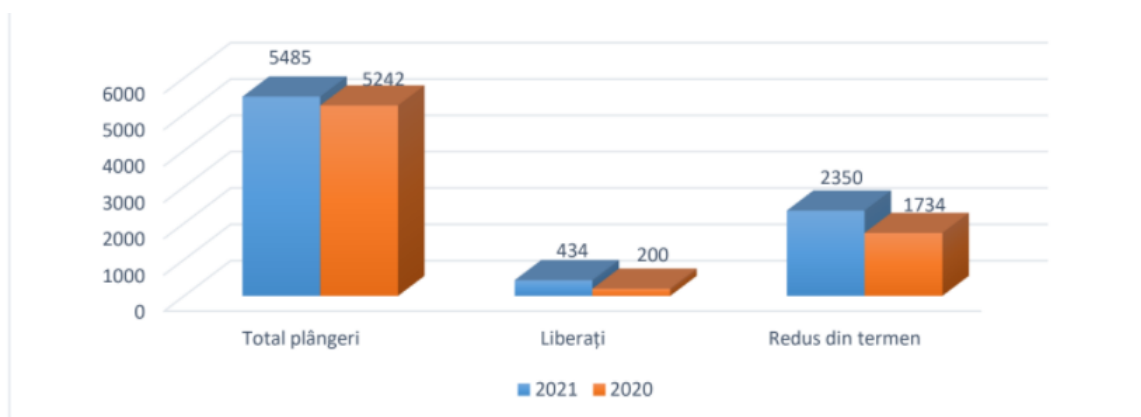
În intervalul 2009-2021, populația penitenciară a evoluat, după cum urmează⁶⁴⁰:

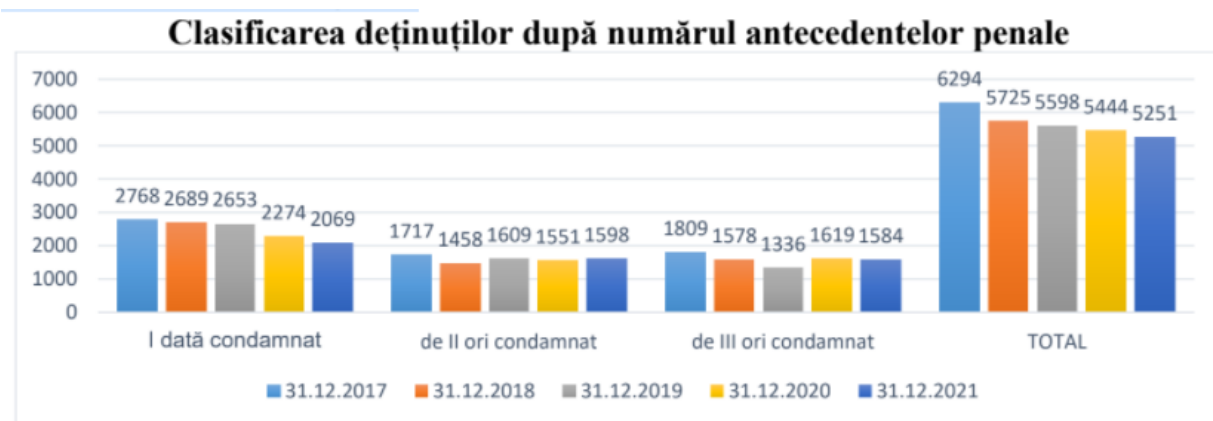
Diminuarea numărului de persoane se explică prin faptul că prin adoptarea Legii nr. 163 din 20.07.2017 (umanizarea politicii penale), legiuitorul, pe lângă dezideratul principal de reducere a populației penitenciare din Republica Moldova, de asemenea, a instituit un remediu național de constatare în substanță a încălcării prevederilor art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (în continuare - CEDO), cu acordarea de despăgubiri adecvate și suficiente. Începând cu 1 ianuarie 2019, a devenit funcțional mecanismul preventiv și compensator pentru detenția în condiții precare, prin completarea Codului de procedură penală cu art. 4732– 4734

⁶³⁹ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

⁶⁴⁰ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

În consecință, în contextul implementării mecanismului compensator, sa majorat numărului persoanelor liberate cu 53,91%, precum și a persoanelor cărora li s-a redus din termen cu circa 26,21%.

Conform datelor prezentate mai sus, se constată că, din numărul total de 5251 de deținuți, au fost condamnați⁶⁴¹:

- pentru prima dată 2069 de persoane, ce constituie 39,4%, din numărul total de condamnați.
- pentru a doua oară 1598 de persoane, ce constituie 30,43%, din numărul total de condamnați.
- de 3 ori și mai mult 1584 de persoane, ce constituie 30,17%, din numărul total de condamnați.

Referitor la vârsta deținuților, constatăm⁶⁴²:

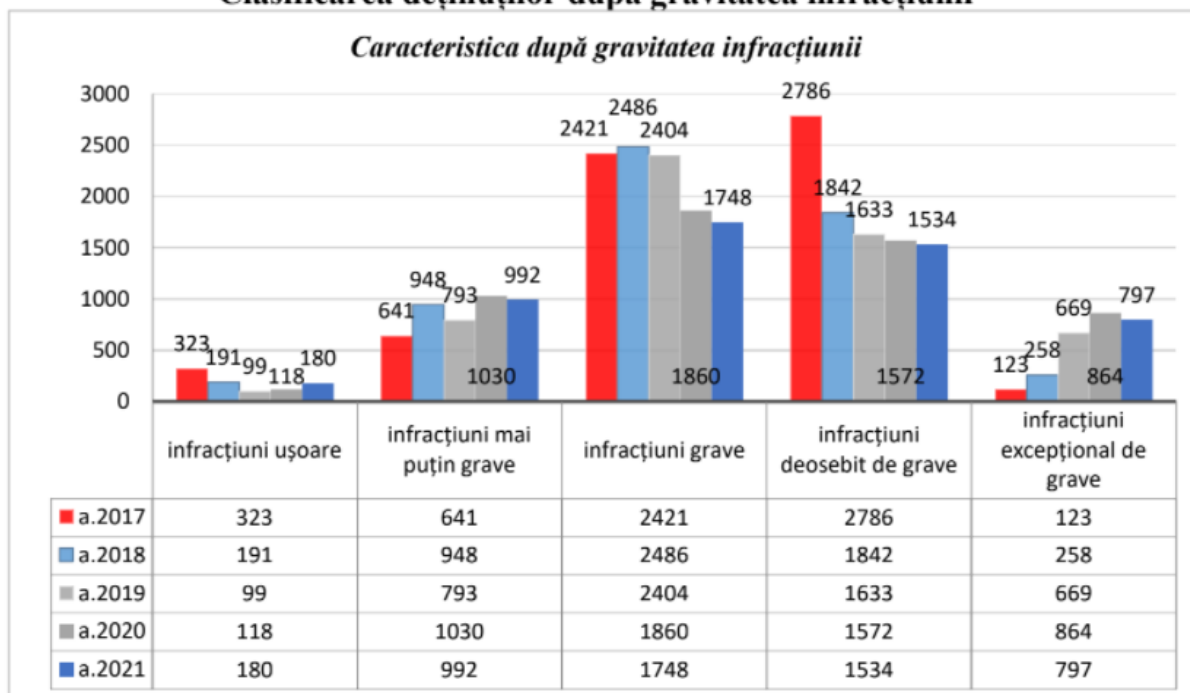
- cu vârsta între 30-40 de ani, se dețin 1776 de persoane, ce constituie 33,82% din numărul total de condamnați;
- cu vârsta între 21-30 de ani, se dețin 1510 persoane, ce constituie 28,76% din numărul total de condamnați;
- cu vârsta între 40-50 ani, se dețin 1040 de persoane, ce constituie 19,81%;
- cu vârsta între 50-60 ani, se dețin 486 de persoane, ce constituie 9,26%;

⁶⁴¹ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

⁶⁴² RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

- cu vârsta de la 60 ani în sus, se dețin 229 de persoane, ce constituie 4,36%;
- cu vârsta 18-21 ani, se dețin 180 de persoane, ce constituie 3,43%;
- cu vârsta pînă la 18 ani, se dețin 30 de persoane, ce constituie 0,57%.

Clasificarea deținuților după gravitatea infracțiunii

Clasificând persoanele aflate în detenție, după gravitatea infracțiunilor, menționăm că în fruntea clasamentului se află persoanele condamnate pentru infracțiuni grave, cu un număr de 1748 de persoane (în 2020-1860), ce constituie 33,29% din numărul total de condamnați.

Pe locul doi al clasamentului se află persoanele condamnate pentru infracțiuni deosebit de grave, cu un număr de 1534 de persoane (în 2020-1572), ce constituie 29,21% din numărul total de condamnați. Indicatorii statistici au înregistrat o descreștere cu 38 de condamnări pentru infracțiuni mai puțin grave (992 de condamnări în anul 2021, față de 1030 de condamnări – 2020), ce constituie 18,89% din numărul total de condamnați și o creștere cu 62 de condamnări pentru infracțiuni ușoare (180 de condamnări în anul 2021, față de 118 condamnări – 2020), ce constituie 3,43% din numărul total de condamnați, în comparație cu perioada similară a anului precedent.

La capitolul infracțiuni excepțional de grave, indicatorul s-a diminuat cu 67 (797 condamnări – 2021 și 864 condamnări - 2020) ce constituie 15,18% din numărul total de condamnați⁶⁴³.

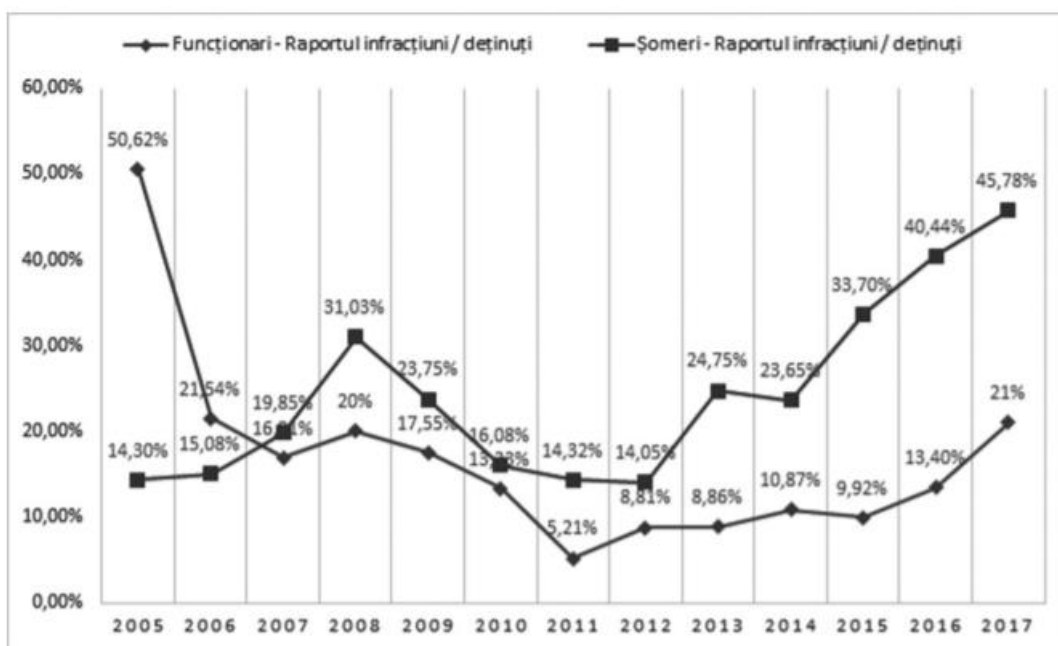
⁶⁴³ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

Aceste activități urmează a fi îndeplinite în strictă concordanță cu respectarea demnității umane, drepturilor omului, cu eliminarea condițiilor ce ar putea conduce la tratament inuman și degradant, facilitând readaptarea și reintegrarea în societate a indivizilor aflați în custodie.

La fel, una dintre atribuțiile principale ale sistemului penitenciar este asigurarea siguranței locurilor de detenție. Spații sigure, condiții materiale conforme cu standardele internaționale, mediu favorabil de muncă pentru angajații sistemului sunt condiții esențiale a exercițiului tuturor drepturilor fundamentale ale persoanelor private de libertate.

Chiar din start remarcăm o particularitate importantă ce ține de populația din penitenciare

După 2011, sistemul judiciar și în ultimă instanță și sistemul penitenciar din Republica Moldova operează un mecanism selectiv de penalizare în funcție de statutul social al bănușilor și prevenișilor. Astfel, între 2011 și 2017, între 5% și 13% dintre persoanele din categoria socioprofesională „funcționari” acuzate de comiterea unor crime ajung după gratii, pe când în rândurile șomerilor, în aceeași perioadă, între 14% și 40% ajung să-și ispășească pedeapsa într-un penitenciar. Altfel spus, un șomer care a comis o crimă are în medie de 3 ori mai multe șanse de a ajunge la închisoare față de un funcționar⁶⁴⁴. Este de remarcat că proporția crimelor grave este semnificativ mai mare la funcționari decât la șomeri. Între 2011 și 2017, proporția medie a crimelor grave față de numărul total de crime era de 28% la infractorii funcționari și de 16,5% la șomeri **Figura: Numărul de infracțiuni și numărul de deținuți printre funcționari și șomeri**⁶⁴⁵

Concluzia acestor două grafice este pe cât de simplă pe atât de gravă: sistemul judiciar și în speță sistemul penal din Republica Moldova îi avantajează sistematic (și într-o proporție

⁶⁴⁴ NEGURĂ, Petru. Penitenciarele din Republica Moldova: un sistem de penalizare a sărăcilor (ii)//Revista de filosofie, sociologie și științe politice, 2019, nr.1.

⁶⁴⁵ NEGURĂ, Petru. Penitenciarele din Republica Moldova: un sistem de penalizare a sărăcilor (ii)//Revista de filosofie, sociologie și științe politice, 2019, nr.1.

covârșitoare din punct de vedere statistic) pe cei cu un statut socioprofesional mai ridicat (funcționarii) și îi defavorizează pe cei cu un statut socioeconomic scăzut (șomerii)⁶⁴⁶.

În plus, aplicarea pedepselor alternative la detenție, mai ales amenda, prevăzute de reforma sistemului penal începând cu 2010, avantajează persoanele cu venit ridicat în detrimentul persoanelor cu venit redus⁶⁴⁷.

Există și alte probleme sistemice, cum ar fi subfinanțarea instituțiilor de detenție, suprapopularea, lipsa igienei, asistența medicală precară, insuficiența personalului, relații ostile și abuzuri, automutilări, lipsa programelor de reabilitare și integrare socială, aplicarea excesivă a forței fizice și mijloacelor speciale, detenție în semisubsoluri, celule reci, lumină insuficientă, umiditate, condiții precare de igienă, sistem de canalizare și de ventilație nefuncțional, lipsa sau insuficiența lenjeriei de pat, păturilor și obiectelor esențiale de igienă, măsuri ineficiente de dezinfectare și deratizare etc.

Infrastructura învechită și neadaptată sistemului celular, și care nu permite separarea condamnaților în sectoare mici, combinată cu lipsa personalului de custodie, duce la perpetuarea violenței și a subculturii în mediul penitenciar. Intimidarea și maltratarea anumitor categorii de deținuți este un fenomen grav criticat de Comitetul împotriva Torturii. Aceste neajunsuri sunt reflectate permanent în rapoartele internaționale, hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului, rapoartele Avocatului Poporului, media și sectorul asociativ. Sistemul penitenciar continuă să se confrunte cu grave probleme pe aspecte ce țin, inclusiv, de asigurarea garanțiilor minime de detenție, în special, din cauza pasivității factorului politic și acțiunilor insuficiente ale executivului.

Angajamentul statului **de a îmbunătăți condițiile de detenție** este reflectat în mai multe documente de politici naționale și sectoriale: Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2016-2018⁶⁴⁸, Strategia națională de ordine și securitate publică pentru anii 2017-2020 și Planul de acțiuni privind implementarea acesteia⁶⁴⁹; Planul de acțiuni privind reducerea rețelilor tratamente, abuzului și discriminării față de persoanele aflate în custodia Poliției pentru anii 2017-2020⁶⁵⁰; Matricea de politici privind implementarea suportului bugetar pentru reforma Poliției, în perioada 2017-2020⁶⁵¹

Astfel, pentru instituțiile penitenciare și izolatoarele de detenție provizorie (IDP) ale Poliției a fost sporită gradual suma mijloacelor financiare aprobate/alocate reparațiilor curente și capitale. Au fost **renovate 15 IDP** precum și întreprinse alte activități orientate spre îmbunătățirea condițiilor de aflare a persoanelor deținute în custodia Poliției. Au fost finalizate lucrări de reconstrucție la 2 instituții penitenciare: Penitenciarul nr.3, orașul Leova și Penitenciarului nr.10, satul Goian, municipiul Chișinău. Totodată, sunt în curs de realizare sunt lucrările de construcție la Casa de arest din municipiul Bălți, iar pentru Penitenciarul din municipiul Chișinău – a fost elaborată documentația de proiect și deviz, lucrările de construcție

---

⁶⁴⁶ NEGURĂ, Petru. Penitenciarele din Republica Moldova: un sistem de penalizare a săracilor (ii)//Revista de filosofie, sociologie și științe politice, 2019, nr.1.

⁶⁴⁷ NEGURĂ, Petru. Penitenciarele din Republica Moldova: un sistem de penalizare a săracilor (ii)//Revista de filosofie, sociologie și științe politice, 2019, nr.1.

⁶⁴⁸ HOTĂRÎREA de Guvern nr. 1432 din 29.12.2016 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru o guvernare deschisă pentru anii 2016-2018//Monitorul Oficial din 06.01.2017, nr. 2, art.10.

⁶⁴⁹ HOTĂRÎREA de Guvern nr. 354 din 31.05. 2017//Monitorul oficial din 02.06.2017, nr. 171-180, art. 430.

⁶⁵⁰ HOTĂRÎREA de Guvern nr.748 din 20.09.2017//Monitorul Oficial din 22.09.2017, nr. 340-351, art. 853.

⁶⁵¹ <https://politia.md/ro/content/matricea-de-politici-privind-implementarea-suportului-bugetar-pentru-reforma-politiei-0>

urmează a fi demarate în 2021. Reparații curente au fost **efectuate în toate cele 18 penitenciare din țară**⁶⁵².

Chiar dacă au fost realizate unele acțiuni orientate spre îmbunătățirea situației, și în raportul privind respectarea drepturilor și libertăților omului în anul 2020, sunt elucidate un șir de neajunsuri din sistem:

Către din 01 ianuarie 2020 în sistemul administrației naționale a penitenciarelor erau deținuți **983 de preveniți** sau cu 131 mai puțin decât în aceeași perioadă a anului 2019⁶⁵³. Observăm o ușoară scădere a ratei aplicării măsurii preventive sub forma privării de libertate, comparativ cu situația din 2019. Aparent, această scădere a fost cauzată de situația pandemică din țară.

Pentru a asigura măsurile de prevenire a răspândirii infecției COVID-19 în instituțiile penitenciare, prin Legea nr. 69/2020, pe perioada stării de urgență în sănătate publică declarate, s-a dispus ca examinarea cauzelor penale, inclusiv a demersurilor privind emiterea și prelungirea mandatelor de arestare, și a chestiunilor ce țin de executarea pedepselor în privința persoanelor private de libertate să fie efectuată doar prin intermediul sistemului de teleconferință sau în spațiile corespunzătoare la sediile instituțiilor penitenciare, fără a fi necesar acordul persoanei private de libertate.

Aceleași date publicate de ANP arată că în 2020 au fost desfășurate prin intermediul sistemului de videoconferință 8909 ședințe (în 2019-2139 ședințe).

La situația alarmantă din instituțiile de detenție au făcut referiri mai multe ONG-uri care activează în domeniul apărării de drepturile omului. În ultima declarație a sectorului asociativ din 26 iunie 2020, acestea au menționat: „...*Condițiile de detenție din penitenciarele Republicii Moldova, în special în penitenciarul nr. 13, nu corespund standardelor minime de prevenire și combatere a torturii, tratamentelor inumane sau degradante. Un nou penitenciar care să substituie Penitenciarul nr. 13 urma să fie construit, însă lucrările de construcție a acestuia nici nu au început. Penitenciarele din Moldova sunt într-o stare dezastruoasă și supra-populate, inclusiv și din motivul aplicării excesive a arestării preventive. Autoritățile Republicii Moldova au fost atenționate de mai multe ori asupra faptului, că nu aplică forme alternative de prevenție, în situația condițiilor proaste de detenție...*”⁶⁵⁴

În 2020, peste 4200 deținuți din cca 6500 au fost deținuți în condiții de supraaglomerare în instituțiile penitenciare. Condițiile materiale rămân sub limita admisă, deplorabile și/sau inumane. În perioada de carantină, instituțiile penitenciare au ajustat unele celule, sectoare locative (modificându-le regimul de la tip deschis la tip închis/ semiînchis) sau camerele pentru întrevederi, pentru menținerea în izolare a persoanelor noi-plasate sau escortate din alte instituții⁶⁵⁵.

Referitor la situația preveniților și Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a cerut autorităților să aplice alternative la detenție și să reducă rata aplicării arestării preventive – ca unicele măsuri efective de prevenire a violării art.3 CtEDO.

După vizita sa din februarie 2020, Comitetul European pentru Prevenirea Torturii (CPT) a rămas îngrijorat de faptul:

---

⁶⁵² RAPORTUL NAȚIONAL în contextul celui de-al treilea ciclu de Evaluare Periodică Universală a respectării drepturilor omului. Martie 2021. Chișinău, 2021, p. 17,18.

⁶⁵³ <http://anp.gov.md/rapoarte-de-bilant>

⁶⁵⁴ <https://amnesty.md/ro/media/apel-cu-ocazia-zilei-internationale-a-onu-pentru-sustinerea-victimelor-torturi/>

⁶⁵⁵ RAPORT privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2020. Avocatul Poporului. Chișinău, 2021, p. 180.

a) că persoanele suspectate de comiterea unei infracțiuni pot fi ținute în detenție în așa-numitele „izolatoare ale poliției” pentru o perioadă de 72 de ore după arestare, înainte de a fi aduși în fața instanței, iar unele persoane sunt ținute chiar până la două luni;

b) că **arestul și detenția provizorie, în cazurile când persoanele sunt cele mai vulnerabile la tortură și rele tratamente, se aplică excesiv**, chiar și în cazurile când infracțiunea comisă nu se califică pentru arest și detenție provizorie, că numărul persoanelor plasate în detenție provizorie a crescut cu peste 20 de procente din 2013;

c) și că **alternativele la detenție sunt utilizate foarte rar**⁶⁵⁶.

În perioada 28 ianuarie – 7 februarie 2020 Republica Moldova a fost vizitată de membrii Comiterului european pentru prevenirea torturii (CPT). Delegația a vizitat Instituția Penitenciară nr.1-Taraclia, Instituția Penitenciară nr.5 Cahul, Instituția Penitenciară nr.13 Chișinău și Penitenciarul nr.10 pentru minori (vizită de evaluare).

Potrivit CPT-ului⁶⁵⁷ în toate unitățile vizitate, majoritatea deținuților intervievați de delegație nu au făcut nici o acuzație de rele tratamente din partea personalului. Cu toate acestea, la închisoarea din Chișinău, delegația a primit câteva acuzații de tratamente fizice (*de exemplu, lovituri de pumn și bastoane*) din partea angajaților închisorii. Mai mult, în toate cele trei închisori pentru adulți vizitate, au fost primite câteva acuzații de **utilizare excesivă a forței** de către personal față de deținuții agitați și, în închisorile din Chișinău și Taraclia, de aplicarea excesivă a cătușelor (*cătușe aplicate la spate într-o poziție ghemuită la un obiect fix*). În raportul său, CPT-ul transmite un mesaj ferm precum că maltratarea prizonierilor este ilegală și inacceptabilă și va fi pedepsită în consecință. La fel, nu ar trebui folosită mai multă forță decât este strict necesară pentru a controla prizonierii violenți și/ sau recalcitrați. În cazul în care se consideră esențială încătușarea unui anumit deținut, cătușele nu ar trebui în niciun caz să fie excesiv de strânse, iar prizonierii să nu fie imobilizați de obiecte fixe.

Rezultatele vizitei Comitetului au arătat că problema **violentei și a intimidării** în rândul adulților de sex masculin a rămas la fel de acută ca în trecut, în mare parte este legată de **ierarhiile informale** bine stabilite în sistemul penitenciar al țării. Deși deținuții au fost găsiți în mod regulat cu răni care indică violența între deținuți, aceste cazuri au rămas nedeclarate, din cauza climatului de teamă și intimidare creat de către deținuții din fruntea ierarhiei informale a penitenciarelor, precum și a lipsei generale de încredere în capacitatea personalului pentru a garanta siguranța prizonierilor. În opinia CPT-ului, eșecul continuu al autorităților moldovenești de a asigura un mediu sigur pentru deținuți este direct legat de o serie de factori, în special lipsa cronică de personal de custodie, dependența de liderii deținuți informali pentru a păstra controlul asupra populației deținuți și existența spațiilor de cazare de capacitate mare (baracă).

În același timp, nu există o evaluare adecvată a riscurilor și nevoilor deținuților la internare și nici o clasificare a deținuților pentru a identifica în ce închisori, blocuri sau celule ar trebui să fie plasați. În ceea ce privește mai ales prizonierii considerați „umiliți” de ierarhia informală, aceștia au continuat să trăiască într-o stare de frică și umilință constantă. După cum a fost subliniat în trecut, CPT-ul consideră că situația acestora ar putea fi considerată drept o încălcare continuă a articolului 3 CoEDO. În lumina acestor constatări, CPT a

⁶⁵⁶ RAPORT privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2020. Avocatul Poporului. Chișinău, 2021, p. 24.

⁶⁵⁷ <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-publishes-report-on-moldo-6>;

formulat o serie de recomandări și a solicitat autorităților moldovenești să ia măsuri hotărâte, fără alte întârzieri, pentru a preveni violența și intimidarea între deținuți în întregul sistem penitenciar.

Pentru instituirea **sistemului progresiv de executare a pedepsei**⁶⁵⁸ s-a inițiat un proiect de lege pentru eliminarea tipurilor de penitenciare și crearea în penitenciare a diferitor regimuri de executare a pedepsei aplicabile persoanelor private de libertate, regimuri care se vor diferenția prin restricțiile impuse, măsurile de siguranță aplicabile, activitățile desfășurate, libertatea de deplasare și alte destinderi.

În scopul consolidării cadrului legislativ privind **combaterea torturii și a relexor tratamente**, din perspectiva asigurării unor sancțiuni reale și descurajatoare pentru actele de rele tratamente, în anul 2018 au fost operate modificări la Codul penal⁶⁵⁹ și exclusă „amenda” în calitate de pedeapsă alternativă pentru aplicarea tratamentului inuman și degradant.

Același obiectiv a fost urmărit de legislator la adoptarea modificărilor și completărilor la Codul penal, Codul de procedură penală, Codul de executare și Codul contravențional,⁷⁶ care au constat în reducerea populației penitenciare prin:

- a) sporirea rolului instanței la individualizarea pedepsei;
- b) eliminarea majorării matematice a pedepselor pentru recidiviști și eliminarea recidivei pentru infracțiunile ușoare și mai puțin grave;
- c) eficientizarea (deblocarea) mecanismului de liberare înainte de termen;
- d) introducerea unui nou mecanism ce permite instanțelor să individualizeze executarea pedepsei prin acordarea posibilității de a dispune la condamnare fracțiunea de pedeapsă a fi executată în penitenciar și fracțiunea a fi executată în libertate.

Prin aceleași modificări s-a instituit, în calitate de inovație, un **mecanism preventiv și compensatoriu în conformitate cu standardele CEDO** pentru deținerea preveniților și a condamnaților în condiții inumane și degradante⁷⁷. Implementarea respectivelor modificări a înlăturat blocajele procesuale care determinau supraaglomerarea penitenciarelor⁶⁶⁰.

Adițional, prin alte modificări operate în anul 2018 la Codul de procedură penală⁷⁹, s-a asigurat extinderea cercului de persoane din sistemul penitenciar cu drept de constatare a infracțiunilor comise în locurile de detenție, în timpul escortării sau în legătură cu punerea în executare a sentințelor de condamnare.

În vederea **eradicării aplicării abuzive a măsurii arestului preventiv** a fost modificat Codul de procedură penală⁶⁶¹.

A fost implementat **Planul de acțiuni privind reducerea relexor tratamente, abuzului și discriminării față de persoanele aflate în custodia Poliției pentru anii 2017-2020**⁶⁶² prin

---

⁶⁵⁸ Regimurile progresive de executare a pedepsei reprezintă, în ansamblu, un sistem care asigură individualizarea măsurilor de siguranță și ajustarea acestora și a regimului zilnic al deținutului la gradul de risc pe care îl prezintă și progresul demonstrat în schimbarea comportamentului infracțional.

⁶⁵⁹ Prin Legea nr. 157/2018 pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002. ⁷⁶ Prin Legea nr. 163/2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

⁶⁶⁰ Până în martie 2021, au fost eliberați condiționat înainte de termen în baza art. 91 Cod penal 552 persoane (o creștere cu 59,7%); la fel, au fost eliberate 275 persoane prin aplicarea art. 92 Cod penal „Înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă” (o creștere cu 95,54%). Numărul total al populației penitenciare s-a redus cu 585 persoane. Astfel, la începutul anului 2019, în instituțiile penitenciare se dețineau 7029 persoane, comparativ cu 7614 persoane deținute în perioada analogică a anului 2018. ⁷⁹ Prin Legea nr. 245/2018 pentru modificarea unor acte legislative

⁶⁶¹ Legea nr. 179/2018

⁶⁶² Hotărârea Guvernului nr. 748/2017

realizarea măsurilor de eliminare a tuturor formelor de rele tratamente, abuz și discriminare în activitatea Poliției.

În perioada 2017-2020, atât pe segmentul instruirii inițiale, cât și pe segmentul instruirii continue a procurorilor și judecătorilor, au fost depuse toate eforturile în vederea realizării asigurării unui nivel înalt de instruire în domeniul prevenirii și combaterii torturii conform standardelor stabilite în Protocolul de la Istanbul și consacrate în jurisprudența CtEDO. În perioada 2017-2020, în domeniul prevenirii torturii și relelor tratamente au fost realizate 8 activități de formare, fiind instruite un număr total de 315 persoane (procurori, judecători). Pe segmentul instruirii inițiale, în perioada de raportare, în planurile de formare inițială a candidaților la funcțiile de judecător și de procuror a fost introdus cursul electronic „Interzicerea relelor tratamente în contex-tul aplicării legii, securității și în alte contexte coercitive”, cu o durată de 30 de ore de instruire pentru fiecare promoție de audienți. Pe segmentul instruirii continue, în perioada 2016-martie 2021, INJ a realizat 9 activități de formare în domeniu, de care au beneficiat 221 actori ai sistemului de justiție⁶⁶³.

În ciuda unor îmbunătățiri aduse **condițiilor materiale de la închisoarea Chișinău**, în general, condițiile de detenție din unitate au rămas nesatisfăcătoare, inclusiv în ceea ce privește starea de reparații, igiena, ventilația și accesul la lumina naturală, precum și supraaglomerarea în unele celule. Într-o notă mai pozitivă, **condițiile materiale din închisorile din Cahul și Taraclia** au fost în general satisfăcătoare. Cu toate acestea, în toate cele trei închisori, delegația a constatat cazuri de **distribuție inegală a deținuților** între celule. Într-adevăr, acesta a fost un indicator al unei puternice ierarhii informale a închisorilor la unitățile vizitate. CPT-ul recomandă, printre altele, ca deținuții să fie distribuiți în mod egal în celule, obiectivul fiind de a oferi cel puțin 4 m² de spațiu locativ per deținut în celule cu ocupare multiplă.

În ceea ce privește **regimul oferit deținuților**, în ciuda eforturilor depuse în închisorile Taraclia și Cahul de a oferi activități organizate deținuților condamnați, o proporție semnificativă dintre aceștia nu a fost implicată în nici o activitate intenționată. Situația a fost și mai puțin favorabilă pentru deținuții preventivi adulți din închisorile din Cahul și Chișinău. Majoritatea dintre ei au petrecut **22 sau 23 de ore închiși** în celulele lor, fără să li se ofere nimic, care seamănă cu un program de activități semnificative. Comitetul a recomandat autorităților moldovenești să-și dubleze eforturile pentru creșterea numărului de condamnați deținuți, care participă la activități organizate și pun în aplicare un program de activități pentru deținuții preventivi. Scopul ar trebui să fie ca toți deținuții (indiferent de statutul lor juridic) să fie capabili să-și petreacă o parte rezonabilă a zilei în afara celulelor lor și să fie angajați în diverse activități.

Resursele de personal din toate cele trei închisori vizitate au fost insuficiente, iar CPT-ul recomandă să fie ocupate posturile vacante și să fie mărit numărul personalului de asistență medicală la închisoarea Chișinău. La fel, se fac recomandări cu privire la **înregistrarea corectă** a leziunilor și confidențialitatea examinărilor medicale. În închisorile din Chișinău și Taraclia, delegația a întâlnit un număr de prizonieri care păreau să aibă probleme de sănătate mintală sau gânduri de autovătămare, inclusiv sinucidere, și care fuseseră reținuți în condiții asemănătoare izolării timp de luni sau chiar ani la rând. Comitetul recomandă ca toți deținuții cu probleme de **sănătate mintală** deținuți în închisorile Chișinău și Taraclia să fie pe deplin

---

⁶⁶³ RAPORTUL NAȚIONAL în contextul celui de-al treilea ciclu de Evaluare Periodică Universală a respectării drepturilor omului. Martie 2021. Chișinău, 2021, p. 19

evaluați de un psihiatru. După caz, aceștia trebuie transferați, îngrijiți și tratați într-un mediu adecvat, cu personal calificat suficient pentru a le oferi asistența necesară.

În plus, CPT-ul rămâne îngrijorat de faptul că **actele de autovătămare fizică** deliberată sunt considerate în continuare o infracțiune disciplinară. Comitetul a reiterat recomandarea ca autoritățile moldovenești să revizuiască abordarea față de acești prizonieri. În ceea ce privește **izolarea** ca măsură disciplinară, aceasta poate fi impusă în continuare anumitor categorii de prizonieri timp de până la 20 de zile și până la trei zile minorilor condamnați. Comitetul își reiterează recomandarea ca autoritățile moldovenești să reducă perioada maximă de izolare disciplinară pentru o infracțiune dată la 14 zile (și de preferință mai mică) și **desființarea izolării integral disciplinare pentru minori**. CPT formulează o serie de alte recomandări cu privire la diverse probleme suplimentare legate de închisoare, cum ar fi dezvoltarea unei proceduri specifice de admitere pentru **femeile deținute**, creșterea dreptului la vizită pentru deținuții condamnați și asigurarea faptului că deținuții preventivi au dreptul să primească vizite ca o chestiune de principiu, precum și pentru a permite apeluri telefonice mai frecvente pentru toți deținuții⁶⁶⁴.

În prezent, detenția persoanelor poate fi ușor calificată ca detenție contrară art.3 a Convenției și jurisprudenței europene. Constatările respective au fost tratate în repetate rânduri de Comitetul ONU împotriva torturii (2014, 2017), Comitetul European pentru Prevenirea Torturii (2015-2020), Avocatul Poporului (2002-2020) precum și Consiliul pentru Prevenirea Torturii (2017-2020).

La fel, reiterăm că în conținutul *Observațiilor finale privind cel de-al treilea raport periodic al Republicii Moldova*, adoptate în cadrul reuniunilor 1600 și 1602 din 27 și 28 noiembrie 2017 de către Comitetul împotriva torturii, se accentuează că „Republica Moldova trebuie să-și intensifice eforturile pentru a aduce condițiile din locurile de detenție la standardele internaționale, cum ar fi Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (*regulile Nelson Mandela*), inclusiv prin asigurarea condițiilor materiale și de igienă adecvate pentru deținuți, inclusiv iluminare naturală și artificială suficientă, sisteme de canalizare și instalații sanitare adecvate, inclusiv veceuri și dușuri, încălzirea celulelor, ventilare suficientă, calitatea și cantitatea adecvată a mâncării, așternuturi, paturi și obiecte de igienă personală, îngrijire medicală, activități în aer liber și vizite ale membrilor familiei”⁶⁶⁵.

Ombudsmanul reafirmă angajamentul Guvernului în asigurarea condițiilor demne în spațiile închise și îndeamnă executivul să decidă asupra unei evaluări globale a situației. Alocarea fragmentară și insuficientă a resurselor financiare în fiecare an poate să nu fie soluția optimă. Respectiv, este necesar de revizuit conceptul executării măsurilor privative de libertate, având în vedere austeritatea anuală a bugetului public.

Mecanismul compensatoriu pentru detenția în condiții inumane

La situația din 31 decembrie 2020 au fost înregistrate 5242 plângeri depuse în instanța de judecată pentru detenția în condiții proaste ca urmare a aplicării mecanismului preventiv și compensator. Din numărul total de plângeri au fost examinate de judecători – 4053 cereri. Astfel, instanțele de judecată au admis 1603 pretenții; alte 385 au fost admise parțial; 954 plângeri au fost respinse; 122 – încetate; 672 – declinate după competență.

⁶⁶⁴ RAPORT privind respectarea drepturilor și libertăților omului în republica Moldova în anul 2020. Avocatul Poporului. Chișinău, 2021, p. 184-186.

⁶⁶⁵ Pct.18 (c) din Observațiile finale privind al treilea raport periodic al Republicii Moldova, adoptate de Comitetul împotriva torturii la cea de-a 62-a sesiune (6 noiembrie – 6 decembrie, 2017);

Instituțiile penitenciare au depus recurs împotriva soluției pozitive pentru deținut adoptate de primele instanțe în număr de 1481 cereri. Din numărul respectiv - 813 au fost examinate, dintre care 358 au fost admise și 497 respinse. Per total, **doar 200 deținuți** au fost eliberați din detenție prin comasarea reducerii din pedeapsă cu liberarea condiționată (în 2019 – doar 53 deținuți eliberați). Iar, cuantumul despăgubirilor bănești arondate deținuților constituie peste 2124504 lei. Numărul mare de plângeri înregistrate pentru aplicarea recursului compensatoriu arată la valoarea acestuia pentru fiecare deținut. Însă, rata mică de soluții pozitive, sau rata mare de respingere a acțiunilor arată la rezerve din partea autorităților publice față de situația proastă din detenție.

În raportul său din 2019, Avocatul Poporului a reiterat anumite îngrijorări legale și practice cu privire la aplicarea remediei compensatorii. În 2020 acestea s-au adeverit. După câteva luni de la testarea recursului compensatoriu, societatea a fost tulburată de mai multe decizii judecătorești privind liberarea din detenție a unor personaje controversate. Mărul discordiei a fost deciziile instanțelor de judecată de a reduce la maxim termenele de pedeapsă prin efectul compensatoriu. Unii experți au apreciat deciziile judecătorilor exagerate, iar actorii politici au ținut să menționeze despre coruperea judecătorilor, etc⁶⁶⁶. Sub presiunea publică, Ministerul Justiției și Administrația Națională a Penitenciarelor au fost impuse să declare recurs împotriva hotărârii de eliberare a lui V. Filat, însă acestea au fost respinse.

Ulterior, membrii Comisiei parlamentare pentru securitate, după mai multe ședințe, au decis asupra necesității perfecționării cadrului legal. Aceștia au acceptat propunerea Ministerului Justiției și Administrației Naționale a Penitenciarelor de a suspenda aplicarea „mecanismul compensatoriu”⁶⁶⁷. La 12 februarie 2020 a fost aplicat moratoriu asupra aplicării recursului compensatoriu. Moratoriul a durat până în la 01 iunie 2020. Între timp, un grup de lucru format prin ordinul Ministerului Justiției a propus anumite modificări ale cadrului legal. Însă, acestea nu au ajuns pe masa Guvernului și nici a Parlamentului în perioada numită. Înainte de a fi aprobat moratoriul, ministrul justiției, Fadei Nagacevski a declarat că „...este o urgență. În prezent avem 6700 persoane private de libertate, iar peste 5000 au depus cereri de eliberare înainte de termen din cauza condițiilor precare de detenție. Deja au beneficiat de pedeapsa compensatoriu cca 1000 deținuți. Vreau să vă spun că ies în libertate niște persoane care într-adevăr reprezintă un pericol pentru securitatea statului, etc”⁶⁶⁸. Mesajul subiectiv al demnitarului, dar și intenția Guvernului de a recurge la suspendarea unei soluții împotriva detenției în condiții inumane a trezit diverse reacții publice. La rândul său, Ombudsmanul, printr-un comunicat public, a condamnat intenția Guvernului de a suspenda mecanismul compensatoriu. Potrivit Avocatului Poporului, decizia respectivă va avea un impact puternic asupra drepturilor omului, or persoanele private de libertate vor fi nevoite să suporte în continuare condiții degradante din cauză că Statul nu este capabil să le asigure condiții adecvate.

Ombudsmanul a amintit că la reuniunea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei din martie 2018, în contextul discuțiilor pe marginea executării hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la condițiile de detenție în Republica Moldova, s-a

⁶⁶⁶ <https://moldova.europalibera.org/a/inten%C8%9Bia-guvernului-de-a-pune-moratoriu-asupra-mecanismuluicompensatoriu---criticat%C4%83-de-exper%C8%9Bi/30434358.html>

⁶⁶⁷ <http://www.parlament.md/Actualitate/Comunicatedepresa/tabid/90/ContentId/5967/language/roRO/Default.aspx>

⁶⁶⁸ <https://newsmaker.md/ro/guvernul-a-instituit-moratoriu-asupra-instrumentul-care-permite-reducereapedepselor-condamnatilor-din-cauza-conditiilor-precare-de-detentie/>

menționat că adoptarea legislației care a instituit un nou remediu intern reprezintă o evoluție pozitivă. Comitetul a notat anterior că legea menționată părea să respecte principalele exigențe din jurisprudența Curții Europene și recomandările cu privire la măsurile preventive și compensatorii din cauza SHISANOV. Tot el, a adăugat că dreptul de a nu fi supus la tortură, tratamente inumane și degradante este un drept intangibil, **nefiind permis a i se aduce limitări nici măcar în circumstanțe care pot pune în pericol suveranitatea națională**, aspect care îl diferențiază de majoritatea drepturilor protejate de Convenție. Cu referire la declarația Ministrului Justiției, Fadei Nagacevschi precum că „*din detenție sunt eliberați criminali, recidiviști*” constituie un fals și induce în eroare opinia publică dat fiind că printre deținuții care cad sub incidența mecanismului compensatoriu sunt și persoane care au săvârșit infracțiuni mai puțin grave, cum ar fi cele economice, implicarea în accidente rutiere. În continuare, Ombudsmanul și-a exprimat nedumerirea în legătură cu faptul că OAP, în calitate de instituție națională pentru drepturile omului, nu a fost consultat într-o problemă de o asemenea importanță, dar și pentru că subiectul în cauză nu s-a discutat în cadrul grupului de lucru pentru elaborarea Regulamentului cu privire la evaluarea condițiilor de detenție, creat de Ministerul Justiției⁶⁶⁹.

Tot atunci, Avocatul Poporului a solicitat Parlamentului Republicii Moldova să nu susțină inițiativa Guvernului cu privire la suspendarea aplicării reducerii pedepsei condamnatului deținut în condiții precare de detenție, conform prevederilor art. 385 alin. (5), art. 473² – 473⁴ din CPP al R. Moldova. Pe parcurs au existat un șir de opinii pro și împotriva acestui recurs compensatoriu⁶⁷⁰. În fine, legislativul a aprobat moratoriul pentru un termen de 2 luni, fiind valabil până la finele lunii mai 2020. Ulterior, Ministerul Justiției a elaborat un proiect de modificare a mecanismului compensatoriu, care, în perioada de raportate nu a fost aprobat⁶⁷¹.

Condițiile inumane de detenție

Asigurarea unor condiții minime de detenție în instituțiile penitenciare rămâne o problemă majoră. Actualmente, statul nu-și poate onora obligația de a asigura spații de detenție demne și sigure.

În cauza *Șișanov c. Moldovei* (cererea nr.11353/16), Curtea, sub aspectul articolului 46 din Convenție a concluzionat că autoritățile naționale trebuie să pună în aplicare, fără întârziere, un remediu sau un set de remedii, cu efect preventiv și compensatoriu și să garanteze despăgubiri pentru încălcarea prevederilor art.3 CtEDO. Astfel, în 2017 prin Legea 163/2017 au fost aprobate așa-numitul „mecanism compensatoriu” pentru preveniții sau condamnații care au reclamat condiții rele de detenție. Acest mecanism urmează să intre în vigoare de la 1 ianuarie 2019. Legiuitorul a concis că astfel victimele alegațiilor de tratament inuman și degradant vor putea beneficia de un recurs compensatoriu național atât prin recompensă bănească, cât și prin reducerea perioadei de detenție. Totuși un calcul estimativ al valorii compensatorii pentru fiecare zi de detenție, recunoscute ca inumane pentru cca 7000 de deținuți ar constitui o povară excesivă asupra bugetului public, dar și o inechitate față de alte categorii vulnerabile de persoane (*spre ex: pentru zi de detenție estimativ unui deținut ar reveni 100 lei* 30 zile = 3000 lei/ lună*).

⁶⁶⁹ RAPORT privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2020. Avocatul Poporului, 2021, p. 192-195.

⁶⁷⁰ <https://www.zdg.md/stiri/stiri-justitie/statul-nu-mai-vrea-sa-ii-plateasca-cu-libertate-pe-detinuti-ce-spunexpertii-despre-decizia-guvernului-de-a-supenda-mecanismul-compensatoriu/>

⁶⁷¹ https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/proiectul_371_0.pdf .

Soluția în speță aparține instanțelor de judecată naționale. Sarcina de a asigura lipsa încălcării condițiilor de detenție revine administrației instituției penitenciare. În calitate de suport probatoriu alternativ al rețelor tratamente pot fi utilizate Rapoartele Avocatului Poporului cu privire la situația în locurile de detenție. Respectiv, Avocatul Poporului a înregistrat o tendință din partea condamnaților și apărătorilor acestora de valorificare a Rapoartelor de vizită și de solicitare în prezentarea concluziilor în instanțele naționale în calitate de intervenient accesoriu. În trei asemenea cauze reclamanții au obținut câștig de cauză

La 29 decembrie 2017 prin Ordinul Ministrului Justiției nr.1159 a fost aprobat numărul maxim de persoane admis pentru deținere în penitenciare. Astfel, potrivit ultimei evaluări a capacității de cazare a sistemului penitenciar a fost stabilit că, în condiția respectării normelor CPT care prevăd că unui deținut trebuie să-i revină o suprafață de cel puțin de 4m² de spațiu în încăperile de detenție, în instituțiile penitenciare pot fi plasate **6735 de persoane**, față de 7635 de persoane deținute la momentul evaluării (31 decembrie 2017). **Respectiv, asistăm la suprapopulare de 900 persoane.**

În ultimii trei ani rata populației penitenciare este în ușoară scădere, pornind de la cifra de 6990 deținuți în 2018 la 6429 în 2020. **Totuși, problema supraaglomerării se menține, inclusiv din cauza faptului că unele instituții penitenciare nu pot asigura fizic plafonul de detenție minim, stabilit de normele CPT.**

În același timp, politicile statului sunt focusate mai mult pentru a menține populația penitenciară, decât în cea de depopulare sau reducere a plasării în detenție.⁶⁷²

Acte de rele tratamente, alte abuzuri în detenție

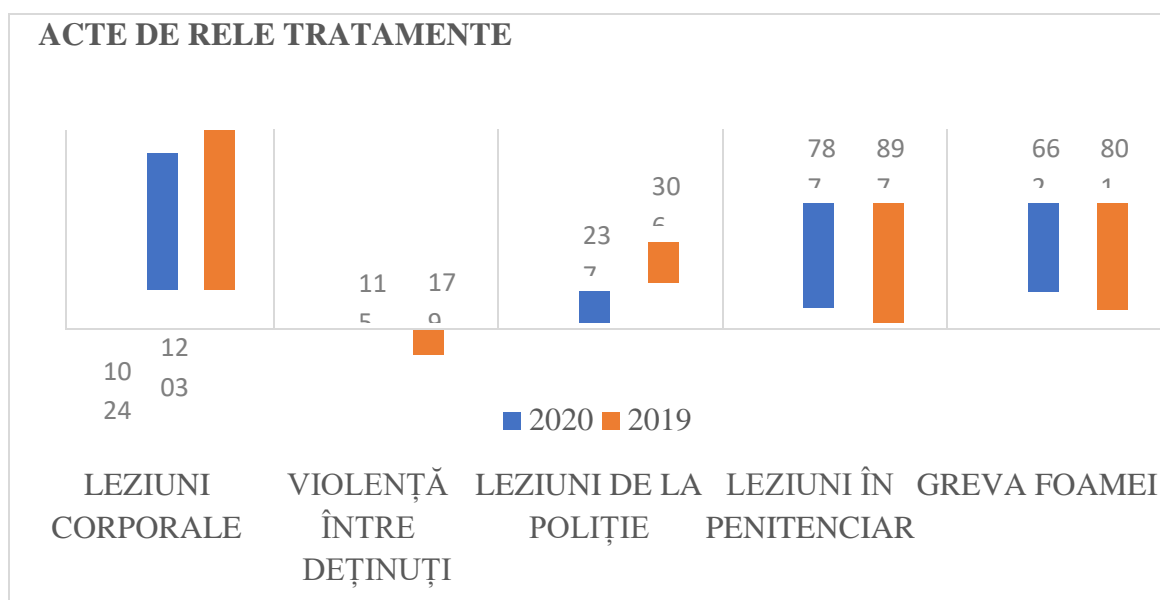
În perioada de referință au fost înregistrate: (a) 1024 de cazuri de leziuni corporale în mediul deținuților (2019-1203) ce constituie o descreștere cu 14,87%; (b) 115 cazuri calificate ca altercații dintre deținuți (2019-179), indicator în descreștere cu 35,75%; (c) 237 de cazuri de leziuni la persoanele reținute/ aduse din izolatoarele inspectoratelor de poliție (2019-306) indicator în descreștere cu 22,54%; (d) 787 de cazuri de leziuni depistate la condamnați pe teritoriul penitenciarului (2019-897) și (e) 662 de cazuri de declarare a grevei foamei ca formă de protest (2019-801 cazuri) indicator în descreștere cu 17,35%⁶⁷³:

---

⁶⁷² RAPORT privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2020. Avocatul Poporului. Chișinău, 2021, p. 187.

⁶⁷³ RAPORT privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova. Avocatul Poporului. Chișinău, 2021, p. 196.

Cele mai frecvente cazuri fiind înregistrate în Penitenciarele nr. 6 Soroca (100 cazuri), nr.11-Bălți (58 cazuri), nr.13-Chișinău (87 cazuri) și nr.17-Rezina (73 cazuri). Faptul că cele mai multe cazuri au fost înregistrate anume în aceste instituții, se datorează statutului de izolator de urmărire penală pe care îl dețin, respectiv condițiilor și regimului de detenție susține ANP⁶⁷⁴.

De regulă, circumstanțele apariției leziunilor corporale în penitenciare rămân a fi *cădere de la nivelul II al patului; alunecări pe podea; loviri întâmplătoare în celule; urmare a jocului de fotbal etc.* Majoritatea deținuților refuză să declare circumstanțele reale ale actelor de violență, inclusiv de teama persecuțiilor. Lipsa plângerii pe acte de violență reprezintă temei de a nu iniția vreo anchetă în acest sens. Se pare că deținuții conștientizează că nu vor beneficia de vreo protecție efectivă în interiorul instituțiilor penitenciare în cazul în care vor depune plângeri pe acțiuni de abuz, ceea ce este extrem de grav. Din sintezele operative recepționate de Oficiul Avocatului Poporului, au fost observate situații de *reglări de conturi* din partea unor grupuri de deținuți cu autoritate asupra altor deținuți. În cele mai dese cazuri, victime ale acțiunilor de răfuială fizică/psihică fac parte din grupurile deținuților vulnerabili. Din păcate, aceștia sunt supuși actelor de umilință atât din partea deținuților cu autoritate, cât și a angajaților⁶⁷⁵.

În ceea ce privește anul 2021 constatăm leziuni corporale: 1153 de cazuri depistate în mediul deținuților (2020-1024) ceea ce constituie o creștere cu 11,18%: 270 de cazuri depistate la sosirea din izolatoarele inspectoratelor de poliție (2020-237) indicator în creștere cu 12,22%, și respectiv, 883 de cazuri depistate la condamnați în instituțiile penitenciare (2020-787)⁶⁷⁶.

Din numărul total de leziuni corporale, 144 au fost stabilite ca urmare a altercațiilor dintre deținuți.

⁶⁷⁴ RAPORT privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova. Avocatul Poporului. Chișinău, 2021, p. 197.

<http://anp.gov.md/rapoarte-de-bilant>

⁶⁷⁵ RAPORTUL NAȚIONAL în contextul celui de-al treilea ciclu de Evaluare Periodică Universală a respectării drepturilor omului. Martie 2021. Chișinău, 2021, p.18.

⁶⁷⁶ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.-3.2022.

- aplicarea forței fizice: 475 de cazuri (2020-377) și 389 de cazuri de aplicare a mijloacelor speciale asupra deținuților (2020-296), astfel fiind atestată o creștere cu 20,63% la capitolul aplicarea forței fizice, iar la aplicarea mijloacelor speciale o creștere cu 23,90% comparativ cu perioada anului precedent. Cele mai frecvente cazuri s-au produs în penitenciarele: nr. 11-Bălți (66/70 de cazuri), nr. 13-Chișinău (58/30 de cazuri), nr. 5-Cahul (51/42 de cazuri), nr. 2-Lipcani (45/45 de cazuri), nr. 6-Soroca (40/33 de cazuri), nr. 17-Rezina (33/25 de cazuri), nr. 12-Bender (25/29 cazuri) și nr. 18 – Brănești (31/16 cazuri). Toate aceste situații au fost documentate corespunzător, cu întocmirea actelor necesare de constatare a faptelor.

- atac asupra angajaților: 22 de cazuri fiind stabilite ca tentativă de atac (2020-20 de cazuri de atac), în penitenciarele nr. 1 – Taraclia, nr. 2 – Lipcani, nr. 3 – Leova, nr. 5 – Cahul, nr. 6-Soroca, nr. 7 – Rusca, nr. 9 – Pruncul, nr. 11–Bălți, nr. 12-Bender, nr. 13-Chișinău, nr. 15 – Cricova, nr. 17-Rezina și nr.18–Brănești. Pe toate cazurile au fost întocmite materialele corespunzătoare, conform art. 273 CPP și remise către procuratură, în rezultatul cărora au fost intentate dosare penale.

- greva foamei: 711 cazuri de declarare a grevei foamei (2020-662 cazuri), indicator în creștere cu 6,89%, cele mai frecvente cazuri fiind înregistrate în penitenciarele nr. 3-Leova (67 de cazuri), nr. 6 –Soroca (77 de cazuri), nr. 11-Bălți (77 de cazuri), nr. 13–Chișinău (70 de cazuri) și nr. 17-Rezina (63 de cazuri). Faptul că cele mai multe cazuri au fost înregistrate anume în aceste instituții, se datorează statutului de izolator de urmărire penală pe care îl dețin, respectiv condițiilor și regimului de detenție.

- automutilări: 839 de cazuri (2020-743 de cazuri), în creștere cu 11,44%, cele mai frecvente cazuri au fost înregistrate în penitenciarele nr. 3-Leova (70 de cazuri), nr. 5 – Cahul (69 de cazuri), nr. 6-Soroca (108 cazuri), nr. 13–Chișinău (168 de cazuri) și nr. 17 – Rezina (107 de cazuri).

Numărul condamnaților în privința cărora au fost aplicate măsuri de asigurare a securității personale, conform art. 206 Cod de executare, constituie 719 deținuți, comparative cu 619 deținuți înregistrați în anul precedent, cu 13,90% mai mult⁶⁷⁷.

Observăm o ușoară scădere a numărului de reținuți aduși în izolatoarele de urmărire penală de către angajații poliției de la 306 cazuri în 2019 la 237 cazuri în 2020. Potrivit solicitării Avocatului Poporului, instituțiile penitenciare înregistrează separat deținuții noisosiți cu leziuni, aduși de poliție. Majoritatea reținuților cu leziuni primite înainte de reținere sau în timpul reținerii au fost aduși din izolatorul de detenție provizorie al Direcției de poliție Chișinău la penitenciarul nr.13.

Regulile CPT susțin că obligația de a fi răspunzător de deținuți, revine personalului penitenciarului. Această sarcină înglobează responsabilitatea de a-i proteja împotriva altor deținuți care le-ar putea aduce prejudicii. De fapt, incidentele violente între deținuți sunt frecvente în toate sistemele penitenciarelor. Ele implică varii fenomene, de la forme subtile de hărțuire până la intimidări fățișe și agresiuni fizice grave. O strategie eficientă împotriva actelor de violență între deținuți cere ca personalul penitenciarelor să fie în măsură, inclusiv în termeni de efectiv, să-și exercite în mod convenabil autoritatea și funcția de supraveghere. Personalul penitenciarului trebuie să acorde atenție semnelor de agitație și să fie totodată

---

⁶⁷⁷ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.-3.2022.

hotărât și format într-o manieră adecvată pentru a interveni la necesitate. Existența unor relații pozitive între personal și deținuți, bazate pe respectarea normelor de securitate ale detenției și pe responsabilitate în raport cu deținuții constituie un factor crucial în acest context.

Uzul de forță și mijloace asupra deținuților

Instituțiile penitenciare au recurs la aplicarea forței fizice pentru nesupunere în 377 cazuri (2019-351) și 296 cazuri de aplicare a mijloacelor speciale asupra deținuților (2019-300). Astfel, se atestă o creștere cu 6,89% la capitolul aplicarea forței fizice, iar la aplicarea mijloacelor speciale o scădere cu 1,33% comparativ cu perioada analogică a anului precedent.

Cele mai frecvente cazuri s-au produs în Penitenciarele: nr.11-Bălți (71/75 cazuri); nr.13 Chișinău (45/34 cazuri); nr.17-Rezina (57/31 cazuri); nr.12-Bender (18/18 cazuri) și nr.18 – Brănești (18/19). Toate cazurile au fost documentate corespunzător, cu întocmirea actelor necesare de constatare a faptului. Aici nu se includ cazurile de abuz verbal.

În același timp, Administrația Națională a Penitenciarelor a înregistrat doar 5 plângeri cu privire la abuzul aplicării mijloacelor speciale, 59 plângeri privind supunerea la acte de tortură; 128 plângeri privind supunerea la pedepse inumane și degradante; 60 cereri privind asigurarea securității personale; 58 plângeri legate de subcultura criminală; 134 cereri de transfer pe motiv de securitate; 35 plângeri privind existența pericolului asupra vieții, etc.

Amintim că legalitatea aplicării forței fizice și a mijloacelor speciale ține de competența organelor de drept⁶⁷⁸.

Arma de foc a fost utilizată cel puțin în 2 cazuri la Penitenciarul nr.9 și nr.13. În Instituția Penitenciară nr.9 a fost utilizată pentru prevenirea evadării unui deținut (foc de avertizare), iar în Penitenciarul nr.13 - din neatenție. În ambele cazuri nici un deținut / angajat nu au avut de suferit. Aplicarea „gazului lacrimogen” de marcă Teren4M, în calitate de mijloc special, a fost utilizat în câteva instituții penitenciare (nr.4, nr.17, nr.12 și nr.13) pentru *calmarea* deținuților. În opinia Ombudsmanului, uzul de gaze lacrimogene a fost utilizat contrar prevederilor legale stabilite de Legea 218/2012 privind modul de aplicare a forței fizice, a mijloacelor speciale și a armei de foc.

Avocatul Poporului este de opinia că Ghidul de intervenție urmează a fi completat/ reajustat cu descrierea calră a acțiunilor de aplicare/condițiilor de aplicare a forței și mijloacelor speciale în spațiile închise. Aceste mecanisme trebuie să fie aplicate uniform de către toți angajații, iar deținuții urmează să fie informați despre consecințele nesupunerii. Reglementarea separată a procedurilor privind uzul de cătușe, forța fizică și gaze lacrimogene față de deținuți este una primordială în contextul prevenirii actelor de abuz.

Autovătămări critice din partea deținuților

În 2020 numărul cazurilor de automutilare este în creștere cu 27,86% comparativ cu anul 2019. Administrația Națională a Penitenciarelor a înregistrat 743 cazuri de automutilări. În 2019 au fost înregistrate 536 cazuri. Cele mai frecvente cazuri au fost înregistrate în Penitenciarele nr.5 Cahul (58 cazuri), nr.11 Bălți (57 cazuri), nr.12 – Bender (66 cazuri),

---

⁶⁷⁸ RAPORT privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova. Avocatul Poporului. Chișinău, 2021, p. 199.

nr.13-Chișinău (128 cazuri), nr. 17 – Rezina (99 cazuri) și nr.18-Brănești (44 cazuri) cum ar fi: *introducerea unui cuțit de bucătărie în regiunea abdomenului; inginerare de medicamente; suturarea ambilor ochi și cavității bucale; înghițirea de corpuri străine; introducerea în corp a obiectelor metalice ascuțite (cui); suturarea cavității bucale; plăgi cu lezarea venei cubitale; plagă în regiunea abdomenului; înghițirea corpurilor metalice; introducerea corpului metalic în picior; corp metalic în regiunea fosei cubiene; înghițirea lamelor de la aparatul de ras; plagă în regiunea gâtului; înghițirea de furculițe (16 ori); autoincendiere; amputarea falangei degetelor; injectarea salivei în picior; etc.* Motivele pentru care deținuții au recurs la actele respective sunt: dezacordul cu hotărârile instanțelor de judecată; acțiunile/ inacțiunile administrației locului de detenție; nivelul scăzut al asistenței medicale; neacceptarea transferului în altă instituție penitenciară; dezacordul cu condițiile de detenție; restituirea obiectelor ridicate din celulă; dezacordul cu calitatea hranei etc.⁶⁷⁹.

Cazurile raportate în sintezele operative către Oficiul Avocatului Poporului arată că deținuții recurg destul de des la acte de autovătămare, pentru a reuși o comunicare cu administrația închisorii, fie pentru a contesta anumite inacțiuni sau acțiuni ale acesteia. Se creează impresia că există probleme grave de comunicare dintre administrație și deținuți. Or, angajații refuză/ ignoră problema expusă de deținuți, or ultimii exagerează de uzul de drepturi. În consecință, angajații nevizați în reclamațiile deținuților recurg la aplicarea mijloacelor speciale sau fizice pentru „calmarea” deținuților. Drept rezultat, problema deținutului nu este soluționată, ci tergiversată, până la următorul act de autovătămare, pe de altă parte, este necesară implicarea proactivă a personalului specializat în situațiile descrise (educători, psihologi, medici, etc).

La finele anului 2020 Administrația Națională a Penitenciarelor a elaborat *Instrucțiunea privind procedura de calcul a termenului de pedeapsă în cazul condamnatului care și-a provocat singur boala și urmează un tratament spitalicesc.* Instrucțiunea presupunea o reacție a sistemului penitenciar de a regulariza/ stopa sau preveni numărul mare de cazuri de autovătămări, inclusiv prin responsabilizarea deținuților. Ombudsmanul a susținut că persoana aflată în detenție care se automutilează în semn de protest nu poate fi sancționată. Respectiv, ordinul elaborat ar fi contrar garanțiilor prevăzute de art.2 și 3 din CoEDO.

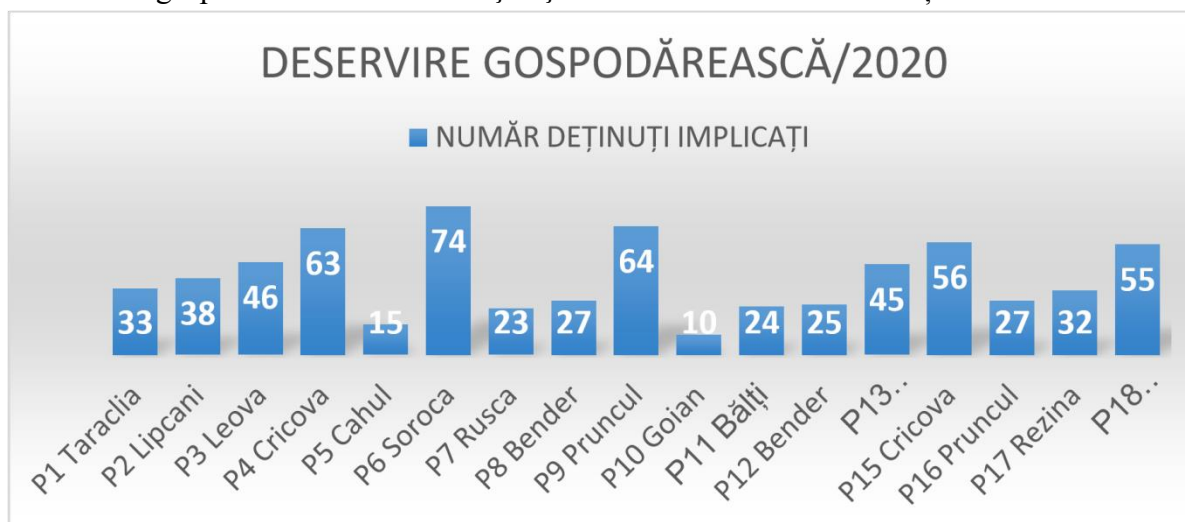
Avocatul Poporului amintește despre faptul că deținuții care se automutilează în semn de protest nu pot fi sancționați disciplinar. Ține de sarcina Administrației Naționale a Penitenciarelor să ofere tratamentul specializat, să depună eforturi de prevenire, consiliere, reeducare, resocializare, etc., pentru a descuraja actele de autoagresiune și nicidecum a „repedepsi” persoana pentru suplimentarea termenului de detenție, fie afectarea acestuia înainte de „liberarea condiționată” sau altă formă de liberare. La fel, este extrem de important ca în fiecare penitenciar să fie implementată o strategie complexă de îngrijire a sănătății mintale. În același timp, angajații penitenciarelor trebuie să fie instruiți în domeniul evaluării riscului de dezvoltare al unui comportament de autovătămare⁶⁸⁰.

⁶⁷⁹ RAPORT privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova. Avocatul Poporului. Chișinău, 2021, p. 199.

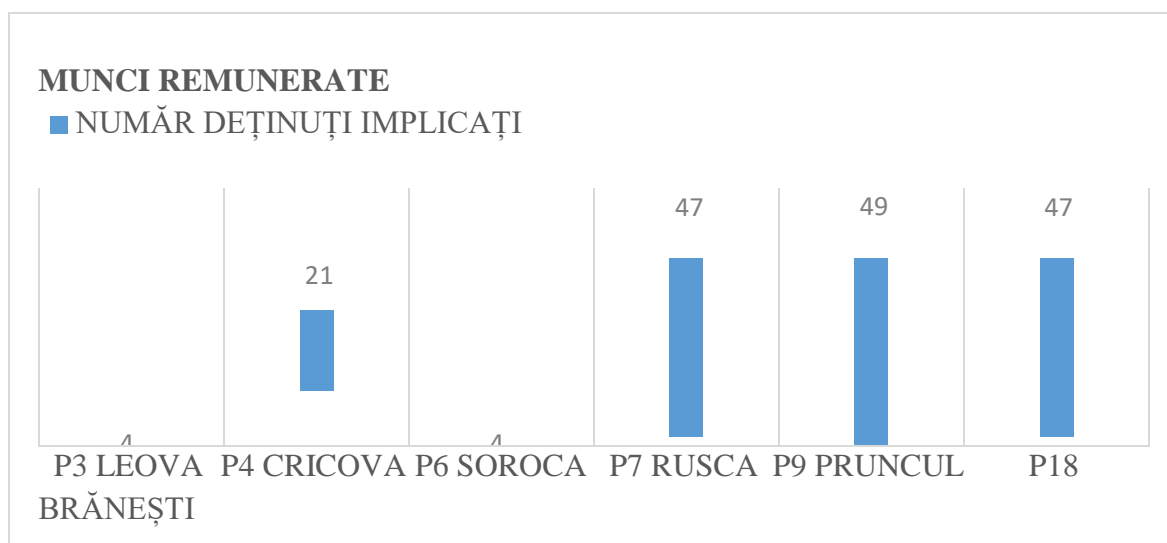
⁶⁸⁰ RAPORT privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2020. Avocatul Poporului. Chișinău, 2021, p. 200

Munca deținuților

În cadrul instituțiilor penitenciare sunt deținuți aproximativ 5254 de condamnați apti de muncă. Prin urmare, reieșind din datele evidenței contabile, în procesul de prestare de munci remunerate au fost plasați 859 de deținuți. Din numărul total de persoane deținute (6457) au contraindicații medicale de a fi antrenați la munci doar 61 de condamnați (cca 1%). La moment în instituțiile penitenciare sunt încadrați la munci remunerate **168** deținuți, iar la deservire gospodărească - **657** de deținuți sau cca **12%** din condamnați muncesc:

Doar în 6 instituții penitenciare (din 17 instituții) deținuții sunt implicați în munci remunerate, unde rata femeilor deținute prevalează rata bărbaților: -

Potrivit Administrației Naționale a Penitenciarelor, nu toate instituțiile penitenciare dispun de posibilitatea amenajării locurilor de muncă, suficiente pentru antrenarea la muncă a tuturor deținuților. Iar, în afara penitenciarelor, Administrația Națională a Penitenciarelor se confruntă cu lipsa de personal de pază și supraveghere. Aici se adaugă lipsa intenției agenților economici de a contracta forța de muncă din rândul deținuților, precum și lipsa infrastructurii penitenciare.

Asistența medicală a deținuților

Asistența medicală în detenție constituie o provocare. Instituirea unei unități de dirijare a serviciilor de sănătate prestate persoanelor deținute este scopul primordial și unul din

elementele- cheie ale **Strategiei de dezvoltare a sistemului penitenciar pentru anii 2016-2020** .

În prezent (2021) , este în proces de definitivare un model optimal care va opta pentru crearea unei subdiviziuni subordonate Ministerului Justiției. În vederea eficientizării procedurile de evaluare și acreditare, în bugetul de stat pentru anul 2019 au fost alocate 1,5 mln. MDL destinate reparării secțiilor medicale din instituțiile penitenciare.

Subsidiar, în anul 2019 a debutat procesul de acreditare a serviciilor medicale din cadrul sistemului administrației penitenciare⁶⁸¹

Alimentația deținuților

Alimentația deținuților are loc conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr.609/2006 privind normele minime de alimentare zilnică și obiecte de toaletă și menaj ale deținuților.

Examinând raportul de bilanț al Administrației Naționale a Penitenciarelor pentru primul semestru al 2020, constatăm că cca 5,8% din bugetul sistemului penitenciar au fost alocate procurării produselor alimentare. Menționăm că din suma planificată de 44394,5 mln lei/an au fost cheltuiți doar 10287,5 mln lei pentru procurările produselor alimentare sau peste 34 mln lei nu au fost utilizați. Un calcul matematic arată că pentru 6500 deținuți în prima jumătate a anului, au fost planificate procurarea de produse alimentare în sumă de 6830 lei/ an sau 570 lei/ lună, fie cca **18 lei/zi**. În 2016, 2017 suma respectivă era de 16 lei, respectiv 17 lei/ zi⁶⁸².

Ulterior, analizând raportul anual de bilanț al Administrației Naționale a Penitenciarelor, constatăm că bugetul planificat pentru procurarea produselor alimentare în 2020 era de 6,9%, adică cu 1,1% mai mult decât cel raportat pentru semestrul II, 2020. Respectiv, suma alocată s-a diminuat de la 44394,5 mln lei/an la 39637,7 mln lei/an (- 475 mii lei). Efectiv, au fost cheltuiți 36390,2 mln lei pentru alimentația deținuților⁶⁸³.

Concluzii: chiar dacă în ultimii ani s-au întreprins o serie de acțiuni orientate spre sopping nivelului de respectare a drepturilor omului în sistemul penitenciar din Republica Moldova, rămân în vigoare concluziile elaborate de către sociologul autohton Petru Negură⁶⁸⁴:

sistemul penitenciar din funcționează ca un „tomberon social” pentru o serie de categorii de persoane vulnerabile, victime ale unui proces complex de marginalizare și excludere. Mai mult de cât atât, acest sistem perpetuează mecanismul de excludere și vulnerabilizare prin faptul că nu acordă condiții reale de abilitare și reabilitare, ci dimpotrivă, desocializează și marginalizează, atât pe durata detenției, cât și după liberare, fără să contribuie la formarea deprinderilor de viață și a abilităților profesionale. Lipsit de abilități sociale, aptitudini de muncă, de resurse materiale suficiente, de un nivel de educație suficient și de suport social, deprins să supraviețuiască în situație de detenție și mai puțin să se adapteze pe cont propriu în societate și în câmpul muncii în condiții de libertate, în condițiile unei piețe a muncii care îi exclude sau îi condamnă la o ocupație de subzistență, calea cea mai sigură și mai scurtă pentru persoana proaspăt liberată este înapoi în închisoare. Rata de recidivă foarte înaltă (șase din zece deținuți ajung înapoi în închisoare în primii ani după eliberare) confirmă acest lucru. De altfel, 23% dintre toți

⁶⁸¹

⁶⁸² <http://anp.gov.md/rapoarte-de-bilant>

⁶⁸³ RAPORT privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2020. Avocatul Poporului. Chișinău, 2021, p. 201-203.

⁶⁸⁴ Penitenciarele din Republica Moldova: un sistem de penalizare a sărăcilor (II)//revista de filosofie, sociologie și științe politice, 2019, nr.1.

beneficiarii Centrului pentru persoane fără adăpost din Chișinău sunt foști deținuți. Alți foști deținuți ajung direct în stradă. Excluși, discriminați, marginalizați în societate și în piața muncii, mulți dintre aceștia își aduc aminte cu seninătate, dacă nu cu nostalgie, de viața lor în închisoare. În mod ironic, închisoarea devine în Republica Moldova, ca și în SUA și în alte țări cu o populație carcerală în creștere, un sistem de substituție pentru instituțiile de protecție socială tot mai neputincioase, în condițiile tranziției spre un sistem neoliberal în care piața dictează tot mai mult principiile de redistribuire a bunăstării sociale.

2.3 Rolul asistentului social, al psihologului și consilierului de probațiune în resocializarea deținuților în cadrul instituțiilor penitenciare

Nivelul de dezvoltare a societății poate fi determinat în funcție de locul care îl ocupă asistența socială în cadrul acesteia și de statutul asistentului social. În sistemele sociale dezvoltate politicienii și funcționarii apelează la ajutorul asistentului social de fiecare dată când se confruntă cu o problemă care nu poate fi soluționată prin metode politice sau administrative, dar care se va lăsa influențată de tehnicile de intervenție ale asistenței sociale. Reieșind din acest criteriu, putem spune că astăzi asistența socială în instituțiile penitenciare din Republica Moldova se află doar la etapa incipientă de dezvoltare⁶⁸⁵.

În Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților (precum și în Regulile europene pentru penitenciare) sunt determinate regulile de lucru, inclusiv la acordarea asistenței sociale deținuților. Ele se bazează pe principiile respectării demnității umane, a unui tratament echitabil al deținuților, asigurării respectului de sine, inspectării cu regularitate a acestora, ocrotirii drepturilor condamnaților și respectării standardelor internaționale. În acest document internațional se menționează că în tratamentul deținuților nu trebuie să se pună accentul pe excluderea lor din societate, ci, dimpotrivă, pe faptul că ei continuă să facă parte din ea. În acest scop, trebuie să se recurgă, în măsura posibilului, la cooperarea organismelor comunității pentru a ajuta personalul locului de deținere în sarcina sa de reclasare a deținuților. Astfel, problema extinderii drepturilor la asistență socială față de condamnații la privațiune de libertate avea un caracter global, iar soluționarea ei dicta necesitatea eforturilor comune atât la nivelul comunității internaționale, cât și la nivelul fiecărui stat în parte. Istoria dezvoltării civilizației a condus nu doar la înțelegerea temeinică a tuturor drepturilor cetățenilor, dar și la necesitatea fixării lor în textul documentelor de bază ale celor mai de autoritate organizații internaționale și statale⁶⁸⁶

În pct.1 și 2 ale art.49 al Ansamblului de reguli minime ale ONU pentru tratamentul deținuților se enumeră statele de personal pentru instituțiile penitenciare. Articolul 61 al aceluiași Regulii specifică funcțiile asistentului social în fiecare instituție penitenciară:

- menținerea sau ameliorarea relațiilor deținutului cu familia;
- menținerea sau ameliorarea relațiilor cu autoritățile sociale care îi pot fi folositoare;
- salvagardarea, în măsura compatibilă cu legea și pedeapsa de executat, a drepturilor referitoare la interesele civile;
- apărarea drepturilor sociale și a altor drepturi ale deținuților.

O cerință obligatorie a comunității internaționale față de asistența socială este organizarea efectivă a procesului de resocializare, și anume: acordarea ajutorului în organizarea măsurilor culturale și instructive, consultarea deținuților în problemele juridice, acordarea ajutorului în

⁶⁸⁵ MORARU, Victor, RUSU, Oleg. Direcțiile de activitate a asistentului social în instituțiile penitenciare//Revista națională de Drept, nr.4, 2009, https://uspee.md/wp-content/uploads/2016/08/RND_nr_4.pdf

⁶⁸⁶ MORARU, Victor, RUSU, Oleg. Direcțiile de activitate a asistentului social în instituțiile penitenciare//Revista națională de Drept, nr.4, 2009, https://uspee.md/wp-content/uploads/2016/08/RND_nr_4.pdf.

căutarea unui loc de muncă și de trai după liberare, explicarea unor întrebări ce țin de religie etc. Astfel, Ansamblul de reguli minime ale ONU pentru tratamentul deținuților prevede că „trebuie să se țină seama, chiar de la începutul condamnării, de viitorul deținuților după punerea acestuia în libertate”.

Codul de executare al Republicii Moldova din 2004 prevede o normă despre corelația dintre dreptul execuțional penal național și normele internaționale. Astfel, art.162 alin.(3) CE prevede că legislația execuțional-penală se aplică în conformitate cu Constituția Republicii Moldova și cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte. În cazul în care există neconcordanțe între reglementările tratatelor internaționale în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și prevederile acestui Cod, prioritate au reglementările tratatelor internaționale. Legislația execuțional-penală a Republicii Moldova are drept scopuri protecția drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanei, precum și acordarea de ajutor condamnaților la adaptarea lor socială. Sunt stabilite, prin lege, drepturile fundamentale ale condamnatului, este stabilită participarea asociațiilor obștești, partidelor politice, organizațiilor necomerciale, reprezentanților mass-media ca modalitate de resocializare a deținuților⁶⁸⁷ etc.

Concepția reformării sistemului penitenciar pe anii 2004-2020 prevede că „procesul constituirii unui stat democratic și de drept impune reformarea radicală a politicii lui în domeniul punerii în executare a pedepselor de drept penal, precum și soluționarea mai multor chestiuni ce țin de combaterea elementelor criminale și învingerea dificultăților din sfera socială. Astfel, printre scopurile reformării sistemului penitenciar se numără crearea condițiilor decente de detenție întru respectarea normelor internaționale, precum și reformarea procesului de educare a condamnaților și resocializarea lor⁶⁸⁸. Constatăm că asistența socială și ajutorul social, ca componente ale asigurării sociale în Republica Moldova, urmând prevederile internaționale, sunt fixate prin lege ca un compartiment al politicii sociale.

Asistența socială acordată în penitenciar este importantă prin faptul că ea poartă un caracter universal, fapt care permite examinarea corectă a problemei fiecărui beneficiar și găsirea soluției optime de depășire a ei, ceea ce nu poate s-o facă nici psihologia, care examinează doar aspectele psihologice, nici dreptul, care examinează doar latura juridică a problemei. Asistența socială permite de a vedea întreg spectrul de condiții necesare pentru a ajuta clientul.

În exercitarea funcțiilor sale, alături de principiile fundamentale ale profesiei (justiția socială, confidențialitatea, toleranța, integritatea persoanei), asistentul social, ocupat cu munca în cadrul instituțiilor penitenciare, se va conduce de unele principii specifice, și anume:

- **principiul umanismului**, potrivit căruia orice deținut are posibilitatea să trăiască conform normelor sociale. Acest principiu fundamentează procesul de învățare a experiențelor prosociale de către individ, sistemul de relații sociale, formele social-pozitive de comportament necesare pentru un trai decent în cadrul societății, el implică recunoașterea valorilor personale și respectarea propriei demnități. Acest principiu este un instrument de bază în realizarea activității asistentului social;

- **principiul legalității**, care prevede respectarea drepturilor și a obligațiilor deținuților, determinate de condițiile de detenție. De cele mai multe ori, aplicarea acestui principiu în

⁶⁸⁷ Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.583 din 26.05.2007, Secțiunea 34 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.91-94/676.

⁶⁸⁸ Concepția reformării sistemului penitenciar și Planul de măsuri pe anii 2004-2020 pentru realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar, aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1624 din 31.12.2003, cap. I, II // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr.13.

activitatea cu deținuții poartă un caracter declarativ, sarcina asistentului social fiind asigurarea aplicării lui efective.

În practica de lucru a asistentului social din penitenciar s-au evidențiat câteva funcții de bază, cum ar fi: **1) suportul juridic.** Asistentul social va urmări:

- respectarea în penitenciar a drepturilor deținutului;
- restabilirea relațiilor deținutului cu familia și rudele;
- procesul de asigurare materială a deținutului;
- asistarea la rezolvarea problemelor financiare;
- perfectarea actelor de identitate; - asigurarea cu pensii pentru atingerea limitei de vârstă, a pensiilor de invaliditate;
- organizarea procesului de instruire școlară și profesională;
- organizarea programelor de alfabetizare;
- planificarea procesului de reeducare și reintegrare a deținutului, elaborarea strategiei de lucru; - implicarea deținutului în muncă (după posibilitate);
- implementarea programelor socioeducative.

Toate aceste funcții se vor executa în conformitate cu legislația în vigoare;

2) asistența psihosocială. Orice problemă de ordin social comportă suferințe psihologice. Asistentul social trebuie să posede cunoștințe și abilități în vederea desfășurării consilierii psihologice individuale și de grup, precum și a programelor de intervenție, astfel încât să mențină sănătatea psihică a deținutului și să susțină relațiile sociale pozitive ale acestuia, ceea ce va permite persoanelor private de libertate să fie responsabile de propriile acțiuni, să-și analizeze adecvat comportamentul, gândurile și emoțiile, să-și construiască și să urmeze un sistem de valori etc.;

3) pregătirea deținutului pentru liberare. Această funcție este estimată ca fiind una de bază, deoarece de modul de organizare a ei va depinde succesul reintegrării în societate a persoanelor ce se liberează din locurile de detenție. Trebuie să menționăm că procesul de reintegrare urmează a fi organizat din prima zi de detenție și realizat cu o intensitate mai mare în ultimele luni ale termenului de ispășire a pedepsei. Doar în astfel de condiții va putea fi asigurată eficiența acestui proces. La această etapă finală, asistentul social se va preocupa de următoarele probleme:

- implementarea programelor de pregătire pentru liberare;
- asigurarea deținutului cu loc de muncă și de trai (după posibilitate);
- implicarea organizațiilor neguvernamentale și religioase în scopul reeducării și reintegrării categoriei date în societate⁶⁸⁹.

Urmărind funcțiile asistentului social din penitenciar enumerate supra, putem observa că unele din ele sunt proprii numai asistenței sociale, altele sunt la hotarul între asistența socială și cea juridică, între lucrul educativ și de instruire, făcând parte din domeniul psihologiei și al psihiatriei. În aceste condiții, un rol important în realizarea funcțiilor enumerate îl au calitățile personale și profesionale ale asistentului social. Aceste calități vor fi valorificate prin înnoirea și îmbunătățirea cunoștințelor și deprinderilor, prin aplicarea noilor metode de lucru, prin schimbul de experiență. Realizarea tuturor acestor funcții este foarte dificilă în cazul când un penitenciar cu un număr relativ mare de deținuți are doar un singur asistent social.

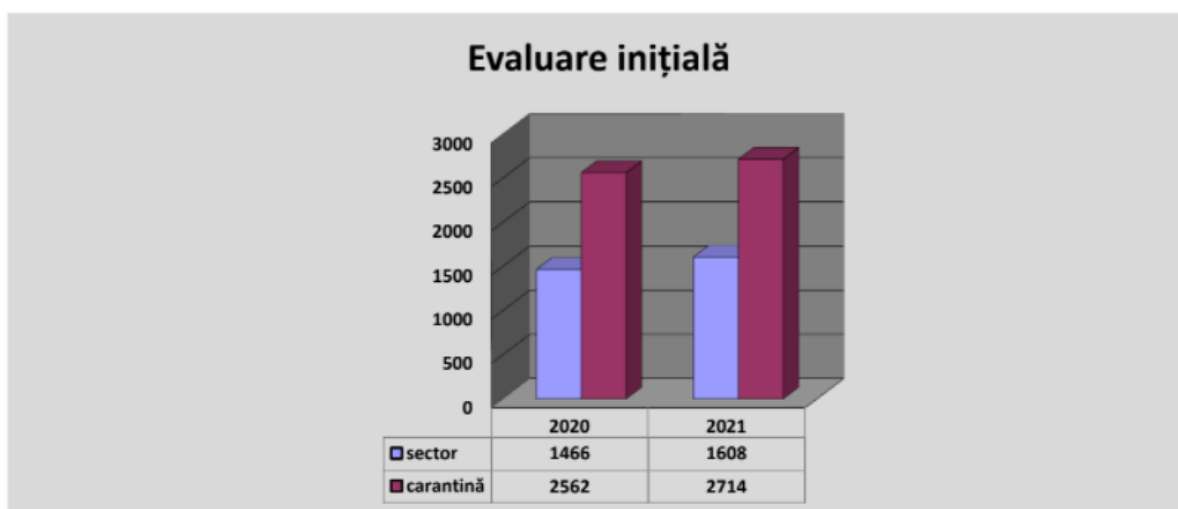
---

⁶⁸⁹ PREGĂTIREA pentru liberare a deținuților: Ghid practic / Col. de autori: A.Vulpescu, N.Canțer, D.Postu, Iu.Adam. IRP. – Chișinău, 2007, p.18.

O particularitate a asistenței sociale acordată în penitenciar constă în faptul că ea este reglementată de norme juridice în corespundere cu legislația penală și execuțional-penală a Republicii Moldova, în timp ce celelalte direcții ale asistenței sociale se bazează, în special, pe legislația civilă, administrativă și cea socială. De aceea, la pregătirea asistenților sociali pentru activitatea în sistemul penitenciar va trebui să se țină cont anume de acest fapt. Astfel, urmează a fi elaborate programe speciale de instruire, în care accentul să fie pus pe cunoștințele juridice ale viitorilor asistenți sociali.

Cum am menționat mai sus, procesul de resocializare a deținutului începe odată cu intrarea acestuia pe poarta penitenciarului, adică din prima zi de detenție, și are o intensitate mai mare în ultimele luni. Aceste două etape, perioada de acomodare a deținutului la condițiile de detenție și pregătirea pentru liberare, necesită implicarea cât mai activă a asistentului social. Odată ajuns în instituția penitenciară, deținutul este supus unei investigări generale, la care ia parte și asistentul social. Determinarea problemelor sociale specifice fiecărui deținut este realizată în carantină, atunci când asistentul face cunoștință cu persoana și întreține o convorbire inițială cu aceasta. De obicei, în cadrul acestei întâlniri, fie individuală sau de grup, asistentul social informează deținuții despre serviciile pe care le poate acorda și specificul problemelor pe care le poate soluționa împreună cu condamnatul⁶⁹⁰.

Astfel, pe parcursul anului 2021 au fost înregistrate 4322 de evaluări inițiale, iar pe perioada similară a anului 2020, au fost înregistrate 4028, observându-se o creștere cu 7%, comparativ cu perioada similară a anului precedent⁶⁹¹.

La momentul plasării deținuților în carantină, în perioada de raportare, 4227 de deținuți au fost evaluați inițial, comparativ cu perioada analogică a anului 2020 - 3731 de deținuți.

Cea mai importantă și eficientă metodă de identificare a nevoilor sociale și de acordare a suportului social, este primirea în audiență a deținuților de către ofițerii asistenți sociali. Astfel, în perioada de raportare au fost primiți în audiență 9202 deținuți pe diverse probleme de ordin social⁶⁹².

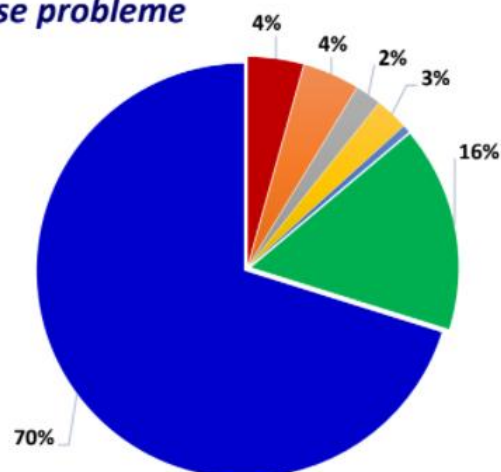
⁶⁹⁰ MORARU, Victor, RUSU, Oleg. Direcțiile de activitate a asistentului social în instituțiile penitenciare//Revista națională de Drept, nr.4, 2009, https://uspee.md/wp-content/uploads/2016/08/RND_nr_4.pdf

⁶⁹¹ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

⁶⁹² RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

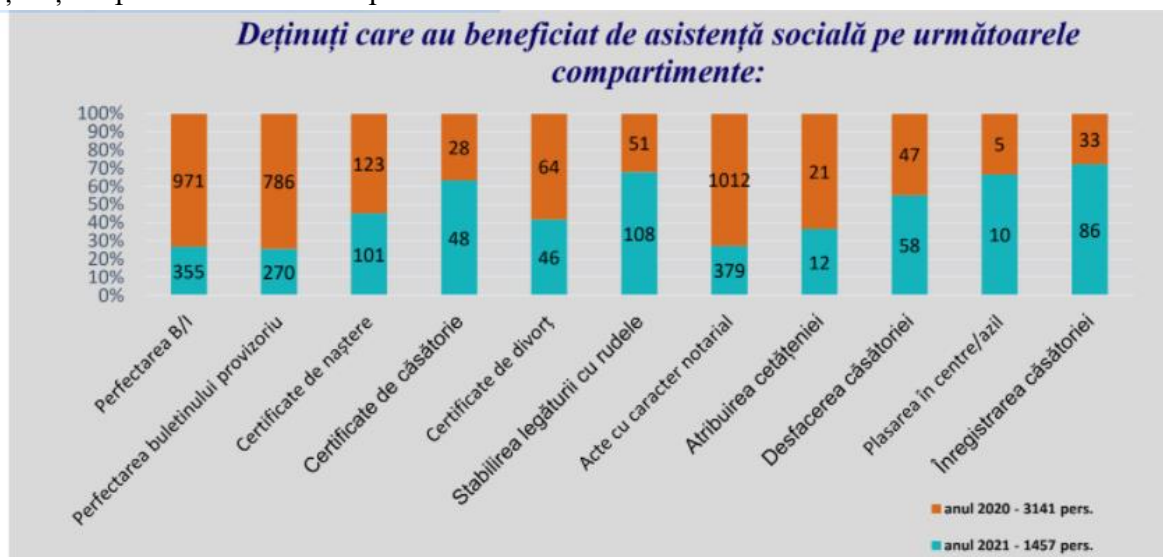
Audiența deținuților pe diverse probleme

- perfectarea actelor de stare civilă - 397
- procedura de înregistrare a căsătoriei - 404
- procedura de desfacere a căsătoriei - 184
- procedura de stabilire a pensiei - 237
- restabilirea paternității - 53
- perfectarea actelor de identitate - 1469
- alte probleme de ordin social - 6458

În anul 2021, au fost înregistrate 4150 de evaluări periodice, iar în anul 2020, au fost înregistrate 3852 de evaluări continue, observându-se o creștere cu aproximativ 7%, comparativ cu perioada similară a anului precedent.

Pe parcursul anului 2021, în vederea soluționării nevoilor sociale ale deținuților și asigurarea unei eficiente reintegrări în societate, a fost acordată asistență specializată deținuților pe următoarele compartimente⁶⁹³.

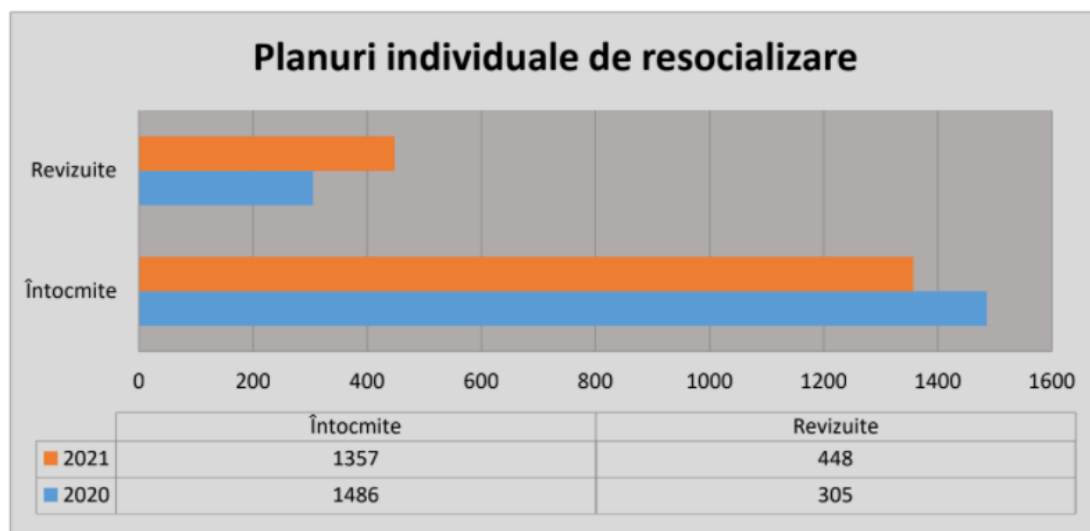

În baza cunoașterii particularităților deținuților se elaborează planuri individualizate de asistență socială.

Planul individual de resocializare se întocmește în conformitate cu prevederile Metodologiei privind Planul individual de resocializare pentru condamnatul matur/minor, aprobată prin ordinul DIP nr.34 din 31.01.2018⁶⁹⁴, ce presupune ansamblu de activități și/sau programe, stabilite de către o echipă multidisciplinară, în funcție de nevoile și riscurile identificate în procesul de evaluare și care sunt obligatorii pentru fiecare condamnat adult/minor.

⁶⁹³ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPFO0j67MOR/view, accesat în data de 30.03.2022./

Numărul planurilor individuale de resocializare întocmite, comparativ cu perioada similară a anului precedent, înregistrează un număr mai mic cu 9%, însă crescînd cu 32% numărul planurilor individuale revizuite.

Organizarea muncii deținuților

În anul 2021, au fost coordonate 53 de contracte de prestări servicii pentru încadrarea în muncă a persoanelor deținute cu diferite persoane fizice și/sau juridice, precum și 19 contracte de locațiune/arendă/comodat. La munci remunerate au fost plasați în mediu 895 de deținuți, dintre care:

- 675, la deservirea gospodărească a penitenciarelor;
- 220, la munci contractuale.

Totodată, au fost efectuate mai multe inspecții cu scopul acordării ajutorului metodologic și practic după toate instituțiile penitenciare, la întreprinderile de stat fondate în cadrul sistemului administrației penitenciare: Întreprinderea de Stat „Rusca”, Întreprinderea de Stat „Brănești”, Întreprinderea de Stat „instituția OȘC-29/6 Soroca” și Întreprinderea de Stat „Casa de Comerț DIP”⁶⁹⁵.

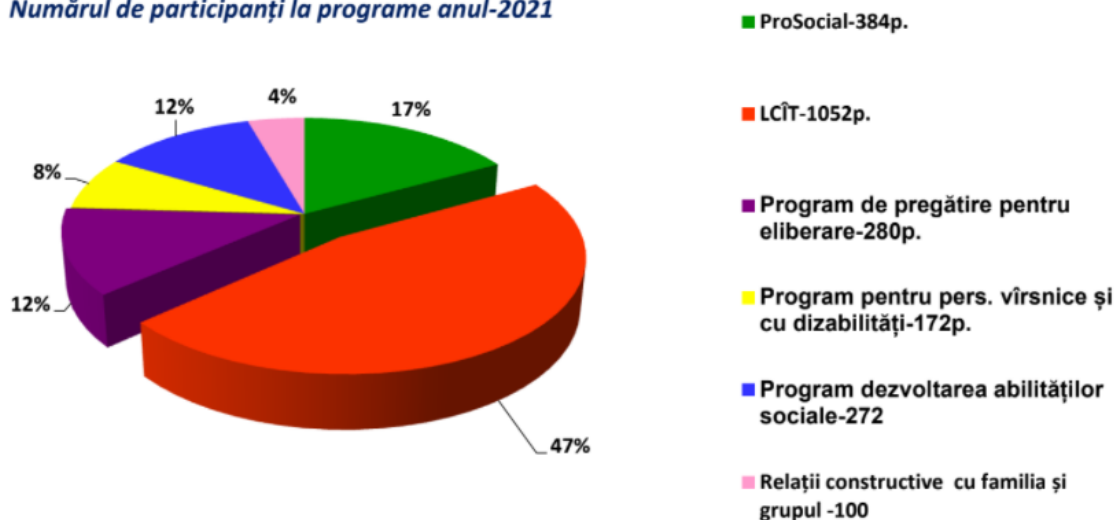
Modalitatea de bază a asistențelor sociale în asigurarea procesului de schimbare a comportamentului infracțional al deținuților este implementarea programelor de pregătire pentru eliberare a deținuților. Pe parcursul anului 2021, la Programul de pregătire pentru liberare a deținuților conform sfârșitului de termen au participat 381 de deținuți, iar la pregătirea pentru liberarea condiționată înainte de termen - 1052 de participanți.

Scopul ambelor programe este de a informa și a învăța condamnații să soluționeze problemele cu care se confruntă în urma eliberării din detenție și de a se reintegra cu succes în societate, demonstrând un comportament prosocial.

⁶⁹⁵ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

Remarcăm că, de către asistenții sociali sunt desfășurate diverse activități unice cum ar fi: ore informative și ședințe de terapie socială desfășurate în număr total de 350 de ore/ședințe, cu implicarea a 1937 de deținuți⁶⁹⁶.

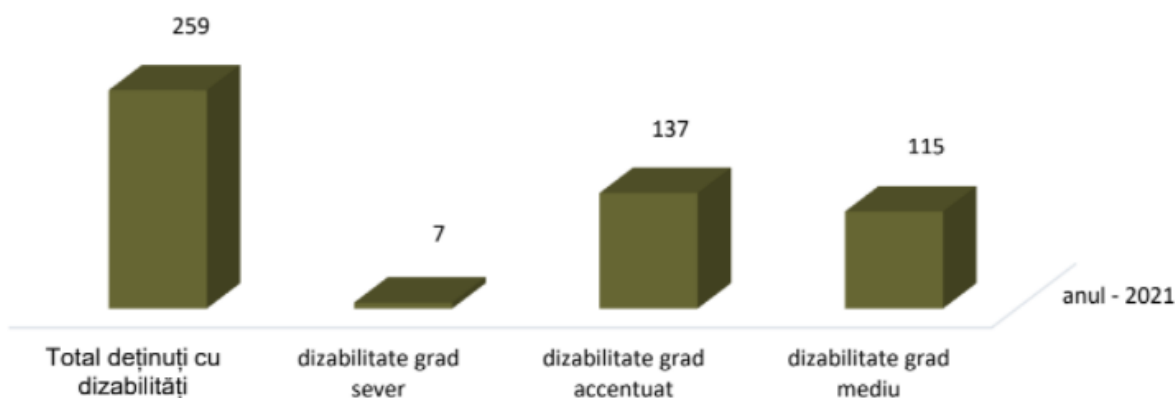
Numărul de participanți la programe anul-2021

În ceea ce privește la asistența și monitorizarea deținuților cu dizabilități, se întreprind un șir de acțiuni în scopul asigurării persoanelor cu dizabilități a unei vieți decente și independente, întocmind diverse demersuri, interpelări la organizații guvernamentale și neguvernamentale, în vederea solicitării suportului material indispensabil în satisfacerea nevoilor speciale pentru persoanele cu dizabilități.

În consecință în anul 2021, în sistemul administrației penitenciare 160 de deținuți beneficiau de pensii, dintre care 62 de deținuți primeau pensie pentru dizabilitate, iar 98 - pentru limită de vârstă. Concomitent, în instituțiile penitenciare din țară se deținreau 259 de persoane cu dizabilități.

Situația deținuților cu grad de dizabilitate :

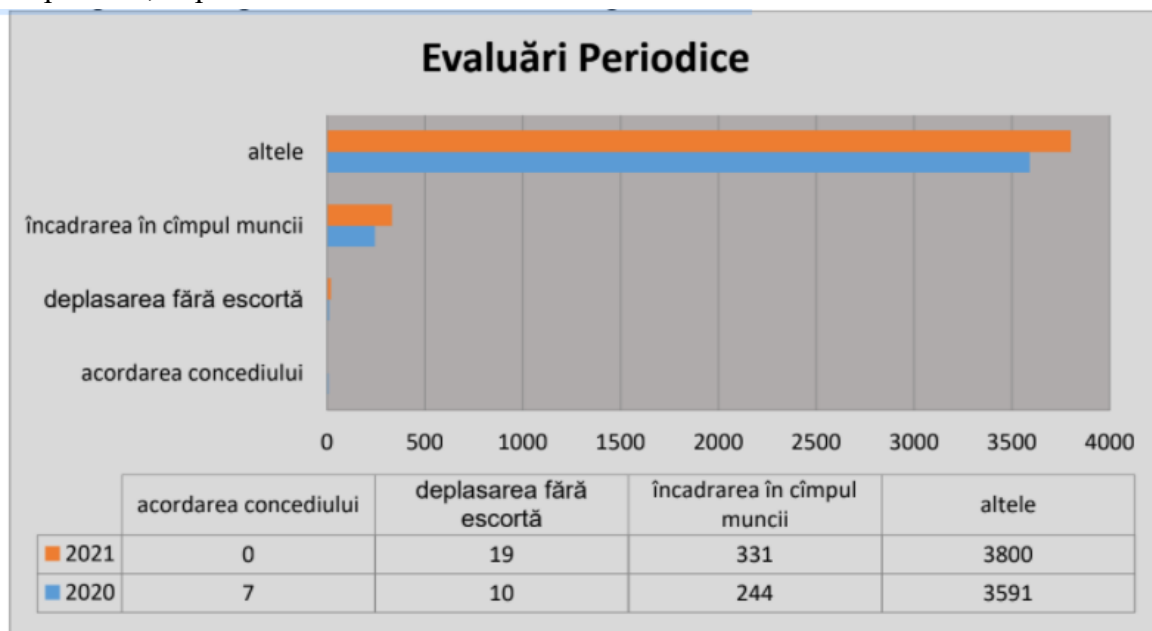
⁶⁹⁶ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

Femeile gravide și mamele care au copii cu vârsta de până la 3 ani se dețin în Penitenciarul nr. 7-Rusca și Penitenciarul nr. 16- Pruncul. Astfel, în Penitenciarul nr. 7-Rusca își ispășesc pedeapsa privativă de libertate 3 mame cu 3 copii, cu vârsta până la trei ani și o deținută gravidă. Instituția dispune de 5 locuri pentru deținerea mamelor cu copii până la vârsta de 3 ani. În sectorul destinat

mamelor cu copii, mamele se dețin câte una în cameră. Sectorul este asigurat și cu o camera de joacă, dotată cu echipament corespunzător și curte de plimbare, unde copiii au posibilitatea de a se juca împreună cu mamele și unde pot practica diferite activități cognitive, care ar fortifica legăturile dintre mamă și copil.

Penitenciarul nr. 16-Pruncul dispune de 10 locuri pentru deținerea mamelor cu copii până la vârsta de 3 ani. Actualmente, își ispășesc pedeapsa privativă de libertate 3 mame cu 3 copii.

În principiu, eficiența asistenței sociale crește doar în cazul în care se cunosc nevoile deținutului, pentru influențarea comportamentului său, realizarea procesului de reeducare și soluționare a problemelor sociale. Toate acestea necesită studierea fiecărui caz în parte, pentru elaborarea unui plan de intervenție care va fi realizat pe parcursul ispășirii pedepsei. Aceste și alte activități se realizează în cadrul evaluărilor periodice. Acțiunile întreprinse în anul 2021 în acest sens se prezintă, după cum urmează⁶⁹⁷:

În această etapă, care presupune comunicarea cu deținutul, asistentul social va transmite informații utile, va evalua deținutul, stabilind modul de comunicare cu acesta.

Asistentul social se va conduce după anumite criterii de realizare a unei comunicări eficiente:

- deținutul poate fi evaluat pe baza abilităților de comunicare, în cazul când aceasta este realizată într-un mediu benefic, netensionat;
- modul de comunicare va fi stabilit în funcție de caracteristicile psihosociale ale subiecților;

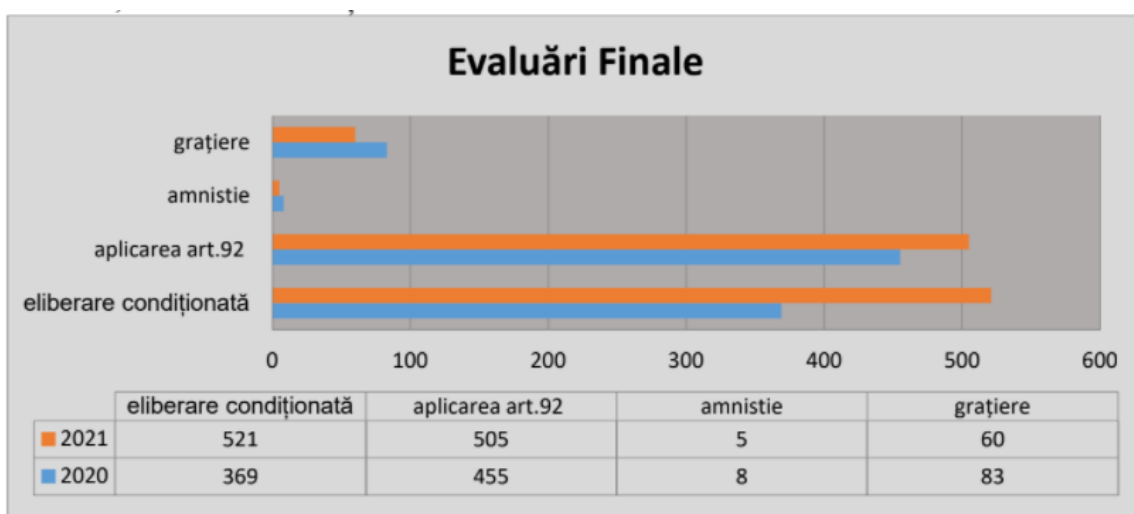
⁶⁹⁷ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

- va fi transmisă doar informația care se bazează pe date reale și verificabile;
  - informația trebuie să fie clară, în funcție de nivelul de inteligență al deținutului.
- Pentru colectarea datelor despre deținut asistentul social poate folosi următoarele tehnici:
- studierea dosarului personal al deținutului;
  - interviul;
  - interviuarea membrilor familiei deținutului;
  - discutarea cazului cu alți specialiști (medicul, psihologul, șeful de sector);
  - informația trebuie preluată din surse sigure și competente.

Orientându-se după datele generale despre deținut, care au fost acumulate, asistentul social poate programa procesul de asistență socială pe întreaga etapă a detenției⁶⁹⁸.

Asistentul social este cea mai potrivită persoană care poate planifica reeducarea deținutului. El este o persoană neutră care nu joacă rolul de supraveghetor, nu poartă anumite responsabilități privind aprecierea comportamentului deținutului, nu controlează și nu trage la răspundere, ceea ce presupune o relație mai deschisă cu deținuții. Dacă șeful de sector trebuie să fie mai mult un supervisor și să asigure un trai liniștit pentru deținuți, având o funcție mai mult sau mai puțin de conducere, asistentul social va fi doar specialistul ce poate soluționa anumite probleme cu care se confruntă deținutul⁶⁹⁹.

În ceea ce privește evaluările finale, pe parcursul anului 2021, au fost efectuate 1115, iar în anul 2020, au fost înregistrate 934 de evaluări finale. Astfel, se observă o creștere cu circa 16% a evaluărilor finale în anul 2021⁷⁰⁰.

Având în vedere cele relatate, putem evidenția următoarele trăsături caracteristice ale asistenței sociale acordate în instituțiile penitenciare:

- este desfășurată în interiorul organismelor sociale cu un nivel înalt de închidere și izolare;

⁶⁹⁸ MORARU, Victor, RUSU, Oleg. Direcțiile de activitate a asistentului social în instituțiile penitenciare//Revista națională de Drept, nr.4, 2009, https://uspee.md/wp-content/uploads/2016/08/RND_nr_4.pdf

⁶⁹⁹ PREGĂTIREA pentru liberare a deținuților: Ghid practic / Col. de autori: A.Vulpescu, N.Canțer, D.Postu, Iu.Adam. IRP. – Chișinău, 2007, p.31.

⁷⁰⁰ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

- beneficiarii ai asistenței sociale sunt persoanele cu un indice scăzut al bunăstării sociale și cu o agresivitate sporită;
- este desfășurată în condițiile luptei între două concepții etico-juridice ireconciliabile;
- este indisolubil legată de executarea pedepsei penale, având, în esență, aceleași scopuri finale ca și această instituție social-juridică;
- nu trebuie să fie întreruptă odată cu executarea deplină a pedepsei, deoarece fostul deținut necesită resocializare și adaptare la regulile și normele lumii externe;
- spre deosebire de alți colaboratori ai personalului penitenciar, asistentul social exercită un rol special. El nu este doar un intermediar între putere și cetățean, ci poartă în sine misiunea de mediator între filosofia punitivă și filosofia ostilă ei a lumii criminale, impunând aceste antagonisme să caute puncte de tangență socialmente convenabile⁷⁰¹.

Un principiu important în activitatea asistentului social îl reprezintă colaborarea cu alți actori sociali implicați în procesul de resocializare a deținuților și reintegrarea socială a ex-deținuților după liberare. În acest sens, în anul 2021, echipa multidisciplinară s-a întrunit în 15 ședințe, fiind abordate mai multe subiecte, precum dinamica rezidenților pe parcursul programului, progresele și regresele înregistrate, selecția rezidenților, extinderea comunității, dezvoltarea programului de post-reabilitare⁷⁰².

În acest context, remarcăm coordonarea acțiunilor cu psihologul, fapt ce poate crea condiții favorabile pentru minimalizarea influenței subculturii criminale din cadrul penitenciarelor. Evidențiem câteva dimensiuni cantitative ale activităților desfășurate în ultimii ani în acest sens.

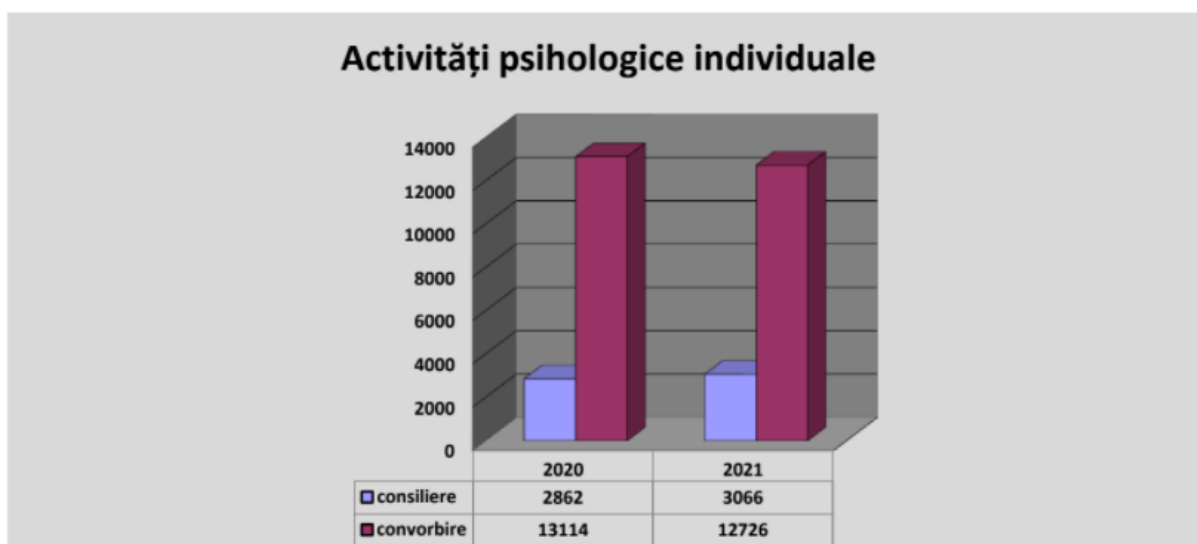
(intervenția psihologică prin consiliere/convorbiri individuale (atât pentru promovarea sănătății și dezvoltare personală, cât și pentru intervenții în situații de criză). În anul 2021 au fost desfășurate 3066 de consilieri individuale cu deținuții, convorbiri individuale – 12726 (anul 2020 – 2862 de consilieri individuale, convorbiri individuale – 13114.

---

⁷⁰¹ MORARU, Victor, RUSU, Oleg. Direcțiile de activitate a asistentului social în instituțiile penitenciare//Revista națională de Drept, nr.4, 2009, https://uspee.md/wp-content/uploads/2016/08/RND_nr_4.pdf

⁷⁰² RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

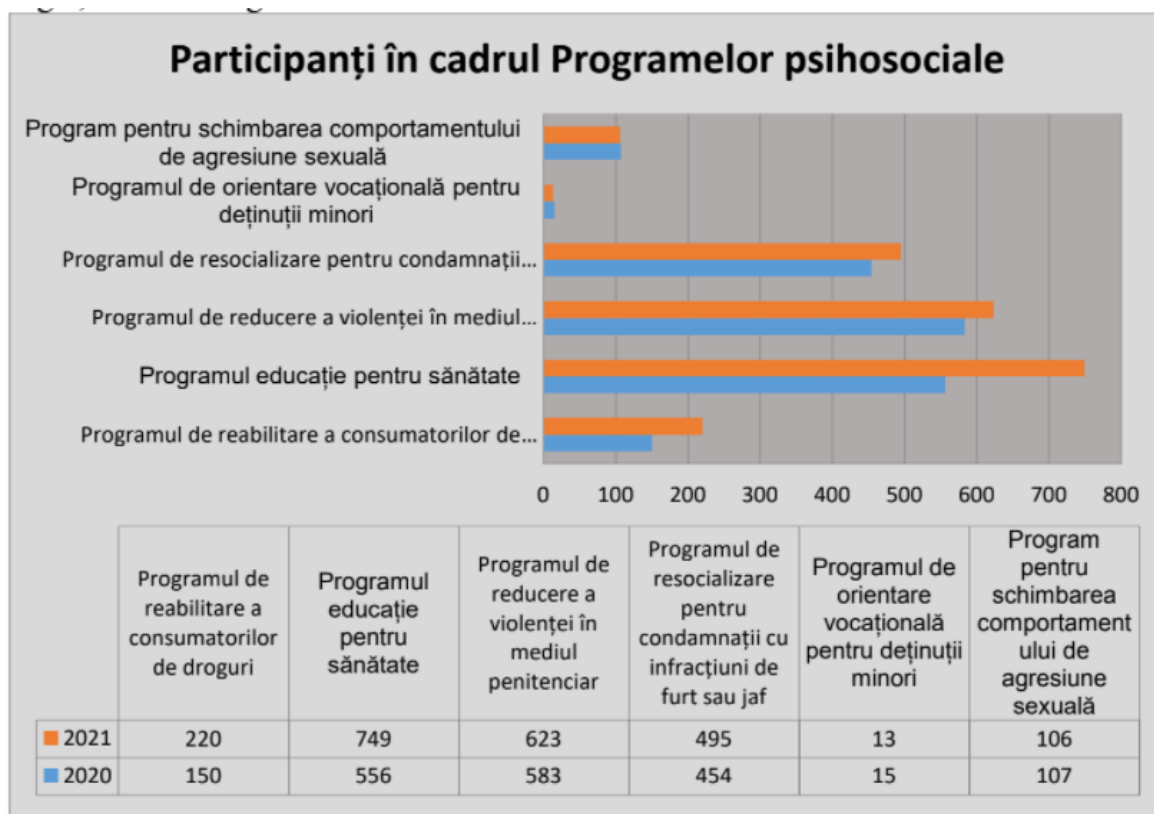

Pe parcursul anului 2021, au fost realizate un șir de activități psihosociale pe diverse probleme: dezvoltarea abilităților de comunicare și de rezolvare a problemelor, creșterea autocontrolului, managementul stresului, reducerea comportamentelor infracționale sexuale etc. Astfel, în anul 2021, au fost înregistrate 253 de activități de grup neplanificate (la diverse tematici au participat 1713 deținuți), comparativ cu perioada similară a anului 2020, 584 de activități de grup neplanificate, la diverse tematici participând 1408 deținuți⁷⁰³.

Colaborarea actorilor sociali implicați în procesul de resocializare a deținuților în cadrul penitenciarelor s-a soldat cu următoarele date cantitative⁷⁰⁴:

⁷⁰³ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

⁷⁰⁴ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

Așadar, în anul 2021 s-a realizat o creștere cu 15,45% a numărului total de participanți la programe, în comparație cu anul 2020, și anume, în anul 2021 sunt înregistrați 2206 persoane, iar pe perioada de 12 luni ale anului 2020, au fost incluși 1865 de participanți. La divizarea numărului total al ședințelor de programe, obținem în anul 2021 – 2079 de ședințe, iar pe perioada de 12 luni ale anului 2020 – 1459 de ședințe.

De asemenea, a fost înregistrată o creștere cu circa 30% a ședințelor din cadrul programelor psiho-sociale, ceea ce semnifică și un număr mai mare de desfășurare a programelor de care se face responsabil specialistul psiholog.

O parte semnificativă a acțiunilor proiectate au fost realizate în colaborare cu consilierii de probațiune. Dimensiunea cantitativă a acțiunilor întreprinse pe parcursul anului 2021 din perspectiva Inspectoratului Național de Probațiune se prezintă, după cum urmează: programe ce urmează a fi descrise mai la vale au o structură bine organizată, având la bază cercetări privind cauzele și remediile pentru comportamentul infracțional, constituind un suport solid în eforturile de reintegrare socială a persoanelor care au comis infracțiuni. Pe parcursul anului 2021 au fost implementate 11 programe probaționale la nivel național pe categorii de condamnați reieșind din necesitățile acestora pentru reintegrare și prevenirea riscului de recidivă:

1. Programul de reducere a abuzului de substanțe (PRAS), 112 implicate persoane: 4 minori, 108 adulți,
2. Program probațional de diminuarea agresivității, implicați 70 minori;
3. Programul pentru reducerea comportamentelor pre-delincvenționale și infracționale ale copiilor și adolescenților aflați la risc- 4 minori;
4. Programul de pregătire pentru liberare a persoanelor care execută o pedeapsă privativă de libertate, implicate 80 persoane;
5. Programul „Motivația spre schimbare”, implicate 116 persoane;
6. Programul Asistență psihosocială la etapa presentențială – 204 persoane asistate;
7. Programul de asistență și consiliere a agresorilor familiari, implicate 38 persoane;

8. Programul de consiliere individuală ”Unu la Unu”, implicate 135 persoane: 10 minori și 125 adulți;

9. Program educativ „Cetățenie activă”, implicate 64 persoane: 5 minori și 59 adulți;

10. Programul probațional antialcoolic și antidrog -450 implicate persoane;

11. Programul probațional For CV- 25 minori.

Pilotarea instrumentelor de evaluare a impactului a programelor probaționale a fost realizată în 22 de birouri de probațiune și aplicate de către 30 de consilieri de probațiune. În perioada pilotării au fost testate instrumentele de evaluare în privința a 134 de beneficiari. Conform rezultatelor pilotării: 46% din numărul total de subiecți testați au înregistrat un nivel a impactului bun; 35%- nivel mediu; 11%- nivel foarte bun; și 8% - nivel slab⁷⁰⁵.

Să ne referim la un exemplu concret: Programul de pregătire pentru liberare a persoanelor care execută o pedeapsă privativă de libertate se derulează în grup. Se adresează deținuților care se află în ultimul an de executare a pedepsei și doresc să capete informație, să învețe și să dezvolte abilități care să îi ajute să-și desfășoare viața fără să repete infracțiunea sau inacțiunile pentru care au fost condamnați, cu alte cuvinte, doresc să-și desfășoare viața într-un mod prosocial și să se reintegreze în societate. Programul oferă baza unui proces de educație pentru viață a adulților cu comportamente antisociale ce au fost stabilite printr-o sentință. Principiul pe care se bazează programul este principiul continuității Structura programului: Programul are trei module obligatorii:

- învățarea modului prosocial de rezolvare de probleme;
- pregătirea Planului de prevenire a recidivei;
- prevenirea recidivei.

Obiectivul general: participanții să deprindă abilități de rezolvare de probleme care să îi ajute în reinsertia lor socială post-detentie. Grupul țintă: la acest program pot participa deținuții care execută ultimul an de pedeapsă și/sau sunt în perioada de 12 luni înainte de discutarea de Comisia de liberare condiționată.

Dimensiunea recomandată a grupului este de maxim 10 participanți. Programul este derulat în „perechi”: consilierul de probațiune cu asistentul social/psihologul din cadrul penitenciarului⁷⁰⁶.

O dimensiune importantă a procesului de resocializare a deținuților o constituie instruirea acestora. Referitor la instruirea gimnazială/liceală, pe parcursul anului 2021, au fost înregistrați 58 de beneficiari, dintre care 54 de deținuți minori și 4 deținuți maturi.

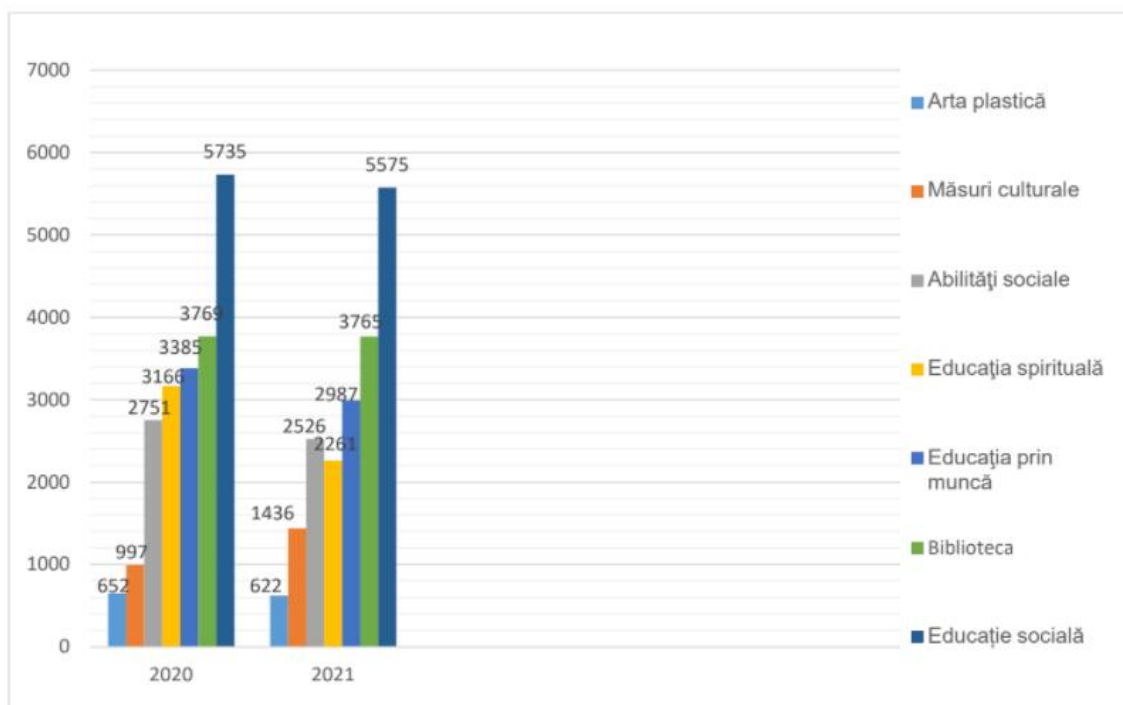
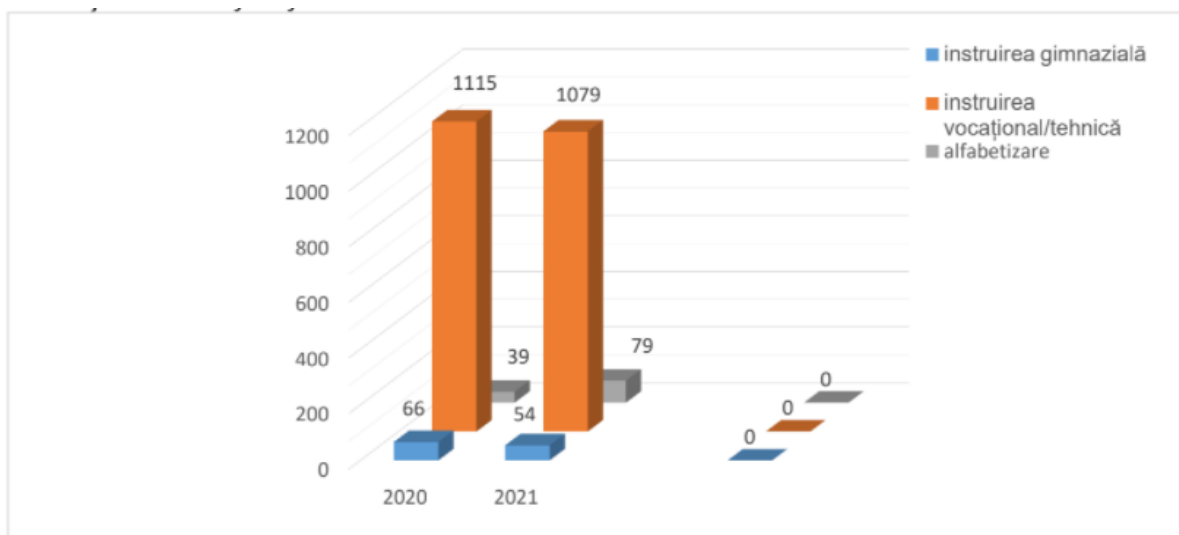
Pentru anul de studii 2021-2022, la instruirea vocațional-tehnică au fost înmatriculate 490 de persoane la 20 de meserii. În total, în acest proces de instruire au fost incluși 1079 de deținuți (629 – scurtă durată/450 – dual).

Privitor la alfabetizarea deținuților, în penitenciarele nr.1, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 12, 15 și 18 au fost incluși 79 de deținuți⁷⁰⁷.

⁷⁰⁵ Bilanțul activității INSPECTORATULUI NAȚIONAL DE PROBAȚIUNE pentru anul 2021
<http://probatune.gov.md/files/getfile/4818>, accesat în data de 31.03.2022.

⁷⁰⁶ Program de intervenție pentru pregătire către liberare a condamnaților,
<http://probatune.gov.md/files/getfile/4231>, accesat în data de 31.03.2022.

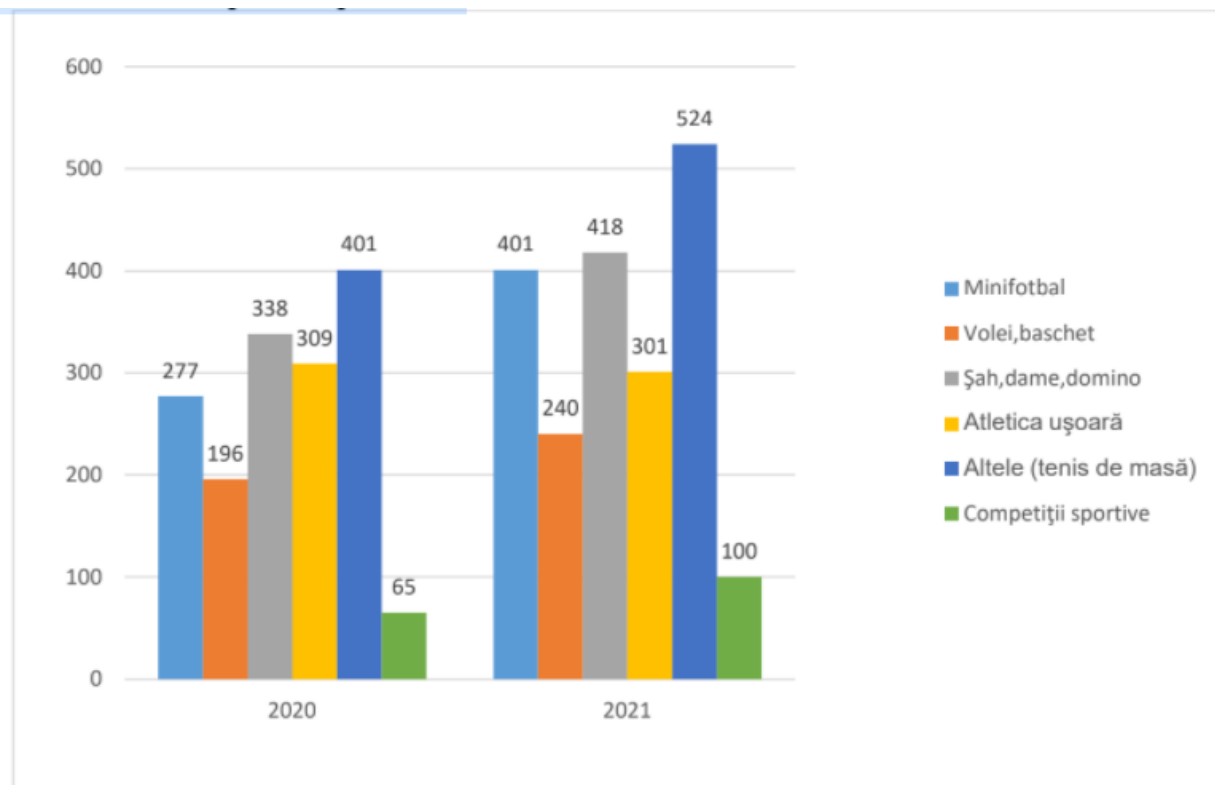
⁷⁰⁷ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021,
https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

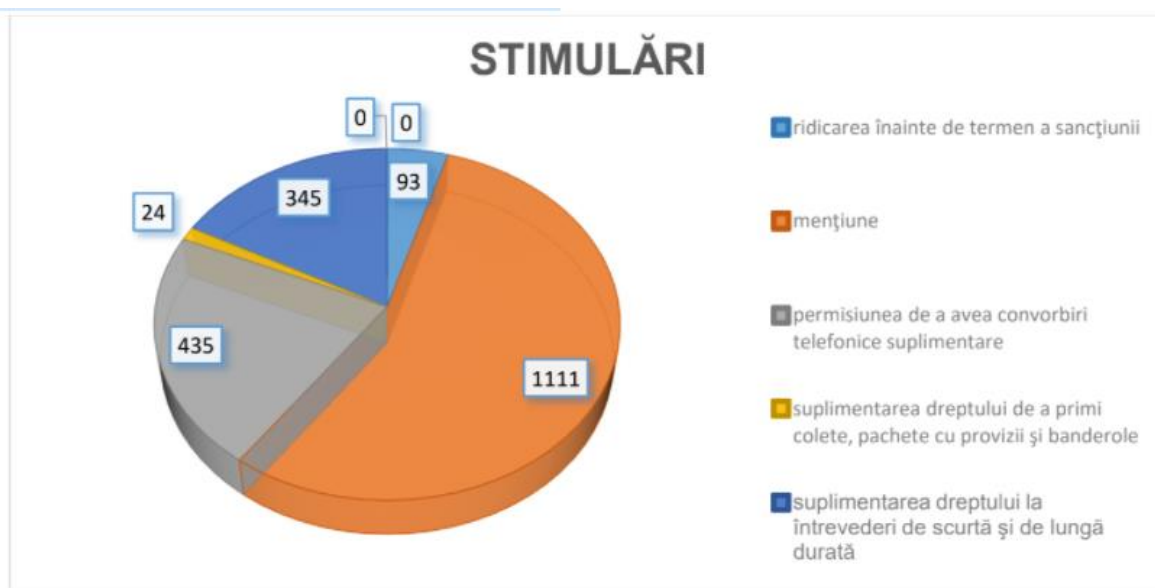
Sportul este o activitate indispensabilă a procesului educativ-ocupațional din cadrul instituțiilor penitenciare. În scopul cultivării față de deținuți a interesului față de sport și dezvoltare fizică multilaterală, cu regularitate sunt desfășurate activități sportive conform Programului PRO-SPORT, aprobat prin Ordinul ANP nr. 505 din 03.12.2020⁷⁰⁸.

Implicarea deținuților în activități sportive este benevolă și se efectuează în baza listei nominale a participanților întocmite de persoana responsabilă de desfășurarea programului la diverse probe sportive.

⁷⁰⁸ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfOQj67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

La capitolul stimulări acordate condamnaților, a fost înregistrată o scădere cu 9,45%, de la 2220 în anul 2020 la 2010 în anul curent⁷⁰⁹.

În ceea ce privește dimensiunea „Educația socială”, în instituțiile penitenciare este implementată o gamă largă de activități și comparativ cu perioada analogică a anului 2020,

⁷⁰⁹ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021, https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view, accesat în data de 30.03.2022.

putem menționa că numărul condamnaților implicați în activități cu caracter social care au drept scop reintegrarea socială a acestora a scăzut. Acest fapt se datorează în mare parte factorilor externi, în special, declararea stării de urgență în țară și reieșind din restricțiile impuse cu scopul de prevenire și control al infecției cu Coronavirus de tip nou.

Activitățile desfășurate în cadrul programelor de terapie socială s-au axat, în mare parte, pe lucrul individual cu fiecare participant, acestora fiindu-le acordate, în particular, sarcini referitoare la acumularea de cunoștințe cu evaluarea formativă ulterioară.

În temeiul celor relatate, putem conchide că asistența socială în instituțiile penitenciare trebuie să ocupe un loc aparte; ea nu trebuie examinată ca parte componentă a căreiva activități, ci în calitate de activitate distinctă, care constă în apărarea intereselor și drepturilor deținutului prin toate metodele permise de lege. Însă, măsurile de asistență socială urmează a fi realizate ținându-se cont de interesele altor tipuri de activitate, fiind corelate cu cerințele regimului, sarcinile educative și cele de instruire. În aceste condiții, asistența socială a condamnaților este un element al funcției sociale a statului realizată în toată complexitatea conținutului și formei sale. Realizarea funcției sociale în condițiile privării de libertate trebuie să se bazeze pe teza că condamnatul este o personalitate și nu doar un obiect de influențare, de aceea în procesul realizării ei trebuie să ținem cont de cercetările în domeniul pedagogiei, psihologiei, sociologiei dreptului, adică să ne bazăm pe realizările în domeniul științelor conexe cu cele juridice⁷¹⁰.

2.4 Reintegrarea socială a foștilor deținuți

2.4.1 Repere teoretico-aplicative privind reintegrarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenție.

Consecințele negative ale unei detenții îndelungate sînt vădite și influențează considerabil atît procesul de resocializare a celor liberați, cît și posibilitatea încadrării lor rapide și depline într-o viață normală la libertate. Această problemă a devenit deosebit de actuală în ultimii ani, perioadă în care situația social-economică din țară a suferit modificări esențiale, iar fostele viziuni ale persoanelor liberate privind posibilitățile și căile de angajare în muncă, a obținerii unui loc de trai, și alte probleme importante nu mai sînt adecvate noilor condiții.

Nu întîmplător, majoritatea cercetărilor menționează că perioada post-penitenciară este cea mai vulnerabilă problemă socială dintre toate problemele ce țin de resocializarea foștilor condamnați⁷¹¹. Resocializarea condamnaților, care au exercitat o pedeapsă privativă de libertate, este destul de dificilă, deoarece pierderea multor relații sociale și calități social-utile poartă un caracter profund, uneori ireversibil⁷¹².

Anume la această perioadă trebuie să se realizeze măsurile de bază de reabilitare socială și restabilire a statusului social și juridic al persoanelor liberate din locurile de detenție.

Procesul resocializării în aceste condiții include trei aspecte de bază:

- **Socializarea „secundară” (debarasarea de obișnuințele negative din închisoare și**

⁷¹⁰ MORARU, Victor, RUSU, Oleg. Direcțiile de activitate a asistentului social în instituțiile penitenciare//Revista națională de Drept, nr.4, 2009, https://uspee.md/wp-content/uploads/2016/08/RND_nr_4.pdf, accesat în data de 04 aprilie 2022.

⁷¹¹ ШМАРОВ И.В. Предупреждение преступлений среди освобожденных от наказания. Москва: Изд.Юридическая литература, 1974, p. 61; ПИЩЕЛКО А.В. Психолого-педагогические основы ресоциализации личности осужденных. Домодедово:Изд. РИПК МВД России, 1995, p. 207; КАРПЕЦ И.И. Проблема преступности. Москва: Изд. Юридическая литература, 1969, p. 88.

⁷¹² ШМАРОВ И.В. Преодоление последствий отбывания уголовного наказания//Советское государство и право, 1997, №2, p.86.

- **obținerea unor deprinderi social-utile);**
- **Adaptarea socială (acomodarea la noile condiții de viață);**
- **Reabilitarea socială (restabilirea statusului social pierdut)**⁷¹³.

Cele trei aspecte ale resocializării foștilor condamnați sunt în legătură reciprocă și trebuie concepute într-o unitate dialectică.

Procesul de reintegrare socială a persoanelor liberate din detenție va fi eficient în cazul în care se vor respecta următoarele principii:

- respectarea priorității valorilor general-umane, apropierea de standardele mondiale, vizînd toate elementele componente ale sistemului social;
- tratarea diferențiată/ individuală a ex-deținuților în funcție de condițiile de viață, starea de sănătate, protecția socială existentă etc.;
- atitudinea umană față de ex-deținuți, excluderea dictatului și a tuturor factorilor care conduc la dezumanizarea relațiilor sociale;
- respectarea principiului libertății conștiinței;

Direcțiile principale de activitate ale serviciilor de justiție comunitară, ale echipelor multidisciplinare, ale specialiștilor implicați în reintegrarea socială a persoanelor liberate din detenție sînt:

- asigurarea protecției și realizarea drepturilor legale ale foștilor deținuți;
- restabilirea legăturilor sociale pierdute;
- prognozarea perspectivelor individuale;
- asistența moral-psihologică;
- asigurarea activității de muncă, a ocupațiilor posibile etc.⁷¹⁴

Asistență post-penală a ex-deținuților reprezintă o etapă distinctă în cadrul *ciclului asistential* care cuprinde activități de bază, specifice serviciilor de reintegrare. Acest tip de activitate urmărește atingerea următoarelor obiective specifice:

- susținerea persoanelor liberate din detenție în vederea asigurării respectării drepturilor lor;
- diminuarea pericolului de comitere a noi infracțiuni, concomitent cu însușirea normelor și valorilor prosoziale;
- crearea oportunităților privind adaptarea ex-deținuților la mediul familial, continuarea studiilor și angajarea profesională;
- reducerea efectelor negative ale detenției și acordarea de asistență psihosocială post-penală.⁷¹⁵

Analiza esenței și conținutului procesului de adaptare socială a persoanelor liberate din detenție demonstrează că acest proces este însoțit de multiple probleme. Fostul condamnat este nevoit să înfrunte anumite obstacole atât interne, subiective, cât și externe, care nu depind de el. Acestea pot fi divizate convențional în două categorii:⁷¹⁶

⁷¹³ РЫБАК М.С. Ресоциализация осужденных к лишению свободы: проблемы теории и практики, Саратов: СТАП, 2001, p. 180.

⁷¹⁴ IBIDEM, p. 21.

⁷¹⁵ PRIȚCAN, Valentina, Repere teoretico-aplicative vizînd reintegrarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenție//Reintegrarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenție. Ghid practice. –Ed. Cartier juridic, Ch.,2007, p.15

⁷¹⁶ RUSU, Oleg. Probleme organizatorico-juridice ale adaptării sociale a persoanelor liberate din locurile de detenție// *Legea și viața*, 2009, nr.5, p. 9.

Prima categorie cuprinde probleme ce țin de soluționarea necesităților vitale privind hrana, îmbrăcămintea, locul de trai și de muncă, adică crearea condițiilor externe de viață ale subiectului.

A doua categorie ține de înscrierea persoanei liberate în noul micromediu – familia, colectivul de muncă, anturajul apropiat.

În prima categorie, de regulă, predomină situațiile determinate de împrejurări obiective ce nu depend de voința persoanei liberate (lipsa locuinței, probleme de angajare la serviciu, probleme de sănătate). În cea de-a doua, rolul determinant îl joacă calitățile persoanele ale fostului condamnat și comportamentul său, adică factorii subiectivi.

Toate aceste probleme sînt soluționate de către foștii condamnați în mod diferit, în funcție de condițiile existente și posibilitățile personale. Iar acestea depind de vîrstă, sex, studii, profesie și alți parametri social-demografici ai personalității. Rezultatele cercetărilor științifice pun în evidență faptul că persoanele liberate din detenție pot fi clasificate convențional în trei categorii:

- persoane care s-au schimbat în perioada detenției;
- persoane cu defecte educaționale;
- persoane care nu s-au schimbat în perioada detenției.

Probabilitatea cea mai mare ca persoana eliberată să săvârșească iarăși o infracțiune există în primii trei ani, iar cele mai multe infracțiuni sunt comise în primul an de la eliberare. Anume în această perioadă este necesară o activitate intensă în vederea monitorizării procesului de adaptare socială a celor liberați, a comportamentului lor uzual, în locurile sociale, după sfera de comunicare. În cazul în care deținutul liberat din penitenciar nu se angajează în serviciu sau lasă serviciul ales, nu are un loc stabil de trai sau îl schimbă sistematic, încalcă ordinea public-toate acestea indică asupra faptului că procesul de adaptare decurge nesatisfăcător și există motive reale pentru recidivă.

În opinia cercetătorului O. Rusu⁷¹⁷ adaptarea socială a persoanelor liberate din detenție și fixarea rezultatelor corijării depind de un complex de factori obiectivi și subiectivi, cum ar fi:

1. Influența pe care a avut-o executarea pedepsei și aplicarea față de el a măsurilor educative;
2. Gradul de pregătire juridico-morală și psihologică pentru a trăi în condiții sociale noi;
3. Eficacitatea activității organelor de stat, a colectivelor de muncă și a organizațiilor obștești care vor contribui la organizarea condițiilor de muncă și de trai precum și la efectuarea controlului asupra comportamentului și activității fostului condamnat.

Mecanismul de reintegrare a persoanelor liberate din locurile de detenție este stabilit prin Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenție nr. 297-XIV din 24 februarie 1999, la care ne-am referit anterior

În practica serviciilor de reintegrare, intervenția în *asistența psihosocială penală* se referă, pe de o parte la activitățile asistențiale desfășurate în cadrul sau prin intermediul serviciilor de reintegrare pentru *persoanele aflate în evaluarea sau supravegherea* acestora, inclusiv ex-deținuții, iar pe de altă parte, la activitățile asistențiale pentru *persoanele care execută o pedeapsă privativă de libertate* într-o unitate de detenție - minori internați într-un centru de reeducare sau persoane deținute în penitenciar.

Acest tip de asistență constă practic în derularea unor *programe psihosociale individuale și de grup*, în funcție de *nevoile și dificultățile* persoanei care a comis infracțiuni corelate cu

---

⁷¹⁷ IBIDEM, p. 10.

nivelul riscului, factori care stabilesc practic *intensitatea programelor de reabilitare și reinsertie socială*, ce constau în:

- Consiliere;
- Lucrul cu grupul;
- Programe de terapie și consiliere a agresorilor;
- Mediere victimă-infractor și protecția victimei;
- Asistarea persoanelor dependente și a celor cu deficiențe mintale;
- Programe comunitare de reinsertie socială - familială, școlară și socio-profesională.⁷¹⁸

În timp ce primele tipuri de activitate sînt comune și pentru intervenția în mediul de detenție, ultimul tip de activitate - *programele comunitare*, este specific pentru asistarea post-penală, programe derulate în colaborare cu agenții comunitari.

Consilierea este, din perspectiva intervenției serviciilor de reintegrare, un tip de activitate dar și o tehnică de lucru utilizată atît în cadrul asistenței penale, cît și în cadrul asistenței post-penale. În ambele situații se utilizează următoarele tipuri de consiliere:

- consiliere motivațională;
- consiliere focalizată pe schimbarea atitudinal-comportamentală;
- consiliere axată pe rezolvarea de probleme;
- consiliere vocațională.

Diferențierile în ceea ce privește aplicarea unui anumit gen de consiliere se realizează în funcție de etapa execuțională penală în care se află beneficiarul - execută o pedeapsă neprivativă sau privativă de libertate ori se află în etapa post-liberatorie, precum și în funcție de nevoile și dificultățile identificate.

Lucrul cu grupul sau terapia de grup se referă la derularea unor programe de grup specifice, atît în cadrul serviciilor de reintegrare, cît și în mediul de detenție, care urmăresc atingerea următoarelor obiective:

- conștientizarea gravității faptei penale și asumarea consecințelor ce decurg ca urmare a săvârșirii acesteia;
- însușirea unor abilități și deprinderi de adaptare la mediul social concret - creșterea rezistenței la frustrare, controlul agresivității, însușirea unor modalități de comunicare și relaționare, creșterea încrederii în sine și diminuarea nivelului de influențabilitate etc;
- formarea unei conduite pro-sociale sau dezirabilă social legată de utilizarea unor modalități constructive de petrecere a timpului liber, de alegere a prietenilor și a anturajului, însușirea unor norme de etică și deontologie școlară și profesională, etc.

De asemenea, menționăm că pentru noul tip de activitate - **terapia agresorului**, ce intră în competența serviciilor de reintegrare socială, este necesară specializarea consilierilor de reintegrare, cel puțin la nivel local, urmînd ca aceste programe să fie extinse la nivel național în cadrul sistemului de reintegrare. Considerăm că acest tip de activitate reprezintă un prim pas înspre extinderea intervenției serviciilor de reintegrare privind medierea victimă-infractor, asistarea și protecția victimei.

Programele comunitare reprezintă din perspectiva serviciilor de reintegrare un set de activități organizate sub forma unor microproiecte de intervenție psihosocială, fiind derulate în parteneriat cu instituțiile publice și societatea civilă, în baza unor protocoale de colaborare care pot prevedea posibilitatea inițierii și derulării unor proiecte-program de intervenție comune. În principiu, aceste programe subscriu acordării de asistență psihosocială în baza primirii

---

⁷¹⁸ PRIȚCAN, Valentina, Op.cit., p.16.

solicităților în vederea acordării de asistență post-penală pentru persoanele liberate condiționat sau care intră sub incidența grațierii.

De asemenea, aceste programe au un rol esențial în activarea comunității locale în vederea reinsertiei sociale a beneficiarilor în paralel cu asigurarea securității publice.

În principal, programele comunitare de reintegrare socială a ex-deținuților sînt focalizate pe atingerea următoarelor obiective specifice:

- **integrare/reintegrare școlară** - alfabetizare, asigurarea continuării și definitivării studiilor, adaptarea la mediul școlar;
- **insertie/reinsertie socio-profesională** - calificare, recalificare, reconversie profesională, angajare profesională;
  - **derulare de programe speciale** cu privire la:
    - prevenirea infracționalității;
    - asistarea minorităților etnice;
    - asistarea persoanelor cu comportament adictiv;
    - asistarea persoanelor cu probleme de sănătate fizică și psihică;
    - asigurarea de suport material și realizarea incluziunii sociale.

Totodată, precizăm că toate cele trei tipuri de activități - *consilierea, lucrul cu grupul și programele comunitare*, fie în cadrul asistenței psihosociale penale, fie în cadrul celei post-penale, trebuie să aibă ca specific pentru serviciile de reintegrare socială și supraveghere, următoarele aspecte:

- Terapia agresorului;
- Mediarea conflictelor - intrafamiliale, din cadrul anturajului sau grupului de egali, din mediul școlar și profesional, mediere victimă-infractor;
- Asistarea și protecția victimei.

În sensul celor mai sus prezentate se cristalizează și ceea ce am denumit *asistență post-penală* sau servicii de reintegrare socială a ex-deținuților, oferită de către serviciile de reintegrare, în baza unei cereri exprese din partea persoanelor a căror *pedeapsă a fost grațiată* prin lege sau minorilor a căror *măsură educativă a fost înlăturată*. De asemenea, în ultima perioadă a început să crească numărul cererilor de asistență post-penală din partea persoanelor *liberate condiționat*. În cazul tuturor acestor persoane, serviciile de reintegrare socială a ex-deținuților sunt abilitate să intervină în felul următor:

- **acordare de consiliere vocațională** cu accent pe obiectivele legate de continuarea studiilor și/sau definitivarea studiilor și găsirea unui loc de muncă;
- **incluere în programe comunitare speciale de reinsertie socială** privind integrarea familială, școlară, profesională etc.

Precizăm că în cadrul asistenței post-penale, persoanele asistate beneficiază atât de *programe de intervenție special inițiate* în baza activării unor protocoale de colaborare încheiate la nivel local sau central, sau încheierii unor noi protocoale la nivel local, precum și în baza unor proiecte-program de intervenție inițiate în colaborare cu instituții și organizații din cadrul comunității. În același timp, intervenția serviciilor de reintegrare în această etapă se bazează în principal pe *programele comunitare* existente și derulate de către serviciile de reintegrare socială a ex-deținuților împreună cu partenerii comunitari, pentru persoanele aflate în supravegherea serviciilor, ceea ce înseamnă că s-a intrat pe un teren deja pregătit pentru asistență post-penală prin intermediul asistenței penale. În acest sens, se poate observa că accentul se pune pe *consilierea vocațională* urmată de *suport, orientare și îndrumare* a

beneficiarilor asistenței post-penale, în vederea includerii în *programele comunitare speciale de reinserție socială*.

Conceput în ansamblu, sistemul stabilit prin Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenție nu funcționează adecvat.⁷¹⁹ Prevederile art.7, referitoare la crearea serviciilor de patronaj, de la momentul adoptării legii nu au fost implementate.⁷²⁰ În acest scop, în august 2006, la nivel central a fost instituită, după cum am remarcat; activitatea Centrului coordonator de adaptare socială a persoanelor liberate din locurile de detenție⁷²¹ Una din direcțiile principale ale acestui Centru consta în elaborarea programului național de pregătire pentru liberare și reintegrare socială a persoanelor liberate din locurile de detenție.

În acest context, este rațional să relevăm faptul că în literatura de specialitate se întâlnesc diferite puncte de vedere asupra problemei privind organul central care trebuie să asigure procesul de adaptare socială a persoanelor liberate. O serie de autori motivează transmiterea acestor funcții către organele administrației publice locale, susținând că anume ele dispun real de resurse materiale și administrative pentru asigurarea materială și cu locuri de muncă a ex-condamnaților, iar organele de drept nu posedă astfel de mijloace și de aceea nu pot realiza în mod efectiv procesul de adaptare socială a persoanelor liberate din locurile de detenție.⁷²²

Alți specialiști se propun pentru delegarea acestor sarcini organizațiilor obștești sau societăților de patronaj, obligând restul organelor statale și organelor administrației publice locale de a le acorda ajutor și asistență. Se întâlnește și propunerea cu privire la divizarea obligațiilor privind adaptarea socială a persoanelor liberate între organele OAI, organele administrației publice locale și organizației obștești.⁷²³ Savantul rus Rîbac M.S. plasase în fața serviciului de patronaj astfel de obiective, cum ar fi: acordarea de ajutor persoanelor liberate din locurile de detenție la aranjarea condițiilor de trai, comportamentul legal și înlăturarea consecințelor aflării în izolare. Concomitent, serviciul de patronaj urma să ducă evidența persoanelor liberate și alte măsuri cu caracter obligatoriu: plasarea în căminele de locuire temporară ale centrelor de adaptare socială, coordonarea activității privind acordarea ajutorului social, supravegherea persoanelor eliberate prin asistența organelor de interne.⁷²⁴

Structurile existente în Republica Moldova privind serviciile în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate din locurile de detenție constă din diferite tipuri de instituții cu responsabilități directe sau tangențiale, axate pe reintegrarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenție: Oficiul de executare, administrația publică locală, Agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă, direcția raională/municipală pentru protecția drepturilor copilului, comisariatul raional/municipal de Poliție, Direcția de sănătate publică, Direcția raională/municipală învățământ, tineret și sport, Biserica și cultele religioase, Organizații neguvernamentale, Oficiul teritorial de documentare a populației.⁷²⁵

---

⁷¹⁹ RUSU, Oleg. Probleme organizatorico-juridice ale adaptării sociale ale persoanelor liberate din locurile de detenție// *Legea și viața*, 2009, nr.5, p. 10.

⁷²⁰ IBIDEM.

⁷²¹ IBIDEM.

⁷²² ШМАРОВ И.В. Предупреждение преступлений среди освобожденных от наказания (проблема социальной адаптации). Москва: Юридическая литература, 1974, p. 108.

⁷²³ КОВАЛЬ М.И. Социально-правовая адаптация лиц, отбывших длительные сроки лишения свободы. Автореф. дисс. ...кандидата юридических наук. Рязань, 1995, p. 20-21.

⁷²⁴ РЫБАК М.С. Op. cit., p. 192.

⁷²⁵ PRIȚCAN V., IANOGLO, M., DOVICENCO, I., Coordonator: Cojocaru V. Raport: Evaluarea necesităților în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate din detenție, IRP, Chișinău, 2007, p.60.

Conform datelor statistice ale DIP al Ministerului Justiției anual, din locurile de detenție sunt eliberați aproximativ 2500 de persoane. Cea mai mare parte dintre ei au vârsta între 25-40 de ani, adică grupa cea mai activă și aptă de muncă, pentru care integrarea în câmpul muncii este actuală.⁷²⁶

Însă pentru ca să-și găsească un loc de muncă, ex-deținuții trebuie să aibă competențele necesare. În acest context este cazul să ne referim la **integrarea profesională** a persoanelor eliberate. Studiile criminologice demonstrează importanța excepțional de mare a realizării acestui deziderat în prevenirea recidivei. Dacă în privința corelației șomaj – infracționalitate concluziile studiilor sunt indecise, nu la fel se prezintă concluziile cercetărilor ce vizează relația dintre șomaj și recidivă. Sub acest aspect, se pare că există un consens general: absența unui loc de muncă este corelată statistic cu recidiva. Scanlon (2001) demonstrează în mod convingător că discriminarea pe piața forței de muncă pornind de la existența antecedentelor penale generează recidivă. May (1999) a arătat că persoanele condamnate, fără loc de muncă sînt mult mai vulnerabile la recidivă decît cele cu loc de muncă. Sampson și Laub (1993) au sugerat că ieșirea din cariera infracțională este asociată frecvent cu doi factori majori: un mariaj coeziv și atașamentul pentru un loc de muncă. Prin urmare, nu este important ca fostul infractor să ocupe orice fel de loc de muncă, ci este necesar ca acesta să ofere satisfacție, "stabilitate, angajament și legături mutuale între angajat și angajator"⁷²⁷.

Integrarea profesională constă dintr-o multitudine de componente: căutarea unui loc de muncă, alegerea profesiei, adaptarea la condițiile de muncă, gradul de satisfacție de munca prestată ca factor de statornicire la locul de muncă etc.⁷²⁸ Similar cu alte tipuri (reintegrare normativă, culturală, comunicațională etc), reintegrarea profesională constituie o manifestare cu multiple rezonanțe și amplitudini sociale. Dat fiind că raportarea individului la universul social se face în special pe dimensiunea profesiei, exercitarea acesteia îi conferă acestuia nu numai identitate și legitimitate în cadrul sistemului social, dar și îl circumscrie în spațiul relațiilor sociale, în cadrul căruia status-urile aferente fiecărei profesii sunt delimitate.

Programele ce țin de angajarea în câmpul muncii a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și protecția socială împotriva șomajului se realizează, în principal, prin intermediul structurilor teritoriale ale Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă. Pentru implementarea în teritoriu a activității de ocupare a forței de muncă și protecție socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, în subordinea Agenției naționale se află 35 de agenții la nivel de municipiu, raioane și UTA Găgăuzia.

După liberarea din detenție, persoanele în cauză trebuie să se adreseze Agențiilor teritoriale pentru ocuparea forței de muncă în scopul obținerii ajutorului pentru integrarea mai rapidă în câmpul muncii. Majoritatea celor eliberați din detenție au o calificare profesională insuficientă sau nu o au deloc, fapt care face dificilă găsirea unui loc de muncă convenabil. Avînd în vedere acest fapt, Agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă oferă acestor categorii de persoane un șir de servicii, și anume: de mediere a muncii, informare și consiliere profesională, orientare profesională etc.⁷²⁹ Starea de fapt în acest domeniu a fost elucidată de un studiu

⁷²⁶ RUSU, Oleg. Probleme organizatorico-juridice ale adaptării sociale ale persoanelor eliberate din locurile de detenție// *Legea și viața*, 2009, nr.5, p. 11.

⁷²⁷ http://www.penalreform.ro/fileadmin/pri/media/Reintegrarea_fostilor_infractori_-_resurse.pdf

⁷²⁸ ЛИТВИШКОВ В.М., МИТКИНА А.В. Пенитенциарная педагогика. Курс лекций. Москва: Изд. МПСИ, 2004, p. 385.

⁷²⁹ ZINENCO, D., POSTU, C., POPESCU, V.,Coordonator: Nemcinova L. Reintegrarea socială:întrebări și răspunsuri. Chișinău:Ed. Pontos, 2006, p. 6.

realizat de un grup de experți la solicitarea Institutului de Reforme Penale în cadrul desfășurării Misiunii de Evaluare a necesităților în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate din locurile de detenție⁷³⁰. Astfel, 53,1% din persoanele intervievate nu dețineau nici o meserie. Dintre cei care dețineau diplome de calificare, 16,7% dețineau calificarea de zidar/tencuitor,, 10,1% - operator, 12,7% - șofer/tractorist, 13,8% - tehnician, 5,8 % - sudor, 5,1 % - bucătar, 5,8% contabil/economist, 4,3 % - lăcătuș, 2,9 % jurist, precum și alte meserii.

Din numărul total al persoanelor liberate din detenție care au participat la sondaj doar 28,4% erau încadrate în câmpul muncii. Cele mai multe persoane angajate activau în întreprinderile private- 64%. Domeniile de activitate a întreprinderilor în care activau angajații erau diferite: 22,2% - activau în întreprinderile industriale, 22,1%- în cele agricole, 21% - în construcții, 11,1%- de transport, 16%- în structurile comerciale și 7,4%- în sectorul bugetar.⁷³¹

Cercetarea a constatat că în unele raioane se propuneau cursuri de recalificare la cererea beneficiarilor. Însă cursuri de recalificare pentru persoanele liberate din locurile de detenție nu se organizau în toate raioanele țării.

Este cazul să remarcăm și o astfel de situație: Agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă oferă locuri de muncă pentru aceste categorii de persoane, însă în majoritatea cazurilor locurile de muncă oferite nu sunt acceptate.

Investigația realizată a confirmat și o altă realitate: agenții economici, în mare parte, nu doresc să angajeze persoane care s-au aflat în detenție: doar 35,0% dintre agenții economici chestionați ar accepta să angajeze persoane care s-au aflat în detenție, în timp ce 65,5% nu doresc să angajeze astfel de persoane. 52% dintre agenții economici ar accepta să angajeze persoane care s-au aflat în detenție numai dacă statul le-ar impune acest lucru, în timp ce 48% nu ar accepta, chiar dacă ar fi impuși de către stat să facă acest lucru⁷³².

Nedorința de a angaja la serviciu persoane liberate din locurile de detenție este condiționată de o serie de factori. Practica demonstrează că ex-condamnații, spre deosebire de alți angajați, încalcă mult mai frecvent disciplina muncii, au o calificare mult mai scăzută, sînt mai scăzute capacitățile de a învăța lucruri noi, etc. În afară de aceasta, sînt frecvente cazurile cînd ei provoacă neplăceri mult mai serioase.⁷³³ Acești factori vor acționa și în continuare. Și oricare ar fi stimulentele extraeconomice acordate întreprinderilor, administrația lor se va strădui să nu accepte la serviciu persoane anterior condamnate sau va tinde să scape cît mai repede posibil de acestea. De aceea, susținem opinia conform căreia **este necesară crearea unui astfel de mecanism de angajare în câmpul muncii a persoanelor liberate din detenție care ar cointeresa din punct de vedere economic întreprinderea în angajarea lor la serviciu.**⁷³⁴

O altă problemă acută a resocializării persoanelor liberate din detenție este lipsa la mulți dintre ei, a locuinței. Sistemul de stat de asigurare cu locuințe, din cauza unei finanțări insuficiente, se află într-o criză profundă. Majoritatea cetățenilor care nu încalcă legea sunt nevoiți să-și soluționeze această problemă de sine stătător, procurînd sau construind locuințe. Ex-deținuții, din motive lesne de înțeles, nu-și pot soluționa problema locativă pe această cale. Mai mult ca atît, pentru majoritatea dintre ei, problema locativă este în legătură reciprocă cu

---

⁷³⁰ PRIȚCAN, V., IANOGLO, M., DOVICENCO, I., Coordonator: Cojocaru V. Raport: Evaluarea necesităților în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate din detenție, IRP, Chișinău, 2007, p.40-41.

⁷³¹ IBIDEM.

⁷³² IBIDEM, p. 47.

⁷³³ RUSU, Oleg. Probleme organizatorico-juridice ale adaptării sociale ale persoanelor liberate din locurile de detenție// *Legea și viața*, 2009, nr.5, p.12.

⁷³⁴ IBIDEM.

problemele de angajare în câmpul muncii. Dacă în oraș se mai poate găsi un serviciu oarecare, atunci practic este imposibil să obții o locuință (excluzând procurarea ei) pe cale legală. În mediul rural situația este inversă: problema locativă se rezolvă mai ușor, însă șansa de a găsi un loc de muncă este, efectiv, iluzorie.

Soluționarea problemelor de angajare în câmpul muncii și celei locative se mai complică și prin faptul că mulți dintre ex-deținuți suferă de așa-numitele „afecțiuni sociale” (alcoolism, narcomanie, SIDA, tuberculoză), sînt de vîrstă înaintată sau invalizi. Majoritatea dintre aceștea necesită a fi plasați în case pentru bătrîni sau în instituții curative.

O abordare complexă și multidimensională a procesului de pregătire pentru liberare și reintegrare socială a deținuților aparține Institutului de Reforme Penale (IRP), prin crearea a 15 organizații obștești de tipul Centrelor de Justiție Comunitară (CJC). **Acest model a stat la baza conceperii și dezvoltării în Moldova a primului mecanism funcțional de reintegrare socială a persoanelor eliberate din detenție.** (sublinierea ne aparține – S.O)

Pe parcursul a trei ani, în Republica Moldova, au funcționat cele 15 CJC-uri, specializate în prestarea serviciilor de asistență în domeniul pregătirii pentru liberare și reintegrare socială. Astfel că, în perioada septembrie 2006 - martie 2009, circa 4000 de deținuți au solicitat sesiuni și ședințe informative privind diverse subiecte și tematici: restabilirea relațiilor cu familia, rudele, prietenii, comunitatea; acordarea suportului la perfectarea actelor de stare civilă și buletinelor de identitate; suport pentru angajarea ulterioară în câmpul muncii. Odată eliberați, circa 1253 ex-deținuții au apelat la serviciile consilierilor de reintegrare socială din cadrul CJC-urilor.

Pentru a putea acorda asistență calificată, atît persoanelor care se pregătesc pentru liberare, cît și celor care au ieșit la libertate, cei 30 angajați din cadrul Centrelor de Justiție Comunitară au beneficiat de instruirii în cadrul a 54 ateliere de lucru, mese rotunde, organizate de IRP.

- Toate activitățile au fost implementate de IRP cu suportul financiar al Agenției suedeze pentru dezvoltare și cooperare internațională (Sida) și al Fundației Soros-Moldova în cadrul proiectului „Consolidarea societății civile în Moldova. Grupuri marginalizate. Reintegrarea socială a ex-deținuților”⁷³⁵

2.4.2 Rolul centrelor de justiție comunitară în reintegrarea socială a (ex)deținuților și în creșterea rolului comunităților locale în realizarea acestui proces.

În topul problemelor existente în acest domeniu, primează atitudinea discriminatorie a societății față de ex-deținuți, care este determinantă pentru soarta acestor persoane. Din cauza unor stereotipuri formate sau impuse, a imaginii proaste și obtuze a deținuților agresiv promovată de mass-media, o bună parte din societatea noastră, în cel mai bun caz, va accepta cu greu conviețuirea în același bloc sau cartier cu un fost pușcăriaș, nemaivorbind de susținere sau ajutor. Un sondaj realizat în februarie 2009 de Centrul de Justiție Comunitară din Chișinău atestă că 26,23 % dintre respondenți sunt categoric împotriva să ofere adăpost, hrană, protecție sau înțelegere deținuților, 56,56 % condiționează acordarea ajutorului în funcție de personalitatea ex-condamnatului și doar 14,75 % sunt de acord să ofere necondiționat ajutor celor eliberați din locurile de detenție⁷³⁶.

⁷³⁵ Ex-deținuții, motivați să ajungă iar la închisor//Ziarul de gardă, 11 mai 2009.

⁷³⁶ REINTEGRAREA socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție. Raport de monitorizare și evaluare a activităților realizate în cadrul proiectului „Consolidarea societății civile în Moldova. Grupuri

Un alt aspect reliefat de sondaj ține de sentimentele manifestate de oamenii de rînd vizavi de ex-deținuți. Astfel, 67,2 % dintre cei chestionați încearcă un sentiment de teamă și precauție în momentul în care aud cuvîntul „deținut”. Cu toate acestea, nu toți respondenții sunt atît de duri, din moment ce există persoane cărora, la auzul acestui cuvînt, li se trezește un sentiment de milă – aceștea constituie 11 %. Totodată, indiferenții alcătuiesc 20 % din respondenți⁷³⁷. O investigație mai recentă (2010) prezintă percepția acestei probleme de către publicul larg în felul următor: s-a constatat o tendință generală a considera că prezintă un risc mai mare persoanele care și-au ispășit pedeapsa cu închisoarea, decît cele careși-au ispășit pedeapsa penală în comunitate. Astfel, 41% din respondenții din cadrul publicului au considerat că o persoană condamnată în comunitate prezintă un risc pentru societate față de 47% care au indicat un astfel de risc pentru persoanele liberate din detenție. Totodată, 30% au considerat că persoanele din primul grup nu prezintă niciun risc în comparație cu 22% în cazul persoanelor eliberate din detenție. Această apreciere ridicată și, totodată, diferențiată a riscului pe care îl prezintă persoanele condamnate este confirmată și de atitudinea pe care cred respondenții că o au alții față de acestea. Astfel, aproximativ 26 % din respondenți consideră că persoanele condamnate în comunitate se confruntă cu problema izolării de societate (13% – problema respingerii din partea familiei), aceste cifre fiind, respectiv, de aproape 50% și 28% în cazul persoanelor eliberate din detenție.

Totuși, cînd este vorba de propriile atitudini, respondenții sînt mai pozitivi, 40% din ei indicînd că ar oferi ajutor unei persoane condamnate în comunitate (față de 13% care nu ar oferi un astfel de ajutor). Paradoxal, această atitudine este chiar mai bună față de persoanele care au fost eliberate din detenție, 42% din respondenți fiind gata să acorde ajutor în condițiile în care numai 10% au răspuns negativ la această întrebare⁷³⁸. Această inversare de atitudine ar putea fi explicată într-o oarecare măsură prin relația existentă a respondenților cu o persoană care a fost în detenție. Astfel, aproximativ 69% au indicat că cunosc o persoană care a fost deținută, iar numai un procent din aceștia au indicat că acestea au fost persoane străine.

Datele de mai sus indică faptul că există o părere generală că societatea mai degrabă nu privește favorabil persoanele condamnate. Totuși, atunci cînd este vorba de cazuri concrete și de membri concreți ai societății, gradul de acceptare a persoanelor condamnate este mai mare. Această concluzie este confirmată și de experiențele persoanelor condamnate în comunitate. Astfel, numai 11% au afirmat că oamenii din localitatea lor au o atitudine rea față de ei. Majoritatea (44%) consideră că membrii comunității au o atitudine neutră, iar o minoritate de 6% au resimțit o atitudine bună în comunitățile lor. Este de remarcat faptul că, atunci cînd au fost rugați să indice atitudini concrete ale membrilor comunității față de ei, majoritatea beneficiarilor au inclus atitudini pozitive cum ar fi compătimire, milă, ajutor și mai puțini au indicat atitudini negative de tipul onvinovățirii, evitării contactului⁷³⁹. **Asistăm oare la o modelare a mentalității opiniei publice?!**

Datele invocate ne permit să afirmăm că în ultimele decenii există o tendință tot mai puternică de implicare a comunității în procesul de prevenire și tratament al infracționalității.

---

mareginalizate. Reintegrarea socială a ex-deținuților. Chișinău, 2009//http://irp.md/files/1242890807_ro.pdf

⁷³⁷ IBIDEM.

⁷³⁸ RAPORT de monitorizare a activităților de probațiune în Republica Moldova. Chișinău, 2011//<http://dl.dropbox.com/u/22899380/RaportMonitorizare%20ro.pdf>

⁷³⁹ IBIDEM.

Societatea și membrii ei sînt în egală măsură responsabili, paralel cu instituțiile statale, de siguranța și sănătatea comunității. În acest context, *justiția comunitară* reprezintă procesul prin care membrii comunității, organizațiile, agenții economici și autoritățile publice locale participă în mod agregat la soluționarea problemelor, avînd drept scop îmbunătățirea siguranței din societate și repararea prejudiciilor cauzate de infracțiune. Justiția comunitară redefinește scopul și rolul instituțiilor de justiție penală pentru a le extinde misiunea spre prevenirea infracționalității, soluționarea problemelor sociale și a conflictelor locale, implicarea membrilor comunității în activități de planificare și luare a deciziilor. Inițiativele în domeniul justiției comunitare au scopul de a construi și a consolida conexiunea dintre sistemul de justiție penală și membrii comunității. În mod sigur, întoarcerea deținutului în societate ca cetățean care respectă legea este o sarcină anevoioasă, dar importantă, a cărei realizare ține nu doar de instituțiile publice, un rol decisiv în proces revenind societății civile. Astfel, *Centrele de Justiție Comunitară* (CJC) care activează în prezent în SUA, Canada, Marea Britanie, Australia au fost create drept o necesitate absolută a comunităților respective de a obține un rol activ în promovarea strategiilor de prevenire a infracționalității, de a implementa principiile justiției restaurative și, în final, de a contribui la siguranța în comunitate.

Un aspect al justiției comunitare este reintegrarea socială a persoanelor marginalizate din grupuri de risc, spre exemplu, persoanele liberate din detenție. În Republica Moldova procesul de reintegrare socială a persoanelor din detenție este realizat prin două mecanisme distincte: **pregătirea pentru liberare** a deținuților și **asistența la integrarea socială** a acestora asigurată de Centrele de Justiție Comunitară.

În ultimii 6-7 ani câteva ONG-uri din republică (LADOM, SIDO (secția Republica Moldova), Viața Nouă, Amnesty International etc.), profilate pe domeniul promovării și respectării drepturilor deținuților, au inițiat și au implementat proiecte și inițiative menite să contribuie la facilitarea integrării persoanelor din detenție. Inițiativele lor au avut un caracter sporadic, cu durate și impact diferite, în mare parte acestea fiind realizate la nivel local, într-un penitenciar sau altul, beneficiari preponderenți fiind minorii și femeile condamnate. În premieră pentru Republica Moldova, la mijlocul anului 2005, la inițiativa Institutului de Reforme Penale a fost creat primul centru de justiție comunitară în orașul Ungheni. Centrul a avut drept scop acordarea asistenței instituțiilor de stat în promovarea politicii de reformare a justiției penale la nivel local, în vederea implementării alternativelor la detenție și reintegrării sociale a liberaților din instituțiile penitenciare. În acest context, prima inițiativă de abordare complexă și multidimensională a procesului de pregătire pentru liberare și reintegrare socială a deținuților aparține Institutului de Reforme Penale. Începând cu anul 2006, IRP, cu suportul Agenției suedeze pentru dezvoltare și cooperare internațională (SIDA) și al Fundației Soros Moldova, a început implementarea proiectului „*Consolidarea societății civile în Moldova. Grupuri marginalizate. Reintegrarea socială a ex-deținuților*”. Proiectul a fost inițiat pentru a contribui la creșterea calității asistenței de reintegrare socială a ex-deținuților drept categorie marginalizată a populației prin crearea unui model de interacțiune a serviciilor din penitenciare și a celor comunitare: pe parcursul a 3 ani de activitate au fost create 6 CJC-uri la nivel de penitenciare privind pregătirea pentru liberare și reintegrarea socială prin intermediul acțiunilor de parteneriat al instituțiilor guvernamentale și non-guvernamentale; a unui model funcțional de asistență a deținuților pentru reintegrarea socială pe durata probațiunii post-penitenciare prin crearea a 9 organizații la nivel comunitar; creșterea capacității profesionale a comunității și reprezentanților ONG-urilor prin specializarea în asistarea procesului de reintegrare socială a deținuților.

Centrele de justiție comunitară sunt organizații neguvernamentale locale, care au ca misiune promovarea ideii de justiție comunitară. Dezvoltarea rețelei naționale de centre de justiție comunitară a fost realizată în perioada iulie 2006 – martie 2009. Fondarea acestora a fost precedată de asistența în domeniul reformei penale oferită de IRP autorităților publice din Republica Moldova sub formă de activități de instruire, comunicare și promovare, lobby, asistență juridică și psiho-socială pentru diferite categorii de deținuți, elaborare de acte normative, cercetări și sondaje etc., acțiuni demarate începând cu anul 2001. Prin urmare, crearea unor CJC-uri a reprezentat o consecutivitate logică a activității de reformare a sistemului de justiție penală din țara noastră prin care, în premieră pentru statul Republica Moldova, au început să fie realizate consecvent acțiuni de reintegrare socială a ex-deținuților. Conform statutelor înregistrate la Ministerul Justiției, în temeiul prevederilor legislației în vigoare a Republicii Moldova, CJC-urile sînt asociații obștești. Scopul statutar al asociațiilor este contribuirea la „acordarea asistenței instituțiilor de stat specializate în promovarea politicii de reformare a justiției penale în Republica Moldova, în vederea implementării și promovării alternativelor la detenție și a reintegrării sociale a persoanelor eliberate din instituțiile penitenciare”. Statutul conține, de asemenea, prevederi ce țin de activitățile organizațiilor, drepturile, organele de conducere și control, membrii organizațiilor, drepturile și obligațiile lor, patrimoniul și sursele de finanțare, prevederi privind transparența activității și darea de seamă financiară etc.

Din punct de vedere metodologic, acestea au ca scop asigurarea reabilitării și reintegrării sociale a persoanelor eliberate din locurile de detenție, avînd la bază asistarea beneficiarilor prin intermediul intervențiilor psiho-sociale în vederea întoarcerii lor în familie, găsirii unui loc de muncă, continuării studiilor, precum și rezolvării altor probleme de ordin social. Este de menționat, în acest context, parteneriatul cu instituțiile penitenciare și serviciul de probațiune în vederea asigurării continuității lucrului de resocializare desfășurat cu deținuții în locurile de detenție și după liberare, identificării unui model de cooperare susceptibil de a fi preluat de autoritățile locale în viitor.

După înregistrarea organizațiilor, următoarea etapă a fost elaborarea fișelor de post și angajarea personalului care urma să realizeze activitățile de profil propriu-zise. Astfel, în cadrul acestor organizații au fost încadrați consilieri pentru pregătirea de liberare și consilieri de reintegrare socială. La moment, în cadrul acestor servicii activează peste 30 de persoane cu studii juridice, psihologice și în domeniul asistenței sociale, din care 8 sînt bărbați și 22 - femei. Consilierii de pregătire pentru liberare care activează în instituția penitenciară prestează servicii de asistență în domeniul recuperării și reintegrării psiho-sociale și profesionale a persoanelor private de libertate.

De asemenea, ei acordă suport în soluționarea problemelor legate de situația socială sau familială a condamnaților. Sarcinile de bază ale consilierului de pregătire pentru liberare: informarea persoanei condamnat despre serviciile de care poate beneficia în penitenciar și în procesul de reintegrare socială; restabilirea relațiilor cu familia, rudele, prietenii, comunitatea, inclusiv cu victima/victimele; acordarea suportului la perfectarea actelor de stare civilă (certificat de naștere, certificat de divorț, certificat de căsătorie); acordarea suportului la perfectarea buletinului de identitate; oferirea suportului informațional sau a asistenței juridice în diverse probleme de familie; pregătirea materialelor necesare pentru pensionarea persoanelor care au atins limita de vîrstă sau au grad de invaliditate; oferirea suportului pentru angajarea ulterioară în câmpul muncii. Consilierii de reintegrare socială prestează servicii de asistență în domeniul

reintegrării efective în societate a persoanelor liberate din detenție prin informarea și consultarea lor.

Sarcinile de bază ale consilierului de reintegrare socială: asistență în restabilirea relațiilor cu familia, comunitatea, inclusiv cu victima; asigurarea suportului informativ privind perfectarea și restabilirea actelor de identitate (certificat de naștere, certificat de divorț, certificat de căsătorie, buletin de identitate); asistență în procesul de angajare în câmpul muncii (informații cu privire la angajarea în câmpul muncii, orientare profesională, recalificare și menținere a locului de muncă); găsirea unui loc de trai temporar; consultanță psihologică individuală și asistență juridică, după caz.

Beneficiarii centrelor de justiție comunitară sunt deținuții eliberați din locurile de executare a pedepsei privative de libertate (atât cei eliberați la termen, cât și cei eliberați condiționat, înainte de termen), care au nevoie de activități orientate spre recăpătarea unor abilități sociale.

În activitatea lor centrele de justiție comunitară se conduc de următoarele principii:

- *respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;*
- *respectarea demnității umane;*
- *confidențialitatea informațiilor;*
- *neadmiterea discriminării;*
- *ajutorul imediat, care presupune că persoana în conflict cu legea beneficiază de suportul centrului on termene cbt mai restrânse;*
- *sprijinirea și încurajarea permanentă a beneficiarilor asistați și consiliați în vederea reintegrării lor în societate și asumării responsabilității pentru propriile acțiuni, prin formarea unei atitudini corecte față de ordinea de drept și față de regulile de conviețuire socială;*
- *apropierea, care presupune reducerea la maxim a distanței geografice, dar și psihologice, astfel încât beneficiarul să simtă sprijin permanent din partea centrului, să existe încredere reciprocă pentru realizarea adecvată a responsabilităților asumate;*
- *oportunitatea, care presupune dozarea intervenției, implicarea ori de câte ori este necesară, dar fără exces. Tot de aici derivă și principiul minimei intervenții, care presupune că nu trebuie utilizată mai multă constrângere și monitorizare decât sunt necesare;*
- *individualizarea și continuitatea, care presupune că intervențiile centrului trebuie să corespundă nevoilor sociale ale beneficiarului și că aceste intervenții au un caracter organizat, bazat pe reintegrarea lor socială;*
- *participarea comunității la procesul de asistență, consiliere psihosocială și de monitorizare a comportamentului beneficiarului. De aici derivă și principiul coordonării eforturilor, care ne sugerează rolul consilierului din CJC în calitate de manager de servicii comunitare;*
- *eficiență și normalizare, care presupune că eforturile centrului urmează să finalizeze cu reintegrarea deplină în comunitate a persoanei în conflict cu legea și reducerea la minim a diferenței dintre beneficiar și alți membri ai comunității respective. Activitățile întreprinse de consilierul pentru reintegrare socială sînt orientate, în primul rînd, spre identificarea nevoilor ex-deținutului. Rezultatul activității de identificare a necesităților finalizează cu clarificarea:*
- *relațiilor cu familia și rudele apropiate;*
- *necesităților de plasament temporar;*
- *necesităților de perfectare a actelor de identitate;*
- *necesităților de susținere psihologică;*
- *necesităților de angajare în câmpul muncii;*

- necesităților de promovare a tinerilor pentru a face studii și/sau recalificare profesională;
- necesităților de acordare a asistenței medicale.

Misiunea CJC de reintegrare socială a ex-deținuților este explicată și de dinamica nevoilor acestor persoane. Astfel, un deținut poate avea mai multe probleme care trebuie evaluate încă în penitenciar, acțiune ce este realizată de consilierii de pregătire pentru liberare. Evident, o serie de probleme nu pot fi soluționate în detenție, iar altele apar după liberare și trebuie soluționate, respectiv, la liberare. Astfel, odată cu ieșirea la libertate a unei persoane, consilierii din cadrul Centrului de Justiție Comunitară preiau „cazul”, adică problemele care nu au putut fi rezolvate în penitenciar, acordând asistență după liberarea persoanei. În concluzie evidențiem că, grație implementării proiectului sus-menționat, s-a reușit crearea mecanismului funcțional de reintegrare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție și suplینirea sistemului de servicii destinate reintegrării ex-deținuților cu o verigă-cheie reprezentată de CJC, care asigură nu doar prestarea propriu-zisă de servicii, ci și legătura directă dintre actorii sociali implicați în acest proces. De asemenea, ca rezultat al acțiunilor interdisciplinare efectuate, se atestă o cooperare a sectoarelor guvernamental și neguvernamental în domeniul reintegrării sociale a persoanelor eliberate din locurile de detenție. Totodată, implementarea proiectului a promovat toleranța, sensibilitatea și responsabilitatea comunitară pentru reintegrarea socială a persoanelor eliberate prin implicarea multitudinii de actori comunitari ce activează în domeniu⁷⁴⁰.

Un rol central în procesul de reintegrare socială este pregătirea pentru liberare. În opinia consilierilor de reintegrare socială, pregătirea pentru liberare este una dintre etapele esențiale ale procesului de reintegrare socială. Această afirmație se întemeiază pe faptul că la etapa finală de executare a pedepsei pot fi deja identificate principalele necesități ale beneficiarului. Totodată, asistentul social care activează în cadrul serviciului de pregătire pentru liberare poate realiza mai multe activități utile integrării sociale a ex-deținuților. Activitățile și serviciile de care poate beneficia deținutul sînt menite să depășească obstacolele de reintegrare, astfel încît Centrul de Justiție Comunitară să pregătească sosirea în comunitate a fostului deținut. Un alt argument în favoarea ideii că unitățile de pregătire pentru liberare fundamentează baza integrării sociale rezidă în predispoziția deținutului aflat în faza finală de detenție de a colabora pentru clarificarea situației sale ulterioare.

În urma monitorizării de proces a serviciului pentru liberare s-a stabilit că consilierii de pregătire pentru liberare organizează activitatea în baza unui set de etape metodologice consecutive. Prima activitate desfășurată de consilierii de pregătire pentru liberare începe cu șase luni sau mai puțin înainte de liberare, prin informarea deținuților despre serviciile acordate de Centrul de Justiție Comunitară, astfel încît și după liberare să poată beneficia de acestea. În cadrul acestei etape cei care activează în unitățile de pregătire pentru liberare informează beneficiarii despre diversitatea serviciilor sociale pe care acesta le poate accesa. Încearcă să prezinte valoarea, utilitatea pe care le au aceste servicii pentru rezolvarea unor probleme stringente. În urma monitorizării s-a stabilit că, **în perioada septembrie 2006 – martie 2009, circa 4 000 de deținuți au solicitat și au beneficiat de sesiuni și ședințe informative în diverse subiecte și tematici.** Un alt aspect este evaluarea profilului psihologic al deținutului, stabilirea predispoziției acestuia de a colabora în eventualele activități de integrare socială. Trebuie menționat faptul că implicarea deținuților este absolut benevolă. Atenția consilierilor din cadrul serviciului de pregătire pentru liberare este orientată spre stabilirea relațiilor și dialogului direct cu deținuții. Contactul cu asistentul social poate fi determinant în alegerea căii de integrare

---

⁷⁴⁰ IBIDEM.

a acestora. În acest context, consilierii de pregătire pentru liberare menționează că încearcă să stabilească legături de încredere și autoritate, să inspire încredere în viața de după liberare a deținutului.

3 Alternative la detenție

3.1. Criza detenției.

În ciuda faptului că se depun eforturi serioase în vederea resocializării indivizilor, în ultimele decenii, ratele infracționalității au crescut în întreaga lume. Puse în fața aparenței creșterii a încălcărilor legii, guvernele au recurs la detenție ca metodă principală de pedepsire a infractorilor. Rezultatul a fost o explozie a numărului de deținuți: în prezent sunt aproximativ 8 milioane de bărbați, femei și copii închiși în întreaga lume.⁷⁴¹

Pedepsele necondiționate la închisoare se bazează pe presupunerea că infractorii pun mai mult preț pe libertatea personală decât pe orice altceva. Teoria este că amenințarea cu închisoarea descurajează comportamentul infracțional și că detenția este pedeapsa cea mai eficientă. În practică, efectul de descurajare pare a fi mai degrabă minim. Mai mult, experiența a arătat că detenția poate avea un efect devastator atât asupra infractorului, cât și a societății.⁷⁴² **Statisticile atestă că circa 50% dintre persoanele private de libertate din Republica Moldova comit infracțiuni repetate.** O rată atât de înaltă a recidivei infracționale ne demonstrează elocvent faptul că pedeapsa penală de privațiune de libertate nu a dat un rezultat pozitiv - condamnatul nu a învățat nimic, nu și-a schimbat comportamentul și, astfel, perioada petrecută după gratii nu a fost suficientă pentru a înțelege și a aprecia eficient valorile vieții, ci o simplă petrecere a timpului pe contul statului. Acest lucru confirmă că utilizarea frecventă a metodelor represive (supravegherea și izolarea) în detrimentul celor de resocializare este cauza ajungerii repetate a persoanelor în penitenciare⁷⁴³.

În ce îl privește pe infractor, închisorile constituie adesea pentru acesta „școli ale infracționalității”: mediul nociv emoțional, ca și ceilalți deținuți îi învață pe infractori să devină mai buni infractori. Lipsa generală de servicii de reabilitare și de instruire în închisori fac de asemenea dificil ca infractorul să reușească după eliberare.

Societatea suferă și ea. Detenția nu este eficientă. De exemplu, costul pentru un deținut pe timp de un an în sistemul penitenciar al statului New York este egal cu acela al unei burse de un an la prestigioasa Universitate Oxford din Anglia. Mai mult, adesea societatea trebuie să ducă și povara întreținerii familiei infractorului pe perioada cât acesta se află în închisoare.⁷⁴⁴ Mai ales în ceea ce privește infracțiunile ce atentează la proprietate, victima este un alt membru al societății care rareori beneficiază de pe urma închiderii infractorului. Deși poate satisface o anumită dorință de răzbunare, detenția nu face nimic pentru a compensa victima fie economic, fie emoțional. Victima este lăsată să-și reconstruiască viața singură.

---

⁷⁴¹ Zdenek Karabes. Alternative la detenție // http://www.penalreform.ro/mfc/documente/experiența_internațională, 01.12.2009.

⁷⁴² IBIDEM.

⁷⁴³ REINTEGRAREA socială a persoanelor liberate din locurile de detenție. Raport de monitorizare și evaluare a activității realizate în cadrul proiectului „Consolidarea societății civile în Moldova. Grupuri mareginalizate. Reintegrarea socială a ex-deținuților. Chișinău, 2009//http://irp.md/files/1242890807_ro.pdf

⁷⁴⁴ IBIDEM.

La scară mondială, rolul și funcțiunile închisorii ca instrument de control social ridică o controversă de mare importanță. Astfel, unii specialiști consideră că reeducarea în cadrul închisorilor nu duce la un bun rezultat, ba dimpotrivă ea are un aspect dezumanizant asupra personalității umane.

Începînd cu anii 1970, reformatorii au început să ia în considerare problemele elucidate mai sus și să ia în calcul posibile soluții. Pînă la urmă ei au început să creadă că, în anumite cazuri, alternativele la detenție, cum ar fi programele de muncă neremunerată în folosul comunității, ar fi mai benefice atît pentru infractor, cît și pentru societate.

Documentul de lucru, întocmit de secretariatul celui de al VI-lea Congres al Națiunilor Unite, referitor la prevenirea crimelor și la tratamentul delincvenților (Caracas - Venezuela, 1980) constată că: întemnițarea nu este în stare să îmbunătățească șansele ca un delincvent să urmeze calea cea dreaptă și faptul că instituțiile penitenciare nu au reușit să facă să scadă criminalitatea: *"închisoarea, constată documentul citat, tinde să accentueze tendințele criminale ale delincventului condamnat. Sub unghiul oricărei analize de cost utilitate, întemnițarea este costisitoare și constituie o risipă, mai cu seamă de resurse umane și sociale "*. În contextul orientărilor menționate, Comitetul pentru prevenirea criminalității și pentru lupta împotriva delincvenței a recomandat printre altele:

a) trebuie să se recurgă de la început la alte soluții decît închisoarea (ca libertatea supravegheată, probațiunea sau eliberarea condiționată);

b) nu ar trebui să se trimită la închisoare decît numărul cel mai mic de delincvenți și numai după ce se vor fi epuizat toate celelalte soluții în afară de închisoare.⁷⁴⁵

Acest adevăr începe să se afirme și în societatea moldovenească. La Conferința internațională cu genericul „Probațiunea în Republica Moldova. Provocări și noi abordări (noimbrie 2009), organizată de Institutul de Reforme Penale și Misiunea Norvegiană de Experți pentru promovarea Supremației Legii în Moldova (NORLAM) în cooperare cu Direcția probațiune din cadrul Ministerului Justiției al Republicii Moldova, s-a menționat că practica în domeniu demonstrează că pedepsele excesiv de aspre sunt contraproductive pentru societate, deoarece cu cît mai îndelungat este termenul de detenție cu atît mai greu poate fi realizat procesul de resocializare a acestor persoane.⁷⁴⁶

Analiza comparată a curentelor în domeniul sancțiunilor penale indică faptul că încarcerarea reprezintă, cu anumite variații geoculturale, reperul esențial al sistemelor penale convenționale. În special în societățile moderne centralizate, ea este considerată atît de publicul larg, cît și de profesioniști drept sancțiune cu cel mai ridicat nivel de pedepsire.

Centralitatea închisorii în modernitate provine nu numai din frecvența statistică a utilizării ei, din filosofia care a întemeiat sistemele penale moderne, ci și din transformarea ei în elementul de comparație pentru sancțiunile neprivative de libertate. În cadrul sistemelor

---

⁷⁴⁵ Apud: BANCIU, Dan . Elemente de sociologie juridică, p.205.

⁷⁴⁶ REINTEGRAREA socială a persoanelor liberate din locurile de detenție. Raport de monitorizare și evaluare a activității realizate în cadrul proiectului „Consolidarea societății civile în Moldova. Grupuri marginalizate. Reintegrarea socială a ex-deținuților. Chișinău, 2009//http://irp.md/files/1242890807_ro.pdf

⁷⁴⁶ IBIDEM.

⁷⁴⁶ REINTEGRAREA socială a persoanelor liberate din locurile de detenție. Raport de monitorizare și evaluare a activității realizate în cadrul proiectului „Consolidarea societății civile în Moldova. Grupuri marginalizate. Reintegrarea socială a ex-deținuților. Chișinău, 2009//http://irp.md/files/1242890807_ro.pdf

⁷⁴⁶ RAPORT de monitorizare a activităților de probațiune în Republica Moldova. Chișinău, 2011//<http://dl.dropbox.com/u/22899380/RaportMonitorizare%20ro.pdf>.

convenționale de pedeapsă, de cele mai multe ori acestea sînt considerate alternative la închisoare, diferite sub raportul intensității pedepsirii de încarcerare, dar situate pe același continuu gradual. Un studiu al Organizației Națiunilor Unite asupra tendințelor infracționalității și strategiilor adoptate în diferite sisteme penale (1990 - 1994) evidențiază o hartă extrem de variată a practicii actuale a sancțiunilor penale. Există state în care sancțiunile neprivative de libertate - avertismentul, amenda, confiscarea – reprezintă peste 70% din totalul condamnărilor pronunțate (Japonia, Germania, Slovenia, Finlanda, Austria, Egipt). În alte țări, peste 50% dintre condamnări sunt privative de libertate (Columbia, Singapore, Republica Moldova)⁷⁴⁷. Una din puținele teme asupra căreia există un acord între cercetători se referă la efectele negative – atât directe, cât și colaterale – ale închisorii. Efectele încarcerării sunt complexe. Ele se extind asupra vieții infractorului, sănătății sale mintale, carierei profesionale, asupra familiei și comunității în care se întoarce. Între efectele închisorii se numără abuzul asupra copiilor și violența domestică, răspîndirea unor boli infecțioase, riscul sporit pentru siguranța și coeziunea comunitară. Penitenciarul afectează socializarea copiilor și tinerilor. Se pot identifica cel puțin șase efecte colaterale ale închisorii. Unul dintre principalele efecte este cel ce scoate în evidență că **închisoarea reduce șansele celor care au ispășit o pedeapsă privativă de libertate să-și găsească un loc de muncă, reduce șansele reintegrării în comunitate**. Ispășirea unei pedepse privative de libertate are efecte pe termen lung asupra posibilităților ulterioare ale persoanei care a comis fapte penale de a se reintegra în comunitate. În multe sisteme penale încarcerarea, ca pedeapsă principală, este însoțită și de o serie de interdicții și limitări care operează după expirarea perioadei de detenție. Aceste restricții privesc o gamă variată de drepturi și libertăți, începînd cu drepturile părintești, dreptul de a practica o anumită profesie sau de a ocupa o funcție publică, drepturi politice (de a alege și de a fi ales). Pe lângă aceste restricții, care fac parte din sancțiunea pentru fapta comisă, multe legislații interzic angajarea pe anumite posturi a unor persoane care au comis infracțiuni. Restrîngerea unor drepturi și libertăți se asociază deseori cu presiunea comunităților de blocare a accesului celor care au comis fapte penale la piața forței de muncă aflate în multe state și zone în declin. Aceste circumstanțe, îmbinate cu nivelul educațional și de pregătire profesională redus, conturează puținele șanse ale persoanelor care au ispășit o pedeapsă privativă de libertate de se reintegra în societate, contribuie la marginalizarea și excluderea lor socială.

Un alt efect este cel care scoate în evidență **învrăutățirea stării sănătății fizice și mentale** a celui încarcerat. În acest context, menționăm că penitenciarele și izolatoarele de arest preventiv au devenit focare de boli infecțioase. Bolnavii se dețin cu cei sănătoși. În condițiile igienei precare, boli ca tuberculoza, dizenteria, hepatita se răspîndesc foarte repede. Conform studiului efectuat de Institutul de Reforme Penale, 72,7% din persoanele aflate în izolatoarele de arest preventiv aveau probleme de sănătate, dintre care 37,7 % susțineau că s-au îmbolnăvit în penitenciar.⁷⁴⁸

Închisoarea contribuie la izolarea și marginalizarea familiilor lor. Închisoarea afectează familia celui condamnat. Există puține cercetări cu privire la efectele încarcerării asupra familiei persoanei private de libertate, în special asupra dezvoltării copiilor. Se presupune că aceasta diferă de absența tatălui sau a mamei, precum și în funcție de vîrsta copilului. Corelația unor date prezente în cadrul cercetării altor efecte ale închisorii evidențiază că minorii ai căror părinți sunt încarcerați se confruntă cu stigmatizarea socială și discriminarea, au tendința de

---

⁷⁴⁷ DILION, Marcela, Efectele mediului penitenciar asupra persoanelor în conflict cu legea// Asistența socială și justiția juvenilă: modalități de integrare și cooperare. Coordonator: Maria Bulgaru, Chișinău:USM, 2005, p. 48.

⁷⁴⁸ DILION, Marcela. Op. cit., p. 50.

a-și dezvolta un comportament agresiv, tendințe de izolare, manifestă tulburări emoțional-afective etc. Extrapolarea studiilor asupra părinților ca modele de rol pentru copii conduce la concluzia că minorii ai căror părinți au ispășit o pedeapsă privativă de libertate prezintă un risc sporit (de 5 ori mai mare, după cum se afirmă în unele studii) de a deveni ei înșiși infractori.

Încă o consecință a încarcerării: **închisoarea este criminogenă, o adevărată școală pentru infractori.** Copiii și tinerii care ispășesc o pedeapsă privativă de libertate sînt și mai dramatic afectați. Survenind într-o perioadă care în mod normal este dedicată educației și pregătirii profesionale, pedeapsa privativă de libertate contribuie la marginalizarea și excluderea lor socială ulterioară. Deoarece închisoarea este recunoscută pentru valențele sale criminogene „o adevărată școală de pregătire a infractorului” (John Howard), rezultă că deținuții mai tineri sînt “socializați” într-un mediu antisocial, ceea ce sporește probabilitatea ca după eliberare să comită fapte penale și mai grave. Pe această cale “cercul vicios al violenței” se autoregenerează. Închisoarea devine școală de pregătire a infractorilor care afectează coeziunea și organizarea comunității. Încă din secolul al XVIII-lea *John Howard* caracterizează închisoarea ca școală și mijloc de specializare în domeniul infracționalității. Astfel, numărul deținuților care anterior au fost condamnați s-a mărit de la 21% în 2002 până la 27% în 2003⁷⁴⁹. În acest context, menționăm că la 1 aprilie 2005 în penitenciarele din Republica Moldova se aflau 1950 deținuți care își ispășeau pedeapsa în închisoare pentru a doua oară, 1332 – a treia oară, iar 930 – a patra oară și mai mult (2458 de deținuți erau condamnați pentru prima dată, ceea ce reprezintă 36,9%).

Pentru mulți deținuți contactul cu închisoarea înseamnă specializare și continuarea, uneori pe durata întregii vieți, a carierei infracționale. *Joan Moore* explică acest fenomen, precum și implicațiile sale asupra siguranței comunitare, prin intermediul loialităților care se creează în închisoare. Închisorile, nota specialista americană, sunt locuri violente și periculoase. Noii-veniți trebuie să-și găsească protecție pentru a supraviețui. Mulți o găsesc în bandele care deja sunt formate. Inevitabil, loialitatea de bandă este exportată în comunitate o dată cu eliberarea.

Puțini specialiști se îndoiesc azi de faptul că recursul la închisoare nu mai asigură prevenția generală și specială – principalele scopuri penale pentru care ea a avut o carieră îndelungată, devenind una dintre instituțiile de referință ale modernității. Nu este însă mai puțin adevărat faptul că valul de creștere a ratelor infracționalității, gravitatea unor infracțiuni comise din ce în ce mai des de copii au mărit exigențele și presiunile publicului față de politicile guvernamentale de asigurare a securității comunitare.

Experiența trecută determină comportamentul prezent, iar consecința unei decizii trecute nu poate fi evitată. Deținutul nu acceptă capacitatea sa de autodeterminare, schimbarea prin autorestructurare, faptul că și-ar putea depăși paradigma, experiențele trecutului prin provocarea și activarea resurselor compensatorii naturale, potențarea acestora, prin regăsirea semnificațiilor și sensurilor reale ale existenței. Un rol important în cadrul acestui proces de reconstrucție identitară a deținuților/telor, de conștientizare a semnificațiilor lumii lor interne și externe, de asumare responsabilă a propriilor acte, revine personalului specializat (psihologi, sociologi, asistenți sociali etc.) implicat în procesul de reeducare. Funcționarea închisorilor presupune existența unui personal special pregătit, capabil să elaboreze planuri de intervenție și să provoace procese de schimbare psiho-socială la nivel comportamental, atitudinal, psihic al deținuților/telor.

Deținutul/a trebuie susținut/ă, încurajat/ă să-și analizeze (să facă o introspecție a propriei vieți) condiționările, experiențele trecute, să conștientizeze impactul acestora, a atitudinilor

---

⁷⁴⁹ DILION, Marcela. Op. cit., p. 51.

inadecvate asupra comportamentului, să înțeleagă și să accepte că toate aceste experiențe, reprezentări trecute nu pot constitui scuze pentru actul lor. Ei trebuie ajutați în a înțelege că dispun de resurse umane potențial latente care i-ar ajuta să-și reconsidere atitudinea față de lume, viață, sine, să-și reproiecteze procesele de decizie și control, ieșind de sub incidența acestor experiențe trecute care le-au marcat (influențat modul de gândire, simțire și acțiune) tragic existența.

În realitate, colaboratorii instituțiilor penitenciare din Republica Moldova, chiar și în prezent, dețin informații insuficiente despre personalitatea condamnaților. Ei nu sînt obișnuiți să obțină și să analizeze această informație. Mai mult decît atît, ei se feresc de contacte de încredere cu condamnații. Părțile intime ale sufletului și retrăirile lăuntrice ale condamnatului lor le sunt necunoscute. Are loc un „război rece” al administrației cu condamnații.⁷⁵⁰ În aceste condiții „de luptă” puțini intenționează să se ocupe de corijarea infractorilor. Din contra, persoana tinde să fie brutală, dură, gata de luptă. Iar ceea ce ține de dramele sufletești și tragediile din viața anterioară, după ei, este mai bine de a fi eliminate, autojustificate, date uitării.⁷⁵¹

Resocializarea deținuților/telor este un proces de dezânvățare a normelor și valorilor introiectate și de reinternalizare a altor norme și valori dezirabile, unanim acceptate, avînd ca finalitate asumarea din partea acestora a unui comportament responsabil. Deținutul este un maestru al evitării responsabilității personale din cauză că adesea îi lipsește încrederea în sine și refuză să și le asume. Mulți dintre deținuți se află în diverse forme și stadii de dependență. Lor le lipsește încrederea de a trăi o viață responsabilă auto-motivată .

Cunoștințele din domeniul psihologiei au o importanță deosebită pentru diferite categorii de funcționari ai instituțiilor penitenciare, căroră în activitatea lor, după cum am remarcat, le revine să aprecieze acțiunile și faptele condamnaților. Cea mai mare parte din timpul său de muncă personalul acestor instituții comunică nemijlocit cu condamnații. La baza multor conflicte dintre colaboratori și condamnați, precum și a exceselor de grup, stă pregătirea profesională insuficientă a unor colaboratori ai instituțiilor penitenciare. Din cauza nepriceperii de a stabili un contact psihologic suferă, deseori, atît condamnații, cît și colaboratorii.⁷⁵²

Cunoașterea psihologiei permite personalului, pe de o parte, a-i înțelege pe condamnați și a-i influența, i-ar pe de altă parte – a-și controla propriile acțiuni.⁷⁵³

Deficiențele de resurse umane subminează adesea grav tentativele de punere în practică a activităților de reabilitare și terapeutice, închizând accesul la ergoterapie, terapia de grup, psihoterapia individuală etc. Este de dorit să li se ofere deținuților/telor activități educative și o muncă pentru a-i motiva. Aceste componente esențiale ale unui proces eficient de reabilitare psiho-socială sînt adesea prea puțin dezvoltate, ba chiar lipsesc cu desăvârșire, în cele mai multe cazuri tratamentul aplicat deținuților/telor - pacienților/telor constă în principal în farmacoterapie. Cred că ar fi necesară acordarea unei asistențe specializate deținuților/telor, asigurată de o echipă interdisciplinară formată din psihologi, sociologi, consilieri pe probleme educaționale și consilieri juridici. S-ar impune consilierea educațională și psihologică atît la nivel

---

⁷⁵⁰ RUSU, Oleg. Aspecte psihologice ale resocializării penitenciare a condamnaților// Legea și viața, 2009, nr.1, p. 51.

⁷⁵¹ IBIDEM.

⁷⁵² IBIDEM.

⁷⁵³ RRUSU, O., OSADCII, C. Rolul psihologului și al psihologiei penitenciare în mediul corecțional//Probleme actuale de prevenire și combatere a criminalității. Anuar științific. Ed. a 4-a. Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova . Chișinău, 2003, p. 187.

individual, cît și de grup, prin abordarea unor activități care să ofere deținuților/telor o viziune obiectivă asupra vieții și realității, acceptarea trecutului, atât de necesare producerii unor schimbări identitare autentice.

3.2 Alternative la detenție

În 1981, Adunarea legislativă a Consiliului Europei (CE) recomanda ca statele membre „ să înlocuiască ... pedepsele cu închisoarea pe termen scurt cu alte măsuri care sînt la fel de eficiente și fără efecte negative”.⁷⁵⁴

În 1986, Comitetul de Miniștri al CE a adoptat o rezoluție intitulată „Asupra unor măsuri alternative la detenție”.⁷⁵⁵ În această rezoluție, Comitetul provoacă guvernele statelor membre să implementeze diferite alternative la detenție și să considere o posibilă introducere a lor în codurile de lege. În mod special, Comitetul recomanda ca membrii să ia în considerare 3 reforme

1. Implementarea măsurilor care recunosc vina infractorului dar nu sînt legate de alte sancțiuni adiționale;

2. Luarea în considerare a comportamentului infractorului în perioada dintre condamnare și executarea sentinței și

3. Luarea în considerare a programelor de muncă în folosul comunității care oferă posibilități pentru resocializarea activă a infractorilor.

În aceeași perioadă, Națiunile Unite își elaborează propriile reforme. În 1985, la al 17-lea Congres al Națiunilor Unite asupra prevenirii infracționalității și Tratatului infractorilor (Milano), membrii au acceptat Rezoluția nr. 16 care se concentrează asupra reducerii numărului deținuților și asupra promovării alternativelor la detenție și a reintegrării sociale a infractorilor.

Cinci ani mai târziu (1990, Havana) membrii au recomandat ca următoarele sancțiuni alternative să fie utilizate în locul detenției în unele cazuri :

- Sentințe condiționate sau supravegherea condiționată a pedepselor cu închisoarea;
- Detenție la domiciliu;
- Probațiune;
- Munca în folosul comunității;
- Muștrare în public;
- Internarea obligatorie sau tratament în instituții pentru infractorii dependenți de substanțe;
- Sancțiuni morale (de obicei privind diferite forme de acorduri între infractor și victimă cu scopul de a compensa prejudiciul cauzat de infractor).

Membrii au decis ca încetarea pedepsei cu închisoarea și eliberarea înainte de termen să nu fie considerate ca alternative la detenție în înțelesul respectivei rezoluții.

În 1992, CE a adoptat Recomandarea nr. R (92)16 a Comitetului de Miniștri ai Statelor membre asupra Regulilor Europene pentru Sancțiuni și Măsuri Comunitare. Această recomandare conține 90 de reglementări care vin în paralel cu Regulile Europene pentru Penitenciare. Recomandarea îndeamnă membrii să ajungă la un echilibru între protejarea societății și a intereselor victimei, resocializarea infractorului și aderarea la standardele internaționale.

Activitățile acestor structuri care recomandă și promovează folosirea largă a alternativelor la detenție au ajutat la reducerea treptată a utilizării detenției în multe țări din lume. Cu toate că această tranziție nu întotdeauna a fost ușoară, progresul este evident. La mijlocul

⁷⁵⁴ Secretariatul Națiunilor Unite : „Alternative la detenție” // International Review of Criminal Policy, No 36, p.9.

⁷⁵⁵ Rezoluția CE (76)10 din 9 martie 1986.

anilor 1990, în Belgia, de exemplu, doar 26% dintre sentințele pronunțate implicat detenția, în Portugalia sentințele cu închisoarea reprezentau 45% din totalul sentințelor. În Finlanda, 90% dintre sentințe implicau o formă sau alta de sancțiune alternativă.⁷⁵⁶

Munca neremunerată în folosul comunității este o pedeapsă penală, stabilită de instanța de judecată persoanei care a săvârșit o infracțiune și are drept scop antrenarea condamnatului în munca gratuită, socialmente utilă, în afara orelor rezervate programului de serviciu sau de studii, fără a-i provoca acestuia suferințe fizice sau a-i leza demnitatea.⁷⁵⁷

Munca în folosul comunității este o opțiune la care poate ajunge instanța judecătorească dacă a ajuns la concluzia că delictul comis de o persoană este mai puțin grav și că persoana poate compensa fapta comisă prin prestarea unei munci utile neremunerate în serviciul comunității.

Munca în folosul comunității are un efect fizic emoțional asupra delincventului, întrucât îi limitează libertatea de deplasare, impune o anumită autodisciplină și respect pentru ceilalți, toate acestea implicând condamnatul în exercitarea unor sarcini și în anumite situații care constituie, în realitate, o provocare pentru concepția, experiența și capacitățile sale personale.

Munca în folosul comunității, prin urmare, un mod pozitiv de a-l pune pe delincvent în situația să ofere o compensație pentru infracțiunile comise și poate servi drept posibilitate de a stimula reorientarea interioară a condamnatului și apariția sentimentului de respect față de propria persoană. Astfel, această muncă are o dublă valoare pentru delincvent prin faptul că îl conștientizează pe acesta că membrii comunității sunt afectați de criminalitate și că, la rândul ei, comunitatea realizează că delincvenții pot aduce o contribuție mai curînd constructivă decât distructivă în viața ei.⁷⁵⁸

Necesitatea implementării muncii în favoarea comunității este motivată de un șir de factori și în acest sens, relevăm, în primul rând, faptul că întreținerea închisorilor, după cum am demonstrat anterior, este foarte costisitoare. În al doilea rând, cei mai mulți deținuți nu sînt „criminali periculoși” de care societatea este în drept să fie apărută. Ei sînt, de cele mai multe ori, oamenii săraci care au comis delictе aflate la limita de jos a scării criminalității (furt elementar, deteriorare de bunuri) și care nu sînt „criminali profesioniști”. În această ordine de idei ne întrebăm: cine are de câștigat dacă aceștia sînt pur și simplu închiși? Rezultatul este bine cunoscut: statul suportă cheltuieli suplimentare, nici victima și nici societatea nu primesc vreo compensație, iar închisorile devin tot mai aglomerate. În consecință este rațional ca delincventul să fie plasat într-o instituție unde poate presta o muncă utilă în beneficiul comunității.

Obiectivele principale urmărite în cadrul muncii în folosul comunității implică reintegrarea delincventului în comunitate:

- Prin impunerea unei discipline de muncă neremunerată pozitivă și solicitată de societate;
- Prin acoperirea prin muncă a despăgubirii aduse comunității, îndreptîndu-se astfel răul rezultat din comiterea infracțiunii.

În plus, un ordin de prestare a muncii în folosul comunității poate avea drept rezultat:

- Un risc scăzut de recidivă;
- Șansa sporită de recuperare a delincventului la standarde sociale acceptabile.

Scopul muncii în folosul comunității urmărește, de asemenea, să realizeze o sentință viabilă, riguroasă, care își merită efortul depus, modul de ispășire a pedepsei fiind bazat pe sprijinul

---

⁷⁵⁶ Zdenek Karabes. Alternative la detenție // http://penalreform.ro/mfc/documente/experiența_internațională, 01.12.2009.

⁷⁵⁷ Munca neremunerată în folosul comunității // <http://www.irp.md/files/1192182176>, 01.12. 2009

⁷⁵⁸ IBIDEM.

comunității, care poate contribui și la recuperarea socială a delincventului, și la reducerea substanțială a recidivismului.

Evidențiem în mod special faptul că munca în beneficiul comunității se realizează în condițiile integrării sociale și nu prin intermediul izolării sociale.⁷⁵⁹

Totuși, munca în beneficiul comunității nu este aplicabilă în cazul tuturor delincvenților. Una din obligațiile principale ale magistratului este de a asigura compatibilitatea între delict, delincvent și sentință în cadrul principiilor care guvernează actul condamnării.⁷⁶⁰

Popularitatea muncii comunitare într-un șir de state se explică și prin posibilitatea aplicării ei față de cele mai frecvente infracțiuni și față de cei mai activi infractori. Datele statistice din Franța demonstrează că circa 60% din ordinele privind munca în beneficiul comunității sînt emise în cazurile de sustrageri și nedeunțare a lor, iar „candidații” medii la prestarea acestei munci sunt bărbații tineri, celibatari, neangajați în muncă (90%) și cei de pînă la 30 ani (76%). O situație similară privind caracteristicile infractorilor este constatată și în Olanda.⁷⁶¹

Munca neremunerată în folosul comunității, ca o nouă formă de pedeapsă, este aplicată și în Republica Moldova. Astfel, art. 62 CP al R.M. prevede, în calitate de pedeapsă pasibilă, a fi aplicată persoanei fizice munca neremunerată în folosul comunității.⁷⁶²

Art. 67 CP al RM stipulează că munca neremunerată în folosul comunității constă în antrenarea condamnatului la munca socialmente utilă gratuită, în afara serviciului de bază sau de studii, fiind determinată de organele administrației publice locale și stabilită pe un termen de la 60 pînă la 240, executîndu-se de la 2 pînă la 4 ore pe zi. În caz de eschivare din rea-voință a condamnatului de la munca neremunerată în folosul comunității, ea se înlocuiește cu o pedeapsă mai severă – detenția.

Munca social-utilă în folosul comunității va fi prestată într-un interval de maximum optsprezece luni, perioadă care se calculează de la data intrării definitive în vigoare a sentinței.⁷⁶³

În acest context remarcăm faptul că a crescut esențial, în ultimii ani, numărul de condamnați cu aplicarea muncii neremunerate în folosul comunității, ponderea cărora în 2005 a constituit 12,7% (1796 de persoane, inclusiv 234 de minori, sau 12,4% din numărul minorilor condamnați), în 2004 – 1,2% (155 de persoane, din ele nici un minor).⁷⁶⁴ În anul 2007 numărul persoanelor respective a ajuns la 2283, ceea ce a constituit 24% din toate condamnările.⁷⁶⁵

Aplicarea corectă a acestei pedepse va da posibilitatea ca la procesul de corectare și reeducare a persoanelor respective să-și aducă aportul și comunitatea.

Este important să vedem în ce măsură munca în folosul comunității contribuie la resocializarea indivizilor respectivi. În acest sens este elocvent studiul desfășurat de către Institutul de Criminologie și Prevenire Socială din Praga asupra eficienței acestei noi metode de pedeapsă. La doi ani după implementarea pentru prima oară în Cehia a muncii în folosul comunității, institutul a investigat 335 de dosare penale și chestionare administrate de 699 de judecători și oficiali de probațiune implicați în munca în interesul comunității.

⁷⁵⁹ RÎJICOVA, Svetlana. Aspecte psihosociale ale sancțiunii cu munca în beneficiul comunității//Ghid privind munca neremunerată în folosul comunității, aplicată față de minori. Chișinău: Institutul de Reforme Penale, 2005, p.85.

⁷⁶⁰ IBIDEM.

⁷⁶¹ Ibidem.

⁷⁶² Codul Penal al Republicii Moldova, cu ultimele modificări și completări, ianuarie 2009. Chișinău, 2009, p.15.

⁷⁶³ Ibidem, p. 16.

⁷⁶⁴ <http://www.scjustice.md/csm4.html>.

⁷⁶⁵ Dolea, Igor. Ideologia pedepselor// Arhiva curentă a Institutului de Reforme Penale.

În baza acestor cercetări, Institutul a ajuns la următoarele concluzii:

- Munca în folosul comunității a fost dictată cel mai adesea pentru infracțiuni împotriva proprietății, inclusiv furt;
- Cei mai mulți dintre infractorii condamnați la muncă în folosul comunității erau fie adulți tineri, fie minori;
- Celor mai mulți dintre infractorii adulți condamnați la muncă în interesul comunității li s-a cerut să desfășoare cel mult 200 ore de muncă în folosul comunității; minorilor li s-a cerut să desfășoare în general sub 100 de ore;
- Rareori tribunalele au impus condiții restrictive celor condamnați la muncă în folosul comunității;
- Rareori tribunalele au cerut infractorilor condamnați la muncă în folosul comunității să plătească vreo compensație pentru prejudiciul cauzat;
- Autoritățile nu au acordat atenție suficientă confirmării faptului că infractorii condamnați la muncă în folosul comunității erau suficient de sănătoși pentru a face munca repartizată;
- A existat o lipsă de locuri de muncă potrivite pentru muncă în interesul comunității.⁷⁶⁶

După analiza acestor rezultate și a altor cercetări în domeniu, institutul a făcut un număr de recomandări pentru a întări și îmbunătăți programul de muncă în folosul comunității în Cehia. În primul rând, institutul a remarcat că o componentă importantă a locurilor de desfășurare a muncii în interesul comunității este aspectul lor public. Aprobarea și respectul public pentru munca lor și pentru comportamentul lor în timpul acestei munci pot avea un efect puternic asupra șanselor de succes ale infractorilor. Totuși, cercetarea indică faptul că o mare parte a publicului nu este familiarizată cu programele de muncă în folosul comunității. De aceea este nevoie să se facă eforturi pentru a conștientiza publicul și pentru a-l implica activ în implementarea acestor programe.

În al doilea rând, institutul a cercetat dacă participarea unui infractor la munca în folosul comunității ar trebui să fie voluntară. În conformitate cu legislația Cehiei de atunci, un tribunal poate condamna un infractor la munca în folosul comunității fără acordul acestuia. Experiența din alte țări a demonstrat că un infractor are mai mari șanse de succes dacă și-a dat, într-o anumită măsură, consimțământul la pedeapsa dată. În consecință, institutul a recomandat ca legea să fie amendată pentru a cere tribunalelor să obțină acordul infractorului înainte de a dicta o sentință de muncă în folosul comunității.

În al treilea rând, cercetarea sprijină concluzia că participanților la munca în folosul comunității trebuie să li se repartizeze o muncă pe măsura abilităților și nivelul lor de educație.

În al patrulea rând, tribunalele trebuie să își folosească mai mult posibilitatea de a impune condiții suplimentare și restricții participanților la munca în folosul comunității. Aceste condiții, inclusiv interzicerea asocierii cu anumite persoane și obligația de a se înscrie în programe de tratament, pot fi extrem de benefice pentru resocializarea infractorului.⁷⁶⁷

Experiența Cehiei în acest domeniu este foarte utilă pentru Republica Moldova.

Să invocăm și unele date statistice referitor la aplicarea acestei sancțiuni în ultimii ani în țara noastră. Astfel, pe parcursul anului 2019, instanțele de judecată au aplicat pedeapsa sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității în privința a peste 3700 de persoane, iar pe parcursul a cinci luni ale anului 2020, în privința a peste 1100. Majoritatea sancțiunilor sub formă de

---

⁷⁶⁶ Zdenek Karabes. Alternative la detenție // http://penalreform.ro/mfc/documente/experiența_internațională, 01.12.2009.

⁷⁶⁷ IBIDEM.

muncă neremunerată în folosul comunității s-au aplicat pentru conducerea mijlocului de transport în stare de ebrietate

Cele mai multe sancțiuni cu muncă neremunerată în folosul comunității s-a aplicat drept urmare a urma excluderii pedepsei cu amenda, încă în 2018, și includerii doar a pedepsei cu munca neremunerată în folosul comunității, pentru condusul în stare de ebrietate. Astfel, în 2019, peste două mii de persoane au primit o astfel de pedeapsă pentru respectiva infracțiune⁷⁶⁸.

Remarcăm, de asemenea, importanța instituției medierei

Instituția medierii a devenit o tradiție în multe state, fiind aplicată, alături de justiția tradițională, în diferite domenii ale vieții sociale. În legislația Republicii Moldova, termenul de mediere a apărut pentru prima dată în Codul de Procedură Penală (CPP), adoptat în 2003, fiind ulterior detaliat în Legea cu privire la mediere nr. 134 din 14.06.2007, publicată în Monitorul Oficial Nr. 188-191, articolul 730. În prezent, medierea este reglementată de Legea cu privire la mediere nr. 137 din 03.07.2015⁷⁶⁹.

Medierea reprezintă cea mai lejeră și productivă soluție pentru rezolvarea conflictelor, asigurând un dialog dintre părțile aflate în conflict. În cadrul acestui proces părțile negociază, mediatorul facilitează comunicarea, iar soluțiile nu sunt impuse, dar identificate de comun acord, ceea ce contribuie atât la crearea unui sentiment de echitate, în percepția părților, cât și la obținerea mai rapidă a soluțiilor, excluzând cheltuieli suplimentare.

Potrivit normelor legale, medierea reprezintă o modalitate de soluționare alternativă a litigiilor pe cale amiabilă, în cadrul unui proces structurat, flexibil și confidențial, cu asistența unuia sau mai multor mediatori⁷⁷⁰. Rezultatul medierii este tranzacția încheiată între părți, prin care se va soluționa conflictul. Medierea va fi ghidată de un mediator, care este o persoană terță, specializată în soluționarea disputelor și care, în condiții de neutralitate, imparțialitate și confidențialitate, conduce procedura de mediere, facilitând negocierile dintre părți. Soluționarea alternativă a litigiilor este concepută și ca o cale de facilitare a accesului la justiție, ceea ce presupune existența unor mecanisme de susținere a medierii, inclusiv financiară, din partea statului. Comparativ cu alte modalități de rezolvare a litigiilor, medierea are mai multe avantaje.

Avantaje pentru părțile unui litigiu:

- rezolvarea rapidă a conflictelor cu costuri reduse. Unele conflicte se pot soluționa și într-o singură ședință de mediere;
- participarea benevolă la mediere și libera alegere a mediatorului. Părțile pot recurge, precum și renunța la mediere oricând, fără a suporta consecințe negative;
- flexibilitatea procesului de mediere. Părțile pot alege data, ora și unele reguli ale procesului de mediere;
- păstrarea confidențialității depline a procesului de mediere și a tranzacției semnate în cadrul acesteia;
- deținerea controlului asupra procesului și asupra rezultatului. Părțile vor conveni asupra tuturor clauzelor din tranzacția de împăcare și asupra tuturor elementelor de proces (locul și

⁷⁶⁸ https://www.ipn.md/ro/infracțiunea-pentru-care-se-aplica-cel-mai-des-munca-7967_1074322.html

⁷⁶⁹ CHIFA, Felicia, MIHAILOV-MORARU, Veronica. Medierea garantată de stat. Analiza empirică a situației și perspective pentru Republica Moldova. Chișinău, 2020, https://www.justitiatransparenta.md/wp-content/uploads/2021/02/Medierea-garantata-de-stat_cercetareIRP.pdf, accesat în data de 28.04.2022.

⁷⁷⁰ LEGEA cu privire la mediere nr. 137 din 03.07.2015, articolul 2. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=12066&lang=ro

durata medierii, participanții, subiectele de discuție). Mediarea permite identificarea unei soluții creative de rezolvare a conflictului prin care toate părțile au de câștigat;

– posibilitatea de a executa silit tranzacția încheiată la mediator. În cazul în care tranzacția încheiată în cadrul unui proces de mediere în afara procesului civil nu este executată benevol, părțile pot cere confirmarea de către instanța de judecată pentru executare silită, în condițiile Codului de Procedură Civilă (CPC), sau învestirea cu formulă executorie de către notarul, dacă tranzacția a fost încheiată între persoane juridice;

– reducerea ostilității și a climatului conflictual, prevenirea apariției altor conflicte, conservarea și întărirea relațiilor existente. Hotărârea judecătorească soluționează conflictul, dar nu îl stinge, însă, uneori, face colaborarea viitoare a părților dificilă sau chiar imposibilă⁷⁷¹.

Avantaje pentru stat:

- reducerea cheltuielilor pentru procedurile judiciare. Un proces judiciar necesită, în mediu, cheltuieli de cca 1 585 lei per cauză (date din 2017) , iar pentru asigurarea asistenței juridice garantate de stat cheltuielile cresc;

- în cauzele penale, condamnarea la privațiune de libertate adaugă cheltuielile pentru întreținerea deținuților;

- degrevarea instanțelor de judecată de examinarea îndelungată a proceselor judiciare care pot fi soluționate operativ prin încheierea unei tranzacții, ceea ce va crește încrederea în justiție, sporind calitatea actului judecătoresc⁷⁷².

Medierea este posibilă în orice domeniu: civil (familiar, de muncă, contencios administrativ, locativ etc.), contravențional și penal. Pot fi supuse medierii litigiile civile cu privire la drepturile și obligațiile care sunt, sau pot face, obiect de examinare în instanța de judecată sau arbitraj și de care părțile pot dispune liber, prin tranzacție, în condițiile legii. Mediarea în litigiile civile poate avea loc în afara procesului judiciar sau arbitral, precum și în cadrul procesului judiciar sau arbitral.

Medierea penală este aplicabilă în orice cauză penală, însă efect direct pentru înlăturarea răspunderii penale și a încetării procesului există doar pentru cauzele penale prevăzute la art. 109 din Codul Penal al RM (CP). Potrivit ultimelor modificări, împăcarea ce poate duce la înlăturarea răspunderii penale se aplică pentru infracțiunile ușoare sau mai puțin grave, iar în cazul minorilor – și pentru infracțiunile grave, inclusiv pentru infracțiunile prevăzute la capitolele II-VI, la art. 264 alin. (1) din Partea specială a CP, precum și în cazurile prevăzute de procedura penală. CPP9 conține reglementări cu privire la împăcare pentru un număr mare de infracțiuni (art. 276 alin.(1)-(6) CPP), iar potrivit alin. (7) al art. 276 CPP „împăcarea părților poate avea loc și prin aplicarea medierii, conform Legii cu privire la mediere”.

Legislația în vigoare (CP, CPP, Legea cu privire la mediere) reglementează atât împăcarea, cât și medierea. Aparent, ambele mecanisme sunt alternative de soluționare a unei cauze penale, însă, în aspect procesual, doar împăcarea, în anumite cazuri, duce la încetarea urmăririi penale sau a procesului penal. Raportul de evaluare a necesităților sistemului de justiție penală constată că, deși un cadru legislativ există, medierea în materie penală în RM este

⁷⁷¹ CHIFA, Felicia, MIHAILOV-MORARU, Veronica. Mediarea garantată de stat. Analiza empirică a situației și perspective pentru Republica Moldova. Chișinău, 2020, https://www.justitiatransparenta.md/wp-content/uploads/2021/02/Medierea-garantata-de-stat_cercetareIRP.pdf, accesat în data de 28.04.2022.

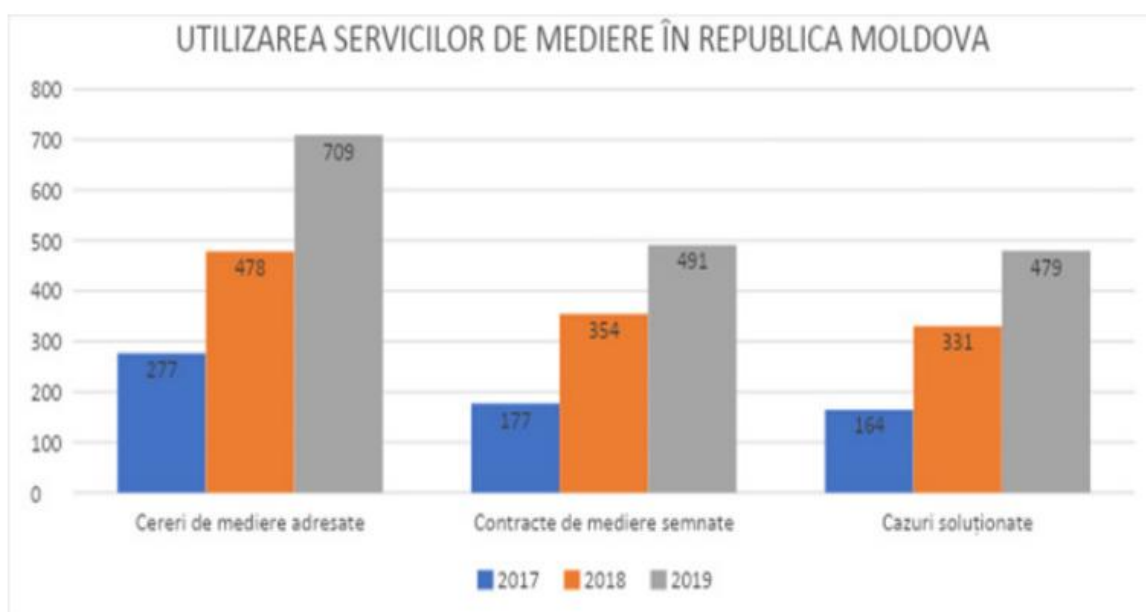
⁷⁷² CHIFA, Felicia, MIHAILOV-MORARU, Veronica. Mediarea garantată de stat. Analiza empirică a situației și perspective pentru Republica Moldova. Chișinău, 2020, https://www.justitiatransparenta.md/wp-content/uploads/2021/02/Medierea-garantata-de-stat_cercetareIRP.pdf, accesat în data de 28.04.2022.

aproape inexistentă și că „în pofida unui cadru legislativ progresiv în vigoare, medierea se află încă într-un stadiu embrionar în ceea ce privește aplicarea în practică...”⁷⁷³.

Este de remarcat, că în Republica Moldova există **două tipuri de mediere** – **medierea judiciară**, modalitate obligatorie de soluționare amiabilă a pretențiilor adresate instanței judecătorești, cu ajutorul și sub conducerea acesteia, judecătorul desfășurând și activități de mediere, în anumite tipuri de cauze stabilite prin Codul de Procedură Civilă și **medierea extrajudiciară**, modalitate voluntară de soluționare alternativă a litigiilor pe cale amiabilă, în cadrul unui proces structurat, flexibil și confidențial, cu asistența unui sau mai multor mediatori reglementată de Legea 137/2015 cu privire la mediere⁷⁷⁴.

Potrivit statisticii oficiale oferite de CM, domeniile în care a avut loc medierea, în 2019, sunt prezentate în felul următor:

Figura: Date statistice referitoare la utilizarea medierii în republica Moldova în perioada 2017-2019⁷⁷⁵:

Rata de succes a cazurilor de mediere este, de asemenea, în creștere, înregistrând 93% în 2017, 94% în 2018 și, respectiv, 98% în 2019⁷⁷⁶:

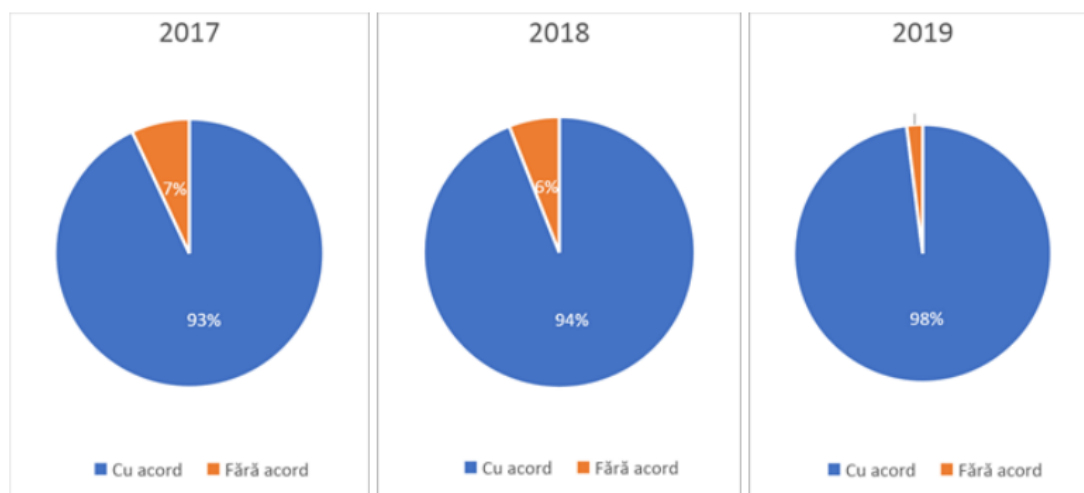
Figura: rata soluționării cazurilor pe calea medierii:

⁷⁷³ RAPORT de evaluare a necesităților sistemului de justiție penală al Republicii Moldova prin prisma principiilor umanizării și justiției restaurative, Dr. Idlir Peci, Mr Eric Svanidze, CE, 2018. <https://rm.coe.int/2018-08-16-needs-assessment-report-component-1-final-eng/16808e2c00>, accesat în data de 04 aprilie 2022.

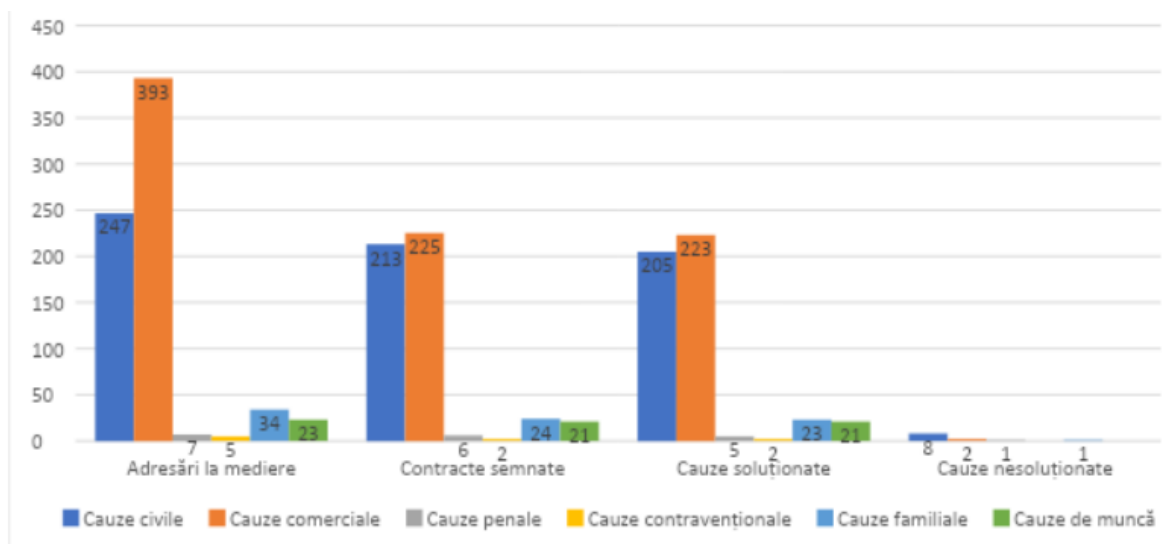
⁷⁷⁴ Strategia de Dezvoltare și Planul de Acțiuni pentru Consiliul de mediere din Republica Moldova în perioada 2020 – 2024, https://mediere.gov.md/sites/default/files/document/attachments/cdmd_-_strategie_si_plan_de_actiune_2020-2024_2_1.pdf, accesat în data de 28.04.2022.

⁷⁷⁵ Date statistice ale litigiilor soluționate pe calea medierii în perioada anilor 2015-2019, CM, Chișinău; <https://mediere.gov.md/ro/documents-terms/date-statistice>.

⁷⁷⁶ CHIFA, Felicia, MIHAILOV-MORARU, Veronica. Medierea garantată de stat. Analiza empirică a situației și perspective pentru Republica Moldova. Chișinău, 2020, https://www.justitietransparenta.md/wp-content/uploads/2021/02/Medierea-garantata-de-stat_cercetareIRP.pdf, accesat în data de 28.04.2022.

Figura: Categoriile de cauze soluționate pe calea medierii⁷⁷⁷:

Diagnosticul referitor la Medierea Garantată de Stat (MGS) în țara noastră la nivelul situației din 2020 a fost următorul: MGS este reflectată sumar în legislația RM, iar mecanismele de implementare sunt puțin funcționale. Legea nr. 137 din 03.07.2015 cu privire la mediere prevede la articolul 40 „medierea garantată de stat”. Potrivit prevederii, în cadrul procesului de mediere, o parte sau ambele părți au dreptul de a beneficia de serviciile garantate de stat ale unui mediator în modul prevăzut de lege. La momentul actual, mecanismul de restituire a cheltuielilor pentru mediere este prevăzut doar pentru cauzele penale și este unul învechit și ineficient. Sistemul de MGS al RM necesită modificări complexe pentru a îmbunătăți accesul grupurilor vulnerabile la mediere⁷⁷⁸.

⁷⁷⁷ CHIFA, Felicia, MIHAILOV-MORARU, Veronica. Medierea garantată de stat. Analiza empirică a situației și perspective pentru Republica Moldova. Chișinău, 2020, https://www.justitietransparenta.md/wp-content/uploads/2021/02/Medierea-garantata-de-stat_cercetareIRP.pdf, accesat în data de 28.04.2022.

⁷⁷⁸ CHIFA, Felicia, MIHAILOV-MORARU, Veronica. Medierea garantată de stat. Analiza empirică a situației și perspective pentru Republica Moldova. Chișinău, 2020, https://www.justitietransparenta.md/wp-content/uploads/2021/02/Medierea-garantata-de-stat_cercetareIRP.pdf, accesat în data de 28.04.2022.

În procesul de cercetare a acestei instituții, în anul 2020, au fost realizate 35 de chestionare pentru mediatori, 29 de chestionare pentru avocați, 26 pentru procurori și 5 chestionare pentru judecători.

Analiza chestionarelor a indicat că mediatorii nu au făcut uz de mecanismul MGS existent, considerându-l ineficient. Viziunile privind deficiențele existente în aplicarea MGS, accentuează preponderent, nevoia modificării/îmbunătățirii cadrului legal și promovării medierii ca și metodă alternativă de soluționare a litigiilor. Concluzia finală, rezultată din sondajul realizat cu grupul de mediatori, susține nevoia elaborării unui mecanism MGS nou și funcțional, deopotrivă cu o serie de alte modificări ale cadrului legal, menite să asigure gestionarea eficientă a sistemului de mediere⁷⁷⁹.

Răspunsurile obținute și numărul profesioniștilor din sistemul justiției care au participat la sondajul pe bază de chestionare sunt pertinente și relevante pentru scopurile cercetării, Analiza chestionarelor relevă necesitatea modificărilor sistemice în sensul:

- a) creării unui nou mecanism al MGS,
- b) identificării unui organ responsabil pentru gestionarea sistemului,
- c) extinderii categoriilor de cauze susceptibile examinării în procedura medierii,
- d) promovării instituției medierii.

Concluzii generale

Chestionarele aplicate mediatorilor și altor profesioniști din sistemul justiției au oferit un cadru larg de analiză pentru cercetare, care a permis triangularea datelor și completarea cercetării de birou cu informații pertinente. S-a constatat că practica de mediere nu este aplicată din motive generale ce țin de: lipsa de informare, termenii extrem de reduși stipulați în lege; nesolicitarea părților etc., în condițiile în care prevederile legale din art. 344/1 CPP consacră modul de soluționare a cauzei în procedura medierii sau împăcării.

Cercetarea de teren a confirmat că conlucrarea părților pe cazuri cu implicarea medierii întâmpină dificultăți serioase, cauzate de aplicarea redusă a mecanismului MGS și lipsei de coordonare a acțiunilor între părți. La rândul său, aplicarea redusă a MGS este cauzată de o serie de factori obiectivi și subiectivi, care influențează procesul:

1. Cadrul legal neclar și multiple formalități ineficiente pentru aplicarea practică;
2. Cunoașterea slabă sau necunoașterea mecanismului MGS, neîncredere în eficiența mecanismului MGS și în competența mediatorului;
3. Pasivitate și neîncredere în eficiența și utilitatea medierii sau a mediatorului din partea organului de urmărire penală, a instanței de judecată, a avocatului sau a părților;
4. Lipsa de conlucrare și coordonare a acțiunilor din partea profesioniștilor în domeniul justiției față de aplicarea MGS;
5. Aplicarea pe larg a împăcării, considerată a fi mai operative;
6. Lipsa caracterului obligatoriu a instituției MGS;
7. Nivelul redus al culturii juridice cu privire la soluționarea litigiilor penale prin mediere în mod extra-judiciar⁷⁸⁰.

⁷⁷⁹ CHIFA, Felicia, MIHAILOV-MORARU, Veronica. Medierea garantată de stat. Analiza empirică a situației și perspective pentru Republica Moldova. Chișinău, 2020, https://www.justitietransparenta.md/wp-content/uploads/2021/02/Medierea-garantata-de-stat_cercetareIRP.pdf, accesat în data de 28.04.2022.

⁷⁸⁰ CHIFA, Felicia, MIHAILOV-MORARU, Veronica. Medierea garantată de stat. Analiza empirică a situației și perspective pentru Republica Moldova. Chișinău, 2020, https://www.justitietransparenta.md/wp-content/uploads/2021/02/Medierea-garantata-de-stat_cercetareIRP.pdf, accesat în data de 28.04.2022.

În vederea îmbunătățirii sistemului de mediere, CM din RM a aprobat Strategia de dezvoltare și Planul de acțiuni pentru CM din RM în perioada 2021-2024, care prevede următoarele obiective⁷⁸¹:

- Implementarea politicilor în domeniul medierii din RM;
- Creșterea gradului de înțelegere, utilizare și respect pentru mediere în RM;
- Formularea activă de propuneri de politici și de perfecționare a cadrului normativ în domeniul medierii prin introducerea unei sesiuni de informare obligatorie pentru ambele părți, înainte de introducerea cererii de chemare în judecată, și pilotarea pentru un număr limitat de cauze și o perioadă limitată;
- Creșterea capacităților operaționale ale Consiliului de Mediere prin asigurarea unui sediu adecvat, a resurselor umane, mijloacelor materiale și capacităților tehnologice;
- Identificarea de soluții pentru creșterea independenței financiare a Consiliului fără modificarea statutului de persoană juridică de drept public;
- Continuarea eforturilor de promovare a medierii cu asigurarea creșterii vizibilității activităților Consiliului;
- Continuarea eforturilor orientate pe monitorizarea activității de formare și asigurarea calității serviciilor de mediere;
- Creșterea integrității și profesionalismului examenului de atestare a mediatorilor prin introducerea de incompatibilități și finanțarea activității membrilor Comisiei de examinare;
- Dezvoltarea relațiilor cu corpul profesional al mediatorilor și cu alți factori interesați de activitatea de mediere;
- Susținerea de către CM a eforturilor orientate pe cercetare și inovație din domeniul medierii. Dezvoltarea relațiilor internaționale și integrarea europeană a sistemului de mediere;
- Introducerea medierii ca mijloc de gestionare a petițiilor primite de la beneficiarii serviciilor de mediere;
- Crearea și gestionarea unui mecanism de MGS.

Un rol important în resocializarea infractorilor și reintegrarea acestora în societate revine instituției probațiunii.

În literatura de specialitate există mai multe definiții ale acestui concept. În sens larg, probațiunea este definită atât ca măsură penală, cât și ca activitate a unor organe abilitate cu executarea acestei sancțiuni. În stricto sensu, probațiunea este definită doar ca pedeapsă penală ce poate fi aplicată atât în calitate de sancțiune principală, cât și în calitate de alternativă la privarea de libertate. Într-o altă viziune, probațiunea este doar o activitate a unor servicii specializate. Potrivit acestor opinii, instituțiile respective ale dreptului penal trebuie utilizate sub denumirea lor proprie (liberare de răspunderea penală, liberarea de executarea pedepsei, amânarea emiterii sentinței etc.) pentru a evita situația în care una și aceeași noțiune are mai multe sensuri⁷⁸².

Subscriem viziunii cercetătorului A. Spoială, care definește această instituție ca **o măsură de constrângere juridico-penală dispusă printr-o hotărâre a unui organ competent care este aplicată anumitor categorii de infractori, ce constă în executarea unei sau mai multor obligații impuse de instanță cu sau fără punerea lor sub supravegherea sau**

⁷⁸¹ D'Urso Leonardo, Gavrilă Constantin-Adi, Chifa Felicia, Strategia de dezvoltare și planul de acțiuni pentru CM 2021-2024, realizat în cadrul Proiectului susținut de USAID, BERD și IDLO, Chișinău, 2020.

⁷⁸² SPOIALĂ, Alexandru. Probațiunea și reintegrarea socială a infractorilor supuși probațiunii: probleme criminologice și de drept execuțional penal//<http://www.cnaa.md>, 18.12. 2009.

asistarea socială a organelor special abilitate, pentru a ajuta infractorului să se reintegreze în mediul social.⁷⁸³

Activitățile de implementare a instituției probațiunii în Republica Moldova au demarat în iunie 2003 când, la solicitarea Institutului de Reforme Penale, a fost format un grup de experți pentru desfășurarea unei Misiuni de Evaluare a Necesităților, ce și-a propus câteva obiective: evaluarea tuturor aspectelor privind implementarea măsurilor de resocializare și reintegrare a infractorilor din Republica Moldova; cadrul juridic, aspecte legate de infrastructură, obstacole, nivelul de profesionalism al personalului, atitudinea societății și impactul acțiunilor de resocializare și reintegrare⁷⁸⁴.

Este de menționat că instituția probațiunii a fost pilotată de Institutul de Reforme Penale continuu, iar în ianuarie 2007 a fost creată Direcția probațiune în cadrul Departamentului de Executare a Ministerului Justiției al Republicii Moldova⁷⁸⁵.

De rând cu revizuirea Codului penal al RM, reforma probațiunii este una din cele mai importante măsuri în scopul modernizării normelor de drept și ajustării lor la standardele europene.

Probațiunea, fiind o măsură penală comunitară, urmează să fie realizată în mediul social în care, de regulă, locuiește infractorul. Diversitatea serviciilor de probațiune servește unui dublu scop: protecția comunității prin supravegherea continuă a infractorului și reabilitarea acestuia⁷⁸⁶.

Din aceste considerente, atitudinea comunității față de infractor are o importanță deosebită pentru infractorul supus probațiunii.

Tabelul de mai jos indică numărul persoanelor plasate în probațiune în fiecare an și numărul mediu al populației penitenciarelor pentru anul respectiv⁷⁸⁷.

Anul	Persoane plasate în probațiune ²	Numărul deținuților în penitenciare ³
2010	13395	6535
2011	14507	
2012	15610	6476
2013	17104	
2014	16609	6853
2015	18008	
2016	Nu e disponibil	7872

⁷⁸³ IBIDEM.

⁷⁸⁴ ZAHARIA, Victor, COJOCARU, Vladimir, Op. cit., 2006, p.8.

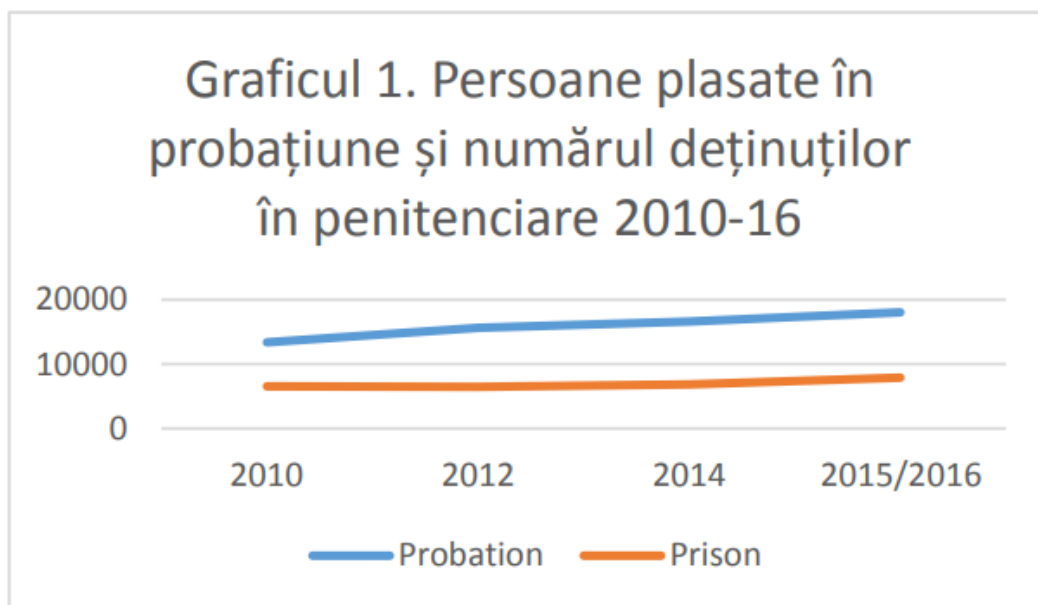
⁷⁸⁴ SPOIALĂ, Alexandru. Op. cit.//<http://www.cnaa.md>, 18.12. 2009.

⁷⁸⁵ <http://www.irp.md>, 08.12. 2009.

⁷⁸⁶ ZAHARIA, Victor, COJOCARU, Vladimir, op. cit., P. 2006, p.8.

⁷⁸⁷ RAPORT Analiză sistemică comprehensivă a Sistemului de Probațiune din Republica Moldova Autori: Rob Allen și Vladimir Grosu Februarie 2017, http://probațiune.gov.md/tc_userfiles/file/Strategia/Analiza%20sistemică%20comprehensivă.pdf

Deși sistemul de probațiune demonstrează o creștere solidă a numărului de cazuri pe care le soluționează, aceasta nu coincide cu o reducere a numărului deținuților din penitenciare, conform Graficului⁷⁸⁸:

Creșterea numărului deținuților din penitenciare și a numărului persoanelor plasate în probațiune reflectă o creștere a numărului cauzelor examinate de instanțele judecătorești. Tabelul 2 arată numărul cauzelor examinate în prima instanță în perioada 2010-2016⁷⁸⁹.

Tabelul 2	Cauze examinate de judecătoria 2010-2016
Anul	Total dosare încheiate
2010	9387
2011	10088
2012	10668
2013	10953
2014	12250
2015	13630
6 luni 2016	7201

Datele statistice sugerează că activitatea inspectoratului de probațiune se află în mare măsură la „capătul mai puțin adânc” al sistemului justiției, în mare parte ocupându-se de cazurile

⁷⁸⁸ RAPORT Analiză sistemică comprehensivă a Sistemului de Probațiune din Republica Moldova Autori: Rob Allen și Vladimir Grosu Februarie 2017, http://probațiune.gov.md/tc_userfiles/file/Strategia/Analiza%20sistemică%20comprehensivă.pdf

⁷⁸⁹ RAPORT Analiză sistemică comprehensivă a Sistemului de Probațiune din Republica Moldova Autori: Rob Allen și Vladimir Grosu Februarie 2017, http://probațiune.gov.md/tc_userfiles/file/Strategia/Analiza%20sistemică%20comprehensivă.pdf, accesat în data de 11 aprilie 2022.

cu nivel relativ redus de încălcare a legii care nu neapărat reprezintă vreun anumit risc sporit de vătămare pentru societate sau de recidivism. Subiectul tipic al probațiunii este un bărbat cu vârsta în jur de douăzeci de ani, condamnat pentru furt. El ar putea fi impulsiv, avea un nivel de educație scăzut, și relații de familie proaste. Fiind serviciu tânăr, care se ocupă de astfel de infractori de gravitate relativ redusă și cu risc redus, acest lucru este absolut clar. Dar, date fiind provocările cu care se confruntă sistemul penitenciar, există argumente puternice pentru a încerca re poziționarea probațiunii pe un loc prioritar și sporirea numărului de sentințe în probațiune în locul celor cu pedeapsa cu închisoarea, în situația când se înlocuiesc amenzile sau alte pedepse neprivative de libertate.

Pentru a sesiza adecvat activitatea Inspectoratului național de probațiune, invocăm unele date statistice referitor la cele mai importante acțiuni desfășurate în anul 2020: Pe parcursul anului au fost continuate acțiunile de aplicare și monitorizare la nivel național a programelor specializate de lucru cu persoanele condamnate. Programele probaționale, reprezentând instrumente de lucru specializate, necesare consilierilor de probațiune în activitatea de supraveghere a persoanelor condamnate. Aceste programe au o structură bine organizată, având la bază cercetări privind cauzele și remediile pentru comportamentul infracțional, constituind un suport solid în eforturile de reintegrare socială a persoanelor care au comis infracțiuni.

1. Programul de reducere a abuzului de substanțe (PRAS), implicate 68 persoane: 1 minor, 67 adulți;
2. Program probațional de diminuarea agresivității, implicați 16 minori;
3. Programul de pregătire pentru liberare a persoanelor care execută o pedeapsă privativă de libertate, implicate 83 persoane;
4. Programul „Motivația spre schimbare”, implicate 100 persoane;
5. Programul Asistență psihosocială la etapa prezentințială – 225 persoane asistate;
6. Programul de asistență și consiliere a agresorilor familiari, implicate 19 persoane;
7. Programul de consiliere individuală ”Unu la Unu”, implicate 78 persoane;
8. Program educativ „Cetățenie activă”, implicate 49 persoane;
9. Programul probațional For CV, implicați 11 minori. 10. Programul probațional antialcoolic și antidrog, implicate 177 persoane.

În total au fost implicați în programe probaționale 826 de persoane⁷⁹⁰.

Activitatea de probațiune de la nivelul celor 38 de birouri de probațiune a constat în principal, în întocmirea de referate prezentințiale la solicitarea organelor din sistemul justiției penale, punerea în executare a hotărârilor judecătorești în cazul persoanelor față de care s-au dispus pedepse și sancțiuni neprivative de libertate, precum și supravegherea, asistența persoanelor liberate de pedeapsă și răspundere penală, derularea programelor probaționale. Referitor la activitățile principale ale birourilor de probațiune, menționăm faptul că în pe parcursul anului 2020, consilierii de probațiune au gestionat 18464 de persoane sancționate penal și 2657 persoane sancționate contravențional⁷⁹¹.

Ponderea condamnării cu suspendare condiționată a executării pedepsei fiind suficient de mare, aproape jumătate (42%) din munca birourilor de probațiune constă în supravegherea persoanelor liberați de pedeapsă cu aplicarea instituțiilor suspendării condiționate, liberării

⁷⁹⁰ Bilanțul activității INSPECTORATULUI NAȚIONAL DE PROBAȚIUNE pentru anul 2020 <http://probatune.gov.md/files/getfile/4530>.

⁷⁹¹ Bilanțul activității INSPECTORATULUI NAȚIONAL DE PROBAȚIUNE pentru anul 2020, <http://probatune.gov.md/files/getfile/4530>. Accesat în data de 25 aprilie 2022.

condiționate, amânării executării pedepsei. Activitatea de supraveghere, fiind centrată pe două dimensiuni: control și asistare. Controlul constând în verificarea modului în care persoana sancționată respectă obligațiile impuse de către instanța de judecată, iar asistența îmbinând intervenția psihologică, intervenția socială.

În vederea susținerii procesului de reintegrare socială și a celui de schimbare comportamentală, consilierii de probațiune au oferit în număr de 1284 servicii de sprijin, din perspectiva asistenței și consiliere. Aceste servicii au fost oferite direct de către consilierii de probațiune sau prin intermediul specialiștilor instituțiilor din comunitate în funcție de problemele specifice ale persoanei supravegheate. În acest context, menționăm că de către birourile de probațiune este dezvoltat un mecanism eficient de colaborare cu instituțiile din comunitate cu competențe în asistarea integrată a subiecților cu nevoi speciale, însă cele mai valorificate parteneriate sunt cele cu Agențiile Teritoriale pentru Ocuparea Forței de Muncă, Structurile de Asistență Socială și Protecția Familiei, Administrația Publică Locală, Centre de plasament, Centre de zi, Instituții de învățământ.

Un real sprijin în activitatea de probațiune îl constituie colaborarea birourilor de probațiune cu anumite organizații neguvernamentale, ce garantează un spectru larg de servicii integrate a subiecților probațiunii. Asistența acordată cu implicarea partenerilor comunitari reiese din paleta de nevoi și probleme ale subiecților probațiunii:

- oferirea cursurilor gratuite de formare profesională – 137 persoane,
- angajare în câmpul muncii – 180 persoane,
- plasament temporar – 9 persoane,
- ajutoare materiale – 69 persoane,
- consiliere psihologică – 46 persoane,
- asistență privind perfectarea actelor de identitate/ restabilirea actelor de identitate – 244 persoane⁷⁹².

---

⁷⁹²Bilanțul activității INSPECTORATULUI NAȚIONAL DE PROBAȚIUNE pentru anul 2020, <http://probatune.gov.md/files/getfile/4530>, accesat în data de 25 aprilie 2022.

Gradul general de realizare a Planului de acțiuni al Strategiei de dezvoltare a sistemului de probațiune pentru anii 2016-2020

Total acțiuni	Acțiuni realizate	Acțiuni realizate parțial	Acțiuni nerealizate
80	77	2	1
100 %	96,25 %	2,5 %	1,25 %
Acțiuni scadente	Acțiuni realizate	Acțiuni realizate parțial	Acțiuni nerealizate
61	59	2	0
100 %	96,72 %	3,28 %	0 %
Acțiuni cu caracter continuu	Acțiuni realizate (pentru perioada raportată)	Acțiuni realizate parțial (pentru perioada raportată)	Acțiuni nerealizate (pentru perioada raportată)
19	18	0	1
100 %	95 %	0 %	5 %

Gradul general de realizare a PA al S DSP pentru anii 2016-2020 (total acțiuni-80) constituie – 77 de acțiuni sunt realizate, 2 acțiuni sunt realizate parțial, 1 acțiune – nerealizată. Din totalul de 80 de acțiuni, 59 au fost realizate, 18 au fost realizate în anul 2020, 2 acțiuni realizate parțial și 1 acțiune nerealizată pentru perioada de raportare (2020)

La realizarea acțiunilor din Planul de acțiuni al Strategiei de dezvoltare a sistemului de probațiune au contribuit mai mulți donatori, contribuții semnificative având Norlam, Eutap-4, Consiliul European, A.O. „Inițiativa Pozitivă”, AJPP etc.

4. Percepția siguranței individuale

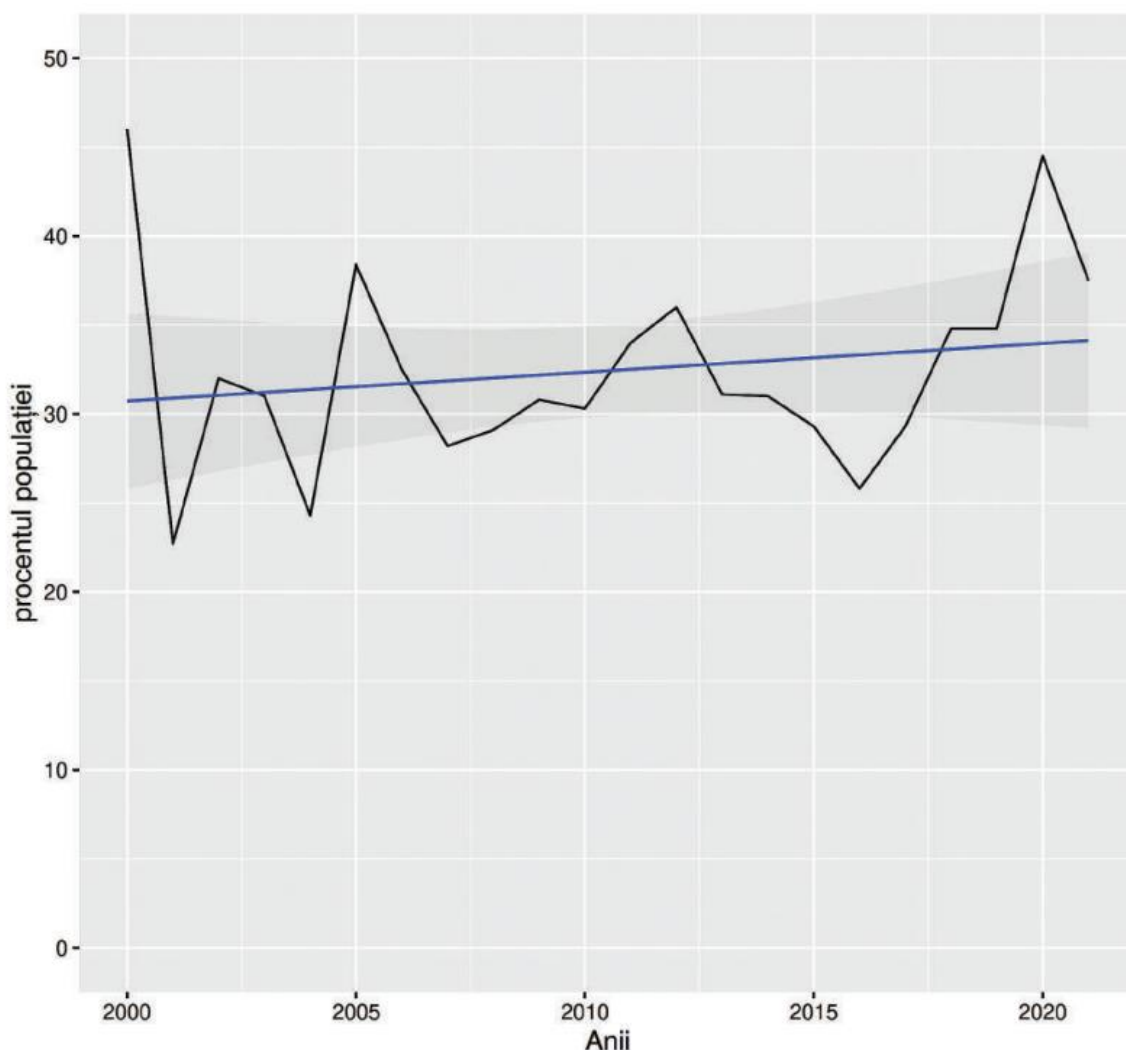
În ultimii ani s-a înregistrat o îmbunătățire semnificativă a percepției publice cu privire la Poliția Republicii Moldova, fapt constatat în diverse sondaje guvernamentale, în concordanță cu o serie de intervenții de îmbunătățire a activității polițienești. În 2001, în sondajele de opinie doar 23% dintre moldoveni au declarat că au încredere în poliție, în timp ce în 2010 această pondere s-a majorat până la aproximativ 30%. În 2020, ponderea respectivă a constituit 40%⁷⁹³.

Modificarea percepției populației poate fi condiționată de transformările intervenite în activitatea Poliției, grație esușinerii de către UE și de ONG-urile care au un rol central în realizarea supravegherii și monitorizării reformelor poliției (de exemplu, Promo-LEX). În plus, se efectuează sondaje periodice care

⁷⁹³ REDPATH, JEAN Francoise. Victimizarea și gestionarea fenomenului infracționalității în Republica Moldova. Chișinău, 2021, oros.md/files/publications/documents/Raport_RO_FINAL_compressed.pdf.

arată nivelul de încredere în serviciile de stat (inclusiv în poliție) și care sunt publicate pe scară largă și utilizate ca etalon al calității guvernării.

Figura: Încrederea populației în Poliție (o linie de regresie)⁷⁹⁴:

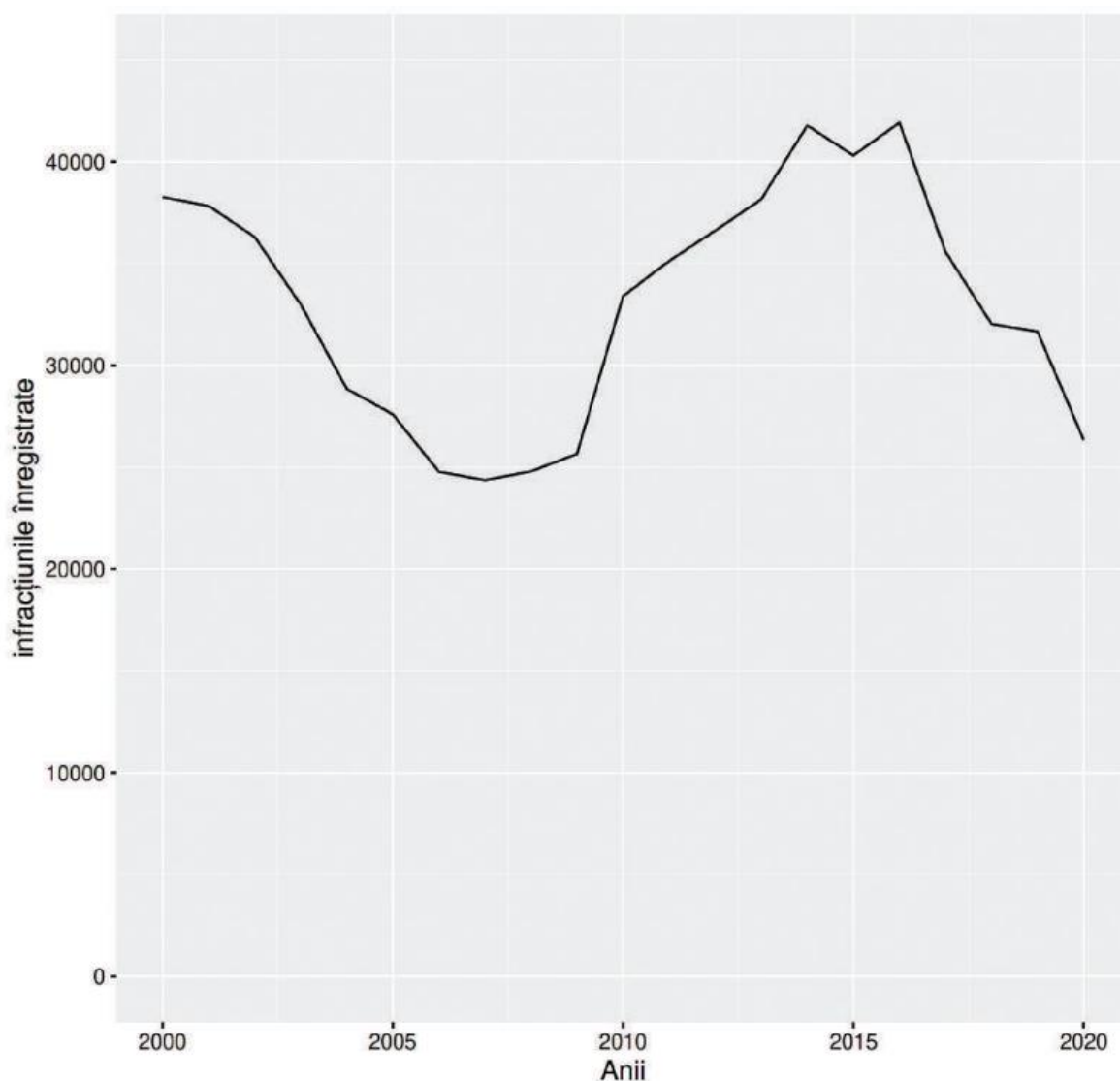
Îmbunătățirea percepției populației este și un rezultat al implementării Strategiei de dezvoltare a Poliției pentru anii 2016-2020. Or, în perioada implementării Strategiei s-a produs o scădere semnificativă a nivelului infracționalității – o reducere cu 24% a numărului total de infracțiuni înregistrate după 2015

Figura: Infracțiuni înregistrate în Republica Moldova de-a lungul timpului⁷⁹⁵

⁷⁹⁴ REDPATH, JEAN Francoise. Victimizarea și gestionarea fenomenului infracționalității n Republica Moldova. Chișinău, 2021, oros.md/files/publications/documents/Raport_RO_FINAL_compressed.pdf.

⁷⁹⁵ REDPATH, JEAN Francoise. Victimizarea și gestionarea fenomenului infracționalității n Republica Moldova. Chișinău, 2021, oros.md/files/publications/documents/Raport_RO_FINAL_compressed.pdf.

Totodată, este important să se stabilească dacă, în afară de percepția unei anumite îmbunătățiri a activității polițienești, există dovezi care să ateste o probabilitate mai mică că oamenii pot deveni victime ale unor infracțiuni și să le raporteze?

Statisticile oficiale privind infracționalitatea arată că în ultimii cinci ani numărul crimelor înregistrate de poliția din Republica Moldova a scăzut cu o treime: în total, în anul 2015 poliția a înregistrat 40 302 infracțiuni. Până în 2020, numărul acestora a scăzut la 26 342. Schimbările privind numărul de infracțiuni raportate pot fi atribuite unei serii de factori, dintre care, nu în ultimul rând, scăderea numărului real de infracțiuni comise. Printre alți factori se numără disponibilitatea populației de a raporta infracțiunile, precum și disponibilitatea autorităților de a înregistra infracțiunile raportate. Prin urmare, scăderea ratei infracțiunilor raportate ar putea fi rezultatul unor schimbări reale sau al unei schimbări privind rata de raportare⁷⁹⁶.

Este de menționat faptul că, în 2021, majoritatea respondenților consideră că nivelul criminalității nu a crescut în ultimii cinci ani: 30% dintre respondenți au indicat că nivelul infracționalității a scăzut în ultimii cinci ani, iar aproape 40% consideră că nivelul infracționalității a rămas același de-a lungul întregii perioade. Doar o mică pondere (15%) a respondenților au indicat că nivelul infracționalității a crescut în această perioadă. Spre deosebire

⁷⁹⁶ REDPATH, JEAN Francoise. Victimizarea și gestionarea fenomenului infracționalității în Republica Moldova. Chișinău, 2021, soros.md/files/publications/documents/Raport_RO_FINAL_compressed.pdf.

de 2010, când a avut loc sondajul anterior al FSM (Fundaiei Soros Moldova), aproximativ 31% dintre respondenți au declarat că nivelul infracționalității a crescut în ultimii cinci ani.

Cu toate acestea, răspunsul respondenților cu privire la schimbările percepute în tendințele criminalității nu reprezintă neapărat un indicator al tendințelor reale. **Tendențele reale trebuie să fie determinate de expunerea persoanelor la infracțiuni și de ratele aferente de victimizare.** Datele sondajului sociologic din 2021 confirmă că ratele de victimizare (pentru o gamă largă de infracțiuni) sunt, într-adevăr, mai mici în prezent decât erau în 2010. În alți termeni, **ratele de victimizare par să confirme percepțiile schimbate.**

Mai mult de o treime (36%) dintre respondenți consideră că infracțiunile au devenit mai violente în ultimii cinci ani. Această pondere este comparabilă cu 46% dintre persoanele care au exprimat aceeași opinie în cercetarea din 2010. **În 2021, un număr mai mare (44%) dintre respondenți au menționat că infracțiunile au devenit mai puțin violente în acea perioadă.** Ceilalți respondenți (20%) nu și-au exprimat opinia cu privire la acest subiect; o cifră similară (21%) a fost atestată în 2010.

Datele Sondajului din 2021 confirmă existența unei corelații între nivelul infracționalității, violența asociată cu infracționalitatea și percepțiile privind schimbarea calității poliției, a procuraturii și a sistemului judiciar. Aceasta este principala constatare a sondajului⁷⁹⁷.

Scăderea ratei infracționalității în ultimii ani plasează țara în situație favorabilă în raport cu România și UE în ceea ce privește principalele măsuri de siguranță și securitate

Potrivit FRS (Sondajul din UE), aproximativ 44% dintre români au evitat, în anul precedent, anumite străzi sau zone, de teamă să nu devină victime ale unei infracțiuni. Pentru comparație, doar unul din cinci (21%) respondenți din Republica Moldova au evitat astfel de zone pe parcursul ultimului an. În UE, o pondere totală de 47% dintre rezidenți au declarat că au evitat anumite străzi sau zone pe parcursul ultimului an. (Acest ultim rezultat este extrem de înalt și necesită cercetări suplimentare în cadrul FRS).

Aproape un sfert (24%) dintre respondenții moldoveni au susținut că, de teama de a fi agresați sau hărțuiți, au evitat zonele în care nu erau alți oameni în jur (cum ar fi parcuri și străzi pustii). Potrivit FRS, 42% dintre români și jumătate (50%) dintre europeni au evitat astfel de zone în ultimul an.

Aadar, indicia sugerează faptul că respondenții din Republica Moldova aparent se simt mai în siguranță decât rezidenții din România sau rezidenții de rând din UE.

În mod similar, 19% dintre respondenții din Republica Moldova au evitat să rămână singuri cu „persoane care le-au provocat teama de a fi agresați”. În acest sens, nivelurile de insecuritate raportate în rândul românilor și în UE, per ansamblu, au fost mult mai mari. Aproape jumătate (43%) dintre români și o treime (34%) dintre europeni au evitat astfel de situații. Acest rezultat ar sugera că, în medie, în prezent moldovenii s-ar simți mai în siguranță decât vecinii lor români sau decât membrii UE, în general.

O explicație pentru această constatare ar putea fi faptul că, în timp ce în Republica Moldova s-ar fi înregistrat în ultima perioadă o îmbunătățire a situației infracționale, alte țări din regiunea europeană ar putea trece print-o etapă de înrăutățire a nivelului de infracționalitate. Pe de altă parte, este posibil ca moldovenii să fie mai toleranți față de un nivel mai mare de

---

⁷⁹⁷ REDPATH, JEAN Francoise. Victimizarea și gestionarea fenomenului infracționalității în Republica Moldova. Chișinău, 2021, soros.md/files/publications/documents/Raport_RO_FINal_compressed.pdf.

insecuritate obiectivă comparativ cu cetățenii altor țări, ca urmare a nivelului înalt de insecuritate din trecut, care în prezent s-a îmbunătățit.

Constatările privind statutul de victime ale violenței din ultimii cinci ani, raportat de respondenți, sugerează că nivelurile de violență înregistrate în prezent în Republica Moldova se situează în intervalul mediu raportat de țările participante la studiu⁷⁹⁸

Respondenții au fost întrebați dacă statul „asigură securitatea personală și protejează în mod eficient împotriva infracțiunilor și infracționalității”. Puțin mai mult de majoritatea (53%) respondenților au răspuns negativ, ceea ce denotă faptul că majoritatea oamenilor sunt în continuare de părerea că statul moldovenesc nu le garantează un drept fundamental. Totuși, se observă o îmbunătățire comparativ cu situația atestată în Sondajul din 2010, atunci când aproape două treimi dintre respondenți (65%) au declarat că statul nu-i protejează,

Rezultatele sugerează că o perioadă de înrăutățire a fost înlocuită cu o perioadă de îmbunătățire. Se poate deduce că schimbările înregistrate de-a lungul timpului au contribuit la o îmbunătățire a sentimentelor de siguranță ale oamenilor și că această îmbunătățire este parțial atribuită statului.

Cu toate acestea, este îngrijorător faptul că majoritatea consideră că statul eșuează în acest sens. Mai mult ca atât, îmbunătățirea poate fi fragilă, deși există o inegalitate regională în tendințele raportate. În anumite localități precum Orhei, Briceni și Edineț, circa 70% dintre respondenți au declarat că statul eșuează în acest sens. La celălalt capăt se află localități precum Călărași, Dubăsari, Ungheni, Soroca, Telenești și Cimișlia, unde doar 40% dintre respondenți (sau chiar mai puțini) consideră că statul nu reușește să asigure siguranța locuitorilor.

Respondenții au fost întrebați despre infracțiunile în care au devenit victime. În 2010, aproximativ 60% dintre respondenți au indicat că în ultimii cinci ani au fost victime ale unei infracțiuni. În 2021, mai puțin de o treime (29%) dintre respondenți indică că în ultimii cinci ani au fost victimă a unei infracțiuni. Acest lucru sugerează că rata infracționalității s-a redus la jumătate în ultimul deceniu. Infracțiunile enumerate includ agresare, furt de/din vehicul, mituire, precum și infracțiunile sexuale și comportament sexual neadecvat. ”Infracțiunile” sexuale au fost definite astfel încât să includă ”te țin în brațe sau te ating fără consimțământul tău”⁷⁹⁹.

Totuși, mulți condamnați, eliberându-se din locurile de detenție, săvârșesc din nou infracțiuni.

5. Aplicații

BIBLIOGRAFIE

1. Anton M. Van Kalmthout, Reintegrarea socială și supravegherea infractorilor în opt țări Europene, Craiova, 2004;
2. CERCETARE SITUAȚIA PRIVIND NIVELUL DE INFORMARE A GRUPURILOR ȚINTĂ, ATITUDINEA, FAȚĂ DE MEDIERE, SERVICIILE DE MEDIERE ȘI MEDIATORI,

---

⁷⁹⁸ REDPATH, JEAN Francoise. Victimizarea și gestionarea fenomenului infracționalității n Republica Moldova. Chișinău, 2021, soros.md/files/publications/documents/Raport_RO_FINAL_compressed.pdf.

⁷⁹⁹ REDPATH, JEAN Francoise. Victimizarea și gestionarea fenomenului infracționalității n Republica Moldova. Chișinău, 2021, soros.md/files/publications/documents/Raport_RO_FINAL_compressed.pdf.

- Realizată de: BDR Associates Strategic Communication Chișinău,
http://www.justice.gov.md/public/files/file/Noutati/MEDIERE_analiza_situationala_final.pdf;
3. CHIFA, Felicia, MIHAILOV-MORARU, Veronica. Mediarea garantată de stat. Analiza empirică a situației și perspective pentru Republica Moldova. Chișinău, 2020,
https://www.justitietransparenta.md/wp-content/uploads/2021/02/Mediarea-garantata-de-stat_cercetareIRP.pdf;
  4. Ciobanu, Igor, Caracterisica criminologică a conceptului de resocializare a infractorului //Revista de științe penale. Anuar, Anul III, 2007;
  5. Cojocaru V., Zaharia V., Cepraga I., Adam Iu., Vulpescu A., Pregătirea pentru liberare a deținuților. - Ch. :, „Cu drag” SRL, 2009 ;
  6. Dolea I., Zaharia V., Ardeleanu D., Cepraga I., Șarban S., Capacități și abilități de reintegrare socială a deținuților. Cercetare sociologică. - Institutul de Reforme Penale – Ch. :, „Bons Offices” SRL, 2009;
  7. D’Urso Leonardo, Gavrilă Constantin-Adi, Chifa Felicia, Strategia de dezvoltare și planul de acțiuni pentru CM 2021-2024, realizat în cadrul Proiectului susținut de USAID, BERD și IDLO, Chișinău, 2020;
  8. Dutu Adelina, Aspecte ale reglementării medierii în România și în unele state membre ale Uniunii Europene, În: Revista Romana de Dreptul muncii nr.10, București, 2013;
  9. Lazari, Constantin. Mediarea în spațiul European, În Revista științifico-practică nr. 1/2013, Institutul de Relații Internaționale din Moldova, Chișinău, 2013, p.90-103;
  10. NEGURĂ, Petru. Penitenciarele din Republica Moldova: un sistem de penalizare a săracilor (ii)//Revista de filosofie, sociologie și științe politice, 2019, nr.1;
  11. Prițcan V., Ianoglo M., Dovicenco I., Coordonator: Cojocaru V. Raport: Evaluarea necesităților în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate din detenție, IRP, Chișinău, 2007;
  12. Raport de evaluare a necesităților sistemului de justiție penală al Republicii Moldova prin prisma principiilor umanizării și justiției restaurative, Dr. Idlir Peci, Mr Eric Svanidze, Consiliul European, 2018; <https://rm.coe.int/2018-08-16-needs-assessment-report-component-1-finaleng/16808e2c00> (vizitat la 07.06.2020);
  13. Raport privind activitatea procuraturii pentru anul 2019, Chișinău, 2020;
<http://www.procuratura.md/file/Raport%20public%20Procuratura%202019%20rectificat%2004.05.2020%20.pdf>;
  14. RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2021,
https://drive.google.com/file/d/1ltu2_qZ8BYQznVTuSEvjVPPfO0j67MOr/view;
  15. RAPORT Analiză sistemică comprehensivă a Sistemului de Probațiune din Republica Moldova Autori: Rob Allen și Vladimir Grosu Februarie 2017,
http://probațiune.gov.md/tc_userfiles/file/Strategia/Analiza%20sistemică%20comprehensivă.pdf
  16. REDPATH, JEAN Francoise. Victimizarea și gestionarea fenomenului infracționalității n Republica Moldova. Chișinău, 2021,
soros.md/files/publications/documents/Raport_RO_FINAL_compressed.pdf;
  16. Reintegrarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenție. Raport de monitorizare și evaluare a activității realizate în cadrul proiectului „Consolidarea societății civile în Moldova. Grupuri mareginalizate. Reintegrarea socială a ex-deținuților. Chișinău, 2009//http://irp.md/files/1242890807_ro.pdf

17. Recomandarea Rec (2006) 2 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre privind Regulile penitenciare europene // Revista de Științe Penale. Anul II. 2006. Chișinău, p. 282-304.
18. Universul carceral. Culegere de studii de criminologie și penologie. Coord. Stănișor E., Bălan A., Pripp C. București: Editura Oscar Print, 2004
19. Spoială, Alexandru. Probațiunea și reintegrarea socială a infractorilor supuși probațiunii: probleme criminologice și de drept execuțional penal//<http://www.cnaa.md>, 18.12. 2009.

Întrebări și sugestii pentru continuarea reflecției

1. În ce măsură condițiile materiale și morale din penitenciarele din Republica Moldova asigură respect pentru demnitatea umană?
2. Identificați principiile care trebuie respectate în procesul resocializării infractorilor.

Meditați asupra următoarelor afirmații:

1. Tratamentul aplicat deținuților reprezintă de cele mai multe ori o cauză care determină sau favorizează fenomenul criminal;
2. Stigmatizarea foștilor condamnați de către opinia publică constituie un factor favorizant al recidivismului;
3. De cele mai multe ori, prin eliminarea infractorului din grup reintegrarea sa ulterioară în societate devine aproape imposibil de realizat, iar finalitatea pedepsei privative de libertate se dovedește a nu fi atinsă;
4. Cum apreciați ideea potrivit căreia în Republica Moldova există spațiu ca probațiunea să fie dispusă ca o sentință mai prioritară, supravegherea comunitară înlocuind într-o măsură mai mare utilizarea penitenciarelor?
5. Evaluați afirmația potrivit căreia pentru ca instanțele judecătorești să aplice mai larg probațiunea, acestea trebuie să cunoască ce atrage după sine pedeapsa neprivativă de libertate și să aibă încredere că aceasta va asigura un nivel de supraveghere adecvat.
6. Cum apreciați ideea cu privire la schimbarea rolului referatelor prezentențiale astfel ca consilierii de probațiune să poată face propuneri specifice cu privire la tipul de pedeapsă pe care ei o consideră cea mai potrivită pentru un infractor anume?